ikinci kitap

THOMAS R.P. MIELKE

YURT KİTAP-YAYIN

ATTİLA

ikinci kitap

2. BASKI

tarihi roman

TANRININ KIRBACI

ATTİLA

THOMAS R.P. MIELKE

YURT KİTAP-YAYIN

KİTAP ÜZERİNE

Elinizdeki kitap, "Tanrının Kırbacı ATTİLA"nın ikinci cildidir.

Sadece adının duyulması bile etrafına dehşet ve korku saçan efsanevi Hun Kağanı'nın romanı.

"Tanrının Kırbacı" Attila, bu romanda geleneksel kalıplar çerçevesinde değil, aksine tarihsel gerçekler dikkate alınarak "kendisi gibi" tasvir edilmiştir.

Thomas R.P. Mielke, romanı hakkında şunları söylüyor:

"Bu heyecanlı biyografik romanın alt yapısını oluşturan ilk çalışmalar, çeşitli tarihçiler tarafından 1922 yılında, Macar, İtalyan ve Fransız arşivleri ile Berlin ve Münih devlet kütüphanelerinde başlatılmıştır.

Hunların neden daima 'vahşi bir gürûh' ve 'kana susamış barbarlar' olarak tasvir edildiklerini öğrenmeye can atıyordum. Böylece beş yıl boyunca yaptığım gezilerde giderek artan bir heyecanla Tuna'dan Loire'a, Karpatlardan Catalaunum Ovası'na, Roma'dan Ravenna'ya ve Aquincum'dan Aquielia'ya, Hun Kağanı'nın izini sürdüm. Sonunda Hunların bize isimleri çok bildik gelen Romalılardan, Gotlardan, Burgundlardan bir nebze vahşi olmadıklarını kavradım. Belki biraz daha çekik gözlü, o kadar..."

Thomas R.P. Mielke, 1940 yılında Detmold'da doğmuştur. Halen Berlin'de yaşamaktadır, evlidir ve dört yetişkin çocuğu vardır. Tarihsel roman, bilim-kurgu ve kısa hikaye türünde çok sayıda yayımlanmış eseri vardır. Eserleri birçok ödül almış ve çeşitli dünya dillerine çevrilmiştir. Aşk Tanrıçası İNANNA adlı mitolojik romanı Yurt Kitap-Yayın tarafından Türkçe'ye kazandırılmıştır.

Orijinal Adı
ATTİLA König der Hunnen

Çeviren Atilla Dirim

Yurt Kitap-Yayın 110 * Tarihi Romanlar Dizisi 19
ISBN 975-7076-32-5
Tk. No 975-7076-33-3

2. Baskı Eylül 2004, Ankara

Dizgi Yurt Kitap-Yayın
Kapak Ali İmren
Baskı Cantekin Matbaası, Ankara

Yurt Kitap-Yayın
Konur Sokak No: 26/3
Kızılay-ANKARA
Tel: (0 312) 417 35 49
Fax: (0 312) 425 36 40
e-mail: yurtkitap@yurtkitap.com
www.yurtkitap.com

TANRININ KIRBACI

ATTİLA

THOMAS R.P. MIELKE

ikinci kitap

tarihi roman

Çeviren
Atilla Dirim

ATTİLA'NIN SEFERLERİ
Britannia
Colonia Agrippina
Weser
Oder
Weichsel
Elbe
Borysthenes
Paris
Châlons
Trier
Mosel
Main
451
Armorica
Orleans
Troyes
Ren
Casta Regina
Tanais
Loire
Tuna
Carnuntum
Vindobona
Tisza
Pyretus
Burgund
Raetia
Körös
Hierasus
Chersonesos
Poetovio
Drau
452
Marus
Heraklea
Bergamus
Mediolanum
Verona
Emona
Aquileia
Ticinum
Rhone
Sirmium
Singidunum
Durostorum
Karadeniz
Tolosa
Arelate
Massilia
Padus
Ravenna
Ariminum
Illyria
Viminacium
440
Tuna
Dakia
Moesia
Ebro
Naissos
Margus
Serdica
Bosporus
Barcino
Philippopolis
Roma
Hadrianopolis
Constantinopolis
441 ve 47
Thessalonike
Nicaea
Propontis
MARE TYRRHENUM
Athen
Carthago
Akdeniz

İÇİNDEKİLER

21
Ren Kıyısındaki İntikam

Attila'nın tanrıların kılıcına sahip olduğu kısa sürede dört bir yana yayıldıysa da, Bleda, iki kağanın ilk büyük ilkbahar toplantısında sahip olduğu tüm kozları oynamaktan çekinmemişti. Attila'nın katılmadığı tüm seferlerinde kurduğu bağlantıları yeniden canlandırmak, yarım yılını bile almamıştı.

Bu arada ikisi de kırk yaşını aşmışlardı; fakat Bleda Büyük Kağan ve toplantının ev sahibi, Attila ise sadece Doğu Kağanı'ydı. Bleda dışarıya karşı kendisini anlayışlı ve müşfik ağabey olarak göstermeye özen gösteriyor, gerçekte ise Doğu Hunlarının kendisi için Roma ve Konstantinopolis'ten gelen elçilerden bile daha önemsiz olduğunu belli etmek için elinden geleni yapıyordu. Bu durum konuklara ordugâhın kenarındaki nemli çayırlarda kamp yeri gösterilmesi esnasında baş göstermiş, Ravenna'dan gelen Romalılar onuruna verilen büyük ziyafetten sonra doğudan gelen elçilerin kabulü için ayrılan kısa zaman diliminde doruğa ulaşmıştı. Bleda, Romalıların alışkın oldukları şekilde yatarak yiyebilmeleri için, ziyafet sofrasının etrafına divanlar yerleştirmekten bile geri kalmamıştı.

Aetius'un kendisi ortada yoktu. 435 yılının ilkbahar toplantısına kendisini temsil etmesi için oğlu Carpilius'u gön-

dermişti. Carpilius da Hunları en az babası kadar iyi tanıyordu, fakat Attila yine de kardeşinin kendisini bir Roma heyeti karşısında bu kadar küçültmesini utanç verici buluyordu. Bu tür bir dostluk ve işbirliği, Roma, Ravenna ve Konstantinopolis'te saygı uyandıracak türden değildi. Tam aksine! Bu tür hatalar Hunları, Gotları ve diğer kavimleri kültürsüz barbarlar ve Romalıların zavallı taklitçileri olarak görmek isteyenlerin ekmeğine yağ sürüyordu.

Bir süre sonra şölenden kulakları sağır edecek boyutlarda bir gürültü yükselmeye başladı. Carpilius konuşmaların tek kelimesini bile anlayamıyordu, fakat Bleda onun yanından ayrılmasına bir türlü izin vermiyordu. Yeni Büyük Kağan, hazinesinin en değerli ve gösterişli silahlarını kuşanmıştı. Göğsünden aşağı ağır altın zincirler sarkıyordu. Boynuna Gotların ve İskitlerin zarif altın işlemelerini dolamıştı. Kolları altın bileziklerle, parmakları da üzerlerinde görülmemiş büyüklükte elmasların bulunduğu yüzüklerle doluydu. Şölenin ilk saati boyunca üzerinde küçük kemirgenlerin postlarından yapılmış güzel bir kürk ve başında kuzey tilkisinin beyaz postunun göğüs kısmıyla kaplanmış bir taç vardı.

Romalıların ve bağımlı kavimlerin kral ve prenslerinin kendisine hitaben övgü dolu konuşmalar yapmaları esnasında, Bleda'nın yüzü ışıl ışıldı. Kendisini Hun dünyasının en parlak yıldızı olarak göklere çıkartan Logadeslerin koşuklarını dinlemeye bir türlü doyamıyordu. Hıristiyan Gotlar bile diğerlerinden geri kalmıyor ve eski tanrılarına ait destanları Bleda'ya uyarlayarak ona ithaf ediyorlardı.

Gecenin ilerleyen saatlerinde Attila bu şamatanın ortasında Carpilius'un bir bakışını yakalamayı başardı. Belki aynı şeyleri düşünüyorlardı, belki de Carpilius'un aklından geçenler alnında yazılıydı. Her halükârda her ikisinin de zihinlerinde Oktar'a ait düşünceler belirmişti. Attila ve Aetius'un

oğlu, başlarını hafifçe sallayarak birbirleriyle anlaştılar. Büyük Kağan'ın sofrası henüz kaldırılmamıştı, fakat iki adam sendeleyerek ayağa kalktılar. Tekrar şölene dönmeden önce vücutlarında biriken sıvıyı dışarı atmak istermiş gibi bir halleri vardı. İlek soran gözlerle babasına baktı, fakat Attila başını salladı. Romalıyla yalnız konuşmak istiyordu.

"Korkunç" dedi Carpilius şölen alanından yaklaşık yüz adım ötede, sadece bu iş için açılmış ve ertesi gün Tuna'daki Demir Kapı'dan getirilecek olan kireçle kapatılacak olan büyük çukura Attila'yla birlikte işerken.

"Buna alışmak zorundasınız" dedi Attila ve Carpilius'un omuzlarına dostça bir şaplak indirdi. Batı Roma kuvvetleri komutanının oğlu, az kalsın daha şimdiden etrafa iğrenç kokular yaymaya başlamış olan çukurun içine düşecekti. Attila derhal özür diledi. Roma subaylarının ne kadar çıtkırıldım olduklarını bir an için unutmuştu.

"Babam bu arada Vandallarla bir ateşkes anlaşması imzaladı" dedi Carpilius inleyerek. Kendisini Attila'nın darbesinin etkisinden kurtarmaya çalışıyordu. "Galya'daki ağır görevlerini başarabilmesi için bunu yapmak zorundaydı."

"Bizim savaşçılarımız hâlâ sizin için savaşıyor..."

"Evet" diye bağırdı Carpilius sesini Attila'ya duyurabilmek için. Şölen alanındaki ateşe belli bir uzaklıkta, yan yana yürüyorlardı. Carpilius bir Hun obasının nasıl kurulduğunu en ince ayrıntısına kadar bildiği için, Doğu Kağanı endişelenmeye gerek duymadan onunla birlikte Bleda'nın ordugâhında dolaşabiliyordu. Küçük ateşlerin üzerinde büyük kazanlar kaynamaya başlamıştı. Büyük Kağan Bleda'nın ordugâhında toplanmış olan insanların tümünü doyurmak için bu kazanlardan yüzlercesine, hatta binlercesine ihtiyaç vardı.

Törenlere seyirci olarak katılan bazı yaşlı erkek ve kadınlar sadece Attila'yı değil, Carpilius'u da ismiyle hitap ederek selamlıyorlardı.

Attila ve Carpilius, keçeden yapılmış yuvarlak çadır dizileri arasında ilerliyorlardı. Dikkatle bakmayan bir kimse, bu yurtların artık toprakla bütünleşmiş olduğunu düşünebilirdi. Gerçekten de pek az yerde dış destek kalasları ve halatlar göze çarpıyordu. Hatta bazı çadırların önünde etrafları koyun kemikleri, tahta parçaları ve deri iplerle çevrili küçük sebze bahçeleri bile belirmeye başlamıştı. Attila tüm bunların ne anlama geldiğini çok iyi biliyordu: Büyük Kağan Bleda'nın etrafındaki Hunlar, yerleşik hayata geçmeye başlamışlardı...

"Babam artık isteyebileceği tüm yetkilere sahip" dedi Carpilius. Şölenin şamatasından yeteri kadar uzaklaştıkları için, artık birbirleriyle bağırarak konuşmak zorunda kalmıyorlardı. "Fakat Burgundlar Ren Nehri'ni aşarak sürüler halinde topraklarımıza girmeye devam ederlerse, bu yetkilerin ona ne yararı olacak? Daha önce yaptığımız tüm anlaşmaları tek taraflı olarak feshettiler. Belçika Eyaleti'ni o kadar başarılı bir şekilde yağmaladılar ki, diğer bir kısım kabileler de onlara katılarak bize başkaldırdılar!"

"Kimler?"

"Örneğin Alanlar..."

"Onların uzun süredir Galya'nın güneyinde olduklarını düşünüyordum... Kral Theodorich'in Vizigotlarının yanında..."

"Kısmen öyle" diye cevap verdi Carpilius. "Bir kısmı Liger'de yaşıyor... yani Orleans yakınlarındaki Loire'de demek istiyorum. Fakat bir bölümü hâlâ Main'in Ren'le birleştiği yerde huzursuzluğa sebep oluyor... Tüm bunlar yetmezmiş gibi... kuzeyden gelen bu haberler... Galya'daki o lanet olası Bagaud köylülerinin durmadan isyan edip kan dökmesine vesile oluyor."

"Bundan söz edildiğini duymuştum" diye başını salladı Attila. "Önderleri Tibatto gerçek bir halk kahramanı olmalı!"

"İspanya'ya kadar uzanan tüm bölgelerde yaşayan kavimleri Roma'ya karşı kışkırtıyor!"

"Belki de yıllardır sömürülen ve horlanan bu insanlar, artık birkaç hak kırıntısıyla birlikte daha huzurlu bir yaşam sürdürmek istiyorlardır sadece" dedi Attila bıyık altından gülerek.

"Ne gezer!" dedi Carpilius öfkeyle. "Tüm lejyonlarımızı ve askeri birliklerimizi geri çekmemizin, tüm kışlalarımızı ve garnizonlarımızı, şehirlerimizi ve viyadüklerimizi, yollarımızı ve limanlarımızı boşaltmamızın, üstelik bunların başına bir Cermen kralının geçmesine seyirci kalmamızın hayalini kuruyorlar!"

"O muhteşem imparatorluğunuzun beş yüz yıllık baskı ve sömürü düzeninden sonra, bunların olması sence de çok doğal değil mi?"

Carpilius bir an için tepeden tırnağa titredi ve olduğu yerde durdu. İmparatorluğun sorunları hakkında Romalı bir senatörle değil, aksine bir barbar kralıyla konuştuğunu unutmuş gibiydi.

"Cermen kralı derken Vizigot Theodorich'i kastediyor olmayasın?"

"Başka kim olacaktı!" dedi Carpilius öfkeyle.

"Ona karşı babana yardım mı etmemizi istiyorsun?"

"Ona karşı değil!" dedi Carpilius kollarını iki yana açarak. "Vizigotlara veya Bagaudlara karşı sizin yardımınıza ihtiyacımız yok. Onlarla biz de başa çıkabiliriz.... Elbette bizim için..."

Carpilius duraksayarak Attila'nın yüzüne baktı.

"Sonra?"

"Görülecek bir hesabınız olduğunu biliyorum!"

"Burgundlar mı?"

"Evet" diye karşılık verdi Carpilius. "Batı Roma orduları başkomutanı olan babam, sizden bunu rica ediyor! Galya fatihi Sezar, bundan beş yüz yıl önce bile bu tür hareketlerin

derhal ve büyük bir şiddetle bastırılması gerektiğini söylemişti."

"Bunu bana mı söylüyorsun?" diye güldü Attila. "Bir kez başlayan karmaşanın çok kısa bir sürede kaosa dönüşebileceğini çok iyi biliyorum!"

"Aslında bütün sorun, babamın artık Sezar'ın lejyonlarına komuta edememesinde yatıyor. İmparatorluk hasadı tamamlanmış bir buğday tarlasına benziyor - parçalanmış, talan edilmiş ve her tarafta kısa sürede büyük bir yangına dönüşebilecek küçük isyan ateşleri parlıyor..."

"Yoksa baban *Imperium Romanum*'un çökmesinden mi korkuyor?"

"Siz Hunlar yardım etmeseydiniz, imparatorluğun batı yarısı şimdiye dek çoktan yok olmuş olurdu" dedi Carpilius büyük bir açık sözlülükle. "Bu nedenle de babam bizim emrimiz altında Burgundları mümkün olduğu kadar sert bir şekilde cezalandırmanızı istiyor!"

"Hmm" dedi Attila düşünceli bir tavırla ve bir süre alt dudağını kemirdi. "Bana ne söylediğinin farkındasın, değil mi?"

"Hem de tümüyle..."

Hunlar ve Doğu Romalılar arasında uzun süredir planlanan barış görüşmeleri, tarafsız bir alanda başladı. Küçük bir ayrıntı gibi görünmesine rağmen, Büyük Kağan Bleda görüşmelerin Kuzey Tuna kıyısındaki Castra Konstantinia'da değil, Margus yakınlarındaki bir tarlada yapılması konusunda ısrar etmişti.

Kimin talep edeceği ve kimin taviz vereceği konusunda kafalarda bir şüphe oluşmaması için, Attila görüşmelerin gidişatını önceden belirlemişti. Bleda'nın çok değer verdiği bütün törenleri iptal etmiş ve nehrin kıyısındaki yassı bir tepeyi çalılardan temizletmişti.

"Bizi görmelerini istiyorum!" diyordu Attila. "Hem Roma soylularının, hem kalelerdeki lejyonerlerin, hem gemilerdeki mürettebatın ve tacirlerin, hem de tarlalardaki çiftçilerin... Kısacası, herkesin!"

Sonunda her şey hazırdı. Doğu Romalılar oldukça kalabalık bir şekilde gelmişlerdi. İçlerinden yaklaşık elli kadar görevli, alçak tepeye yaklaştı. Attila, Hun heyetinde sadece Büyük Kağan Bleda'nın, kendisinin, İlek'in, Dengizik'in, Onegesios'un, Scottas'ın, Aybars'ın ve Bleda'nın iki oğlu gibi birkaç yakın danışmanın bulunması konusunda ısrar etmişti.

Romalılar, Hunlara aralarında yaklaşık dört at boyu mesafe kalana kadar yaklaştılar. Şaşkınlıkla etraflarına bakarak gözleriyle bir yurt, bir çadır, en azından etrafına oturabilecekleri bir masa arıyorlardı. Büyük Kağan Bleda'nın yüzündeki ince gülümseme giderek genişlerken, Attila'nın yüzünde tek bir kas bile hareket etmiyordu. Altın yaldızlı, gösterişli *magister militum per orientem* üniformasını giymiş olan Plinthas, ne tür bir görüşme yapılacağını sezinlemişti. Tam atından inmek üzereydi ki, Hunların yerlerinden bile kımıldamadıklarını gördü. Diğerlerinin atlarının sırtında otururken kendilerinin yere inmelerinin, görüşmelerin selameti açısından hiç de hayırlı olmayacağını çok iyi biliyordu. Derhal küçük bir baş hareketiyle yardımcısı Epigenes'e attan inmemesini işaret etti. Saygınlıklarını muhafaza etmek istedikleri takdirde, hiç de alışkın olmadıkları bu pozisyonda beklemek zorundaydılar...

Barış görüşmelerinin anlamsız ve önemsiz giriş faslını kısaltmayı, Plinthas da arzu ediyordu. Bu yaşlı komutan Karaton'u, Uldız'ı ve onların babalarını tanımış, onlarla yapılan barış görüşmelerinde hazır bulunmuştu. Attila, Plinthas'ın önemsiz konuşmaları devamlı Bleda'yla yaptığını, fakat ko-

nu sayılara geldiği zaman sürekli kendisine hitap ettiğini fark etmişti.

"Fazla uzatmayalım" dedi Plinthas bir süre sonra. "Sağlam bir barış karşılığında ne istediğinizi söyleyin!"

Bleda kollarını kaldırdı ve aklından geçirdiği ipekli kumaşların, erguvanın, baharatın, mücevher ve elmasların, kendisinin ve önderlerinin kadınlarının arzu ettiği parfümlerin ve diğer lüks maddelerin miktarını saymaya hazırlandı.

Attila ise tek kelime bile etmeden Aybars Amca'ya bakıyordu. Şaman, sırtına renkli kuş tüylerinden yapılma elbisesini geçirmişti. Aynı şekilde tüylerle süslenmiş eyerinin üzerinde yarım bağdaş kurmuş, içinde o gizemli tozun bulunduğu kutusunu burnuna götürüp duruyordu. Büyük Kağan'ın her yeni talebinde de bıyık altından gülümsüyordu. Ve Attila ansızın her şeyi anladı. Bleda'nın Romalılardan talep ettiği tüm bu aptalca lüks, imparatorluk lejyonları karşısında kazandıkları büyük zaferi küçük ve anlamsız kılıyordu. Bu duruma bir son vermesi gerekiyordu. Attila derin bir nefes aldı.

"Yeter!" diye bağırdı sonunda sert bir sesle. "Bu faslı da kısaltabiliriz!"

Yassı tepenin üzerindeki atlılardan pek çoğu bu sesi duyunca irkildi.

"Yıllık yüz yetmiş beş kilo altın tutarındaki haracı, üç yüz elli kiloya çıkartıyoruz" dedi Attila. "Bunun yanı sıra, Doğu Roma İmparatorluğu'nun bize karşı düşmanca bir tutum takınmış olan boy, kabile ve kavimlerle hiçbir şekilde bir anlaşma imzalamasını veya ittifak kurmasını istemiyoruz!"

"Kabul ediyoruz!"

Plinthas'ın cevabı Attila'yı bile şaşırtacak kadar kısa ve kesin bir şekilde gelmişti.

"Her iki talebi de mi?"

"Her iki talebi de!"

"Pekâlâ, bunlar kayda geçirilsin!" dedi Attila Bleda'nın yüzüne bile bakmadan. "Bunlara ek olarak her tutsak karşılığında sekiz altın Solido talep ediyoruz..."

"Aynı şekilde önceki miktarın iki katı! Bu da kabul edilebilir bir istek..."

Attila ancak şimdi ağabeyine yan gözle kısa bir bakış fırlattı. Bleda başını belli belirsiz bir şekilde öne eğmiş, şaşkınlık ve hayretle Attila'nın herhangi bir pazarlığa gerek görmeden peş peşe sıraladığı talepleri dinliyordu.

"Bunların dışında daimî bir pazar yerinin kurulmasına izin vereceksiniz" dedi Attila Romalı bir Notarius kadar kayıtsız bir sesle. "İster satacak malı olan, isterse de sadece alıcı olan, kısacası dileyen herkesin istediği gibi ziyaret edebileceği, serbest bir pazar!"

"Bu mümkün değil!" diye atıldı Epigenes dehşet içinde. Pazarlıkların esas kısmının tamamlandığının ancak şimdi farkına varmış gibiydi. "Hiç de tekin olmayan bu yörede tacirlerin ve alıcıların güvenliğini kim, nasıl sağlayabilir? Böyle bir deney nasıl göze alınabilir?"

"'Tekin olmayan bu yörede' kimler tehlike unsuru oluşturuyorsa, güvenliği de onlar sağlayacak..." dedi Attila gülümseyerek. "Yani biz ve siz - eşit ölçüde..."

"Fakat biz bunu yapacak durumda..."

"Bu talebi de kabul ediyoruz!" diye yardımcısının sözünü kesti Plinthas.

Bu şekilde barış görüşmelerinin son noktası da konulmuş oldu. Hunların bu büyük başarısı, yüz yıllar sonra bile dilden dile dolaşacaktı. Özellikle taleplerinde bu kadar ölçülü olmaları, olağanüstü bir pazarlık yeteneğinin göstergesiydi. Biraz da az istemeleri onları zayıflamasına, biraz daha fazla istemeleri ise yeni bir savaş çıkmasına neden olabilirdi.

Aynı akşam Bleda ve Attila yakın adamlarıyla birlikte nehrin kıyısında bir bardak şarap içtiler ve bu arada günün olaylarını bir kez daha değerlendirdiler.

"Ne dersin? Konstantinopolis anlaşmaya uyacak mı sence?"

"Bunu yapacaklarına dair bir amfora balık sosuna iddiaya girerim!"

"İğrenç!"

"Romalılar için değil!" dedi Attila sırıtarak. "Ve bu sayede onlardan çok şey koparmayı başardık. Artık bir an önce bizi arkamızdan vurarak Doğu Roma ile anlaşan kabilelerle hesaplaşabiliriz! Daha da önemlisi, kuzeye, yani Kehribar Yolu boyunca *Mare Suebicum*'a ve Tuna'dan Apler üzerinden Main Nehri'ne kadar yapacağımız seferlerde, sırtımızı sağlama almış olacağız."

"İyi ama sözünü ettiğin o bölgelere neden gideceğiz ki?" dedi Bleda. "Oralarda bize yarayacak hiçbir şey kalmadı!" Sol işaret parmağını burnuna dayadı ve kendisini zorlayarak düşünmeye başladı. "Kuzeyin uzak bölgelerine kadar uzanan Uldız bunu biliyordu... Tabii sen o zamanlar henüz altına işemekle meşguldün!"

Attila belli belirsiz kasıldı. Bir kez daha küçük kardeşine şefkat dolu bir acıma duygusu besleyen ağabey numarası! Aybars Amca olmasaydı, Bleda onun Doğu Kağanı olmasına asla izin vermezdi. Bunu her ikisi de biliyordu. Fakat artık rollerin değişmekte olduğunu onun da fark etmesinin vakti gelmişti!

"Doğu Roma artık egemenlik alanımızı genişletmemize bir engel teşkil etmiyor" dedi Attila. "Aynı zamanda Batı Roma bizden yardım istiyor. İlk olarak hangi adımı atmamızı tercih edersin?"

"En rahat ve kolay olanını" diye içini çekti Bleda. Attila

zaten bu cevabı bekliyordu. Bleda'nın savaşçılarının, Büyük Kağan'ın bu kararından hiç de hoşnut olmayacakları çok açıktı. Burgundların güya sahip olduğu o büyük hazineden söz edildiğini hepsi duymuştu. Bleda'nın -farkında olmadan- onlara hediye ettiği o büyük hazine...

Ertesi gün Attila bir kez daha Kral Uldız'ın oğulları Mama ve Atakam'ın kendilerine teslim edilmelerini talep etti. Plinthas hâlâ tereddüt ediyordu; fakat Attila bir saç kılı kadar taviz vermek niyetinde değildi.

"Nasıl karar vereceğiniz size bağlı" dedi soğuk bir gülümsemeyle. "Fakat imparatorluğunuzu uzun süredir tanıyorum ve iğrenç bir balık yemeği için kendi evlatlarını bile müren balıklarına yem edecek kadar acımasız olduğunu biliyorum!"

"İmparatorluğu gerçekten de bu kadar iyi tanıyorsan, bunların boş birer dedikodudan ibaret olduğunu da bilirsin!" dedi yaşlı general soğukkanlılığı elden bırakmayarak.

"Yoksa havuzlarda yetiştirdiğiniz müren balıklarını savaş esirleriyle beslediğinizi de mi inkâr edeceksin?"

"Savaş esirleriyle öz evlatlarımız arasında elbette bir fark olacak" dedi Plinthas bu sözlerden etkilenmeden. Her ikisi de uzun süre önce Roma'da olan olaylardan değil, iki Hun kağanının akrabalarından söz ettiklerini biliyorlardı.

"Onlar kendilerini ve bizi ele verdiler!" dedi Attila.

"Bu çok uzun bir süre önceydi" dedi Plinthas son bir gayretle. "Onları cezalandırmakla elinize ne geçecek?"

"Bunu sen mi soruyorsun? Doğu Roma ordularının başkomutanı olan sen mi? Atakam ve Mama hanlar, size sığınan en yüksek rütbeli kaçaklarımız. Onları geri verdiğiniz takdirde, bu haber yıldırım hızıyla en uzaklardaki yurtlara bile yayılacaktır!"

“Fakat onlar o kadar uzun bir süredir Konstantinopolis'te yaşıyorlar ki, artık kendilerini gerçek birer Romalı gibi hissediyorlar.”

“Pekâlâ, Plinthas. Karar sana ait!” Attila'nın gözleri iyice kısılmıştı ve taş kesilmiş yüzünde küçücük bir gülümsemenin ancak izi görülebiliyordu. “O iki kaçak senin... yani Doğu Roma'nın *magister militum per orientem*'i için... birer Hun mu, yoksa birer Romalı mı?”

Attila onun ne cevap vereceğini çok iyi biliyordu. Plinthas'a, diğerlerinin karşısında rezil olmadan üzerinden geçebileceği bir köprü kurmuştu. Artık ne hadımlar, ne de imparator, o iki kaçak için bir şey yapabilirdi.

İki hafta sonra her şey hazırdı. Kaçaklar en iyi elbiselerine bürünmüşlerdi. Altlarındaki atlar birer servet değerinde olmalıydı. Doğu Lejyonu'nun subaylarından oluşan refakat birliğinin o güne kadar Hunlarla fazla bir tecrübesi yoktu. Son on yıl boyunca başlıca rakipleri Pers İmparatorluğu ve Sasaniler olmuştu.

Doğu Kağanı'nın adamlarının Romalıların gelişini haber vermesiyle birlikte, iki kaçak han Attila'nın ordugâhının yakınlarındaki nehir geçidinde teslim alındı.

Attila'nın adamları gereksiz formalitelerle vakit kaybetmediler. Tarih yazarları bu vakayı sonradan şu şekilde kaydetmişlerdi: “Kendi kavimlerinin kaçak soylularını, yüzlerine tükürerek teslim aldılar. Adamların titreyen ve kasılan vücutlarının üzerindeki değerli Doğu Roma elbiselerini paraladılar, sonra da onları nehrin kuzey yakasındaki tek küçük yükseltiye götürdüler. Çırılçıplak kalan adamları, nehrin karşı yakasındaki Roma kalesinde bulunan lejyonerlerin de görebilmesi için, yavaş yavaş ve büyük bir özenle çarmıha gerdiler. Onları kazığa oturtmaları veya kafalarını uçurmaları

mümkün değildi, çünkü sıradan savaşçılar kavimlerinin soylularını bu şekilde nasıl öldürebilirlerdi? Böylece, tanrısal gündüz yıldızı, kalan işi tamamlayarak onların canını aldı."

Hun devletinin dizginlerini elinde tutanın Attila olduğu, giderek daha fazla konuşulmaya başlanmıştı. Ağabeyi Bleda zavallı Oktar'ın izinde yürümeye devam ederken, Doğu Kağanı her geçen gün daha sert ve baş eğmez oluyordu.

"Ne yapmak istiyorsun?" diye sordu ona Greka bir gece. "Güneşi ve ayı gökyüzünde durdurmayı mı? Yoksa eski kanlı bozkır yasalarını yeniden diriltmeyi mi?"

"Belki de" diye cevap verdi Attila. Onu kollarının arasında sıkı sıkı tutmasına rağmen, Greka Attila'nın aklının bambaşka yerlerde olduğunun farkındaydı. Aynı zamanda onun gibi güç ve kudretten patlayacak hale gelmiş olan bir adamın sebze yetiştirmekle, ateşin başında kaba şarkılar söylemekle ve hayvanların yaralarını tımar etmekle yetinmeyeceğini de biliyordu.

"Günün birinde Büyük Kağan olacağını farz et" dedi Greka alçak bir sesle. "O zaman ne yapardın?"

"Yoluma devam ederdim!"

Boşboğazlık eden Greka değildi, fakat sonraki haftalar boyunca Attila'nın son derece huzursuz olduğu kulaktan kulağa fısıldanmaya başlandı. Bir sonraki ay ise refah seviyeleri gözle görülür şekilde artmış olan bir grup Hun, Doğu Roma'ya doğru yola koyuldu. Fakat bu ayrılanlar Attila'nın değil, Bleda'nın obasındaydı. Görünüşe göre Attila'nın giderek artan sertliği karşısında artık kendilerini pek emniyette hissetmiyorlardı.

Aetius'un ısrarlı çağrılanna rağmen, asi Burgundlara karşı yapılacak cezalandırma seferine ancak bir sonraki sene başlanabildi. Büyük Kağan'ın akıncı birliklerinin bir kısmı kuzey-

doğuya kaydırılmıştı. Fakat bunlar artık eskisi gibi hızlı savaş birlikleri değil, aksine tüm varlıklarını yanlarında taşıyan büyük birer boydu.

Attila'nın Hunları ve Doğu Cermen yardımcı kavimleri ise Aşağı Tuna'dan geliyorlardı. Demir Kapı'nın dar vadilerinin ve dağlarının güneyinden geniş bir yay çizerek dolandılar, Viminacium'u aştılar, nehrin öte yakasındaki Margus ve Constantia'da Konstantinopolis'ten Sava ağzındaki Singidunuma'a kadar uzanan büyük Roma yoluna çıktılar. Attila, kaç adamla beraber yola koyulduğunu bildirmek için, Büyük Kağan'ın ordugâhına bir haberci gönderdi. Batı Hunlarının aksine, Doğu Kağanı sefere yanına bir tek olsun araba almadan çıkmıştı.

Bundan sonra nehrin batı yakasını takip ederek Aquincum Kalesi'ne doğru ilerlemeye başladılar. Yol boyunca onlara katılan Roma ve Cermen birlikleri, civarı son derece iyi tanıyorlardı. Burgundlara karşı Ravenna'nın isteği üzerine sefere çıktığı için, elbette ki Romalıların her türlü olanağı emrine amadeydi. Attila bu sefere oğullarının üçünün de katılmasını istemişti. Başka kadınlardan doğmuş olan küçük oğullarının üçü de, altıncı akıncı birliğinde sefere iştirak ediyorlardı.

"Doğu Hun Kağanı olduğumu bilmesem, kendimi bir Roma süvari generali veya *magister equitum* sanabilirdim" dedi akşam gülerek. Kendisine son derece yabancı bir düzende önce şehrin harap görünümlü güney bölümünden geçmiş, sonra da Tuna kıyısındaki dört köşeli askeri karargâhın kapılarından içeri girmişlerdi.

Büyük nehir burada birçok kola ayrılmış ve çok sayıda küçük adacık oluşturmuştu. Attila hakkında çok şey duymuş olmasına rağmen, bu Roma askeri istihkâmını ilk kez görüyordu. Garip bir şekilde terk edilmiş izlenimi veren kale,

nehrin kıyısı ile batıya uzanan dağların etekleri arasındaki alana kurulmuştu. Nehrin öte tarafında ise doğudaki Karpat Dağları'na kadar uzanan geniş bir düzlük başlıyordu.

Attila, Aquincum'daki Castra Legionis'in diğer tüm Roma kaleleri gibi düzenlendiğini gördü: İki ana cadde tam ortada birbirlerini kesiyor ve etrafı duvarlarla çevrili alanı, içlerinde askerlerin ve atların barınmaları için inşa edilmiş, çatıları kırmızı kiremit kaplı binaların bulunduğu dört küçük alana ayırıyordu. Etrafta dikkat çekecek kadar fazla sayıda Mitra sunağı vardı. Gerçi Hıristiyan kiliseleri de göze çarpıyordu, fakat görünüşe göre Mitra dini lejyonerler arasındaki saygınlığını muhafaza etmeye devam ediyordu...

Hemen aynı akşam Attila kendisine Ren kıyılarına kadar eşlik edecek olan uzmanlarla tanıştırıldı. İmparatorluk, elinde ne tür kuvvetler bulunduğunu sergileyerek, sanki onlarla alay etmeye çalışıyordu.

Kale kumandanının büyük evinde yapılan şaşaalı törenlerden sonra Carpilius, şaşkın vaziyetteki Hunlara, onlarla birlikte sefere katılacak olanları takdim etmeye başladı. Hunlar, neredeyse büyülü bir hafizaya sahip olan gözcülerin ve haritacıların yanı sıra, yanlarında astronomlar ve köprü mühendisleri, hatta ordudaki Roma alem ve sancakları için signifer ve aquiliferler de götüreceklerdi.

"Genç Cermen savaşçılarından oluşan birkaç ala, doğrusu tüm bu süslü züppelerden çok daha fazla işime yarardı" dedi Attila tekrar yalnız kaldıkları zaman öfkeyle.

"Ne yazık ki Aetius'un elinde olmayan tek şey bu" dedi Dengizik.

"Doğru! Onların yerine de bize bu sirk soytarılarını veriyor!" diye homurdandı İlek. "Bunlar bize ayak bağı olmaktan başka bir işe yaramazlar!"

"Önemli değil!" dedi Dengizik neşeyle. "Şu anda beni il-

gilendiren sadece sarışın Burgund kızları ve o efsanevi hazineleri!"

"Doğru... Eminim onlar da geceleri rüyalarında on dokuz yaşına yeni basmış Hun delikanlılarından başka bir şey görmüyorlardır..."

Ertesi günler Tuna'nın sağ ve sol kıyılarında yapılan keşif gezileriyle geçti. Hunlar Carnuntum'da Kehribar Yolu'nu geride bıraktılar ve Vindobona'dan itibaren sürekli olarak Tuna'nın iki kıyısı arasında gidip gelmeye başladılar. Arazi hafif bir eğimle yükselmeye başladığı zaman, civardaki Roma izleri de artmaya başlamıştı. Karpatların güneyindeki ve doğusundaki uçsuz bucaksız ıssız toprakların aksine, burada karşılarına sık sık terk edilmiş çiftlikler ve harabeye dönüşmüş Roma kaleleri çıkıyordu.

Birkaç kere küçük Roma istihkâmları ile etrafları birer kale gibi duvarlarla çevrili küçük yerleşim yerleri arasında duman işaretleriyle yapılan görüşmelere tanık oldular. Attila ve üç bin Hun savaşçının ihtiyaç duyabileceği her şey evvelce saptanmış olan ikmal noktalarında hazır beklediği için, yağmalama hareketlerine girişerek vakit kaybetmelerine gerek kalmıyordu.

"Yavaş davranmamızı istemiyorlar" dedi İlek sırıtarak. Alpler ve Yukarı Tuna arasında bulunan bir Hun ordusuna daha önce asla bu kadar dostça davranılmamıştı. Her türlü istekleri göz açıp kapayıncaya kadar yerine getiriliyordu. Attila bile Romalıların organizasyon yeteneğini son derece başarılı ve faydalı bulmaya başlamıştı.

"Bunu nasıl yaptıklarına iyi dikkat etmeliyiz" diyordu adamlarına. Lauracium'dan itibaren tekrar nehrin güney yakasındaki büyük Roma yolunu izlemeye başlamışlardı. Tam teçhizatlı son lejyon birliğini Lentia'da görmüşlerdi. Boidori-

um'da, üç nehrin birleştiği Patava'da ve sonraki yerleşim yerlerinde sadece küçük alalar bulunuyordu. Quintana ve Sorviodurum'da beşyüzer kişilik iki atlı birliğin bulunması gerekiyordu, fakat ancak Castra Regina'ya varınca birkaç at görebildiler.

Bir süre sonra resmi rakamlarla acı gerçekleri karşılaştırmaktan tümüyle vazgeçtiler. Bu arada Germania'nın ikinci imparatorluk şehrine yaklaşmışlardı, fakat Augusta Vindelicum'u ziyaret etmek niyetinde değildiler. Bu şehir de birer doğa harikası olan, fakat kaderlerine terk edilmiş Noricum ve Raetia eyaletleri hakkında edindikleri izlenimi değiştiremezdi.

Zaten bu civardaki şehir ve köylerin kime ait olduğu, kendilerini başarılı bir şaman gibi mucizevi bir şekilde her gün şarap, yemek ve hayvan yemiyle kimin tok tuttuğu, bunların yanı sıra sandıklar dolusu parayla neşelerini kimin yerine getirdiği, bozkır atlılarının pek çoğunun umurunda bile değildi. Alplerin kuzeyindeki sefaletin kendilerini etkilememesi onlara yetiyor da artıyordu bile...

Ren Nehri'ne ulaşmalarından bir süre önce, Belçika'dan gelen birkaç atlı ansızın Hunların yoluna çıktı.

"Alplerin ötesindeki imparatorluğa yardım etmek yerine bizi korumanız gerekirdi" dedi genç bir Frank korkusuzca. Yanında Ren ve Weser nehirleri arasındaki ormanlarda yaşayan iri yarı, kalın enseli, kırmızı suratlı birkaç adam vardı.

"Bir keresinde Roma lejyonlarını mağlup etmeyi başarmıştık" dedi bu dev yapılı adamlardan biri. "Quntilius Varus'un yüzünün nasıl bir şekil aldığını daha dün gibi hatırlıyorum..."

Genç Frank bir el hareketiyle adamı susturdu ve esasen ne istediklerini anlatmaya başladı:

"Geri dönün, çünkü Burgundlarla asıl bizim görülecek bir hesabımız var. Nereden geldiyseniz tekrar oraya gidin. Zaten Burgundların altın dolu bir hazineleri falan da yok..."

Attila bu adamların kırık dökük Latincelerini anlamakta oldukça zorlanıyordu. Bu nedenle ordusundaki Frankların buraya gelmelerini emretti ve adamlara beklemelerini işaret etti. Bu elçilerin nereden geldiklerini ve gerçek niyetlerinin ne olduğunu öğrenmek istiyordu.

"İzin ver bunu ben yapayım!" diye homurdandı İlek. Fakat tam o anda Attila'nın ordusundaki Franklar oraya geldiler. Kendilerinden istenilenin ne olduğunu anladıktan sonra, elçilerin söylediklerini dinlemeye başladılar. Bir süre sonra Franklardan biri Attila'ya doğru dönerek, duyduklarını anlatmaya başladı.

"Burgund kralı Gundahar'ın şu anda Aetius'un ayaklarının dibinde süründüğünü ve barış için yalvardığını söylüyor. Romalılar da Cermenlerin öfkesini kendilerinin değil, siz Hunların üzerine çekmeye çalışıyorlarmış."

"Bunu nereden biliyormuş?"

Frank bunu elçiye sordu ve yeniden tercüme etmeye başladı.

"Çünkü Franklar ve kendilerine 'Dev Adamlar' adını veren Friesler, Burgundları nehrin aşağısına yapacakları bir akınla ortadan kaldırmayı istiyorlarmış..."

"Bu adamların söylediklerinin tek kelimesine inanmıyorum" dedi Onegesios.

"Tek amaçları Burgundların hazinesini ele geçirmemizi engellemek" dedi Dengizik onu onaylayarak.

"Belki de bunlar Burgundların ta kendileridir" diye kıkırdadı arka taraftaki şaman.

"Derhal Aetius'a ulak çıkartın!" diye emretti Attila. "Tüm pis kokulu kötü ruhlar adına! Burada neler döndüğünü tam olarak öğrenmek istiyorum!"

Hun atlıları batıdan geliyordu. Güneydoğu yamaçlarında Burgundların bağlarının uzandığı bir tepeyi hızla aştılar. Görülmemek için geniş bir yay çizmişlerdi. Atlar, kayaların ve ağaçların önünde ayrılan, sonra derhal bir araya gelen bir sürü gibi davranıyorlardı. Dörtnala at süren adamların ağızlarından ise tek kelime olsun çıkmıyordu. Duyulan tek ses atların soluması, silahların ve zırhların şakırtılarıydı.

Ve sonra ansızın karşılarında geniş Ren vadisi, sonra tepelerin ve nehrin arasındaki evlerin çatıları, sonunda da Roma kalesi Civitas Vangionum belirdi. Düşmana fazlasıyla yakındılar. Hatta hızlı bir baskın dahi yapamayacak kadar yakın...

Kelt Vangion kabilesi çoktan batıya göç etmişti. Burgundlar ise oldukları yerde duruyorlardı. Kalenin duvarları ardına sığınmak yerine, savaş düzeni almışlardı. Attila, disiplin, taktik ve tecrübe açısından bu bir avuç Burgund savaşçısından daha üstün olduğunu biliyordu. Genç kral Gundahar, sadece efendisi Flavius Aetius'un elini ısırmış olan bir eniğe komuta ediyordu.

Buna rağmen Attila amcası Oktar'ın yaptığı hataya düşmedi. Kağanlarının ölümü karşısında yas tutmak amacıyla silahlarını bırakan bir Hun ordusunu neredeyse son adamına dek yok eden bu Cermen savaşçılarını kesinlikle hafife almıyordu. Karşılarında *Imperium Romanum* ile yaptıkları anlaşmaları gülerek yırtıp atan ve şimdi de bozkır atlılarıyla boy ölçüşmeye cesaret eden bir kavim vardı

Hayır, Attila sadece bir savaş kazanmış olmayı istemiyordu! Burgundları geride onlardan hiçbir iz kalmayacak şekilde ortadan kaldırmak, böylece de Roma'nın ve Aetius'un kendisini nihayet gerçek anlamda, hem de sonsuza dek ciddiye almalarını sağlamak niyetindeydi.

Cermenler, atlı savaşçılarını Ren Nehri'nin sol kıyısına

toplamışlardı. Nehirle Vangionum arasında sadece birkaç düzine hafif silahlı savaşçıları vardı. Ana kuvvetleri ise Hunları tepenin yamaçlarındaki bağların önünde bekliyorlardı. Yamaçlara açtıkları derin çukurların ve yere çaktıkları sivri kazıkların, Hun atlarını bir nebze olsun engelleyeceğini düşünüyorlardı.

Burgund kuvvetlerine kavmin en yetenekli savaşçıları komuta ediyordu. En şiddetli savaşların yaşanmasının beklediği sol kanadın başında dev yapılı, kollarında inanılmaz kalınlıkta kaslar bulunan ve üzerindeki pırıl pırıl zırhlar ile göz alıcı bir görünüşe sahip olan Kral Gundahar vardı. Sarı saçlarının rüzgârda dağılmasını engellemek için başının etrafına kırmızı bir bez bağlamıştı ve elinde görülmedik uzunlukta bir mızrak tutuyordu. Sağ kanada ise Kral Gibich'in bir diğer oğlu komuta ediyordu.

Attila, Burgundları Romalıların aksine barbar bir kavim olarak değil, bilakis vazgeçemedikleri eski gelenek ve yaşam tarzları yüzünden yok olmaya mahkûm insanlar olarak görüyordu. Gerçekte büyük bir kabileden başka bir şey olmayan bu kavim artık ormanlarda yaşamadığını, hatta Roma yasalarına boyun eğmek zorunda olduğunu bile kabul etmek istemiyordu.

Attila elini havaya kaldırarak tek başına at sürmeye başladı. Gerek *Imperium Romanum*'la yaptığı anlaşma yüzünden, gerek de kendi öfkesi ve hıncı yüzünden onu atından alaşağı edip ayağıyla ensesine bastırmadan önce, bu genç ve görkemli Cermen kralının gözlerinin içine hiç olmazsa bir kez bakmak istiyordu.

Fakat aynı anda yamaçlardaki bağların içine mevzilenmiş olan Burgund savaşçıları, hep birlikte savaş borularını çalmaya başladılar. Çıkardıkları gürültü, üzümlere dadanan

kuşları tüm zamanlar için oradan uzak tutmaya yetecek kadar şiddetliydi.

"Siz bilirsiniz!" diye homurdandı Attila öfkeyle. Burgundların kralıyla konuşmayı başaramayacağını anlamıştı. Gundahar, gökyüzünü delmek ister gibi mızrağını havaya kaldırdı. Çıplak bacaklarını kasarak eyerinin üzerinde doğruldu, adamlarına doğu döndü ve içinde azıcık olsun korku bulunmayan şiddetli bir savaş çığlığı attı.

Main bölgesinde yaşayan Alanlar tarafından desteklenen binlerce Burgund savaşçısı, adım adım ilerlemeye başlamıştı. Yaya savaşçılar bağlarla kaplı yamaçlara doğru yürüyorlardı. Atlı savaşçılar ise nehrin kıyısındaki çayırlardan harekete geçmişlerdi.

Sonra ansızın âni bir duraksama oldu. Özellikle sağ kanatta bir karışıklık ve huzursuzluk baş göstermişti. Attila, nehrin doğu yakasında ellerinde flamalar bulunan, fakat henüz oldukça uzakta birtakım atlılar görmüştü. Bu mesafeden kim olduklarını anlamak imkânsızdı, fakat zırhları güneşte ışıl ışıldı. Burgundlar da bu parıltıları fark etmiş olmalıydılar. Fakat bir an sonra Cermenler yeniden ilerlemeye başladılar.

Burgund subayları çevik atlarının üzerinde oradan oraya koşturup duruyordu.

"Cesur olun, savaşçılar!" diye haykırıyorlardı seslerinin olanca gücüyle. "Ya kazanacağız, ya da yok olacağız!"

Burgundlar korkunç savaş şarkıları eşliğinde mızraklarını, yuvarlak kalkanlarını ve kılıçlarını yukarı kaldırdılar, sonra da hızla ileri atıldılar. Attila, onların tepenin yamaçlarına kadar gelmelerine izin vermemesi gerektiğini biliyordu. Burun kanatlarını kabartarak derin bir soluk alıp verdi. Adamları için yeterli bir işaretti bu.

Tepenin üzerinde bulunan Hunlar, atlarını korkunç bir sü-

ratle asma bağlarına doğru sürmeye başladılar. Küçük atları yerdeki çukurların ve kazıkların üzerinden kolaylıkla atlıyordu. Hunlar göz açıp kapayana kadar yumuşak bir eğimle pek çok kola ayrılan nehre uzanan çayırlara inmişlerdi. Atlarını dörtnala sürmeye devam ederek üzengilerinin üzerinde doğruldular, vücutlarının üst kısımlarını geriye döndürdüler, yaylarını gerdiler, arkalarına yaslandılar ve Cermenlerin üzerine ilk ok bulutunu gönderdiler.

Attila, adamlarının en önünde Burgundlara doğru at sürüyordu. Savaş meydanında kulakları sağır eden bir gürültü vardı. Havada uçuşan ok bulutları avlarını parçalayan vahşi hayvanların diş gıcırtılarını andıran sesler çıkartıyor, yerden kalkan toz ölümle pençeleşen insan gövdelerini gözlerden saklıyordu. Silahlar silahlara, vücutlar vücutlara çarpıyordu. Burgundlar iki elleriyle tuttukları uzun kılıçlarıyla düşmanlarını karşılamaya hazırlanıyor, Hun atları ise bir hamlede onların üzerinden atlıyordu.

Sonra Ren tarafından ikinci Burgund dalgası geldi. Gözlerini kan bürümüş olan savaşçılar, mızraklarını ve oklarını durmaksızın Hunların üzerine fırlatıyorlardı. Bıçaklar ve kılıçlar birbirine çarpıyor, demir uçlu oklar insanlara, hayvanlara ve kalkanlara saplanıyordu. Demir göğüs zırhları, şiddetli kılıç darbeleri altında paramparça oluyordu.

Yaralanıp yer düşenler, kan kaybından bitkin düşünceye tek tekrar tekrar ayağa kalkıp savaşmaya devam ediyorlardı. Her iki taraf için de aynı derecede zorlu bir savaştı bu. Uzun boylu ve geniş omuzlu Burgundlar, kalabalığın arasında ilk bakışta belli oluyorlardı. Daha kısa boylu olan Hunlar ise atlarıyla bütünleşmiş gibiydiler. Cermenler korkunç bir fırtına gibi kükreyerek kılıç sallıyor, Hunlar ise yaylarını büyük bir sürat ve çeviklikle boşaltıyorlardı.

Burgundlar, yaşamlarını hiçe sayarak, büyük bir fe-

dakârlıkla savaşıyorlardı. Sadece pek azı kendisini korumayı düşünüyordu. Üzerlerine doğru gelen ve at vücutlarından oluşan korkunç duvarı durdurmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı.

Cemenlerin önünde ise kendi ölülerinden oluşan duvarlar yükselmeye başlamıştı. Burgundlar ölülerin üzerinden atlayarak savaşmaya devam ediyordu, fakat yaralıların tüyler ürpertici çığlıkları saflarda yılgınlık yaratmaya başlamıştı. Onları korkutan ölüm değil, aksine yaralanarak ayaklar altında çiğnenmekti. Giderek daha fazla Burgund savaşçısının benzi solmaya başlamıştı. Çok kısa bir süre zarfında, çok fazla kuvvet harcamışlardı.

Sonunda beklenen gerçekleşti ve hayatta kalanlar geriye dönerek bağların arasından kaçmaya başladılar. Fakat kurtulma şansları yok denecek kadar azdı. Hunlar, kaçmaya çalışanların peşine düşerek, kılıçlarını tekrar tekrar sırtlarına sapladılar. Hiçbirinin canını bağışlamak niyetinde değillerdi, çünkü o matem gecesinde hayatlarını kaybeden silahsız Hunların sayısına henüz ulaşılmış değildi. Giderek daha fazla sayıda Burgund can çekişmeye başlamıştı. Ölmekte olanlar gözlerini kırpıştırarak son bir kez güneşe bakmaya çalışıyor, tesadüf eseri olarak sağ kalmayı başaranlar ise ölülerin altında boğularak hayata veda ediyorlardı.

Burgundların pırıl pırıl parlayan miğferleri yerlerde yuvarlanıyordu. Ölülerden oluşan büyük yığınlar, kaçmaya çalışanların yolunu kesiyordu. Yaralıların bir kısmı ise kendilerini Ren Nehri'nin çamurlu kıyılarına atmaya çalışıyordu. İntikam hırsıyla çılgına dönmüş Hun savaşçılarının tutsağı olmaktansa, nehrin dalgalarında boğulmayı yeğ tutuyorlardı. Güçsüz düşen kimi savaşçılar, üzerlerindeki ağır zırhların etkisiyle, suya girer girmez nehrin dibini boyluyorlardı. Nehre karşı mücadele etmeye yeltenmeye cüret edenler ise üzer-

lerine korkunç bir ok yağmurunun boşanmasına neden oluyorlardı. Sadece pek az Burgund hızlı akıntının yardımıyla Hun oklarından kurtulmayı başarabilmişti...

Çok sonraları, her şey sona erdikten sonra, Gundahar yaralı olarak ölü Ren kollarının birisinde bulundu. Genç kral, çamurlu zeminde yetişen çalıların arasına saklanmaya çalışıyordu. Fakat yaptığının anlamsızlığını fark edince, teslim olmaya karar verdi. Krallarının teslim olduğunu gören diğer Burgundlar, kendilerini fidye karşılığında serbest bırakması veya köle yapması için Attila'ya yalvarmaya başladılar. Fakat Attila onların tümünü karşılıksız olarak serbest bırakmaya karar verdi. Bu kavmin kılıç artıklarıyla nasıl başa çıkacağı, *Imperium Romanum*'un bileceği işti. Kendisi sadece amcasının ve yoldaşlarının öcünü almıştı, o kadar!

Ancak gece karanlığı Ren havzasının üzerine çöktükten sonra borular savaşın sona erdiğini haber verdiler.

Soylu atlara binmiş olan Romalılar, sevinçle el sallayarak Vangionum köprüsünün üzerinden savaş alanına yaklaştılar. Kendilerini Aetius'un gözcüleri olarak tanıtmışlardı. Hunlara tüm savaşı yukarıdan sanki bir tiyatro temsili gibi izlediklerini anlattılar. Attila, aynı gece Burgund kralı Gundahar'ın bundan birkaç hafta önce Roma orduları başkomutanına bağlılık yemini ettiğini öğrendi.

22
Vandallar Geliyor

Sonraki yıllarda Attila ve Bleda ordugâhlarından fazla ayrılmadılar. Kendi boylarını örgütlemek ve çok sayıdaki bağımlı kavim arasında düzeni sağlamak, onları fazlasıyla meşgul ediyordu.

Buna rağmen Batı Roma İmparatorluğu'ndan kendisine sık sık ulaşan haberler, Attila'yı oldukça öfkelendiriyor ve rahatsız ediyordu. Hemen her ay bir zamanlar tanımış olduğu ve babasının hükümdarlığı altında yaşamış olan ailelere ait Hunlar obasına geliyordu. Bu insanlar on yıl kadar önce Aetius'la birlikte Galya'ya gitmiş, orada evlenmiş ve çocuk sahibi olmuşlardı. Şimdi de neredeyse tümü yaralı ve sakat olarak geri dönüyor, yaşamlarının son yıllarını Tuna boylarında geçirmek istiyorlardı. Birçoğunun cebinde kendisine yetecek kadar koyun, keçi, sığır ve at alacak sayıda altın vardı.

Attila bu eski savaşçıları ayırım gözetmeksizin obasına kabul ediyordu. Talihi yaver gitmemiş olanlara, yolda soyulanlara veya yıllar boyu biriktirdiği Dinar ve Solido'ları kumarda kaybedenlere yardım etmekten kaçınmıyordu. Savaşa katılıp ganimet sahibi olanlar, bunu her şeyden önce kendileri için yapıyorlardı. Fakat son yıllarda kadınların ve atların koşum takımlarının mücevher ihtiyacını fazlasıya kar-

şılayacak miktarda ganimet elde edilmişti. Miktarı ve cinsi sürekli değişen, fakat asla kurumayan bu kaynağın fazlası, Hun komutanları, hanları ve kağanları arasında pay ediliyordu. Özellikle kendilerini ziyaret eden çok sayıda heyet ve elçinin getirdiği hediyeler, hem Büyük Kağan Bleda'nın, hem de Doğu Kağan'ı Attila'nın, yabancı alem ve flamalar için savaşan eski askerlere cömert bir şekilde yardım etmelerini sağlıyordu. Geri dönenlerin en büyük kısmını ise Roma'nın paralı askerleri oluşturuyordu: Aetius'un Galya lejyonunun en hızlı savaşçıları...

Bu eski savaşçılar, her zaman olduğu gibi akşamları ateşin başında Trakya şarabı, kımız ve haşhaş içkisi içerek, birbirlerine hikâyeler anlatıyorlardı. Haşhaş bitkisinin özsuyunun gizemli bir şekilde işlenmesi sonucunda, Romalıların süt çocuklarını sakinleştirmek için kullandıkları Laudanum benzeri bir madde elde ediliyordu. Bunun nasıl yapılacağını ise sadece Aybars Amca biliyordu.

Attila'nın içkiyle arası pek iyi değildi. Asla kaldırabileceğinden fazlasını içmiyordu. Bazı geceler hoşuna giden bir kadınla veya obaya yeni gelen bir kızla yurtlardan birine girerek gözden kayboluyordu. Bu kadınlara daima yumuşak davranıyor, sabahleyin yanlarından ayrıldığı zaman onlara mutlaka armağanlar veriyor, fakat aynı kadınla bir daha asla birlikte olmuyordu. Onlarla birlikte olmasının, Greka'nın kendisine tattırdığı zevklerle uzaktan yakından bir ilgisi yoktu.

Onu en çok ilgilendiren şey ise bu eski askerlerin anlattığı hikâyelerdi. Sık sık beceriksiz adamlardan söz edildiğini duyuyordu. Onların yaptıkları hatalar, Attila'yı genellikle abartılarak anlatılan parlak zaferler hikâyelerinden çok daha fazla etkiliyordu. Özellikle de Flavius Aetius hakkında anlatılan hiçbir şeyi kaçırmıyordu. O ve adamları, aradan geçen

zaman zarfında Galya'da gerçekten neler olup bittiğini, yavaş yavaş anlamaya başlıyorlardı...

"Siz Ren kıyısında Romalılar için Burgundların işini bitirirken, biz de Galya'da Aetius'un yardımcısı Litorius'un komutasında genellikle asi Vizigotlarla ve Loire köylüleriyle uğraşıyorduk" diye anlatıyordu eski askerlerden biri. Adamos ismindeki bu adam, Doğu Kağanı Oktar ile Karadeniz kıyısındaki Odessos Limanı civarındaki bir köyden gelen bir Yunan kadınının oğluydu. O ve diğer yarı kardeşleri, Attila'nın makam ve mevkisine göz dikmeye asla yeltenmemişlerdi. Kağanların yerine Muncuk'un oğullarının geçeceği en başından beri belliydi. Buna rağmen Attila sol kolunu Vizigotlarla yaptığı bir savaş esnasında kaybeden bu adam için elinden geleni yapmış, Başkadın Greka'nın isteği üzerine onu kadın yurtlarının kâhyalığına atamıştı.

"Bagaudlarla başımız oldukça beladaydı" diye anlatıyordu Adamos. Yaşça Attila'dan daha küçük olmasına rağmen, yüzü kurumuş bir elma gibi kahverengi ve kırış kırıştı. "Bunun sebebi Bagaudların kampımızın etrafına her gün koyduğu testiler dolu ökseotu suyu. Başta bunun sarhoşluk veren bir içki olduğunu sandık, fakat tek yapmak istedikleri bağırsaklarımızı yavaş yavaş zehirlemekti. İlk olarak yüzlerimiz sararıp soldu, sonra hastalık vücut deliklerimizden boşandı. Bir süre sonra da tenimiz tabaklanmış deriye döndü ve ağrılarımız hiç azalmadı."

"Onların hakkından gelemediniz mi?" diye sordu her zamanki gibi Doğu Kağanı'nın en yakın adamları arasında bulunan Scottas. Adamos güldü. "Onların hakkından gelmek mi? Her gün bunu yapmaya çalıştık! Fakat gece olur olmaz meşe ormanlarına dalıp gözden kayboluyor, ertesi gün de bambaşka yerlerde ortaya çıkıyorlardı."

"Tıpkı elle tutulması mümkün olmayan sıvı metal gibi" diye kıkırdadı şaman ve avcundaki kurumuş haşhaş tanelerini ağzına attı.

"Hayır, tıpkı yıldırım hızıyla saldırıya geçen, sonra da aynı hızla geri çekilen Hun savaşçıları gibi!" dedi Attila.

"Ben Bagaudların kendi topraklarının en iyi savaşçıları olduğunu düşünüyorum" diye devam etti Adamos. "Kendilerinin Romalı işgalcilere karşı ülkelerini savunan binlerce ordudan biri olduğunu söylüyorlar. Zaten Galya ormanları sadece onlar tarafından bilinen yüzlerce gizli patika, görünmeyen nehir geçitleri ve dağ yollarıyla dolu..."

"O insanlarla ilişkiye geçmek hiç de fena olmaz" dedi Attila. Sonra etrafında oturanların şaşkınlıkla yüzüne baktıklarını görünce gülümsedi ve elindeki çanaktan büyük bir yudum kımız içti...

Başka bir akşam ise Adamos sol kolunu nasıl kaybettiğini anlattı:

"Galya Eyaleti'nde Romalıların canını sadece kuzeybatıdaki Tractus Armoricanus'un sıktığını sanmayın. Savaşlar ve çatışmalar o bölgede günlük hayatın bir parçası. Kuzeyde Franklar ve diğer kavimler sürekli isyan halinde, güneyde ise Roma lejyonları aylar boyu Narbo şehrinde kapana kısılmış bir şekilde oturup kaldı. Yıllar önce Roma'da olduğu gibi Vizigotlar tarafından kuşatılmışlardı - aradaki tek fark, şimdiki kralın isminin Theoderich olması..."

"Romalıların teslim olduğu doğru mu?" diye sordu Attila. Adamos evet anlamında başını salladı.

"Zorlu bir kışı geride bırakan bir hayvan gibi zayıflamışlardı. Fakat sonra hızlı atlarımızla biz geldik!" Buruşuk suratı birden aydınlanmıştı. Konuşmaya devam ederken diliyle dudaklarını yalıyordu: "Karnımızın ağrısı yok olmuştu, kollarımızın kuvveti yerine gelmişti, sadaklarımız ok doluydu... Sonra General Litorius Gotlara saldırmamızı emretti!"

Eski savaşçının yüzünde geniş bir gülümseme belirmişti. "Gotların çadırlarının üzerine binlerce oktan oluşan kapkara bulutlar gönderiyorduk" diye devam etti anlatmaya. "O rengârenk boyalı gülünç çadırlarının kendilerini oklarımıza karşı koruyabileceklerini düşünecek kadar aptaldılar! Oklarımız çadırların kumaşını kolayca delip geçiyordu! Alevli oklarımızı göndermeye veya bir kez olsun kılıçlarımıza davranmaya gerek kalmadan Got kampını boydan boya kat ederek, Narbo kapılarına kolayca ulaştık!"

"Anlayamadığım bir şey var" dedi Attila. "Madem her şey bu kadar kolaydı, nasıl oldu da kolunu kaybettin?"

"Haruspices'ler yüzünden..."

"Hayvanların iç organlarından geleceği okumaya çalışan o beceriksiz kâhinler mi!" diye köpürdü Aybars. "Onların böyle bir şey yapabilmeleri mümkün değil!"

Adamos derin bir nefes aldı ve içini çekti.

"Tamam, kolumu bu savaş esnasında kaybetmedim!" dedi sonra. "Ne olduysa Litorus'u kendi lejyonerlerine karşı korumak isterken oldu."

"Bu da nesi?" diye sordu Attila şaşkınlıkla. "Neden ben bu konuda bir şey bilmiyorum?"

"Flavius Aetius'un sana bu konuda bir şeyler anlattığını sanıyordum" diye cevap verdi Adamos. Sonra sağ kolunu kaldırdı, dişleriyle kumaşın ucunu tuttu ve ta yukarıya kadar çekti. Kolunun kalın kaslarının etrafında neredeyse birer parmak genişliğinde, birbirlerine kavuşmayan, uçlarında küçük toplar sallanan, iki tane altın kolluk vardı.

"Bunları hizmetlerim karşılığında Aetius'un yardımcısı Litorius'tan aldım. Aslında bir göğüs nişanını veya corona aurea adı verilen altın çelengi çoktan hak etmiş olmama rağmen, sadece iki tane armillae..."

"Sen bir Hun musun, yoksa burnu büyük bir lejyoner mi?" diye sordu Attila ve güldü.

"Bunu artık ben de karıştırmaya başlamıştım" diye karşılık verdi Adamos içini çekerek. "Her halükârda General Litorius akıllı ve tecrübeli bir komutandı. Her akşam büyük ateşler yaktırıp çeşitli törenler düzenletiyordu. Litorius, Cermenlerin eski tanrılarına inanıyordu. Wotan, Odin, Thor... ve her gerçek savaşa büyük ordular halinde katılan ölülerin ruhlarına..."

"Ya senin kolun?" diye sordu Aybars ciddi bir sesle. "Yoksa onu da bu ölü savaşçılardan biri mi kesti?"

"Bana kalsa öyle!" dedi eski savaşçı. "Dediğim gibi, General Litorius askerlerine kendilerini en güçlü kılan tanrılara inanma izni veriyordu. Ostrogotlar arasında bulunan Aryan Hıristiyanlar, durup dinlenmeden ilahiler okuyarak cesaretlerini artırıyorlardı. Bizim şamanlarımızın davul çalarak dans etmeleri ise onları hiç mi hiç rahatsız etmiyordu. Pek çok lejyoner ise akşamları ya dua ediyor, ya da birbirlerine Horaz, Vergil ve Tacitus'un şiirlerini okuyorlardı... bunlar imparatorluğun en güçlü şairleriymiş..." Adamos sözlerine ara vererek altın kupasının içindeki kımızı bir dikişte boşalttı ve memnun bir ifadeyle geğirdi.

"Hangi kavimden olurlarsa olsunlar, Cermenleri evcilleştirmek hiç de kolay bir iş değil!" dedi sonra. "Ne yapıp edip Litorius'u kaçırmayı başardılar. Etrafında benden başka hiç kimse yoktu. Ben de bir çılgın gibi kılıç sallıyor ve onu korumaya çalışıyordum. Bu cesaretim bana bir kola mal oldu, fakat Litorius başından ağır bir yara aldı ve bir daha toparlanamadı. General boş yere yanında olmayan adamlarına emirler yağdırırken, Gotlar onu zafer çığlıkları arasında kanlar içinde iki tekerlekli bir arabaya fırlattılar, sonra arabanın önüne bir at koştular ve dörtnala başkentleri Tolosa'ya doğru yol almaya başladılar..."

"Peki neden size hiç kimse yardım etmedi?" diye sordu Scottas.

"Haruspices'ler hayvanların iç organlarında bir tehlike belirtisi görmemişlerdi. Litorius onların sözlerine, kendisini Gotlara karşı uyanık ve temkinli olması için sürekli uyaran subaylarının sözlerinden daha fazla önem veriyordu!"

"Demek general başından aldığı o yara nedeniyle öldü!" dedi Attila. "Bunu bu zamana dek bilmiyorduk."

"Benim hâlâ anlayamadığım bir şey var" dedi Aybars ansızın. "Yetenekli bir şaman, koyunların yanmış kürek kemiklerinde gördüklerini, iç organlarda da rahatlıkla görebilir."

"Belki de kürek kemiklerinden ve iç organlardan daha etkili başka şeyler de vardır!" dedi Adamos. Onun hangi parlak metali kastettiğini, orada bulunanların tümü biliyordu.

Attila, Pannonia Ovası'nı çevreleyen Karpat Dağları gibi, Hun kağanlığını güney yönünde çevreleyen Tuna Nehri'yle her geçen gün daha fazla ilgilenmeye başlamıştı. Sık sık Tuna'ın kuzey kıyıları boyunca uzun at gezintilerine çıkıyordu; çünkü yapmayı düşündüğü seferlerin doğu sınırını Karadeniz kıyıları değil, tekrar kuzeye dönerek akmaya devam eden bu büyük nehir oluşturuyordu.

Kara Hunların iki kağanlığının etrafı, iç içe geçmiş iki büyük yarım daire ile çevriliydi. Yüksek dağlardan oluşan kuzey yarım daire Kehribar Yolu'nun Tuna'yı aştığı noktadan geniş bir yay çizerek güneydoğuya uzanıyor, sonra tekrar batıya dönerek Tuna'nın, Roma yollarının, Batı Roma'nın, Doğu Roma'nın ve iki Hun kağanlığının birbirlerine temas ettiği noktada son buluyordu. Tisza'nın Tuna'yla birleştiği ve Tuna'nın Karpatların içlerine girdiği bu bölge, tarih boyunca çeşitli kavimlerin, krallıkların ve çıkarların çatışma noktası olmuştu.

Güneye doğru uzanan büyük yarım dairenin başlangıç noktası ise Kehribar Yolu'nun biraz doğusundaydı. Tuna

Nehri Aquincum'dan az önce keskin bir kıvrımla güneye dönüyor, Drau ve Sava nehirleriyle birleşiyor, yumuşak bir şekilde doğuya kıvrılıyor, sonra da görkemli, fakat çekingen birkaç kıvnmla doğudaki dağların derin kanyonlarının içine uzanıyordu. Tekrar özgürce akmaya başladığı zaman ise önce güneye dönüyor, sonra da, sanki Roma eyaletlerinin içinden akmak istemezmiş gibi, doğrudan Karadeniz'e dökülmek yerine, tekrar kuzeye dönüyordu. Bu yönde bir müddet keskin dönemeçler yaparak ve çok sayıda akarsuyla birleşerek aktıktan sonra, nihayet tek başlarına yollarını bulamayan çocuklarına yollarını gösteren bir ana gibi Yunanlıların bile daima çekindikleri denize dökülüyordu.

Hükümdarı olduğu kavim ve boylarla ilgilenmek, Attila'nın başlıca meşguliyetiydi. Kendisine bir şey sorulduğu zaman atının üzerinden cevap veriyor, kendisine Romalılarla veya kendi adamlarıyla yaşanılan sorunlar aktarıldığında da dikkatle dinliyordu.

Hunlar sık sık nehri aşarak Doğu Roma topraklarına ayak basıyor, sınır köylerinde yaşayan köylülerle ateşin başında şarap içiyorlardı. Çayırlarda otlayan sığırlanna Hunlar tarafından mı, yoksa Romalılar tarafından mı el konulduğu, bu insanlann pek umurunda değildi. Savaş veya intikam gibi özel durumların dışında da Hunlar Romalılardan daha vahşi ve gürültücüydüler. Fakat genelde sadece et ve altın elde etmek, bir de kadınlarla güzel geceler geçirmek istiyorlardı. Kendilerine sunulan hizmetlerden memnun kaldıkları takdirde köylülere tahıl, hayvanlan için kuru yem, yağ, balık ve bazen hediye bıraktıkları dahi oluyordu.

Attila, yirmi beş yıllık lejyon hizmetlerinden sonra kendilerine bir diplomayla birlikte sınır boylarında bir parça arazi verilen eski Roma askerleriyle sık sık bir araya gelmeye çalışıyordu. Bunların büyük kısmı oluk oluk kan ve alın teri akı-

tarak Roma vatandaşı olmaya hak kazanmış olan Cermenlerden oluşuyordu.

Ardabur, Aspar ve General Markianos'un hizmetinde uzun yıllar boyunca gemilerde kürekçibaşı olarak çalışmış olan bu adamlardan biri, Attila'ya Konstantinopolis'teki resmi olarak duyulmamış son gelişmeleri anlatmıştı.

"Üçüncü Valentinian, Doğu Roma imparatoru olan büyük yeğeninin kızı Eudoxia Licinia ile evlendi" dedi Got asıllı Romalı.

"Demek tüm o entrikalara ve iktidar mücadelelerine rağmen her şey aile içinde kalmış" diye güldü Attila.

"Batı imparatoru, düğün hediyesi olarak Doğu İmparatoru'nun Sirmium Kalesi'ni işgal edip kendi topraklarına katmasını affetti."

"Demek imparatorluk sülalesinde yeni bir dostluk dönemi başlıyor!"

"Evet, öyle gibi" diye karşılık verdi eski kürekçibaşı. "Geiserich bundan böyle Aspar'ın donanmasının kendisini denizin dibine göndermemesi için son derece dikkatli davranmak zorunda!"

"Yakında Hıristiyanların dört yüz yirminci yılına gireceğiz!" diyordu Scottas her tarafta. Gecelerin iyiden iyiye uzadığı günlerin birinde, Doğu Romalılara ait Durusıorum Limanı'nda soğuğa dayanıklı birkaç tacirle birlikte bir adam karaya çıktı. Bu adam hemen ertesi gün nehrin karşı kıyısına geçti, lisan sorunu yaşamadan bir at satın aldı, derhal üzerine atladı ve kuzeybatıdaki dağlara doğru dörtnala yol almaya başladı.

Görünüşe göre nereye gideceğini çok iyi biliyor olmalıydı. Öğleden sonrasının geç saatlerinde, karanlığın çökmesinden hemen önce, Doğu Kağanı'nın ileri muhafızlarıyla

karşılaştı ve doğruca Attila'yla görüşmek istediğini söyledi. Elinde üzerinde birtakım yazılar bulunan bir belge vardı, fakat muhafızların bunları okumayı başarmaları söz konusu bile değildi. Hunlar adamın etrafında birkaç kez dolandılar, üzerindeki kürke ve eyerindeki çantaya dokundular, pantolonunu ve çizmelerini incelediler, son olarak da kızıl sakalını okşadılar.

"Bir Got musun?" diye sordu sonunda atlılardan biri.

"Vizigot" diye karşılık verdi adam. "Sizin yanlış olarak Batı Gotları diye adlandırdıklarınızdan... Alarich... Athawulf... Theodorich..."

Attila'nın ordugâhının ileri muhafızları dillerini şaklattılar. Bu yabancı fazla rahatsız edilmeden obaya götürülecek kadar önemli birine benziyordu. Nehrin yukarısına doğru yaklaşık bir saat yol aldıktan sonra obaya ulaştılar. İleri muhafızlar adamı nöbetçilere teslim ettiler, onlar da onu kağan yurdunun etrafında kümelenmiş yurtların yanına götürdüler. Burasının güvenliğinden ilk akıncı birliği sorumluydu. Yabancı burada bir kez daha kim olduğu ve ne istediği yolundaki soruları cevaplamak zorunda kaldı. Sonunda soğuk karanlığın içinden önce Scottas, peşinden de Dengizik çıkageldi.

"Olamaz! Sen ha!" diye bağırdı Attila'nın genç oğlu adamı görür görmez. Fakat diğeri işaret parmağını dudaklarına götürerek sus işareti yaptı ve atından indi. Sonra da eyer çantasını aldı ve diğerleriyle birlikte sıcak, aydınlık kağan yurduna girdi.

Hunerich bir Vizigot değildi. Buna rağmen kat ettiği uzun yol boyunca büründüğü bu kimlik, onun herhangi bir sorunla karşılaşmadan buraya gelmesini sağlamıştı. Uzak Afrika Eyaleti'nden gelen bu misafir, Attila'yı uzun zamandır olmadığı kadar sevindirmişti.

“Baban nasıl? Bacağı ne alemde?”

“Ne garip! Tam da ben sana aynı şeyi sormak üzereydim” diye gülümsedi Hunerich. “Senin bacağın nasıl?”

“Bunu da nereden çıkardın?”

“Yeraltı mezarlarından kaçarken... bacağını incitmemiş miydin?”

Attila bir an için duraksadı, sonra da kahkahayla gülmeye başladı. “Son derece önemsiz bir olaydı o! Fakat Vandal kralının bundan otuz yıl önce ayağı takılan bir Hun gencini hatırlaması oldukça dikkate değer bir durum!”

“Babam sık sık senden söz ediyor” dedi Hunerich. Büyük yurdun ortasında bulunan iki ana direğin arasına yerleştirilmiş olan mangalın üzerinde ellerini ısıtmaya çalışıyordu. İçeride yaklaşık yirmi kadar erkek ve bir düzine kadar kadın, birbirinden çok farklı işlerle uğraşıyorlardı. Bazısı birtakım haritaları ve parşömenleri tasnif ediyor, bazısı Got ustaları tarafından imal edilen yeni ok uçlarını inceliyor, bazısı ise yastıkların ve eyerlerin üzerine oturarak kışın yapılması gereken işlerin nasıl düzenleneceğini konuşuyorlardı.

“Babamın Hannibal'ın şehri Kartaca'yı ele geçirmesinin üzerinden neredeyse üç ay geçti, fakat bana hâlâ dünmüş gibi geliyor” diye anlatmaya başladı Hunerich alçak sesle Attila Kağan'ın etrafında toplanmış olan ve gerçekte kim olduğunu bilmelerine izin verilen insanlardan oluşan küçük gruba. Sonra da bir an için gözlerini yumdu ve büyük acılar içinde kıvranıyormuş gibi yüzünü buruşturdu.

“Kartaca Limanı'ndaki Roma gemilerini ne yaptı? Hepsini batırdı mı?” diye sordu Dengizik. Hunerich silkinerek kendisini topladı, gözlerini açtı ve içinde bulundukları zaman ve mekâna geri döndü.

“Tam aksine! Tüm gemileri mürettebatlarıyla birlikte teslim aldı” dedi kıvanç dolu bir sesle. “Gemicilerin neredeyse tümü çeşitli Roma eyaletlerinden geliyordu zaten.”

"Baban donanmasıyla ne yapmak istiyor?" diye sordu Attila. Hunerich gülümsedi ve sadece Doğu Kağanı'nın kendisini duyabileceği şekilde öne eğildi.

"Sicilya" diye fısıldadı kısık bir sesle. "Sonra Korsika ve nihayetinde elbette ki Roma!"

"Bu Batı Roma'nın sonu anlamına gelebilir!" dedi Attila düşünceli bir tavırla. "Kartaca, Roma'dan sonra batının en önemli ikinci şehriydi."

"Şimdi de benim kavmimin en önemli şehri!" dedi Hunerich gururla.

"Pekâlâ... Şimdi Roma ve Ravenna'ya son bir şans vermeyi düşünüyor musunuz?"

"Aynen öyle!" dedi Geiserich'in oğlu. "*Imperium Romanum* yeteri kadar akıllıysa, imparatorluk prenseslerinden birisini gözden çıkartır! Ancak bu sayede onlara daha hoşgörülü yaklaşabiliriz!"

Attila şaşkınlıkla genç Vandal'a baktı.

"İyi ama sen evli değil misin?"

"Elbette evliyim! Tolosa'daki Kral Theodorich'in kızlarından biriyle."

"Tebrik ederim" dedi Attila gerçek bir takdir duygusuyla. "Başarılı bir evlilik politikası diye ben işte buna derim!"

"Karımı tanımadığın için böyle konuşuyorsun!" dedi Hunerich başını sallayarak. "Gemi omurgası gibi bir burnu ve yelken kulaklan var!"

Attila bir an için duraksadı, sonra da bir kez daha kahkahalarla gülmeye başladı. Uzun süredir böylesine şiddetli bir şekilde gülmemişti. Onun etrafındaki diğer adamlar da başlangıçta tereddüt ederek, sonra da kendilerinden geçercesine gülmeye başladılar. Büyük kağan yurdu kısa sürede çınlayan kahkahalarla dolmuştu. Adamlar yumruklarıyla bacaklarını, göğüslerini ve kılıçlarını dövüyorlardı...

"Demek..." diyebildi Attila güçlükle konuşarak, "demek bir Galla Placidia'nın senin o kraliyet donanmanı bir kraliyet yatağına dönüştürebileceğine inanıyorsun, öyle mi?"

"Hayatta her şey bir ticarettir" dedi Hunerich. O da diğer adamlarla beraber gülüyordu. "Savaşlara ve evliliklere sebep olsa bile!"

"Bu konuda haklısın!" dedi Attila neşeli bir sesle. "Hem de bazı kadınlarda kesinlikle haklısın!"

O gece Attila Greka'nın yanına gitti ve birbirlerini gençlik yıllarında olduğu gibi sevdiler. O zamanlar ikisi de pervasızdı; üstelik her toplantıdan sonra çeşitli kavimlerin kralları, soyluları ve önderleri tarafından kağana hediye edilmesi adet olan kadın ve kızların hiçbiri ortada yoktu.

Sonunda Greka kocasının kollarının arasında uyuyakaldı. Attila ise daha uzun süre Giserich'i ve Roma İmparatorluğu yöneticilerini düşündü. Galla Placidia şimdi tıpkı kendisi gibi kırklı yaşlarının ortalarındaydı. Tebaasının ve subaylarının büyük kısmını yatağına çekmeyi başardığı mutlak gibiydi; fakat Geiserich gibi bir adamda bunu yapması imkânsızdı.

Bu meselede ona gerçekten de ancak bir prenses yardımcı olabilirdi - ya şimdi yirmi iki yaşında olan kızı Honoria, ya da yeni doğmuş olan torunu Eudokia. Theodosios'un kızı Eudoxia ile imparator Valentinian III.'ün kızları olan Eudokia, şüphesiz Vandallar için çok daha ilgi çekiciydi. Galla Placidia'nın çocuklarından yarım düzine kadarı, Ravenna sarayında dönen entrikalara fazla dayanamayıp küçük yaşlarda hayatlarını kaybetmişlerdi. İkinci evliliğinden olma zayıf oğlu ise sevgilisi ve kardeşi Honorius'tan daha üstün vasıflara sahip biri değildi. Bu nedenle torununu henüz çocuk yaşında barbar Geiserich'e vermeyi seve seve kabul edebilirdi...

Attila, kollarının arasında uyuyan Greka'nın yanında yattığı bu gecede, Batı Roma ile gençlik yıllarında kendisiyle beraber Roma'nın rehinesi olan adam arasında gelişecek olayları büyük bir dikkatle takip etmeye karar verdi. Bu oyuna katılmak istediği takdirde, Geiserich'i kendisine düşman değil, aksine dost edinmesi gerektiğini biliyordu. Sabahın erken saatlerinde hayvanlar uykularından uyanmaya başladıkları zaman, ne yapması gerektiğine kesin olarak karar vermişti: Kral Geiserich'in sırtını sağlama alacak ve Doğu Roma sınırına mümkün olduğu kadar çok asker yığacaktı. Hunerich'i bir karşılık beklemediğini özellikle belirterek bu teklifle beraber tekrar Afrika Eyaleti'ne gönderdi.

440 yılının ilkbaharında gelişen olaylar, Attila'nın düşüncelerinde haklı olduğunu gösterdi. Ravenna, daha önce Geiserich ile yapmış olduğu anlaşmaları sessizce yenilemişti. Vandal kralı son olarak zaptettiği bölgeleri elinde tutabilecek, fakat Moritanya ile Numidia'yı Batı Roma'ya geri verecekti. Fakat Geiserich'ten bu anlaşmalara uyması beklenemezdi, aksi takdirde Vandalların savaş kralı olarak kalamazdı.

Yeni yılın başında Güney Galya'daki savaş, Romalılarla Gotlar arasındaki bir çarpışmayla sona ermişti. Hunlar bu yıl sadece Doğu Roma topraklarına küçük akınlar düzenlemiş ve bu sayede kendi lehlerine birkaç yeni anlaşma yapmayı başarmışlardı. İmparatorluğun batı kesiminde neler olup bittiğini ilk duyan ise her zamanki gibi olağanüstü bağlantıları sayesinde Adamos olmuştu.

Eski savaşçı bu defa lafı fazla uzatmadan derhal kulağına gelenleri anlatmaya başlamıştı: "Bütün Batı Roma büyük bir heyecan içinde! Dev bir Vandal filosunun Kartaca Limanı'ndan ayrıldığı söyleniyor."

"Hedefleri neresiymiş?" diye sordu Attila büyük bir merakla.

"Bunu sadece kendileri biliyor. Denilene göre filo İspanya'ya, Sardunya'ya, Mısır'a, hatta Roma ve Konstantinopolis'e ulaşabilecek kudretteymiş."

"Bildiğim kadar Konstantinopolis'in donanması oldukça güçlü, fakat Aetius'un elinde birkaç küçük gemiden başka bir şey yok!"

"*Imperium Romanum*'un korku içinde titremesine neden olan da işte bu zaten!"

"O halde harekete geçme zamanı geldi demektir" dedi Attila. Derhal İlek'i çağırdı ve yanına en iyi adamlardan oluşan iki birlik alarak Büyük Kağan'ın yanına gitmesini emretti. On iki yaşındaki İrnek müteakip aylar boyunca sadece atlarla ilgilenecek, Dengizik ise en son silah ve savaş aletleri yapım tekniklerini öğrenmesi için Skirlerin kralı Edekon'un yanına gönderilecekti. Yunan, Suriyeli, İranlı ve Romalı esirlerden oluşan bir grup, öğrendikleri arasından Kara Hunların ve yardımcı kavimlerinin işine yarayabilecek olan yöntemleri, en ince ayrıntılarına kadar kâğıda dökme konusunda ona yardımcı olacaklardı. Dengizik bunun dışında babasının etrafıyla acil bir durumda kement ve kısa kılıçla silahlandırılabilecek ve savaş borularının ilk çalışında korkudan altlarına işemeyecek veya eyerden düşmeyecek olan adamların sayısını saptamaya çalışacaktı.

Hunlar, tüm yaz mevsimi boyunca, Roma'nın Alarich zamanından beri bakımı yapılmamış olan surlarının alelacele tamir edilip güçlendirildiği haberlerini alıp durdular. İmparator Valentinian III., Roma'da halka hitaben yaptığı bir konuşmada, "mağlup edilemez" İmparator Theodosios'un ordusunun Vandallara karşı kendi saflarında savaşmak üzere pek yakında yola çıkacağını söylemişti. Hatta hemen aynı yılda Sicilya'ya güçlü lejyonların gönderileceğini ve onların Vandalları orada karşılayacağını bile iddia etmişti.

Tüm bunları duyduğu zaman Attila sadece başını salladı. "Burada önemli olan alelacele birkaç gemi inşa etmek değil. Bunun ne kadar güç bir iş olduğunu biliyorum; fakat, hem yelkenleri idare edecek, hem aynı tempoda kürek çekecek, hem de karaya çıkarak savaşacak insanların bu kadar kısa bir zaman zarfında eğitilmesinin imkânsızlığının da gayet iyi farkındayım. Denizde nasıl savaşılacağını öğrenmelerini ise tümüyle bir yana bırakıyorum! Bunu başarmak yıllar sürecek bir eğitimi gerektirir... Hem de bu iş için köleler ve şehir kaçkını plebler de yeterli olmaz; aksine bir boğayı boynuzlarından yakalayıp yere çökertecek kadar güçlü erkeklere ihtiyaç vardır!"

Konstantinopolis'ten ise sadece limanların surlarla tahkim edildiği haberleri geliyordu. Ravenna imparatoru, Doğu Roma'nın Batı Roma'ya yardıma gelemeyeceğini, çünkü onun da iki tarafındaki komşularına dikkat etmesi gerektiğini görmemişti, ya da bunu kabul etmek istemiyordu.

Kısa bir süre sonra İlek nehir yatağını takip ederek geri geldi. Aslında Karpat Dağları'nın içinden geçen dört yüz millik yolu da tercih edebilirdi, fakat Tuna geçidinin kuzey yakasındaki Castra Constantia ve güney yakasındaki Margus üzerinden gelmeyi daha uygun bulmuştu. Attila, Vandalların neler yaptığını bir an önce öğrenmek istiyordu.

"Gerçekten de Sicilya'da karaya çıkmış ve vakit geçirmeden Bruttium'u yağmalamışlar" diye anlatmaya başladı genç han. "Sonra adanın batısındaki Lilybaeum'u işgal etmiş, çaresiz şehir ve köyleri yakıp yıkmış, Hıristiyan rahiplerini kiliselerinden kovmuşlar. Anlaşılan Geiserich onlardan pek hoşlanmıyor."

İlek, amcasının ordugâhında Vandallar hakkında başka neler duyduğunu hatırlayınca, elinde olmadan güldü. Babasının onların kralı Geiserich'e neden bu kadar büyük bir

sempatiyle yaklaştığını şimdi anlıyordu. "Hatta Vandalların bir kısmı Messina Boğazı'nı bile aşmış. Vandal kralının Sicilya'da uzun süre kalacağını doğrusu hiç sanmıyorum..."

441 yılının ilkbahar toplantısı, çeşitli kavimleri ve boyların Büyük Kağan'ın ordugâhında bir araya toplanmalarına neden olmuştu. Toplantı bu kez özellikle gürültülü ve heyecanlı geçiyordu. İki hafta boyunca her isteyen şikâyetini veya önerisini dile getirdi. Anlaşmazlıklar Bleda'nın danışmanları tarafından genellikle Büyük Kağan'ın işe karışmasına gerek kalmadan hallediliyordu.

Küçüklü büyüklü şenlikler ara verilmeksizin birbirlerini takip ediyordu. Büyük Kağan bu arada ordugâhında nelerin değiştiğini ve bir zamanlar *Imperium Romanum*'da yaşanılan zevklere ne denli yaklaşıldığını göstermek için elinden geleni yapıyordu.

Dansözlerin, akrobatların ve hokkabazların gösterilerinden ve rahiplerle şamanların büyü yarışı yapmalarından sonra, Bleda Kağan bir zamanlar Dakia bölgesinde yaşayan küçük yapılı insanların soyundan geldiği söylenilen Zerko isminde bir cüceyi davetlilere takdim etti.

Attila, ağabeyinin ve davetlilerinin bu cüce hakkında yaptıkları ağır şakalardan hiç hoşlanmamıştı. Gerçi cüce de onların altında kalmıyor ve birbiri ardına cevapları yapıştırıyordu. Attila diğer konuklarla sohbet etmeyi tercih etti ve onlardan Geiserich'in kış başlangıcından önce Kartaca'ya geri döndüğünü öğrendi. Onlara doğru ilerleyen Doğu Roma donanmasına ise Aspar değil, Areobindos komuta ediyordu. Doğu Romalılar, ancak Vandalların ayrılmasından sonra adaya ulaşabilmişlerdi.

Attila, bundan başka, Adamos'tan Doğu Roma kuvvetlerinin ağırlıklı olarak Cermen kökenli lejyonerlerden oluştuğunu da öğrenmişti.

"Sicilya'ya Vandallardan çok daha fazla zarar verdiler!" diyordu hâlâ kurumuş bir elmayı andıran eski savaşçı. "Vandallar gibi değil, onlardan daha fazla! Bunun ne anlama geldiğini bilirsin sanırım..."

Önemli konularda son kararları Bleda veya Attila yalnız başlarına değil, aksine çeşitli boyların hanlarından, bağımlı kavimlerin krallarından ve halk tarafından seçilen -eski druidlerle ve Hunlarda boy veya aile şamanlarıyla aynı işlevi gören- yaşlılardan oluşan bir kurul eşliğinde veriyorlardı.

Yine de Bleda ve Attila'nın olup biten en küçük olaydan bile haberi vardı. En zorlu anlaşmazlıkları bile bıkıp usanmadan dinliyor ve bir çözüm buluyorlardı; hatta mesele keçilerin sakal uzunlukları ve çalınan dağ sıçanları olsa bile... Buna rağmen ne Bleda, ne de Attila, artık kendileriyle beraber yaşayan veya kendilerine bağımlı olan insanların sayısı hakkında bir tahminde bulunamıyorlardı.

Romalılar ise bu güçlüğün üstesinden gelmişlerdi. Hunlar, Roma'da her ırk ve kavimden yaklaşık bir milyon ve iki yüz bin insan yaşadığını biliyorlardı. Aquileia gibi şehirlerin nüfusu da iki yüz bin civarındaydı; yani *Imperium Romanum*'un eğitim görmüş lejyonerlerinin ve yardımcı kuvvetlerinin sayısının yarısı kadar. Buna rağmen Romalıların nüfus sayımına göre tüm Galya'da kadınlar, çocuklar ve köleler de dahil olmak üzere en fazla, yirmi milyon insan yaşıyordu.

Buna karşın göçebe kavimlerin nüfusları nispeten daha azdı. Tüm Vandal kavmi toplam seksen bin nüfusla İspanya'dan Afrika'ya geçmişti. Sueblerin ve Alanların nüfusu bu kadar bile değildi.

Kara Hunların Büyük Kağanı ve Doğu Kağanı için kendi etki alanlarındaki insan ve hayvanların sayısını tespit etmek olukça zordu.

"Zaten kimi nasıl sayacağız ki?" diye sordu Aybars Amca yüzünü buruşturarak. "On iki ila altmış yaşları arasında bulunanı ve ata binebilen tüm erkekleri saymaya kalksak, bulacağımız sayı, bunların arasından bir okla bir öküzü vurmayı başarabilenlerden çok daha farklı olacaktır. Bunların arasından dört nala at sürerken üzengilerin üzerinde ayağa kalkıp yüz adımdan bir Roma lejyonerini vurmayı başaracak olanları çıkartırsak, elimizde yüz kadar akıncı birliği kalır..."

"Zaten bu arada kimi Gotlar bu işi bizden çok daha iyi becermeye başladı..." dedi Bleda gözle görülür bir üzüntüyle.

"Bu da bize elli bin atlı daha kazandırır" dedi Attila.

"Evet, ama onlar da dört bir yana dağılmış durumda... Tıpkı para karşılığında Ravenna'ya *Imperium Romanum*'un en hızlı okçu birlikleri olarak hizmet eden Hunlar gibi..."

"Tamam, fakat yine de savaşabilecek durumdaki tüm erkeklerimizi saysak, en azından yarım milyon sayısını elde ederiz."

"Önemli olan saymak değil" dedi Bleda. "Bütün mesele onları aynı anda bir bayrak altında toplayabilmekte. Bunu da hiçbir Büyük Kağan asla başaramayacak..."

"Peki sen bunu yapmayı denedin mi hiç" diye sordu Attila alaycı bir gülüşle. Ağabeyi ona karanlık bir bakış fırlattı.

"Doğru, sen her şeyi daha iyi bilirsin!"

"Madem öyle düşünüyorsun, gel senle bir deneme yapalım. Batı Roma'da bir süre önce nihaî bir şekilde sonuçlanan bir mesele var. Bakalım bu mesele hakkında bizim düşüncelerimiz nedir?"

"Neymiş bu mesele?"

"Bir yanılgıyla ilgili... Kocasının savaşta öldüğünü veya tutsak düştüğünü sanan bir kadının yeniden evlendiğini düşünelim. Kadın ondan umudu kesip yeniden evlenir, fakat bir süre sonra ilk kocası tekrar çıkıp gelirse, o takdirde kadın

ilk kocasına geri mi dönmelidir, yoksa ikincisinin yanında mı kalmalıdır?"

"Amma da budalaca bir soru!" dedi Bleda. "Romalılar ne karara varmışlar peki?"

"Roma ve Ravenna bu meseleye karışmıyor! Fakat Roma'nın yeni ve katı piskoposu Leo, bu durumdaki kadınların ilk kocalarına geri dönmelerine karar vermiş."

"Demek ki bizim bunun tam aksi kararı almamız gerekiyor!"

"Görüyor musun, sevgili ağabeyim, giderek benden daha fazla Romalılara benziyorsun!" dedi Attila alaycı bir ifadeyle. "Kendilerine Papa unvanını yakıştıran ve diğer dinlerin tomar tomar yazılarını şehir meydanında yaktıran Roma piskoposlarının verdiği kararlar bizi ne ilgilendirir? Ben diyorum ki, iki erkek aynı kadın üzerinde hak iddia ediyorsa, kadın her ki erkekle de evlenebilmelidir!"

Fakat Hunların yakınlarında da huzursuzluklar hiç eksik olmuyordu. Sınırların her iki yanında da sık sık ufak tefek çatışmalar, kavgalar ve anlaşmazlıklar baş gösteriyordu. Özellikle Tuna yakınlarında küçük bir yerleşim yerinde yaşanan bir olay, kesinlikle inanılmaz ve akıl almaz nitelikteydi.

Attila ve diğer soylular, karşı tarafın en önemli şamanlarından biri sayılan bir adamın yaptıklarını duydukları zaman, önce kulaklarına inanmak istemediler. Yanında bir bölük silahlı adamla birlikte Tuna Nehri'ni aşarak Hun ve Got soylularının mezarlarından altın ve değerli eşya yağmalamaya yeltenen adam herhangi biri değil, Margus piskoposuydu.

Kutsal değerlere yapılan bu saygısızlık, sadece Hunların Büyük Kağanı'nı öfkelendirmemişti. Savaşçıların intikam çığlıkları o denli şiddetliydi ki, Attila da buna onay vermek zorunda kaldı. Zaten Romalıların haftalardan beri yapılan

anlaşmaları hiçe sayarak Hun kaçaklarının topraklarına sığınmalarına izin vermeleri, onu son derece öfkelendiriyordu.

"Yaptıklarından şu anda pişman oldukları takdirde, kanları damarlarında akmaya devam eder" dedi Attila öfkeyle. "O kadar şahide rağmen aptalca yalanlamalara başvuruyor, sözleri evirip çevirerek bizi kandıracaklarını sanıyorlar! Politika, diplomasi ve ince hesaplar olarak adlandırdıkları, fakat gerçekte koca yalanlardan başka bir şey olmayan o laf kalabalıklarını dinlemekten bıkıp usandım!"

"Yoksa yine küçük cezalandırma hareketleriyle vakit geçirmek mi istiyorsun?" diye sordu tüm bu zaman zarfında onun yanında oturan Onegesios.

"Romalılara sınır boylarında sadece bizim borumuzun öttüğünü bile gösteremediğimiz takdirde, Burgundların karşısında veya Galya'da kazandığımız zaferlerin ne gibi bir anlamı olabilir ki?"

"Yani?"

"İkinci ve onuncu akıncı birlikleri!"

"Bin atlı."

"Ve iki bin yaya Got savaşçısı."

"Ne zaman?"

"Yaz sonunda, pazar kurulduğu zaman! Böylece gücümüzü herkes görecek ve her yerde anlatacak!"

"Dinle, ağabey!" diye bağırdı sonra. "Eylül ayında da Margus piskoposuyla hesaplaşacağız!"

Orada bulunanların bazıları bu karara itiraz etmek istediler. Tuna'nın o bölgesindeki şehirler, kaleler ve geçitler, Doğu Roma'ya ait değildi. Buna rağmen Bleda bu kararın sorumluluğunu Attila'nın üzerine almasından oldukça memnundu.

Attila, Aşağı Tuna'ya döndükten sonra, planlanan cezalan-

dırma hareketinden bağımsız olarak Doğu Roma'yla yeni pazarlıklar yapmaya karar verdi. Bunun için de birkaç günlük bir zaman için ordugâhında bulunan Doğu Roma elçisi Anatolios'u yanına çağırttı.

"Kralın ikinci Theodosios'a yaz ki..." diye emretti ona, "... orduma ancak büyük çabalar sonucu güçlükle hakim olabiliyorum!" Büyük yurdun halı kaplı tabanında sert adımlarla bir ileri, bir geri gidip geliyordu. "Onun aramızdaki anlaşmayı çiğnemesine anlayış göstermem mümkün değil! Kardeşimle savaşıyor olması, bana ödediği haracı bundan böyle ödemeyeceği anlamına gelmiyor!"

"... haracı ödeyecek! Bunu bir ültimatom şeklinde mi kaleme alayım?"

"Elbette" dedi Attila kaba bir sesle. "Hem de ceza olarak kararlaştırılan meblağdan fazlasını ödeyecek!"

"Hepsi bu kadar mı?"

Attila tam patlamak üzereyken güçlükle kendine hakim olmayı başardı. "Sabır, sabır" dedi yumuşak bir sesle. "Siz Romalılar çok sinirlisiniz. Bu söylediklerim sadece girişten ibaret. Birkaç bin Solido fazla veya eksik, benim için ne fark eder ki? Altın bu dünyadaki her şey değildir... evet, ben daha fazlasını istiyorum! Doğu Roma hizmetinde bulunan insanlarımızın tümünü geri istiyorum: Atlıları, okçuları, daha da önemlisi, mayalanmış kısrak sütünün beni ve kendilerini ne kadar neşelendirebileceğini çoktan unutmuş olan soyluları ve önderleri!"

"Sanmam ki bir kere imparatorun şarabından tatmış olanlar, bir daha seninle kadeh tokuştursun!" dedi Anatolios temkinli bir tavırla.

Aradan dokuz hafta geçtikten sonra, Konstantinopolis elçisi bir kez daha Attila'yla görüşme talebinde bulundu. İmpara-

torluk sülalesinin sağlığı, yeşil ve mavi partilerin arasındaki mücadele, arenadaki oyunların sıralaması, yeni subay atamaları, yabancı gemilerin Bosphorus limanına girişleri gibi konulardan sonra, Anatolios nihayet esas meseleye girdi.

"Gerçekten üzgünüm, fakat sana boş ellerle geldiğimi şimdiye dek duymuş olmalısın: İmparator İkinci Theodosios, taleplerini başka bir öneride bulunmadan reddediyor. Kendisine sığınan Hunları sana teslim etmeyecek."

Attila parmaklarını şıklattı.

"Şarap mı, kımız mı?"

"Müsaade edersen seninle birlikte kımız içmek isterim."

Attila gülümsedi. İmparatorun olumsuz cevabı, keyfini kaçırmışa benzemiyordu. "İçelim ve eğlenelim" dedi birçok hizmetkâr tarafından çeşitli yiyecek ve içeceklerin getirilmesinden sonra. "Ne yapalım, biz de çabalarımızı sonuçsuz kalmış olarak değerlendiririz..."

"Ben senin gibi düşünmüyordum" dedi Doğu Roma elçisi telaşla. "Başka noktalarda pek çabuk anlaşmaya varmıştık."

"Ya tümü, ya da hiçbiri!" diye karşılık verdi Attila ve içinde keskin kokulu, kıvamlı süt içkisinin bulunduğu kadehini kaldırdı. "Yaralandıktan sonra bataklıklara kaçmayı başaran bir yaban hayvanının, avcıya ne faydası dokunur ki?"

Margus pazarı Tuna'nın kuzey tarafında, eski Roma kalesi Castra Constantia'da kurulmuştu. Dünyanın dört bir tarafından binlerce satıcı ve alıcının buraya gelmesi bekleniyordu. Nehrin geçit yerinde kurulan bu pazar, çok eski zamanlardan beri insanların savaş veya göç dışındaki sebepler yüzünden bir araya geldiği en önemli toplanma merkeziydi.

Hunların cezalandırma hareketi doğrudan Romalılara yönelikti. Bozkır savaşçılarını tanımak hiç de zor değildi. Vahşi çığlıklar atarak atlarını korkunç bir süratle doğruca pazar ye-

rinin ortasına sürüyorlardı. Oklarını ve yaylarına davranmıyor, sadece kısa kılıçlarını çılgınca etraflarına savuruyorlardı. Tacirler ve alıcılar korkuyla kaçmaya çalışıyorlardı, fakat nehre ulaşabilenlerin bile şansı yoktu. Parçalanmış çadır bezleri havada uçuşuyor, tezgâhlar devriliyor, at nalları yere devrilen meyve sepetlerini, testileri ve insan vücutlannı çiğniyordu.

"*Momento mori!*" diye bağırıyordu Hunlar sanki alay olsun diye, "ölüleri hatırlayın... Ruhlarının intikam vakti gelip çattı işte!"

Atlılar geldikleri kadar hızla geri çekilmişlerdi. Fakat saldırının inleyen, ağlayan ve şaşkınlıkla oradan oraya koşturan kurbanlarının toparlanmasına fırsat kalmadan, yaya Got birlikleri onların üzerine çullandı.

"Savulun! Attila'nın gazabı Hıristiyanların ve piskopos kıyafetine bürünmüş mezar soyguncularının üzerine çöküyor" diye bağırıyorlardı kurbanlara son darbeyi indirip hızla ortadan kaybolmadan önce.

Konstantinopolis imparatoru, iki Hun kağanına da sert birer protesto notası gönderdi. Pazar yerlerinin eşit haklarla ve tehlikesizce her iki tarafın kullanımına açık olduğu yolundaki anlaşmaya uyulmasını istiyordu.

"Bu da ne demek oluyor?" diye sordu Attila Onegesios'un okuduğu notayı dinledikten sonra. "Onlara cevap olarak sadece bize karşı yapılan ağır bir haksızlığın intikamını aldığımızı yaz! O dindar adama da kendi kutsal kitabından birkaç söz ekle... Göze göz, dişe diş... sanırım buna benzer bir şeydi, değil mi?"

Yurdun içinde biraz daha dolandıktan sonra, tüm bunların kendisine yeterli gelmediğini anladı. Markianos onu gerçekten de kaale almıyorsa, anlaşmaları hiçe sayıyorsa ve mezar soyguncusu piskoposlara karşı parmağının ucunu bi-

le kımıldatmıyorsa, onun parmaklarına biraz daha sert vurması gerekirdi!

Attila ne yapmayı düşündüğünü Onegesios'a anlattı. Bleda'yı nihayet harekete geçirmeye zorlayacak ordunun başına ortanca oğlunun geçmesini istiyordu. Artık otuz altı yaşına basmış olan Dengizik babasına en çok benzeyen oğul olmakla birlikte, İmek hâlâ Attila'nın en sevdiği oğluydu. Esasen sonuncu Svanhild'den doğan, fakat Greka tarafından kabul edilen oğlu, yaşına rağmen diğerlerine kıyasla daha genç ve kendi dünyasında bir görünüm arz ediyordu. Sık sık büyük amcası Aybars'ın yanına gidiyor, küçük kuşları ve hayvanları tedavi etmekten oldukça iyi anlıyordu. Nadir bitkileri toplamaktan büyük zevk alıyordu. Şamana yeni bir çiçek, bir tohum veya bir kök getirmediği bir gün yok gibiydi. Fakat o bir veliaht değildi. Attila bunu uzun süre önce anlamıştı...

Attila'nın ilk cezalandırma hareketinden iki ay sonra, çok sayıda birleşmiş Hun ve Got akıncısı Constantia'da Tuna'yı geçtiler. Yolda alelacele onlara katılan Doğu Roma yardımcı birlikleri, katırlann, mancınıkların ve kuşatma aletlerinin idaresinden oldukça iyi anlıyordu.

İlk saldırı Tuna'nın güney kıyısındaki Viminacium'a yönelmişti. Surlar, liman binaları ve askeri yapılar o kadar büyük bir hızla birer yıkıntıya dönüşmüştü ki, şehri savunan silahlı adamlardan en fazla ellisi kaçmayı başarmıştı. Diğerleri de tüm demirciler, araba yapımcıları, çömlekçiler, gemiciler, urgancılar, berberler, eyer ustaları ve ayakkabıcılarla birlikte tutsak edildi.

Margus şehri Hunların görüş açısına henüz girmişti ki, ortaya piskoposun tir tir titreyen bir elçisi çıktı. Rahip kalabalık arasında kendisine yer açmaya çalıştı, bir an için Atti-

la'yı aradı, sonra da Dengizik'in önünde yığılırcasına diz çöktü.

"Margus'un dindar çobanı, tüm şehri size sunuyor..." dedi inlercesine. "Hiçbir direniş olmayacak. Tek ricası, şehir sakinlerinin canını bağışlamanız..."

Dengizik adamı saçlarından kavrayarak havaya kaldırdı. "İşte mezar soyguncusunun elçisi!" diye seslendi adamlarına. "Piskopos, imparatorun kendisini gözden düşüreceğinden korkuyor... Tıpkı benim şimdi bu Hıristiyan rahibini elimden düşürmem gibi..."

Avucunu açınca adam yere düştü.

"Pekâlâ, ne yapılacağına amcam karar versin! Kim ona gider?"

Beş genç savaşçı derhal atlarına atladılar. Dengizik'in hafif bir baş işareti üzerinde, naralar atarak atlarını yıldırım hızıyla sürmeye başladılar. Hemen aynı gece geri dönmüşlerdi.

"Büyük Kağan Bleda, bize yapılan aşağılamanın intikamının alındığını söylüyor..." dedi atlılardan ilki soluk soluğa.

"Ölülerin ruhları altın yığınları üzerinde huzur içinde yatıyor..."

"Altın ve mücevher, bizim için bir piskopostan daha önemli..."

"İşimiz bitince geri dönebileceğimizi söylüyor. Buralarda düzeni artık kendisi sağlayacakmış..."

Dengizik başını eğdi. Gülümsüyordu, çünkü babasına ne tavsiye edeceğini biliyordu artık.

Attila, aynı kış, Konstantinopolis'teki imparatorun varolan durumu korumak için elinden geleni yaptığını, bu nedenle de ilk iş olarak imparatorluğun doğu sınırlarını güven altına almaya çalıştığını öğrendi. Danışmanlarından bazılarının bu fırsatı kaçırmaması gerektiğini düşünmelerine rağmen, Attila onların söylediklerine kulak asmadı.

Haklı olduğu bir süre sonra ortaya çıkacaktı. İranlılarla Doğu Roma arasındaki anlaşmazlık, Roma'da bile fazla heyecan uyandırmayacak şekilde kısaca parladıktan sonra derhal sönmüştü. İranlılar Theodosiopolis ve Satala bölgelerine saldırmışlardı. Theodosios II. bu tecavüze şiddetle cevap vermemiş, tam aksine, Ermenistan üzerinden gönderdiği habercileri vasıtasıyla derhal barış imzalamaya çalışmıştı...

Kısa bir süre sonra Büyük Kağan Bleda yeniden Batı Roma'ya saldırdı. Atlı savaşçıları bir engelle karşılaşmadan Sirmium'u ele geçirdiler. Şehrin teslim olmak istemeyen sakinleri kılıçla öldürüldü, asıldı, ya da suda boğuldu. İşe yarar zanaatçılar ilk iş olarak prangaya vuruldu. Fidye kopartılabilecek izlenimi uyandıran insanlara ayrıcalıklı muamele yapıldı. Fakat etek giymiş olan herkes ya acı dolu çığlıklar arasında tecavüze uğradı, ya da korku ve dehşetten bayılarak, o zamanın fatihlerinin kazandıkları zaferin ilk ödülü olarak gördükleri bu davranıştan kurtuldular.

Singidinum'da da aynı şeyler yaşanmıştı ve Hunların eline geçecek olan diğer şehirlerde de aynı şeyler yaşanacaktı. Sirmium'da bir yapı ustası da tutsak edilmişti. Bu adam greko-romen tarzında hamamlar dahi inşa edebileceğini ileri sürüyordu. Onegesios derhal elini adamın omuzuna koydu. Yapı ustası, artık ganimetten onun payına düşen malıydı.

Kısa bir süre sonra atlı ulaklar Sirmium'un Bleda'nın kuvvetleri tarafından ele geçirildiği haberini getirince, Attila da harekete geçmeye karar verdi.

Doğu Kağanı'nın ordugâhında borular çalmaya ve şaman davulları gümbürdemeye başlamıştı. Aybars ve en iyi öğrencileri bütün bir gece boyunca iyi ruhları imdada çağırdılar ve tiz çığlıklar atarak kötü ruhları kovmaya çalıştılar.

Attila iki gün sonra ordusuyla birlikte Tuna'yı aştı. Birkaç yarı terk edilmiş sınır kalesini ele geçirdiler ve ihtiyaçları

olan kuşatma makinelerini, onları kullanmasını bilen adamlarla beraber yanlarına aldılar. Hunlardan kaçan insanlarla tıka basa dolu olan ve Aşağı Tuna bölgesinin anahtarı olarak kabul edilen Ratiaria şehri, Hun atlılarının ok bulutları ve tutsak edilen Romalı askerlerin mancınıklarından fırlayan taş yağmuru karşısında fazla dayanamadı.

Bu olaydan bir süre sonra iki büyük ordu birleşti. Yanlarında giderek daha fazla sayıda katır, mancınık, kuşatma aleti ve Roma gemilerinden alınma uzun merdiven taşıyorlardı. Hun ordusu, büyük Roma yolunda çok sayıda birbirinden farklı dalga şeklinde hızla ilerliyordu. Naissos ve Serdica kısa sürede zapt edildi. Hunlar Trakya'nın içlerine kadar dalarak Phillipopolis, Arcadiopolis, hatta Athyras kalesini ele geçirdiler.

Sadece Hadrianopolis ve Marmara Denizi kıyısındaki Heraclea bu saldırılardan kurtulmayı başardı. Başarı o kadar büyüktü ki, Hun kuvvetleri farklı gruplar halinde Karadeniz'e, Konstantinopolis'e, Callipolis'teki Propontis'e ve Sestus'a aynı anda ulaştılar. Roma lejyonerleri, imparatorluğun en parlak zamanlarında bile bu kadar hızlı olmamışlardı.

Eski *magister militum per orientem* ve savunma kuvvetleri komutanı Anatolios, generalleri Areobindos ve Agargisklos, mağlubiyeti kabul etmek zorunda kaldılar. Ateşkes istemeye bile fırsat bulamamışlardı. Bu görev Vandallar karşısında da başarısızlığa uğrayan eski konsül, comes, general ve amiral Aspar'a verilmişti. Yumuşak huylu Theodosios II. onların karşısında da pes etmiş ve barış anlaşması imzalamak zorunda kalmıştı.

"Kim kimin sırtını kolladı?" olmuştu Aspar'ın ilk sorusu. Fakat kara sakallı Doğu Roma generali, bu sorunun cevabını asla alamayacağını çok iyi biliyordu.

23
Kardeş Katli

Konstantinopolis, barış görüşmeleri için eskinin konsül ve senatörü, şimdinin ise *magister militum praesentalis*'i Anatolios'u göndermişti. Attila bu seçimden ziyadesiyle memnundu; bu iş için daha uygun birisinin bulunamayacağını düşünüyordu.

Hatta onu üç meşru oğlu ve ordugâhında toplanmış olan en değerli adamlarıyla karşılamaya karar vermişti. Bunların arasında Scottas, Onegesios, Esla ve Aybars da vardı.

Romalılar Asimus'ta Tuna'yı aştılar. Odessos'a kadar olan yolun yarısını gemiyle almış, sonra Karadeniz kıyısı boyunca ilerleyerek Marcianopolis'e gelmiş, oradan da yüz mil kadar ötedeki nehir geçidine ulaşmak için atlarına binmişlerdi. Burası Hunların hafizalarında pek hoş olmayan hatıralar bırakmıştı. Erkekler ve kadınlar uzun süre direniş göstermiş, atlıların ve silahlarının karşısında en küçük bir korku belirtisi olsun göstermemişlerdi.

Attila Anatolios'u dostça karşıladı ve Karpatlara doğru uzanan yol boyunca atını devamlı onun atının yarım adım gerisinden sürdü. Anatolios, Plinthas gibi eski kulağı kesiklerden değildi. Fakat Doğu Kağanı'nın bu kibarlığının farkında olduğunu, her fırsatta belli ediyordu.

"Sanırım habercilerimizin senin hakkında anlattıklarının

tümü doğru" dedi obanın girişinde beyaz elbiselere bürünmüş olan kızlar tarafından karşılandıkları zaman. Kağan yurduna giden geniş yol ve civarı özenle süpürülüp temizlenmiş ve yere nehirden getirilen nemli kum serpilmişti. O akşam esas konu hakkında tek kelime bile edilmedi. Attila ve misafiri yiyip içtiler, erkeklerin ve kızların söyledikleri şarkıları dinlediler. Aralarda ise ateş ve kılıç yutucular, Anatolios'un daha önce doğuda görmüş olduğu güreşçi ve akrobatlar gösteriler sunuyorlardı.

Ertesi sabah misafirler uyanmakta hiç acele etmediler. Anatolios ise kendileri için hazırlanmış olan içleri sıcak su dolu küvetlerin yanından geçerek, tek başına nehrin kıyısına indi. Büyük nehir, dağlardan gelen berrak suların etkisiyle hâlâ oldukça serindi. Anatolios hiç çekinmeden soyundu ve çalıların arkasından belli etmemeye çalışarak onu gözetleyen gençlerin bakışları arasında suya girerek, onlara yüzme bildiğini gösterdi. Yarım saat kadar sonra, Attila'nın ordugâhına geri dönmüştü.

Sabah kahvaltısı yapmak istemedi ve kendisine görüşmeler için hazır olup olmadığı sorulduğu zaman evet anlamında başını salladı. Sonra ilk iş olarak sırtına ipek togasını geçirdi. Konstantinopolis'in saray ve yollarında yapılanı aksine, hizmetkârlarına kumaşın uzun kısmını omzuna dolamalarını ve sağ köprücük kemiği üzerine yerleştirilecek olan avuç içi büyüklüğünde altın bir tokayla tutturmalarını emretti. Sonra da beline İran işi bir silah kayışı bağladı. Kayışta bir Sasani soylusundan ele geçirildiği belli olan, baştan sona zümrüt, yakut, elmas ve safir kaplı, son derece değerli bir kılıç sallanıyordu. Sonra parmak uzunluğundaki kahverengi saçlarını ve sakallarını, kokulandırılmış geyik yağı yardımıyla, birbirine eşit lüleler şeklinde kıvırttırdı. Sağ eline altın temreni başının üzerine dek uzanan gösterişli bir tören mız-

rağı aldı. Sol elinde ise ön yüzünde altın kabartmalar bulunan, tahta, deri ve ketenden yapılma bir kalkan vardı. Göğsüne dek yükselen bu kalkan o kadar ağırdı ki, ancak büyük bir kuvvet harcayarak onu dik bir şekilde tutabiliyordu. Doğu Roma elçisi, elinden geldiği kadar iyi bir şekilde hazırlanmak niyetindeydi...

Bu hazırlıklar Attila'nın beklediğinden çok daha uzun sürmüştü. Kenarları yarıya kadar açılmış kağan yurdunda nihayet görüşmelere başlayabildiklerinde, vakit neredeyse öğlen olmuştu. Attila yüksekçe bir tahtın üzerinde oturuyordu. Önünde Konstantinopolis'ten gelen elçiler, sağında oğulları ve danışmanları, solunda ise emrindeki kavimlerin önderleri ve soyluları vardı. Gepid kralları Ardarich ve Laudarich, Romalılarla yapılan bir görüşmeye çok uzun zaman sonra ilk kez katılıyorlardı.

Laudarich'i yıllardan beri görmemiş olması, Attila için bugünün önemini daha da artırıyordu. Bu sempatinin sebebi, belki de iki Gepid kralının kız kardeşlerini armağan olarak Attila'ya getirmiş olmalarıydı. Kızıl-sarı saçlı, artık pek de genç olmayan bu Cermen kadını kağanın o kadar hoşuna gitmişti ki, daha ilk geceyi onunla birlikte geçirmişti. Fakat önceden ilk uygun fırsatta onu yasal karısı yapacağına dair Ardarich ve Laudarich'e söz vermişti.

"Önemli değil" demişti Laudarich. "Ondan hoşlanmış olman bile, bizim için yeterince büyük bir şeref."

Böylece iki halkı birbirine bağlayan bağlar daha da sağlamlaşmıştı.

"Şimdi de sana gelelim" dedi son derece neşeli olan Attila Doğu Roma elçisine dönerek. "Değerli generaliniz Plinthas ile daha önce neler konuştuğumuzu biliyorsun, değil mi?"

Attila'nın bu sözlerini dinleyen general irkildi. Bir an için

Hun kağanının ciddi mi olduğunu, yoksa alay mı ettiğini anlayamamıştı.

"Her kelimesini biliyorum" diye cevap verdi Anatolios. "Konuştuklarınız diğer tüm görüşmeler gibi kayda geçirildi ve çoğaltıldı."

"Elbette sizde gelenek olduğu üzere tüm çarpıtmalar ve yanlışlıklarla birlikte..." dedi Doğu Kağanı.

"İnsan artık yazılı metinlere kendi aklının söylediklerinden fazla inanmamalı" dedi Anatolios. "Belgeler ve anlaşmalar ancak tarafların birbirlerine katlanabildikleri sürece geçerlidir."

"Pekâlâ" dedi Attila. "O halde kayda geçir bakalım: Savaş siz Romalılann borçlarınızı vaktinde ödememeniz yüzünden çıktı! Bu sebepten ötürü yıllık *vergi*yi eski meblağın üç katına yükseltiyorum... yani bin elli kilo altına!" Bir an için durdu ve karşısında mermer bir heykel gibi oturan Anatolios'a baktı. Sonra da gülerek devam etti. "Fakat size karşı cömert davranmak istiyoruz... geçen üç yıl boyunca birikmiş olan üç bin üç yüz kilo altın borcunuz yerine... sizden... evet, sadece üç bin kilo altın talep ediyoruz! Yani size üç yüz kilo altın hediye ediyorum! Bunu nasıl buldun? Zahmet edip bu kadar gösterişli giyinmiş olmana değdi, değil mi?"

"Üç bin kilo altın alacaksınız" diye cevap verdi Anatolios gözünü bile kırpmadan. "Hem de derhal!"

Attila belli belirsiz gülümsedi.

"Sen iyi bir adamsın, Anatolios, çünkü başkalarının karşımda solucanlar gibi kıvranacağı bir durumda, dimdik durmayı başarıyorsun. Buna ne kadar dayanacağını doğrusu çok merak ediyorum..."

Attila arkasına yaslandı ve dudaklarını büzdü. "İnsan, hayvan, silah ve aletlerden oluşan büyük bir kayıp yerine sadece üç bin kilo altından olmak, senin için aslında olduk-

ça kârlı bir alışveriş" dedi sonra. "Çünkü bu saydıklarımın tümü, senin de bildiğin gibi oldukça değerlidir. Öyle değil mi?"

Doğu Roma orduları başkomutanı bu konuşmanın sonunun nereye varacağını tahmin ediyordu, fakat gene de onu onaylayan bir baş hareketi yapmaktan kendisini alamadı.

"Bu kadar başarılı bir görüşme yaptığımıza ve her şeyin fiyatının da sürekli arttığına göre, sana bir öneride daha bulunacağım: Şu andan itibaren her savaş esirinin fiyatını... dur bakalım... on iki Solido'ya yükseltmeye ne dersin? Bu ücret size fazla geliyorsa ödemek zorunda değilsiniz..."

"Tam olarak anlayamadım..."

"Arzu ettiğiniz takdirde elinizdeki savaş esirlerini veya size sığınan kaçakları bize geri gönderebilirsiniz. Bu takdire onlar için bir ücret ödemenize gerek kalmaz!"

"Bunu da kabul ediyorum" dedi Anatolios.

"Kararın nedir? Parayı ödeyip onları elinde mi tutacaksın, yoksa geri mi göndereceksin?"

"Üzerinde hak iddia ettiğin her adamı geri alacaksın!"

"Çok iyi" dedi Attila. "O halde son olarak kimseye sığınma hakkı tanımayacağınızı da garanti edersiniz, değil mi?"

"Evet" diye cevap verdi Anatolios kısaca. "Bu talebini de kabul ediyoruz."

Attila kaşlarını kaldırdı. Görüşmeler beklediğinden çok daha iyi yürüyordu. Bu taleplerden hangisinin Bizanslılara en ağır darbeyi indirdiğini düşündü. Onun yerinde başka kim olsa bunun ödenmesi gereken altın miktarı olduğunu düşünürdü, fakat Attila her iki imparatorluğun Romalılarını çok iyi tanıyordu. Bir senatörün arazilerinden, ticaretten, yaptığı anlaşmalardan ve aldığı komisyonlardan ne büyük bir kazanç elde ettiğini biliyordu. Zaten Konstantinopolis sarayı da, bugün vergi olarak kararlaştırılan miktarın birkaç katını, her yıl masraf olarak rahatlıkla harcıyordu.

"O halde anlaşmamızın son kısmına gelelim" dedi Attila konuşmanın başlangıcındakinden çok daha yumuşak bir sesle. Bunun üzerine Anatolios ilk kez ona itiraz etmeye cesaret etti. Bunun ne büyük bir risk olduğunu biliyordu; fakat Hun kağanının Romalı Notarius'ların titizliğinden ve Yunan hatiplerinin söz oyunlarından çok hoşlandığını fark etmişti. "Az önce anlaşmanın son noktasını koyduğumuzu sanıyordum" dedi Attila'ya.

"Öyle mi?" diye güldü Attila. "Anlaşmamıza istesem daha yüz madde ilave edebilirim. Çünkü bugün burada indirdiğim darbelerin ne denli acı verici olduğunu size söyleyecek olan benim! Fakat sana iyi davranmak istiyorum, çünkü hoşuma gidiyorsun. Dediğim gibi, önemsiz bir ayrıntı daha vardı..."

"Nedir bu?"

"Asimus direnişçilerinin şiddetle cezalandırılmalarını sağla!" dedi Attila. Sesi tekrar eskisi kadar sert çıkıyordu.

"Asimus mu? Osima Nehri kıyısındaki o küçük ve önemsiz şehir mi?"

"Görünmeye çalıştığın kadar şaşkın olduğunu hiç sanmıyorum" dedi Attila. "Onların halkının en iyi savaşçıları olduklarını biliyorsun. Tüm saldırıları savuşturmayı başaracak kadar cesur olmalarını elbette ki takdir ediyorum. Hatta geceleri şehirlerinden gizlice sıvışarak arkadaşlarını kurtarmaya çalışan gençlerin gözü pekliği gerçekten de yabana atılacak türden değil. Fakat daha fazla ileri gitmemeleri gerekirdi! Kadınlarının kolları arasında uyuyan Hun savaşçılarının üzerlerine çullanıp onları beraberlerinde şehirlerine götürmeleri, doğrusu hiç de akıllıca bir davranış değildi."

"Bunun akıllıca bir davranış olmadığını kabul ediyorum" dedi Anatolios. "Bunu yaptıkları için onları çarmıha germemi mi istiyorsun?"

“Tam aksine” dedi Attila büyük bir ciddiyetle. “Onlara öyle bir ceza vereceksin ki, yıllar boyu dilden dile dolanıp duracak! İlk olarak tüm Hun esirlerini serbest bırakacaklar. Sonra da bizden çaldıkları tutsaklarımız için de para ödeyecekler...”

“*Çaldıkları* ne anlama geliyor?”

“Bugün bu anlaşmayı imzalamamızı istiyor musun, istemiyor musun? Cevap ver! Evet veya hayır...”

Doğu Roma silahlı kuvvetleri başkomutanı dişlerini sıktı. “Az önce tutsaklarımız için sana fidye vermeyi taahhüt etmiştik.”

“O para sizin çalıntı altın dolu kasalarınızdan geliyor” dedi Attila. “Fakat ben her Asimus sakininin, bir Hun'un değerinin ne olduğunu bizzat kendi üzerinde yaşayarak öğrenmesini istiyorum... Az önce söylediğim gibi, altın olarak!”

“Bizzat kendim Asimus'a gideceğim...”

“Giderken yanına Trakya komutanı Theodolos'u da al” diye homurdandı Attila. “Üniformalar, insanlar üzerinde ipek elbiselerden daha büyük bir etki yapar! Bu arada dikkat edin o delikanlılar sizi de esir edip, fidye karşılığında imparatorunuza geri satmaya kalkışmasınlar!”

Attila ansızın gülmeye başladı. Attığı kahkahalar giderek daha şiddetleniyordu. Sonra diğer Hunlar da ona katılmaya başladılar. Bir Roma imparatorunun tüm saray halkı, hadımları, memurları ve yüksek rütbeli subaylarıyla birlikte, adı bile duyulmamış bir şehrin surlarının önünde ordularının başkomutanının hayatı için yalvardığı tasavvuru, büyük kağan yurdunda bulunan herkesi kahkahalara boğmuştu.

Gariptir ki her şey gerçekten de tıpkı Attila'nın öngördüğü gibi gerçekleşti. Hun ordularına direnen cesur şehir halkı, Anatolios'a da pabuç bırakmadı. Ona Hunların elinden kur-

tardıkları Romalı tutsakların çoktan dünyanın dört bir bucağına dağıldığını, buna karşın Hun esirlerinin hayatta olmadığı cevabını verdi. Şehir surlarından duydukları korkuyu içlerinden sadece ikisi yenebilmişti. Bu esirleri elbette ki geri verebilirlerdi; fakat gece baskınından sonra şehre yeterince çabuk dönmeyi başaramamış olan iki genç Asimus sakini karşılığında...

Attila öfkeyle her yanda o iki Asimuslu delikanlıyı arattı, fakat hiçbir sonuç elde edemedi. Sonunda dik kafalı Asimus sakinlerine zorla bir şeyi kabul ettiremeyeceğini anlamak zorunda kaldı. Onların iki Hun tutsağını büyük bir âlicenaplıkla serbest bırakmalarıyla yetinmek zorunda kaldı. Tüm Hunlar gibi o da her an geri çekilebilir, fakat asla unutmazdı.

Doğu Romalıların anlaşmalarda yazılı olanlardan daha fazlasını yerine getireceklerine, hiç kime ihtimal veremezdi. Fakat Konstantinopolis hakimleri, Tuna kıyısındaki yıkık duvarın üzerine, Eski Yunan efsanelerindeki Hydra gibi yan yana kesik başları sıralayıp duruyorlardı.

Aynı yılın sonbaharında Hun kağanlarına birbiri ardına önemli haberler ulaşmaya başladı. Bleda ve Attila, birbirlerinden bağımsız olarak farklı raporlar alıyorlardı. Hangi bölgedeki yıkık tersane ve havuzların ne oranda tamir edildiklerini çok çabuk öğrenmişlerdi. Romalılar bir kez daha Tuna filoları için yeni gemileri inşa etmeye başlamışlardı. Eski kaleler de yavaş yavaş onartılıyor ve yeni birliklerle dolduruluyordu. Fakat *Imperium Romanum*'un dört bir yanından gelen haberler birbirleriyle son derece keskin çelişkiler arz etmeye başlayınca, Attila ve danışmanları durumun ciddiyetini kavramaya başladılar.

"Bu karmaşanın arasından gerçeği nasıl ayırt edeceğiz?"

diye bağırdı Attila kış başlangıcında kendisine yeni haberler ulaştığı zaman. Bu haberlerin kimi imparatorlukta halktan alınan vergilerin düşürüldüğünü, kimi de vergilerin yükseltildiğini bildiriyordu.

"Vergilerin yükseltildiği yolundaki haberler mutlaka sizin içindir" dedi Onegesios gülümseyerek. "Aksi yöndeki haberler de kendi vatandaşları için!"

"Romalıların vergiler altında ezildiklerini düşünmemiz için mi?" diye sordu Attila.

"Evet, fakat kendi vatandaşlarını elbette ki zaferlere ve başarılara inandırmak zorundalar... İmparatorluk sülalesi o kadar büyük başarılar elde ediyor ki, vergiler bile düşürülüyor..."

"Atalarımın ruhlarının beni Çin, Roma veya Konstantinopolis imparatoru olmaktan esirgedikleri için çok mutluyum!" dedi Attila gülerek. "Gelin, birkaç kadeh kımız içelim!"

En büyük oğullarını kollarından yakalayarak, onları kağan yurduyla etrafındaki keçe evler arasında kalan meydana doğru sürüklemeye başladı. Bu evlerde kabul ve törenlerde ikram edilecek olan yiyecek ve içecekler hazırlanıyor, sonra da altın tepsiler içinde davetlilere sunuluyordu. Attila ve oğulları kendilerine ait tahta bardaklara şarap doldurdular ve bir süre günlük işlerini bitirmek üzere olan renkli kalabalığı seyrettiler. Gençler ve yaşlılar, Hunlar ve Gotlar, hatta Sarmatlar, Boiskler ve İran'dan yeni gelmiş olan Ak Hunlar, aralarında sınıf ve ırk ayırımı gözetmeksizin yan yana duruyorlardı. Attila Ak Hunların yanına giderek onları selamladı.

"Nereden geliyorsunuz?" diye sordu onlara. "İhtiyaçlarınız temin ediliyor mu?"

"Hem de en âlâ şekliyle" diye cevap verdi haftalar boyunca attan inmedikleri her hallerinden belli olan adamların en yaşlısı.

"Ya kadınlar?"

"O mesele de tamam! Bu gece birkaç sarışın Got kadınının tadına bakacağız."

"Bu sakın karımın kulağına gitmesin" diye sırıttı Attila. "Gheism adını verdiğim ve Gepid krallarının yanında büyüttüğüm yeni bir oğlum olduğu için bana kızmıyor, fakat sadece zevk olsun diye başka kadınlarla yatmamdan hiç hoşlanmıyor..."

"Bunlar hep o Hıristiyan rahiplerinin kötü etkileri..." dedi adamlardan biri ve yere tükürdü. "Atı olmayan bir Hun nedir ki?"

"Romalı bir ayak yalayıcısı!" diye cevap verdi diğerleri hep bir ağızdan ve güldüler.

"Peki kadını olmayan bir Hun nedir?"

"Huhu... huhu..." Adamlar bu defa yas tutan dul kadınlar gibi ağlamaya, tek bacakları üzerinde hoplamaya ve elleriyle yüzlerini örtmeye başlamışlardı.

Attila güldü. Bu eski oyunu görmeyeli o kadar uzun zaman olmuştu ki!

"Beni dinleyin, savaşçılar!" diye seslendi onlara. "Size o Hıristiyan Got kadınlarının daha şehvetli olmalarını sağlayacak bir tavsiyede bulunacağım!"

Adamlar kaşlarını kaldırdılar ve ellerinin tersiyle burunlarını silerek, büyük bir merakla onun ne söyleyeceğini beklemeye başladılar.

"Sanırım hepiniz oldukça cesursunuz, öyle değil mi?" diye sordu Attila. Adamların gırtlaklarından onun söylediklerini onaylayan bir homurtu yükseldi.

"Bu defa her zamankinden de cesur olun ve su cinlerini rahatsız etmeye cüret edin! Got kadınları böyle bir davranışa, altın bileziklerden çok daha fazla değer verirler..."

"Yani bize..."

"... evet, yıkanmanızı söylüyorum, neden olmasın?" diye güldü Attila. "Su cinlerinin bir yerinizi ısırmalarından korkuyorsanız, suya elbiselerinizle de girebilirsiniz..."

Ak Hunlar başlarını öne eğdiler. Doğu Kağanı'nın önerisine büyük bir şüpheyle yaklaştıkları her hallerinden belliydi. Hatta ona kibirli, hamamlardan çıkmayan, parfümlü bir Romalı gözüyle bile bakmaya başlamışlardı.

"Tabii isterseniz vahşi atlılar gibi kokmaya devam edebilirsiniz" dedi Attila. "Fakat o zaman yeni yıkanmış bir kadınının vücudunun yaydığı o harika kokuyu ne yazık ki asla ciğerlerinize çekemezsiniz!"

Karşısındaki adamların şaşkın bakışlarını görünce güldü ve yürümeye devam etti.

"Gelin" dedi yanındakilere. "Hep birlikte ağabeyim Büyük Kağan'a ne tür önerilerde bulunacağımızı düşünelim."

"Yoksa ona da mı yıkanmasını önereceksin?" diye sordu şaman dehşete düşmüş bir sesle.

"Tam aksine, Aybars Amca!" diye homurdandı Attila aniden ciddileşerek. "Tam aksine! Bleda ter, kan ve at kokularını giderek daha fazla unutmaya başladı."

O yıl da sürülerin bakımı gibi günlük işlerle, daha çok da ateşin başında atalara, büyük ganimetlere ve uzun avlara dair anlatılan hikâyelerle akıp geçti. Sonbaharda Attila'nın ikinci karısı ikiz çocuklar doğurdu. Attila yeni doğan oğullarına Emendzar ve Uzendur isimlerini verdi, böylece de onların ileride önder olacaklarını belirtmiş oldu.

Büyük Kağan Bleda kendisini atalarının düzenine uymaya mecbur hissetmediği ve Attila da bunu onayladığı için, Eskam kızının torunlarıyla birlikte kendi yanında oturmasını istemiş ve bunu kabul ettirmişti. Bu arada fırsattan istifade ederek, kaşla göz arasında Attila'ya bir başka kızını daha

gösterdi. O da siyah saçlıydı, fakat Attila'nın karısı olan kardeşi kadar iri yarı değildi.

"Benim için mi?" diye sordu Attila sırıtarak.

"Bu kızım da bana senden çocuklar armağan ederse, çok memnun olurum..."

Doğu Kağanı sadece obasında ziyaretçi kabul etmekle kalmıyor, aynı zamanda ata binerek babası ve büyükbabası zamanında Hunlarla anlaşmalar imzalamış olan kavimleri ve kabileleri ziyaret etmeye gidiyordu.

Gittiği her yerde kendisine değil, fakat Büyük Kağan'a yönelen bir huzursuzluk hissediyordu. Gerçi bu konuda bir tek söz olsun işitmiş değildi, fakat Hunların belirli davranış biçimlerindeki ve söylemlerindeki farklılıklar, Attila'nın duymaya alıştığı türden değildi. Kadınlar ve erkekler Büyük Kağan'a saygı duyuyor, onu övüyor, fakat ondan korkmuyorlardı.

Attila ağabeyini uyarıyordu.

"Bleda harekete geçmeli!" diyordu sık sık. Konstantinopolis'e daha yakın bir bölgede yaşadığı için Romalıların tüm silahlanma faaliyetleri, asker sevkiyatları ve sınırların hinterlandında yaşayan kavimlerle yaptıkları gizli anlaşmalar hakkında çok daha sağlıklı bilgiler elde edebiliyordu.

"Tüm bunlara göz yummaya devam edecek olursak, en geç ertesi yıl yaptığımız tüm anlaşmalar elimizde patlar" diye bildiriyordu Attila ağabeyine. Fakat Bleda bu arada zevk ve sefa düşkünü, Roma'yla birlikte veya Roma'ya karşı yapılacak kanlı savaşlarla ilgilenmeyen bir hükümdar olup çıkmıştı. Alpler ve Karadeniz arasında yaşayan çeşitli kavim ve boyların bir araya gelmesinde çok büyük katkısı olduğu herkes tarafından kabul ediliyordu. Bleda artık Sava ve Drau, Tuna ve Tisza, Danaper ve Danaster arasındaki otlakların

herkese yetecek kadar büyük olduğunu düşünmeye başlamıştı. Elindeki altın da şimdilik onun ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılıyordu.

Görünüşe göre Bleda hangi koşullar altında ve neden Kara Hunların Büyük Kağanı seçildiğini giderek unutuyor gibiydi.

"Tekrar bir kral kartalı gibi uçması için onu kollarımın arasına alıp havayı mı fırlatmam gerekiyor?" diye sordu Attila bir sabah. Günlük görüşmelerin arasında birinci danışmanları Onegesios ve Aybars'la bir an için yalnız kalabilme fırsatı yakalayabilmişti. "Yoksa yumurtlamayı inatla reddeden bir tavuk gibi ümüğünü mü sıkmalıyım?"

"Beklemelisin!" diye cevap verdi Aybars. "Kardeşinin bir kağan olduğunu, fakat bir kral kartalı olmadığını hepimiz biliyoruz..."

"Gerçek bir kartal güneşin efendisi olmalı!" diye bağırdı Attila ansızın. Sesi öylesine bir heyecan ve coşkuyla doluydu ki, Aybars bile elinde olmadan geriye doğru bir adım attı. "Ateşin efendisi olmalı... Ateşin ve sıcaklığın efendisi!"

Attila ayağa kalktı. Mağrur bir hareketle başını ve omuzlarını, at üzerinde ok atmaya hazırlanır gibi arkaya attı.

"En korkunç kış soğuklarını onun bakışları yok eder! Göğünün altındaki kavimlere ilkbaharı onun bakışları getirir! Buz ve kar onun bakışları altında erir! Soğuk zamanlarda kadınlarını onun bakışları ısıtır!"

Attila keskin bir ıslık çaldı, iki eliyle görünmez dizginlere asıldı ve yumruklarını sert bir hareketle göğsüne çekti. "Kağan büyük bir kartal olduğu zaman, insanlar ölümden korkmazlar! Çünkü sadece ölümden sonra ona ve kartal atalarına ulaşabilecek kuşlar olacaklarını bilirler!"

"Konstantinopolis'te kimsenin yeni bir savaşla uğraşmaya

niyeti yok" dedi Onegesios ertesi sabah. Attila ve Aybars'la birlikte yeni yaptırdığı hamamında buhar banyosu alıyorlardı. Beyaz bir ipek perdenin arkasında ise genç kızlar şarkılar söylüyorlardı. "Kendi keyiflerine dalmış durumdalar. Şu aralar yeni Achilles hamamlarının açılışını kutluyorlar."

"Görünüşe göre gerçekten de barış istiyorlar" dedi Attila başını sallayarak. "Karşılığında bize altın ödemelerini gerektirecek tüm kaçakların işlerini derhal bitiriyorlar. Özellikle de soylu Hun ailelerinden gelenlerin..."

"Hayır, Attila" diye araya girdi şaman. "Onlar her tarafta zaten işleri bitmiş olan Hunları arayıp buluyorlar... Bunun sebebi de sana veya ağabeyine altın ödemek zorunda olmaları değil, tam aksine, biz Hunlardan nefret etmeleri, ölesiye korkmaları ve şeytan yerine koymaları!"

"Doğu Roma'yı boş bırakmaya gelmez!" dedi Attila kararlı bir sesle. "Onlara sık sık elçiler gönderip, gözlerimizin kör, karınlarımızın tok olmadığını hatırlatacağım! İlk olarak Scottas imparatorluk sarayına gitsin!"

"Yabancılara gönderilecek elçilerin seçimi aslında Bleda'nın görevleri arasındadır."

"Onun kıçını yurdunun rahat yastıklarından kaldırmasını mı bekleyeyim yani?" diye soludu Attila öfkeyle. "Doğu Roma'ya karşı izlediği barışçı politikanın ne kadar gülünç olduğunu farkında bile değil!"

"Gülünç olmayı yasaklayan bir kanun yok!" dedi şaman.

"Fakat son derece tehlikeli bir şey ve zor anlarda binlerce kişinin hayatına mal olabilir!"

"Birinin yitirdiği adamlara, bir başkası sahip olabilir" dedi Aybars Amca şarkı melodisine ve kuş cıvıltısına benzer o garip sesiyle. "Ağabeyinin ordugâhında yapılacak olan ilk ilkbahar toplantısında, onun en yakın silahlı muhafızlarına iyi bak."

"Romalılar gibi zırhlara sokup, yüzlerini bile demir levhalarla örttüğü ağır silahlı birliklerinden mi söz ediyorsun?"

"Kızıl ve sarı saçlı muhafızlarını kast etmiştim..."

"Skirler mi?"

"Bir zamanlar artık hem köle, hem de efendi olmak istemeyen bir kral vardı..." dedi şaman şarkı söylercesine, "fakat onun ismi hatırımdan çıkmış!"

"Edekon!"

Şaman omuzlarını silkti, umursamaz bir ifadeyle yüzünü buruşturdu ve yavaşça ıslık çalmaya başladı.

Hıristiyanların hesabına göre 444 yılı, pek çok kişi tarafından özel bir yıl olarak değerlendiriliyordu. Dinleri ve rahipleri tarafından tüm batıl inançların şiddetle yasaklamış olmasına rağmen, vaftiz edilmiş imanlı Hıristiyanlar, zar oyununda da kazanmak anlamına gelen "üç kere dört" rakamına oldukça sevinmişlerdi.

Çayırlar yeşil ve taze otlarla kaplanmıştı. Paskalya Bayramı, her tarafta doğanın kış üzerinde büyük bir zafer kazandığı, çalıların ve ağaçların birbirleriyle yarışırcasına en güzel renklere büründüğü, genç kızların üzerlerine gerekenden fazla giysi giymedikleri yılın en güzel haftasına denk düşüyordu.

Yaz mevsimi de daha önce görülmedik güzellikte geçmişti. Hayvanlar iyice semirmişlerdi. Tacirler kabul edilebilir fiyatlara sattıkları güzel mallar getirmişlerdi. Hayvancılık yerine tarımla geçinmeyi tercih eden kavimler, orakları için ne fazla sert, ne de fazla yumuşak olan başakların güzelliğini öve öve bitiremiyorlardı.

Ağaçların yapraklarının sonbaharın görkemli renklerine bürünmesiyle birlikte, yine imparatorluğun iki yarısından tekrar çelişkili haberler alınmaya başlandı.

"Aslında tüm bunların bizi hiç ilgilendirmemesi gerekir" dedi Laudarich. Gepidlerin ikinci kralı, Doğu Kağanı'nın obasında giderek daha sık görünür olmuştu. Bunu sebebi obada çok sayıda bulunan seçme Got güzelleri, mağrur Sarmat kızları ya da badem gözlü Hun kadınları değil, aksine Gepidlerin aradan geçen zaman zarfında Hunların en önemli müttefiki haline gelmiş olmalarıydı. Laudarich eskisi gibi zayıf ve kaslı bir vücuda sahipti. İlk bakışta Ebedî Şehir'deki rehinelik yıllarında olduğu gibi yumuşak başlı kaldığı izlenimini uyandırıyordu.

Laudarich büyük bir okçu, bir kılıç üstadı, ya da kementle harikalar yaratan bir adam değildi. Fakat bir zamanlar Sasanilere karşı katılmış olduğu seferlerde öğrendiği hızlı savaş teknikleri, onu yenilmez yapıyordu. Yaya olarak hücum eden bir savaşçıyı kendi gücüyle yere indirme tekniği, Ak Hunlar tarafından da biliniyor ve başarıyla uygulanıyordu.

"Romalı yasa koyucularının akıllarına bu kez hangi parlak fikrin geldiğini duydunuz mu?" diye sordu hemen her gün yapılan sabah toplantısının sonlarına doğru. Oktar zamanında da kullanılan kağan yurdunda oturuyorlardı. Oktar, ordugâhlarını Tisza kıyılarında kurmayı yeğleyen Ruga ve Bleda'nın aksine, yurdun tabanını, üzerinde Çin ülkesinin kuzeyinde yaşayan atalarının ve batıya doğru yapılan uzun göçün tasvir edildiği eski ve yeni halılarla kaplatmıştı. Toplantıya katılan az sayıdaki adam, başlarını kaldırıp Laudarich'e baktılar.

"*Siliqua* - yani 'yirmi dörtte bir' adı verilen yeni vergi yasasından mı söz ediyorsun?"

"Hayır" diye güldü Laudarich. "Alıcıların ve satıcıların aralarında anlaştıkları fiyatın üzerinden vergi almanın büyük bir budalalık olduğunu düşünmeme rağmen, ondan söz etmiyorum..."

"Söylediğin gibi değil" dedi Attila. "Bu vergi alışverişten değil, yıl sonunda elde edilen gelirden alınıyor."

"Yani yeni bir gelir vergisi!" dedi Laudarich. "Senin yüzünden düşünülen ve uygulamaya konulan bir vergi, Attila!"

"Gerçekten de imparatorluğun vergi gelirlerinin durumu hiç de iyi olmasa gerek!" dedi Doğu Kağanı.

"Evet, çok büyük bir kısmı saraya ulaşmadan yok oluyor" dedi Aybars düşünceli bir tavırla. "Fakat bir yerde yok olan başka bir yerde ortaya çıkar ki, bu da bazıları için oldukça iyi bir durumdur!"

Sabah toplantısındaki adamlar sırıttılar. Aybars'ın bu küçük bilgeliklerinden ve kehanetlerinden her zaman hoşlanmışlardı.

"Sözünü ettiğin bu muydu?" diye sordu Attila. Ansızın bir ata atlayıp uzaklara gitmek için dayanılmaz bir istek belirmişti içinde. Güçlü savaşçılardan oluşan bir akıncı birliği ile... Roma şehirlerine... manastırlara... uçsuz bucaksız topraklara...

"İmparatorluğun asillerinin ve zenginlerinin bir ayrıcalıklarını yitirdiklerini duydum" dedi Laudarich. "Tam otuz yıldır para karşılığında askerlik hizmetinden muaf olma hakkına sahiptiler..."

"Artık değiller mi?" diye sordu Attila şaşkınlıkla.

"Yok, bu hakları ellerinden alınmadı, fakat '*Kaçınılmaz bazı önemli masraflar dolayısıyla...*' diye başlayan yeni bir yasa onların canını oldukça sıktı!"

"Bak sen!" dedi Doğu Kağanı. "Demek Roma ve Ravenna'da silahlanmanın yeni adı bu! Yeni yasa ne gibi yaptırımlar getiriyor?"

"Kısaca, herkes elini cebine atmak zorunda... Örneğin senatörler ve *praefectus*lar üç lejyoner için doksan Solido ödeyecekler, *Tribunus*lar, eski eyalet valileri ve orta dereceli memurlar ise daha az bir meblağ..."

"Buna itiraz etmediler mi peki?"

"Hem de nasıl!" dedi Laudarich. "Fakat İmparator Valentian yönetimi, başka türlü ordusunu besleyecek ve donatacak imkânlara sahip değil..."

"O halde daha az sayıda Romalıyı ve Cermeni silah altına alsınlar!"

"Bu da olmaz" diye karşılık verdi Laudarich. "İmparator Valentian, bu kötü zamanda kendileri için tek güvencenin güçlü bir ordu olduğunu söylemiş."

"Biri bana o tavuk dostunun kimden korktuğunu söyleyebilir mi?" diye sordu Attila. Diğerleri önce bir an için duraksadılar, sonra da kahkahalarla gülmeye başladılar.

"O da Konstantinopolis'teki yeğeni gibi vergi oranlarını düşürmeyi mutlaka çok isterdi" dedi Onegesios.

"Öyle mi?" diye sordu Attila ilgiyle. "Bunu gerçekten yaptı mı?"

"En azından büyük çiftliklerin vergi borçları silinecekmiş. Kulağıma gelenler doğruysa, bu konudaki imparatorluk kararnamesi Kasım ayında çıkartılacakmış."

"Bunu öğrendiğimiz iyi oldu!" diye sırıttı Attila.

"Belki de bu sadece imparatorluk sülalesinin gözden düşmüş üyelerine karşı yapılan bir jesttir" dedi Onegesios. "İmparatoriçe Eudokia Athenais'in Kudüs'teki bir manastıra kaçmak zorunda kalması, doğrusu hiç de hoş karşılanmaz..."

Doğu Roma, değerli armağanlar ve kalabalık heyetlerle Kara Hunların Büyük Kağanı'nın gözünü boyamak yöntemlerinde her geçen gün daha başarılı oluyordu. Attila bile bu dolambaçlı yöntemlerden hiç hoşlanmamasına rağmen, en güvendiği adamlarından olan Scottas'ı kaçakların iadesi konusunda gizlice pazarlık etmesi için Konstantinopolis'e göndermişti.

Aybars'ın Attila'ya daha dikkatli incelemesi için bir adamı önermesinin üzerinden, tam iki yıl geçmişti. Attila geçen yıl buna fırsat bulamamıştı, fakat Büyük Kağan'ın ordugâhında bu yıl düzenlenen ilkbahar şenliğinde ansızın uygun bir ortam oluşuverdi.

İki adam, sabahın çok erken saatlerinde, ertesi gün yapılacak yarışlar için seçilmiş olan atların başında, sanki bir tesadüfmüş gibi yan yana duruyorlardı. Bir Cermen kavmi olan Skirlerin kralı Edekon, yere çakılmış kazıkların üzerlerinde asılı olan sığır ve geyik boynuzlarını, içleri doldurulmuş dağ sıçanlarını, kayın dallarından ve çiçeklerden örülen çelenkleri ve rengârenk kilimleri inceliyordu. Görünüşe göre boyların ongun ve işaretlerini son bir kez daha gözden geçirmek istiyordu. Attila, Skirlerin kendi Cermen asıllarını asla inkâr etmediklerini, fakat Balamir Kağan zamanından bu yana sadece Hunların saflarında dövüştüklerini biliyordu.

Attila, Edekon'un yanına gitmeden önce, onu bir süre peynir yapımında kullanılan yurtlardan birinin kapı aralığından inceledi. Skirlerin kralı yaklaşık otuz yaşlarında, orta boylu, kızıl saçlı ve kaba sakallı bir adamdı. Hunların aksine gözlerinin etrafı hava koşullarının sebep olduğu çok sayıda kırışıkla çevriliydi. Her haliyle bir Roma atlı birliğinin *Centurio*'su olabilirdi. Attila, ağabeyinin onu bu yüzden özel muhafız birliğinin komutanı yapmış olabileceğini düşündü. Edekon'u doğrudan yanına çağırtmayı istememişti. Bu fazlasıyla dikkat çekici olurdu. Bunun ötesinde Bleda'nın muhafız birliği komutanının, kendisine birkaç hafta önce yapılan teklife ne cevap vereceği belli değildi...

"İsteseydin beni ele verebilirdin" dedi Attila yan yana durdukları zaman ona alçak sesle. "Cermenlerin krallarına ne kadar sadık olduklarını bilirim..."

"Ağabeyin bir Cermen kralı değil!"

"Fakat ona gene de sadakat yemini etmiştin!"

"Ona herhangi bir yemin etmiş değilim! O bana kavmim ve hizmetlerim karşılığında belli bir ücret ödüyor, hepsi bu... Ne var ki senin bana teklif ettiğinden daha az!"

"Peki sen şeref nedir bilmez misin, Skir kralı? Şerefini para karşılığında sattığını düşünmedin mi hiç?"

"Benim şerefim kavmimin karnını tok tutmaktan ve *Imperium Romanum* adına diğer kavimleri köleleştirmemekten veya yok etmemekten ibarettir!"

"Günün birinde birisi sana hizmetlerin karşılığında benden daha fazla para teklif edecek olursa, umarım bunu bana vaktinde bildirirsin" dedi Attila son derece ciddi bir sesle. "Sana her zaman diğerlerinden bir Theodosios veya Valentian daha fazla vereceğimi unutma!"

"Bu iyi bir vaat!" dedi Skir kralı dostça bir ifadeyle. Fakat yüzünde tek bir kas bile kımıldamamıştı. "Kabul ediyorum!"

"Seni yemin etmiş kabul edebilir miyim?" dedi Attila dudaklarında ince bir gülümsemeyle.

"Bu bir alışveriş" dedi Edekon. "Ve biz bu işe hile karıştırmayacağız!"

Tisza kıyısındaki ordugâhında bulunan Kara Hunların Büyük Kağan'ı Bleda'ya karşı düzenlenen darbe, gece yarısında sıradan bir tatbikat yapmak istermişçesine savaşçıların bazılarının birbiri ardına uyandırılmasıyla başladı.

Adamlara "*Sessizlik*" emri verilmişti. Ve daha önce pek çok kez yapmış oldukları gibi, Skir savaşçıları bir kez daha atlarının nallarına yumuşak yün örtüler sardılar. Gecenin içinde en küçük bir ses, kurbağaları ve ağustos böceklerini, baykuşları ve yarasaları, ağızlarını şapırdatarak yerdeki yaprakların arasında dolanan kirpileri ürkütecek en küçük bir gürültü yoktu.

Aradan henüz yarım saat bile geçmeden Edekon, atlarının üzerinde tepeden tırnağa silahlı bir vaziyette bekleyen savaşçıları teftiş etmeye başlamıştı. Fırsat buldukça elindeki yalın kılıcı mücevherlerle bezeli kınına dokundurarak çınlatıyordu. Fakat bu sesler bile kulağa uzaklardan yankılanan çan seslerinden daha kuvvetli gelmiyordu.

Doğudaki aydınlık çizgi gecenin karanlığını yırtmaya başlamadan önce, adamlarının karşısına geçti.

"Altın" dedi sonra sadece en yakınındaki önderlerin duyabileceği şekilde. "Bu gece vücutlarımızı altın adı verilen yağla meshedeceğiz. Az sonra ne yapacağımızı biliyorsunuz! Üzerimize aldığımız bu görevi başaramadığımız takdirde kellelerimizin uçurulacağını, yakılacağımızı veya kazığa oturtulacağımızı da biliyorsunuz! Üstelik bir tekimize bile müsamaha gösterilmeden..."

Edekon, bir an için adamlarının onun sözlerini onaylayan mırıltılarının kesilmesini bekledi.

"Büyük Kağan Bleda'nın bize verdiği görevlere aykırı düşen hiçbir şey yapmayacağız" dedi sonra. "Tam aksine... her şey olup biterken ortalıkta bile görünmeyeceğiz... yer yarılıp da içine girmiş gibi... sadece uzaklara doğru bir gece tatbikatı..."

"Kağanın yurdu ve etrafındaki diğerleri korumasız mı kalacak?" diye sordu önderlerden biri kısık sesle.

"Ben hiçbir şey duymadım" diye cevap verdi Edekon. "Ne Romalılar, ne de barbarlar şu anda Büyük Kağan için bir tehdit oluşturmuyor... Tek bildiğim de bu!"

"İyi ama biz biliyoruz ki..."

"*Sessizlik*! Bu gece tatbikatının parolası, *sessizlik*!"

"Emir bu mu?"

"Evet, emir bu!"

Edekon bacaklarını hafifçe kasarak atını kuzeye yöneltti.

Daha önce kararlaştırıldığı gibi, Gepidlerin o akşam gelmeyecekleri yöne doğru at sürüyordu.

Ve sonra her şey hızla gelişti. Kral Ardarich, yanında iki binden az sayıda savaşçıyla birlikte Karpatların batı yamaçlarından Bleda'nın ordugâhına doğru at sürmeye başladı. Daha önce yapılan savaşlarda hiç güçlük çekmeden yarım düzine Romalının işini bitirmiş olan adamlar, en ön saflardaydı. Tisza Ovası'ndaki Büyük Kağan'ın ordugâhında alarm boruları çalmaya başladığı zaman Gepid savaşçıları o kadar yakına gelmişlerdi ki, ciddi bir direniş göstermenin imkânı kalmamıştı.

Fakat sonra, kağanın tahta şehrinin iç kısmında, hiç kimsenin beklemediği bir şey oldu. Kral Ardarich, naralar atarak at süren adamlarını, obanın sonundaki gösterişsiz birkaç çadıra doğru yöneltti. Bu çadırlarda normal olarak yakacak odun, işlenmemiş demir, tabaklanmamış deri ve kemik parçaları gibi pek değerli olmayan maddeler saklanıyordu.

"Bu da nesi!" diye bağırıyordu ordugâhın şaşkınlık içindeki dış muhafızları. Telaşla giyinmeye çalışan kadınlar, korkusuz bakışlarla yurtlardan dışarıya bakıyorlardı. Önce kulağa bazı silah şakırtıları geldi, sonra ağlayan çocuk sesleri, sonra da kısa ve sert emirler.

Birdenbire, hiç beklenmedik bir şekilde, kuzey yönünden Edekon'un Skirlerinin geldiği görüldü. Toprak, atların nalları altında titriyordu. Ardarich'in Gepid savaşçıları derhal yeni gelenlere yol verdiler, onların geçmeleri için aralarında yollar açtılar, arkalarından da derhal boşlukları doldurdular.

Sonra her şey giderek daha da karmaşık bir hal aldı, çünkü ortaya üçüncü bir atlı grubu daha çıkmıştı: Attila Kağan ve en yakın adamları. Attila kendi güvenliğini hiçe sayarak

en önde at sürüyordu. Silahsızdı. Üzerinde ne bir zırh, ne bir kılıç, ne de bir yay olmadan, Hunların Büyük Kağanı'nın ordugâhına girdi.

Bleda'nın adamları, atının üstünde önlerinden geçen Attila'yı uzun yıllardır tanıyorlardı. Başlarını belli belirsiz öne eğerek onu teker teker selamladılar.

Bir an sonra ise Attila ağabeyini gördü. Hunların Büyük Kağanı, yeni başlayan günün kendisi için pek de hayırlı olmayacağını anlamış gibiydi. Bundan da öte, görünüşe göre Bleda kendisini bekleyen kadere peşinen razı olmuştu. Kardeşinin bu akıl almaz cüretkârlığına ses çıkarmıyor, kendisini savunmaya kalkmıyor, adamlarına bir tek emir bile vermiyordu.

Biraz sonra Ruga'nın eski dostu, Aşağı Tuna'nın en büyük toprak sahibi ve Attila'nın kayınpederi Eskam Doğu Kağanı'nın önünde baş eğince, artık her şey belli oldu.

"Sen kazandın" dedi Hunların Büyük Kağanı. Attila ağabeyine yaklaşarak dolu gözlerle, fakat karşı konulmaz bir güçle ona sarıldı.

"Uzun yıllardır bu ânın gelmesini bekliyordum" dedi Bleda son derece sakin bir sesle. "Zaten bu kadar uzun süre sabretmiş olman beni çok şaşırtıyordu!"

"Sen başlangıçta çok iyi bir Büyük Kağan'dın" diye karşılık verdi Attila. Bleda'nın dudaklarından belli belirsiz bir gülümseme geçti, sonra da başını öne eğdi. Ansızın bir Hun kağanı olamayacak kadar yaşlı ve yorgun görünmeye başlamıştı. "Öldür beni" dedi Attila'ya yavaşça. "Her şeyimi elimden aldıktan sonra, yaşamamın ne anlamı var ki?"

"Haklısın! Senin kağanlığını istiyorum!" dedi Attila aynı şekilde kısık bir sesle. "Fakat seni neden öldüreyim? Biz kardeş değil miyiz?"

"Kendinin ve benim şerefimi korumak istiyorsan, bunu yapmalısın! Bizim kim olduğumuzu ve nereden geldiğimizi

unuttun mu? Romalılar ve Cermenler gibi, tohumları ancak fazla olgunlaşıp toprağa döküldükten sonra mı toplamak istiyorsun?"

Sonsuzluk kadar uzun süren bir an için sadece Attila ve ağabeyi değil, etraftaki yüzlerce savaşçı da nefeslerini tuttu. İki kağanın etrafına toplanmış olan kalabalığın sayısı giderek artıyordu.

"Bir kez daha kement sallamaya ne dersin?" dedi Attila ağabeyinden başka kimsenin duyamayacağı kadar alçak bir sesle. Hunların Büyük Kağanı dudaklarını ısırdı. Küçük kardeşinin yıllardan beri bu ânı beklediğini çok iyi biliyordu.

"Ben artık genç ve delibozuk bir savaşçı değilim!"

"Sen kağansın... Yüz binlerce Hun, Got ve Cermen savaşçısı için örnek alınacak bir önder, bir timsalsin!"

"Artık her şeyin değiştiğini sen de çok iyi biliyorsun! Artık gece için yayını akşamdan hazırlamayanların, sabaha hayatta olmadıkları bozkırlarda yaşamıyoruz!"

"Ya da kemendini yeterli hızla rakibinin üzerine fırlatamayanların!" dedi Attila. "Sana son bir sorum daha var, Bleda..."

Bu sorunun ne olduğunu ikisi de çok iyi biliyordu.

"Benden ta o zamanlar dahi neden nefret ediyordun?"

Büyük Kağan Bleda yavaşça güldü. "Günün birinde şimdiki gibi bir ânın geleceğini çok iyi bildiğim için! Sen, şamanın gözdesiydin! Geleceğin hakkında bundan başka bir şey bilmeme gerek var mıydı? Ya da kendi geleceğim hakkında?"

"Demek ki kendin için de kement istiyorsun... bugün ve şimdi!"

"Hayır!" diye bağırdı Büyük Kağan korku dolu bir sesle. "Attan düşmek istemiyorum... onursuz ve topal bir hiç olarak... yaşamaya devam edemem! Beni soğuk demirle cezalandır... Burada, etrafımızda toplanmış olan herkesin önünde, ayakta ölmeme izin ver!"

"Seni katletmemi istiyorsun!"

"Hayır, beni iyi bir avcı gibi vurmanı istiyorum! Tam kalbimden..."

"Aslında ben bambaşka bir şey düşünmüştüm!" dedi Attila ve sağ kolunu havaya kaldırdı. Elinde bir Hun atlısının sahip olabileceği bıçakların en uzunu vardı. Diğerleri put gibi donup neler olduğuna bakarken, Attila derin bir nefes aldı. Sonra da sesinin olanca gücüyle, her oka ve her bıçağa ruhların gücünü veren o korkunç savaş narasını attı:

"Çakkar!"

Büyük Kağan'ın tam kalbine inen darbe ne çok şiddetli, ne de hınç doluydu. Attila'nın bıçağının kabzasına kadar göğsüne gömülmesiyle birlikte Bleda olduğu yerde sendeledi. Bir süre bir heykel gibi Attila'nın önünde durdu, sonra gözleri büyüdü ve yüzünde son bir duygu dalgalanması oluştu. Kardeşinin kollarının arasına yığılmadan önce, çoktan ölmüştü bile...

Hun kağanlığının iki kardeş tarafından üstlenilen görev ve sorumlulukları, bundan böyle Attila tarafından tek başına yürütülecekti. "Durum nasıl?" diye sordu Attila, Tuna'yı aştıkları akşam. Gönderdiği habercileri, ağabeyinin ordugâhında neler olup bittiğini öğrenmişlerdi.

"Savaşçıların büyük bir kısmı senden yana" dedi Scottas. "Birkaç tanesi itiraz etmeye çalışıyorsa da, bu kuru gürültüden ibaret. Bleda'nın genç ve heyecanlı komutanları ise protesto hazırlığındalar..."

"Neyi protesto edeceklermiş?" diye sordu Attila. Düşünceleriyle başka yerde gibiydi. "Ağabeyimin ölmesini mi?"

"Hayır" dedi Scottas. "Bazıları bundan üzüntü duyuyor, bazıları ise bunu yerinde buluyor... Esas mesele, kiminin bunu kardeş katli olarak görmesi..."

"Böyle düşünenler pek de haksız sayılmazlar" dedi Attila dalgın bir tavırla. "Kendisini savunmaya bile kalkışmayan ağabeyimi bizzat kendi ellerimle öldürdüm. Bunun bir cinayet olarak görülmesi çok normal!"

"Fakat pek çoğu senin bunu neden yaptığını ve onun kendisini neden savunmadığını biliyor..."

"Başka türlü olsaydı... Şayet birbirimizden on adım uzaklaşıp yaylarımızı birbirimize doğrultsaydık... O takdirde okunu bilerek ve isteyerek boşa gönderir miydi dersin?"

"O zaman hiç olmazsa saygınlığını muhafaza edebilirdi..." dedi Scottas. Fakat Attila başını salladı.

"Bin yıllardan bu yana her savaş, yaşam ile ölüm arasındaki bir mücadeledir. Kişi bu savaşı kaybetmesine rağmen yaşamaya devam ederse... nasıl desem... bir köleden, hatta bir hayvandan dahi daha aşağı olur! Yoksa kendi öz ağabeyimin böyle bir duruma düşmesine izin mi verseydim?"

"Böyle konuşman beni şaşırtıyor" dedi Scottas. "Oysa siz daima uzaktan vurmayı seversiniz. Teke tek dövüşmek sizin işiniz değildir. Ancak düşmanlarınızı bir ok bulutu altında perişan ettikten sonra atlarınızı onların üzerine sürersiniz."

"Çünkü bol ganimet ve uzun bir yaşam bizim için her şeyden önemlidir" diye karşılık verdi Attila.

"İçinde ahlak bulunmayan bir mantık!" dedi Scottas.

"Buradan çok uzaklarda sahip olduğumuz her şeyle birlikte harekete geçtiğimiz zaman, hedefimiz izlediğimiz yolun ta kendisiydi!" dedi Attila. "Biz başlangıç ve son denen kavramları tanımayız, çünkü eskilerinizin dediği gibi, her şey akmaktadır! Bu nedenle de asla Hıristiyan olamayız..."

Scottas kaşlarını kaldırarak soran gözlerle ona baktı.

"Bir Hun günah işlemez!" dedi Attila. "Bu nedenle affetmesini de bilmez!"

Böylece mesele Attila açısından kapanmış oldu. Buna rağmen ağabeyinin adamlarının pek çoğunun bir an olsun düşünmeden kendisinden yana tavır almış olması, göğsünü kabartmıştı. Bleda'nın yazıcı ve tarihçi olarak görevlendirdiği Romalılar başta olmak üzere, en iyi adamlardan bir kısmı onu yeni bir umut olarak selamlıyorlardı.

Elmasların, paraların ve metallerin kökenleri hakkında büyük bilgiye sahip olan Bleda'nın Yunan haznedarı Berichos ile soytarı Zerko da bunların arasındaydı. Attila bu cüceden oldum olası hoşlanmamıştı. Bleda ona bir Hun kadınını eş olarak vermeyi vaat etmişti. Fakat Attila buna kesinlikle razı değildi ve kararından dönmeyi de düşünmüyordu.

"Ravenna'ya gidecek ilk heyet onu da beraberinde götürsün" emrini verdi adamlarına. "Aetius'a hediye edilebilir. Ya da Galla Placidia'nın yeni mozolesine bekçi olarak atanabilir... Anladığım kadarıyla imparatoriçenin mezarı sadece cücelerin sığabileceği kadar küçükmüş!"

Attila'nın ordusunun hakimiyeti tam olarak ele geçirmesine fırsat kalmadan, Bleda'nın yakın çevresinden yaklaşık üç yüz kadar aile ölü kağanın ordugâhından gizlice ayrılmıştı. Attila önce bu durum karşısında omuz silkmekle yetinmiş, fakat onların yanlarında üzerlerinde Theodosios II.'nin portresi bulunan paralardan da götürdüklerini öğrenince işin rengi değişmişti.

"Kaç tane para eksik?" diye sordu birkaç gün sonra.

"Tam olarak bin dört yüz kırk tane altın Solido... Toplam ağırlıkları on kilo kadar tutuyor" diye karşılık verdi Berichos. Eskiden olduğu gibi hazineyle ilgilenmeye devam ediyordu. Yeni Büyük Kağan başını salladı.

"Bizans'ta şöyle adamakıllı bir cümbüş yapmaya bile yetmez!" diye güldü sonra. Fakat bu gülünç meblağdan bile vazgeçmek niyetinde değildi. Günün birinde onu geri isteyecekti...

24
Konstantinopolis Depremi

Zerko'dan kurtulmak için beklediği fırsat, Attila'nın eline umduğundan da çabuk geçmişti. Aetius, bir kez daha oğlu Carpilius'la birlikte bir heyette bulunmuş olan Cassiodorus adlı bir adamı, elçi olarak Hunlara göndermişti. Attila, mert ve bilgili bir görünüm arz eden Cassiodorus ile baş başa bir görüşme yapıyordu. İçinde bulundukları yurt da diğerleri gibi tıka basa doluydu. Attila henüz kendi istediği gibi bir düzenleme yapabilme fırsatı bulamamıştı ve Greka ona bu konuda yardımcı olamayacağını söylüyordu.

Eski Büyük Kağan sahip olduğu en değerli eşyaları hazine yurduna değil, aksine zamanının büyük kısmını geçirdiği yurtlara yerleştirmişti. Dört bir yana asılı olan dev altın tabaklar, mücevherlerle işlenmiş altın kupalar ve ipek duvar halıları, Attila'nın üzerinde ilk anda bir mozolede bulunduğu izlenimini uyandırmıştı. Fakat sonra her şeyi olduğu gibi bırakmaya karar verdi, çünkü kendilerine bağlı olan kavimlerin krallarının ve soylularının bu eşyalara bir çocuk gibi hayran hayran bakakaldıklarını fark etmişti. Söylediklerine göre her defasında çadırlarına geri döndükleri zaman, karılarına Büyük Kağan'ın yurdunda *Imperium Romanum*'un hangi akıl almaz zenginliklerini gördüklerini tekrar tekrar anlatmak zorunda kalıyorlarmış...

Attila derhal konuya girdi.

"Bu aralar her iki Roma'nın da bize oldukça kayıtsız kalması hiç hoşuma gitmiyor" dedi bir yandan da elçiye kendi elleriyle altın bir kadeh içinde sıcak bitki çayı ikram ederken. "Benim Attila olduğuma ve kardeşim Bleda olmadığıma kendinizi alıştırmanız gerekiyor!"

"Bunun anlamı nedir peki?" diye sordu Cassiodorus dikkatle.

"Çok basit: Ben ne düşünüyorsam onu söylerim ve ne söylersem onu demek isterim! Kaçakları iade etmemeniz, ödemelerinizi canınızın istediği gibi geciktirmeniz, tüm anlaşmalara rağmen kavim ve kabileleri bize karşı kışkırtmanız hiç mi hiç hoşuma gitmiyor!"

Elçinin dudaklarının kenarlarından belli belirsiz, ufacık bir kasılma geçti. Sanki Attila'nın söylediklerine itiraz etmeye hazırlanıyordu. Fakat sonra başını kaldırdı. Attila'nın karanlık bakışlarını görür görmez, bunu yapmaktan vazgeçti.

"Evet, evet!" dedi hızla ve boyun eğerek. "Haklı olduğunu biliyorum!" Cassiodorus çaresiz bir şekilde tutunacak bir dal arıyordu. Bir an sonra aradığını buldu ve derhal konuşmaya başladı: "Evet, bu durum beni çok utandırıyor, fakat sizin bulunduğunuz yerden kalkıp batı eyaletlerine, Galya'ya, hatta İtalya'ya gitmenizin ne kadar zor ve zahmetli olduğunu düşündükçe... iki ya da üç tarafa karşı verilen bir savaş daima bir risk taşır!"

"Neden üç tarafa?" diye sordu Attila derhal. "Üçüncü taraf ile kimi kast ediyorsun?"

Batı Roma elçisi, Attila'nın ordugâhında bulunduğu süre zarfında ilk kez gülümsedi. "Söylendiğine göre Bittugurların kralı ve Hunların dostu Kurdarich, bizden kim olduğunu söylemediği adsız düşmanlara karşı yardım istiyormuş..."

"İşte ben de bunu söylemek istiyorum!" dedi Attila öf-

keyle. "Aslında bana vermekle yükümlü olduğunuz paralarla, benim müttefiklerimi baştan çıkartıyorsunuz!"

"Hakkında söylenenlerin ne kadar doğru olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum" dedi Cassiodorus alttan alarak. "Gerçekten de son derece ileri görüşlü bir adamsın!"

Attila alay edercesine güldü.

"Sen istediğin kadar yağ çek! Ne yapmak istediğimi sana hemen şimdi söyleyeceğim: Büyük bir orduyu Kral Kurdarich'in üzerine göndereceğim. Fakat bu ordunun başında ben değil, bugünlerde Doğu Kağanı seçilecek olan en büyük oğlum İlek bulunacak. Bu nedenle bunu iki büyük gücün temsilcilerinin savaşı olarak değerlendirebiliriz!"

Ve gerçekten de böyle oldu. Ne Cassiodorus'un diplomatik yetenekleri, ne de bol bol vaat ettiği Solido'lar Attila'yı bir kez verdiği kararından vazgeçiremedi. Bu da Romalılar için yeni bir şeydi, çünkü ortaya çıkışlarından bu yana Hunlar ağır silahlı lejyonerler karşısında ancak dahiyane olarak nitelendirilebilecek bir taktik kullanarak savaşıyorlardı. Yıldırım hızıyla yaptıkları saldırılar bir hile değil, aksine stratejiydi. En küçük bir direniş karşısında derhal geri çekilmeleri ise taktikten başka bir şey değildi.

"Hiçbir Hun bir şey ispat etmek için savaşmaz" dedi Attila yumuşak bir sesle. "Ne kendimize, ne de başkalarına cesaret ve kahramanlığımızı ispat etmek zorundayız... Şan. şeref ya da bir imparatorluğun büyüklüğü gibi ulvi değerlerin de benim ve savaşçılarım için hiçbir anlamı yoktur! Bunun sizin için son derece zor anlaşılır bir şey olduğunu biliyorum. Fakat bizim her bir insanımızın sahip olduğu özgürlük de bunun ta kendisidir ki, siz bundan da şimdiye kadar asla bir şey anlamadınız!"

"Kulağa çok hoş geliyor" diye cevap verdi Cassiodorus. "Fakat sen bir kağan değil misin? Emrinde hanlar, beyler,

komutanlar yok mu? Hunların Büyük Kağanı olduğun için senin söylediklerini yapmak zorunda değiller mi?"

"Yanılıyorsun!" dedi Hunların Büyük Kağanı. "Hepiniz yanılıyorsunuz! Eğer başarısız olsaydım kimse peşimden gelmezdi ve hiçbir yasa tahtı bana veremezdi..."

"Fakat sizin tüm kağanlarınız da tek bir aileden geliyor."

"Çünkü en iyi ve en yetenekli Hunlar bizim ailemizden çıkmıştır" diye karşılık verdi Attila. "Bizden daha iyileri ortaya çıkıncaya kadar da bu böyle sürüp gidecek!"

"Peki ya bizden devamlı geri isteyip durduğunuz kaçaklar ve sığınmacılar?"

Attila'nın dudaklarında konuşmanın başından bu yana ilk kez bir gülümseme belirdi. "Aile arasında kalması gereken sorunlar!" dedi sonra. "Tüm bu özgürlüklere rağmen ihanet ve hırsızlık, bizde de cezalandırılması gereken suçlardır."

Cassiodorus'la yaptığı konuşmanın hemen ardından Attila Karpatlara doğru yapılacak üç günlük bir yolculuk için adamlarına atlarını eyerlemelerini emretti. Yanına Skirlerin kralı Edekon ile Cermen ve Hun savaşçılarından oluşan seçkin bir akıncı birliğini almıştı. Fakat grupların birbirleriyle karşılaşmasıyla birlikte her iki taraftan da itiraz sesleri yükselmeye başladı: Bir grup yabancı bir kralın emrine girmek istemiyor, diğer grup ise Hunlar için çok doğal olan zorlu at yolculuğuna katlanmak istemiyordu.

Attila, bizzat kendisinin de Doğu Kağanı'nın ordugâhına gitmeye karar verdiğinin Romalılar tarafından öğrenilmesini istemiyordu. Artık otuz üç yaşına girmiş olan İlek henüz sadece bir handı. Dizginleri elinde tutmak istiyorsa, Attila'nın elini çabuk tutması gerekiyordu. Bu nedenle yola koyulmadan önce kendi özel muhafızlığını yapacak olan iki grubun karşısına geçti.

"Benim adım Attila, Bleda değil!" diye başladı konuşmasına. "Kulaklarınızı ardına kadar açın ve beni iyi dinleyin: Hiç kimse benimle gelmek mecburiyetinde değil! Her isteyen derhal buradan ayrılabilir ve ben de ona nereye ve niçin gittiğini sormayacağım! Sadece Romalıların yanına gitmeniz yasak! Savaşarak veya çok büyük paralar karşılığında onlardan geri alacağım her Cermen, ailesinin veya kabilesinin yaşadığı yerde çarmıha gerilecek! Tüm hainler, korkaklar ve kaçaklar için ibreti âlem olarak etleri çürüyene dek orada kalacak! Hem de şehit falan da olmayacak, çünkü bende ne dikenli taçlar, ne de sirkeli suya batırılmış sünger bulunur!"

Attila atını geriye döndürdü ve bir kez daha savaşçıların önünden geçti.

"Aranızda bulunan Hunlar için de şunu söylüyorum: Romalıların yanına kaçmaya cüret edecek her haini altın karşılığında geri alacağım! Fakat birer köle değil, birer hadım olarak! Onların yumurtalarını kendi ellerimle kopartmaktan büyük zevk alacağım... Sözlerimin herkes tarafından iyi anlaşıldığını umarım!"

Savaşçılar hep bir ağızdan tiz bir çığlık attılar. Attila dudaklarını büzerek başını salladı. Karşısında işte böyle savaşçılar görmek istiyordu! Bir süre onların haykırmasına izin verdi, sonra da sol elini yukarı kaldırdı. Meydan bir anda tekrar sessizliğe bürünmüştü.

"Önümüzde uzun ve taşlı bir yol var!" dedi bu kez fazla sert olmayan bir sesle. "Bir kartal gibi dağların üzerinden dümdüz uçabilseydik, üç günde almak istediğim yol sadece üç yüz Roma mili olurdu. Yolda atlarımızı değiştirme imkânı bulacağız, fakat taşlı dağ derelerinden ve bıçak kadar keskin dağ sırtlarının üzerinde ilerlemek zorundayız! Bu nedenle Skirler ve Hunlar arasında kavga istemiyorum. Anlaşıldı mı?"

Savaşçılar bir kez daha hep bir ağızdan tiz bir çığlık kopardılar. Attila bir kez daha başını kaldırdı, sonra atını güneşin doğduğu yöne çevirdi, sağ elini yukarı kaldırdı ve dörtnala ilerlemeye başladı.

Bir hafta sonra ilk Hun birlikleri Bittugurların üzerine yürümeye başlamıştı. Tuna boyunca doğuya doğru ilerleyerek önce nehrin büyük deltasına ulaştılar, sonra pek çok başka ırmağı aşarak Bittugurlara doğru ilerlemeye devam ettiler.

Fakat son derece kararlı başlayan sefer, bir türlü sona ermek bilmiyordu. İlk yıl zorlu savaşlarla geçti. İlek birkaç kez acil destek çağrısında bulundu ve Attila dişlerini gıcırdatarak kendi özel birliklerini ona göndermek zorunda kaldı. Ancak ikinci kışın sonlarına doğru İlek geri dönebildi. Beraberinde altın ve kendisi için Bittugur kralı unvanını getirmişti...

Yurtların ve çadırların dışında buz gibi bir rüzgâr esiyordu. Hunlar bile arabalarını Cermenlerin usulünce bir duvar gibi yan yana dizmiş, aralarına da bez ve deri parçaları gererek soğuktan korunmaya çalışıyorlardı. Sadece içlerinde günün en önemli öğününün piştiği büyük Hun kazanları ateşin üzerinde fokurdamaya devam ediyordu.

Mart ayının onuncu gününün gece yarısına doğru, soğuğun bıçak kadar keskin olduğu bir anda, Hunların Büyük Kağanı huzuruna bu tür havalara alışkın olmadığı her halinden belli olan bir adamı kabul etti. Bu adam, Konstantinopolis'ten Pannonia Ovası'ndaki Hunlara kadar gelmeye cesaret eden yirmi kadar Yahudi'den biriydi. Şimdi de burnunun ucuna kadar kürklere bürünmüştü, fakat buna rağmen tir tir titremekten kendisini bir türlü alamıyordu.

Attila ona önce Cermenlerin sıcak şarabından ikram etti, sonra da Aybars Amca'nın soğuk günler için hazırladığı iğrenç tatlı yeşil içkisinden zorla birkaç yudum içirdi. Yabancı-

nın az da olsa kendisini toplamasından sonra, onun karşısındaki divana yerleşti ve bacaklarını ileri uzattı. Büyük yurdun içinde bulunan bir düzine kadar görevli de, Konstantinopolis'den gelen kaçağın anlatacaklarını büyük bir merakla bekliyorlardı.

"Masal dinlemek istemiyorum!" dedi Attila sert bir sesle. "Bana sadece başkalarından duyduklarını değil, kendi gözlerinle görüp kendi kulaklarınla işittiklerini de anlat! Ne söylediğimi anlıyor musun?"

"Dilinizi pek iyi bilmiyorum" dedi adam özür dilercesine. "Latince veya Yunanca konuşabilir miyim?"

"Latince!" diye emretti Attila kısaca.

"Bu alicenaplığınız için size sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum" diye başladı sözlerine görünüşünden yaşı ve kökeni anlaşılamayan, fakat kendisini kırkı yaşında Antakyalı bir tacir olarak tanıtan adam.

"O halde başıma neler geldiğini şimdi iyi dinleyin! Hıristiyanların zamanına göre dört yüz kırk yedi yılının yirmi yedinci gününün aslında benim için oldukça hayırlı bir pazartesi olması gerekiyordu. O gün erken kalkmak ve bir kayığa atlayarak Altın Boynuz kıyısında tanıdığım bir kuyumcunun yanına gitmek istiyordum..."

Aybars tam adamın sözünü kesmek üzereyken, Attila bir el hareketiyle onu durdurdu. Adamın bu tafsilatlı anlatım tarzı, tam onun duymak istediği türdendi.

"Gece yarısından tam iki saat sonra karım beni uyandırdı" diye anlatmaya devam etti tacir. "Tam o anda sarayın gürültüsüne asla alışamadığım su saati de tüm şiddetiyle çalmaya başladı. İlk anda kadınımın bu gece bana doyamadığını düşündüm. Ancak yatağımız büyük bir gürültüyle olduğu yere çökünce, Bizans'ın surlarında yolunda gitmeyen bir şeylerin olduğunu anladım..."

Adam derin derin içini çekti ve o dehşet ânının etkisiyle başını salladı. "Düşünün bir kere... gecenin derin sessizliğinin tam ortasında... son ateşlerin başında bekleyen nöbetçilerin bile uykuya daldığı bir anda... ayaklarımızın altındaki yer dalgalanıp yarıldı... şehrin tüm duvarları yerle bir oldu... tüm sütunlar devrildi, hatta kaldırım taşları bile yerlerinden fırlayıp etrafa saçıldı..."

Adam bir süre kendi kendine inledikten sonra kendisini topladı.

"O korkunç dakikaların hatıralarının içimde uyandırdığı duygulardan ötürü beni bağışlayın" dedi satıcı Hunların Büyük Kağanı'na. "Kadınların ve çocukların korku dolu çığlıkları, dehşet içindeki adamların çaresizlikle etraflarına yağdırdığı emirler, panik içindeki hayvanlar... evet, hayvanların durumu çok kötüydü! Karımla birlikte evden dışarı çıkmayı nasıl başardığımızı ben de hatırlamıyorum! Bizden başka herkes yıkıntıların altındaydı..."

Yahudi tacir daha uzun süre anlatmaya devam etti. Gün sona ermeye yüz tuttuğu zaman ise Hunların Büyük Kağanı özenle seçilmiş dikkatli soruları sayesinde, Konstantinopolis'te olup bitenlerden imparatorun kendisinden bile fazla bilgi sahibi olmuştu:

Hiç beklenmeyen bir anda yaşanan deprem, Konstantinopolis'in merkezinde son derece ağır bir tahribata neden olmuştu. Gecenin o geç saatlerinde evlerdeki ateşlerin çoğunun sönmüş olmasından dolayı şehirde ciddi bir yangın çıkmamıştı. Fakat buna rağmen tahribat o denli büyüktü ki, hayatta kalanlar kendilerini hangi tehlikelerin beklediğini derhal fark etmişlerdi.

Yahudi tacirin verdiği bilgilere göre Theodosios Duvarı pek çok noktada tümüyle yıkılmıştı. Şehrin yeni surlarını ilk olarak Büyük Konstantin inşa ettirmişti. Arkadios'un son hü-

kümdarlık yıllarında ve reşit olmayan halefi II. Theodosios'un vasisi Anthemios zamanında kara surları o denli güçlendirilmişti ki, Altın Boynuz kıyısındaki şehir Cermenlerin, Hunların ve İranlıların saldırılarına aynı anda karşı koyacak durumdaydı.

"Kulelerin yetmiş beş tanesi tümüyle yıkıldı" diyordu tacir, "bunların bir kısmı da tahıl ambarı olarak kullanılanlardan. Altın Kapı yakınlarındaki *Portiens Troadensis* ile *Tetrapylon* arasında uzanan geniş alan, kesme taşlardan ve kolonlardan oluşan bir harabeye dönmüş durumda. Durum kelimelerle tasvir edilemeyecek kadar kötü, çünkü sağ kalanların sayısı insan ve hayvan ölülerini bir an önce yıkıntıların altından çıkartmayı başaracak kadar fazla değil. Ancak bu kadar görebildiğim için üzgünüm, fakat daha fazlasına tahammül edecek durumda değildim..."

Müteakip günlerde de Hun ordugâhına birbiri ardına felaket haberleri gelmeye devam etti. Şehri dayanılmaz kokuların sardığından ve her tarafta salgın hastalıkların baş gösterdiğinden söz ediliyordu.

"Burunlarımızı sirkeli suya batırılmış birer bezle kapayarak, yıkıntılarla dolu sokaklarda yürümeye çalışıyorduk" diye anlatıyordu Batı Afrika'dan gelen kara derili iki adamdan daha yaşlı olanı. "Aslında limana gitmeye çalışıyorduk, fakat sonra artık yaşayanları ve ölüleri değil, sadece yiyecek bir şeyler arayanları gördük... Ne olursa olsun, yiyecek herhangi bir şey! Bunun üzerine kardeşimle beraber kuzeye doğru kaçmaya başladık... Bacaklarımızın olanca gücüyle, ardımıza bile bakmadan..."

Depremin hissedildiği diğer Doğu Roma şehirlerinden de benzer felaket haberleri gelmeye devam ediyordu. Sonra da -daha önce olan bazı hadiselerde olduğu gibi- kulağa

inanılmaz gelen, sadece Hıristiyanların o üç suretli garip tanrısı ile birbirlerine düşman olan şamanlarını konu eden başka haberler de işitilmeye başlandı. Attila, daha önce olduğu gibi, bu kez de bu haberlerin yaşanılan gerçeği değil, aksine keşişlerin ve rahiplerin gerçeğini yansıttığını düşünüyordu...

Buna rağmen bu hikâyeyi farklı kaynaklardan birkaç kere dinledi. Konunun Konstantinopolis depremi olmasına rağmen, anlatanlar bunu Antakyalı Yahudi tacir gibi kendi gördüklerine ve yaşadıklarına dayanarak değil, piskoposların kalıpları çerçevesinde aktarıyorlardı.

Bu hikâyeye göre imparator Hunlara ve müttefiklerine karşı ciddi bir şekilde mücadele etmesi için deprem vasıtasıyla tanrı tarafından uyarılmıştı. Depremin olduğu sabah on binlerce kişi her şeyi yüz üstü bırakarak, başlarında imparator olduğu halde, yalın ayak *Hebdomon* çayırına doğru yürüyüşe geçmişlerdi. Onları orada bekleyen patrik, hayatta kalanlar için bir şükran âyini düzenlemişti.

"Doğu Roma imparatoru büyük bir şaşkınlık ve çaresizlik içindeydi, çünkü danışmanlarının ve hadımlarının hiçbiri ona ne yapacağı konusunda bir fikir veremiyordu" diye anlatıyordu boynundaki deri kolyenin ucunda Hıristiyanların balık sembolü sallanan bir adam. "Bunun üzerine Konstantinopolis piskoposu imparatora sarayının yıkıntılarının arasından alacağı kalaslarla bir haç yapmasını emretti." Antakyalı Yahudi de bu iddiayı doğruluyordu: "İmparator bir müddet tereddüt ettikten sonra kendi elleriyle bir haç yaptı ve onu barbarların üzerine gönderdi..."

"Buraya imparatorluk sarayının tahtalarından yapılma bir haç falan gelmedi" dedi Onegesios. "Bize anlattıklarınızı kendi gözlerinizle gördüğünüze emin misiniz?"

"Tanrının anasının üzerine yemin ederim!"

Hunlar birbirlerine baktılar. Attila dudak bükerek omuzlarını silkti. "Belki de kadın şamanlarından biridir..."

"Yahudilerin tanrısının ne zamandan beri bir annesi var?" diye sordu Onegesios şüphe dolu bir sesle.

"Bizimkinin yok" dedi Yahudi çabucak. "Fakat sen bir Hıristiyansın, Onegesios! Gerçi bir Aryan, fakat gene de..."

"Sen her zaman tanımadığın ve inanmadığın bir şey üzerine mi yemin edersin?"

"Hayır, fakat ben sadece..."

"Anlatmaya devam et!" diye emretti Attila.

"Artık şehrin yıkıntıları arasında pek çok haç var. İmparator bir tanesini saraya diktirtti, bir tanesini de herkesin görebileceği bir yere, yani şehrin merkezindeki Forum'un tam ortasına. Hayatta kalanlar, şehrin ortasındaki haçı gören yabancı şeytanların, derhal paniğe kapılarak arkalarına bile bakmadan kaçtıklarını söylüyorlar."

"Bu yabancı şeytanlar tesadüfen burada bulunan insanlardan bazılarını andırıyor olmasın?" diye sordu Attila. Konstantinopolis'ten gelen adam boğulurcasına sesler çıkartarak nefes almaya çalıştı. Korkudan ölmek üzereydi ve ne söyleyeceğini bilemiyordu.

"Başka ne biliyorsunuz?" diye sıkıştırdı Onegesios adamları. "İmparatorun durumu nasıl?"

"Başlangıçta imparator da diğer herkes gibi kaçmaya hazırlanıyordu" diye cevap verdi boynunda Hıristiyanların sembolünü taşıyan adam. "Fakat sonra şeytanların kaçarak uzaklaştıklarını görünce imanı tazelendi ve şehirden ayrılmadı. Aynı şekilde şehir halkının sönmeye yüz tutmuş imanı da yeni bir güçle canlandı..."

"Demek deprem esnasında şehirde Hunların, Gotların, ya da kuzeyden veya doğudan gelen diğer kavimlerden insanların bulunduğunu söylüyorsun, öyle mi?"

"Evet, hem de sayıları hiç de az değildi! Tüm barbarlar o karmaşanın içinde şehirden kaçıp gittiler..."

"Kovalandıkları için mi?"

"Hayır, efendim! Şehre dikilen haçların görüntüsü, onları sarsılan topraktan ve yıkılan duvarlardan daha fazla korkuttu..."

Attila kısaca homurdandı. Bir süre dudağını kemirdi, birkaç kez başını salladı, fakat Konstantinopolis'ten gelen Hıristiyanların anlattıklarına gülmedi.

"Çok başarılı bir büyü" dedi sonunda saygı dolu bir sesle. "Bugüne dek duyduklarımın en iyisi. Size söylüyorum, bazen sadece iman veya iyi şekillendirilen bir büyü, binlerce insanın kendi gözleriyle gördüklerinden daha etkili olabilir!"

"Ya bunların hiçbir gerçek değilse? Ya bunlar sadece insanlar tarafından söylenen yalanlardan ibaretse?"

Attila başını yana eğerek acıma dolu bir ifadeyle bir süre Onegesios'un yüzüne baktı. "Sen iyi bir adamın ve keskin zekânı takdirle karşılıyorum. Fakat insanların neye inanmak istedikleri ve beklentileri konusunda en küçük bir fikrin dahi yok!"

"Ödüllendirin onları" dedi Attila üçüncü günün sonunda onları yeteri kadar dinlediğine inandıktan sonra. Sonra da en yakın danışmanlarını etrafında toplayarak, suskunluk ve dinlemekle geçen zaman zarfında verdiği kararları anlatmaya başladı.

"Bu fırsat bir daha elimize geçmez" dedi sesinde belli belirsiz bir titremeyle. İçindeki heyecanı ne büyük bir güçlükle bastırmayı başarabildiğini, ancak onu çok iyi tanıyan biri anlayabilirdi. "Bu nedenle savaş kararı verdim... Yerde yatan ve yaralarını yalayan Doğu Roma'ya karşı savaş! Ve ben de en az yerin derinliklerinden gelen kudret kadar acımasız olacağım!"

Kağan yurdunun içinde bulunanlar dehşet içinde donup kalmışlardı. İçlerinden hiçbiri değil karşı çıkmaya, aynı fikirde bulunmadıklarını ima etmeye bile cesaret edemiyorlardı. Sadece yüzünde düşünceli bir ifade beliren Onegesios, belli belirsiz başını salladı.

"Bir itirazın mı var?" diye sordu Attila. Danışmanının bu hareketi de gözünden kaçmamıştı. Onegesios yavaşça öksürerek boğazını temizledi. Ne kadar dikkatli olması gerektiğini gayet iyi biliyordu.

"Sadece Doğu Roma ile barış anlaşması imzalamak için harcadığımız vakti düşünüyordum."

"Ne olmuş yani?"

"Elimizde bir barış anlaşması var."

"Acaba o anlaşma tesadüfen yanında mı?"

"Tesadüfen değil... Onu bilerek ve isteyerek yanımda getirdim."

"Pekâlâ, benim akıllı dostum, o halde onu bana ver!"

Onegesios bir an için gözlerini yere çevirdi. Kağanın hizmetkârlarından ikisinin gayet yavaş hareketlerle üzerine yürümeye başladıklarını fark etmişti. Tehlike çok büyüktü. Onegesios derhal ayağa fırladı. Bu kez kağanın yurdundaki geleneklerden daha hızlı davranmalıydı. Ve o bu geleneklerin ne olduğunu gayet iyi biliyordu.

"İşte anlaşma burada..." dedi kağanın yanına giderek. "Onu senin için yırtmamı ister misin, yoka bunu kendin mi yapacaksın?"

"İşte senin en beğendiğim özelliğin" diye cevap verdi Attila. "Sen bir süvari, bir savaşçı veya bir ozan değilsin, hatta on yaşındaki bir Hun çocuğu kadar bile kuvvetin yok... Gerçi hanginizin kuvvetli olduğu söylenebilir ki?"

Attila bu şekilde konuşmaya devam ederken, diğerleri de Onegesios'un Hunlarla Doğu Roma arasında büyük zor-

luklarla hazırlanmış parşömen rulosunu yavaş yavaş açmasını seyrediyorlardı. Onegesios, parşömenin bağlandığı dana derisini kesmek için, parmağındaki safir taşını kullandı. Fakat dayanıklı parşömeni boydan boya yırtmaya kuvveti yetmiyordu. Attila sol elini ona doğru uzattı.

"Bana ver" dedi gülümseyerek. "Çabalarının meyvelerini toplamak yerine daha fazla ürün almak için tohum olarak bırakmak, bir Yunan için de büyük bir şereftir."

Attila, Hunlara savaş hazırlıklarına başlamalarını emretmişti. Yaptığı işin sonucundan emindi, çünkü hükümdarlığının henüz sallantıda olduğunu biliyordu. Hunların arasında hâlâ Bleda'nın pek çok taraftarı vardı. Bazıları Attila'nın varlığını hiçe sayarak kendi hesabına yaşıyor ve dövüşüyordu.

Attila, "Bleda'ya bağlı o aptalların" yaptıkları işlerin sorumluluğunu kesinlikle üstlenmiyordu. Fakat yine de kendi komutanlarına ve Romalılara, Doğu Roma topraklarını o veya bu şekilde yağmalayacak olan gruplara anlayışla yaklaşacağını bildirmişti. Zaten kendi adamları arasında da Kafkaslardan veya Karadeniz'in kuzeyindeki bozkırlardan ancak birkaç yıl önce gelmiş, hâlâ sert göçebe yaşamını sürdürmekte olan aileler ve boylar da bulunuyordu.

En az bir kuşaktan beri Pannonia Ovası'nda yaşayan ve savaşan "eskiler", herhangi bir ganimete veya altına sahip olmayan yeni gelenleri hor gören bir edayla "İskit sürüsü" olarak adlandırıyorlardı. Attila ise sonsuz enginlerden gelen bu sabırsız, hoşnutsuz ve anlatılan hikâyelerin etkisiyle son derece heyecanlı adamları bir an bile küçümsemiyordu. Sahip olmayı çok istedikleri altına kavuştukları zaman, kendisine ölene kadar bağlı kalacaklarının farkındaydı. Komutanlarıyla ve binlerce savaşçıyla yaptıkları toplantılarda da bunu dile getirmekten çekinmiyordu...

Her şey hazır olduğu zaman, Doğu Roma imparatoruna hitaben bir mektup yazılmasını emretti. "Mektubu onun çevrelerinde adet olduğu üzere kaleme alın" dedi adamlarına, "fakat bunu yaparken onun kelimelerin ve satırların arasında farklı anlamlar çıkartabilmesine meydan vermeyin. Ne demek istediğimi açık seçik anlayabilmeli! İlk olarak tüm kaçakların iade edilmesini istiyorum. Sonra da bugüne dek binlerce bahane öne sürülerek ödenmemiş olan tüm vergilerin derhal ödenmesini istiyorum. Üçüncü olarak da ona bu vergileri tahsil etmesi için bir elçimi göndereceğimi yazın. Sonra da, sarayındaki o dolandırıcı hadımların ve memurların yeni bir düzen çevirmeye kalkışmaları halinde, savaşçılarımın savaş arzularını daha fazla engelleyemeyeceğimi yazın. Bunların hepsini çok açık bir ifadeyle kaleme aldıktan sonra da, altına barışın korunması için elimden gelen çabayı göstermeye kararlı olduğumu da ekleyin!"

Bu son sözlerini söylerken, ellerini Roma'daki Hıristiyan rahip ve piskoposlarında birçok kez gördüğü şekilde birbirine kavuşturmuştu. Bu hareket, şimdiye dek gördüğü ve duyduğu jestlerin en garibiydi. Çünkü onun için ellerini zevkle ovuşturmak ile masum bir tavırla birbirine kavuşturmanın arasında büyük bir fark yoktu.

Attila, aradan dört hafta geçtikten sonra, Konstantinopolis sarayındaki adamları aracılığıyla mektubunun İmparator Theodosios II. tarafından okunduğunu öğrendi. Hun kağanı, gerçekten de hadımların nasıl davranacaklarını son derece doğru olarak tahmin etmişti. Sarayın bu entrikacı mensupları, duymak isteyen herkesin kulağına artık kaçakların geri verilmesinin doğru olmadığını, tam aksine, onlarla birlikte savaş hazırlıkları yapmanın daha uygun olacağını fısıldıyorlardı. Bir yandan da Attila'yı geciktirmek için ona elçi gönderme planları yapıyorlardı.

Attila bunu duyunca başlangıçtaki neşesi gerçek bir öfkeye dönüştü. "Demek savaş istiyorlar ha!" diye kükredi büyük bir hınçla. "O halde ne mutlu onlara! Kendilerini fazla bekletecek değilim!"

Hızlı adımlarla yurdun kapısına yönelmişken birden durdu. "Onlara kaleleri hakkında ne düşündüğümüzü gösterelim! Bu kez dümdüz bir hat izleyeceğiz - sanki kılıçla harita üzerine indirilmiş bir darbe gibi... Karşımıza ne çıkarsa yok edeceğiz, hatta gerekirse Raitaria ve Konstantinopolis'i bile!"

Fakat müteakip haftalar boyunca güvenilir gözlemciler Konstantinopolis'in yeniden inşası konusunda oldukça ilginç haberler getirmeye başladılar. Söylediklerine göre depremin Doğu Roma başkentinde açtığı yaraların ne denli büyük olduğunu ilk fark eden dindar imparator değil, aksine Konstantinos'muş.

"Konstantinopolis surlarının ne büyük bir süratle tamir edildiğini tahmin bile edemezsiniz" diye anlatıyordu yanlarında Hindistan'dan ve doğu ülkelerinden getirdikleri değerli baharatlarla Aquincum üzerinden Alplerin kuzeyindeki bölgelere geri dönmek isteyen tacirler.

"Yoksa Theodosios hazinesindeki altınları halkın üzerine mi boşalttı?" diye sordu Attila alaycı bir sesle.

"Hayır, hayır, tam aksine! İmparator, *praefector praeterio orientis*'in aklına gelen dahiyane bir fikir sayesinde, deprem yüzünden tek bir altın bile yitirmiş değil..."

"Neymiş bu dahiyane fikir?"

"Bu şekliyle sadece Bizans'ta mümkün olan bir yarışma düzenleyerek, birbirlerinin azılı düşmanları olan Circus partilerini harekete geçirdi. Mavileri surların Blacherna Sarayı'ndan Porta Myriandri'ye kadar, Yeşilleri de Porta Myriandri'den Marmara Denizi'ne kadar olan kısmının tamiriyle

görevlendirdi. Artık söz konusu olan sadece surların tamiri değil, aksine hangi partinin Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti ve kalbi için daha çabuk, başarılı ve anlamlı hizmetlerde bulunacağı. Dünyanın tüm altınları ve tüm imparatorluk emirleri bu adamları bu kadar şevkle çalışmaya yöneltemezdi..."

"Evet, bunu anlayabiliyorum" dedi Attila başını sallayarak. "Bu artık bir angarya veya zorunlu hizmet değil, aksine şeref uğruna yürütülen bir mücadele..."

"Doğru! Konstantinos da işte bunu elde etmeye çalışmıştı. Konstantinopolis'te yaşayan insanların tümü bunu biliyor, fakat bu onları hiç rahatsız etmiyor. Tam aksine, daha fazla moloz kaldırmak, daha fazla kule inşa etmek, daha fazla duvarı diğerlerine bağlamak için birbirleriyle yarışıp duruyorlar."

"İnşaat faaliyetlerinin durumu nedir?" diye sordu Attila. Sonra elini Castorius parşömenine uzattı ve haritayı *Imperium Romanum*'un ikinci başkentinin bir sütun ve bu sütunun doğusunda oturan bir hükümdar figürü ile işaretlendiği yere kadar açtı. Roma askeri yolları anlaşılmaz bir şekilde şehri sembolize eden çizimlerin çok öncesinde sona eriyordu. Aralarında birer günlük mesafe bulunan *mansiones* ve posta istasyonlarının birer çentikle belirtildiği yol çizgileri, Ceresonos ve Byzantini bölgeleri arasında ansızın bitiveriyordu.

"Mart ayı sona ermeden kara tarafındaki surlar eskisinden çok daha iyi ve sağlam bir şekilde yükselmeye başlamıştı" diye anlatıyordu tacirler. Gözlerinde şaşkınlık ve takdir dolu pırıltılar vardı. "Pallas Athena bile bu duvarı daha hızlı ve sağlam olarak inşa edemezdi..."

Tacirlerin daha önce sundukları hediyelere birkaç torba karabiber, mür ve ağzı sıkı sıkı kapatılmış bir salyangoz fırfırı şişeciği katmalarından sonra, Attila onların gitmelerine izin verdi.

Attila tacirlerin kağan yurdundan yeteri kadar uzaklaşmalarını bekledikten sonra, yanındakilere dönerek şöyle dedi: "Duvarları umduğumdan daha kısa sürede tamir etmişler! Fakat vaktiyle Roma'da görmüş olduğum bir şey şimdi işimize yarayabilir: Taşların arasındaki harcın henüz kurumuş olduğunu sanmıyorum. Duvarların bu zaafı en hızlı atlılarımızın işine yarayabilir!"

"Yoksa oklarınla ve mızraklarınla yeni duvarın harcının kurumasını sağlayabileceğini mi düşünüyorsun?"

"Hayır" dedi Attila. Yüzünde ince bir gülümseme belirmişti. "Fakat her yerde *yeni duvarlardaki harcın kurumasından önce* şehre saldıracağımızı yayacağız ve insanların buna inanmasını sağlayacağız!"

Mayıs başlarında, hadımların hâlâ yarı yarıya yıkılmış durumdaki saraylarda tekrar şölenler ve cümbüşler tertiplemeye başladıkları esnada, Büyük Kağan'ın büyük oğlu İlek Han tarafından komuta edilen ilk Hun atlı birlikleri Bosporus kıyısına ulaşmıştı. Ve harfiyen baba ile oğulun uzun bir gece toplantısında kararlaştırdıkları şekilde hareket ediyorlardı.

Beş yüz bozkır atlısı, şehre dört mil uzunluğundaki çift sıra kuzey surları tarafından yaklaşmışlardı. Son derece sakin davranıyorlardı - sanki gerçekten de şehrin İmparator Konstantin tarafından tam yüz yirmi bir yıl önce *Imperium Romanum*'un resmi başkenti ilan edildiği zamanda olduğu kadar güçlü olup olmadığını keşfetmeye çalışır gibiydiler.

Ansızın hiç beklenmedik ve garip bir şey oldu. Aslında tam donanımlı okçuların ve savaş tecrübesine sahip lejyonerlerin beklemesi gereken burçların ardında, çıplak kollarını sallayarak bağırıp çağıran birtakım adamlar belirdi.

İlek, zakkum ve ılgın ağaçlarıyla kaplı bir çalılığın ardında adamlarını durdurdu ve özel muhafız birliğiyle birlikte

surlara doğru ilerlemeye başladı. Sirmium ve Tuna'ya uzanan büyük ordu yoluna geldiği zaman batıya döndü. Şehrin yeni surları ve kapıları, on defa beş atlının önünde belirmişti. Birden Hunlar surların bu kısmında bağırıp çağıran adamların diğerlerinden farklı şekilde giyinmiş olduklarını fark ettiler.

"Maviler ve Yeşiller!" diye bağırdı İlek'in adamlarından biri. "Yoksa şehri bu sirk kaçkınları mı savunacak?"

"Ne olursa olsun hipodromun Yeşil ve Mavi partilerinin taraftarlarının surları son derece hızlı bir şekilde tamir ettiklerini unutmamalıyız."

"Şurada ne oluyor peki?" diye sordu İlek'in yanındaki gençlerden biri.

Hunlar dikkatlerini şehrin ana kapısındaki burçların birinin üstündeki kavgaya verdiler. Bir grup adam birbirine girmiş, kıyasıya dövüşüyordu. İlek dilini şaklattı ve adamlarıyla birlikte surlara biraz daha yaklaştı. Tam ok menziline girmişlerdi ki, kavganın olduğu burçtan sökülen büyük bir taş şiddetli bir gümbürtüyle hendeğin hemen yanına düştü.

"Babam haklıymış!" diye haykırdı İlek. "Tüm ruhlar ve cinler adına! Duvarların sağlam olmadığını söylerken gerçekten de haklıymış! Şuraya bakın! Neredeyse kendi kendine yıkılıyor..."

"Çok üstünkörü yapılmış. Sadece dış görünüşe önem vermişler" dedi adamlardan biri. "Biz de oklarımızı yeşil dallardan yapsaydık buna benzerdi herhalde..."

"O halde şunların surlarına doğru kuvvetli bir rüzgâr üfleyelim!" diye bağırdı İlek adamlarına. "Haydi, diğerlerinin yanına dönüyoruz! Romalılar oklarımızın tadına baksın bakalım..."

Birkaç dakika içinde Hunlar bir araya geldiler ve surların üzerindeki adamların üzerine ok yağdırmaya başladılar. Ma-

vi ve Yeşil hipodrom partilerinin taraftarları olgun meyveler gibi yeni temizlenmiş ve derinleştirilmiş hendeğin içine dökülmeye başlamışlardı. Bu arada duvardan kopan başka taşlar da onlarla birlikte aşağı düşüyordu.

Her şey tıpkı son depremde olduğu gibiydi. Yaralıların ve ölmekte olanların çığlıkları yıkılan burçların ve kulelerin gümbürtüsüne karışıyordu.

"Evet!" diye bağırdı Hunların bazıları. "İşte altın içinde yüzen hadımların ve harem kadınlarının güzel ve mağrur şehri, bizim kim olduğumuzu anlıyor! Yakında daha da iyi anlayacak..."

"Duuruuun!" diye bağırdı tam o anda İlek gür bir sesle. "Herkes geriye! Derhal! Kağanın emri... Attillaaa'nın emri!"

Hun atlılarından bir teki bile Konstantinopolis'in ölü ve yaralılarıyla temas etmemişti.

"Adamlarının sana bu kadar iyi itaat etmelerinden ötürü seni kutlanm" dedi Attila birkaç gün sonra İlek ona olup bitenleri anlatırken. "Konstantinopolis'te tekrar salgın hastalıklar baş göstermiş. Duvarları derhal tamir etme arzularının bedelini ağır ödüyorlar, çünkü soğuk kış ayları boyunca kimse insan ve hayvan ölüleriyle ilgilenme gereği duymadı. Fakat ilkbahar güneşi havaları ısıtmaya başlar başlamaz, kış uykusuna dalmış olan ölüm ve hastalık cinleri derhal ayağa kalktılar!"

"Şehrin bu gizli tehlike tarafından tehdit edildiğini biliyor muydun?" diye sordu İlek hayret ve beğeniyle. Attila evet anlamına başını salladı. "Bu bilgileri bir şamandan da öte bir varlık olan yaşlı bir adama borçluyuz!"

"Bana övgüler yağdırmak yerine bir bardak süt versen daha iyi olur" dedi o anda yurdun kapısından içeri giren Aybars. "Az önce keçim öldü..."

Sonraki günlerde Hunların Büyük Kağanı bağımlı kavimlerin krallarını müttefik sıfatıyla bir araya topladı. Bu şekilde Cermen kavimlerinin aşağılık duygularından kurtarıp, şan, şeref ve gururla doldurmuş oluyordu.

Attila ne yaptığını çok iyi biliyordu. Bu yeni düzenle elindeki en önemli kozlardan birisini kaybettiğinin de gayet iyi farkındaydı: Hun savaşçıları bir kuşaktan beri Roma lejyonerleri gibi belli kural ve kaideler içine sıkışıp kalmamalarından ötürü, neredeyse insanüstü denilebilecek başarılara imza atmışlardı. Yıldırım hızıyla hücuma kalkarak düşmanlarına ağır darbeler vuruyor, sonra gene aynı hızla dört bir yana dağılıyor ve hiç beklenmedik bir yerde tekrar saldırıya geçiyorlardı. Dört köşe, kare makas veya balta biçiminde değil, çember düzeninde saldırıyorlardı. Silahları yayın esnekliği ve okun delici gücüydü. Saldırı teknikleri ise vahşi, karmaşık bir kaostu. Fakat onları tanıyan insanlar, bu kaosun içinde bile Yin ve Yang uyumunu görebilirlerdi...

Oysa sadece yardımcı birlikler olmaktan çıkıp müttefik konumuna yükseltilmiş yabancı kabileler, Hunların alışkın olduklan bu düzende savaşamayacakları anlamına geliyordu.

Moesia Eyaleti'ndeki Utu Nehri kıyısında alelacele bir savunma hattı kurmaya çalışanlar da bunu anlamakta gecikmemişlerdi.

Romalılar, uzun süre beklemelerine rağmen, o çok korktukları akıncı birliklerini bir türlü göremiyorlardı. Bir süre sonra Hun kağanının kendilerine ne büyük bir fırsat sunduğunu kavradılar.

"İnanılır gibi değil" dedi Roma kuvvetleri komutanı Arnegiskulos. "Bize yüz yıllardır alışkın olduğumuz şekilde savaşma fırsatı veriyor!"

"Senin yerinde olsam bu kadar emin olmazdım" dedi

danışmanlarından biri şüpheci bir tavırla. "Attila şimdiye dek daima beklediğimizin tam aksi yönde davrandı."

"Olabilir" dedi *magister militae.* "Fakat o bizim bunu bildiğimizi biliyorsa, bizi tekrar şaşırtmak arzusuna kapılabilir..."

Romalılar, yeni kağanın bu alışılmadık davranışının ne anlama geldiğini kavrayabilmek için, uykusuz geçen uzun geceler boyunca tartışıp durdular. Nihayet Arnegiskulos daha fazla düşünüp taşınmaya gerek görmeden, Hunları ve Cermen müttefiklerini *Imperium Romanum*'un şanına yaraşır bir şekilde karşılamaya karar erdi. Attila'nın casusu olarak Roma ahırlarında çalışan iki Sarmat kölesinin Hun ordugâhına uçurdukları haber de, işte bundan ibaretti...

25
Hadımların Komplosu

Kara Hunların Büyük Kağanı olarak Attila'nın ilk büyük meydan savaşı, iki kaplumbağa arasındaki bir savaş kadar yavaş ve zor başladı.

Aralarında kaçak Hunlardan oluşan birkaç hızlı atlı birliğin de bulunduğu ağır silahlı Roma lejyonları, vahşi savaş çığlıkları atan dev yapılı Cermenlerin karşısına çıkmışlardı. Ostrogotlar, Gepidler, Vandallar ve kavimlerinden ayrılmış bir grup Vizigot, Hun kağanının yeni müttefikleri olarak değerlerini ispat etmek niyetindeydiler. Attila ilk saldırı dalgasını idare etmeyi onların önderlerine bıraktı.

İki ordu büyük bir hınçla birbirine girdi. Şiddetli ve kanlı bir savaş başlamıştı. Tarafların her ikisinin de ne geri çekilmeye, ne de düşmanlarının tümünü kan damlayan kılıçlarının ucunda ölü olarak görmeden savaşa son vermeye niyetleri vardı. Karmaşa o kadar büyüktü ki, Attila'nın yağdırdığı emirler bile bir işe yaramaz olmuştu. Hun savaşçıları ansızın geri dönüp alıştıkları şekilde oklarını fırlatmak için yeteri kadar hızlanacak hareket alanına sahip değillerdi.

Sonunda Hunlar müttefikleriyle birlikte büyük güçlüklerle de olsa Romalıları geri çekilmeye zorladılar. Fakat henüz tam olarak mağlup edilememiş olan Romalıların hayatta kalanları, kendilerini Tuna Nehri ile Karadeniz kıyıları arasında-

ki *Scythia minor* kalesine atmayı başardılar. Konstantinopolis'e doğru ilerleyebilmek için Attila'nın Serdica üzerinden dolaşmaktan başka bir imkânı kalmamıştı. Fakat kalenin duvarları arasına sığınmış olan Doğu Roma kuvvetleri, bu durumda da Hunlara her an arkadan veya yandan saldırabilecek bir tehdit unsuru olmaya devam ediyordu.

Attila öfkeden deliye dönmüştü. Bizzat kendisi tarafından müttefik seviyesine çıkartılmış Cermen kabilelerinin önderlerinin bitmez tükenmez isteklerinden ve tartışmalarından bıkıp usanmıştı. Kimsenin kendisine açıktan itiraz etmediği, fakat yine de herkesin farklı bir düşünceye sahip olduğu bu sonu gelmez konuşmaların birinde korkunç bir öfkeyle öyle bir bağırmıştı ki, burun deliklerinden oluk gibi kan fışkırmaya başlamıştı.

Olay duyulur duyulmaz Greka içeri girdi ve onu kağan yurduna götürdü. Bunu yapmadan evvel en az kendisi kadar güzel ve süslü cariyelerini dışarı göndermişti. Hun kağanının bu gece sadece kendisine ait olmasını istiyordu.

"Ne büyük sorunlarla boğuştuğunu biliyorum" dedi ona. Greka, Attila'nın karşısındaki minderlerin üzerine oturmuştu. Hem bir genç kız kadar taze ve cilveli, hem de ona soylu evlatlar armağan etmiş olan olgun bir kadın kadar vakur davranmaya gayret ediyordu.

"Bu tür şeylerle bugüne kadar hiç ilgilenmemiştin" dedi Attila.

"Büyük Kağan olarak uğraşman gereken kurallar ve meseleler hakkında gerçekten de bilgi sahibi değilim" dedi Greka onu onaylayarak. "Fakat bizim kavmimizde çok uzun zamandan beri birtakım özellikle yaşam ve ölüm üzerinde karar vermiştir."

"Bana onları sayabilir misin?" diye sordu Attila.

"Bunu elbette yapabilirim" diye karşılık verdi Greka ince bir gülümsemeyle. "Kavmimizin her bir üyesi, gücümüzü nereden aldığımızı çok iyi bilir. Özgürlük ve uçsuz bucaksız engin topraklar... düşündüğümüz, yaptığımız ve hissettiğimiz her şeyde bizi birbirimize yaklaştıran bunların ta kendisidir. O zaman çok büyük, en uzaktaki organlarının sevinç veya acılarını bile hissedebilen, görkemli bir canlıya benzeriz."

"Bu şimdi ne anlama geliyor?"

"Her birimiz seninle birlikte acı çekiyoruz..."

"Ben acı falan çekmiyorum!" diye köpürdü Attila. Bakışları her zamankinden daha fazla kararmıştı. Fakat Greka bu gösteriden etkilenmedi. Attila'yı çok uzun bir süredir tanıyordu.

"Kendine bağımlı Cermen kavimlerinin krallarını ve prenslerini kendine müttefik yapmaktan dolayı son derece pişman olduğunu biliyorum" dedi korkusuzca. "Utus kıyısındaki savaş esnasında verdiğin kararlardan dolayı da öfkelisin. Ve her zamankinden daha sabırsızsın, çünkü çok yavaş ilerliyoruz ve kaybettiğimiz her günde Konstantinopolis halkının surların bir kısmını daha tamir etmesinden, hendeği birkaç adım daha genişletmesinden, hatta yıkılan iç surlara üçüncü bir duvar eklemesinden korkuyorsun..."

"Kağanın başkadınının yurdunda başka şarkılar dinlemeyi umardım" dedi Attila kaba bir sesle. "Bu tür düşüncelere sahip olduğumu da nereden çıkartıyorsun?"

"Çünkü biliyorum" diye karşılık verdi Greka kısaca. "Eğer böyle düşüncelere sahip olmasaydın, oğullarımıza senin neredeyse mağlup edilmiş bir ordunun bir kaleye sığınmasına izin veren ilk Hun kağanı olduğunu söylemek zorunda kalırdım!"

"Greka! Ne söylediğinin farkında mısın, kadın!" dedi Attila ve kuru bir sesle güldü. "Depremin üzerinden sadece

birkaç ay geçti. Ne Romalılar, ne Yunanlar, hatta ne Mısırlılar, ne İranlılar, ne de Çinliler bu kadar kısa sürede böylesine büyük bir şehirde oluşan hasarı gideremezler!"

Greka başını öne eğdi.

"Seni çok iyi tanıyorum" dedi yavaşça. "Bu yüzden de artık hedefine ulaşamayacağını kabul etmek zorunda kalacağın zaman, gazabının korkunç olmasından korkuyorum..."

"Konstantinopolis benim olacak!" dedi Attila kenetli dişlerinin arasından ıslık çalarcasına. "Biz çok güçlüyüz! Tecrübeli savaşçılarımız, hızlı atlarımız, başarılı okçularımız ve Romalılardan daha fazla cesaretimiz var!"

"Evet" dedi Greka sadece. "Onların da sadece korkuları var... Bir de yeni duvarları..."

Daha fazla konuşmasının, Attila'nın da kalbinin en ücra köşelerinde saklı olan gerçeği daha fazla dile getirmenin iyi olmayacağını biliyordu. Attila Greka'nın gerçekçiliğini sevmiyordu ama ona ihtiyacı vardı. Bu nedenle de başkasını değil, sadece onu yanına çağırtmıştı.

Birkaç gün sonra ise Attila, Greka ile böyle bir konuşmayı asla yapmamış olmayı dileyecekti. Elbette ki kadının hakkı vardı ve bu onu daha da fazla öfkelendiriyordu. Her gün danışmanlarıyla birlikte Konstantinopolis surlarının etrafında uzun at gezilerine çıkıyor ve her gün daha büyük bir öfkeyle geri dönüyordu. Savaşçılarının gücünün yüzyıllar önce inşa edilmiş surların ve depremden sonra alelacele yapılmış tamiratların üstesinden gelmeyi başaramayacağını daha ilk bakışta anlamıştı.

Attila'nın ordusu, Doğu Roma'nın başkentinin bu yeni savunma gücü karşısında ürkmüştü. Hun kağanı, Greka'yla birlikte geçirdiği ve en kötü, en batıl düşüncelerinin bir ay-

na gibi yüzüne yansıdığı o geceyi sık sık düşünüp duruyordu. O zaman gerçeği kabul etmek istememişti. Oysa Doğu Roma'nın başkentini zapt edemeyeceği gerçeği inkâr edilemez bir şekilde karşısında duruyordu. Durumun daha da kötü bir hal almasını acilen engellemesi gerekiyordu. Derhal... Hemen şimdi...

"Tüm Cermen kralları yanıma gelsin!" diye emretti. "Onlarla birlikte tüm ordu komutanları ile Doğu ve Batı Roma eyaletlerinden gelen gözcüleri de bekliyorum!!"

Karşılıklı olarak kısa bir selamlaşma ve saygı sunma faslından sonra, Attila kıvrık bir yaydan fırlayan sivri uçlu oklara benzeyen kelimelerle, gelecek günler ve haftalar için öngördüklerini anlatmaya başladı:

"Konstantinopolis kuşatması bizi aylar boyunca, hatta bütün bir yıl oyalayabilir" dedi etrafında toplanan Cermen soylularına. "Bu süre Cermen kanı taşıyanlar için çok uzun. Sizin bizden de sabırsız olduğunuzu biliyorum. Başarıya benden fazla ihtiyacınız var."

Attila hor gören bir edayla gülümseyerek etrafına bakındı. Kısık gözleri kara birer inci gibi parlıyordu.

"Kararınız nedir?" diye bağırdı sonra. "Adamlarınızın okyanuslar dolusu kanlarını feda ederek Konstantinopolis'i fethetmek ve bol ganimete mi kavuşmak istiyorsunuz? Yoksa depremin sizin için olgunlaştırdığı ekinlerin hasadını mı yapmak istersiniz?"

Onegesios inanamaz gözlerle Hun kağanına baktı.

"Bunu gerçekten de soruyor musun?"

"Evet" diye karşılık verdi Attila. "Burada esas olan kahramanlık ve cesaret ispatı değil, avantaj ve dezavantaj hesabıdır. Müttefikim olan kral ve prensleri uzun süredir tanıyorum ve onların da benim gibi düşüneceklerine eminim..."

Haklı olduğunun ortaya çıkması sadece birkaç dakika

sürmüştü. Cermen kralları birbirleri ardınca Attila'nın huzuruna çıkarak, Konstantinopolis kuşatması yerine deprem kuşağı boyunca yapılacak bir yağma seferine katılmayı yeğlediklerini bildirdiler...

Attila'nın akıncıları, Roma lejyonları gibi düzenli birlikler şeklinde ilerlemiyorlardı. Tam aksine bir kum fırtınası gibi ülkenin içlerine savruluyor, bir lav nehri gibi dağ yamaçlarından aşağı akıyor, ıslık çalan oklarıyla dört bir yandan hücum ediyorlardı. Atlarıyla ekili tarlaları çiğniyor, en küçük bir direnişi bile kılıçlarıyla yok ediyorlardı. İlerleyişleri son derece sessizdi. Dörtnala at sürerlerken hayvanların nal seslerinden, kişnemelerinden, zırhların ve kılıçların şakırtılarından, bir de kurbanların acı dolu çığlıklarından başka ses işitilmiyordu.

Şehirler birbiri ardına düşüyordu. Önce üç tane, sonra beş, sonra yedi... ve nihayet yedi kere yedi, sonra da daha fazla. Daha önce Hun akıncıları tarafından asla yağmalanmamış olan manastırlar bu kez Hun-Cermen savaşçılarının "telafi" savaşında tepeden tırnağa soyuluyor, kiliseler yağmalanıyor, rahiplerin, rahibelerin ve aziz mezarlarının hiçbiri affedilmiyordu.

Cermen orduları, yağmaladıkları bu manastırlarda bol bol aziz kemiğinden ve değersiz ikonalardan başka bir şey bulamayacaklarını, yavaş yavaş anlamaya başlamışlardı. Fakirliğin ne demek olduğunu bilirlerdi. Yüzyıllar boyunca, hatta soğuk yüzünden terk etmek zorunda kaldıkları çorak anavatanlarında, şimdi yağmaladıkları bu yerlerden çok daha kötü bir hayat sürmüşlerdi. Fakat artık içlerinden pek çoğu çifte imparatorluğun dev ve emsalsiz zenginliğiyle yakından tanışmıştı. Güneşin insanlara *Scantinavia*'dan daha iyi davrandığı, kimsenin aynı anda hem üşüyüp hem terle-

mek zorunda kalmadığı, bol bol şarap ve baldan tatlı meyvenin bulunduğu bu ülkede, yeni bir açlık baş göstermişti.

Görünüşe göre kendilerinden ve Hunlardan başka tüm insanların sahip olduğu, yeni yaşamaya değer bir vatana duyulan açlık... Bu büyük ve belirsiz özlem, onları devamlı daha ileriye gitmeye zorlamış, sonra da ansızın başarısızlık, kıskançlık ve Attila'nın Konstantinopolis kuşatmasını kaldırma yolunda verdiği emrin yarattığı hayal kırıklığıyla birleşmişti. Kendilerinden başka diğer Cermen kavimleri hedeflerine ulaşmışlardı. Şimdi onlar da amaçsızca zaman geçirdikleri yılların acısını çıkarmak istiyorlardı ve bu duygu onları deliye döndürmüştü.

Attila, savaşçılarının katliamlarını bir fermanla yasaklamayı, bu âna kadar asla aklına getirmemişti. Bu kez Cermenlerde bunu yapmak zorundaydı, ne var ki artık her şey için çok geç kalınmıştı!

Hunların Büyük Kağanı, bunu yaptığı takdirde çok büyük bir direnişle karşılaşacağını biliyordu. Müttefiklerini artık kendisine itaat etmeye zorlayamazdı. Bunu yapmak istediği takdirde bu ganimet savaşını derhal durdurmak ve eski hükümdarlık iddiasını yeniden kabul ettirmek zorunda kalacaktı. Attila, bunu yapmak için yeterli kudrete henüz sahip olmadığını, içgüdüsel olarak hissediyordu.

Uldız'ın başına neler geldiğini asla unutmayacağına dair kendisine söz vermişti. *Talihi Açık* Uldız Han, sözlerinin gücüne çok fazla güvendiği için, tüm kudretine rağmen mahvolup gitmişti...

"Belki yerine getirmen gereken bir şey için asla söz verme! Uygulatabileceğinden kesinlikle emin olmadığın bir emri de kesinlikle verme - hem de her ne konuda olursa olsun!"

Attila, Aybars'ın sayısız kere tekrarladığı bu uyarıları ha-

tırlayınca gülümsedi. Amcasının kendisine öğrettikleri arasında, en büyük önemi bu cümleler taşıyordu.

"Ağaçlarda bu kadar bol miktarda olgun meyvenin bulunması inanılır gibi değil!" dedi Onegesios bir akşam. Hun atlılarının her iki, üç günde bir "Çakkar!" naraları eşliğinde oklarını o güne dek dokunmadıkları bir şehrin duvarlarının üzerinden içeri yağdırmalarına, işin geri kalan kısmını da Cermen müttefiklerinin ağır kuşatma makinelerine, koçbaşlarına ve uzun kılıçlarına bırakmalarına alışmışlardı.

"Trakya seferinin son derece başarılı geçtiğini söylemek daha şimdiden mümkün" dedi Onegesios. "Yüzden fazla şehri zaptettik ve Konstantinopolis korkudan tir tir titriyor!"

"Hıristiyan rahipleri ve keşişleri dahi arkalarına bile bakmadan Kudüs'e kaçıyorlar" diye güldü Edekon.

"Fakat imparatorluk sınırları içinde yaşayan Yunanlar kendilerini nasıl savunacaklarını biliyorlar" dedi Attila.

"Evet" dedi Odekon onu onaylayarak. "Neredeyse hiçbir şehir kendi kendine teslim olmuyor, bu yüzden de boş yere bir sürü kan dökülüyor..."

"Oysa o gülünç ziynetlerine ve altın haçlarına bu kadar bağlı olmasalardı" dedi Attila başını sallayarak, "kim bilir kaçı hayatta kalabilirdi..."

"Her şeye rağmen gönüllü olarak sana gelenler de var" dedi Odekon ve karşı tarafta oturan Orestes'e baktı. Genç Romalı açılır kapanır bir masanın başında oturuyor ve önüne serdiği büyük bir parşömen haritanın üzerine şevkle Hunların geçtiği bölgeleri işaretliyordu. Orestes, Tatulus adındaki Savalı büyük bir toprak sahibinin oğluydu. Bu adam uzun süredir Roma, Konstantinopolis ve yerel yönetimlerin içinde bulundukları ahlâksal çöküntüden ve rüşvetçilikten şikâyet ediyordu. Orestes, Konstantinopolis hipodromunda

araba sürücülüğü yapıyordu ve İmparator Theodosios II.'nin *officium*'unda kâtiplik eğitimi görmüştü. Konstantinopolis kuşatmasından sonra o ve babası bir müddet orduyla beraber ilerlemişti. Genç adam bir şenlik esnasında tüm cesaretini toplamış ve bir fırsatını bularak Attila'ya yeni bir kâtibe ihtiyaç duyup duymadığını sormuştu.

"Harita okumayı biliyor musun?" diye sormuştu Attila ona tüm gürültünün arasından sesini duyurabilmek için bağırarak. Genç ve yakışıklı adam onun bu sorusunu evet diye cevaplayınca, Attila, Castorius'un haritasının getirilmesini emretmişti.

"Tam bir saat vaktin var" demişti ona Attila. "Bu zaman sonunda bana Singidunum'un Tuna'nın kaynağından ne kadar uzakta bulunduğunu ve bir Roma lejyonunun güzel havada bu yolu kaç günde alabileceğini söyleyebilirsen, yanımda kalabilirsin! Aksi takdirde bana her yıl elli at vereceksin! Baban, sen ve gelecekte öküz safrasından başka bir şeyle yazmayı becerebilecek bir oğlun olursa, o da!"

Babasının da bu oldukça riskli anlaşmayı onaylaması üzerine Orestes derhal işe koyuldu. Yaklaşık yarım saat sonra Kara Hunların Büyük Kağanı'nın yeni bir Romalı kâtibi olmuştu...

Yalçın dağların ve sonsuz vadilerin arasında yürüyen uzun Hun-Cermen ordusu, önlerine çıkan taşra kasabalarında ve dağ köylerinde hayvanlardan ve hayvansal ürünlerden başka yağmalayacak bir şey bulamayacağını yavaş yavaş anlıyordu. Bu nedenle de savaşçıların ilgisi nehir geçitlerindeki Yunan tacirlerinin kamplarına ve Doğu Roma senatörlerinin topraklarında kurulan pazar yerlerine yönelmişti. Kendilerini fazla uğraştırmayan kilise ve manastırları yağmalamaktan da oldukça hoşlanıyordu. Anlayışsız birkaç keşişle yapılan

küçük kavgalardan ve inatçı rahibelerin sebep olduğu yaralamalardan başka neredeyse hiçbir olay meydana gelmiyordu.

"Roma'daki yeni saçmalıkları haber aldınız mı?" diye sordu Attila bir akşam. Diğerleri hayır anlamında başlarını salladılar. "O halde benden duymuş olun: Kendisini Papa olarak adlandıran Leo ismindeki o adam, kilisesinin düşmanlarının idam edilmesini talep etmiş! Bir düşünsenize, ben de bizim için kutsal olan şeylere inanmayanlar için benzer bir emir verseydim, kim bilir neler olurdu..."

Attila bir süre sustuktan sonra konuşmaya devam etti: "Ne kadar gariptir ki Roma piskoposu bu sözlerle bizi değil, aksine Cermenleri, Romalıları, subayları ve senatörleri kastediyor!"

"Anlamayı asla başaramayacağım o kadar çok şey oluyor ki..." diye içini çekti İlek.

"Sadece sen değil, oğlum!" dedi Attila. "Tüm ruhlar ve cinler adına! Sadece sen değil..."

Müteakip haftalar boyunca kendilerine yeni bir otlak arayan büyük bir hayvan sürüsü gibi plansız, fakat kararlı bir şekilde ilerlemeye devam ettiler. Karşılarına çıkan Aziz Alexander kilisesini yağmaladılar ve kuşaklar boyunca itinayla muhafaza edilmiş olan hazinelere el koydular. Hunların bu kilisenin yakınlarına daha önce de gelmiş olmalarına rağmen, şimdiye kadar böyle bir şey asla gerçekleşmemişti...

Attila, antik çağın en ünlü dağ geçidi olan Thermopylen'e kadar ulaşmıştı. Kalidromon Dağları'nın kuzey eteklerindeki bu yer, askeri birliklerin Orta Yunanistan'a geçmesine elverişli tek geçitti. Yaz sonu bilançosu ile Hunlar ve müttefikleri için göz kamaştırıcı, Phillippopois ile Bosporus arasındaki Doğu Roma bölgeleri için de aynı derecede korkunçtu.

"Buraların tekrar eski zenginliklerine kavuşabilmeleri oldukça uzun bir zaman alacak" dedi Attila'nın kâtibi Orestes. Geçmiş aylara dair tüm rapor ve belgeleri itinayla hazırlamıştı. "Belki de bir daha asla..."

"Daha ne istiyorsun?" diye sordu Attila. "Savaşçıların neredeyse tümünün isteği kolay ve bol ganimet elde etmekti! Ben de tüm dünyaya nelere kadir olduğumuzu gösterdim! Yoksa Avrupa'nın güneydoğu köşesini şimdiye dek görülmemiş bir süratle ele geçirdiğimizi düşünmüyor musun? Hem de bu dağlık araziye hiç alışkın olmamamıza rağmen! Pek çok noktada *Mare İnternum* ve Marmara Denizi'ne ulaştık. Üstelik bir tek Doğu Roma lejyoneri bile atlarımızın Heraklia'dan Arkadianopolis'e uzanan yol üzerine işemelerine ses çıkarmaya cesaret edemedi!"

"Doğru, Chersonessos'taki küçük savaş dışında Konstantinopolis lejyonları öyle büyük bir cesaret örneği sergilemediler."

Attila güldü. İlk birliklerinin Gallipoli ile Sestus arasına ulaşmaları ve bir hamlede Athyras'ı zaptetmeleri sırasında atılan çığlıkları hâlâ zevkle hatırlıyordu.

Buna rağmen Attila Konstantinopolis üzerine yürümekten ısrarla kaçınmıştı. Fakat onu buna zorlayan ne orduda baş gösteren ufak tefek salgınlar, ne de Hıristiyanların lanetleriydi. Attila sadece şamanın uyarılarını göz önünde bulunduruyordu.

İlk sonbahar sisleriyle birlikte o zamana dek dokunulmamış olan son köylerin yağmalanması da sona erdi. Attila'nın ilk büyük savaşı tek tek Hun birliklerinin koordine edilmemiş akınlarıyla başlamış ve Hunların şimdiye dek gördüğü en büyük zaferle sonuçlanmıştı.

"Artık büyük bir gücün hükümdarısın" dedi Onegesios

kağan yurdunun önünde yakılmış olan ateşin etrafında otururlarken. İlek'in öğleden sonra bir tek okla öldürdüğü bir geyiği kızartıp yiyorlardı.

"Daha önce neydim ki?" diye sordu Attila ve bıçağıyla önündeki altın tepsinin içine konmuş olan kızartmadan bir dilim kesti. Kendi önünde her zamanki gibi etrafı oluklu tahta bir tabak vardı.

"Savaş başladığı zaman Attila'nın itibarı çok büyüktü" dedi Onegesios. "Fakat bu itibar her geçen gün daha da güç kazandı, çünkü yaz boyunca kazanılan zaferler sadece ve sadece sana aitti!"

"Ben de karşımda büyük ve güçlü bir kağan görüyorum" dedi Aybars sakin, fakat gereğinden fazla alçak bir sesle. "Belki de biz Hunların bugüne dek sahip olduğu en büyük kağan! Hakimiyet alanın Kehribar Denizi'nden Kafkaslara kadar uzanıyor, kardeşim Muncuk'un oğlu... Ve bu toprakların kontrolünün giderek daha zorlaşacağını da biliyorum! Fakat bildiğim başka bir şey daha var ki, bundan sonra emirlerine ve sözlerine kimse ne karşı çıkabilir, ne de şüphe duyabilir. Ben de diğerleri gibi sana itaat edeceğim... kağanım olarak, Hun ordularının komutanı olarak, müttefik kavimlerin baş yargıcı olarak... ta ki ölene dek!"

Aybars sözlerini saygı dolu, hafif bir cıvıldama ile bitirdi. Aynı anda da ateşin etrafındaki adamlar sevinç ve coşku dolu çığlıklar atarak ayağa fırladılar. Müttefik kavimlerin kralları ve prensleri, tüm komutanlar, Attila'nın danışmanları ve oğulları bıçaklarını ve kılıçlarını çekmiş, ellerindeki altın kadehleri birbirine tokuşturarak kağanlarının önderliğindeki büyük günlerin şerefine içiyorlardı.

Bu akşamın ertesi günü Konstantinopolis'den gelen heyetle uzun süredir yapılması beklenen görüşmeler başladı. Attila

görüşmeleri özellikle geciktirmişti, çünkü onlarla anlaşma imzalamaya istekli olduğu yolunda bir izlenim uyandırmayı hiç mi hiç istemiyordu.

Uzun süredir Hunların acilen yeni bir pazar yerine ihtiyaç duyduklarının farkındaydı. Artık göçebe kavimler için de günlük hayatın bir parçası haline gelmiş olan mallar, ancak tarafsız ve her kesim için güvenli olarak kabul edilen bir noktada temin edilebilirdi. Hunların tahıla, şaraba, imparatorluk topraklarında üretilen çeşitli kullanım eşyalarına ihtiyaçları vardı. Yaşamsal bir önemi olmayan, fakat hayatı çeşitli açılardan kolaylaştıran egzotik lüks maddelerine olan talep de oldukça fazlaydı. Kendileri ise hayvanlarını, elde ettikleri hayvansal ürünleri ve kölelerini satışa arz ediyorlardı.

Hunların Büyük Kağanı, barış görüşmelerini eskiden de tanıdığı ve bu arada *Imperium Romanum*'un doğu kesiminin *magister militum praesentalis*'i olan Anatolios'la yapmayı kabul etmişti. Anatolios'un yanında geçen aylar boyunca Roma lejyonlarının ve yardımcı kuvvetlerinin yüz karası haline gelmiş olan Trakya kuvvetlerinin asık suratlı ve öfkeli komutanı Theodulos da vardı. Her iki taraf Got Vigila'yı resmi tercüman olarak kabul etmişti ve görüşmeler Attila'nın genç Romalı kâtibi Orestes tarafından kaleme alınıyordu...

Anatolios'un görüşmeleri son derece başarılı sürdürmesine rağmen, Hun kağanının herhangi bir talebini geri çevirmesi mümkün olmamıştı. Biriken vergi tutarı olan üç bin kilo altın, bir kerede ödenecekti. Ertesi gün kağan yurdunda anlaşma metninin imzalanması esnasında da durumda bir değişiklik olmamıştı.

"O halde görüşmelerimizin sonucunu kısaca bir toparlamak istiyorum" dedi Orestes. "Bu andan itibaren Doğu Roma her yıl bize bin elli kilo altın verecek! Herkesin bildiği gi-

bi bu meblağ Margus Anlaşması'nda kararlaştırılandan biraz daha yüksek."

"İzninle bunu o meblağın iki katı olduğunu söylemek istiyorum" dedi Theodulos öfkeli bir sesle. Fakat Anatolios derhal elini kaldırdı ve gülümsedi: "Korkmana gerek yok. Bu para senin cebinden çıkmayacak."

"Elim kılıç tuttuğu müddetçe, imparatorluğun kaybedeceği her Solido benim için bir servet demektir!"

"Merak etme" diye ekledi Onegesios. "Nasıl olsa bu paranın büyük bir kısmı kısa zamanda hazinenize geri dönecek..."

"Eritip başka işlerde kullanmadığınız kısmı!"

"Ne yapalım... Hunlar üzerlerinde Roma imparatorlarının resimlerinin bulunduğu paralardan hiç hoşlanmıyorlar!" dedi Orestes cesaretle.

"Öte yandan şartlarımızı sana büyük güçlüklerle kabul ettirdiğimizi imparatorunuza bildireceğimizi de bilmelisin" dedi Onegesios alaycı bir tavırla. "Fakat şimdi işimize geri dönelim... Geçmiş yıllardan kalan vergi borçlarınızı derhal ödemeniz gerekiyor. Bu konuda elimizin kolumuzun bağlı olduğunu bilmelisin, çünkü Attila'nın kesin emri var. Hem de borcunuzu şimdi kararlaştırdığımız meblağdan ödemenizi istiyor!"

"Ama bu nasıl olur! Geçmiş yıllardan kalan borcumuzu talep etmeniz konusunda haklı olduğunuzu kabul etsek bile, eskisine göre çok fazla istiyorsunuz!"

"Trakya ordularının mağlup komutanı! Yoksa Hun kağanı Attila'ya, muzaffer bir komutanın nasıl taleplerde bulunabileceğini mi öğretmek istiyorsun?"

"Elbette ki hayır! Fakat bu..."

"Elbette kabul edeceğimiz makul bir talep" dedi Anatolios. "Doğu Roma hazine sandıklarında bulunan altınların

dört bin kilosu şu andan itibaren size ait. Yeni fetihlerde bulunmak yerine anlaşma yoluna giderek çok daha kolay bir şekilde altın elde etmeyi bu kadar iyi başardığı için kağanınıza tebriklerimi iletin."

"Bu benim için bir zevk olacak."

Theodolus öfkeyle homurdanmaya devam ederken, görüşmelerin iki sözcüsü birbirlerine baktılar. Her ikisi de şehrin denizden yapılacak bir kuşatması hakkında tek kelime dahi etmemişti. Hun ordusunun bunu başarması imkânsızdı. Öte yandan her ikisi de bu anlaşmanın sonsuza dek kalıcı olmadığını biliyordu. Bir taraf nasıl daha fazla altın elde edebileceği, diğer taraf da Doğu Roma'nın elinden çıkanları nasıl geri alabileceği hususunda kafa yoruyordu.

"Bazen daha fazlasını kazanabilmek için bir miktar altını feda etmek gerekebilir" dedi Bizans'tan gelen adam. Hükümdarlarının temsilcileri sessizce birbirlerine baktılar. Fakat bakışlarında nefret değil, sadece diğerinin yeteneklerine duyulan saygı ve takdir vardı.

Görüşmelerin en tehlikeli kısmına ise altın ve vergi hususlarında yapılan anlaşmalardan sonra geçildi. Attila, Doğu Roma'nın Tuna'nın güneyinde bulunan "Pannonia'dan Novae'ye kadar beş günlük at yolculuğu uzunluğunda" bir toprak şeridini kendisine bırakmasını istiyordu.

"Orası zaten işinize yaramıyor" dedi Attila. "O sınır bölgesinin gerek içinde, gerek doğusunda ve batısında bulunan şehirlerin birçoğu daha şimdiden birer taş yığınına dönmüş durumda. Mesela Naissos - çoktan terk edilmiş. Ya da Serdica - daha şimdiden bir harabeye dönüşmüş."

"Sizin şehirlerden hoşlanmadığınızı biliyorum" dedi Anatolios başarılı bir şekilde cevap vererek. "Fakat şehirlerin de bir Roma icadı olduğunu düşünüyorsanız, yanılıyor-

sunuz. Pek çoğunun kaleler ve garnizonlar etrafında kurulduğu doğru, fakat onları insan eliyle yok etmek imkânsız. Günün birinde insanların yolları tekrar oraya düştüğü zaman, sonbaharda sararıp ilkbaharda yeşeren otlar misali yeniden canlanacaklardır."

"İnsanların yola devam edip yeni yerler keşfetmek yerine, yıkıntıların arasında oturmalarını tercih edeceklerini mi söylemek istiyorsun?"

"Aynen öyle" diye karşılık verdi Anatolios. "Yerlerini yurtlarını bırakıp kaçan insanlar, yavaş yavaş geriye dönmeye başlıyorlar. Çiftçiler sizin gibi hareketli insanlar değildir. Her yerde ve tüm zamanlarda olduğu gibi, burada da topraklarına sıkı sıkıya yapışmış durumdalar. Onları kovaladığınız zaman yanlarına taşıyabildikleri kadar eşya alıp ormana saklanıyorlar, fırtına diner dinmez de mümkün oluğu kadar çabuk topraklarına geri dönüyorlar. Siz yüz yıllar önce yurdunuzu terk etmek zorunda kaldığınız ve hâlâ yenisini bulamadığınız için, böyle bir duyguya yabancı olmalısınız. Fakat bu var olan gerçeği değiştirmez."

"Sizden talep ettiğim o sınır bölgesinde bundan böyle ne bir köylü yaşayacak, ne de Romalı bir çoban köpeği!"

"Göreceğiz" dedi Anatolios. Attila'nın o bölgede yaşayan köylülere veya çobanlara bir garezi olmadığını biliyordu. Hatta oradaki şehirler, köyler, pazar yerleri, dağ sıraları veya nehir geçitleri bile onlar için önemli değildi. Hunlar, hayvanları için yeni bir otlağa ihtiyaç duymuyorlardı. Attila nadiren de olsa o bölgede avlanmaya gidiyordu, fakat hüküm sürdüğü bölgelerde çok daha zengin av sahaları vardı. Halen kimsenin oturmadığı o işe yaramaz sınır bölgesini istemesinin tek sebebi, Doğu Roma'nın başkenti Konstantinopolis'e, neredeyse burnunun dibinde denilebilecek kadar yaklaşmaktı. Ve tüm bu barış görüşmeleri boyunca bir kez olsun telaffuz edilmeyen bir kelime daha vardı: *Limes*.

Attila'nın savaş değil, fakat anlaşma yoluyla ortadan kaldırmak istediği hattın ismiydi bu. Tuna Limes'i aşılmaz değil, fakat oldukça can sıkıcıydı. Kışın nehir donduğu zaman tekneleri suya indirmek mümkün olmuyordu ve bunu başardıkları zaman da, sınır karakollarını teşkil eden kalelerdeki askerlerden geçiş izni alabilmeleri için oldukça fazla miktarda kan dökmeleri gerekiyordu. Attila, *Imperium Romanum* tarafından yüzyıllarla ifade edilebilecek bir zaman diliminde kurulmuş olan bu hattın, tüm zaaflarına rağmen Doğu Roma'nın daha güneyde kuracağı yeni bir hattan kıyas kabul etmeyecek şekilde güçlü olduğunu biliyordu.

Attila'nın istedikleri o kadar fazla olmuştu ki, görünüşe göre artık Aybars'ın uyarılarına bile kulak asmıyordu. Doğu Roma elçileri dinlenmek ve kendi aralarında tartışmak üzere çadırlarına çekildikleri zaman, sesinde belli belirsiz bir kıkırdamayla Orestes'in kulağına fısıldadı: "Elbette ki taleplerim kabul edilemez nitelikte!"

"Ben de kaygan bir zeminde hareket ettiğini sanıyordum..."

"Ben Uldız mıyım?" diye karşılık verdi Attila ve neşeyle güldü. "Hayır, tek bilmek istediğim, Konstantinopolis imparatorunun boynuna dolanan bu ilmekten kendisini nasıl kurtaracağı... belki bu konuda sana da ihtiyacım olacak..."

Orestes soru dolu bakışlarını ona çevirdi, fakat Attila hayır anlamında elini salladı.

"Sonra" dedi sadece.

Doğu Roma generallerinin Hun ordugâhından ayrılmalarının üzerinden daha bir hafta bile geçmemişti ki, Attila sabırsızlanmaya başladı. Kaçakların geri gönderilmesini talep etmek üzere Konstantinopolis'e derhal yeni bir elçi heyeti göndermeye karar verdi. Bu heyet sekiz hafta sonra geri döndü. Bizanslılar onları son derece iyi karşılamış, birbirin-

den değerli hediyelere boğmuş, sonra da topraklarında herhangi bir kaçak bulunmadığı hususunda onlara garanti vermişlerdi.

Attila onların sözlerinin tek kelimesine bile inanmadığı için, Doğu Romalılara derhal ikinci bir elçi heyeti göndermeye karar verdi. Bu heyet de ilki kadar çabuk ve değerli hediyelere boğulmuş olarak geri döndü. Doğu Romalıların bu eli açıklığı Attila'nın son derece hoşuna gitmişti, çünkü onların barış anlaşmasını bozmakla suçlanmaktan korktukları için böyle davrandıklarını çok iyi biliyordu.

Hunlar artık durup dinlenmeden Doğu Roma başkentine yeni heyetler gönderebilmenin çare ve bahanelerini aramaya başlamışlardı. Hatta bu durum Attila'nın *Logades*'leri arasında yeni ve heyecanlı bir oyun doğmasına neden olmuştu. İlk iki heyeti kısa zamanda üçüncü, dördüncü ve beşinci heyetler izledi. Romalılar Hunların tüm isteklerine bir hükümdarın sadık tebaası gibi boyun eğdiler ve söz dinlediler.

Attila'nın casusları ile uzun yolları aşıp gelen tacirler, bu arada İranlı Parthların yeni bir Doğu Roma seferine çıkmak üzere silahlandıklarını, Vandalların ise Sadece Sicilya kıyılarına değil, *Mare İnternum* kıyılarındaki bazı Doğu Roma limanlarına da dehşet saldıklarını haber veriyorlardı. Ostrogotlar ise Attila'ya Anatolia'nın güneyinde yaşayan İsauria kavminin yeniden yağmalama faaliyetlerine başladığını, Sarazanların ise imparatorluğun doğu bölümündeki eski Yunan limanlarına giderek daha sık aralıklarla akınlar düzenlediklerini bildirmişlerdi. Bunların dışında güneydeki Etiyopya kavimleri de savaş hazırlıkları içindeydiler.

Tüm bu gelişmeler Attila için oldukça memnuniyet vericiydi; çünkü Doğu Roma imparatoru hâlâ gözden düşmüş olan komutanının yerine bir yenisini koyamamıştı ve hadımlar da bu zaman zarfında para karşılığında Hunlardan barış

satın almaya çalışıyorlardı. Attila da "hediyeler karşılığında barış" olarak adlandırılabilecek bu oyuna memnuniyetle iştirak ediyordu, ta ki eski bir talebi yeniden kendisi için önem kazanana dek.

"Pekâlâ, şimdi sıra sende" dedi Attila havalar serinlemeye başladığı zaman Orestes'e. "Skir kralı Edekon'la birlikte, resmen onun yardımcısı olarak Konstantinopolis'e gideceksin..."

"Skir kralı mı? Olacak şey mi bu?" diye itiraz etti Orestes. Attila bu iki adamın birbirlerinden hiç hoşlanmadıklarını ve birbirlerinden mümkün olduğu kadar uzak durmaya çalıştıklarını gayet iyi biliyordu. İkisini ortak bir heyette görevlendirmek istemesinin sebebi de buydu zaten.

"Ama o her şeye rağmen Hun kağanının özel muhafız kıtasının komutanı" dedi Attila bıyık altından gülümseyerek. "Fakat Edekon Doğu Roma için senden, hatta benden de çok daha önemli! Skirlerin bir Doğu Cermen kavmi olduklarını unutma! Ve Romalılar onun gerçekte bir Hun olduğunu bilmiyorlar..."

Orestes'in Konstantinopolis ve Edekon'a karşı nasıl bir tutum içinde olması gerektiği hususunda uzun uzun görüştüler.

"Kendi gözlerinin benim gözlerim olduğunu ve kendi kulaklarının benim kulaklarım olduğunu farz ederek, benim için mümkün olduğu kadar fazla şey duymalı ve görmelisin!" dedi Attila son olarak. "Fakat Edekon'a da güvendiğimi asla unutma! Resmi göreviniz, barışın bu şekliyle sürmesini arzu ettikleri takdirde, Doğu Roma'nın tüm kaçakları ve tutsakları bize derhal ve koşulsuz olarak teslim etmelerini sağlamak. Geri döndükten sonra bana ayrıntılı birer rapor vermeniz, benim için daha önemli! Gördüğünüz ve duyduğunuz her şeyi bilmek istiyorum, anlaşıldı mı?"

Orestes, Hunların Büyük Kağanı Attila'nın gözlerine uzun uzun baktı. Yanından ayrıldığı zaman, Attila ona güvenebileceğini biliyordu.

Edekon, Orestes'in eşliğinde olmak üzere, yeni bir heyetle birlikte Konstantinopolis'e doğru yola koyuldu. Doğu Roma başkentine ulaşmalarından hemen sonra, Skir kralı imparatordan bir randevu talep etti. Aslında kendilerini bir haftalık bir bekleme süresine göre ayarlamışlardı, fakat hemen aynı günün öğleden sonrası onlara imparatorun kendilerini ertesi gün kabul edeceği bildirildi.

Edekon, huzura kabul edildikten sonra, Attila'nın kaçakların hâlâ iade edilmemiş olmalarından yakındığı mektubunu imparatora teslim etti. Hun kağanı, kaçakların derhal teslim edilmemeleri durumunda, yeni bir savaş tehdidinde bulunuyordu. Aynı şey Doğu Romalıların Hunlar tarafından fethedilen toprakları ekip biçmeleri durumunda da geçerliydi. Söz konusu olan yer, "beş günlük at yolculuğu uzunluğunda"ki toprak şeridiydi. Attila bunun ötesinde büyük İllyria pazarının artık Tuna kıyısında değil, Naissos'ta kurulmasını da talep ediyordu.

Attila tarafından ele geçirildikten sonra yerle bir edilen bu şehir, Tuna'nın güneyinde bulunuyordu. En son anlaşmada da Hun ve Doğu Roma hakimiyet alanları arasındaki yeni sınır şehri olarak belirlenmişti. Havada kalan bazı konuları açıklığa kavuşturmak için de Attila kendisine saygın kişilerden oluşan bir heyet gönderilmesini istiyordu. Kendisi de iyi durumdaki bir Roma yolunun üzerinde bulunan Serdica şehrine kadar ilerleyerek bu heyeti bekleyecekti.

Attila'nın mektubunun imparator tarafından okunmasından sonra, Edekon müsaade isteyerek yaptığı sözlü eklemeleri kelimesi kelimesine tercüme eden Vigilas'la birlikte huzurdan ayrıldı.

Doğu Roma imparatorunun kabulünden sonra yüksek mevkii sahibi memurlardan biri olan Chrysaphios, onları sarayın başka bir kısmında kabul etmekten onur duyacağını bildirdi. Edekon ve Vigilas bu daveti iyi bir işaret olarak yorumlamışlardı, çünkü bu hadımın sarayın en güçlü kişisi olarak kabul edildiğini biliyorlardı. İki adam, şaşkınlık içinde etraflarına bakarak, sarayın uzun koridorlarında ilerlemeye başladılar. Daha önce böyle bir ihtişama asla tanık olmamışlardı. Kısa bir süre önce yaşanan depremin izlerini hiçbir yerde görmek mümkün değildi. Hâlâ tam anlamıyla onarılamamış bazı yerler ise tavandan aşağı sarkan ağır ipek perdeler ve duvar halılarıyla başarılı bir şekilde kapatılmıştı.

Hadımbaşı onları etrafı duvarlarla çevrili ve bir dizi ince sütunla süslenmiş bahçesinin serin ve gölgelik bir kısmında kabul etti. Misafirleri için şarap ve küçük tatlı pastalar hazırlatmıştı. Yarı çıplak genç kızlar kadehlere şarap dolduruyor ve altın kaplarda meyve sunuyor, görkemli bahçenin diğer bir köşesinde bulunan müzisyenlerin çalgılarından yumuşak nağmeler dökülüyordu.

Aradan bir süre geçtikten sonra Vigilas, Hadımbaşı Chrysaphios'a, Edekon'un sarayın görkem ve ihtişamı karşısında duyduğu hayranlığı belirtmek için kullandığı sözleri tercüme etmeye başladı.

"Siz Hunların taştan yapılmış binalara pek değer vermediğinizi sanırdım" dedi hadım dudaklarında ince bir gülümsemeyle. Bu gülümseme ile gizlemek istediği heyecan ve gerginlik Edekon'un gözünden kaçmamıştı. Fakat Skir kralı bunu şehirlilerin ne anlama geldiği belli olmayan jestlerinden biri olarak yorumlayıp, üzerinde durmamıştı.

"Anladığım kadarıyla burada gördüklerin hoşuna gidiyor" dedi Chrysaphios dikkatle. Edekon kaşlarını kaldırdı ve hızlı hareketlerle başını salladı.

"Evet, hem de nasıl! Buradakine benzer bir ihtişamı daha önce hiçbir yerde görmedim!"

"Sen de buna benzer bir saraya sahip olmayı ister miydin?" diye sordu Doğu Roma hiyerarşisinde yeri imparatordan sonra gelen adam. Bu soruyu eski bir dosta yapılan bir şaka edasıyla sormuştu.

"Bu ne biçim soru!" diye karşılık verdi Edekon gülerek. "Gereken parayı bana hediye edecek olursan, elbette ki ben de seve seve aynı görkemde bir saray inşa ettiririm."

"Bir saray... lüks ve zevk içinde bir yaşam için bir servet..." dedi hadım. "İstersen bunların ikisine de sahip olabilirsin!"

Hadımbaşı yumuşak bir hareketle masaya doğru eğilerek tatlı pastalardan birine uzandı. Dudaklarında hâlâ o ince gülümseme vardı.

Tam o esnada aynı şeyi yapmaya yeltenmiş olan Edekon ise bir an için olduğu yerde donup kaldı. Sonra başını salladı ve gürültülü bir kahkaha attı.

"Bunlara asla sahip olamayacağımı sen de en az benim kadar iyi biliyorsun!"

"Yanılıyorsun, Edekon!" dedi Chrysaphios. "Tek yapman gereken Hunları terk edip bizim yanımıza gelmek..."

"Bunlar hiç hoş olmayan şakalar" dedi Edekon elini sallayarak. "Benim mevkiimde bulunan hiçbir Hun'un, kağanın izni olmadan aranızda yaşayamayacağını sen de biliyorsun. Ne de olsa ben herhangi biri değil, dünyanın en güçlü adamının danışmanlarından ve en yakın adamlarından biriyim."

"Elbette, elbette, bunu gayet iyi biliyorum" dedi Chrysaphios ve bir kez daha gülümsedi. "Hatta senin Attila Kağan'ın yanına sorgusuz sualsiz girebildiğini bile düşünüyorum."

"Öyle" dedi Edekon. "Hatta ben kağanın ve ailesinin

günlük yaşamına dahil olan pek az sayıdaki seçkin soyludan biriyim. Fakat lütfen bana söyler misin, tüm bunları neden bilmek istiyorsun?"

"Çünkü sana kesinlikle aramızda kalması gereken bir şey söylemek istiyorum" dedi Doğu Roma imparatorunun baş yardımcısı. "Sana hepimiz için, özellikle de senin için büyük öneme sahip olan bir teklifte bulunmak istiyorum."

"Öyle mi? Neymiş bu teklif?"

"Yavaş, yavaş, yavaş" dedi Chrysaphios yüzünde yapmacık bir dehşet ifadesiyle. "Bu kadar çabuk olmaz! Sen Hun kağanının elçisisin... Birlikte bir kadeh şarap içmemiz henüz hiçbir şey için yeterli değil. Önce birbirimizi tanımamız ve birbirimize güvenmemiz gerekiyor. Yoksa sen..." Chrysaphios'un dudaklarında yine o ince gülümseme belirdi, "... yoksa sen böyle bir olaya hazır mısın?"

"Gerçekten de söylediğin kadar önemliyse..."

"Seninle konuşacaklarım hem senin, hem de benim halkımın kaderini olumlu bir şekilde değiştirebilir!"

"O halde ne söyleyeceğini hemen duymak istiyorum!"

"Son sözümü söyleyene dek susacağına yemin eder misin?"

"Yemin ederim."

"Teklifimi kabul etmesen bile konuştuklarımızı kimseye anlatmayacağına yemin eder misin?"

"Buna da yemin ederim."

"Pekâlâ, akıllı dostum. Umarım senin diğer elçilerden farklı bir adam olduğun yolundaki öngörüm yanlış çıkmaz."

Edekon keyifle gülümsedi. Hadımbaşının türlü vaatlerle kendisine yaklaşmak istediğini elbette ki anlamıştı. Fakat bu vaatlerin devamını duymaya da can atıyordu.

"Bu konuyu sakin bir yerde konuşmalıyız" dedi Chrysaphios. "Mahzenimdeki en iyi şarabın eşliğinde bir şeyler atıştırmaya ne dersin?"

"Kulağa pek hoş geliyor" diye karşılık verdi Edekon.

"O halde bu akşam yalnız olarak bana gel. Orestes'i ve heyetin diğer üyelerini sakın beraberinde getirme!"

"Bu hiç de kolay olmayacak. Onlardan ayrı, yalnız bir akşam geçirmek istediğimi nasıl açıklayacağım?"

"Benim sana bizden nasıl daha fazla altın kopartabileceğinize dair birkaç gizli öğüt vereceğimi, sonuç olarak benim kurnaz bir hadımdan başka bir şey olmadığımı söyle! Bu gerçek onları hem ikna eder, hem de memnun olmalarını sağlar."

Adamlar birbirlerine bakarak gülüştüler.

"Sana yapacağım teklif tehlikeli olmak bir yana dursun, senin ve benim açımdan son derece kazançlı ve yararlı olacak! Bu hususta seni temin ederim."

Adamlar aynı anda ayağa kalktılar. Sonra da görülmedik bir şey oldu: Edekon ve Chrysaphios, Romalılar gibi kollarının alt kısımlarını yakalayarak selamlaşmak yerine, güreşçiler gibi birbirlerini sıkıca omuzlarından kavrayarak uzun uzun birbirlerine baktılar...

Hemen aynı günün akşamı Edekon bir yandan daha önce tatmadığı lezzetli yemekleri iştahla atıştırıyor, bir yandan bal kadar tatlı şarabı vücudunun her zerresinde hissediyor, bir yandan da sağına ve soluna uzanmış olan kızların kendisini yumuşak hareketlerle okşamalarına izin veriyordu. Hun kağanının elçisi kendisini daha önce hiç bu kadar iyi hissetmemişti, bu nedenle de hadımbaşını hiç araya girmeden dikkatle dinliyordu. Vigilas, Chrysaphios'un söylediklerini kelimesi kelimesine tercüme etmekteydi.

"Bu kızlar ne senin, ne de benim dilimi anlıyorlar" dedi Chrysaphios sonunda. "Bunlar Parth ülkesinden gelen köleler. Fakat başka bir arzun varsa çekinmeden bana söyleyebilirsin..."

Edekon gülümsemekle yetindi.

"Her şey mükemmel ve başka bir arzum yok."

"O halde sana bu zevkleri her gün nasıl tadabileceğini anlatayım."

"Sırrını öğrenmek için yanıp tutuşuyorum!"

"Sırrım çok basit ve sanırım sen de bunun ne olduğunu çok iyi biliyorsun."

"Hunların Büyük Kağanı'na ihanet etmemi ve onu öldürmemi istiyorsun."

"Pek kibar bir ifade şekli değil, ama yine de doğru."

"Sonra da burada beni Hıristiyanların cennetinde olduğu gibi bir yaşam bekliyor."

"Doğru. Bunun gerçekleşeceğine dair sana garanti veririm. Ayrıca halklarımız arasında ebediyen barış hüküm sürecek. Her iki tarafın çıkarına olan anlaşmalara sonsuza dek bağlı kalacağız..."

Edekon yavaşça öne eğildi, yeni doldurulmuş şarap kadehlerinden birini aldı ve yavaşça dudaklarına götürdü. Tam bu anda hadımın dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme görünüp kayboluverdi. Hun elçisi ayağa fırlayıp üzerine atlamamış ve kendisini boğazlamaya yeltenmemişti.

"Bana yardım edecek birilerini satın alabilmem için altına ihtiyacım olacak" dedi Edekon sonunda. "Biliyorum, senin gibi bir adam için fazla değil, ama en azından yirmi beş kilo altın..."

"Ben de bu kadarını tahmin etmiştim. İstediğin miktarda altın sana aittir. Derhal yanında götürebilirsin."

"Gecenin tüm tanrıları ve cinleri adına! Sen ne söylediğinin farkında mısın, Chrysaphios! Elbette ki yanıma bir tek Solido bile almadan geri döneceğim! Bu kadar altını saklamam söz konusu bile olamaz. Öte yandan Attila elçilerine hediye olarak verilen para, altın ve eşyanın miktarını bilmek ister ve onu aldatmak mümkün değildir!"

"Senin önerin nedir?"

"Tercümanın Vigilas bizimle birlikte gelsin. Altını bana en emin nasıl gönderebileceğini anlayınca, onun vasıtasıyla bunu sana bildireceğim."

Hadım bir süre düşündü. Sonra Vigilas da olumu görüş bildirince adamlar ayağa kalkarak vedalaştılar. Hadımbaşı Chrysaphios hemen o gece Doğu Roma imparatorunun huzuruna çıktı ve Hunların Büyük Kağanı'na yapılacak olan suikastın neredeyse elle tutulacak kadar yakın olduğunu bildirdi. İmparatorluğun en önemli iki adamı, bu konuyu mümkün olduğu kadar az sayıda kişinin bilmesini kararlaşırdılar. Hadımın başarısından tercüman Vigilas'ın dışında sadece tüm danışmanların başı olan *magister officiorum*'un haberi olacaktı. O da aynı gece komplonun içine çekildi.

Üç komplocu, bir müddet tartıştıktan sonra, Attila'nın mektubunda talep edilen soylu elçinin tercümanı gözaltında tutmasına karar verdiler. Bu kişi soylu bir aileden gelen, imparatorun yakını olan ve böylece Attila'nın talep ettiği niteliklere sahip olan Maximinos olacaktı.

"Buna rağmen Maximinos'un bu gece burada konuşulanlardan haberi olmamalı" dedi imparator. "Onu bu olaya dahil etmem mümkün değil, çünkü Maximinos efendimiz olan tanrıdan çok fazla korkuyor. İsteğimizi reddedecektir."

26
Sevgili Attila

Kazandıkları büyük başarıdan gözleri kamaşan pek çok komutan ve adamı, ilkbahar gelir gelmez bu defa kuzeye ve batıya akın etmek istiyordu. Attila karar vermekte acele etmedi. Karanlık ve soğuk aylar boyunca, danışmanları tarafından iletilen veya doğrudan kendisine söylenilen tüm öneri ve istekleri dikkatle dinledi.

"Havaların ısınıp toprağın kurumasıyla birlikte pek çoğu geçen seneki başarılarını Alplerin kuzeyindeki bölgelerde tekrarlamak istiyor" dedi müttefikleriyle yaptığı görüşmelerden geri dönen İlek.

"Pek çoğu neden söz ettiğini bile bilmiyor" dedi Attila asık suratla. "Noricum ve Raetia belki yüz, hatta yüz elli kış önce bizim için ilgi çekici olabilirdi. Fakat oraları artık viran şehirlerle dolu vahşi topraklar." Attila kısa bir ara verdi. Çok uzaklara, geçmiş günlere bakarmış gibi bir hali vardı. "Rehine olarak Roma'da bulunduğum esnada" diye devam etti sonra, "oraya yerleşmeye giden insanlar büyük kafileler halinde geri dönüyorlardı. Tüm askeri birlikler de düzenli olarak geri çekiliyordu."

"Söylediklerin doğru" dedi Attila'nın oğlu, "fakat müttefiklerimiz bir zamanlar Romalıların bulunduğu bir yerde,

Dalmaçya'nın kuş uçmaz kervan geçmez dağlarından daha fazla ganimet bulunacağı konusunda ısrar ediyorlar. Trakya'daki şehirleri ve manastırları yağmalamanın tadına vardılar tabii..."

"Ben de bunu demek istiyorum!" dedi Attila ve kuru bir sesle güldü. "Aynı altını dört nala at sürerken elde etmek varken, hangi Hun sarp dağ geçitlerine tırmanmak ister ki?"

"Fakat burada başka bir mesele var" dedi İlek. Attila başını kaldırıp ona baktı. Oğlunun anlatmakta zorlandığı bu meselenin, bir süre önce kulağına gelenlerle aynı olduğunu derhal anlamıştı.

"Aetius'u mu kast ediyorsun?"

"Evet, fakat sen bunu nereden biliyorsun?"

"İyi bir hükümdarın her yerde birçok gözü ve kulağı olmalıdır" diye cevap verdi Hunların Büyük Kağanı alaycı bir gülümsemeyle. Keskin gözleri ışıltılar saçıyordu. "Bunu ihmal ettiği anda danışmanlarının sözleri ve icraatları bünyeye yavaş yavaş nüfuz eden bir zehre dönüşür ki, buna en güçlü imparatorlar ve kağanlar bile karşı koyamaz!"

Bir Büyük Kağan'ın her konuda tek başına karar ve hüküm vermesi gerektiğini düşünmesine rağmen, İlek başını salladı. Daha önce bu konuda sık sık tartışmışlardı.

"Yoksa sen de mi Aetius'la olan dostluğum yüzünden Batı Roma eyaletlerini koruyup kolladığımı düşünüyorsun?"

"Eli yay ve kılıç tutan herkes böyle düşünüyor."

"Belki de onlar haklıdır" dedi Attila. "Aetius ancak günün birinde somut bir yardım umabileceği biriyle dostluk kurar. Neyse... Aslında tek önemli olan, Batı Roma'nın da Doğu Roma gibi bize vergi ödeyip hediye göndermesidir. Bunu herkesin bilmesine gerek yok ama yine de sana söyleyeyim, sadece bu hediyeler bile bizim için Alplerin kuzeyine yapacağımız bir seferden daha kazançlıdır. İnan bana,

İlek! Böyle bir sefer belki bir tek akıncı birliği için kazançlı olabilir, fakat harekete geçirdiğimiz kavimler ve ordular hazırlıksız olarak *Imperium Romanum*'un kuzeyine saldırdıkları takdirde, sonları açlık ve sefil bir ölüm olacaktır. Bizim için gerçekten faydalı olacak bir seferin, Galya içlerine kadar uzanması gerekir!"

Dondurucu soğukluktaki bir kış günü, Attila'nın sözünü ettiği o büyük, bereketli ve yaklaşık yarım bin yıldır Romalılar tarafından sömürülen ülkeden gelen bir kaçak, yanında üç düzine kadar erkek, kadın ve çocukla birlikte Hun kağanının obasına ulaştı. Göçebeler yılın o mevsiminde misafir kabul etmekten çok hoşlanırlardı. Sahip oldukları her şeyi onlarla paylaşır, karşılığında da onlardan uzun öğleden sonraları ve akşamları kısaltacak hikâyeler anlatmalarını isterlerdi.

Eudo, ya da her tarafta fellik fellik arayan Romalılar tarafından tanınan ismiyle Eudoxius, kendisini beşinci kuşaktan bir şifacı ve yüzyıllardan beri süregelen Roma egemenliğine karşı çıkan asilerin elebaşı olarak tanıtmıştı. Kuzeybatı Galya'da köylülerin yeni bir isyan başlattıklarından söz ediyordu. Galya Bagaudların yaklaşık yüz elli yıllık kanlı bir isyan tarihine sahip olduklarını, yavaş yavaş Attila'nın etrafındakiler de öğrenmeye başlıyordu.

"O halde Aetius mutlaka sizi kendisine teslim etmemizi isteyecektir" dedi Attila bir akşam.

"Bunu yapmamanız için size verecek altınımız yok" dedi Eudo. Attila ise boş ver dercesine elini salladı.

"Siz bizden sığınma hakkı alan ne ilk, ne de son insanlarsınız."

Hunlar o güne dek pek çok kimseye sığınma hakkı vermişlerdi. Bunların bir kısmı çok değerliydi, bir kısmına ise Romalılar bir Solido bile vermezlerdi. Fakat onlar daha değerlilerin de Hunlara sığınmasını teşvik ediyorlardı.

"Eudo'nun rakipleri ondan kötü bir adam olarak söz ediyorlar" dedi Orestes günün birinde. "Fakat başkaları da onun okumuş ve pek çok bilim dalı hakkında bilgi sahibi olan biri olduğunu söylüyorlar."

Attila ilgiyle ona baktı.

"Bagaudlar hakkında başka ne biliyorsun?" diye sordu kâtibine.

"Bu oldukça uzun ve Batı Roma için pek iç açıcı olmayan bir hikâyedir."

"Yine de bu Loire Galyalılarının Roma'ya ve kendilerini boyunduruk altında tutan Aetius'a karşı tavırlarının ne olduklarını öğrenmek istiyorum..."

"Roma ve Aetius'a olan tavırlarının mı?" diye tekrarladı Orestes. Kâtibin dudaklarında bir gülümseme belirdi ve şöyle dedi: "Bu kulağa oldukça çelişkili geliyor. Bagaudlar Roma yönetimine değil, sadece beceriksiz, cahil ve zalim memurlara karşı çıkıyorlar. Bu memurların kullandıkları özellikle bir yöntemden şikâyetleri var..."

"Neymiş bu?"

"Yargıçlardan biri, bir Galyalının Roma özgürlük haklarını kullanmasını yasaklıyor. Bu aslında pek öyle kötü bir şey değil, çünkü bu haklara sahip olanlara da fazladan altın veya şarap verilmiyor. Burada esas kötü olan, suçlanan kişinin böyle bir hükümden sonra kulağa Romalılarınkine benzer gelen bir isim taşımasının yasaklanması. Böyle bir isim taşımayan birisinin, Roma şerefine sahip olması da imkânsızdır..."

"Dur, bu kadar çabuk değil" diye sözünü kesti onun Attila. "Hangisi daha önemli? Özgürlük hakkı mı? İsim mi? Yoksa şeref mi?"

"Hiçbiri" dedi Orestes kısa bir düşünme ânından sonra. "Şöyle açıklamaya çalışayım: Bizde süt sağılmak için kulla-

nılan tabureleri gözünün önüne getir. Üç ayaklı olanlardan söz ediyorum..."

"Tamam. Sonra?"

"Böyle bir tabure üzerinde otururken, bu ayaklardan birinin kesildiğini farz et. Hangisi olursa olsun, çamurun içine düşmen kaçınılmazdır."

"Evet, anlıyorum" dedi Attila. "Oldukça başarılı bir tasvir. Anlatmaya devam et!"

"Prensip olarak mahkûm edilip edilmemen o kadar önemli değil. Roma ismini taşımaya devam edebilsen bile, sonradan aranan suçlu ilan edilmen işten bile değil!"

"Demek koca koca kütüphaneleri dolduracak sayıda yasa ve hukuk parşömenlerini bu yüzden yazıyorlar!"

"Doğru, sen Roma'yı görmüştün" dedi Orestes ve başını salladı. "Roma, Bagaudlara kendi talihsizliklerini sırtlarına bir günah olarak yüklüyor. İlk olarak keyfî vergilerle onları perişan ediyor ya da uyduruk bir gerekçeyle aranan suçlu durumuna düşürüyor. Buradaki hukuk kurallarına göre itham edilen kişinin suçsuzluğunu ispat etmesi gerektiği için neredeyse tümü mahkûm ediliyor, şerefleri ve isimleri elinden alınıyor, kısacası mahvediliyor. Bu insanların yeraltına geçmekten başka çareleri kalmayınca da, Romalılar bu yeni durumu daha önce olup bitenleri haklı çıkaran bir gerekçe olarak kullanıyorlar."

"Bir Roma eyaletinde böyle şeyler mi oluyor?" diye sordu Hunların Büyük Kağanı şaşkınlıkla.

"Hepsi bu kadar değil! Pek çok kişi sadece çıplak yaşamlarını kurtarabilmek için Bagaudlara sığınmak zorunda kalıyor. Bu zavallılar Romalılar ve yardakçıları tarafından soyup soğana çevriliyor, dul karıları inleyip ağlıyor, yetimleri eziliyor. Bunların arasında oldukça fazla miktarda soylu da var."

"Aetius, Aetius, giderek daha büyük hatalar yapıyorsunuz!" diye inledi Attila.

"Evet, gerçekten de öyle" dedi Orestes. "Eyaletlerdeki Roma temsilcileri Bagaudlara hain gözüyle bakıyor. İmparatorluk yüz yıldan fazla bir süredir Galya'da herhangi bir baskı ortamı olmadığını, herkesin dilediğini yapmakta özgür olduğunu iddia ediyor..."

"Bu gerçek mi?"

"Kesinlikle hayır" dedi Orestes. "Bazı yüksek tabaka üyeleri daima Bagaudlarla ilişki halindeydiler. Eudo ise ancak hükmedenlerle hükmedilenlerin yasalar karşısında eşit oldukları müddetçe hukukun geçerli olacağını söyleyip duruyor."

"Akıllı bir adam! Ona dikkat et; ileride işimize yarayabilir..."

"Bagaudlarla bizzat ben ilgileneceğim."

Aynı anda yurdun kapısındaki örtülerin arasında Aybars'ın başı beliriverdi.

"Rahatsız ediyor muyum?" diye sordu dudaklarında arsız bir gülümsemeyle. Attila hayır anlamında başını salladı ve yurdun içinde bir ileri bir geri yürümeye başladı. Orestes müsaade isteyip oradan ayrılmıştı. Bir an sonra sanki beklendiğini anlamış gibi içeri Onegesios girdi.

"Anlaşılan her şey yavaş yavaş değişiyor" dedi Attila ona bakarak. "Artık hiçbir şey Romalılara rehine olarak gittiğim zamanlarda olduğu gibi değil. Aradan geçen zaman zarfında Romalılar barbarlaşmışlar... Eskiden onlar için biz Hunlar bir haydut çetesinden, hayvanlardan, insanî hiçbir davranış gösteremeyen dilsiz canavarlardan ibarettik. Oysa artık en güçlü orduya biz sahibiz. Romalılar bize hediyeler gönderiyorlar. Bize yağ çekiyorlar. Kaçaklarını geri vermemiz için bize yalvarıyorlar..."

"Duruma bu açıdan bakacak olursak, Nestorius gibi rahipler hiç de haksız sayılmazlar. Hükümdarlığın altında Hunların sıkılı bir yumruk misali bir araya gelmelerine Hıris-

tiyanların gerçek dinden sapmalarını gerekçe gösterdiklerini biliyorsun, değil mi?"

"Fakat bizim eskisinden daha kudretli olmamızın tek sebebi, Romalıların giderek zayıflaması değil" dedi Attila.

"Çok doğru! Doğu ordusunun asker sayısı on ya da on beş yıl öncesinden az değil. Hatta Limes hattındaki garnizonlar eskisine oranla çok daha güçlü. Sen daima Roma birliklerinin hiç de yeteneksiz olmayan generaller tarafından idare edildiklerini söylemez misin?"

"Şu anda söylediklerinin tümü doğru" diye cevap verdi Büyük Kağan. "Geçen altı yıl boyunca sadece vergi olarak toplam on bin üç yüz elli kilo altın elde ettik.."

"Buyur bakalım! Bu bir başarı değil mi?"

"Bu bir hiç, Onegesios! Koca bir hiç! Yaklaşık yirmi yıl önce iki gülünç akıncı birliğiyle üç gün zarfında Roma'dan bu miktarın tam onda birini almıştım. Başında düzinelerce kral, prens ve han bulunan koca bir ordum falan yoktu. Dürüst olalım! Bugüne kadar talihsiz kardeşim zamanında saptanılan vergi miktarlanndan bir kilo fazlasını alabilmiş değiliz!"

"Fakat hakimiyet alanın eskisine göre çok, ama çok..."

"Dilini tut, Yunan!" dedi Attila sert, fakat düşünceli bir sesle. "Ne beni, ne de kendini kandırmana gerek yok! Bleda'dan bu yana hakimiyet alanımızı bir mil olsun genişletmiş değiliz! Benim hükümdarlığım altında hiçbir şey büyümüş veya zenginleşmiş değil..."

"Fakat eskisine göre daha kudretli!" dedi Onegesios. "Sen tüm Hun kağanlarının en büyüğü ve en şöhretlisisin..."

"Evet" dedi Attila ve kuru bir sesle güldü. "Bu nedenle bir Hun tarafından yapılan her şey bana mal edilecek! Fakat sen yanıma ilk geldiğin günden bu yana, bana çok iyi hizmet ettin."

"Evet, oldukça iyi yol aldığım söylenebilir."

"Bence de" dedi Attila bıyık altından sırıtarak. "Yoksa yeni yaptırdığın hamamda kimin yıkandığını bilmediğimi mi sanıyorsun?"

"Nasıl... Ne... Ne demek istiyorsun? Yani demek istiyorum ki..."

Attila eline bir şarap kadehi alarak yukarı kaldırdı.

"Madem kızım Freyja en sevdiğin kadınlardan biri, o halde onunla evlenmelisin..."

"İyi fikir!" diye kıkırdadı şaman sunak köşesinden. "O takdirde bana da nihayet istediğim kadar dans etme fırsatı doğar!"

Havanın yumuşamaya başladığı ilkbahar aylarında, Hun kağanının obasında, her zamanki gibi dünyanın akla hayale gelebilecek her ülkesinden irili ufaklı gruplar halinde gelen gezginler, elçiler ve heyetler bir araya geliyordu.

Bu grupların bir kısmı, eski Roma eyaleti Brittania'nın Angllar, Saksonlar ve Jutlar tarafından bilinçli olarak işgal edildiğini bildiriyordu. Söylenene göre bu vahşi insanlar karaya çıktıktan sonra önlerine dikilen her engeli acımasızca çiğneyip geçiyorlarmış. Attila, *Imperium Romanum*'un bin yıllık kan ve kılıç politikasının sonuçlarını dinlerken, diğer pek çok insan gibi sessizce başını sallamakla yetiniyordu.

Hunlar için bu tür bir araya gelişler çok eski zamanlardan beri konukseverlik yasasına bağlıydı. Etrafı duvarlarla çevrili olmayan bir kimse, kilitli kapıları da tanımaz. Bağımlı kavimler arasında baş gösteren tehlikeli huzursuzluğun gerçek sebebi belki de buydu. Bazı Ostrogot kabileleri, ateşin başında kendileriyle aynı kandan gelen insanların peşinden Brittania'ya gitmenin doğru olup olmayacağını tartışmaya başlamışlardı. Aklı başında yaşlılar, coşkulu gençleri yatıştırmakta oldukça zorlanıyorlardı.

"Onlarla sizin aranızda yüzlerce yıllık bir mesafe var!" diye yeminler ediyordu Laudarich Gepidlerine. "Jutlar, Angllar ve Saksonlar ile sizin aranızda en küçük bir bağ bile kalmamış durumda. Emin olun, Burgundlar ve Herminonlar bile size onlardan daha yakın. Hatta Langobardlar, Markomannlar, Quadlar veya Suebler... Çok zorda kalırsanız onları kardeşiniz olarak niteleyebilirsiniz, fakat Britanya fatihlerini değil!"

Kanlı kılıçların ve ağır topuzların bu uzak gürültüsü, Attila için tümüyle anlamsızdı. Frieslerin, Frankların veya bir düzine başka Cermen kavminin kuzeyde veya batıda birbirlerini boğazlamaları onu hiç mi hiç ilgilendirmiyordu. Doğu Roma ile aralarındaki ilişki ise arzu ettiğinden daha gergindi. Bu nedenle Konstantinopolis imparatoruna görüşmeler için hazır olduğunu bildirdi. Gelecek elçinin kesin olarak evet veya hayir demeye yetkili, soylu bir aileye mensup, yüksek mevkiiden bir adam olması kaydıyla, arzu edilen her konu üzerinde görüşülebilirdi.

Ansızın hiç beklenmedik bir olay meydana geldi. Gerek iki Roma'nın imparatorları, gerek onların danışmanları, hele de Attila böyle bir şeyin olabileceğini asla ve asla tahmin edemezlerdi.

"İnanılır gibi değil!" diye bağırıyordu Hunların Büyük Kağanı şaşkınlık, dehşet ve daha önce kimsenin görmediği bir kahkaha krizi karmaşasında. "Tüm ruhlar ve cinler adına... Evet, gerçekten de inanılır gibi değil!"

Attila'nın danışmanlarının hiçbiri, Konstantinopolis'ten gelen bu küçük heyeti ciddiye almamıştı. Yanlarında ne bol miktarda altın, ne de hatırı sayılır şahsiyetlerden tavsiye mektubu getiren mahcup ifadeli Doğu Romalılar, ancak konukseverlik yasası hatırına obaya alınmışlardı. Ve sonra da

hiç beklenmedik, tüm *Imperium Romanum*'u sarsacak şiddetteki o gök gürültüsü...

Gerçi şimdiye kadar Attila'nın kulağına bazı söylentiler gelmişti; fakat az önce eline geçen ve bizzat okuduğu bu yazıdan sonra, Hun kavminin gökyüzünde ikinci bir güneş parlamaya başlamıştı.

"Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?" diye bağırdı Attila adamlarına ikinci bir kahkaha kriziyle birlikte. Kağan yurdundaki adamlar yavaş yavaş onun aklını kaçırmış olabileceğinden kuşkulanmaya başlamışlardı. Attila'nın parmaklarının arasında küçük, sade ve üzerinde herhangi bir değerli taş bulunmayan bir yüzük göze çarpıyordu. "Siz fare suratlılara bunun ne olduğunu söylememi ister misiniz?"

Attila arkasını döndü, gülmeye devam etti, yüzüğü işaret ve baş parmakları arasında tutarak dört bir yanına gösterdi.

"Evet? Bunun ne olduğunu anlayamadınız mı?" diye adamlarını teşvik etmeye çalıştı. Herkesin önünde teker teker duruyor, yüzüğü incelemesine izin veriyordu. Sonunda yıllardan beri tanıdığı, bir danışmandan ziyade arkadaş olduğu adamların yanına gitti.

"Sen, Esla! Bu yüzüğü bana kimin gönderdiğini biliyor musun?"

Esla içlerinde korkudan eser olmayan bakışlarını kağanın gözlerine dikti.

"Evet kağanım! Biliyorum."

"Çok iyi" dedi Attila ve yüz ifadesi tekrar ciddileşti. "Demek bunu önceden biliyordun ve bana tek kelime dahi çıtlatmadın!"

Sonra iki adım daha attı ve Scottas'ın önünde durdu.

"Ya sen? Bana bu yüzüğü gönderen olağanüstü, mükemmel ve varlıklı peri kızının kim olduğunu biliyor musun?"

"Evet Attila" diye cevap verdi Scottas. "Honoria Justa Grata'nın aşk yüzüğü bu..."

Bu sözler üzerine kağan yurdunda büyük bir şaşkınlık fısıltısı dolaştı.

"Pekâlâ, değerli dostum... Bana bu güzel yüzüğü gönderme lütfunda bulunan Honoria Justa Grata'nın kim olduğunu da söyler misin?"

Hemen aynı gün Büyük Kağan'ın ordugâhında bulunan herkes neler olup bittiğini öğrenmişti. Roma imparatoriçesinin Augusta unvanını taşıyan kızı, Kara Hunların ve müttefik kavimlerinin Büyük Kağanı ile evlenmek istiyordu.

Ayrıntılar ise karmaşık bir şekilde ağızdan ağıza dolanmaktaydı. Kimi savaşçı her şeyi biliyordu, kimi ise heyecandan bildiklerinin yarısını unutmuştu. Gerçek ise şundan ibaretti: İmparator Constantius ile Galla Placidia'nın kızları, otuz bir yaşındaki Roma prensesi Honoria Justa Grata, yıllar önce ebedî iffet yemini etmişti. Bunun sebebi de herkesçe malûmdu: Bu şekilde kardeşi İmparator Valentinian III.'ün meşru miras haklarını birtakım varisler peydahlayarak tehlikeye düşürmesini engellenmek istiyordu. Fakat yurtların önlerinde yanan ateşlerin başında oturan kadın ve erkekler, neredeyse fısıldarcasına sonradan neler olup bittiğini birbirlerine anlatıyorlardı: Dik kafalı ve asi ruhlu kadın, kendi hakkı olarak gördüğü şeyleri sahiplenmekte gecikmemişti. Kendisine yöneltilen tehditlere kulak astığı yoktu. O da tıpkı annesi gibi ihtiyaç duyduğu veya sahip olmak istediği herkesi yatağına alıyordu.

Onegesios'un anlattığına göre, Honoria'nın son sevgilisinin talihi hiç de yaver gitmemişti. "Bu adamın ismi Eugenius'tu ve Honoria'nın mücevherleri ile arazilerinden sorumluydu."

“Bu araziler kendisine mi, yoksa Roma tahtına mı ait?” diye sordu Attila derhal.

“Bunu kimse tam olarak bilemiyor” dedi Onegesios kısa bir düşünme ânından sonra. “Her halükârda âşıklardan biri gidip, diğeri geliyordu.”

Attila kaşlarını kaldırarak ona baktı.

“Honoria hamile kalıyor, âşığının boynu vuruluyordu” diye açıkladı Onegesios.

“Demek Honoria gerçekten ciddi” dedi Attila düşünceli bir tavırla. Uzunca bir süre düşündükten sonra başını salladı ve düşündüklerini açıkladı: “Ben onun ailesini gerçekten korkutabilecek tek erkeğim!”

Attila ayağa fırlayarak ellerini sırtında kavuşturdu ve sert adımlarla yurdun içinde bir ileri, bir geri dolanmaya başladı. “Şimdi mutlaka kitabına uygun davranmalıyız... belki de bir Notarius... ya da burada bulunanların tümü! Her şeyi Roma yasaları çerçevesinde kalmaya özen göstererek kaleme alın!”

Attila ayakta kalarak yavaşça güldü: “Kalbinin mesajını kabul ediyorum, *Nobilissima*... Sanırım senin çeyizin en azından bir Galya eyaleti olmalıdır... Ama bu konu daha görüşülebilir...”

Attila müteakip haftalar boyunca son derece neşeliydi. Greka dikkatli bir şekilde ona artık kırk beş yaşında olduğunu hatırlatınca, Attila karısına bütün bir gece boyunca kasıklarında nasıl bir enerji ve gücün saklı olduğunu gösterdi. Greka çok uzun zamandır böylesini yaşamamıştı...

Yanında bir ordu, ya da en azından iyi bir akıncı birliği olmadan Roma topraklarında seyahat etmek, Attila'nın alışkanlıklarının arasında değildi. Fakat bu kez elçi heyetini karşılamak için Serdica'ya kadar gideceğini Konstantinopolis'e

bildirmişti. Soylu sevgilisi hakkında daha fazla bilgi sahibi olma isteği içini yakıp kavuruyordu. Bu arada otuz bir yaşına basmış bir kadın olan Honoria'yı, son olarak Ravenna'da küçük bir kızken görmüştü.

Buna rağmen Konstantinopolis imparatorunun Ravenna'daki yeğeniyle mektuplaşması ancak yaz aylarında gerçekleşti. Maximinos başkanlığındaki Doğu Roma heyetinin yola çıkması da yaz sonlarını bulmuştu. *Comes* ve *magister scriniorum* rütbelerini taşıyan bu adamın şöhreti, imparatorluğun dört bir yana yayılmıştı. Hunların Romalıların kullandığı türden bir yazıya ve yasa kitaplarına sahip olmamalarına rağmen, Attila İmparator Theodosios II.'nin büyük yasa kütüphanesinin kurulmasında önemli katkılarda bulunmuş olan bu adamın değerini takdir ediyordu. Maximinos çok genç yaşta tarih yazarı ve raportör olarak görevlendirilmişti, saraydaki Hun casusları da onu olağanüstü yeteneklere sahip bir adam olarak değerlendiriyorlardı. Öte yandan bu heyetin beraberinde imparator tarafından Onegesios'a gönderilmiş büyük miktarda altın taşıdığı haberi de duyulmuştu ki, bu durum ister istemez akla bir rüşvet olasılığını getiriyordu.

Tüm bu haberler, Hunların Büyük Kağanı'na bu heyete öncekilerden daha farklı davranmak zorunda olduğunu hissettirdi. İlk olarak Maximinos ve Priskos etrafındaki adamların bir an bile kendi başlarına bırakılmamasını istedi. Kağanın gözleri ve kulakları, gördüklerini ve duyduklarını bildirmek üzere, günde iki kez hızlı atlarına binerek dörtnala Attila'nın yanına gidiyorlardı...

Maximinos ve Priskos başkanlığındaki heyetin üyeleri, gözaltında tutulduklarının farkına kısa zamanda vardılar. Davetsiz misafirlerinin bir kısmı akşamları yakılan ateşin başına

gelmeye bile cüret ediyordu. Yanlarında şarap, meyve ve av eti getiriyor, atların bakımına yardımcı oluyor, Konstantinopolis'ten Tuna'ya uzanan bu yolda vaktin daha çabuk geçmesi için Got, Latin veya Yunan dillerinde ilginç hikâyeler anlatıyorlardı.

Naissos'a geldikleri zaman, şehrin neredeyse tümüyle terk edilmiş olduğunu gördüler. Son çatışmalar esnasında binaların neredeyse tümü yıkılmıştı. Yalnızca Hıristiyanlar tarafından işletilen birkaç hastanede hâlâ yaralılar ve hastalar bulunuyordu. Suyun yukarısına doğru biraz daha ilerledikten sonra kafile yeniden durdu. Nehrin kıyısı boyunca bembeyaz insan kemikleri dağ gibi yığılıydı.

"Aynı uzunlukta kesilmiş çınar dallarına benziyorlar" dedi Priskos çok sayıda beyaz insan kemiğini gördüğü zaman. "Ne var ki bu civarda çınar ağacı bulunmaz..."

Ertesi gün yine Naissos yakınlarında Batı Roma'nın İllyria kuvvetlerinin komutanını gördü. O da Attila'ya gidiyordu. Maximinos ona Konstantinopolis imparatorunun emrini iletti. Batı Romalı komutan bir müddet tereddüt ettikten sonra, elindeki on altı esirin beşini Attila'ya teslim edilmek üzere Maximinos'a devretti.

Her iki heyet de Serdica'da bütün bir gün boyunca boş yere Hunların Büyük Kağanı'nı bekledi. Sonbahar fırtınaları sık ormanlarla kaplı dağları kasıp kavuruyor, dalları ve yaprakları Roma yoluna savuruyordu. Ertesi gün fırtına dinmişti. Kötü havanın sona erdiğini düşünen Romalılar, bu iklim koşullarına hiç uygun olmayan ipek çadırlarını bir gölün kıyısına kurdular.

Hun kağanının devamlı onlarla birlikte olan gözcülerinden biri, şehirlileri uyardı. Orman cinlerinden, bulutların ve rüzgârların korkunç ruhlarından, bir zamanlar gökte oturan, sonra yeraltında yaşamaya mahkûm edilen ve göğün yardı-

mıyla kurtulmak için ellerinden gelen çabayı gösteren su cinlerinden söz ediyordu. Konstantinopolis'den gelen adamlar onu sabırla dinlediler, fakat bu sözlerden korkmayı bir an bile akıllarından geçirmediler...

Fırtına bulutları gecenin tam ortasında olanca öfkeleriyle geri döndüler. Görünüşe göre gerçekten de göğün ve yerin cinleri depremden bile ders alamayanlara hadlerini bildirmeye karar vermişlerdi. Çığlık atan rüzgârlar çadırları karanlığın içine koparıp attılar, erzak arabalarını, silahları, değerli aletleri ve Attila'ya gönderilen hediyeleri gölün içine savurdular.

Konstantinopolis'ten gelen adamlar, fırtınayla kamçılanan karanlığın içinde çaresizce ayakta kalmaya çalışıyorlardı. Ellerindeki meşaleler çoktan sönmüştü. Yardım çağrıları rüzgârın uluması içinde eriyip gidiyordu. Kendilerini bulup yurtlara götürenlerin Bleda'nın kadınları olduğunu, ancak çok sonraları öğrendiler. Bu kadınlar eşlerinin ölümünden sonra da mevkii ve şereflerini aynen korumuşlardı. Bizans'ın muazzam zenginliklerinin yitip gittiği bataklığa benzeyen küçük göl ise daha bin yıl boyunca "*Kağan Dullarının Gözyaşları*" olarak adlandırıldı.

İki gün sonra dulların yaşadığı köye gelen bir elçi, Bizanslıların Attila'nın obasında beklendiklerini söyledi. Obaya geldikleri zaman heyete yurtlardan ve çadırlardan oluşan büyük şehirde olup bitenleri göremeyecekleri bir yer tahsis edildi. Attila'nın gösterişli bir karşılama töreni hazırlamakla vakit kaybedemeyeceği belirtiliyordu. Söylendiğine göre ordugâhta yeni bir seferin hazırlıkları tamamlanıyordu ve bu defa Doğu Roma elindeki tüm tutsakları serbest bırakmak zorunda kalacaktı.

Attila'ya düzenlenecek suikast hakkında bilgi sahibi tek

Bizanslı olan Vigilas, beklenmedik şeyler olduğunu fark etmişti. Edekon'dan gerekli talimatları almadan saraydaki hadımbaşının yanına geri dönmek zorunda kalmaktan korkuyordu. Attila'ya yapılacak suikastın nasıl düzenleneceğini ve planın ilk basamağı için gerekli olan altının nasıl getirileceğini mutlaka öğrenmek istiyordu.

"Bana Attila ile konuşabilme fırsatı verilseydi, onu Doğu Roma'ya karşı yeni bir sefer düzenlemekten mutlaka vazgeçirebilirdim" dedi aslında sıradan bir tercümandan başka bir şey olmayan adam. Maximinos tiksintiyle ona baktı. Bu Got'un küstahlığı ve kendini beğenmişliği onu iğrendirmişti. Vigilas onun için Chrysaphios'un çanak yalayıcısından başka bir şey değildi. Saçlarını devlet hizmetinde ağartmış olan *magister scriniorum* Maximinos şüphelenmişti. Bu adamda garip bir şeyler vardı! Bu durumu Priskos'la da görüştü, hatta kağanın adamlarının da bu şüphesinden haberdar olmalarına itiraz etmedi.

"Büyük Kağan beni Anatolios'la yapılan eski bir görüşmeden tanıyor" diyordu Got Vigilas durup dinlenmeden. "Birbirimizle çok iyi anlaşmıştık..." Bunun yeterli olmadığını anlayınca da, Skir kralı ve kağanın muhafız kıtası komutanı Edekon'un kendisini çok iyi tanıdığını ilave etti.

Oysa ne kadar yanılmış olduğunun farkında bile değildi. Edekon geri döner dönmez Attila'ya kendisine karşı hazırlanan komployu en ince ayrıntılarına kadar anlatmıştı. Bu nedenle Attila yapılacak olan altın sevkiyatından da haberdardı. Edekon'un Attila'ya her şeyi anlatmasının nedeni ise henüz anlaşılmış değildi. Konstantinopolis'te sadece düşmanlarını aldatmak için mi suikasta katılmayı kabul etmişti, yoksa dönüş yolunda Orestes'in kendisinden şüphelenmesinden mi korkmuştu? Bu nokta henüz karanlıktı.

Fakat adamlarının Vigilas hakkında anlattıkları sonucunda, Attila Edekon'un hadımın teklifini ta en başından beri sadece görünüşte kabul ettiği sonucuna varmıştı. Skirlerin kralı, rüşvet altının buraya getirilmesi konusundaki planıyla, sadakatini ve dürüstlüğünü bir kez daha ispat etme imkânı bulmuştu. Hem altının tehlikesizce buraya gelmesini sağlayacak, hem de onu Bizanslıların aleyhine delil olarak kullanacaktı. Bir taşla iki kuş vurmak işte buna deniliyordu!

Priskos ertesi gün yanında hediyeler taşıyan hizmetkârlar olduğu halde Onegesios'un evinin önüne geldiği zaman, kapıların kapalı olduğunu gördü. Bir süre düşündükten sonra birisinin kendisini içeri davet etmesini beklemeye karar verdi. Kapının önündeki cilalı kalaslardan yapılmış çitin önünde bir ileri bir geri yürümeye başladı ve öksürerek içeridekilerin dikkatini çekmeye çalıştı. Giderek daha fazla öfkelenmeye ve utanmaya başladığını hissediyordu. Bu yüzsüz barbarlar ne yaptıklarını sanıyorlardı? Çirkin suratları, aşırı geniş biçimsiz vücutları ve kısa bacaklarıyla kendilerini insan yerine koyma hakkını onlara kim tanımıştı? Ne biçim yaratıklardı bunlar? Bunların mı İtalyan mermerinden heykeli yapılıp Forum Romanum'da bir sütunun üzerine, Athena Agora'sına veya Konstantinopolis'taki Circus'un girişine yerleştirilecekti? İçlerinden bir teki bile buna layık değildi!

Priskos'un öfkesi her geçen an daha da artıyordu. *Patricius* Maximinos'un refakatinde değil de yalnız başına olsaydı, şimdiye dek çoktan elindekilerin tümünü kaldırıp atmış, bu türedi vahşilerin aşağılama ve hakaretlerine daha fazla katlanmadan Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkentine, yani medeniyete geri dönmüş olurdu.

Tam o anda çitlerin ardında bir şeyler kımıldandı ve üzerinde İskit elbiseleri bulunan, fakat saçları Hun usulünce kesilmiş olan bir adam kapıyı açarak dışarı çıktı.

"*Chaire*!"dedi adam ve elini yukarı kaldırdı. Priskos elinde olmadan irkilmişti.

"*Chaire*!" diye karşılık verdi adamın selamına hiç düşünmeksizin. Beklediğinin ne olduğunu kendisi de bilmiyordu, fakat Latince "Salve" selamının Yunanca karşılığı olan kelimeyle karşılaşacağını hiç ummuyordu.

"Neden Yunanca konuşuyorsun?" diye sordu adama sonra. "Hiç de bir savaş tutsağını andırır halin yok..."

"Konstantinopolis'te iddia edildiği gibi üzerimde yırtık pırtık paçavralar bulunmadığı ve saçlarım yağlı olmadığı için bir Yunan olduğumu anlayamadın, öyle değil mi?"

"Evet" diye karşılık verdi Priskos. "Gerçekten de öyle! Buraya nereden geldin? Neden burada yaşıyorsun?"

"Bunu neden bilmek istiyorsun?"

"Beklenmedik Yunanca selamın merakımı kamçıladı..."

Diğer adam gülerek Priskos'un koluna girdi ve onu koruyucu çitlerle evin etrafında hediyelerle birlikte bekleyen hizmetkârların arasına götürdü.

"Ben gerçekten de bir Yunan'ım. Işık Adaları'nda doğdum ve her iki Roma'dan da daha büyük olan bir geçmişin kutsal emanetleriyle birlikte büyüdüm. Meslek olarak ticareti seçtim. Günün birinde kader yolumu Moesia'ya, Tuna kıyısındaki Viminacium'a düşürdü. Orada talihim yaver gitti ve çok zengin bir kadınla evlendim."

"İyi ama bunlar neden burada, Hun kağanının ordugâhında yaşadığını açıklamıyor."

"Sabır, genç dostum" diye cevap verdi Yunan gülümseyerek. "Büyük bir mutluluk içinde yaşadığım şehir günün birinde Büyük Kağan Bleda tarafından fethedildi. Karım öldü ve tüm servetim yağmalandı. Ben de o zamanlar sıradan bir komutan olan Onegesios'un payına düşmüştüm. Onun Attila'nın baş danışmanlarından biri olduğunu biliyorsundur sanırım."

"Fakat burada gördüklerim bir kölenin veya tutsağın yaşam tarzına hiç de uygun değil."

"Elbette değil" dedi Yunan gülümseyerek. "Geride bir dizi zorlu, fakat verimli yıl bıraktım. Batı Roma'ya ve Bittigurlara karşı savaşmak zorunda kaldım. Büyük miktarda ganimet elde ettim ve tümünü efendime teslim ettim. Orestes de âlicenap bir efendi olduğunu gösterdi ve bana özgürlüğümü hediye etti."

"Özgürlüğüne kavuşmuş olmana rağmen hâlâ buradasın demek?!"

"Evet, neden şaşırdın? Yeniden evlendim ve burada doğmuş olan karım ile çocuklarımı seviyorum. Eski efendimin masasında misafir olarak yemek yiyorum ve bu yaşam bana herhangi bir Roma eyaletindeki barıştan çok daha çekici geliyor."

"Geçmişine ihanet ediyorsun, Yunan!" diye bağırdı Priskos. Viminaciumlu eski tacir ise sadece gülmekle yetindi. "Neden böyle diyorsun?" dedi sonra. "Savaş dehşeti nasıl olsa her yerde aynı. Asıl önemli olan, barış esnasında nasıl bir yaşam sürdürüldüğü. Burada, Hunların arasında huzur içinde yaşıyorum. Fakat siz Romalılar barış zamanında bile baskı ve zulüm altında yaşıyorsunuz. İnsanın kendisini savunması için silah taşımasını yasaklıyorsunuz, birbirinizi korkunç cezalara çarptırıyorsunuz ve adalet sadece bol para karşılığı yargıçları satın alanlara ait..."

"Bu doğru değil!" diye itiraz etti Priskos. Aklına Maximinos'la birlikte buraya ne getirdikleri gelmişti. "Bizim yasalarımız herkes için bağlayıcıdır, hatta imparatorlar bile ona uymak durdumundadırlar. Köle sahipleri ise onlara birer baba ve öğretmen gibi davranmak zorundadır."

"Doğrudur, doğrudur" diye karşılık verdi Yunan. "Devlet düzeniniz ve meşhur Roma yasalarınız bir zamanlar mutlaka

çok iyi işliyordu. Fakat şimdi kim kendisini bu yasalara uymak zorunda hissediyor ki? Hayır, Roma heyetinin kâtibi... bana hak ve hukuk üzerine bir şeyler anlatmana gerek yok! Bunların gerçekte ne anlama geldiklerini siz kendiniz çoktan unuttunuz!"

Adam Priskos'un yanından geçerek, hâlâ hediye yüklü atların dizginlerini tutmakta olan adamların yanına gitti. Hayvanların sırtlarına vurulmuş sıkı sıkıya bağlı denkleri inceledi ve eliyle okşadı.

"Bunların içinde saklı olanlar ne anlama geliyor? Onegesios için altın getirdiniz, değil mi? Kupalar, tabaklar, paralar ve mücevherler... Bunları neden getirdiniz? Daha doğrusu... Bunlar hangi ihanetin bedeli olacak?"

"Attila Kağan'la görüşmelere başlamadan önce Onegesios'la küçük bir görüş alışverişinde bulunmak istiyorduk sadece. Bize bu tür bir görüşme olanağı sağlayabilir misin?"

"Neden olmasın?" dedi bir zamanlar tacir olan adam. "Bu hayvanların hangisini yüküyle birlikte bana bırakmaya başlıyorsunuz?"

"Aslında bunların tümü Onegesios için düşünülmüştü" diye cevap verdi Priskos tereddütle. Kendisine reva görülen bu yakışıksız muamelenin tüm öfkesini kusmaya hazırlanıyordu. Sonra ansızın kendisini topladı ve şöyle dedi: "Fakat sanırım ne Maximinos, ne de Doğu Roma imparatoru zahmetlerinin karşılığını almana karşı çıkmaz..."

"İlk atı alacağım" dedi Yunan aynı kibarlıkla. "Diğerleri bu kapıdan içeri girebilirler..."

Adam yana doğru bir adım attı ve eliyle ortasında küçük bir havuz bulunan bir avluyu işaret etti. Havuzun etrafı olağanüstü güzellikte çiçek tarhlarıyla çevrilmişti. Priskos merakını yenerek atların dizginlerini tutan hizmetkârlara işaret etti. Adamlar teker teker altın yüklü hayvanlarıyla birlikte avluya girmeye başladılar.

Onegesios birkaç saat sonra Doğu Roma elçisini bu tür işler için özel olarak kurulmuş olan yurdunda ziyaret etti. Ne büyük bir sabırsızlıkla beklenildiğini derhal fark etmişti. Kendisine verilen görülmemiş zenginlikteki armağanlar için teşekkür ettikten sonra arkasına yaslandı ve doğrudan konuya girdi: "Benden ne istiyorsunuz?"

Maximinos da aynı şekilde doğrudan cevap verdi: "Yardımını!"

"Ne tür bir yardım olabilir bu?"

"Bizimle birlikte gelmeni ve bilgeliğinle Doğu Roma imparatorunu aydınlatarak karmaşık sorunların çözümü konusunda ona yardımcı olmanı istiyoruz."

"Romalılar ve Hunlar arasında ebedî barıştan söz ediyorsunuz sanırım."

"Evet. Böyle bir meselenin çözümü için senden daha uygun birisini bulabilir miyiz?"

"Beni bir avuç altınla satın alacağınızı mı sanıyorsunuz?"

"Bugün sana hediye ettiklerimiz sadece bir avuç muydu?"

"Çok daha fazlaydı" dedi Onegesios başını sallayarak. "Hoşlanacağımdan çok daha fazlası."

"Şayet altın senin için yeterince önemli değilse, o zaman tüm zamanlar için kazanacağın şan ve şöhreti düşün! Hunlar ve Doğu Romalılar arasında başarılı ve bizim için karşılığı ödenebilir bir barış, sana sadece şu an için faydalı olmakla kalmayacak! Senin soyundan gelen tüm insanlar, sonsuza kadar imparatorumuzun ve ailesinin dostluğunu kazanacak!"

"Güzel sözler söylüyorsun, sevgili dostum Maximinos" dedi Onegesios gülerek. "Artık bana hangi hizmetim karşılığında para ödemek istediğinizi söyleyebilir misiniz?"

"Barış istiyoruz."

"Sanırım bize vergi ödemeden..."

"Evet."

"Sadakat yemini ettiğim kağana ihanetimin bedeli olarak bana ne vereceksiniz?"

"Bunu sana doğrudan söyleyebilir miyim?"

"Elbette! Yoksa resmi davetiye mi göndereyim?"

"Pekâlâ. Yüzde bir" dedi Doğu Roma elçisi. "Attila Kağan'a ödemek zorunda olduğumuz verginin yüzde biri."

"Hiçbir şey anlamıyorsunuz" dedi Onegesios sesinde en küçük bir öfke belirtisi olmadan. Sonra arkasına yaslandı ve memnun bir tavırla gülümsedi. "Çok ileri gittiğinizi ve sizi şu anda kazıklatabileceğimi biliyorsunuz. Fakat bunu yapmıyorum ve siz de bunun farkındasınız. Kağanımın pek çok icraatı beni rahatsız ediyor. Öfke nöbetlerine tutulup tüm dünyayı atının nalları altında çiğnemek istediği zaman, korkunç acılar içinde kıvranıyorum. Fakat aynı zamanda onun kudretinin hâlesinin altında mutluluk içinde yaşıyorum. Hiçbiriniz bunu anlayamasanız bile, onu gerçekten de çok seviyorum."

Onegesios ayağa kalkarak Hun usulünce halı kaplanmış odanın zemininde birkaç adım attı. "Buna gerçekten de inanıyor musunuz?" diye sordu. "Geçekten de birkaç altın eşyanın bana Hun kağanının ordugâhında geçirdiğim hayatımın en güzel yıllarını unutturabileceğini mi sanıyorsunuz?"

"Demek *Imperium Romanum*'un elinde artık vaat edebileceği bir şey yok."

"Doğru, Maximinos! Söylediğin gibi, artık hiçbir şeyi yok..."

Aynı günün öğleden sonrası Attila geri döndü. Çok sayıda seçkin asker ve komutanla bir av partisine gitmişti. Büyük Kağan, çok sayıda yurttan oluşan şehrin girişinde genç kızlar tarafından karşılanmıştı. Dudaklarından dökülen şarkı, Mete'nin geri dönüşünden söz ediyordu. Aslında sadece

ateş bayramlarında söylenen bir şarkıydı bu. Efsanelerin büyük kağanı için söylenen şarkı, artık Attila'ya uyarlanmıştı.

Genç kızlar, uzun beyaz tüllerin altında kağana yaklaşıyordu. Her tülün altında yedi ya da sekiz genç gövde hareket ediyordu.

Onegesios'un evinin önüne geldikleri zaman evin hanımı çok sayıda hizmetkârla birlikte dışarı çıktı ve Attila'ya şarap ile çeşitli yiyecekler ikram edilmesini emretti. Dostları neşeyle bağrışıp el çırparlarken, Attila atının dizginlerini çekti.

Freyja babasını selamladı ve ikramlarının bir kısmının tadına bakmasını istedi. Attila kızına teşekkür ederek başını önüne eğdi. En yakın dostunun karısına, Hun kağanı olarak gösterebileceği en büyük saygıyı gösteriyordu. Attila önce şarabın tadına baktı, sonra hizmetkârların gümüş bir tepsiyi önüne getirmelerini bekledi, bal ve nadir baharlar yardımıyla altın renginde kızartılmış, nefis kokan, küçük bir besi horozu budunu eline alarak dişlemeye başladı.

Ertesi gün Onegesios ilk kez özel hamamında sabah banyosu alırken rahatsız edildi. Aslında Büyük Kağan'la yapacağı her buluşmadan önce birkaç mektup yazdırmaya alışmıştı. Fakat kâtip Orestes bu defa her zamankinden yarım saat kadar önce gelmişti.

Onegesios her sabahki sızıyı hâlâ eklemlerinde hissediyordu. Doğu Alplerinde büyük toprak sahibi bir çiftçinin oğlu olan adama öksürerek ve tıksırarak ne olduğunu sordu.

"Eşyalarını topluyorlar!" dedi bir süre önce babası Tatulus'u ve Noricum'un Romalı *dux*'unun kızı olan nişanlısı Barberina'yı yanına aldıran genç adam heyecanla. "Elçiler eşyalarını toplayıp buradan ayrılmak istiyorlar!"

"Git ve onlara bunu yapmamalarını söyle!" diye inledi Onegesios.

"Bu kadarı yeterli olmaz!"

"O halde onlara babanı gönder ve onları Yukarı Tuna bölgesinin Batı Romalı komutanı adına Hunların Büyük Kağanı'nın kabul törenine davet et..."

"Bunu gerçekten yapayım mı?" diye sordu Orestes. Her şeyiyle iyi bir adam olmasına rağmen, bazen ufku gereğinden fazla daralıyordu. Onegesios bir el hareketiyle onu yanından kovaladı.

Maximinos ve Priskos'un hazırlıklarını sona erdirdikleri anda, Tatulus ansızın yanlarında beliriverdi.

"Maximinos ve Priskos! Hunların Büyük Kağanı yarın günün dokuzuncu saatinde verilecek olan öğle yemeğinde kendisine eşlik etmenizi rica ediyor."

"Çok geç yemek yiyorsunuz... Neredeyse öğleden sonrasının ortası" dedi Priskos.

"Roma'da pek çok soylunun yaptığı gibi" diye cevap verdi Tatulus. "Hunlar sadece deri çiğnemek zorunda kaldıkları günleri henüz unutmadılar... Kağanın davetini kabul ediyor musunuz?"

"Elbette, elbette!"

Tatulus belli belirsiz gülümsedi. Doğu Roma elçilerinden etkilenecek bir adam değildi. Kısa bir süre sonra Hunlar Attila'nın ikramı olarak Doğu Romalılara bir besi öküzü ve taze nehir balıkları getirdiler.

Böylece Bizans heyeti geri dönmekten vazgeçti, karnını güzelce doyurdu ve ertesi gün neşeli ve keyifli bir Attila'yla karşılaşmak umuduyla uykuya daldı.

27
Bir Hun Ziyafeti

Magister scriniorum ve imparatorun yasa kitabı koleksiyonunun yaratıcısı Kont Maximinos, maiyetindeki yirmi dört seçkin soyluyla birlikte belirtilen saatte Hun kağanının tahta sarayının kapısının önünde belirdi. Kapıda bekleyen görevliler onları sanki bizzat kağan sülalesinin üyeleriymiş gibi karşılamışlardı.

Büyük giriş kapısının eşiğinde bir düzine kadar saki duruyordu. Bacaklarına dar deri pantolonlar geçirmişlerdi, omuzlarına rengârenk pelerinler atmışlardı, ayaklarına yumuşak deriden yapılma altın işlemeli çizmeler giymişlerdi, başlarına yepyeni, daha önce hiç görülmemiş başlıklar takmışlardı, bellerindeki geniş kemerlerde süslü birer hançer sallanıyordu. Ellerinde ise şarap testileri ve geniş ağızlı, yayvan çamçaklar vardı.

Romalıların her birine Hun geleneklerine uygun olarak bir hoş geldin içkisi verildi. Kağanın özel muhafızları, adamların gözlerine kendilerine anlatılandan da korkunç görünmüştü. Dikkatle ve yavaş yavaş ilerlemeye devam ettiler. Birkaç adım attıktan sonra Hun kağanının ağaçtan yapılmış bir taht üzerinde oturmakta olduğunu gördüler. Hemen sonra Maximinos ve Priskos maiyetindekilerle birlikte Attila'nın huzuruna çıkarıldılar. Onlar da geleneklere uygun ola-

rak ellerindeki şarap dolu çamçaklarla Hun kağanını selamladılar.

Attila da elindeki altın kupayı kaldırdı, fakat başını eğerek onları selamlamadı. Doğu Romalılar artık pek çok yerde "*Tanrıların En Büyüğü*"olarak adlandırılan Hun kağanına ölçülü bir mesafede durarak beklemeye başladılar.

Attila taht solonunun uzun kenarında bulunan geniş, yumuşak yastıklarla kaplı, altın işlemeli bir divanın üzerinde oturuyordu. Diğer Hun kağanlarının aksine ne belinde sallanan kılıcı, ne kemeri, ne kemer tokası, ne de çizmeleri altın ve mücevherle işlenmişti. Hemen arkasında, birkaç basamak yükseklikte, Yunanların ve Romalıların gerdek yatağına benzer, bembeyaz keten örtüler ve rengârenk tüllerle kaplı, geniş bir döşek vardı.

Konstantinopolis'ten gelen adamların hiç beklemedikleri bu görkem ve ihtişam karşısında şaşırdıklarını gören Attila, belli belirsiz gülümsedi. Salondaki pek çok kıymetli eşyanın sadece gösteriş için hazine odasından buraya getirilmiş olduğunu Romalıların bilmesine gerek yoktu....

Attila küçük bir yudum şarap içtikten sonra, bardağını yanında bekleyen görevliye uzattı. Sonra da Romalıların salonun uzun kenarına onlar için yerleştirilmiş olan sandalyelere oturmalarını bekledi.

Attila'nın sağ tarafındaki yerlerin en soylu ve saygın misafirlere ait olmasına karşın, Romalılar eski gelenekler uyarınca kibar ve itibarlı misafirlere ayrılmış olan sol tarafla yetinmek zorunda kalmışlardı. Kağanın sağ tarafında bulunan koltuğa Onegesios oturmuştu. Onun yanında ise Attila'nın en büyük oğlu İlek ve Törencibaşı Berichos bulunuyordu.

Herkesin yerini almasından sonra bir saki Attila'ya yaklaştı ve ona tahta bir kadeh uzattı. Attila kadehi aldı ve yanında oturan en yüksek rütbeli komşusunun şerefine içti.

Kağanın bu büyük lütfuna nail olan Onegesios ayağa kalkarak Attila kadehi geri verinceye dek o vaziyette bekledi. Her yeni selamlama esnasında saki Attila'ya yeni bir kadeh uzatıyordu. Her misafirin önünde bir saki duruyor, fakat ancak Attila'nın sakisinin geri çekilmesinden sonra öne ilerliyordu. Ancak bu teferruatlı selamlaşma faslının sona ermesinden sonra sakiler yerlerinden ayrıldılar.

Attila'nın masasından başlamak üzere salonda üç ya da dörder kişilik masalar yan yana sıralanmıştı. Oturma düzenini bozmamak kaydıyla dileyen bu masaların üzerindeki yemeklerden tabağına istediği gibi alabilirdi. Diğer hizmetkârların sofralara altın ve gümüş tepsiler üzerinde ekmek ve başka yiyecekler koymaları esnasında, bir hizmetkâr elinde tahta bir et çanağı olduğu halde Attila'nın yanına geldi. Misafirlerinin altın ve gümüş kadehlerden içmelerine rağmen, Attila tahta kadehinden vazgeçmemişti.

İlk çanakların boşalmasından sonra, kadehler kağanın şerefine kaldırıldı. Bu arada sofraya ikinci öğün de getirilmişti. Böylece tüm öğleden sonrası fasılalı olarak şerefe kadeh kaldırmalar ve yeni öğünlerle ziyafet çekmeler şeklinde sürüp gitti. Hava kararınca büyük salon meşalelerle aydınlatıldı.

Attila'nın önüne çıkan iki Hun ozanı, kağanın kahramanlık ve cesareti üzerine kendi besteledikleri şarkıları seslendirmeye başladılar. Orada bulunan misafirlerin pek çoğu, o kahramanlık dolu günleri gayet iyi hatırlıyordu. O güzel günlerin üzerinden geçen uzun yıllar, gençliklerinin bir daha gelmemek üzere geride kalması, o sert ve gaddar savaşçıların birçoğunun gözlerini yaşlarla doldurmuştu.

Ozanların Attila'nın önünden ayrılmalarından sonra, garip görünümlü bir cüce acayip sesler çıkartarak yarı yuvarlanır, yarı dans eder bir şekilde masaların arasında dolaşmaya başladı. Üç, dört dilde birden karmakarışık konuşuyor, karşı-

sına çıkan herkesi usturuplu bir şekilde alaya alıyor, üzerine fırlatılan kemiklerden de başarıyla sıyrılmayı biliyordu. Cüceyi oldukça komik bulan davetlilerin neşesi giderek artıyordu. Bir tek Attila'nın yüzü gülmüyordu. O anda aklından neler geçtiğini kimse bilmiyordu, fakat oğlu İrnek'in salona girmesiyle birlikte yüz hatları yumuşadı. Genç adamı yanına çağırarak yanaklarını okşadı. İrnek de babasının bu âni şefkati karşısında şaşırıp kalmıştı.

"Bu bir kehanetle ilgili" dedi yan masada oturan bir Got, Maximinos ve Priskos'a Latince olarak. "Şamanlar Attila'ya tüm sülalesinin yok edileceğini ve soyunu sadece bu çocuğun sürdüreceğini söylemişler..."

Attila her yudum şaraptan sonra bardağının kenarından Doğu Roma elçilerine bakıyordu. Sanki artık dayanamayacakları ve pes edecekleri ânın gelmesini bekler gibi bir hali vardı. Konstantinopolis elçilerinin bir şeylerden son derece etkilendiklerinin farkındaydı, fakat onlara yabancı ve yeni gelen bu şeyin ne olduğunu mutlaka öğrenmek istiyordu.

Bunun yemeklerin bolluğu ve zenginliği olması mümkün değildi. Birer Romalı olarak onlar bundan çok daha farklı cümbüşlere alışkındılar. Ne şarap, ne et, ne altın kadehler, ne altın ve gümüş tepsiler, ne de elektron kakmalı tahta kadehler onları şaşırtmış olamazdı. Bu, bambaşka bir şey olmalıydı!

Ve Hunların Büyük Kağanı, kendilerinin neden bu kadar güçlü, Doğu ve Batı Roma'nın neden bu kadar güçsüz olduğunu bir kez daha anladı: Bu, kişinin kendisine ve başkalarına gösterdiği saygı, irade, kararlılık gibi dokunulmaz değerlerin sarsılmaz düzeniydi. Ruga bir zamanlar bu düzene önem vermemişti, keza Bleda da öyle. Fakat gerçekte hiçbir kağanın bu düzene önem vermemesi söz konusu bile olamazdı, çünkü kendilerini diğerlerinden farklı kılan şey, öncelikle kendisine karşı gösterdiği sertlik ve disiplindi.

Sert, sarsılmaz ve çelik gibi bir yapıya sahip olmak Attila'nın icadı değildi. Daha önce Asur, Pers ve Sasani hükümdarları da, en basit bir şöleni bile katı bir dinsel ayin hüviyetine büründürerek bu kuralı uygulamışlardı. Romalılar da eskiden bu geleneği sürdürmüş olmalarına rağmen, çok uzun süredir bunun ne anlama geldiğini dahi unutmuşlardı.

Attila Bizanslıların artık dayanamayacaklarını anlamıştı. Onların korku dolu bakışlarla etrafı süzdüklerini, çenelerinin titremesine engel olamadıklarını, yere yuvarlanmamak için beceriksiz hareketlerle masaların uzun kenarlarına tutunmak zorunda kaldıklarını görüyordu. Sağ elinin baş ve orta parmaklarını şaklatmasıyla beraber, hemen arkasında duran sakibaşı derhal omuzunun üzerinden ona doğru eğildi.

"Artık Romalılara şarap vermeyin" dedi Attila öyle pek de alçak olmayan bir sesle. Elçilik görevinin sınırlarının nerede bulunduğunu çok iyi biliyordu. İmparator Theodosios II.'nin mesajının Hun kağanına iletilmesinin vakti gelmişti artık.

Birdenbire, kısa ve berrak bir an için, Maximinos ve Priskos tüm bu yapılanların, yani uzun şölenin, katı tören kurallarının, hatta Attila Kağan'ın sadeliği ve asık suratlılığının bile belli bir amaca hizmet ettiğini anlar gibi oldular. Yıllar boyunca kendisi hakkında söylenenlerin gerçek olduğu bir kez daha doğrulanmıştı: "Genellikle yapmak istediğinin tam aksi yönde davranır."

"Şimdi de gelelim esas meseleye" dedi Hunların Büyük Kağanı. "Beni nasıl ve nerede öldürmek istiyorsunuz?"

Maximinos yeteri kadar uzun bir süredir *Imperium Romanum*'un en yüksek rütbeli memur ve generallerinden biriydi. Sonsuz bir yavaşlıkta, fakat hiç sallanmadan ayağa kalktı. Aklından geçenleri yüzünden okumak imkânsızdı. Sonra

sağ yumruğunu sıkarak yavaşça sol göğsüne vurdu, böylece Hunların Büyük Kağanı'nı ikinci kez selamlamış oldu. Sol eliyle de ona imparatorun kırmızı mühürlü mektubunu uzattı.

"Sana tanrısal imparatorumuzun selamlarını getirdim!" dedi sert ve titremeyen bir sesle.

Attila bir an için tereddüt etti. Görünüşe göre imparatorun mektubunu bizzat okumak istiyordu. Fakat sonra Maximinos'a teşekkür etti ve mektubu Onegesios'a uzattı. Bu arada gözlerini Maximinos ve Priskos'un yanında duran ve geçen sene Senatör Anatolios'a eşlik etmiş olan Got Vigilas'a dikmişti. Aradan birkaç saat geçmiş olmasına rağmen, onu ancak şimdi görüyormuş gibi davranıyordu. Bakışları Doğu Roma casusunun bakışlarıyla karşılaşınca, gözleri tehlikeli bir şekilde kısıldı. Fakat içinden ikinci kez karşısına çıkmaya cüret eden bu adamın cesaretini takdir ediyordu.

Bu hain Got'un işini bitirmek için parmağını şıklatmasının yeterli olduğunu bildiği halde, bunu yapmadı.

"Senin adın Vigilas, öyle değil mi?" diye sordu Priskos'un yanında duran adama. Adamın suratı önce ölüm beyazlığına büründü, sonra da başını evet anlamında yavaşça öne eğdi. Maximinos şaşkınlıkla bir Vigilas'a, bir Priskos'a bakıyordu. Fakat Priskos da ona neler olup bittiğini açıklayabilecek durumda değildi, çünkü kendisi de hiçbir şey anlamıyordu. Attila ise onlara gözünün ucuyla bile bakmıyordu.

"Aslında sana utanmaz bir hayvan demek gerekir" dedi Attila sert bir sesle Vigilas'a bakarak. "Buraya neden geldiğini sana sormak istiyorum, çünkü Anatolios'la yaptığım anlaşmaları en iyi senin bilmen gerekir... Bu anlaşmaları hatırlıyorsun, değil mi?"

"Hatırlıyorum" dedi Vigilas neredeyse duyulamayacak bir sesle.

"O halde" dedi Attila, "karşılıklı heyet gönderme maddesi nasıldı, söyle bakalım?"

“Tüm kaçaklar teslim edilmediği müddetçe, Konstantinopolis’ten gelen hiçbir heyeti kabul etmeyecektin.”

“Çok iyi, çok iyi” dedi Büyük Kağan. “Madem öyle, ne cüretle karşıma çıkmaya cesaret ediyorsunuz?”

“Doğuşundan batışına kadar güneşin rotasını önceden kestirmek hiç de kolay değil” dedi Vigilas anlaşılmaz bir ifadeyle. “Sanırım Konstantinopolis gibi bir şehirde işlerin ne büyük bir karmaşayla yürüdüğü konusunda bilgi sahibi değilsin...”

“Bu da ne demek oluyor, Got!” diye bağırdı Hunların kağanı. “Anlaşılmaz sözlerle gözümü boyayıp, aklımı çelebileceğini mi sanıyorsun?”

“Hayır, efendim, sadece açıklama...”

“Açıklama mı?” diye haykırdı Attila. “Gerçekleri gizlemeye çalışmanı açıklama olarak mı değerlendiriyorsun? Geçen yıl olduğu gibi, bu yıl da gözünü bile kırpmadan yalan söylemeye devam ediyorsun!”

“Hayır, lütfen...”

“Sus, yoksa seni hemen şunacıkta kazığa oturtturur, leşini akbabalara yem ederim!”

“Anlayamıyorum!” diye araya girdi *comes* Maximinos. “Az önce burada büyük bir huzur içinde oturuyorduk...”

“Hem imparatorun tarafından beni alçakça öldürmesi için görevlendirilen bu adamı buraya getiriyor, hem de huzurdan söz ediyorsun!”

Maximinos sadece başını sallayabildi.

“Kendi yaşamım üzerine yemin ederim... asla... tek kelimeyle dahi... böyle bir şey hakkında konuşmadık!”

Attila ansızın gürültülü ve tehdit dolu kahkahalarla gülmeye başladı.

“Sen bir türlü başımdan atmayı başaramadığım şu Zerko isimli cüceden dahi daha komiksin!” diye bağırdı. “Onu Ae-

tius'a hediye etmiştim, o da onu Aspar'a göndermiş... ve şimdi de sırıtan suratıyla orada kim oturuyor? Korkunç komiklikteki Zerko! Sen de neden korkunç komik olduğunu biliyor musun?"

Maximinos dehşetle nefes almaya çalıştı.

"Sana inanıyorum, iyi adam! Gerçekten de getirdiğin mektupla istemeden de olsa perdelemeye çalışacağın komplo hakkında hiçbir şey bilmediğine inanıyorum! Sen pek çok dil konuşabildiği için yaşamını sürdürebilen satılık bir alçağın, süslü ve saygın bir maskesinden başka bir şey değilsin!.."

Tam o anda Priskos sendeleyerek öne çıktı, kollarını iki yana açtı ve Vigilas'ın önüne dikildi. Gözle görülür bir şekilde sallanıyordu, çünkü gösterdiği cesaretten kendisinin bile ödü patlamıştı.

"Senden... senden acıma göstermeni diliyorum, Attila Kağan! Bir heyetin üyelerinin hangi hak ve ayrıcalıklara sahip olduğunu unutma!"

"Tamam, tamam, biliyorum" dedi Attila neredeyse can sıkıntısıyla. Kendisine düzenlenecek suikastı bu kadar insanın önünde bir Yunan trajedisi gibi sahnelemeyi istemiyordu. Zaten yurdunun tahta bir saraya dönüşmesinden hiç hoşlanmamıştı, onun bir de Hun-Roma trajedileriyle insanları eğlendiren bir amfitiyatro haline gelmesine kesinlikle razı değildi.

"Bu adam ölümü hak etti" dedi sadece. "Eziyetli. Acı dolu. Ve herkesin gözü önünde..."

"Ya biz onu... kendi yasalarımıza göre... en ağır şekilde, acımasızca cezalandıracağımıza söz verirsek?" diye sordu Maximinos yalvarırcasına. Atının eyerinde bir suikast planı taşımanın ne anlama geldiğini yeni yeni anlamaya başlıyor gibiydi.

"Pekâlâ" dedi Büyük Kağan hiç beklenmedik bir şekilde. "Senin yasaları başka pek çok insandan daha iyi bildiğin söyleniyor! Onu buradan götür ve Roma yasalarının hâlâ bir değer taşıyıp taşımadıklarını bize göster!"

Maximinos ve Priskos, uzun süredir hazırlanan bir tuzağa düşmüş olduklarını ancak şimdi anlamışlardı. Attila'nın belli bir taktik çerçevesinde hareket ettiğini ve savaş veya barış kararını yerine getirilmesi imkânız koşullara bağlamaya çalışacağını tahmin ediyor, hatta biliyorlardı. Fakat bu kez Hun kağanını bir kez daha muzaffer kılan iyi hesaplanmış bir öfke nöbetine tanık olmuşlardı.

Ertesi gün Attila'nın yeni bir emrini öğrendiler. Doğu Romalılar gerek kendilerinin, gerek Vigilas'ın atlarına mutlaka gerekenden bir gram dahi fazla yem satın alamayacaklardı. Doğu Roma heyetinden hiç kimseye Hunlara herhangi bir şekilde altın bırakma imkânı tanınmayacaktı...

Birkaç hafta sonra Vigilas resmen suikast tertip etmekle suçlandı. Doğu Roma sarayının bir kez daha ne kadar beceriksizce davrandığı kendisine iletildiği zaman, Attila başını sallamakla yetindi. Sahte bir yaygara kopartarak yeni bir tiyatro oyunu sergiliyorlardı, fakat başarısızlıkları karşısında şaşkınlığa düşmemek elde değildi.

Attila öfkeyle Theodosios II.'ye bir mektup yazdırdı. Chrysaphios'un kendisine teslim edilmesini istiyordu. Doğu Roma hükümdarının en önemli bakanını kendisine asla teslim edemeyeceğini elbette ki çok iyi biliyordu. Buna rağmen yavaş yavaş bu olup bitenlerden keyif almaya başlamıştı.

"Kendilerini çok kurnaz ve akıllı sanan o hadımlar, biz barbarların oyununa geldiler" dedi dostlarıyla birlikte oturduğu zaman gülerek. "Bir süre için onları dilediğimiz gibi tehdit edebileceğiz..."

"Hadımbaşı Chrysaphios'u bize nasıl olsa göndermeyecekleri için, onun yerine birkaç soylu rehine isteme hakkına da sahibiz!" dedi Onegesios.

"Şöyle birkaç küçük kese altını da unutayım deme!"

Gerçekten de Attila'nın hoşnut olmaması için ortada hiçbir gerekçe yoktu. Chrysaphios, suikastın başarıya ulaşmasını garanti altına almak için, kararlaştırılan altın miktarının iki katını göndermişti. Bu nedenle az önce "birkaç küçük kese" derken, gerçekte yüz kilo altından söz ediyordu. Şimdiye kadar bu kadar altını hiç bu kadar kolay kazandığı olmamıştı. Öte yandan Vigilas'ın hakkı olan elli kilo altın da kendi hazinesine girmişti.

"Her şeye rağmen..." dedi Attila o uzun akşamın sonunda ayağa kalkarak. Uzunca bir süre etrafındaki her şeyi unutmuş gibi sessizce oturmuştu. "... oalçağa ödenecek paranın elimize geçmiş olması gözlerimizi kör etmemeli. Doğu Roma'nın aramızdaki ateşkesi ve çeşitli anlaşmaları derinden yaralamış olduğu bir gerçek. Öte yandan ben de öfkelenmiş ve alınmış görünmeye devam etmek zorundayım. Bu durum bize ne söylüyor?"

Attila en büyük oğlundan yana döndü.

"Ayaklarımızın dibinde çok daha fazla sürünmek zorunda kalacaklarını!" dedi İlek. Kara gözleri ışıl ışıl yanıyordu. Attila dudaklarını büzerek geğirdi. Yavaş yavaş Roma altınlarından daha ağır çekmeye başlayan bu içki âlemlerinden giderek daha fazla nefret etmeye başlamıştı.

Yolların açıldığı ve dağ geçitlerinin aşılabilir hale geldiği ilkbahar günlerinde, kağanın gözcüleri Ravenna'dan gelen bir kafilenin yaklaşmakta olduğunu haber verdiler. Attila, günlük rapor, soru ve şikâyet karmaşası arasında kendisine bu haber iletildiği zaman, öyle büyük bir ilgi göstermedi.

"Kimmiş gelen?" diye sordu başını bile kaldırmaya gerek görmeden. Aslında bu soru bile onun için oldukça gereksizdi, çünkü obasına yaklaşmakta olanın kim olduğunu çok iyi biliyordu.

"Aetius'un oğlu Carpilius..."

Attila kaşlarını kaldırdı. Dudaklarında sevecen, hatta babacan denilebilecek bir gülümseme belirmişti. Uzun yıllar önce, Hunların yanında birkaç ay geçirdiği zaman, bu genç adam Attila'nın sevgisini kazanmıştı. Carpilius öyle güçlü veya savaş yeteneğine sahip biri değildi, at sırtında yapılan uzun avlara veya kılıç müsabakalarına da hiç gelemiyordu. Fakat buna karşın bilgili, becerikli ve babasının aksine son derece ihtirassızdı.

"Ona yakınlarımda bir yer gösterilsin" dedi Attila. "Ne zaman burada olurlar?"

"En erken yarın öğleden sonra."

"İyi, geldikleri gün istirahata çekilsinler. Ertesi gün onları soframda selamlamak istiyorum. Bana babasından ne tür haberler getirmiş olduğunu çok merak ediyorum. Fakat bu arada Doğu Roma'yı unutmayalım... elbette nişanlım Honoria'yı da..."

Attila yüksek sesle ve neşeyle güldü, sonra da kadehine Trakya şarabı doldurttu ve büyük bir yudum içti.

"Aslında o Roma prensesinin pek meraklısı olmadığımı biliyorsunuz" dedi yanındakilere, "fakat Honoria'ya saygısızca davranılmasına izin vermeyeceğim! Bunu her iki imparatora da bildir, Onegesios! Ya da... şimdilik sadece Konstantinopolis imparatoru Theodosios'a yazman yeterli. Carpilius'un Ravenna hakkında neler anlatacağını beklemek istiyorum! Mektuba bir de şunu ilave et: Sakın ola kimse Honoria'nın Batı Roma üzerindeki hükümdarlık haklarına dokunmaya cüret etmesin! Aksi takdirde intikamım korkunç

olur! Bu arada Konstantinopolis'e birkaç elçi gönderin! Bize ödemeleri gereken vergileri tahsil etmemizin vakti geldi de geçiyor bile..."

Attila artık gönül rahatlığıyla Carpilius'un gelişini bekleyebilirdi.

Ertesi gün için özel bir karşılama töreni düzenlenmemişti. Attila'nın keyfi yerindeydi. Kadınlar ve kızlarla bir müddet şakalaştıktan sonra, öğlen olmadan vahşi bir tarpan sürüsünün yanına gitti. Bu olağanüstü hayvanlar birkaç genç Hun tarafından yakalanmıştı. Attila atıyla bu zarif hayvanların etrafında bir tur attı, sağlam yapılı vücutlarını inceledi, sonra da beğeniyle dilini şaklattı.

"Bu hayvanlar bizim aygırlardan bazılarını öldürdüler ve kısrakları kaçırdılar" diye bağırdı İlek. "Keza Gotların atlarına da aynı şeyi yaptılar." Attila bir baş hareketiyle ona cevap verdi. Bu tür hikâyeleri eskiden beri duyardı. İskitlerin, Alanların ve Gotların oturduğu ülkelerden geçişleri esnasında da bu tür kayıpları sık sık yaşamışlardı. Üzerlerinde binici olmadan da oldukça sinirli bir yapıya sahip olan tarpanlar, Hun atlarının doğal rakipleriydi. Attila onların iri gövdelerini hayranlıkla inceledi.

"Başlarına baktıkça bunların benim tohumumdan olduklarını düşünesim geliyor" dedi oğluna gülerek.

"Bu yaşta hâlâ kısraklarla oynaşacak kadar güçlü olduğunu mu sanıyorsun?" diye sordu İlek dudaklarında ince bir gülümsemeyle. Attila ona bir tokat atmak istermiş gibi elini kaldırdı.

"Sakın beni küçümsemeye kalkma, sevgili oğlum İlek! Canım isterse yatağımda en vahşi Cermen güzelini bile evcilleştirebilirim!"

Diğer atların üzerindeki adamlar gülüştüler ve kılıçlarını kınlarına vurarak sevinç naraları attılar.

“Siz gençler hâlâ sert bir erkekliğe sahip olmanın çabuk kazanılan bir zafer anlamına geldiğini sanıyorsunuz” diye bağırdı Attila. “Oysa biz bugüne kadar bir savaşı Romalılar ve Cermenler gibi sadece kaba kuvvet kullanarak kendi lehimize çevirebilmiş değiliz...”

“Bu atlar, Cermen kadınları ve iyi bir aygırın sertleşmiş organı arasında nasıl bir ilişki var?” diye sordu İlek.

“Kendisine neler yaşatabileceğini bile anlayamadan kendinden geçen ilk kadını gördüğün zaman bunu bileceksin. Ya da dört bir yandan nasıl geldiğimize bir türlü akıl erdiremeyen, bakışlarımız ve oklarımızla kalplerinden vurduğumuz, soluğumuzu daima enselerinde hissettirdiğimiz, yumuşak yerlerini çabucak bulduğumuz ve kılıçlarımızı içlerine soktuğumuz, bağırmalarına bile meydan vermeden ortadan kaybolduğumuz, sonra derhal tekrar ümüklerine çöktüğümüz birkaç Romalı gördüğümüz zaman...”

Obaya doğru at sürdükleri zaman da bir savaşta veya bir kadında kazanmanın çeşitli yolları üzerine konuşmaya devam ettiler.

Öğleden sonrasının geç saatlerine Büyük Kağan’ın obasına yeni ve beklenmedik haberler geldi. Attila’nın heyetlerinden biri Konstantinopolis’ten geri dönmüştü. Aslında ertesi gün gelmeleri bekleniyordu. Attila bir kaçışa benzer bu geri dönüşü haber aldığı zaman, kaşlarını kaldırmakla yetindi.

“Yolun son kısmını dört nala at sürerek mi gelmişler?” diye sordu sadece.

“Evet, iki gün boyunca ağır arazide... Tuna boyunca... Singidunum’dan buraya kadar...”

“Gerçekten de oldukça zor bir yolculuk” dedi Attila. En yakın danışmanları bile Hunların Büyük Kağanı’nın durduk yerde neden suskunlaştığını anlayamamışlardı. Fakat bunun nedenini pek yakında öğreneceklerdi.

Hemen aynı akşam verilen küçük ziyafette Attila sağ elini yukarı kaldırdı ve bir zamanlar Roma imparatoru Honorius'ta gördüğü gibi parmaklarını dalgalandırdı. Bu hareketi üzerine en yakın danışmanları ve müttefiklerinin en önemli komutanları dışında herkes bir anda ortadan kayboldu.

Attila bir müddet bekledi. Sakin ve rahat bir görünümü vardı. Sadece çok iyi tanıyanlar onda sabahki neşeden eser kalmadığını anlamışlardı.

"Biri imparatorluğun doğusuna, biri de batısına olmak üzere iki heyet yola çıkardığımı biliyorsunuz" dedi sakin bir sesle ve orada bulunanların evet anlamında başlarını sallamalarını bekledi. "Konstantinopolis'e gönderdiğim heyet, zaten bildiğim bir haberle geri döndü..."

Kontrollü ses tonuna rağmen Attila dudaklarının kenarında küçük bir gülümseme belirmesine engel olmadı. "Dostumuz Theodosios birinci bakanını çöle göndermeye karar vermiş..."

Taht salonu bir an için mutlak bir sessizliğe büründü, sonra da sevinç çığlıklarıyla yankılanmaya başladı. Adamların neredeyse tümü zafer dolu bir eda ile kılıçlarını kınlarına vuruyorlardı. Attila bir süre onların coşkularını ifade etmelerine izin verdi, sonra da konuşmaya devam edebilmek için elini kaldırdı: "Doğu Roma imparatoru, kendisinin birinci bakanı tarafından aldatılmış hissettiğini söylüyor. Fakat Chrysaphios'un çöl yerine küçük ve güzel Yunan adalarından birine gönderileceğini biliyorum. Biz barbarlar nasıl olsa bu numaraya kanacak kadar cahil ve aptalız..."

Çok sayıda dudağın arasından çıkan tiz ıslıklar Attila'nın sözünü kesti. Hun kağanı gülümseyerek sözlerine devam etti: "Elbette ki Theodosios'un bana yapılacak bu suikasttan en ince ayrıntısına kadar haberi vardı. Fakat..." Attila tekrar elini kaldırdı. "Bir kez daha rezil olmamak için yalan söylü-

yor... Zaten yirmi yıl önce karısı Eudokia'yla evlendiğinden bu yana zavallının durumu pek iyi sayılmaz..."

Büyük salonu bir anda çınlayan kahkahalar doldurdu. Güya çok tutucu olan Bizanslıların gerçekte ne denli serbest olduklarını orada bulunan herkes çok iyi biliyordu. Buna rağmen akşamın ilerleyen saatlerine onları büyük bir sürpriz daha bekleyecekti.

"Kabul ediyor" dedi Konstantinopolis ile yapılan son görüşmeleri yürüten heyetin başkanı. "Tüm bu yıllar boyunca senin yenilir yutulur türden olmayan barış şartlarına alıştığını söylüyor. Fiyatı her zaman yüksek ama asla ödenmez olmayan barışı muhafaza edebilmek için, adamlarını bir gemiye bindirerek Ravenna'ya gönderdi..."

Taht salonunda bulunan adamlar elçiye inanamaz gözlerle baktılar. Attila bile kulaklanna inanmakta güçlük çekiyordu.

"İmparator Theodosios'un Batı Roma imparatoriçesi Galla Placidia'nın kuzeni ve Honoria'nın amcası olarak, Honoria ile benim aramda gerçekleşecek bir evliliğe rıza gösterdiği anlamına mı geliyor bu?"

"İmparatorun 'Honoria da arzu ediyorsa, neden olmasın?' dediği söyleniyor. Zaten bir Augusta olan Honoria'nın isteklerine saygı göstermek zorundaymış..."

Attila da bir süre diğerleri gibi hiç kımıldamadan olduğu yerde oturdu. Sonra, hiç beklenmedik bir anda avcunun içiyle masaya öyle bir şaplak indirdi ki, salondaki herkes oturduğu yerden bir karış havaya sıçradı.

"Bu onun son aldatmaca denemesiydi!" diye haykırdı Attila korkunç bir sesle. "Onu ve onun o iki yüzlü, sahtekâr hadımlarını kan ve vahşet içinde yok edeceğim! Batı ve Doğu Roma için daha önce görülmedik şiddette bir deprem olacağım! Beni yatıştırmak için bana kendi kızlarından birini bile sunamayan bu çılgın da kimmiş! Evet, Galya gelin için

iyi bir çeyiz olur... Fakat ne orası kendi toprağı, ne de bana, Kara Hunların Büyük Kağanı'na, yani bir *barbara* kurban etmek istediği kız, kendi kızı..."

Ertesi gün Batı Roma Orduları Başkomutanı'nın oğlu onuruna verilen ziyafet pek güzel geçti - en azından ilk saatleri öyleydi. Hunların Büyük Kağanı, batıdaki dağların ardında olanları çok merak ettiğini hiçbir surette belli etmiyordu. Yiyor, içiyor, dansözleri ve ozanları alkışlıyor, hatta cüce Zerko'nun çirkin şakalarına bile katlanıyorlardı. Carpilius'un esas görevi hakkında ancak çok sonra konuşmaya başladılar.

Attila'nın bu arada Honoria'nın Roma veya Ravenna üzerindeki miras haklarından vazgeçmeye hazır olduğunu bildirmesi herkes tarafından öğrenilmişti. Hun kağanı bir müddet *Aemilia*, *Venetia et Histria*, *Liguria* ve *Flaminia* gibi Yukarı İtalya eyaletlerinin kendisi açısından nasıl bir önem taşıyabileceklerini düşünüp durmuştu. Ortasından Padus Nehri'nin aktığı büyük çöküntü ovası, şu anda kendisine bağlı insanların yaşadığı geniş düzlüklerden pek farklı değildi. Buna rağmen Apennin ve Alp dağları arasında görkemli kapıları, sarayları, duvarları ve kokuşmuş mahalleleri bulunan bir dizi şehir vardı ki, bunların durumu Roma'daki Suburra'dan hiç de farklı değildi.

Fakat Attila bu eyaletlerde zengin şehirlerin var olduğunu da biliyordu. Tarih boyunca yaşadıkları tüm yıkım ve felaketlere rağmen, hâlâ Tuna kıyısındaki Limes yerleşimlerinin tümünün toplamından daha fazla altına sahip olan meşhur şehirlerdi bunlar. İmparatorluğun etrafları duvarlarla çevrili bu hazine sandıkları Attila'yı şiddetle cezbediyordu. İnsanlar bu şehirlerden söz ederken ağızlarının suyunun akmasına engel olamıyorlardı. Fakat her şeye rağmen bu şehirler, ilkbahar taşkınlarının vahşi bir güzellik kazandırdığı

ovanın içinde çürümüşlüğün ve kokuşmuşluğun birer sembolü gibi yükseliyorlardı.

Birkaç gece kararsız kaldıktan sonra Attila, Yukarı İtalya eyaletleri üzerinde hak iddia etmeye karar verdi. Sahip olmak için bir karış toprak bile istemiyordu! Sadece Konstantinopolis'teki hadımların ve Roma'daki kâtiplerin deyimiyle "kullanım hakkı" peşindeydi. Bu nedenle çeyizin ismi de Galya olacaktı - ne daha fazla, ne de daha az!

Ravenna Attila'nın taleplerini biliyordu. Hun kağanı imparatorluğun yansını değil, sadece büyük okyanusa kadar uzanan batı kısmını istediğini açık seçik ifade etmişti. Bu bölgeleri beş yüz yıllık Roma egemenliğinden sonra, Roma'nın iyi bir dostu olarak sakin bir hayat sürmeleri için Hunların ve müttefiklerinin yeni vatanı haline getirmek istiyordu. Uzun geceler boyunca Attila'ya Kuzey Galya'nın uçsuz bucaksız düzlüklerini bıkıp usanmadan ve ballandıra ballandıra anlatanın Eudo ve Bagaudları olduğunu sadece pek az kişi biliyordu.

"O geniş düzlüklerde günler boyunca at sürebilir ve başının üzerinde sadece mavi gökyüzünü görebilirsin" demişti Eudo. "Aralarında en az bir günlük mesafe bulunan Orleans, Troyes, Metz ve Reims gibi şehirlerin arasındaki Roma yolları bile öylesine düz bir hat şeklinde uzanır ki, onların bir dev tarafından koca bir kılıçla açılmış çizgiler olduklarını bile sanabilirsin."

Attila ve misafirleri daha şimdiden kaliteli şaraptan birkaç kadeh devirmişlerdi. Carpilius kıpkırmızı kesilmiş suratıyla sendeleyerek ayağa kalktığı ve beceriksiz bir şekilde kılıcının kınıyla masaya vurmaya çalıştığı anda ne Hunların Büyük Kağanı, ne de müttefik kavimlerin kral ve komutanları bir sürprizle karşılaşabilecekleri fikrini akıllarının ucundan dahi geçirmiyorlardı. Başlangıçta onun bir şeyler söylediğini

ve şimdi de alkış beklediğini sanmışlardı. Bu nedenle fazla düşünmeden onlar da kılıçlarının kınlarıyla masaya vurmaya başladılar. Büyük taht salonu korkunç bir gürültüyle dolmuştu. Ancak Attila'nın elini kaldırmasıyla birlikte gürültü derhal sona erdi.

Hunların Büyük Kağanı, salondaki şapırtı, aksırık ve geğirme sesleri tümüyle sona erene kadar sabırla bekledi. Sonra da Aetius'un oğluna dönerek başını salladı:

"Buyur! Bir şey mi söylemek istemiştin?"

Carpilius birkaç kere öksürerek boğazını temizledi. Şu anda başına hiçbir şey gelemeyeceğini bilmesine rağmen, herkes onun ne kadar rahatsız olduğunu kolayca görebiliyordu. "Bu konuda şimdiye dek neler duymuş olduğunuzu bilemiyorum" dedi sonra. Attila kibarca gülümseyerek ona başını salladı. Bu genç adamın ne söylemek istediği veya ne söylemiş olduğu konusunda herhangi bir fikri yoktu.

"Evet..." diye kekeledi Carpilius birkaç kere yutkunduktan sonra, "sadece söylentilerin doğru olduğunu söylemek istemiştim..."

"Hangi söylentilerden söz ediyorsun, büyük general Aetius'un oğlu?" diye sordu Attila kibarca.

"Mutlaka haber almışsınızdır... Gerçi son âna kadar gizli tutulacaktı, çünkü Galla Placidia var gücüyle buna karşı koyuyordu..."

"Söyleyeceğin bu muydu?" diye bağırdı İlek yüksek sesle. Kadehini kaldırarak geğirdi. "Sizin tanrısal hükümdarlarınızın hangi şehirde zevküsefaya daldıkları kimin umurunda!"

"Sus!" diye bağırdı Attila. En büyük oğlunu başkalarının önünde azarlamayalı çok uzun zaman olmuştu. Hun kağanı öne eğildi, sağ dirseğinin üzerine yaslandı ve Carpilius'a sağ eliyle işaret etti: "Devam et, Carpilius!"

"Ta... taşındılar" diye kekeledi genç adam. "Tüm impara-

torluk sarayı kırk sekiz yıllık diaspora sonrası Ebedî Şehre geri döndü!"

Salondaki insanların hiçbiri kımıldamadı, çünkü bunun ne anlama geldiğini pek az kişi kavrayabilmişti. Hatta Attila ve en yakın danışmanları bile bu haber karşısında nasıl bir tepki göstermeleri veya nasıl bir yüz ifadesi takınmaları gerektiğine karar verememişlerdi.

Bu olaydan aradan yirmi dört saat bile geçmeden haberdar olmuşlardı. Hunların Büyük Kağanı, diğer misafirlerin pek çoğunun yapacağının tam aksi yönde bir tepki vermişti. Gerekenden bir yudum daha fazla içmemek konusundaki katı kurala sıkı sıkıya bağlı olmak şu anda işine fazlasıyla yarıyordu.

Tüm salon kararsızlık içindeydi. İnsanlar sevinç çığlıkları koparmak ile öfkeyle haykırmak arasında gidip geliyorlardı. Attila ise ciddiyetini tam anlamıyla muhafaza etmiş ve sadece başını hafifçe yana eğmişti: "Sizin devletinizin ismi *Imperium Romanum*!"

Salonda yaşanan büyük şok karşısında yaptığı yorum sadece bundan ibaretti. Hemen akabinde de Carpilius'un kendi özel odalarından birine götürülmesini emretmişti. Genç Romalının maiyetindekiler buna itiraz etmek istediyseler de, Attila'yı kararından döndürmeyi başaramadılar. Hiç kimse, hatta yaverleri bile, gecenin kalan kısmında ve ertesi gün boyuca Carpilius'la konuşamayacaktı...

Ziyafetin ikinci kısmı büyük taht salonunda değil, aksine Attila'nın dostları ve kadınlarıyla yalnız kalmak istediği zaman kullandığı odalarda gerçekleşti. Aetius'un oğlunun sadece dilinin çözüleceği, fakat aklının karışmayacağı miktarda şarap verilmesine özen gösteriyordu. Buna rağmen Carpilius'un bambaşka bir konudaki gerçeği ifşa etmesi oldukça uzun sürdü.

Carpilius uzun saatler boyunca ısrarla Honoria hakkında hiçbir şey bilmediğini söyleyip durdu. Fakat o kadar beceriksizce yalan söylüyordu ki, Aybars birkaç kez gözlerini tavana çevirip acı dolu bakışlarla tahta kirişleri inceledi. Birkaç kez belindeki küçük deri keselerin içinden önündeki masanın üzerine döktüğü tozları işaret etmesine rağmen, Attila her defasında elini sallayıp onu geri çevirdi. Carpilius'un Roma'da Hunların aleyhine kullanabileceği bir şeyler öğrenmesine gerek yoktu.

Ve sonunda Aetius'un oğlunun dili çözüldü.

"Üçüncü Valentinian kesinlikle kız kardeşi ile evlenmene razı değil" dedi bir çırpıda. "Yola çıkıp çıkmadığı konusunda bir bilgim yok, fakat onun bir gemiye bindirilerek Ege Adaları üzerinden en kısa zamanda Roma veya Ravenna'ya götürüleceğini duydum."

"Yoksa Valentinian Konstantinopolis hadımlarının iyi bir anlaşma karşılığında Honoria'yı bana teslim etmelerinden mi korkuyor?" diye sordu Attila gülerek. "Onun Konstantinopolis'e kaçmış olması ve tekrar Ravenna'ya geri kaçırılması, onun ve benim arzularımızı nasıl etkileyebilir ki?"

"Fakat imparatorun danışmanları Honoria'nın başka biriyle evlendirilmesi durumunda, onu artık kendine eş olarak alamayacağın görüşünde birleşiyorlar. Öte yandan onun taht üzerinde herhangi bir hakkı bulunmadığı, çünkü *Imperium Romanum* geleneğinin sadece erkek varisler tanıdığı da hakim görüş."

"Sevgili Carpilius" dedi Attila hâlâ neşeli bir ruh haliyle. "Aetius'un oğlu olarak feleğin çemberinden geçmiş olduğuna eminim, fakat ben de henüz on beş yaşındayken Romalı bir Notarius'tan Ebedî Şehrin fetih planlarını satın almıştım. Diyeceğim şu: Bir parça parşömen... uyduruk bir evlilik anlaşması... benim için ne gibi bir anlam taşır ki?"

Attila ona acırcasına başını salladı.

"Yoksa Ravenna sarayı... ya da şimdi Roma sarayı, artık her neyse, gerçekten de benim sizinle bir *hukuk savaşı*na gireceğimi ciddi olarak düşünüyor mu? Benim kim olduğumu tümüyle unutmuşa benziyorsunuz! Hadi diyelim sarhoş kafayla bunu kabul ettim - yine de sizin kanun kitaplarınızdan öyle yasalar çıkartırım ki, tüm dünyaya rezil kepaze olursunuz..."

Attila sağ yumruğunu sıkarak sol avcunun içine vurdu. "Yoksa kendi deyiminizle Büyük Theodosios'un *Imperium Romanum*'u oğulları Honorius ve Arkadios arasında paylaştırmakla Roma yasalarını çiğnediğini iddia ederek halkın, *patriciler*in ve senatonun ayaklanma tehlikesini göze almak mı istiyorsunuz?"

Hun kağanı, Carpilius'un yüzünün bembeyaz kesildiğini gördü. "Nasıl? Theodosios yasaları çiğnemedi mi? O halde imparatorluğun bir kez daha Augustus Valentinian ve Augusta Honoria arasında paylaştırılması da bir suç teşkil etmez, öyle değil mi?"

"Senin bu meseleyi bambaşka bir açıdan ele alman gerektiğini söyleyeceklerdir" diye cevap verdi Carpilius beklenmedik bir cesaretle. "İmparatorluğun herkesin canının istediği gibi bölebileceği bir taşra çiftliği olmadığını, yapılan her şeyin ardında derin bir anlam bulunduğunu söyleyeceklerdir..."

"Bin yıldan beri etrafınıza korkunç bir salgın yayıyorsunuz. Bu salgına da kültür ve uygarlık adı veriliyor. İnsanları sömürüyor, köleleştiriyor, sadece eğlenmek amacıyla onları vahşi hayvanların önüne atıyorsunuz. Benim gerçeği tüm çıplaklığıyla ifade etmeme rağmen onu çarpıtarak yeni bir yalan üreteceğinizi, bu yalanı da kendi *gerçeğiniz* olarak adlandıracağınızı çok iyi biliyorum..."

Attila tiksintiyle başını salladı.

"Siz Avrupalılar... hepiniz birer sahtekârsınız! Tüm zamanların en büyük hırsız ve haydutlarısınız, bunu da güya kilise ve yasaların koruyuculuğu altında yaptığınızı iddia ederek kendinizi aklamaya çalışıyorsunuz."

Attila giderek daha fazla öfkelendiğini hissediyordu. Kaypak, yalancı ve sahtekâr Romalılar ve onların şarkısını söyleyenlerle konuşmanın en kötü tarafı da buydu.

"Git!" dedi Attila sonunda ve gözlerini kapadı. "Artık hiçbirinizi görmek istemiyorum! Saçma sapan, anlamsız konuşmalarınızdan bıkıp usandım! *Bar-bar-bar...*"

28
Düşen Kartallar

Attila öfkeden kuduruyordu. Günler ve haftalar geçtikçe keyfi daha da kaçıyor, sinirleri daha da bozuluyordu. Batı Roma'yı günde en az on kez savaşla tehdit ediyor ve nişanlısının imparatorluk üzerindeki haklarına saygı gösterilmesini talep ediyordu. Valentinian III.'ün Hun kağanının tüm taleplerini kesinlikle reddetmesine rağmen, Attila pes etmek niyetinde değildi.

"Bu utanmazlık da ne demek oluyor?" diye bağırıyordu öfkeyle. "O köpoğulları nasıl olur da Honoria'nın taht üzerindeki hakkını inkâr ederler! Onun annesi Bizans'ın meşru imparatoriçesi değil miydi?"

Her akşam büyük bir öfkeyle başını sallayarak tahta sarayının büyük salonunu sert adımlarla arşınlayıp duruyordu. "Hepsi alçak ve sahtekâr!" diye bağırıyordu kollarını sırtına kavuşturup, kafasını bir koçbaşı gibi ileri uzatarak. "O beyaz tenli solucanlar benim kim olduğumu sanıyorlar? Erguvan renkli imparatorları gibi sünepenin teki mi? Gözünü para hırsı bürümüş bir hadım mı? Yoksa köle muamelesi yapabilecekleri zavallı bir keçi çobanı mı?"

Sonra ansızın duruyor, tiksintiyle ürperiyor ve dişlerinin arasından ıslık çalar gibi konuşmaya devam ediyordu: "Tümü sahtekâr, bu Avrupalıların!"

Sonra Hun kağanlığının öte tarafında hiç kimsenin beklemediği başka bir şey daha oldu. Yaz sıcağı içinde fırtına gibi patlayan, etrafı bir anda kasıp kavurmaya başlayan bir haberdi bu. Posta güvercinleri, hızlı yelkenliler, Roma atlı ulakları ve ateş kuleleri sayesinde yıldırım hızıyla dünyanın dört bir bucağına yayılmıştı.

"Theodosios öldü!" diye haykırdı İlek tahta sarayın içine doğru. Birkaç adamıyla birlikte Tisza Nehri'nin kaynağına bir gezinti yapmış, sonra da dörtnala geri dönmüştü. "Doğu Roma imparatoru attan düşmüş... ve hemen ölmüş... yirmi sekiz Temmuz günü..."

Attila tam o esnada Onegesios, Scottas ve Orestes'le toplantı yapıyordu. "Attan mı düşmüş?" dedi oğluna dönerek. "Gerçekten öyle mi olmuş, yoksa..."

"Gerçekten öyle olmuş..." dedi İlek soluk soluğa. "Bunu dörtnala Aquileia'ya gitmekte olan bir Centurio'dan öğrendim... Biliyorsun, her saat başı bir at..."

"Nasıl olmuş?"

"Avlanırken - daha fazlasını Centurio da bilmiyor. Yoluna devam etmesine izin vereyim mi, yoksa onu sana getirmemi mi istersin?"

Hunların Büyük Kağanı bir müddet düşündü, sonra başını salladı. "Bir kartal daha eksildi" kelimeleri döküldü ağzından. Orada bulunanların hiçbiri onun ne demek istediğini anlayamamıştı.

Birkaç hafta sonra Konstantinopolis tahtına Theodosios II.'nin halefi oturmuştu. Fakat o da Theodosios sülalesine sadece evlilik bağı aracılığıyla dahil olmuş biriydi.

"Yeni imparator Flavius Julius Valerius Markianos" diye haber verdi Onegesios.

"Bak hele, bak hele" dedi Attila öyle fazla bir şaşkınlık

belirtisi göstermeden. "Demek o inatçı asker ve eski savaş düzeninin dik kafalı savunucusu Markianos sonunda başardı!"

"Onun da sen yaşlarda olması gerekir" dedi Onegesios.

"Evet, onu tanıyorum" dedi Hunların Büyük Kağanı. "Trakyalı bir lejyonerin oğlu olarak Konstantinopolis'e gelmişti."

"Orada borç aldığı iki yüz altın ile kendisine yeni bir hayat kurduğu söyleniyor. Talihi oldukça yaver gitmiş olmalı..."

"Öyle" dedi Attila yarı hoşnutsuz, yarı hayranlık ifade eden bir sesle. "Şayet aklımda doğru kaldıysa, Markianos Ardabur ve Aspar'la birlikte Afrika'da Kral Geiserich'e karşı savaşmıştı..."

"Doğru. Hatta bir müddet Aspar'a yaverlik yaptı ve Perslere karşı yürütülen savaşta tutsak düştü. Sonra Maviler Partisi'nden aday oldu, *magister domesticus* seçildi, hatta terfi ederek Patricius oldu. Tüm bunlara karşılık olarak da Theodosios'un kız kardeşi Pulcheria ile evlenmek zorunda bırakıldı, fakat kocalık haklarını bir kez dahi kullanmamak koşuluyla..."

"Pulcheria en az elli yaşında, değil mi?" diye sordu Attila.

"Elli iki" diye sırıttı Onegesios, "ve otuz altı yaşından beri Augusta unvanını taşıyor."

"Zavallı adam" diye içini çekti adam. "Hayat onun için pek kolay olmamalı!"

"Şimdi yapmak isteyeceği ilk şey, bu yaşta bile güçlü bir erkek olduğunu ispat etmek olacaktır" diye mırıldandı Aybars. "Bunu yatağında yapamadığına göre, bizim için tehlikeli olabilir..."

Attila soran gözlerle şamana baktı, fakat Aybars hafifçe titreyen parmaklarını dişsiz ağzına götürdü ve kapalı gözlerle mırıldanmaya başladı.

"Belki de Maviler Partisi'nin adayının Doğu Roma'nın ye-

nı imparatoru olduğu şeklindeki tatsız gerçeği bize hatırlatmak istiyordur."

"Evet, biliyorum" diye başını salladı Attila. "Gerçi son barış anlaşmalarına da imparatorluk mührü basılmamıştı, fakat bunun şimdi fazla bir önemi kalmadı! Maviler bizden nefret ediyorlar. Partideki soylular ve senatörler barış karşılığında bize tek altın bile ödemek istemediklerini şimdiye kadar pek çok kez dile getirdiler."

"Demek ki bu durum şimdi Doğu Roma'nın resmi dış politikası haline gelecek!"

"Evet, tabii ki Markianos'un dayanabildiği sürece..."

"Şu anda tüm belirtiler öyle olacağını gösteriyor" dedi Onegesios. "Yeni imparatorun ilk icraatı, bundan birkaç ay önce sana teslim edilmesini barışın olmazsa olmaz koşulu olarak gördüğün bir adamı idam ettirmek oldu."

"Hangi gerekçeyle?"

"İkinci Theodosios'un birinci bakanı, yaklaşık çeyrek asırdır bize vergi ödemeye itiraz etmeyen Yeşiller Partisi'yle işbirliği yapmanın bedelini ödedi."

"Yaklaşık yarım yüz yıldır neredeyse yaprak bile kımıldamayan imparatorlukta birden her şey çok hızlı gelişmeye başladı" dedi Attila. "Elçileri bir kez daha buraya getirin!"

Attila, Konstantinopolis'ten gelen adamların bir kez daha salona girmelerine kadar bekledi. Sonra da soğuk, fakat kibar bir tavırla onlara oturmaları için yer gösterdi. Bir süre onları izledikten sonra adamların oldukça rahatsız olduklarını fark etti.

"Sadece bir sorum daha var" dedi onlara. "Buraya gönüllü olarak ve ölüm arzusuyla mı geldiniz ?"

"Ne demek istediğini tam olarak anlayamadık" dedi Konstantinopolis heyetine liderlik eden senatör. "Fakat söylediklerin doğru! Buraya gönüllü olarak ve kendi irademizle

geldik. Biz güneşin altındaki en kudretli gücün temsilcileriyiz ve resmi görevimiz tüm savunma tesislerimizin lejyonlarımız tarafından onarılıp sağlamlaştırılmakta olduğunu sana haber vermek. Ve hiçbirimiz ölmek arzusunda da değiliz."

"Bugüne dek benden söz edildiğini duymamış olmanız mümkün mü acaba?"

"Tam aksine, senden söz edildiğini sık sık duyduk."

"Öyle mi?" dedi Hunların Büyük Kağanı kısık bir sesle. Dudaklarını biraz büzdü, Doğu Roma soylularına gülümsedi, yavaşça nefes aldı, sonra da var gücüyle bağırmaya başladı:

"Beni bu kadar ölçüsüzce, utanmazca, hatta arsızca rencide etmeye nasıl cüret edersiniz? Artık vergi yok demek! O halde barış da yok! Evet, Romalılar, Yunanlar ve hadımlar! Deneyin bakalım! Beni öfkeden deliye döndürmeyi deneyin, fakat unutmayın ki ben... ben Hunların ve *barbarların* Büyük Kağanı'yım! Ben, Muncuk Han'ın oğlu Attila! Demek artık vergi ödemeyeceksiniz! İyi! O halde barış da yok! Cevabım budur... Hem de derhal, şu anda ve burada başlamak üzere! Neden... neden sizin çekip gitmenize izin vereyim ki?"

Attila yüksek sesle güldü ve sağ elini yatay hale getirerek gırtlağının üzerinde gezdirdi.

"O halde? Kendi yaşamınız karşılığında bana ne teklif ediyorsun? Yeni imparatorunuzun hükümdarlığının memnuniyetle kabul edeceğim ilk vergisi ne olacak?.."

Konstantinopolis'ten gelen heyetin lideri hafifçe öksürerek boğazını temizledi. Konuşmanın başındaki mağrur edasından geriye eser bile kalmamıştı. Söyleyeceği yanlış bir kelimenin, yapacağı yanlış bir hareketin, hatta gereğinden fazla korkarak yapacağı bir konuşmanın bile ölümü anlamına gelebileceğini anlamıştı.

"Çok rica ederim, Hunların soylu Büyük Kağanı" diye yalvarmaya başladı adam, "burada söz konusu olan sadece küçük, hatta gülünç bir formalite. Yeşiller Partisi yıllar boyunca siz Hunlara para ödeyen herkesi lanetledi, fakat biz sizin Konstantinopolis'i ne büyük bir alicenaplıkla esirgediğinizi biliyoruz... hem de sık sık canınızı sıkmamıza rağmen..."

"O halde? Yeni imparatorunuzun bana vermek istemediği altını, kilise ve manastırlarınızdan kendi ellerimle toplamam daha fazla mı hoşunuza gider?"

"Hayır, elbette ki hayır! Burada bütün mesele *vergi* kelimesi. Siz Hunlar, müttefik kavimlerinizle birlikte bizimle barışı sürdürmeye devam ederseniz, biz de bunun karşılığında size elbette birtakım armağanlar takdim edebiliriz. Bunlara gönüllü ödemeler adını verebiliriz, böylece utanç dolu anlaşmaların yükümlüklerinden de kurtulmuş oluruz..."

"Öyle mi!" dedi Attila. O kadar şaşırmıştı ki, etrafına bakarak gözleriyle Scottas'ı veya başka bir konuşma üstadını bulmaya çalıştı.

"Peki ya biz 'birtakım armağanlar' yerine eski anlaşmalarda ısrar edecek olursak?"

Konstantinopolis heyetinin lideri, çaresiz bir şekilde ellerini yukarı kaldırdı. "O takdirde mecburen bize savaş ilan etmeniz gerekecek..."

"Savaş! Savaş! Savaş!" diye söylenip durdu Hunların Büyük Kağanı o akşam. "Sanki bu çok basit bir şeymiş gibi!"

Ellerini her zamanki gibi arkasında kavuşturmuş, vücudunun üst kısmını hafifçe öne eğmiş, tahta sarayın büyük taht salonunu sert adımlarla arşınlayıp duruyordu. Danışmanları ona birkaç kez bu olumsuz gelişmelere derhal tepki göstermesi gerektiğini söylemişler, fakat o her defasında bunu geri çevirmişti.

"İlk hamleyi mutlaka sen yapmalısın" dedi Scottas bir kez daha.

"Neden ürkek bir keklik gibi davranayım ki?" diye sordu Attila cevap olarak. "Honoria'nın yüzüğü hâlâ bende değil mi? istediğim zaman o prensesi yanıma çekemez miyim?"

"Demek tüm bunların sadece kuru gürültüden ibaret olduğunu düşünüyorsun!"

"Hayır, Markianos'un söylediklerini kararlı bir şekilde yapmaya çalışacağını düşünüyorum. Bunu başarabilir mi, o ayrı konu. Birkaç yeni vergi yasasıyla yozlaşmayı önleyemez. Onun gibi bir imparatorun gücü, imparatorluğun doğu yarısındaki rüşveti, kokuşmuşluğu ve çöküşü engellemeye asla yetmez."

"O halde niyetin nedir? Ne yapmak istiyorsun?"

"Zaman! Zaman! Zaman! Zaman kazanmalıyız! O lanet olası Maviler Partisi'nin hadımları, bizim şehir kuşatmaktan hoşlanmadığımızı biliyorlar... Onlara saldırmaya kalksak bile, yeni surları aşmamızın asla mümkün olamayacağını bildikleri için, tek yapacakları çaresizliğimize bakıp kahkahalarla gülmek olur! Onların denizden yardım almalarını engellemek için gemilere bile sahip değiliz!"

"O halde geriye imparatorluğun batısı kalıyor" dedi Onegesios.

"Batıya karşı artık Uldız, Radagis veya Alarich zamanında olduğu gibi büyük seferler düzenlemek mümkün değil! Müttefiklerimizi mutlaka bize bağlamalıyız! Cermenler sadece bol ganimeti elde edebilecekleri yerlere saldırmak istiyorlar. Kısa zamanda bunun bir çaresini bulamazsak, Romalılar daha da arsızlaşacak..."

"Ne yapmak istiyorsun?" diye sordu Onegesios endişeli bir sesle. Attila kuru bir sesle güldü.

"Zamana ve paraya ihtiyacım var!" diye homurdandı At-

tila. "Lanet olsun! Gerçekten de imparatorluğun her iki yakasından gelen altınlara ihtiyacım var. Böyle kıtlık zamanlarında insan ne yapar?"

"Yeni kaynaklar bulmaktan mı söz ediyorsun?"

"Hayır, tam aksine! Üzerlerinde imparator resimleri bulunan paralara mı ihtiyacımız var? İyi, o halde onlardan bir miktar da biz basalım... ve tüm Cermen krallarının bitmez tükenmez taleplerini dipsiz bir Hun kazanından çıkaracak kadar güçlü olduğumuzu herkese gösterelim..."

"... fakat bizi savaşla tehdit edecek olursan, Hunların Büyük Kağanı" diye yazıyordu İmparator Markianos, "o zaman seni güçlü ordularla ve Karadeniz'den Mısır'a kadar uzanan ülkelerin altın rezervleriyle karşılamaya hazır olacağız."

Birkaç ay öncesine kadar böyle bir arsızlığı ve itaatsızlığı kimse aklına bile getiremezdi. Fakat Attila son derece sakindi. İmparatorluğun doğusuna mı, yoksa batısına mı savaş açması gerektiğine bir türlü karar veremiyordu.

"Bu durum otuz yıl önce ortaya çıksaydı, sadece içimdeki öfkenin sesini dinlerdim" diyordu kendisine güçlükle hakim olarak. "Ne pahasına olursa olsun bu terbiyesizliğin ve hakaretlerin intikamını alır, ganimet ve kağanlık şerefi uğruna binlerce insanı gözümü bile kırpmadan ölüme gönderirdim."

"Ya bugün?"

"Bugün kararımı batıdan yana vereceğim. Orada bulunan zenginliklerin miktarını tahmin bile edemezsiniz. Ben de size tüm bu zenginlikleri vaat ediyorum."

"Ne pahasına olursa olsun mu?"

Attila dudaklarını büzdü. "Buna benimle birlikte hareket edecek kavimler hür iradeleriyle kendi başlarına karar verecekler. Ben onlara bana itaat etmelerini değil, benimle birlik olmalarını öneriyorum!"

Ve gerçekten de böyle oldu. Attila hazinesindeki altın kadehleri, kupaları, tepsileri ve kandilleri erittirdi. Üzerinde Theodosios II.'nin resmi bulunan Solido'ları basacak olan adamların önüne giderek daha fazla altın yığılıyordu. Bu *sahte paralar*, Aşağı Tuna havzasında kurulan pazarlardaki tacirlerin, *Imperium Romanum*'un nasıl olup da ansızın dürüst davranmaya başladığını düşünmelerine neden oluyordu.

"Çok uzun zamandan bu yana ilk defa Solido eskiden olduğu gibi güçlü ve güvenilir bir ticaret aracına dönüştü" dedi Attila büyük bir keyifle. Bir yandan da içinde on günlük bir çalışmanın ürünü olan paralarla dolu meşe ağacından yapılma bir sandığı iki eliyle kaldırmaya çalışıyordu.

"Yeni parayı şüpheli kılan da bunun ta kendisi!" diye homurdandı şaman. Altın paralar yurt ateşinin ışığı altında, gün ışığında olduğundan çok daha değerli görünüyorlardı. Attila'nın parmaklarının arasından dökülen Solido'lar, diğerlerinin üzerine düştükleri anda harika sesler çıkartıyorlardı.

Aybars Amca'nın yanılıyor olması, çok ender rastlanan bir durumdu. Fakat bu kez tacirler gerçek değerlerinde olan bu yeni paraların kaynağı konusunda tek kelime etmiyor ve bu şaşılacak durumun sebebinin Attila olduğunu akıllarına bile getirmiyorlardı.

Konstantinopolis ise bu gelişmeleri kendi lehine çevirmiş ve toparlanma sürecinde olası bir savaşı bertaraf etmek için Hun kağanına isteklerine uyacağını bildirmişti. Yeni imparator bu arada *Patricius* unvanına kavuşmuş olan Anatolis ve eski maliye bakanı Patricius Nomos'dan oluşan bir heyeti Attila'ya göndermişti. Hunlar, Nomos'un karmaşık siyasi sorunları kan yerine devletin altınları ile çözmekten hoşlandığını biliyorlardı.

Anatolios ve Nomos'un Tuna'yı aşmalarıyla birlikte, on-

ları karşılamak için Drekon Nehri'ne kadar ilerleyen Attila'yla burun buruna gelmeleri bir oldu. Hun kağanı bu davranışı ile onlara Maximinos ve Priskos'tan oluşan heyetten çok daha fazla değer verdiğini göstermek istiyordu.

Doğu Roma elçilerine istedikleri her şey verildi. Büyük bir tören eşliğinde imzalanan yeni barış anlaşmasında, Attila toprak taleplerinden tümüyle vazgeçiyordu. Bundan böyle Bizans imparatorunu Hun kaçakları yüzünden sıkıştırmayacaktı. Hatta elli kilo gibi gülünç bir meblağ karşılığında Vigilas'ı bile serbest bıraktı. Diğer Romalı esirleri de başka bir ücret talep etmeden özgürlüklerine kavuşturdu. Anatolios ve Nomos'u ise hediyelere, atlara ve değerli kürklere boğdu.

"İnanılır gibi değil" diye yazıyordu Anatolios ve Nomos sonradan. "Yıllık vergiyi artırmaya dahi gerek görmedi!"

Fakat gerçek böyle değildi. "Bırakalım ne isterlerse onu düşünsünler" dedi Büyük Kağan danışmanlarına ve dostlarına. "Önemli olan *Imperium Romanum*'un iki yarısının birbirlerinden tümüyle kopması. Hiçbir şey aynı anda batıya ve doğuya açılacak bir savaş kadar tehlikeli olamaz. Doğuya karşı çok dikkatli olmalıyız, çünkü bitmez tükenmez kaynaklara sahipler. Batıyı ise son adamına ve son Solido'suna kadar tanıyoruz. Buna rağmen şu anda İtalya'ya gitmek niyetinde değilim."

"Salgın hastalıklar yüzünden mi?"

"Evet" dedi Attila ve başını salladı. "Batıdan gelen haberlerin ne ölçüde güvenilir oluğunu bilmiyorum. İtalya'yı kasıp kavurduğu söylenen büyük kıtlık, başarıyla yayılmış yalan söylentilerden biri de olabilir. Ne de olsa kıtlık ve salgın haberleri, yüksek surlardan ve tepeden tırnağa silahlı lejyonerlerden çok daha etkili korkutma araçları. Böyle bir riski ancak bir budala alır ve bu tür bir düşmana karşı en hızlı atlılarımız dahi bir şey yapamaz..."

"Başka çarem yok" dedi Attila kısa bir süre sonra. Oysa böylesine büyük bir sefer için bu yıl çok geç kalındığının gayet iyi farkındaydı.

"Evet" dedi Onegesios, "fakat Romalılarla tekrar görüşme masasına oturmak için en etkili ve geçerli çözüm yolu da bu..."

"Görüşme masası mı?" dedi Büyük Kağan öfkeyle. "Beni yine teselli etmelerine izin mi vereyim? Kendimi gülünç duruma mı düşüreyim? Savaşçılarıma 'Hadi bakalım, *cumpane*, artık Romalıların yumuşak beyaz ekmeğini yiyeceğiz... bundan böyle kazanlar kaynamayacak, ceplerimiz altınla dolmayacak. Artık ne vergi, ne de ganimet var!' Hayır, Yunan! Burada binlerce erkek benim savaş çağrımı bekliyor! Aileler, boylar, kabileler, kısacası pisliğin içine tohum ekmek istemeyen tüm insanlar! Evet, biz de böğürtlenlerden, güneyin meyvelerinden, tatlı İtalyan şarabından hoşlanıyoruz! Fakat biz Gotlar veya diğer Cermenler gibi toprak adamı, çiftçi değiliz. Biz at sırtından inmeyiz, Onegesios, hayvanlarımızı da canımız nereye isterse oraya götürürüz!"

"Bu kadar öfkeli olduğuna göre, seferini dilediğin gibi hazırla" dedi Onegesios. "Fakat benim başka ağlar örmeme izin ver... Bu oyuna başkalarının da dahil olduğunu unutma! Hatta bu başkalarının sayısının pek çok olduğunu da..."

"Ne demeye çalışıyorsun?"

"Yıldızların yarın hangi konumda olacaklarını bilemiyorum" dedi Onegesios bir kehanet bildirircesine. "Fakat İranlıları ve Kral Geiserich'in Vandallarını unutmamak lazım. Kendimiz de aynı yöne gitmeden önce, imparatorluğun kuzeybatı köşesinde neler olup bittiğini bilmeliyiz. Brittania, Roma'nın elinden kesin olarak çıktı. Franklar Galya'yı mutlaka ele geçirmek istiyor. Bu Cermen kavminin meşru hükümdarı olan Gundebaud, annesiyle birlikte bize sığındı.

Onun küçük kardeşi ise Aetius'tan medet umuyor. Hatta söylenene göre Aetius onu evlatlık bile edinmiş! Bu bizim heyecanlı dostumuzun keyfî bir davranışından öte bir şey..."

"Biliyorum" dedi Attila. "Frankların arasındaki taht kavgası bizimle Romalılar arasında ciddi görüş ayrılıklarının doğmasına neden oluyor."

"Romalılar kendi gözdelerini diğer Frank hainleriyle birlikte hediyelere boğuyor, hatta halkın onları sevinç çığlıklarıyla karşılamasını bile sağlıyorlar" dedi Laudarich Attila'nın söylediklerini onaylayarak.

"Fakat tüm bu kışkırtmalar bize yönelik!" dedi Attila öfkeyle. "Batı Roma bizi bir kumar masasına oturmaya zorladı... Cermen kavimlerinin tahtları için zar atıyoruz..."

"Ne yazık ki bunu Vizigotlarda yapamayacağız" dedi Onegesios. "Pirenelerin kuzeyinde yeni bir hükümdar tahta oturmaya hazırlanıyor."

"Theoderich'in sadece bir oğlu mu var?"

"Hayır, fakat oğullarının .en büyüğü olan Thorismund, son derece ateşli ve öfkeli bir delikanlı. Diğerlerinin gözünü korkutmayı başarmış."

"Bu bizim için hiç de kötü olmayabilir" dedi Attila ansızın gülerek. "O genç adamı daha yakından tanımaya çalışmalıyız."

"Haklısın" dedi Onegesios. "Bu genç kavimlerin çoğu Romalılardan bizden çok daha fazla nefret ediyor. Artık yeni ittifaklar için zaman olgunlaştı!"

"O halde daha büyük düşünmeliyiz... Daha uzaklara... ufka doğru..."

"Bakışlarını bu dünyanın sınırlarına yönelt!" dedi Yunan. "Konstantinopolis'in batısındaki Avrupa isimli küçük Roma eyaletini unut! Yarın ne olacağını kim bilebilir, kağanım! Çin

duvarının bile önünde paramparça olabileceği bir Hun devleti, çok mu uzakta..."

Attila kendi kendine gülümsedi. Öfkesi uçup gitmişti. Çok uzun yıllar önce atalarına karşı yapılan duvarı yıkma şerefinin belki de kendisine ait olacağı düşüncesi, çok hoşuna gitmişti.

"İşe *Imperium Romanum*'un Tuna kalelerinden başlayabiliriz" dedi sonra. "Evet, bu düşünce gerçekten de hoşuma gitti!"

Bu konuşmadan hemen sonra bir dizi diplomatik faaliyet başlamıştı. Hem Batı Roma, hem de Hunlar, var güçleriyle Vizigotları yanıltmaya ve Galya Eyaleti'ndeki Frankların kuvvetlerini bölmeye çalışıyorlardı.

Yaklaşık iki yıl önce Galya'dan kaçan ve bilgi birikimini Hun kağanına aktarmak için sabırla bekleyen o adam, Attila için giderek daha fazla önem kazanmaya başlıyordu.

"Çabalarının fazla sonuç getireceğini sanmıyorum" dedi asi Galya çiftçilerinin eski lideri. "Batı Roma topraklarında oturan Cermen kralları ve kabile prensleri çok uzun zamandır senin ne yapabileceğini konuşuyorlar. Onlar birer aptal değil... ancak sanırım rüşvet kabul edebilirler. Hesap kitap işinden iyi anladıkları söylenebilir..."

"Ne demeye çalışıyorsun?" diye sordu Attila alnını kırıştırarak. Biraz öne eğildi ve bakışlarını Bagaudi liderinin üzerine sabitledi. Eudo, Galya'daki Romalılar karşısında da sık sık yaptığı gibi, sahte bir bağımlılık ifadesiyle başını eğdi: "Kendilerine hak ve hukuk uygulanmayan kavimler, halklar, kitleler ve çiftçiler ne müttefik, ne de dost tanırlar! Onları korkutarak veya hayatlarını bağışlayarak, o gün için satın alabilirsin. Fakat geceleri okyanusların suyu veya göğün fırtınası gibi eskiden beri alışkın oldukları koşullara geri döneceklerdir."

"Biraz daha açık ve anlaşılır konuşamaz mısın?"

"Elbette konuşabilirim" dedi Eudo korkusuzca. "Fakat büyük ihtimalle bu benim başıma mal olacaktır."

"Başını filan istemiyorum, sende kalsın! Yeter ki konuş!"

"Tüm mesele, müttefiklerinin mağluplara davranış tarzı" dedi Eudo. "Bu tarz henüz kararsız olanları da ya Vizigotların, ya da Cermenlerin kucağına düşürecek."

Aradan üç hafta geçmişti. Adamlarıyla beraber çıktığı uzun bir at gezintisinden geri dönen Attila'yı, ordugâhında birtakım ilginç haberler bekliyordu. Büyük Kağan bir akıncı birliğinin eşliğinde güney, doğu ve kuzey yönlerine doğru Karpatların etrafında geniş bir yay çizmişti. Büyük Tuna kıvrımında tekrar güneye dönmüş, nehrin batı kıyısında bulunan Roma kalesi Aquincum'u geride bırakmış ve bir günden daha kısa bir sürede Tuna ile Tisza arasındaki ordugâhına geri dönmüştü.

"Duyduklarına inanamayacaksın" diye bağırdı İlek babasının seyahat pelerinini çıkarmasına bile meydan vermeden. "Tüm Galya yavaş yavaş bize gelmeye başlıyor..."

"Yine mi Bagaudlar?" diye sordu Attila ve hizmetkârların belindeki kayışı çıkartmalarına izin verdi. Sonra bir köle elinde keskin bir bahar suyunun bulunduğu bir çanakla ona yaklaştı. Attila ellerini suya daldırarak kirini temizlemeye çalıştı, sonra da yünlü bir havluda kuruladı.

"Hayır" diye karşılık verdi İlek, "Bagaudlar değil. Alanların kralı Sangibad'ı hatırlıyor musun?"

"Sangiban mı?" diye sordu Attila şaşkınlıkla. "Kral Goar'ın halefini nasıl unutabilirim ki? Birkaç on yıl önce Alanların bizi terk etmiş olmalarından daima üzüntü duymuşumdur. Fakat onlar daha batıya gitmek istiyorlardı ve ben Roma'da geçirdiğim rehinelik döneminin etkisinden henüz

kurtulamamıştım. Bugün Alanları tekrar yanımıza çekebilmek için elimden gelen her şeyi yapardım..."

"Görünüşe göre bunu başarmışsın bile" dedi İlek gülümseyerek. "Kral Sangiban'ın elçisi son derece gizemli davranışlar sergiliyor... Ağzından laf alabilmek için onu kırbaçlatmayı bile düşündüm, fakat haftalar boyunca at sırtından inmemesinin sebebini sadece sana söylemek istiyor..."

"Sangiban'ı en son küçük bir çocukken görmüştüm" dedi Attila düşünceli bir tavırla. Sonra başını kaldırıp gülümsedi. "Evet, aradan uzun zaman geçti... çok uzun zaman! O zamanlar birlikte koyunlarımızı gütmeyi öğreniyorduk. Karadeniz'in batı kıyılarında, harika ilkbahar günleriydi bunlar. Koçların kuyruklarına renkli kurdeleler bağladığımızı daha dün gibi hatırlıyorum..." Attila yavaşça güldü ve en sevdiği yere oturdu. "Alanların pembe domuzları vardı... siyah değil, pembe domuzlar... anlıyor musunuz... Bleda da oradaydı... o ve diğer yaşlılar, küçük civcivlerin kafalarını dişleriyle kopartarak eğleniyorlardı... şimdi Aetius burada olsaydı, bunun hayvanlarla fazla içli dışlı yaşamaktan kaynaklandığını söylerdi... Alan elçisi nerede?"

"Romalılar ise fındık farelerini bala batırıp diri diri yutuyorlardı" diye kıkırdadı Aybars.

İlek kısa bir el hareketi yaptı. Bir an sonra Attila'nın küçük kabul salonuna kara saçlı, kara elbiseli ve gözü pek görünüşlü bir Alan savaşçısı girdi. Omuzlarına çaprazlama bağladığı iki kuşakta iki kılıç sallanıyordu.

"Sen bir Alan mısın?" diye sordu Büyük Kağan diğerinin bir şey söylemesine fırsat kalmadan. "Daha ziyade bir İranlıya benziyorsun... Bir Sasani'ye..."

Kara saçlı adam bir an boyunca olduğu yerde taş kesilmiş gibi durdu. Herkes onun kendisini Büyük Kağan'ın önünde yere atmasını beklerken, o hiç istifini bozmadan

dimdik Attila'nın gözlerine bakıyordu. Hun kağanı dudaklarında affedici bir gülümsemeyle bir şeyler söylemeye hazırlanırken, Alan savaşçısı belini kırarak eğildi. Gerçekten de gözü pek biri gibi görünmesine rağmen, Galya Eyaleti'nde fazlasıyla uzun bir süre yaşamaktan dolayı suratı aydınlanmıştı. Attila'nın bir şeyler söylemesine gerek yoktu artık...

"Ey uçsuz bucaksız düzlüklerin efendisi, Hunların Büyük Kağanı, Muncuk Han'ın oğlu, atalarımız için savaşan ve ölen Uldız Han'ın torunu Attila! Seni selamlıyorum!" Uldız ismi Attila'nın sarayında çok uzun süreden beri ilk defa bir yabancı tarafından telaffuz ediliyordu.

"Seni buraya getiren sebebi bize söyleyecek misin?"

"Kral Sangiban'ın bir mesajını sana ve sadece sana iletmekle görevlendirildim."

Alan savaşçısı cesur bir adamdı. Bir süre için kimse onun bu akşamın sonunda ne olacağını bilemedi: Ya değerli hediyelere boğulmuş zengin bir adam, ya da kış kurtlarının ağzına lâyık bir et yığını! Cevabın oldukça gecikmeli olarak gelmesine rağmen, Alan savaşçısının kılı bile kıpırdamamıştı. Attila salonda bulunan herkesin dışarı çıkmasını istedi.

"Burada mı konuşmak istersin, yoksa birlikte bir at gezintisi yapalım mı?"

"Sana sadece tek bir cümle söyleyeceğim."

"Gel o halde!" dedi Attila. Kafasına kara koyun postundan yapılmış börkünü geçirdikten sonra, Alan savaşçısıyla birlikte küçük kabul salonundan çıktı. Birlikte pek çok oda ve salondan geçtiler. Yol boyunca karşılaştıkları kadın, erkek ve çocuklar onları görünce derhal ayağa fırlıyor, Attila ise bir el hareketiyle onları selamlayarak oturmalarını işaret ediyordu.

"Atlarımın yanına gidelim" dedi Büyük Kağan. "En iyilerinden birkaçını daima yakınlarımda bulundururum. Bir Hun

kağanının gerçek tahtının neresi olduğunu unutmamak için, günde en az bir kere bir eyerin üzerine çıkarım."

"Böyle düşünen bir tek sen değilsin" dedi Alan ve güldü.

"Hoşuma gidiyorsun" dedi Attila birkaç adım attıktan sonra. "Bu soğukta ta Galya'dan buraya gelmeni sağlayan nedir?"

"Kral Sangiban'ın eli ve yüreği" diye cevap verdi Alan. "Batı imparatoru, Roma'nın soylularının ve güçlerinin ağlarına geri döndü. Galya Eyaleti'ne yeni cezalandırma seferlerinin başlaması söz konusu. Kralım çok endişeli, çünkü o durumda Vizigotların mı, yoksa Romalıların mı müttefiki olması gerektiğini bilmiyor..."

"Benden ne istiyorsun?" diye sordu Attila. Tüm keyfi bir anda kaçmıştı. "Bunları bana neden anlatıyorsun?"

"Çünkü biz de düşünme yeteneğine sahibiz" dedi Alan korkusuzca. "Senin şu anda her zamankinden daha fazla dosta ihtiyacın var. Elbette ki istersen yeniden Doğu Roma'ya ve Konstantinopolis'e saldırabilir, hatta onları fethedip yağmalayabilirsin bile."

"Sizin açınızdan bunun ne sakıncası var?"

"Hiçbir sakıncası yok" dedi Alan kralının adamı. "Gideceğin yönden başka, hiçbir sakıncası yok..."

Attila bir an için duraksadı, sonra gülmeye başladı. "Yoksa bir Hun kağanının sadece bir yöne doğru akın edebileceğini mi düşünüyorsunuz? Yoksa biz yüzyıllardan beri sadece batıya doğru gitmeye mi lanetlendik?"

"Roma'dan oldukça etkilenmenize rağmen... siz göçebesiniz ve daima göçebe kalacaksınız!"

"Demek batıya gideceğimi düşünüyorsunuz?"

"Evet. Kral Sangiban böyle düşünüyor... ama sadece o değil! Vizigotlar, Franklar, Burgundlar, Almanlar da..."

"Onlardan başka?"

Alan savaşçısı belli belirsiz gülümsedi. "Roma'da Kral Geiserich'le birlikte bulunduğunu unutmadık..."

Attila hafif bir ıslık çaldı.

"Kement" dedi düşünceli bir tavırla. Dudaklarında ince bir gülümseme vardı. "Beni yakalamak için üzerime büyük bir kement atıyorsunuz... Kime karşı mücadele etmemi istiyorsunuz? Vizigot kralı Theoderich'e karşı mı? Yoksa Afrika'daki Vandal kralına karşı mı?"

"İyisi mi şöyle diyelim: Alplerin kuzeyinden Galya üzerine yürümen, Geiserich'in çok hoşuna giderdi. Bu hareket hem Roma'yı gereksiz yere heyecanlandırmaz, hem de Vandalların Sicilya ve İtalya kıyılarına çıkmak üzere gemilerine binmeleri esnasında, Aquitania'daki Vizigotların ve İspanya'daki Sueblerin dikkatini başka yöne çeker."

"Şu Geiserich'e bak hele!" dedi Attila gülerek. Aynı anda ona derhal bir mektup yazmaya karar verdi. Milyonların oturduğu Ebedî Şehir'le birlikte İtalya'nın güneyi ve İspanya Vandalların, İtalya'nın kuzeyi ve tüm Galya ise Hunlara ve müttefiklerine ait olacaktı. Bu, planlamaya ve uğrunda mücadele etmeye değer bir hedefti!

Attila ansızın içinde garip bir heyecan hisseti. Gözlerinin önünde ilk kez yeni, büyük bir resim belirmişti - kavminin doğudan batıya yaptığı büyük göçe, tüm savaşlara, tüm açlık ve sıkıntılara son verecek bir resim. Tekrar hayvanlarıyla birlikte yolları sınırlar ve duvarlar kesilmeden otlaktan otlağa dolaşacak, yurtlarında mutlu bir şekilde yaşayacaklardı. Hem de tüm bunlar kuzeyin çorak soğuğunda, çöllerde veya bataklıklarda değil, Galya'nın yemyeşil ovalarında gerçekleşecekti.

Attila derin derin içini çektikten sonra silkinerek kendine geldi. Alan savaşçısı sessizce bekliyordu.

"Ama siz... Vizigotların vasalları değil misiniz?" diye sordu Attila.

"Bunu da nereden çıkardın?" dedi Kral Sangiban'ın elçisi. "Birlikte savaşmaya son verdiğimiz günlerden bu yana kimseye bağımlı olmayan özgür bir kavim olarak yaşıyoruz!"

"Sangiban'ın Orleans valisi olmasına Vizigotların karşı çıkmadığını söylemek istiyorsun sanırım."

"Bu nedenle seninle yalnız konuşmak benim için bu kadar önemliydi" dedi Sangiban'ın elçisi. "Bunu ancak bu şekilde baş başa konuşurken sana söyleyebilirdim. Sırtımızı Vizigotlara dayamak zorundaydık. Başka pek çok kavim gibi biz de, birtakım gösteriş budalası Romalılar adlarına bilmem nerede bir zafer takı veya sütunu diktirecekler diye kanımızı dökmekten bıktık!"

"Peki" dedi Attila. "Başkalarının önünde utanmamak için benimle baş başa görüşmek istemeni geçerli bir neden olarak kabul ediyorum. Başka bir nedenin daha var mı?"

"Evet" diye cevap verdi Alan bir an bile tereddüt etmeden. "Kral Sangiban, Galya üzerine yürümeden önce, senin Kral Theoderich'e bir mektup yazmanın uygun olacağını söylüyor. Ona ya bir ittifak, ya da Galya'yı zapt etmene ses çıkarmaması için bir miktar altın önerebilirsin."

"Bir ittifak mı? Veya altın... Neden? Vizigotlar en başından bu yana bizim önümüzden çekilmediler mi?"

"Belki de Vizigotlara iki gerçeği hatırlatmak gayet iyi olur" dedi kara saçlı Alan. "İlk gerçek, onların efsanevî kralları Alarich'e Roma kapılarını açanın bizzat sen olduğun..."

"Ya ikinci gerçek?"

"Roma ve Aetius'un General Litorius kanalıyla Vizigotlara karşı savaş yürütüyor oldukları..."

"Doğru, bu da kulağımıza gelmişti" dedi Attila düşünceli bir tavırla.

"Kral Theoderich'e yazacağın mektubu ona bizzat ben götürebilirim" dedi korkusuz Alan. "Kralım bu yapacakları-

na küçük bir karşılık olarak sana Orleans şehrini ve Loire'in kuzeyinde biz Alanlarla silah ittifakı öneriyor..."

"Yani Armorica'dan Frank bölgesine kadar uzanan tüm ovalık Galya'da..."

"Aynen söylediğin gibi" dedi Alan.

"Son bir sorum var" dedi Attila. Kral Sangiban'ın elçisi evet anlamında başını salladı ve merakla kaşlarını kaldırdı.

"Acaba Bagaudlar Romalılar tarafından işgal edilen ve özgürlüğü uğruna yüzyıllardan beri savaştıkları topraklarını bize teklif ettiğinizi biliyorlar mı?"

Aynı yıl Konstantinopolis'te Priskos'un Hun Kağanı Attila'nın sarayına yaptığı seyahat üzerine yazdığı rapor metni yayımlandı. Ellerine bu rapor geçen Hunlar okudukları karşısında ya öfkeyle başlarını salladılar, ya da kahkahalarla güldüler. Maximinos ve Priskos'un başarısız elçilik görevleri üzerine yazdıkları ağlamaklı raporun incinen Roma gururunun ürünü olduğunu tek bilenler onlar değildi.

Şayet elinde olsaydı metnin yazarı Hunları esen rüzgârdan, yağan yağmurdan, sineklerden, karıncalardan, hatta geceleri öten baykuşlardan dahi sorumlu tutacaktı. Ne Attila, ne de Aybars gibi büyük bir şaman, bu raporun sadece yeni imparator ve Yeşiller Partisi için yazıldığını, gelecekte de Hunlar ve kağanları hakkındaki tüm kanaat ve düşüncelerin alt yapısını oluşturacağını tahmin bile edememişlerdi.

Ve bir başkası daha Büyük Kağan Attila'nın ordugâhı ve kendi öz kardeşi hakkındaki her şeyi en ince ayrıntısına kadar öğrenmişti: Bu olayların yaşandığı yıl Priskos Roma'da Merowech'le karşılaşmıştı. Bu genç Frank prensi, *Imperium Romanum*'un batı yarısının silahlı kuvvetlerinin genel komutanı Aetius tarafından resmen evlat edinilmişti.

Aynı yılın sonlarına doğru imparatorluk sarayının Raven-

na'dan Roma'ya taşınmış olduğu haberi doğrulandı. Romalılar tarafından hâlâ Alarich'in rehinesi ve Prens Athawulf'un oynaşı olarak aşağılanan Galla Placidia bu taşınmaya dayanamamış ve Roma'da ölmüştü. Ne var ki yine aynı şehirde toprağa verilmiş, ebedîyete Ravenna'da yaptırmış olduğu o çok sevdiği küçük mozolesinde intikal etme mutluluğuna nail olamamıştı.

"Büyük kartallar düşmeye devam ediyor!" dedi Attila yılın en uzun gecesinde. "Bu hepimiz için oldukça kötü bir yıl oldu."

"Artık ısırarak yiyemediğim yıldan bu yana yaşadıklarımın en kötüsü" dedi Aybars derin bir iç çekmeyle. Attila, Onegesios ve Scottas'a baktı.

"Bu olanların aslında size bal kadar tatlı gelmesi gerekir" dedi Attila alaycı bir sesle. "Yoksa sizin o çok meşhur Yunan trajedilerinde buna benzer bir şey var mıydı? Bu oyuna nasıl bir isim vermek gerekir? *Veliahtların Yılı* mı? Hayır, doğrusunun şu olması gerekir: Düşen Kartallar! Nedenini biliyor musunuz? Çünkü tüm taraflar bu kuşa diğerlerinin tümünden daha fazla saygı gösteriyor ve onu armalarında kullanıyorlar - yani Romalılar, Cermenler ve biz..."

Attila kuru bir sesle güldü, sonra da haftalar boyunca gerçekleşen önemli olayları uzun, teatral bir monolog şeklinde hem onlar, hem de kendisi için anlatmaya başladı: "*Imperium Romanum*'un büyük komplocuları artık gerçekten de kazandıklarını düşünüyor olmalılar! Önce imparatorları Üçüncü Valentinian'ı yarım yüzyıl sonra Ravenna'yı terk etmeye ve Ebedî Şehre geri dönmeye zorladılar. Valentinian ile Honoria'nın anneleri Galla Placidia orada hayatını kaybetti. Fakat pek çok insanın sandığı gibi üzüntüden değil, utançtan! Bu suretle ben... evet, Hunların ve müttefik kavimlerinin Büyük Kağanı Attila, tüm kayınvalidelerin en değerlisini kaybetmiş oldum! Bu kadının ardından ağlayın,

dostlar! İlk *çakkar* naramı işittiği günden beri benden nefret ettiğini çok iyi bilmeme rağmen, ben de onun ardından göz yaşı döküyorum! Yine de her şeye rağmen imparatorluğun tüm kadınlarının bu en sıradışı olanı, tüm yaşamı boyunca biz barbarların giderek güçlenmemize vesile oldu! Onun ölümü bir devrin sonudur! Onunla birlikte yeğeni İkinci Theodosios, yani hatırlayabildiğim tüm zamanlar boyunca Doğu Roma imparatoru olan adam, Roma adı verilen büyük tiyatronun sahnesinden çekildi. Bunu son derece etkileyici bir şekilde, attan düşmek suretiyle yaptı. Böyle bir trajedinin sonu nasıl gelir? Bunu benim gibi siz de biliyorsunuz: Galla Placidia'nın kardeşi Arkadios'un kızı, İkinci Theodosios'un kız kardeşi, babam Muncuk Han'ın Hunların Büyük Kağanı olduğu günlerden beri *Augusta* olan fanatik Hıristiyan Pulcheria, *magister domesticus* Markanios ile evlendi. Bu evlilikten önce tribunus olan Markianos, Theodosios'un ölümüyle birlikte derhal imparator ilan edildi. Pulcheria onu yatağına almıyor, fakat hepimize karşı cephe alması için var gücüyle çalışıyor! Bundan cesaret alan Batı Roma da artık bize vergi ödemek istemediği gibi, kollarımın arasına sığınmak isteyen Honoria'yı benimle alay edercesine Hercules Bassus adlı kim olduğu belirsiz bir saraylıyla alelacele evlendiriyorlar! Şu anda kafamda tek bir soru var: önce hangi tarafı vurmalıyım? Acaba içinizde bu sorunun cevabını bilen biri var mı?"

Attila sustu ve gözlerini teker teker orada bulunan adamların yüzlerinde gezdirmeye başladı. Ne müttefiklerinin kralları, ne de kendi akıllı danışmanları tek kelime bile etmiyorlardı.

Oysa bu sorunun cevabını çok iyi biliyorlardı! Hem de her biri teker teker!

Çünkü hepsinin yüzünde mutlu bir gülümseme vardı.

HEDEF

29
De Bello Gallico

Kara Hunların ve müttefik kavimlerinin Büyük Kağanı, 451 yılının Şubat ayının ilk günü şafak sökerken atına bindi. Kağanın altın işlemeli tahta eyeri, tüm hayvanlarının en güzeli ve soylusu olan bu kara aygırın sırtına o gün ilk kez vuruluyordu. Pırıl pırıl parlayan dizginlerin, eyer tokasının ve üzengilerin kayış bağlantıları, üzerleri kartal motifleriyle işlenmiş altın levhalarla süslenmişti.

Binlerce erkek, kadın ve çocuktan oluşan büyük bir kalabalık, gecenin ilk saatlerinden beri batı seferinin başlayacağı büyük günü bekliyordu. Neredeyse tüm aileler geride kalacaktı. Attila bu kez sefere değişik kavimlerden pek az kadın ve kızın katılmasına izin vermişti. Ordusunun hantal ve yavaş olmasını istemiyordu. Kafilede pek az yurt ve araba vardı; savaşçıların yolda temin edebilecekleri ihtiyaç maddelerini yanlarına almaları kesin olarak yasaklanmıştı.

Attila, açık yakalı ve gece ayazına karşı uzun kollu bir iç gömleğinin üzerine, beyaz yünden yapılma bir gömlek giymişti. Bacaklarına üst üste iki keten pantolon geçirmişti, ayaklarında içleri kürklü kahverengi deri çizmeler vardı. Çizmelerin tokaları ve mahmuzları altın işlemeliydi. Kenarlarında değerli madenlerden yapılma küçük figürler sallanan,

bunun yanı sıra boydan boya altın levhalar ve mücevherlerle süslenmiş ağır deri kemere küçük bir bıçak ile kıvrık kabzasının ucunda yeşil bir safir parlayan bir hançer asılıydı. Omuzlarına Roma lejyonlarının komutanlarına benzer şekilde, önü kartal şeklinde altın bir tokayla göğsünde birleştirilmiş, dört köşeli yün bir pelerin atmıştı. Gotların en iyi mücevher ustasının uzun bir çalışma sonucunda hazırladığı yeni miğferi başına yerleştirmişti. Altın gibi ışıldayan ve demir şeritlerle sağlamlaştırılmış olan miğfer, Attila'nın ince uzun bir şekil verilmiş başını ikinci bir deri tabakası gibi sarıyordu.

Attila'nın üzerinde silah olarak ok ve yay değil, sadece Oktar Han'ın bir zamanlar Uldız Han'dan devraldığı, sonra da hazinesinin ücra bir köşesine atıp unuttuğu süs kılıcı sallanıyordu. Diğer komutanlar da silahlarını boş yere nemin ve soğuğun pençelerine terk etmek istemiyorlardı. Kılıçların ve diğer silahların, zincir zırhların, binlerce ok ucunun ve bıçağın neredeyse tümü yağa batırılmış yün battaniyelerin içinde muhafazaya alınmış, bin yıldan beri bozkır fırtınalarına ve nemli soğuklara dayanmış olan kağnıların üzerine yüklenmişti.

Sayıları yüz binden fazla olan insanlar artık sadece kağanın sağ elini kaldırmasını ve ileri işaretini vermesini bekliyorlardı. Fakat Attila *Imperium Romanum* topraklarına ayak bastıkları günden beri gerçekleştirilen en büyük seferin kendiliğinden başlamasını istemiyordu. İşaret ve sembollerin insanlar üzerinde ne denli etkili olduğunun gayet iyi farkındaydı ve harekete nasıl geçeceklerini son âna kadar herkesten saklı tutmuştu.

Aybars Amca'nın talebesi olan birkaç genç adam alçak sesle ıslık çalıyordu. Bu arada yarı kör ve topal bir ihtiyar haline gelmiş olan şaman, ağzındaki son dişlerin arasından

cıvıldadı. Bu sesin duyulmasıyla birlikte yaklaşık otuz, kırk kadar yanar ok, tan kızıllığının kapladığı gökyüzüne doğru uçmaya başladılar. Oklar arkalarında renkli dumanlar bırakarak bir müddet yükseldikten sonra, kışın en soğuk günlerinde bile ortasında daire biçimli, donmayan bir alanın bulunduğu küçük göle düşmeye başladılar. Gölün ortasındaki bu alana "Şamanın Sessizliği" adı veriliyordu, çünkü kış cinlerine ve şeytanlarına buradan kurbanlar sunmak mümkündü.

Büyük Kağan bir an daha bekledi, sonra Hiung-nu'ların birbirleriyle savaşan altı Çin devletinin ortaklaşa inşa ettikleri sedde saldırırken attıkları o çok eski narayı haykırdı:

"Urrhaaa!"

Sonra bir kez daha öylesine tiz ve yüksek bir sesle haykırdı ki, son saflardaki savaşçılar bile onu rahatlıkla duydular:

"Çakkar!"

Aynı anda binlerce ok yavaş yavaş aydınlanmakta olan soğuk gökyüzüne doğru yükselmeye başladı. Farklı hızlarda ıslık çalarak uçan oklar havada sanki devasa bir kartal motifi meydana getirdiler, sonsuzluk kadar uzun bir an boyunca gökyüzünde o şekilde asılı kaldılar, sonra da yine farklı hızlarda ve farklı desenler oluşturarak aşağı düşmeye başladılar.

Hun, Got ve diğer kavimlerden savaşçılar, bu olağanüstü güzellikteki görüntünün ne anlama geldiğini kavramışlardı. Bunu anlayamayanlar bile ok gruplarının gölün buz kaplı yüzeyine teker teker düştüğünü görüyor, buzların en büyüğünün donmuş bir koyun gözü şeklini alacak biçimde un ufak olduğunu duyuyorlardı.

Hunların Büyük Kağanı sağ elini kaldırır kaldırmaz, uçsuz bucaksız ovayı büyük bir sevinç dalgası kapladı. On binlerce insan bir ağızdan gülüyor, bağırıyor ve haykırıyordu. Civardaki atlar, koyunlar, inekler ve vahşi hayvanlar bile oldukları yerde şaha kalkıp bağırmaya başlamışlardı. Metal

metale, tahta tahtaya vuruyordu. Sonra da insanlardan, hayvanlardan ve arabalardan oluşan dev kütle yavaş yavaş harekete geçti. Tisza ve Drau boyunca ilerleyerek Ren Nehri'ne ulaşacaklardı. Hedefleri ise yarım bin yıldır Roma işgali altında bulunan Galya'ydı.

Büyük Kağan Attila, Batı Roma üzerine daha önce görülmedik büyüklükte bir ordu ile yürüyordu. Müttefik güçlerin arasında en büyük vurucu güce Ardarich'in Gepidleri sahipti. Attila onlara gözü kapalı güvendiği için onları kimi zaman öncü birlik, kimi zaman da artçı birlik olarak kullanıyordu.

Onların arkasından ise Kral Valamir önderliğindeki Ostrogotlar geliyordu. Onları Hun hanı Edekon önderliğindeki Skirler, sonra Rugiler, Heruler, Quadlar, bazı Sueb kabileleri takip ediyor, en son sağ kanatta da Thüringler bulunuyordu. Bir müddet sonra da Attila tarafından desteklenen veliahda bağlı olan birtakım doğu Frank kabileleri de onlara katılacaktı.

Bu sayısız kavmin dilleri, lehçeleri ve isimleri, kafilede bulunan bazı Hıristiyanlara Eski Ahit'teki bazı hikâyeleri hatırlatıyordu. Örneğin Babil kulesi, İsrail kavminin yola çıkışı, Massada Yahudilerinin ölümcül cesaretleri, göksel orduları bile utandırmayacak şiddetteki gürültü... Akşamları yakılan ateşlerin başlarında kadınlar, kızlar ve çocuklar, büyük kafiledeki kavim, boy ve kabilelerin isimlerini doğru bir şekilde tasnifleme oyunu oynayarak eğleniyorlardı.

Buna rağmen Attila'nın içi rahat değildi. "En iyi savaşçılarım yanımda değil" diyordu durmadan. "Tüm Hun kağanlarının canlarını bile teslim edebilecekleri, karşılarında hiçbir varlığın duramayacağı hızlı okçularım, en iyi süvarilerim burada yok. Fakat onları İran boyunduruğundan kurtulmaya

çalışan Ermenilere destek olmaya göndermek *zorunday-dım*!"

"İki tarafa birden bakmak, hiçbir zaman doğru bir davranış değildi" dedi Aybars itham dolu bir sesle.

"Şu kocakarı öğütlerinden vazgeç artık" diye cevap verdi Attila kaba bir sesle. "Elbette ki hakkın var, fakat sadece bir tarafa bakacak olursam, öteki taraf mutlaka elimden çıkar - hem de neresi olursa olsun!"

"Sen de benim kadar iyi bilirsin ki, iki tarafa da sahip olmak isteyen bir kimse, sonunda her ikisini de kaybeder" dedi şaman bir kez daha. Attila donuk gözlerle önüne bakıyordu. "Fazla vaktim yok. Unutma, amca! Geride tam elli altı kış bıraktım..."

"Biliyorum" dedi Aybars. "Ve kendi yaşına karşı bir düşman gibi mücadele etmeye başladığını da biliyorum. Hâlâ güçlü olduğunu ispat etmek peşindesin, artık bana ve öbür dünyadan aldığım işaretlere kulak asmıyorsun..."

"Yaşamım boyunca sözünü dinlediğim tek insan sensin."

"Madem öyle neden yola çıktın?"

"Başka çarem yoktu" diye cevap verdi Hunların Büyük Kağanı. "Almanlar iki cephe arasında bulunuyor ve tarafsız olduklarını iddia ediyorlar. Fakat bu tarafsızlık saçmalığı ne anlama geliyor ki? Kavimler ve kabileler arasındaki saflaşma ne kadar belirgin olursa, cepheler de o kadar açık bir şekilde ortaya çıkar..."

"İşte bu nedenle ilk adımı atmadan önce son adımı hesaplamak çok önemli..."

"Biz insanları yönetmek için savaşmayız, bu *Imperium Romanum*'un işi" dedi Attila. "Biz de fethetmek ve ganimet elde etmek istiyoruz, fakat tüm dünyaya hükmetmek isteyen bir politikaya asla hizmet etmeyiz!"

"Bunu başaracaklarını artık hiç sanmam" dedi şaman.

"Bana kalırsa asıl doğru olan bunun tam aksi: Biz Hunlar olmasaydık, Batı Roma'nın bugün ne durumda olacağını düşündün mü hiç?"

Attila, birleşik Hun ve Gepid güçlerinin, Yukarı Ren bölgesindeki doğal setleri aşamayacağını çok çabuk anlamıştı. Sık ormanlarla kaplı yüksek dağları aşmak mümkün değildi. Aetius'un kendi lejyonları veya başka Roma birlikleriyle kuzeyden üzerine yürüme ihtimalini göz önünde bulundurduğu halde, ordunun iki kanada ayrılmasını emretti.

Hızlı Gepid atlıları güneye doğru inerek, Augusta Raurica'da Ren Nehri'ni aştılar. İmparator Konstantin tarafından bile ziyaret edilen bir zamanların bu büyük ve önemli Roma şehri, artık acınacak durumdaki bir sınır kalesinden ibaretti. Gepidler buradan batıya doğru at sürmeye devam ettiler, Galya'ya ulaştılar ve tekrar ordunun ana kanadıyla birleşmek için Maxima Sequanorum bölgesinden kuzeye döndüler. Büyük Kağan bu arada Kara Ormanlar'ın önünden kuzeye çıkmış, Ren Nehri'ne ulaşmış ve Koblenz bölgesinden itibaren nehri aşmak için her fırsatı değerlendirmişti. Sık ormanlarla kaplı Mosel Vadisi, bozkır atlılarına kesinlikle uygun olmayan bir yerdi. Bu nedenler Romalılardan ele geçirilen kuşatma aletleri, mancınıklar ve yedek parçalar, büyük çabalar ve sayısız kaza sonucu geniş nehir teknelerine yüklenerek nehirden yukarı doğru çekilmeye başlandı.

Geri kalan savaşçılar ve kavimler ise biri Andernach'a, diğeri Bingen'den Trier'e uzanan Roma yolları üzerinde ilerlemeye devam ediyorlardı.

Almanların bu dağlar sayesinde kurtulmuş olmalarına rağmen, benzer dağlar Trierliler için ölümcül bir tuzağa dönüşmüştü. *Imperium Romanum*'un kuzey sınırının bu mağrur kalesinden geriye artık sadece anıtlar, kapılar ve surlar

kalmıştı. Trier, yüzyılın daha ilk yarısında Romalıların ve Cermenlerin yardımcı kuvvetleri tarafından en az iki kere işgal edilip yağmalanmıştı.

Hunlardan ve müttefiklerinden oluşan kafile Roma köprüsüne ulaştığı zaman, bu şehirde yaşayan insanların sayısı artık beş bini bile bulmuyordu. Diğerlerinin tümü ya önceden şehri terk etmiş, ya da son anda kaçmayı başarmışlardı. Buna rağmen hem şehrin içi, hem de civar köyler ve çiftlikler kaçmaya çalışan insanlarla doluydu. Fakat Attila Alarich değildi ve piskoposların tapınaklarından korkmuyordu. Birkaç saat sonra Augusta Treverorum'un kiliseleri cayır cayır yanıyordu.

Büyük Kağan, çok geniş bir alana yayılmış olan kavim ve kabilelerin bir araya toplanmalarını emretti. Büyük Roma ordu yolu üzerinden Galya'ya yürürken ordunun bir bütün olmasını istiyordu.

Thüringler de Attila'nın emrine uyarak geri dönmek zorundaydılar. Bu Cermen kabilesi Ren boyunca yukarı doğru at sürmüş ve Belgica I Eyaleti'ne ulaşmıştı. Savaşçılar hedefe ulaştıkları kanaatindeydiler. Haftalar boyu süren ıslak ve zorlu bir yürüyüşten sonra, artık nihayet ganimet görmek istiyorlardı. Hunların henüz Belçika'ya ulaşmamış olmalarına rağmen, en kuzeyde oturan müttefikleri olan Thüringler, yerli halk arasında bugüne dek görülmemiş bir kıyım başlatmışlardı. Tongem ve civarında oturan insanlar, engellenemez bir şekilde üzerlerine yürüyen fatihleri hiç olmazsa biraz yumuşatabilmek için ellerinden geleni yapmaya başladılar. Thüringlerin arasında Hunların bulunmadığını bilmiyorlardı. Onlara yiyecek ve içecek getirdiler; sonra da barış istediklerinin ve tüm arzularını karşılamaya çalışacaklarının teminatı olarak, içlerinden bir kısmını rehine olarak bırakmaya karar verdiler.

Fakat Thüringler bu teklifi kabul etmeye kesin olarak yanaşmadılar. İçlerinden hiçbiri diğerlerinin dilinden anlamıyordu. Fatihlerin ve mağlupların ikisinin de Cermen kavminden olmasına rağmen, Thüringler Hunların yardımcı kavmi oldukları için bir tek olsun tutsak alamayacaklarına kendilerini inandırmışlardı. Gönüllü olarak kendilerine gelen rehineleri uzun boylu bir soruşturmaya gerek görmeden öldürdüler. Delikanlıları bacak kirişlerinden ağaçlara astılar ve iki yüzden fazla genç kızı Gotların hainlere uyguladıkları cezalandırma yöntemiyle korkunç bir şekilde öldürdüler: Kurbanlarını kollarından bir atın boynuna bağladılar, sonra da korkunç çığlıklar atarak atları kırbaçladılar. Yine başkaları da zalim ve anlamsız bir şekilde öldürüldü: Thüringler kurbanlarını sıkı sıkıya bağlayarak eski Roma yollarındaki derin tekerlek izlerinin içlerine sıkıştırdılar, sonra da büyük arabalarını onların üzerlerinde sürmeye başladılar. Kısa süre sonra kırılan kemiklerin sesleri, atların kişnemelerinden ve büyük tekerleklerin gıcırdamalarından çok daha iyi duyulur olmuştu.

Büyük Kağan Attila bu zulümden ancak çok sonra haberdar olmuştu. Yola çıkışından bu yana ilk kez gerçekten öfkeleniyordu. Derhal yeni bir emirle gelecek yıllarda işe yarayabilme ihtimali bulunan mağluplara zarar verilmemesini buyurdu.

"Biz Gotlar gibi çiftçi veya orman adamı değiliz" dedi akşam ateşin başında otururlarken. "Fakat daha ilerilere gitmek için bu bölgenin insanlarına ihtiyacımız var. Çok büyük bir orduya sahibiz. İhtiyaçlarımızı temin etmemiz lazım ve bunu yapabilecek olan insanları kendi ellerimizle öldürmemiz büyük bir hata olur."

Attila bir süre düşündükten sonra konuşmaya devam etti: "Aynı zamanda gelecek haftalar boyunca önümüze çıkacak olan Roma şehirlerinin hem eski, hem de yeni isimlerini

kullanmamız, kafa karışıklığına yol açabilir. Bu nedenle Loire bölgesine kadar sadece Frankların ve Bagaudların kullandıkları isimleri kullanacağız. Bunun mümkün olmadığı yerlerde ise Latince isimleri kullanabiliriz. Orleans'tan sonra ise şehirler, dağlar ve nehirler için Vizigot isimlerini telaffuz edeceğiz!"

Bu düzenlemenin gerçek sebebinin pek az kimse tarafından anlaşılmış olmasına rağmen Attila, Onegesios, Scottas ve şaman, fethedecekleri Galya bölgesinde Romalıların devamcısı olarak ortaya çıkmamalarının daha iyi olacağı hususunda fikir birliğine varmışlardı.

Sonra da Attila sefer boyunca ilk kez savaş meclisini toplamaya karar verdi. Kralların, prenslerin, hanların, küçük Cermen kabilelerinin savaş yargıçlarının ve çok çeşitli fonksiyon, unvan ve görevlere sahip diğer soyluların katılımıyla oluşturulacak meclise ne isim vereceğini Attila uzun süre düşünmüştü. İlk başta *Yüzler Meclisi* tanımlaması ona uygun görünmüştü, fakat sonra aklına yıllar önce kendisine bir çobanın getirdiği o kılıç gelmişti. O kılıca yabancı savaş tanrıları Ares ve Mars'ın isimleri verilmemiş miydi? Bunun üzerine Attila en uygun tanımlamanın *Büyük Savaş Meclisi* olacağına karar vermişti. Kendisinden önceki kağanlar döneminde yapılan toplantılarda Attila'yı rahatsız eden çok fazla nokta vardı. Özellikle Roma senatörlerinin ve hatiplerinin yaptıkları uzun konuşmaları andıran, gereksiz ve lüzumsuz gevezelikler onun canını fazlasıyla sıkıyordu. Bu nedenle Büyük Kağan danışmanlarıyla birlikte bir savaş meclisinin görüp göreceği en ağır koşulları uygulamaya koymaya karar verdi: Attila'nın nihaî kararından önce yaklaşık yüz kadar katılımcı diğerlerinin önünde sadece bir kez söz alabilecekti. İsteyen bu konuşmayı kendi dilinde yapabilecekti ve kimse derin bir nefes alma süresinden bir an fazla konuşa-

mayacaktı. İlk bakışta bir diktatörün icraatına benzeyen ve eski yasalarla anlaşmaların tümünü reddeder görünen bu karar, aslında bir dizi örgütsel avantajı da beraberinde getiren mükemmel bir iktidar aygıtıydı.

Müttefik kuvvetlerinin toplam savaşçı sayısı neredeyse yüz bini buluyordu. Orduyla beraber hareket eden çok sayıda zanaatçı, köprü ve yol yapımında köle olarak kullanılan tutsaklar, sayıları giderek artan kadın ve çocuklar bu rakama dahil değildi. Esas savaş gruplarının günde elli mil, hatta acil durumlarda daha da fazla yol almalarına rağmen, giderek hantallaşan büyük kafile bazı günlerde on mil bile ilerleyemiyordu. Kötü havalarda, nehir kıyılarındaki ıslak çayırlarda, dar orman yollarında ve taşlı nehir yataklarında ordunun azıcık ilerleyebilmesi bazen günler boyu sürebiliyordu.

Tüm bu zaman boyunca her gün inanılmaz miktarlarda yaban hayvanı avlanıyordu. Bunun yanı sıra yolda rastlanan ahırlarda ve çayırlardaki koyunların, sığırların ve diğer hayvanların tümüne el konuluyordu. Elbette ki bu hayvanlar ilk fırsatta kesiliyor, kızartılıyor veya haşlanıyordu. Savaşçılar arasında sudan sebeplerle kavgalar çıkıyor, öfkeli adamlar birbirlerini bıçaklıyor, kafiledeki çocuklara her gün yenileri ekleniyordu. Bu sürekli hareketliliğin içinde genel olarak herkesi kaplayan bir huzur ve güven ortamının varlığını, bu tür bir yaşam tarzına ancak kuşaklardan beri alışkın olan biri fark edebilirdi.

Kafiledeki kadınların ve erkeklerin pek çoğu için nereden gelip nereye gittikleri hiç önemli değildi. Gün boyunca at üstünde veya yaya olarak ilerledikleri, bir şeyler yiyip içtikleri ve akşamları kendilerine bir yatak hazırlayıp uyudukları her yer onların eviydi. Yol boyunca karşılarına çıkan ve insan eliyle yaratılmış olan hiçbir şey onları rahatsız etmiyordu. Çayırlarda otlayan ineklere nasıl kesip yemek için el ko-

yuyorlarsa, aynı şekilde kendilerine yiyecek ve ganimet verene kadar köylerin ve şehirlerin başına bela kesiliyorlardı.

Eski Roma şehri Metz, 451 yılının 7 Nisan günü Hunların önüne güzel bir engel gibi dikilmişti. Şehrin duvarları ve evleri, onlara yola çıktıklarından bu yana elde edecekleri en doyurucu ganimeti vaat ediyordu. Kuzey Alpleri ile Tuna arasındaki harap bölgelerde keselerine bir tek altın olsun girmemişti.

Aryan Gotların bir kısmının bağışlama günü diye bir şeyler mırıldanmalarına rağmen, Büyük Kağan Attila savaşçılarının şehri diledikleri gibi yağmalamalarına izin verdi. Palaestina adlı Roma eyaletinde çarmıha gerilen tanrının birkaç saat içinde dirilip dirilmeyeceği, Hunların aç karınlarını hiç ilgilendirmiyordu.

Paskalya bayramının kutlandığı cumartesi günü, Kara Hunların ilk akıncı birlikleri kıvrık yaylarını ve ıslık çalan oklarını kullanmadan şehrin sokaklarına daldılar. İlk beş yüz savaşçı naralar atarak atlarını dörtnala sürüyor, pırıl pırıl cilalanmış ve yağlanmış kılıçlarıyla karşılarına çıkan her engel bertaraf ediyorlardı. İkinci beş yüz atlı evlerin içlerine daldılar ve gözlerine değerli görünen her şeyi sokaklara yığdılar.

Acele etmeleri gerekiyordu, çünkü arkalarından gelen üçüncü grup alev alev yanan oklarını evlerin damlarına atmaya başlamışlardı. Ne bir ev, ne bir ahır, ne de bir kilise alevlerden kurtulamamıştı.

Fatihler üzerlerinde Roma imparatorlarının resimleri bulunan paralar ile kiliselerden yağmalanan altın kandiller ve haçlar arasında bir ayırım yapmıyorlardı.

"Bunlar bir işe yaramaz!" diye bağırıyorlardı Gotların arasında bulunan Hıristiyanlara. "Yoksa bizi engellemeyi ya da en azından rahatsız etmeyi başardılar mı?"

Tek bir konuda Gotlar isteklerini kabul ettirmeyi başardılar. Laudarich, Alarich'in bile Roma'da birtakım istisnalara izin verdiğini Attila'ya hatırlatmayı başarmıştı. Hun kağanının yeni emri, tarihe ilk Hıristiyan şehidi olarak geçen Aziz Stephanus'un mezarını son anda kurtarabilmişti.

"Belki bu sadece bir tesadüften ibaretti" dedi Ardarich aynı akşam. "Fakat Roma ve Bizans'taki pek çok piskopos, senatör ve önemli adamın bu şehri yakıp yıkmamıza hiç de öfkelenmeyeceklerini çok iyi biliyorum!"

"Yoksa bura halkı bizim Aetius'un emriyle geldiğimizi falan mı düşünüyor?" dedi Attila neşeli bir ifadeyle sırıtarak. Her zamanki gibi komutanlarından günlük raporlarını almıştı ve yola çıkışlarından bu yana ilk kez geçen bir günden memnundu.

"Buralarda Aetius'tan neredeyse hiç söz edilmiyor. Pek çoğu bizim Güney Galya'daki Vizigotlarla birleşmek istediğimizi düşünüyor. Ortalıkta bizi lanetleyen birilerinin bulunmaması da çok ilginç. Buradaki insanlar bizim tanrı tarafından gönderilmiş ilahî bir ceza olduğumuzu düşünüyorlar... Güya Galya halkı yüzyıllardan beri çok fazla günâh işlemişmiş..."

"Duyan da çiftliklerinde oturan şişko Romalıların ilahî cezaya lâyık olmadıklarını sanacak!" dedi Attila ve yere tükürdü. "Bin yıldan bu yana kibar bir şekilde eyalet adını verdikleri kolonilerinde insanları üzüm sıkar gibi ezen onların ta kendileri değil mi?"

Attila ve danışmanları bir süre yürüyüş yönü üzerine konuştular.

"Madem yolumuz üzerindeki halk ve piskoposlar bizi ilahî ceza olarak bekliyor, o halde onları hayal kırıklığına uğratmamalıyız" dedi Onegesios Metz'de geçirdikleri son günde. Attila başını kaldırdı ve soran gözlerle ona baktı.

“Öncü birliklerimiz içine yeteri kadar Hıristiyan katmalıyız. En iyisi Got rahipleri. Her ne kadar nefret edilen Aryanlar olsalar bile, şehirlerdeki piskoposlar için doğru kelimeleri bulacaklardır.”

“Bu ne işe yarayacak?” diye sordu Scottas.

“Çok basit” diye açıklamaya devam etti Onegesios. “Bir şehri ele geçirmeden önce, onların örgütlenmelerini ele geçirmek çok iyi olacaktır... Oklar ve kılıçlar görevlerini ifa etmeden önce, kaleyi içten yıkmak adı verilir buna.”

“Yolumuz üzerindeki tüm şehirlerin piskoposlarına birer elçi göndermemizi mi istiyorsun?” diye sordu Attila. Onegesios evet anlamında başını salladı. Artık kardeşi de onu anlamıştı.

Harabeye dönmüş şehrin hemen arkasında, orta yükseklikte birkaç dağ sırası tarafından kesilen büyük bir ova uzanıyordu. Burası, Bagaudların Hun ateşlerinin başında otururken ballandıra ballandıra sözünü ettikleri uçsuz bucaksız düzlüklere açılan son kapıydı.

Hunlar batıya doğru hızla ilerliyorlardı. Kısa bir müddet sonra, Reims ve Paris’e kadar önlerinde *Campania* adı verilen yayladan başka bir engel kalmamıştı. İlk bakışta dümdüz uzanıyormuş gibi duran bu yayla, ancak çok yakınına gelindiği zaman tepelere ve yamaçlara dönüştüğü fark edilen toprak dalgalarıyla kaplıydı. Neyse ki Bagaudlar Hunları fazla hızlı yol almamaları konusunda tam vaktinde uyarmışlardı. Çok alçak bir gökyüzü altında bulunan bu düzlük, rahatlıkla aldatıcı görünümlerin oluşmasına neden olabiliyordu.

Gerçekten de uzaktan düz ve kolay aşılır görünen alanlar, yakından hiç bitmeyecekmiş gibi uzanan ve orduyu felç eden uzun yokuşlara dönüşmüşlerdi. Yaya birliklerin, arabaların ve diğer ağırlıkların sık çalılıklarla kaplı yamaçları aşa-

bilmesi bazen yarım gün, hatta daha da fazla sürebiliyordu. Tuna, Tisza ve Karpatlar arasındaki dev çanak gibi dümdüz bir görünüme sahip olan alan, sık çalılar tarafından perdelenen küçük derelerle pek çok yerinden parçalanmıştı.

Hunların bir sonraki durağı, Batı Alplerinden Reims'e, oradan da kuzeybatıya uzanan dümdüz Roma yolu sonundaki Marne Vadisi olmuştu. Öncü birlikler ve gözcüler, Paris önlerinde Sen'le birleşen nehrin kenarında kurulmuş olan şehrin önünde, çok sayıda insanın toplanmış olduğunu haber veriyorlardı.

Fakat kısa bir müddet sonra ilk tahminlerin yanlış olduğu anlaşıldı. Burada Aetius yeni bir ordu toplamıyordu. Durdurulamaz bir şekilde ilerleyen Hunların ve müttefiklerinin önünden kaçan insanlar, çaresiz bir şekilde bir araya gelmişlerdi.

Büyük aileler, hatta tüm köy cemaatları, yanlarına ancak en gerekli eşyalarını alarak şehir, nehir kıyısındaki liman ve bahçeler arasında kalan alana sığınmışlardı. Gözcüler şehirde bir tek Romalı memur veya zengin bir vatandaş görebilmiş değillerdi.

Çok sayıda yaya birlik, yardımcı kavimlerle birlikte şehrin kapılarını kırmaya başlamışlardı. Başkaları ise Metz'de kullanmaya gerek duymadıkları mancınıkları ve kuşatma aletlerini hazırlamaya başlamışlardı. Orduda Roma hizmetinde bulunmuş çok sayıda Got ve Hun olduğu için kalaslardan ve halatlardan, deri ilmeklerden ve mekanizma kollarından oluşan bu dev makinelerin nasıl kullanılacağı biliniyordu.

Başka birlikler de Büyük Kağan'dan on ila yirmi mil kadar öteye, Reims şehri önlerindeki dağlara doğru akın etme izni aldılar. Attila'nın en büyük oğlu, yanına aldığı birkaç birlikle derhal yola koyuldu. Söylendiğine göre şehrin zen-

ginlerinin, varlıklı köylülerin ve civar kadınlarının birçoğunun sığındığı bir kaleyi ele geçirmekle görevlendirilmişlerdi.

İşte böylesine sıkıntılı bir durumda bulunan şehrin piskoposu, beklenmedik bir anda Attila'dan kendisini kabul etmesini rica etti. Alpin'in bu isteği yerine getirildi, çünkü Mons Aime'deki Hıristiyanların tam vaktindeki kaçışını onun örgütlediği biliniyordu.

Kırmızı suratlı, dev yapılı bu adam, diğer rahiplerin alışılagelen hatalarını tekrarlamadı. Şimdiye kadar birçok rahip üzerlerine beyaz tören elbiselerini giyerek, boş yere önüne çıkan her şeyi çiğneyerek ilerleyen dev orduyu durdurmaya çalışmıştı. Piskopos Alpin ise bir köylü gibi giyinmişti - üzerinde yüzyıllar önce vatanlarının Romalılar tarafından işgal edilmesini engellemek için ölümüne savaşan Keltlerin elbiseleri vardı. Zaten Alpin bu civarda iyi dua ve hitap etme yeteneğiyle de tanınmıştı. Attila, ellerinde kılıç olmadan da cesaret ve kahramanlık sergileyen insanlara değer vermeyi biliyordu.

"Sen bir Romalı değilsin" dedi Attila karşısına getirilen adamı gördüğünde. Yeni kurulmuş olan kağan yurdunun kapısının önüne, alçak bir masanın yanına yerleştirilmiş en sevdiği eyerin üzerinde oturuyordu. Çadırın koruyucu tavanı yerine onunla birlikte olmayı yeğleyen en önemli komutanlarının yaklaşık iki düzine kadarı onun etrafında toplanmıştı. Aybars Amca da Büyük Kağan'ın tahtının yanındaki yumuşak bir postun üzerine oturmuş, kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu.

Kağan yurdunun etrafındaki alanda ise büyük orduyu teşkil eden kavim, kabile ve boyların önderleri, muazzam seferin günlük örgütlenme işleriyle meşguldü. Attila'nın seçkin birlikleri, oğullarının bölükleri ve diğer kralların elçileri, nehirden kuzeye doğru yumuşak bir eğimle uzanan, neredeyse ağaçsız bir çimenliğe yayılmışlardı.

"Ben soyu ta tarih öncesi devirlere kadar takip edilebilen çok eski bir Kelt ailesinden geliyorum" dedi *Vetus catalaunum* piskoposu. "Yunanlar ve Romalılar tarafından hor görülerek *barbar* olarak nitelendirilen dört kavimden birine mensup olmak da, benim için ayrı bir gurur kaynağı."

"Sadece dört kavim mi?" diye sordu Attila şaşırarak. "Oysa ben Romalıların kendilerinden olmayan herkese barbar dediklerini sanıyordum!"

"Biz o kavimlerin ilkiydik" dedi piskopos gururla. "Afrika'daki Libyalılar, doğudaki Persler, Pontos Euxinos kıyısındaki İskitler ve Yunanların *Keltoi* olarak adlandırdığı bizler."

Attila karşısında duran iri kemikli adamı dikkatle inceledi. Elinde olmadan bu adamı başında kanatlı bir miğfer, boynunda demir bir halka, belinde deri bir kemer, elinde de koca bir balta olduğu halde Romalı lejyonerlere saldırırken tasavvur etmeye çalıştı.

"Sakın bizi küçümsemeye kalkmayın" dedi piskopos. "Bir zamanlar biz de atlı bir kavimdik. Bin yıl önce bile savaş arabalarımız vardı; savaş miğferlerimiz metal kuşlara benziyordu, kalelerimiz doğal veya yığma tepelerin üzerine kurulmuştu. Hatta Romalılara karşı büyük zaferler kazanmayı bile başarmıştık."

"Buna rağmen Sezar lejyonlarıyla sizi çiğnedi ve köleleştirdi!"

"Biz Keltler, Galyalılar olarak onlara daima direndik" dedi piskopos kendine güvenen bir tavırla. "Ambiorix ve Vercingetorix gibi kahramanların sözünü bile etmek istemiyorum..."

"*De bello gallico*" dedi Hunların Büyük Kağanı. "Bu tür ayrıntıları kendine saklasan daha iyi edersin! Buraya niye geldiğini ve ne istediğini anlatman için sadece beş dakikan var!"

Vetus catalaunum Hıristiyanlarının ruhanî lideri olan adam, korkusuzca Attila'nın gözlerine baktı. Ve iki adam tam bu anda birbirlerinden hoşlandıklarını hissettiler. "Daha kısa konuşabilirim!" dedi sonra Alpin. "Adamlarına şehri esirgeme emri ver!"

"Bunu neden yapayım ki?"

"Çünkü şehri senden satın alacağım!"

Attila istem dışı bir hareketle nefesini tuttu. Yüksek sesle kahkahalar atarak gülmesi mi, yoksa öfkeyle bağırıp çağırması mı gerektiğine karar veremiyordu.

"İçinde binlerce kişi bulunan bir şehri nasıl satın almayı düşünüyorsun?" diye sordu merakla. Piskopos ise gülmüyordu. Son derece sakin bir sesle, fakat gözle görünür bir gerginlikle konuşmaya başladı:

"Şehrin fazla altını yok. Samanlıklar bomboş olduğu için, ahırlarda ve çayırlarda otlayan hayvanlar sıska. Bizden savaş yoluyla elde edebileceğiniz tek şey dağlar yüksekliğinde ceset yığınları ve kömürleşmiş harabeler. Bunun yerine ben sana ganimetini saklayabileceğin, hastalarına bakabileceğin ve sefere çıktığında kadınlarını bırakabileceğin bir kale teklif ediyorum!"

"Tüm bunları bu şehir mi yapacak? Seni hayal kırıklığına uğrattığım için üzgünüm, fakat biz Hunlar kapılardan ve duvarlardan pek hoşlanmayız."

"Bana atalarımdan kalan ve en az Pannonia'daki ordugâhın kadar güvenli olan bir yerden de mi?"

Attila kaşlarını kaldırdı.

"Bana iki saat mühlet ver, sonra da kararını bildir" dedi Kelt. "Seni ikna edemeyecek olursam sana şehrin tüm anahtarlan ve benim kellem altın bir tepsinin içinde sunulacak..."

"Çok büyük oynuyorsun, piskopos! Tanrın buna izin veriyor mu?"

"Ne yapmak istediğimi ona anlattım!"

"Sonra? Ne cevap verdi?"

"Söylediklerime itiraz etmedi."

Attila gülümsedi. Bu tür cevapları daha önce de duymuştu, çünkü kendi danışmanları arasında da iyi hatipler vardı.

Öğleden sonrasının geç saatlerinde Attila, Alpin, Laudarich ve bir grup Gepid, kuzey bölgelerinden gelen atların üzerinde ilerliyorlardı. Bu hayvanlar Hunların ve Romalıların atlarından daha iri yapılı, fakat mukayese kabul etmeyecek kadar yavaştılar.

Adamların sekizi de yardımcı kavimlerin düşük rütbeli yaşlı subayları gibi giyinmişlerdi. Attila bile başına yanaklığı ve deri bir alınlığı bulunan eski bir Roma miğferi geçirmişti. Alpin, Attila'ya göstermek istediği yerin etrafından sanki tesadüfen orada bulunuyormuş gibi, geniş bir yay çizerek geçmeyi tavsiye etmişti. Kısa bir süre sonra garip görünümlü küçük bir koruya ulaştılar. Korunun hemen yanında, Reims'e doğru uzanan eski Roma yolunun kenarında, yaklaşık on adım genişliğinde bir dere akıyordu. Korunun kuzeyinde, batıya doğru hafif bir eğimle düşen, neredeyse tümüyle ağaçsız bir yamaç vardı. Bu yamacın batı yakasında arazi yeniden hafif bir eğimle tırmanışa geçiyordu.

"İşte burası" dedi piskopos atlarını dereden yukarı sürerlerken. "Bu nehir... daha doğrusu dere... çok eski zamanlardan beri 'Soylu Dere' ismini taşır, çünkü bugüne dek pek çok kimseye su ve yaşam bahşetmiştir."

Adamlar atlarıyla dereyi geçerek sık ağaçların altına girdiler. Bu tür bir ormandan hiç hoşlanmamasına rağmen, Attila grubun liderliğini üstlenmişti. Birkaç adım sonra ise zaten huzursuz olan at iyice ürkerek şaha kalktı.

Önlerinde yedi adım derinliğinde ve otuz adım genişliğinde bir hendek uzanıyordu. Çalılar, devrilmiş ağaçlar ve dikenler yolu kapamışlardı. Hendeğin öte tarafında ise alçak bir tepenin üzerine uzanan yüksek bir duvar göze çarpıyordu.

"Bu da nesi?" diye sordu Hunların Büyük Kağanı.

"Atalarımın sığınma kalesi" diye cevap verdi piskopos. Ağaçlar birbirlerine çok yakın oldukları için Attila'nın arkasında durmak zorunda kalmıştı.

"Bir girişi var mı?"

"Evet, toplam dört tane... İlki hemen şurada!"

Attila bacaklarını hafifçe kasarak altındaki yabancı ata gitmek istediği yönü gösterdi. At ona derhal itaat etti. Hendeğin etrafında adım adım ilerlemeye başladılar. Ansızın önlerinde çok dikkatle bakılmadığı sürece fark edilmesi mümkün olmayan bir patika belirdi. Hafif bir eğimle hendeğin içine doğru iniyordu. Attila'nın altındaki at, emir beklemeye gerek görmeden aşağı inmeye başladı ve hendeğin en derin noktasında durdu. Attila, başını kaldırarak dimdik yukarı uzanan duvara baktı. En azından iki yurt yüksekliğinde olan bu duvarı bir Roma atının dörtnala ilerlerken aşması söz konusu bile olamazdı.

Attila hendeği çaprazlamasına çıkmaya çalıştı, fakat at bunu yapmayı reddetti. Attila'nın üzengilerin üzerinde ayağa kalkarak öne uzanması da hayvanı yerinden bir adım bile kımıldatamadı. Ancak iyice öne uzanması ve kollarıyla atın boynuna sarılmasından sonra hayvan aniden harekete geçerek yavaş yavaş tırmanışa geçti.

Attila memnun bir şekilde gülümsüyordu. Piskopos Alpin bu denemeyle kellesini kurtarmıştı, çünkü üzerinde ağır silahlı bir lejyoner bulunan bir Roma atının bu yamacı bu şekilde tırmanması mümkün değildi...

Yukarı ulaştığı zaman Hun kağanı şaşkınlıkla karşısında

etrafı çalılarla çevrili geniş bir düzlüğün bulunduğunu gördü. Burada gerektiği takdirde hendeği suyla doldurmak gibi farklı işlere yarayan çeşitli düzenekler bulunuyordu. Attila, icabında tüm ordusunu bile burada barındırabileceğini bir bakışta anlamıştı.

Alpin ve diğerleri de duvarın güney kapısından içeri girmişlerdi.

"Mauritius komutasındaki Hıristiyan Thebai lejyonu bile burada saklanmıştı" diye bağırdı piskopos övünç dolu bir sesle, "... inançları yüzünden Diokletian'ın adamları tarafından takibata uğradıkları zaman..."

"Fakat buna rağmen sonunda hepsi öldürüldü" dedi Gepidlerin kralı. Bunu Attila da duydu, fakat bir şey söylemedi.

"Yarım yüzyıl önce İspanya seferine çıkan Cermenler de Roma lejyonerlerinden korunmak için buraya sığınmışlardı! Evet? Burasını nasıl buldun?"

Attila bakışlarını gayet yavaş olarak duvarın üzerinde gezdiriyordu. Duvar batı yönünde küçük bir çıkıntıyla içe doğru dönüyordu. Bu noktada duvarın ve ağaçların gölgeleri uzamaya başlamıştı. Kuzey tarafında akşam güneşi ağaç tepelerini rengârenk boyamaya başlamıştı, doğuda ise duvar geçit noktasına kadar ışıl ışıl yanıyordu.

Hunların Büyük Kağanı nihayet başını salladı. Atını alanın bir ucundan diğerine sürdü, sonra da hep birlikte atlarını tırısa kaldırarak alanın genişliğini kabaca ölçmeye çalıştılar.

"Su?" diye bağırdı Attila bu arada.

"Dereden ve derin kuyulardan temin ediliyor..." diye karşılık verdi piskopos.

"Pis su nasıl tahliye edilecek?"

"Batıdaki tepelerin arasına doğru bir akış var..."

Attila etrafta yeterince tahta görmüştü. Fakat burada gerçekten de günün birinde marangozlar araba milleri, yay-

lar, kalkanlar ve eyerler hazırlayacak olurlarsa, küçük korunun kısa sürede yok olması kaçınılmazdı.

"Kaleyi bir kez de dıştan dolaşmak istiyorum" dedi Attila. Birkaç dakika içinde başlangıç noktasına geri dönmüşlerdi. Her tarafa doğru gökyüzü çok yakın ve ufuk çok uzaktı. Attila iki kez atından aşağı atladı ve herkese sessiz olmasını söyledi. Sonra yere önce yumruğu, sonra avcunun içi, sonra da demir bir çapayla birkaç kez vurdu. Beyaz kireçtaşlarının arasından bile neredeyse hiç toz kalkmıyordu.

"Ata binmek için bozkırlardan bu yana gördüğüm en elverişli zemin" dedi sonunda ve Piskopos Alpin'e döndü: "Bu yeri Galya ordumuz için ikmal ve sığınma kampı olarak kabul ediyoruz!"

Doğu Kağanı İlek'in Hunları, ertesi akşam Reims civarındaki dağlardan geri döndüler. Görünüşe göre bol bol ganimet elde etmişlerdi, çünkü kampa girişleri gayet şamatalıydı.

"Zaptedeceğimiz kaleyi bir süre aramak zorunda kaldık" diye anlatmaya başladı İlek akşam olunca. "Nehrin üzerindeki Roma köprüsü kırk beş yıl önce Cermenler tarafından kısmen tahrip edilmiş, sonra da bir daha tamir falan görmemiş. O bölgedeki köylüler için yeterince geçit yeri var, fakat Paris tarafına gitmek istiyorsak, Marne'nin kuzeyinde kalmalıyız."

"Reims'in zapt edilmeye değmeyeceğini mi söylüyorsun?"

"O şehir de nehrin bu tarafında" dedi İlek ve Attila'nın kendisine ters ters baktığını fark etti. Reims şehrinin nerede bulunduğunu elbette ki o da biliyordu. İlek telaşla öksürerek Mons Aime üzerindeki kaleyi nasıl ele geçirdiklerini hızla anlatmaya başladı.

"Orada nehrin kenarındaki şu zavallı sürüsünden çok da-

ha farklı bir manzara vardı!" dedi İlek ve dudaklarının kenarlarından sarkan bıyığına bulaşmış olan şarapları elinin tersiyle sildi. "Şehirliler, tacirler... Her türden zanaatçılar, bir sürü kadın..."

"Ya siz ne yaptınız?"

"Laftan anlamaya niyeti olmayanları öldürmek zorunda kaldık! Sadece birkaç yüz kişi. Fidye alabileceğimiz birkaç bin tanesini yanımızda getirdik... ayrıca bizim için biriktirdikleri altınları da!"

İlek parmaklarını şıklatarak dışarıya doğru bir şeyler bağırdı. Sanki bu emri bekliyorlarmış gibi derhal yurdun kapısı açıldı ve en güçlü kuvvetli savaşçılardan birkaçı içeri girdi. Ellerinde demir çemberlerle desteklenmiş, üzerlerine birkaç kilit vurulmuş, ağır sandıklar vardı.

Adamları içi ganimet dolu hazine sandıklarını yere koydular ve kapaklarını açtılar. Altın paraların, sayısız mücevher ve elmasın ışıltısı, Attila'nın bile gözlerini koca koca açmasına neden oldu.

"Bu sana ait olan kısmı!" dedi İlek babasına dönerek gurur dolu bir sesle. Büyük Kağan kendisini çabuk topladı ve başını salladı.

"Herkes yeteri kadar ganimet aldı mı?"

"Sanırım" dedi İlek gülerek. "Başlangıç için gayet iyi sayılır. Fakat askerlerin birçoğu altın yerine kadın almayı tercih etti!"

Attila gülümsedi. Bu garip bir şey değildi. Ertesi sabah Alpin tekrar ortaya çıkana kadar bu mesele kapanmıştı.

"Hunların Kağanı! Bizim de yardımcı kavim olarak sizinle birlikte gelmemize izin ver!" dedi piskopos Attila'nın onu selamlamasıyla birlikte. "Evet, belki bir savaşçı insanlar değiliz, fakat kampını, kadınları ve ganimeti koruyarak sana

faydalı olabiliriz. Yıkılan duvarları onarır, yaralılara bakar, taze ekmek ve su sağlarız. Bizi ordunun ücret veya ganimet istemeyen üyeleri olarak kabul et!"

"Öyle mi?" diye sordu Attila yarı şaşırarak, yarı eğlenerek. Alpin bir önceki gün böyle konuşmamıştı. "Bu sözlerinin ardında hangi mucize veya hangi tuzak yatıyor peki?"

"İzninle sadece küçük bir rica" dedi Alpin. "Başka bir niyetim yok..."

"Tahmin etmiştim! Neyse, söyle bakalım!"

"Size daha faydalı olmamızı istiyorsan, ey kağan... hayvanlarınızın bakımı ve yemek pişirmek konularında bizden çok daha fazla tecrübe sahibi olan insanlarımızı bize geri ver. Ey Hun kağanı, Mons Aime'de tutsak ettiğiniz kadınlarımızın ve kızlarımızın tekrar bizimle yaşamalarına müsaade et!"

"Mons Aime tutsakları mı?" diye sordu Attila şaşkınlıkla. "Bu da ne demek oluyor? Onlar şimdi kim bilir hangi çadır ve yurtlardadır! Şu anda nasıl göründüklerini kim bilebilir? Hayır, kurnaz rahip ve şaman, savaşçılarımdan kadınlarını geri vermelerini istemeyeceğim! Adamların hak ettikleri ganimetlerini ellerinden nasıl alabilirim? Senin dininden olanlara, yerin ve göğün kağanı olduğum diğer insanlardan ayrıcalıklı mı davranayım? Hayır, Alpin, bu söylediklerin hiç de akıllıca değildi! Öfkemi dizginleyebilirsem kendini şanslı telakki edebilirsin!!"

Alpin çok ileri gittiğini fark etmişti. Fakat bir kez daha cezalandırılmadan kağanın huzurundan ayrılmayı başardı. Attila aslında bir gece daha şenlik yapmayı, bir gün dinlenmeyi, ertesi gün de yola koyulmayı düşünüyordu. Fakat ertesi gün kampın çeşitli bölgelerinden pek hoş olmayan haberler gelmeye başladı. İnsanlar ansızın hastalanmaya başlamışlardı. İlk anda bir gıda zehirlenmesi, sonra da salgın

hastalık tehlikesi akla gelmişti. Bu tehlikesiz, fakat hoş olmayan hastalığa kimlerin yakalandığı anlaşıldığı zaman ise Attila'nın ordusundaki Hıristiyan Gotlar haç çıkardılar, Hunlar ise büyücü piskoposun yeni bir mucizesiyle karşı karşıya kaldıklarını düşündüler...

İshalin tüm kurbanları, Mons Aime kadınları tarafından şaraplarına birtakım kutsanmış otlar konulan savaşçılardan ibaretti. Bu otları ise kadınlara bizzat piskopos dağıtmıştı.

"Altlarına daha iyi etmeleri için" diye fısıldamıştı yardımcılarına bunu yaparken. Attila bundan haberdar olduğu zaman uzun süre kahkahalarla gülmüştü. İsteseydi piskoposu çarmıha gerdirtmesi veya boynunu vurdurtması işten bile değildi. Fakat bu adam bunun için fazlasıyla değerliydi. Yeni ikmal kampının inşasında ona ihtiyacı vardı. Öte yandan şaman Aybars'ın piskoposa bol miktarda kurutulmuş şifalı ot verdiğine dair söylentiler de ayyuka çıkmıştı...

30
Orleans Köprüsü

Attila ve Kral Meclisi, yakaladıkları tutsakları Campania arazisinin özellikleri ve nelere dikkat etmeleri gerektiği hakkında, hemen her gün sorguya çekiyorlardı. Daha önce Galya'da yaşamış olan Eudo ve diğer adamlardan öğrendiklerini bir kez daha teyit etmek, bilmediklerini de en ince ayrıntısına kadar öğrenmek istiyorlardı. Detaylı bir soruşturmadan sonra batıdaki tepelik bölgenin de bir meydan savaşı için en az doğudaki nemli bölge kadar elverişsiz olduğu ortaya çıktı. Daha güneyde bulunan Troyes bölgesi de çok fazla miktarda göl, akarsu ve orman tarafından parçalanmıştı. Geriye sadece bu bölgelerin arasındaki az nüfuslu dar toprak şeridi kalmıştı, ya da daha uygun başka bir yeri arayıp bulmaları gerekiyordu.

Büyük Savaş Meclisi yerine Attila'nın yakın yoldaşları ve danışmanları hemen her gün kağan yurdunun önünde bir araya geliyorlardı. Bu grup her üç günde bir değişiyor, eskisinin yerini sadece konuşmaya değil, karar vermeye de yetkili olan adamlar alıyordu. Gepid kralı Ardarich, kardeşi Laudarich, Got kralı Valamir, Skir kralı Edekon, Franklar adına Gundebaud, Orestes, Scottas, Onegesios, Adamos ve elbette ki kendisini iyi hissettiği zamanlarda Aybars Amca ikinci grubun daimi üyeleriydi.

Kral Meclisi, keşif yapmak üzere Dengizik Han komutasına verilecek olan yirmi birliğin Orta Galya Dağları'nın kuzey ucuna kadar gönderilmesini kararlaştırdı. Bu on bin atlıya yaya Got birlikleri ile Roma lejyonerleri olarak mancınıkları ve diğer ağır kuşatma makinelerini kullanmayı bilen Cermenler eşlik edecekti.

"Yol boyunca rastladığınız Galyalıların ellerindeki sığır, koyun ve keçi gibi hayvanları mümkün mertebe besili ve canlı olarak buraya getirmelerini sağlayın" dedi Attila oğluna. "Buraya erzakla geldikleri takdirde canlarının bağışlanacağını anlatın onlara - fakat gerçekten de sadece erzakla geldikleri takdirde!"

"Pek hoş bir keşif olmayacak" dedi Dengizik hoşnutsuz bir tavırla.

"Biliyorum" diye cevap verdi Attila, "elinden geleni yapmaya çalış! Hızlı akınlara uygun geniş bir ülke... Adamlarına sahte saldırı çalışmaları yaptır... akşamları onlara şarap ver, Troyes şehrini elinden kaçırma!"

"Bu şehir hakkında bir şeyler biliyor muyuz?"

"Evet" diye cevap verdi Eudo derhal. "Şehrin Augustobonum adı verilen surlarla çevrili iç kısmı yaklaşık on altı hektar yüzölçümünde ve nüfusu üç bin. Romalılar buraya *castrum* adını da veriyorlar..."

"Bunu zaten her tarafta yapıyorlar" dedi Attila elini sallayarak. "Başka?"

"Şehrin suyu güneydeki tepelerin arasındaki göllerden geliyor" diye devam etti Bagaud sözlerine. "Su kanalları doğu, batı ve kuzey surlarının etrafını dolanıyor. Şehirde bir *şapel* var... bunlar isimlerini misyoner Martin de Tours'un pelerini *capa*dan alan kiliseler. Buradaki Piskopos Ursus tarafından inşa edilmiş. Yirmi beş yıldan beri burada Ursus'un halefi Lupus adlı bir piskopos vaaz veriyor..."

"Yine mi bir piskopos?" diye homurdandı Dengizik.

"Evet, yine bir piskopos" diye sırıttı yuvarlak yapılı Bagaud. "Fakat bu seferki görmüş geçirmiş, gayet yırtık bir adam! Din adamı olmadan önce oldukça zengin, hatta evli bir adamdı. Oysa artık ideal iffetin nasıl olacağına dair konsiller toplayıp duruyor..."

"Tam bize göre bir adammış!" dedi Attila ve güldü.

"Hatta bu yüzden ta Brittania'ya kadar seyahat etti" dedi Eudo aynı şekilde gülerek. "Şehrin doğusunda bir manastır ile içinde gramer, müzik ve teoloji okutulan bir okul işletiyor."

"Bunun bizim için ne önemi var?" diye sordu Dengizik sabırsız bir sesle.

"Bu tür adamlara artık giderek daha fazla alışmamız lazım" dedi Attila. Artık gülmüyordu. Oğullarının ve danışmanlarının aksine, Hıristiyan piskoposlarının ne kadar güçlü ve nüfuzlu olduklarını bizzat yaşayarak öğrenmişti. Ellerinde ne komuta edebilecekleri birlikler, ne de Roma lejyonları vardı. Fakat kutsamak veya lanetlemek için ellerini kaldırdıklan zaman, etraflanna saçtıklan güç ve kudret çok fazlaydı.

Vizigot kralının bu garip şamanların Roma'daki tapınağını esirgediğini bizzat görmüştü ve piskoposların imparatorlar, konsüller ve valiler için sanılandan çok daha önemli olduğunu biliyordu. Bunun dile getirilmesinden çok fazla hoşlanmasalar bile, kendilerine sadece koyunlarını gütmekle yükümlü çobanların kudretini değil, aynı zamanda tüm müminlerin üzerinde etkili olacak baba otoritesini de yakıştırıyorlardı. Kulağa bu çok zararsız gelen özelliğin ne demek olduğunu Attila yıllardan bu yana biliyordu. Roma yasalarına göre babanın konumu diğer tüm makam, mevkii ve haklann daha üstündeydi. Hıristiyanların tanrılarını "Göksel Baba" olarak adlandırmaları boş yere değildi.

"Bunun sizin kendi meseleniz olduğunu biliyorum" dedi Bagaud tereddüt ederek. "Fakat bence o şehrin piskoposuyla konuşmayı denemelisiniz! Lupus belki bir direnişçi değil, fakat Romalıların dostu olduğu da söylenemez. Martin de Tours gibi Pannonialı değil ve onun gibi Roma lejyonlarında savaşmamış. Lupus halkı kurtarmak için Martin de Tours veya benim gibi çareler aramıyor. Fakat o çok bilgili; şu anda sizinle birlikte Romalı işgalcilerin ve Vizigotların üzerine yürüyen bizlerden çok daha fazla şey biliyor..."

Attila ortanca oğluna işaret ederek yanına çağırdı.

"Söylediğini yapmaya çalış" diye fısıldadı onun kulağına. "Şu anda ikmal bizim için yağmadan ve yıkımdan çok daha önemli! Yanına tercüman olarak Onegesios'u alabilirsin..."

Dengizik Han'ın yaklaşık yirmi beş bin kişiden oluşan büyük bir orduyla güneye doğru hareket etmesinden sonra, Attila Adamos'u on bin Hun ve Got zanaatçısıyla Châlons'da bıraktı. Bu zanaatçıların arasında Chersonesos'tan Attila'nın ilk Doğu Roma seferlerine katılanlar da vardı. Artık havaya atılan altın bir Solido'yu dörtnala at sürerken okla vuramayan, fakat buna karşın sefere çıkan bir ordunun nelere ihtiyacı olduğunu, bunların nasıl temin edileceğini, nasıl nakledileceğini ve her türlü hava koşulunda nasıl muhafaza edileceğini en ince ayrıntısına kadar bilen adamlar...

Her kavim ve kabileden seçilen yetenekli adamlar Adamos'a yardımcı olarak verildiler. Bunlar her gün ona rapor verecek, ihtiyaçlarını bildirecek, büyük örgütlenmeyi sağlayacaklardı.

Esas görevi Attila'nın başkadınına kâhyalık yapmak ve kadın yurtlarını gözaltında tutmak olan bu adamın kulağına Attila tarafından başka neler fısıldandığını pek az kimse duydu.

“Beş ilkbahar toplantısına yetecek de artacak kadar malzeme toplayıp saklaman gerektiğini unutma” dedi Attila tek kollu adama. “Ve sanki onları tek bir gemiye yüklemen gerekiyormuş gibi davran... hem de en küçük bir kokuya veya hastalığa sebebiyet vermeyecek şekilde...”

“Sanırım ne demek istediğini anladım” dedi yaşlı savaşçı. “Ben Romalıların pek çok kuşatmasında bulunmuştum...”

Birleşik kavim ve kabile güçlerinin ana kütlesi, Marne'nin kuzeyinden Reims'e doğru ilerliyordu. Geniş düzlüğün sınırında dimdik göğe yükselen dağların ardında bulunan bu şehir, Sen Nehri'ndeki ada kalesi Lutetia'dan önceki son değerli inciydi.

Durocortorum'un göğe yükselen dağlarına yaklaştıkça, teraslanmış yamaçlardaki üzüm bağlarını da çok daha iyi görebiliyorlardı.

“Bu şehri aklımızda tutmalıyız” dedi Onegesios çizimlerini uzun süre inceledikten sonra. “Hıristiyanlar burada özellikle güçlüler.”

“Doğrusu piskoposun bize neler diyeceğini çok merak ediyorum” dedi Attila. İnsanlardan, hayvanlardan, arabalardan ve kuşatma makinelerinden oluşan dev solucan yeniden harekete geçmişti. Bu solucan Romalılar gibi düz bir yolun üzerinde ilerlemiyor, aksine kendisine en uygun mecrayı bulup oradan akan bir nehri andırıyordu.

“Vandallar da buradan geçmişti” dedi Onegesios kuşatmanın ilk akşamında. Büyük kafileyi oluşturan grupların arası o kadar açılmıştı ki, kağan yurdunun şehrin surlarının dibine kurulması esnasında son Gepid artçı birlikleri Châlon'dan yeni ayrılmıştı.

“Duvarlar oldukça yeni görünüyor” dedi Attila şehrin ku-

zeyine ve güneyine doğru yaptıkları bir at gezintisinden sonra. Attila şehre dolambaçlı yollardan değil, doğruca Alplerden gelen ana Roma yolundan girmek istiyordu.

"Reims ağır şekilde tahrip olmuş ve yeniden inşa edilmişti" dedi Attila'nın Metz ve Châlon'dan getirdiği rahiplerden biri. Hıristiyan şamanlarının oldukça bilgili danışmanlar olabileceği kısa sürede ortaya çıkmıştı. Bazılarının hem Romalılarla, hem de Bagaudlarla ilişkisi vardı; bazıları ise sadece kutsal emanetlerin koruyucusu olmakla kalmayıp, vergilerin ne kadar yüksek olacağından şehri kimlerin savunacağına kadar alınacak bir dizi önemli kararda belirleyici rol oynuyorlardı.

Attila iki gün boyunca herkesin şehrin etrafında toplanmasını bekledi. Bu arada Eudo'dan, diğer Bagaudlardan ve rahiplerden şehrin özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi alıyordu. Sonra da şehrin kabartma ve fresklerle süslü Roma yapısı Mars Kapısı'na iki haberci gönderdi. Biri şehrin Romalı *decurio*suna istenilen vergi miktarını bildirecekti, diğeri ise piskoposa işbirliği teklifinde bulunacaktı.

Hunlar Reims'ta pek az insan bulunduğunu biliyorlardı. Duvarların üzerinde görülen insanlar ile lejyonerler ve milisler tarafından köşe başlarında yakılan bol dumanlı ateşler onları kandırmaya yetmezdi.

Kuşatmanın üçüncü gününde boru sesleri Mars Kapısı'nda bir hareketliliğin yaşandığını bildirdi. Kapıda açılan küçük bir geçitten dışarı müzik sesleri yükseliyordu. Attila belindeki silah kemerini sıktı, başına değerli miğferini geçirdi, sonra da dışarı çıktı. Sabahın bu erken saatinde bile sıcak yaz günü kendisini hissettiriyordu. Attila atlardan birini seçerek üzerine bindi. Yakın çevresinden on, yirmi kadar adam, başta en iyi adamlarıyla birlikte Doğan ve Bagaud Eudo olmak üzere, onu takip ettiler. Attila sol elini kaldırdı.

Eski zamanlarda olduğu gibi son derece sessiz ve hızlı bir şekilde kampın içinden geçtiler. Diz boyu biçilmiş ekinlerle dolu tarlaların arasından geçerek şehrin kapısına doğru yol almaya başladılar. Şehrin çiftçileri korkudan ekinleri daha yeşilken hasat etmiş ve samanları bile toplamaya fırsat bulamamışlardı.

Sonra da piskoposu gördüler. İri yapılı, gereğinden fazla dik duran rahip, yanında güzel bir kadın olduğu halde şarkı söyleyerek ve ellerinde birtakım kutsal kaplar taşıyarak onlara doğru yürüyordu.

"Piskoposun karısı mı?" diye bağırdı Attila Galyalıya doğru.

"Hayır, aşırı dindar kız kardeşi Eutropia!" diye bağırdı yuvarlak yapılı Bagaud hayranlıkla. Yardımlarının ve bilgilerinin ne kadar değerli olduğunu göstermekten kıvanç duyuyordu.

Şarkı söyleyen piskopos, genç ve güzel kız kardeşiyle birlikte atlara yaklaşınca, hayvanlar huzursuzlandılar. İkisinin de üzerinde süslü tören elbiseleri vardı.

"Niyeti ne?" diye sordu Attila isteksiz bir sesle. "Bize bir teklif mi yapacak, yoksa kendi dinine geçmemizi mi isteyecek?"

Eudo, piskoposa Keltçe birkaç kelime bağırdı. Fakat aldığı tek cevap Latince söylenmiş bir şarkı oldu.

"Senin şeytan olduğunu söylüyor..." dedi Eudo huzursuz bir sesle. "Ya da ahırlarından gelen kötü bir ruh olduğunu!"

Doğan bakışlarını Attila'ya çevirdi. Adamlarına güçlükle hakim olabiliyordu. Sonra piskopos Attila'nın atını kutsal suyla ıslatmaya başladı. Aynı anda da beyaz tören elbiselerine bürünmüş olan kız kardeşi atlıların üzerine saldırdı. Bagaud Eudo onu sakinleştirmek istercesine önünde eğildi, fakat kadın Hunlar ile Galyalılar, gözüne cehennem kaçkını

şeytanlar gibi görünenlerle dostlar arasında bir ayırım yapacak durumda değildi.

Eutropia korkunç bir çığlık atarak sivri tırnaklı parmaklarını Eodo'nun gözlerine sapladı. Bagaud önderi acıyla haykırdı, elleriyle yüzünü kapadı ve kendini atın üzerinden yere attı.

Piskopos da artık şarkı söylemeyi bırakmış, Eudo'nun acı dolu çığlıklarından daha yüksek bir sesle Hunların yüzüne Davud'un Mezmurlarını haykırıyordu. Hunların suratları kıpkırmızı kesilmişti. İçlerinden hiçbiri bu beyaz elbiseli, korkunç görünümlü, elinde altın ve elmaslarla bezeli büyü aletleri bulunan şamanın kendilerini Hıristiyan yapmasını istemiyordu. Doğan artık kendisine hakim olamadı. Kılıcını sert bir hareketle yukarı kaldırdı ve Reims piskoposunun kellesini bir hamlede uçurdu.

Attila dilini şaklattı ve atını herkesten önce dörtnala şehrin kapısına sürmeye başladı. Kapının büyük kanatları görünmez eller tarafından ardına kadar açılmıştı. Hunlar atlarının nal sesleri eşliğinde neredeyse bomboş şehrin sokaklarında fırtına gibi esmeye başladılar. Fakat şehrin sakinlerinin çoktan kaçmış olmalarına rağmen, ruhlar ve cinler karanlık köşe başlarında ve mahzen deliklerinde bekliyor olmalıydılar, çünkü her taraftan ekşi şarap ve sirke kokusu geliyordu.

Doğan'ın adamlarından birkaçı katedrale ulaşmışlardı. Yüksek tavanlı büyük salona girmeleriyle birlikte, başlarının üstünde korkunç bir uğultu çınlamaya başladı. Adamlar bir anda dikkat kesildiler, ilk uğultuyu ikincisi izledi, sonra üçüncüsü, sonra dördüncüsü...

Bu korkunç uğultu, Hun savaşçıları için kellesi uçurulan piskoposun dualarından daha dehşetli ve esrarengizdi. Savaşçılar korkuyla birbirlerine yaklaştılar ve çığlıklar atarak atlarını katedralden dışarı sürdüler.

Attila sol kolunu sallayarak adamlarına işaret verdi. Hunlar derhal bir araya geldiler, şehri ilk yağmalayan grup olmanın ayrıcalığından istifade etmekten vazgeçtiler ve korkunç gürültünün arasında çığlıklar atarak atlarını dörtnala sürmeye başladılar. Bomboş Forum'a kadar bir kez olsun arkalarına bakmadılar. Burada daha fazla yer vardı, fakat çan sesleri bir o kadar daha şiddetliydi.

"Geriye!" diye haykırdı Attila. Hunlar derhal dizginlere asılarak geri döndüler, şehrin taş kaplı sokaklarının üzerinden önce Mars Kapısı'na ulaştılar, sonra da ekin saplarıyla kaplı tarlaları çiğneyerek kampa ulaştılar.

"Şehirleri sevmiyorum!" dedi kağan yurdunun önünde dizginlere asılan Attila soluk soluğa. Hunların ne istediğini anlayamayan piskoposa Doğan tarafından indirilen darbeden ise tek kelimeyle bile söz etmedi.

Hunlar, Reims sakinleri ile daha önce buraya kaçmış olan Galyalıların ve Romalıların geride bıraktıklarını, yavaş yavaş ve sükunet içinde toplamaya başladılar. Bu şehrin aslında Metz'den çok daha zengin olmasına rağmen, ağır ve büyük kilise süslerinden başka ganimet olarak nitelendirilebilecek bir şey bulamadılar.

Dar sokaklardan, karanlık evlerden ve kötü ruhlardan korkmayan birkaç genç Got savaşçısı, ansızın mahzenlerin altında birtakım karanlık geçitlerin bulunduğunu fark etti. Yüksek sesle şarkılar söyleyerek ve kahkahalar atarak birtakım büyük ve ağır fıçıları şehrin sokaklarına çıkarmaları, diğerlerinin de bu şehrin gerçek servetinin ne olduğunu anlamalarına yardımcı oldu.

Attila, şehrin altında bulunan gizli mahzenlerden çıkartılan erzakın ikiye bölünmesine karar verdi. Yarısı saklanması için Châlon'a gönderilecek, diğer yarısı da yol boyunca ordunun ihtiyaçlarına sarf edilecekti.

Attila, Sen Nehri'ne doğru ilerleyen kafilede, her zamankinden fazla içilmesine ve eğlenilmesine ses çıkarmıyordu. Bu şekilde kimsenin aklına Châlon'un engellenen zaptı ve Reims'in azıcık ganimeti gelmiyordu.

Paris de bir nehrin kenarına kurulmuştu; fakat ne Reims, ne Châlons, ne de Trier ile kıyaslanabilirdi. Attila ve danışmanları önlerindeki son tepenin üzerine çıktıkları zaman, karşılarında Sen Nehri'nin geniş bir yay çizdiğini, yayın tam ortasında ikiye ayrıldığını ve bir ada kalesi şeklinde kurulmuş şehrin etrafını sardığını gördüler. Nehre doğru inen yamaçların doğu tarafında sadece birkaç ev ile terk edilmiş izlenimi veren bir Roma garnizonu bulunuyordu.

"Burası tıpkı Aquincum'un karşısındaki Tuna adalarına benziyor" dedi uzun süredir babasının hemen yanında at süren İrnek. Büyük Kağan'ın bu en sevdiği oğlunun, yanına artık kör ve dilsiz olan Eudo ile ordunun küçük bir kısmını alarak, Galya'nın kuzeybatısındaki Tractus Armoricanus ile Oceanus Atlanticus'a doğru at sürmesi kararlaştırılmıştı.

"Bana kalırsa Paris'i kuşatmaya bile değmez" dedi İmek.

"Sakın Aetius'u unutayım demeyin!" diye uyardı Attila dostlarını. "Yanımıza almayacağımız her şey yarın kendi kanımıza ve canımıza mal olabilir! Bugün hor gördüklerimiz yarın hayatımızı kurtarabilir! Bugün yanımıza almayacağımız her sığır, yarın düşmanlarımızın karnını doyurabilir!"

Attila ve adamları, tüm sefer boyunca birtakım harap kale yıkıntılarının içinde canlarının bağışlanması için yalvaran zavallılardan başka Romalı görmemişlerdi. Roma'nın hiç olmazsa şerefini kurtarmak için Galya'ya neden birkaç lejyoner göndermediğini hiç kimse anlayamıyordu. Sanki Attila ve şamanlar tüm ordu üzerinde etkili olan güçlü bir koruma büyüsü yapmışlar gibi, bir türlü ortaya çıkmıyorlardı...

Sonraki günler boyunca yerli halkın Paris'ten batıya kaçmasını izlediler. Attila durumu incelemeleri için Marne ve Sen'e dökülen diğer nehirlerin üzerinden birkaç keşifçi grubu gönderdi. Grupların birkaçı hemen aynı akşam geri döndü ve şehirden sadece pek az insanın ayrıldığını haber verdi. Hatta bu rakam beklenenden de azdı. Attila Savaş Meclisi'ni toplayarak şehri kuşatmaya devam etmelerinin mi, yoksa güneye doğru ilerlemelerinin mi daha iyi olacağını tartıştı.

Sonunda durumu bir kez daha incelemeleri için Laudarich'i ve bir grup Frank'ı şehre göndermeye karar verdi. Gepidlerin ikinci kralı uzun süredir Gundebaud'un Frankları tarafından cesur ve soylu bir lider olarak saygı görüyordu. Gerçi onu başlarında kral olarak görmek istemiyorlardı, fakat tekrar Ren Nehri'ne geri dönene kadar kendilerine öndelik etmesine bir itirazları yoktu...

Laudarich'in keşifçi grubu ancak ertesi gün geri dönebildi. Gepid kralı atını Frank yardımcılanna teslim etti ve derhal kağan yurduna seğirtti.

"Nihayet geldin demek!" diye bağırdı Attila onu görünce. O sırada Attila'yla konuşmakta olan diğer adamlar birkaç adım geri çekildiler ve Hunların Büyük Kağanı'nı yıllar önce Roma'da birlikte rehine olduğu adamla karşı karşıya bıraktılar.

"Paris'e girebildin mi? Durumu nasıl değerlendiriyorsun?"

Laudarich kendisine uzatılan şarap dolu kadehi aldıktan sonra, Attila'nın tahtının yanında bulunan, üzeri ağır minder ve yastıklarla kaplı divanın üzerine oturdu.

"Kaçmıyorlar!" dedi sonra. "Kadınları, çocukları ve değerli eşyalarını başka yere nakletmeye hazırlanırken, ansızın beklenmedik ve garip bir şey oldu..."

“Beyaz elbiseli bir piskopos mu çıktı ortaya yoksa?” diye sordu Attila gülerek. Diğerleri de onunla birlikte güldüler.

“Olup bitenleri kendi gözlerimle görmesem ve kendi kulaklarımla duymasam, ben de sizinle birlikte gülebilirdim” dedi Laudarich. “Belki inanamayacaksınız ama Paris halkı bizim önümüzden kaçmayacak!”

“Yoksa şehri direnmeden teslim mi edecekler?”

“Hayır!” diye karşılık verdi Laudarich. “Parislilerin sarı saçları, dolgun göğüsleri ve olağanüstü güzellikte bir kıçı olan bir azizeleri var! İsmi Genoveva ve kadınları erkeklerin korkaklığına karşı koymaya kışkırtıyor. Bütün gün şehrin sokaklarında dolaşarak tehlike ânında bir işe yaramak isteyen kadınların önce lezzetli yemekler pişirmelerini, sonra da erkeklerin altına yatarak bacaklarını alabildiğine açmalarını öğütlüyor. Bu büyülü formül sayesinde erkekler kaçıp gitmeyeceklermiş ve zaten tanrının yardımı da uzak değilmiş!”

Attila takdir dolu bir ifadeyle başını salladı.

“Bu kadın hiç de fena değilmiş! Ona benzer birkaç tanesine ben de sahip olmak isterdim!”

“Kadın dediklerini kendisi de yapıyor mu peki?” diye sordu İlek Gepidlerin ikinci kralına. Laudarich’in yüzünde geniş bir gülümseme belirmişti.

“Parisli kadınların yemekleri gerçekten de çok lezzetli...”

Sen adasının üzerindeki şehir Hunlar tarafından zapt edilmedi. İrnek, yanına aldığı on akıncı birliği ve yıllar süren sürgün yaşamından sonra nihayet geriye dönmek isteyen Galyalılarla birlikte şehrin kuzeyinden Sen Nehri’ni aştı, Büyük Kağan ise güneye yöneldi. Sonraki hedefleri Loire Vadisi ve Roma eyaleti Galya’nın güneyindeki Vizigotların Cermen krallığıydı.

Üzerlerinde ilerledikleri toprağın ne fazla kuru, ne de fazla yaş olmamasına rağmen, atlı kuvvetler yaya birliklerinden, arabalardan ve kuşatma makinelerinden çok daha hızlı ilerliyorlardı. Koşulların uygun olması durumunda kuşatma makineleri günde sekiz ilâ on mil arası yol alıyorlardı. Fakat bu kez Roma yollarını kullandıkları için bu mesafe neredeyse iki katına çıkmıştı.

Attila'nın akıncıları Marne'nin Sen Nehri'ne döküldüğü yerden Loire üç günde ulaşmışlardı. Büyük Kağan'ın kendisi doğruca güneye gitmiş ve Sen'in Yonne ile birleştiği noktadan karşıya geçmişti. Bu arada birkaç düzine tecrübeli keşifçiyi nehrin batı yakasındaki dağları araştırmakla görevlendirmişti. Doğuya doğru ise yaklaşık beş yüz adam gönderdi. Bu adamların arasında bölgeyi çok iyi tanıyan Bagaudlar, Keltler, tutsak edilmiş Romalı coğrafyacı ve kadastrocular, şehirli idarî memurlar, yol ve köprü yapım ustaları ve yazdıkları raporları kuryeler aracılığıyla her gün kendisine gönderecek olan kâtipler bulunuyordu.

Doğuya gönderdiği keşifçilerin bir kısmı ise gerektiği takdirde Sen ve yüzlerce yan kolu üzerinde acilen köprü inşa edilecek en uygun yerleri bulmakla görevlendirilmişlerdi.

Attila artık çok tehlikeli bir durumda olduğunu biliyordu. Bu andan itibaren devasa ordusunun hangi yöne gideceğine kendi başına karar veremeyecekti. Birbiri ardına sıralanan dik tepeler ve geniş nehirler, onu çok daha uzun vadeli ve dikkatli bir planlama yapmaya mecbur kılıyordu.

Romalılar hâlâ ortada yoktu, fakat bu asla ortaya çıkmayacakları anlamına gelmiyordu. Büyük savaşın yerini ve zamanını belirleyecek olanlar ise kesinlikle onlar olmamalıydı...

Sadece bu yüzden ordunun ana gövdesi ve yan kanatları son derece dikkatli bir şekilde güneye doğru ilerliyordu. Daima tetikteydiler ve yol boyunca daima hızlı atlıların ra-

hat bir saldırı yapabilmeleri için gerekli olan geniş bir alan arıyorlardı...

Attila kesinlikle bir tuzağa düşmek niyetinde değildi. Öte yandan sürekli olarak bu seferi sürdürmeye değecek yeni hedefler bulmak zorundaydılar. Bu nedenle Attila Orleans yolunda ilerleyen ordusuna bir kez daha doğuya dönme ve Yonne kıyılarını vurma izni verdi. En iyi adamlarına da Yonne'nin sağ kıyısında bulunan ve eski ismi Agedincum olan *Civitas Senorum*'a akın etme fırsatını tanımıştı. Frankların Sens ismini verdikleri bu şehir, daha ziyade etrafı surlarla çevrili bir yumurtayı andırıyordu. Tüm eski Roma lejyon şehirlerinde olduğu gibi burası da iki ana cadde ile dört eşit parçaya ayrılmıştı.

Attila'nın kendisi şehrin batısındaki tepelerin sırtında kalmayı yeğledi. Aquincum'daki Tuna ve Paris'teki Sen gibi buradaki nehir de iki köprüyle karşı kıyılara bağlanan bir adacık oluşturmuştu.

"Bir zamanlar buradan Roma'nın fethedildiğini tasavvur etmek dahi imkânsız" dedi Attila başını sallayarak.

"Evet" dedi Scottas bir süre kendisini zorlayarak düşündükten sonra. "Romalılara o mağrur '*Vae victis - Vay mağluba*!' narasını atan Kelt prensi Brennus da buralıydı."

Aybars Amca atının üzerinden kıkırdadı. Rengârenk örtülere bürünmüş bez bir bebek gibi atının üzerinde günlerce hiç aşağı inmeden durabiliyordu.

"Hakkı var" dedi Onegesios. "Henüz dün gibi olmasına rağmen, yaklaşık sekiz yüz elli yıllık bir olay bu."

"Sekiz yüz kırk bir" dedi Scottas öğreten bir edayla. Attila belli belirsiz gülümsedi. İki kardeşin aynı fikirde olmaları kesinlikle mümkün değildi. Bir tanesi en ince detayına kadar verilere bağlı kalmak istiyordu, ötekisi ise olayın anlamını kavramak ve kavratmak peşindeydi.

"O halde?" diye sordu bu arada oraya gelmiş olan Kral Ardarich.

"Burası Galya Hıristiyanlığının doğup geliştiği yer" dedi Orestes. "Tabiri caizse bir metropol. Paris, Troyes ve Orleans da dahil olmak üzere, Sens Galya'nın tüm piskoposluklarına hükmediyor."

"O halde Orleans'a, Julius Sezar'ın eski *Genabum*'una gidelim!" diye kararını bildirdi Attila. "Buradan istediğiniz kadar altın, erzak ve kadın alın, fakat Galya'nın tüm Hıristiyanlarını bize düşman etmeyin! Bakarsınız ileride onlara ihtiyacımız olur!"

Hunların, Gotların, Gepidlerin, Frankların ve diğer kavimlerin binlerce savaşçısı şehri ve eski Roma villalarını yağmalarken, başka erkek ve kadınlar da yeni kampı inşa etmekle meşguldüler. Gotlar nehrin aşağısına doğru kamp kurdular, Gepidler ise karşı kıyıyı tercih ettiler. Vadideki şehir, birkaç günlük bir zaman zarfında kendisini fetheden ve yiyecek için bağıran varlıkları çok sayıda memesiyle emziren bir anneye benzemişti.

Roma evlerinin duvarlanndaki ve zeminlerindeki renkli mozaikler hemen hemen hiç kimsenin ilgisini çekmemişti. Maddi bir değer teşkil etmedikleri için mezar stelleri ve duvardaki kabartma suretler de yerli yerinde kalmıştı. Savaşçıların asıl ilgisi, methini daha önce çok işittikleri şarap mahzenlerine yönelmişti.

Franklar şehrin hamamlarının keyfini çıkartırken, diğerleri ilk kez gördükleri sıcak havayla ısıtmalı banyo küvetlerini şaşkınlıkla seyrediyorlardı. Savaşçıların neredeyse tümü bol miktarda değerli işlemelere sahip, süslü taraklar, içleri para dolu testiler, gümüş saç iğneleri ve altın bilezikler bulmuşlardı. Anlaşılan şehir sadece Hıristiyan inancının değil, ku-

yumculuğun da önemli bir merkeziydi. Sadece külçe altın ve basılı Solido'lar beklenildiği kadar fazla çıkmamıştı...

Savaşçıların birçoğu şehirden ve civarından çok hoşlanmıştı. Attila, ordusunun bir süre daha ganimet toplamasına izin verdi. Kendisi ise fazla dikkat çekmeden kampını kaldırdı ve en yakın adamlarıyla birlikte savaşmaya gerek kalmadan kendisine teslim edileceği söylenilen şehre gitti. Sürekli hoşnutsuzluğunu ifade etmesine rağmen, şaman da onunla beraber olmak konusunda ısrar etmişti.

"Fazla hızlı gitmeyeceğiz" dedi Attila. "*Genabum*, *Civitas Aureliani* veya bizim Frankların deyimiyle *Orleans*, buradan sadece seksen mil uzaklıkta."

"Her şehrin neden bu kadar çok isme sahip olduğunu asla anlayamayacağım!" diye mırıldandı arkalarda bulunan Aybars.

"Alanların verdiklerini de dahil edersek, Orleans'ın isim sayısı daha da artar" dedi Scotttas. Laudarich'le birlikte Attila'nın çaprazında at sürüyordu.

"Evet, Alanlar!" diye güldü Attila kısaca. "Daha iki kuşak önce Karadeniz kıyılarında bizim düşmanımızdılar, sonra da müttefikimiz oldular. Şimdi de Vizigotların emrinde kuzeye doğru uzanan Loire sınırının güvenliğini sağlıyorlar..."

"Ve aynı zamanda bize Orleans'ın anahtarlarını teklif ediyorlar!" dedi Laudarich onun sözlerini tamamlamak istercesine.

"Bu tür dostları sıkı sıkıya kucaklamak gerekir" dedi şaman garip ve gizemli bir sesle.

"Delirdin mi sen?" diye bağırdı Laudarich. "Neden onları kucaklayacakmışız?"

"Çünkü hainleri boğmanın en iyi yolu budur" diye gülümsedi şaman düşünceli bir tavırla.

İki gün sonra, şehrin on mil doğusunda, doğruca Paris'ten aşağı inmiş olan birliklerle karşılaştılar. Attila kendisi için Loire'in düz kıyısında geçici bir kamp hazırlanmasını emretti. Yanına sadece birkaç Skir muhafızı, danışmanları, Gepid kralı Ardarich, Scottas ve Orestes olduğu halde, nehir kıyısı ile şehir arasında kalan bölgede şöyle bir gezintiye çıktı. Geniş ve sığ görünümlü nehrin içinde kıyıları çakıl kaplı, yemyeşil çalılarla örtülü adacıklar göze çarpıyordu.

Yaz mevsimi sebebiyle Loire'in suyu çekilmişti. Buna rağmen bu en kuzey ucunda bile büyük bir ordunun güven içinde geçemeyeceği kadar derin ve genişti. Attila birkaç mil uzaklıktaki şehrin siluetine baktı. Taş Roma köprüsünü buradan bile görebiliyordu. Orleans çevresinde nehri geçebilmenin yegane imkânı bu köprüydü.

Attila atını nehrin kıyısından kuzeydeki çayırlara doğru sürdü. Sessizce ve danışmanları tarafından rahatsız edilmeden geri döndü. Metz'den bu yana üç yüz Roma mili mesafeyi yağmalayarak kat etmişlerdi. Şehirler fethetmiş, kaleler zaptetmiş, nehirler aşmış, tüm bunları da yola çıkarken bile yüz binden fazla savaşçıdan oluşan bir orduyla başarmıştı.

Aradan geçen zaman zarfında onlara yeni kavim ve kabileler katılmış, Hunlarla birlikte Roma lejyonlarını aramaya başlamışlardı. Birçok kavimden oluşan bu büyük ordu, yaklaşık bin yıl kadar önce Roma'da bir yerlerde başlamış olan olayı artık nihayet sona erdirmek istiyordu. Zaman artık bir dönüşüm için olgunlaşmıştı. Bunu başaracak genç kavimlerin sayısı çok fazlaydı ve Cermenlerin yeni, parlak fikirleri göz kamaştırıyordu.

Attila ise boş hayaller peşinde değildi. Tüm bu kavimlerin kendisini sevdikleri için peşinden gelmediklerini biliyordu. Onlar kağanın pisliklerinden beklenen sinekler değil, aksine kuvvetli haklara ve savaşma azmine sahip müttefiklerdi.

Büyük ordunun geçirdiği günler birbirinden son derece farklıydı. Bazen bir grup öne geçiyordu, bazen bir diğeri. Bazen küçük gruplar halinde parçalanarak ilerliyor, bazen atlılar ve arabalar vadilerde birlikte yol alıyor, bazen birisi telaşla diğerinin önüne geçiyordu. Bazen de ordu esneyen bir hayvan gibi açılıyor, sonra anaç bir tavuğun kanatlarının altına sığınan civcivler gibi çekirdeği oluşturan Hunların etrafında birleşiyorlardı.

Tümünün kafasını kurcalayan ortak soru ise şuydu: Neden bu kadar uzaklara gelmişlerdi, neden Romalılar en büyük eyaletlerini müdafaa etmiyorlardı, Attila Loire'i aştığı zaman Vizigotlar nasıl tepki göstereceklerdi... Temmuz ayının ilk yarısı çoktan sona ermişti, fakat Aetius'tan hâlâ en küçük bir iz bile yoktu.

Sonraki günleri Attila uzun at gezintileriyle değerlendirdi. En önemsiz ayrıntılarla dahi ilgilendi ve sonunda ana karargâhı nehrin kuzey kıyısındaki şehrin doğusunda ve batısında elli daha küçük karargâh kalacak şekilde dağıttı. Böylesi daha pratikti ve harekete geçen birliklerin birbirlerine engel olmaları ihtimalini ortadan kaldırıyordu.

O zamana dek keşifçi birliklerin hiçbiri şehrin güney surlarından başlayan ve birbirini takip eden kemerler halinde öteki yakaya ulaşan büyük taş köprüden daha uygun bir geçit yeri bulamamışlardı.

Orleans Köprüsü, kesinlikle Aşağı Tuna'daki Trajan Köprüsü'nün muazzam kolonlarıyla karşılaştırılacak türden bir yapı değildi. Fakat ötekinin aksine hâlâ kullanılabilir durumdaydı. Ayrıca doğanın içinde yabancı bir varlık gibi durmuyordu; tam aksine, sanki onlarla birlikte yaratılmış gibi nehir ve şehirle mükemmel bir uyum içindeydi.

Attila habercilerinden ve keşifçilerinden her gün düzenli

olarak rapor alıyordu. Gelen haberlerde Troyes'in birkaç mil batısında mükemmel bir savaş alanı bulunduğu, fakat burasının aynı zamanda korkunç bir tuzağa dönüşebileceği bildiriliyordu. Üzerinde neredeyse bir tek ağaç bulunmayan bu yayla, kuzey ve doğu taraflarında Sen ve Aube nehirlerinin kollarından oluşan çifte bir engelle kapalıydı. Yapılacak en küçük bir hata, burasını içinden çıkılmaz bir kapana dönüştürebilirdi. Tek güvenli çıkış yolu Troyes şehri istikâmetindeydi. Orası da Dengizik'in kontrolü altındaydı.

Üç hafta sonra Dengizik Han birliklerinin bir kısmıyla Orleans'a geldi. Troyes ve civarının en küçük çiftlik ve villalarına varıncaya kadar soyup soğana çevirmişti. Babası onu kabul ederek raporunu dinledi. Dengizik Han daha sonra da Kral Meclisi'ne suları çekilmiş göllerin etrafında bulunan sık ve karanlık ormanlardan söz etti. Nemli *Campania*'nın güney kenarındaki tepelerin ardında, sonunda bir araya gelerek Sen Nehri'ni oluşturan ilginç dereler görmüştü.

"Troyes'i en küçük deliğine varıncaya kadar altüst ettik" dedi Dengizik kısaca. "Tam altı gün boyunca. Tüm ganimetin sağ salim Châlon'a ulaştığı haberini aldım."

"Buraya neden daha önce gelmediniz?" diye sordu Attila.

"Senin gibi düşündüğüm için" diye karşılık verdi Dengizik. "Tricassum'un güneyindeki bölgenin neye benzediğini merak etmiştim."

"Troyes desen daha iyi edersin" dedi Attila. "Nehirleri ve yerleşimleri Romalılar gibi değil, yerel halkın diliyle adlandırmayı kararlaştırmıştık."

"Piskopos Lupus'un şehrinde hâlâ Romalılar var" diye cevap verdi Dengizik. Bu sözler üzerine Orestes ve Scottas bile ilgiyle onu dinlemeye başladılar. Dengizik'in babasına karşı gizli direnişini fark etmişlerdi. Artık otuz beş yaşına basmış olan han, her geçen gün babasına daha fazla benzi-

yordu. Düşünmeden hareket eden atası Uldız'a benzeyen Doğu Kağanı İlek'in ve daha çok bir şaman karakteri taşıyan yumuşak huylu İrnek'in aksine, Dengizik Han da babası Attila gibi güç ve zekânın dengelendiği sert bir ruh taşıyordu. Fakat tek bir noktada baba ve oğul birbirlerinden giderek farklılaşıyorlardı. Attila Roma'da bulunduğu zaman zarfında arada sırada bir hatip gibi renkli ve uzun konuşmalar yapmaktan çekinmemeyi öğrenmişti, Dengizik ise her geçen gün daha az ve öz konuşur oluyordu.

"Yaya birlikleri ganimetle birlikte geri mi gönderdin?"

"Benim için fazlasıyla yavaştılar" diye cevap verdi Dengizik Han.

"Sonra? Troyes ve Sens'in güneyi ne durumda?"

Dengizik başını salladı. "Güney yönünde de ormanlar bizim için fazlasıyla sıktı, bu nedenle karşımıza çıkan ilk tepe sırasından tekrar batıya döndük. Fakat bu da pek fayda etmedi. Yonne'ye kadar arazi sadece ormanlık, ancak ondan sonra altmış, yetmiş mil kadar düz arazi uzanıyor, sonra Loire, sonra da burası..."

Ancak daha sonra, yalnız kaldıkları zaman, Attila Troyes şehrinin gerçek bir altın madeni olduğunu öğrendi. "Şehir ticaret ve başarılı işletmeler sayesinde zengin olmuş" dedi Dengizik.

"Şehri yakıp yıktınız mı?"

"Sadece gerekli yerlerde."

"Piskoposa ne oldu?"

"Onegesios'la dost oldu ve onu bir sonraki iffet konsiline davet etti..."

"Neden olmasın?" diye güldü Büyük Kağan. "Bunun da mutlaka bir anlamı vardır..."

"Benim iffetli bir Hıristiyan olmaya hiç niyetim yok" dedi Dengizik yüzünü buruşturarak.

Aradan üç hafta daha geçtikten sonra, büyük bir gürültüyle diğer bir oğulun geri dönüşü müjdelendi:

"İrnek, *Tractus Armoricanus*'tan geri döndü!"

"Onu gördüm" diye bağırdı babasına İrnek heyecanla. "Galya'nın batı kıyısındaki o muazzam okyanusu kendi gözlerimle gördüm!"

En sevdiği oğlunun geri dönmesi Attila'yı çok mutlu etmişti. Onun ve birliklerinin komutanları onuruna şarabın su gibi aktığı, her çeşit yemeğin bol bol bulunduğu, Hun ve Galya şarkılarının söylendiği bir ziyafet verdi. Bu arada Orleans şehrinin sokakları üzerine zar atılıyordu. Bu da iki büyük karargâhta severek oynanan bir oyundu.

Yapacak fazla işleri yoktu. Batıya uzanan ormanlar ve çayırlar tümüyle boşaltılmıştı. Tıpkı Roma lejyonerleri ve yardımcı kuvvetleri gibi onlar da silahlarının ve hayvanlarının bakımını yapıyor, fakat genellikle de sahip oldukları her şeylerini ortaya koyarak kumar oynuyorlardı. Hatta sahip olduklarından fazlasını bile ortaya koymaları, sık rastlanılan bir durumdu.

Güneşin Orleans Köprüsü'nün ardında yavaş yavaş batması esnasında, hâlâ her yanda yeniyor, içiliyor ve dans ediliyordu. İrnek ise Karadeniz'den veya küçük, uysal Adriyatik Denizi'nden çok daha farklı olan büyük denizden söz etmeye başlamıştı.

"Daha önce uzak kuzeydeki denizi görmüş olan adamlar bile kıyılarda büyük bir gürültüyle patlayan dev dalgaları gördükleri zaman korkudan kaçıyorlardı" diyordu İrnek. "Fakat Bagaudlar... daha doğrusu Kelt adı verilen Galyalılar... daha önce hiç görmediğimiz garip geleneklere sahipler..."

Sonra da Karadeniz'in kuzeyindeki İskit tepe mezarlarından bile daha büyük olan kral mezarlarından söz etmeye başladı. "Büyüklüklerine bakılacak olunursa içlerinde atlarıy-

la birlikte kraliyet arabaları, kadınlar ve öldürülen danışmanlar barındırıyor olmalı..." Hepsi de o sıcak yaz gününde sağlık açısından hiç de hoş olmayan sonuçlar doğurabilecek kadar çok içki içiyordu, fakat şehrin önündeki uzun bekleyiş komutanların ve savaşçıların boğazını iyiden iyiye kurutmuştu.

"Oraya bir kez daha gitmek ister miydin?" diye sordu Attila. Büyük Kağan en sevdiği eyerine yaslanmış, arkasına da bir yastık sıkıştırmıştı. Civardaki çiftliklerden gelen birkaç sarışın ve esmer kız, sadece o ve dostları için şarkılar söylüyorlardı. Bazıları uzun süre kapalı kalmış bembeyaz göğüslerini, bazıları da uzun bacaklarını sergilemeye başlamıştı.

"Son gerçek Keltlerin bölgesinden dişe dokunur bir ganimet elde edeceğimizi hiç sanmam" dedi İrnek sonunda. Her iki yanında, sanki doğuştan beri bir Hun hanının kollarında yatmaya alışkınmış gibi şarkı söyleyen iki kız bulunuyordu. Belki de onları bu gece bu kadar sevecen ve istekli kılan, İrnek'in yumuşak bakışlarından başka bir şey değildi.

Attila, küçük oğlunun hoşuna giden her davranışında, mutlulukla gülümsüyordu. Aralarındaki bağ, diğer oğullarının tahmin ettiğinden çok daha kuvvetliydi.

"Batıdaki topraklar gerçekten de büyüleyici" dedi İrnek. O da tüm bu zaman boyunca gülümsüyordu. "Deniz yeşil, vahşi bir suyla dolu... O kadar dolu ki ufukta sona erdiği zaman bile gök kubbeye doğru yükselmeye devam ediyor..."

Attila oğlunun tasvir ettiklerini gözlerinin önüne getirmeye çalıştı. Deniz onun için her zaman büyüleyici ve gizemli bir varlık olmuştu. Babalarının yaşadığı büyük bozkır denizinin gri enginlerinin aksine, okyanusta gökyüzü ile su birbirinden kesin bir hatla ayrılmıştı.

"Fakat gördüklerim sadece denizden ibaret değil" dedi İrnek. Ansızın tekrar o büyük çocuk gözlerine sahip olmuş-

tu. "Orada ormanlar da gördüm... yukarı doğru uzayan taş ağaçlar... bunu tasavvur edebiliyor musunuz? Devlerin sürdüğü bir tarla... buradan şu nehre kadar uzanıyor... sonra dört, beş, ya da daha fazla sıra taşlar... bazıları üç adam genişliğinde ve bu yurt kadar yüksek..."

"Onlar birer bekçi!" dedi şaman ansızın. Aybars'ın nereden çıktığını kimse anlayamamıştı. Şaman kendisine sakin bir yer arıyordu. "Öbür dünyaya açılan kapıların bekçileri!"

"O halde Kuzeybatı Galya'da tannlara ve ruhlara uzanan çok fazla yol olmalı" dedi İrnek. "Çünkü ben sadece bu taşlardan oluşan sıralar değil, aynı zamanda çemberler, daireler de gördüm... Sanki atalarımız için yapılmış olan çok büyük taş yurtların kalıntıları..."

İrnek hafifçe geğirdi. Başı bir sağ tarafındaki kızın, bir sol tarafındaki kızın göğsüne düşüyordu. Hangisini seçeceğine karar veremez gibiydi.

Attila Aybars Amca'ya baktı ve onun uyanık olduğunu gördü. "Bu işaretleri nasıl yorumluyorsun? İyi mi, kötü mü? Bu şehri ve köprüsünü ne zaman ele geçirmemiz gerektiğini bize haftalardan beri söylemedin!"

"Bir koyun kestir ve kürek kemiklerini İrnek'in önündeki ateşe at" diye cevap verdi şaman. "Kesin emin olana kadar beklemek zorundaydım."

"Kesin emin olmak mı? Bu saldırıya geçebileceğimiz anlamına mı geliyor?"

"Pek çok ölümlünün öbür dünyaya açılan kapıları gördüğü söylenir. Ruhlar veya daha yüksek varlıklar için taş işaretler diken bir kimse, büyük Hayat Ağacı'nın sırrını da bilir..."

Attila soran bakışlarla ona baktı.

"Burada söz konusu olan köprüler" diye kıkırdadı şaman.

"Orleans Köprüsü mü?"

"Sadece iyi köprülerin bekçileri vardır."

31
Tehdit

Roma mancınıkları ve kuşatma aletleriyle donanmış ordunun her sabah sanki gerçek bir saldırıya geçiyormuş gibi çıkarttığı gürültü, Orleans'ın kare biçimle *castrum*unun sakinlerinin sinirlerini bozuyordu. Buna rağmen her gün güney yönünden gelen tepeleme dolu arabalar eski Roma köprüsünü geçerek kare biçimli Roma kalesine giriyor ve şehrin büyük karnında gözden kayboluyorlardı. Arada sırada nehrin kuzey tarafından da yüklü arabaların şehre girdiği görülüyordu. Attila'nın etrafındaki adamlar ise sadece omuz silkmekle yetiniyorlardı.

Attila, şehir arabaların getirdiği mallarla tıka basa doluncaya kadar bekledi. Vaktin olgunlaştığına inandığı zaman ise Galya seferine çıkmadan önce kendisine şehrin anahtarlarını vaat eden adamı yanına çağırdı.

Fakat Alan kralı anlaşılmaz bir şekilde tereddüt ediyordu. Şehrin kapılarının hiçbiri açılmamıştı. Onun yerine surların burçlarında giderek daha fazla sayıda erkek, kadın ve çocukla dolmaya başlamıştı.

"Bu da ne demek oluyor?" diye sordu Attila öfkeyle. Aynı anda Orleans'ın binden fazla sakini yüksek sesle dua etmeye ve şarkı söylemeye başladı. Attila bu sur ayinini birkaç dakika izledi. Bu arada adamları ona yeni bir haber ye-

tiştirdiler. Söylenene göre şehrin doksan yaşındaki piskoposu birkaç ay önce güneye doğru imkânsız gibi görünen bir seyahat gerçekleştirmişti. Anianus ismindeki bu adam gerçekten de Arelate'de bulunan Aetius'un yanına gitmeyi başarmış ve ondan kendilerine destek olmasını istemişti.

Attila, Roma imparatorlarının *ölüm* anlamına gelen işaretini yaparak, baş parmağını aşağıya çevirdi. Fakat şehre hücum emri vermesinin esas sebebi yaşlı piskoposun son yardım arayışı değil, Sangiban'ın ihanetiydi. İki kuşak öncesine kadar Hunların müttefiki olan Alan kralı, Vizigot krallığının kuzey karakolunu teşkil ediyordu. Loire Nehri'nin kuzey kıvrımında yer alan köprünün demir kapıları ise kapalı kalacaktı.

"Şehre saldırın!" diye emretti Attila gür ve anlaşılır bir sesle. Fakat Piskopos Anianus'un etrafına toplanmış olan dindarlar, ilahiler okumaya devam ettiler. Koç başları kapılara şiddetli darbeler indirirken, mancınıklar koca koca kaya parçalarını başlarının üzerinden fırlatıp atarken, ateş püskürten kuşatma kuleleri tekerlekli birer canavar gibi hendeklere ve surlara yaklaşırken de şarkı söylemeye devam ediyorlardı.

Etrafı surlarla çevrili şehirleri zaptetmek Hunların işi değildi. Fakat bu tür hizmetleri görecek yeteri kadar Romalı tutsağa ve yardımcı kuvvete sahiptiler. Sonunda şehrin kapıları kırıldı ve Hun atlıları başka yerlerde de yaptıkları gibi şehrin içine daldılar.

Kendisine önce söz verilen, sonra da elinden alınan şehre ilk giren Attila'nın ta kendisiydi. Hun savaşçılarından hiçbiri duvarların üzerinde şarkı söyleyen ve dua eden insanlarla ilgilenmiyordu. İlk iş olarak Alan savaşçılarını ve kralını bulup, kazığa oturtmak veya çarmıha germek niyetindeydiler. Fakat Sangiban artık bu şehirde değildi. İhanet etmek istediği insanların yanına sığınmıştı.

Attila şehrin duvarlarının ve kulelerinin içeriden de yeni-

lendiğini ve sağlamlaştırıldığını gördü. Özellikle de şehrin sakinleri tarafından "Beyaz Kule" adı verilen yapı görülmeye değerdi. Attila yanında birkaç savaşçı olduğu halde şehrin nehre inen dar sokaklarında ilerlemeye başladı. Bu sokaklar bazen o kadar daralıyordu ki, evlerin eğri duvarlarının ve pis kokulu olukların arasından yavaş ilerlemek kaydıyla üç, hızlı ilerlemek kaydıyla iki at zorlukla geçebilirdi. Attila az sonra etrafı kayın ağaçlarıyla çevrili kilise meydanına ulaşmıştı.

"Nerede o?" diye bağırdı etrafta şarkı söyleyen insanlara doğru. Bu soruyu davudî bir sesle ve Latince olarak sormuştu. Yaşlı piskopos kilisesiyle şehrin surları üzerindeki *Beyaz Kule* arasına yerleştirilmiş olan arkalıklı bir koltuğa oturmuştu. Yanındaki insanlardan yardım isteyerek ayağa kalktı ve yavaş yavaş Hun kağanından yana döndü. Aynı anda şarkı sesleri de birden kesiliverdi. Yaşlı piskopos titreyen elleriyle Hun savaşçılarını kutsamaya ve hak dinini kabule davet etmeye başlamıştı.

Bu sırada tepeleme ganimet yüklü ilk arabalar şehrin sokaklarından Paldır küldür inmeye başlamıştı. Bunları düzinelerce, hatta yüzlerce araba takip ediyordu. Buna rağmen piskopos hiç istifini bozmamıştı. Attila kilise meydanından şehrin nehir tarafındaki surlarını, hatta uzaklardaki ormanları dahi görebiliyordu. Ve tüm o gürültü ve karmaşanın, yaralıların ve ölenlerin çığlıklarının, Orleans piskoposunun kutsama veya lanetlerinin arasında Attila bir tezahür görmeye başladı.

Bu tezahür Loire'in güney kıyılarındaki ormanın üzerine yükselen hafif bir duman şeklindeydi. Attila bir süre piskoposa baktı, sonra gözlerini kıstı ve bakışları tekrar uzaklara kaydı. Gördüğü duman falan değildi!

Ve ansızın surların üzerinde ağlayan, yakaran ve ilahiler

okuyan insanlar da, ilk olarak Hun kağanının gördüğü tezahürü fark ettiler.

"İşte beklediğimiz yardım! İşte geliyor!" diye bağırıyor ve daha yüksek sesle şarkı söylüyorlardı. Attila onların haklı olduklarını biliyordu. Nehrin öte tarafındaki bulut duman değil, yaz sıcağında binlerce Romalının, Vizigotun ve atın ayaklarından yükselen tozun ta kendisiydi!

Sonsuzluk kadar uzun bir an boyunca Attila taş kesilmiş gibi olduğu yerde kaldı. O kadar uzun süredir beklediği gün nihayet gelip çatmıştı demek!

Uzun bir kuşatmadan sonra bir kaleyi fetheden fatihler için, beklenmedik bir anda ortaya çıkan bir düşman ordusu kadar tehlikeli bir şey olamazdı. Attila ordusunun tıka basa ganimetle yüklü olduğunu ve hantallaştığını biliyordu. Şu anda bile ölümcül ok bulutlarını gönderip ansızın geri çekilme manevrasının yapılma imkânı neredeyse hiç kalmamıştı.

Ele geçirdikleri ganimet boyunlarında bir değirmen taşı gibi sallanıyordu ve zaptettikleri şehirde kapana kısılıp kalmışlardı. Attila büyük bir süratle düşünmeye başladı. Elinde üç tane imkân vardı: Hiç savaşa girmeyip elindeki ganimeti emin bir yere götürebilirdi. Şan ve şöhretini korumak için anlamsız ve kanlı bir müdafaa savaşı verebilirdi. Ya da imparatorluk ordusunu karşılamak istediği yere çekebilirdi...

Attila, üçüncü ve en zor seçeneği tercih etmekte oldukça zorlanmıştı. Fakat sadece bu şekilde büyük bir zafer kazanma şansını koruyabileceğini biliyordu. Bu savaşı kaybetme durumunda bile, Orleans seferi hâlâ en başarılı seferlerinden biri olacaktı!

"Derhal her şeye son verin ve karargâha geri dönün!" diye bağırdı Attila adamlarına doğru. Gözleri çakmak çakmaktı. Onun Büyük Kağan olmasını sağlayan ilkel cesareti tekrar ortaya çıkmıştı.

Sadece Dengizik bir kez daha sordu: "Yağmaya son mu veriyoruz?"

Attila'nın dudaklarında buz gibi bir gülüş belirdi.

"Taşıyabileceğiniz her şeyi alın ve şehri terk edin! Evleri yakıp yıkmanızı da istemiyorum! Bu bizi sadece geciktirir!"

Hunlar şehrin dar sokaklarını geldiklerinden daha hızlı bir şekilde terk ettiler. Bu arada piskoposa karşı tavır almış olan Galyalılar da onlarla birlikte dışarı koşuyorlardı. Din adamının dua ve yakarışlarına inanmıyor, şehirde kalmaktansa Hunların yanında olmayı tercih ediyorlardı.

Ertesi gün öğleden önce Büyük Kağan'ın Orleans yağmasına neden bu kadar çabuk son verdiği diğerleri tarafından da anlaşılmıştı. Hunların ve yardımcı kavimlerinin kampıyla ufka doğru uzanan ormanların arasındaki yumuşak eğimli vadide önce tek tek, sonra da giderek daha fazla sayıda renkli flama, parlak mızrak uçları, cilalı kalkanlar ve görkemli zırhlar belirmişti. Flavius Aetius'un ordusu on mil uzakta bile değildi. Vizigot kralı Theoderich ile oğlu Thorismund da müttefik sıfatıyla onunla birlikte hareket ediyorlardı.

Bu şekilde Attila pek çok kavimden örülmüş bir ordunun karşısına çıkmış bulunuyordu. Ordunun en kalabalık grubunu Vizigotlar teşkil ediyordu. Keşifçiler her geçen an başka kavim ve kabilelerin varlığını bildirmeye devam ediyorlardı.

"Tüm bunları bir araya getirmeyi başarmış olması inanılır gibi değil" diye homurdandı Dengizik Han. Scotttas, Onegesios ve Orestes'le birlikte düşman ordusundaki flamaları, işaretleri ve sembollerin uzun listelerini çıkartıyorlardı.

"Onlarla kapıştığımız zaman işimiz hiç de kolay olmayacak" diyordu İrnek durmadan. "Bizim Franklarımızla onların Franklarını birbirlerinden nasıl ayırt edeceğiz? Her iki taraf da kalça yüksekliğinde beyaz kalkanlar taşıyor!"

"Ya okçularımız Alanlar, Burgundlar ve Vizigotlar arasında nasıl bir fark gözetecek?" diye sordu o zamana dek sesini çıkarmamış olan Laudarich. "Cinlerin ve şeytanların bile onları birbirlerinden ayırt edebileceklerini sanmıyorum..."

"Onlar kimin pis kokular saçtığını bilirler, merak etme!" diye kıkırdadı Aybars atının üzerinden.

"Gerçek bir Romalı, Galya'nın tüm barbarlarının bir araya toplandığını söylerdi" dedi Orestes hafifçe ürpererek.

"Daha da kötüsü" dedi Attila ve ona canını almak istermiş gibi baktı. Sonra da Aetius'un ordusundaki farklı grupları işaret eden uzun listeye baktı. "Birtakım yardımcı birlikleri daha eklemek gerekecek... Bazı Sarmat kabileleri, sonra Saksonlar ve *Laeti*..."

"*Laeti*?" diye sordu Aybars hiçbir şey anlamadan. "Ne unuttuğumu söyle bana!"

"O savaşçıları kesinlikle küçümsememeliyiz!" dedi Attila. "Onların normal ev hayatına geçmiş yaşlı savaşçılar olduklarını biliyorum, fakat *Imperium Romanum* için yıllarca canla başla mücadele edip sağ kalmayı başardıklarını unutmamalıyız. Bu adamlar nasıl savaşılacağını bilirler!"

Dört bir yandan gelen elçiler ve gizli görevlilerle günün her saati toplantılar yapılıyordu. Hunların önünden tepelere ve ormanlara sığınan kaçaklar, akın akın yaklaşık yarım bin yıldır baskının ve sömürünün sembolü haline gelen Roma kartalının altında toplanıyorlardı.

"Bu Galyalıları bir türlü anlayamıyorum!" dedi Attila birkaç kere. Uzun süredir yanlarında bulunan Bagaudlar bile bir sabah geride boş çadırlarını bırakarak düşman ordusuna sığınmışlardı. "Aetius'un en ateşli düşmanları olan Bagaudlar dahi onun tarafına geçtiler!"

"Romalıların alçak birer sömürgeci oldukları yolundaki

düşünceleri değişmiş değil, fakat bizim tahripkârlığımız ve yıkıcılığımız onları daha fazla korkutuyormuş" dedi İrnek alçak sesle.

"Bu da ne demek oluyor?" diye kükredi Attila. "Onlara bizimle birlikte savaşıp zafer kazanma imkânı tanıdık! Bizden nasıl korkarlar..."

"Barbar olarak tanımladıkları kavimlerle gerçek bir silah yoldaşlığının yapılacağını sanmıyorlar" diye cevap verdi İrnek. Uzun bir an boyunca etrafta bulunanlar nefes bile almaya cesaret edemediler.

"Barbarlar!"

Bu kelime Attila'nın ağzından tükürür gibi değil, aksine düşman tarafından kullanılan büyülü bir söz gibi çıkmıştı. Konuşmasında büyük bir hükümdarın gururu vardı.

"Barbarlar!" dedi bir kez daha. "Bu aşağılamanın en kötü ifadesidir. Bu şekilde kendilerine yabancı olan her şeyi derhal yok edilmesi gereken kötü ruhlara dönüştürmüş olurlar! Bu komşu sevgisini vaaz eden, fakat kendilerine boyun eğmeyen Hıristiyanlar için de geçerli!"

Attila'nın gözleri ince birer çizgi halini almıştı. Sanki dışarı bakmaktansa kendi içine bakmayı ister gibi bir hali vardı. "Bilgeliğinizle o kadar soğuk, o kadar kibirlisiniz ki, bir Romalı, Yunan veya Cermen olmaktansa, bir hayvan olmayı tercih ederim!"

Bu sorular Büyük Savaş Meclisi'nde değil, aksine Attila'nın en yakın danışmanları ve Gepid kralları tarafından dile getirilmişti.

"Aetius neden bu kadar geç geldi?" diye bilmek istedi Onegesios.

"Neden tüm kuzey bölgesini gözden çıkardı?" diye sordu Scottas.

"Bizi çok daha önce yakalayabilirdi" dedi Ardarich, "ya Alplerin kuzeyinde, ya da paskalyadan sonra Galya *Campania*'sında..."

"Hem de Almanların yolumuzu değiştirmelerine rağmen" dedi Laudarich.

"Bu soruların cevaplarını gerçekten bilmiyor musunuz?" diye karşılık verdi Büyük Kağan hayal kırıklığına uğramış bir sesle. "Hiçbirinizin kafası o Romalı kadar çalışmıyor mu?"

"Belki de ilkbaharda buzlu Alp geçitlerini aşmak istememiştir" dedi Dengizik bir deneme yapmak amacıyla.

"Şubat veya Mart aylarında bile ne kadar adamla yola çıktığımızı bildiğinden eminim" dedi Attila. "Roma atlı ulaklarının ve posta güvercinlerinin bir Hun atlısı kadar hızlı olduklarını unutmayın!"

"Roma ile Kuzey Galya arasındaki mesafe oldukça büyük" dedi Scottas ve parmaklarıyla hesap yapmaya başladı. "Yaban kazları bile Roma'dan Reims'a ulaşmak için dağların ve vadilerin üzerinden yedi yüz mil mesafe kat ediyorlar!"

"Tek sebebin bu olması imkânsız" dedi İmek. "Bana kalırsa Romalılar kâhinlerin uygun bir zaman bildirmelerine kadar beklediler. Yoksa benim batıdaki denizi görmeme kadar, o neden güneydeki denizde beklesin ki?"

Attila belli belirsiz gülümsedi. İmek'i seviyordu ve kendisi de menhirlere ve kehanetin söylediklerine önem veriyordu. Fakat İmek'in söyledikleri onun için bile biraz fazlaydı.

"O halde Aetius'un tereddüt etmesine neyin sebep olduğunu bir de ben söyleyeyim!" dedi sonunda. Ve Büyük Kağan, Vandallarla neler konuştuğunu ilk kez onlara anlattı. "Bu yüzden Vizigotların karar vermelerini beklemek zorundaydı! Romalıların Kral Theoderich'i epey sert bir şekilde dizginlediklerini unutmayın!"

"Bunun yanı sıra başka bir neden daha olmalı" dedi

Onegesios bir süre düşündükten sonra. Attila ona baktı ve yavaşça başını salladı. Onun ne demek istediğini çok iyi biliyordu. Aetius'un büyük hayalleri vardı. Babasıyla birlikte Galya'da epey vakit geçirmiş, fakat bir kez yanlış tarafta bulunma hakkını kullanmıştı. İkinci hakkında kazandığı zafer öylesine görkemli olmalıydı ki, kendisinde Valentinian III.'ü arenaya, talihsiz kız kardeşi Honoria'yı ise manastıra gönderecek, başına da defne dalı tacını takacak gücü bulabilmeliydi. Fakat doğudaki General-İmparator'u da hesaba katması gerekiyordu. Aeitus, bu adamın onu kendisiyle eşit bir imparator olarak kabul edeceğinden, her an kuşkulanmalıydı...

"Kaderinin şeytanlarıyla oynadığı oyunda oldukça yüksek bir pay sürüyor" dedi Aybars Amca beklenmedik bir anda sunağının bulunduğu köşeden. "Vizigotların durumlarının giderek kötüleşmesini bekliyor, ta ki kendisine katılanlara kadar..."

"Vizigotlar ondan nefret ediyor!" dedi Orestes.

"Fakat bizden korkuyorlar!" diye kıkırdadı Aybars.

Ve öncü atlılar Hun kağanına garip bir şey daha bildirmişlerdi: Kim olduğu belli olmayan birileri, bundan çok uzun zaman önce Sen Nehri'nin azgın çocuğu Yonne'yi büyülemiş olmalıydı. Bu nehir de bazı noktalarda hatırı sayılır bir genişliğe erişiyordu.

"Kıyılarda hayvanların su içtiği hemen her köşeye üzerinde işaretler bulunan işlenmiş çakmak taşları yerleştirilmiş" dedi İrnek heyecanla. Carnac menhirlerini ve dolmenlerini ziyaret ettikten sonra her kaya çıkıntısında cinlerin ve ruhların işaretlerini görmeye başlamıştı. "Söylenene göre bu işaretler bu bölgenin ilk sakinlerinin Roma'yı fethetmek üzere yola çıktıkları çağlardan kalıyormuş..."

"Bunun dışında başka iyi haber var mı?" diye sordu Attila gülerek.

"Peynir, kümes hayvanları ve bu bölgenin leziz pastalarının pişirilmesinde kullanılan bal..."

Attila yüzünü buruşturdu.

"Ayrıca vadilerde yetişen çok iyi meyve, sebze ve otlar..."

"İrnek, kendine gel!" diye uyardı oğlunu Attila. "Böyle şeyler için Hunlar atlarından inmeye bile tenezzül etmezler!"

"Ben inerim" dedi İmek ve bir an için gözlerini kapadı. Tekrar açtığı zaman gözleri ışıl ışıldı. "Bunlardan başka çok ilginç bir şekle sahip olan altın parçaları bulduk..."

"Yoksa Sens'te gözden kaçırdığımız Solido'lar mı var?"

"Evet, ama insanlar başka türden hazineler de biriktirmişler. Saf altından yapılmış küçük kürecikler. Bir kiraz çekirdeği büyüklüğündeler, bir buçuk imparatorluk sikkesi ağırlığındalar ve bir taraflarında birbirini kesen iki çizgi var."

"Bir haç mı? Yoksa bu Hıristiyanların kendi aralarında kullandıkları gizli bir para olmasın?"

"Hiç sanmıyorum, çünkü üzerinde haç bulunan bu altın kürecikler, hem Sezar'ın lejyonlarıyla buraya gelmesinden, hem de ilk Hıristiyanlardan çok daha eski zamanlara ait."

Sonra babasına ve diğerlerine bu alışılmadık ganimeti gösterdi. Attila, gelecekte İrnek'i daha ciddiye almaya karar vermişti.

Hunlar durup dinlenmeden son ve büyük savaş için uygun bir arazi arıyorlardı. Attila tüm savaşçıların öfkelerinin kabarmasını ve bunun onlara yeni bir mücadele için güç vermesini istiyordu. Bu nedenle çeşitli lisan ve lehçeleri konuşabilen erkek ve kadınları bu öfkeyi körüklemekle görevlendirdi.

Bu seçilmiş insanlar ateşin başında oturan grupların arasına son derece doğal bir şekilde karışıyor, kibar bir dille bir süre burada kalıp kalamayacaklarını soruyor, sonra da tesadüfen Büyük Kağan'ın diğer bağımlı krallar ve komutanlarla

konuştuklarını haber aldıklarını söyleyerek, bunlardan uzun uzun söz ediyorlardı.

Savaşçılardan pek çoğu Orleans'ta hazır ganimetten vazgeçmek zorunda kaldıkları için hâlâ öfkeliydi. Kağanın görevlendirdiği bu yetenekli insanlar, var güçleriyle savaşçılann öfkesini düşmanın üzerine kanalize etmeye çalışıyorlardı.

Aynı anda Büyük Kağan'ın alışılmadık bir emri atlı birliklere iletildi: "Bu andan itibaren ordunun içinde veya yakınlarında büyük gruplar halinde at sürmek yasaktır. Bu yasağa uymayanlar cezalandırılacaktır. Her han ve komutan, kendisine bağlı bölükleri birliklere bölmek zorundadır! Ganimet arabalarının, ailelerin ve zanaatçıların yakınlarında bulunan atlı grupların hiçbiri beş mangadan büyük olmayacaktır!"

Bu garip emrin ne anlama geldiğini başlangıçta kimse anlamadı, fakat sonra atlı savaşçılar bunun getirdiği avantajlan gördüler: Çok küçük gruplar halinde yol almaları nedeniyle artık derelerin ve nehirlerin geçit yerlerinde, çalılarla kaplı patikalarda, sık ormanların arasından geçen dar yollarda ve dik eğimli yamaçlarda en küçük bir birikme ve bekleme durumu meydana gelmiyordu.

Aynca bu sayede çekirdek ordu etrafındaki emniyet çemberi de genişlemiş, merkeze bir saldırıda bulunulması neredeyse imkânsız hale gelmişti.

"Hiçbir avcı bir katarın içinde uçan bir kuşu vuramaz" dedi Attila memnun bir tavırla, "çünkü çok sayıdaki imkândan birini tercih etmeyen bir kimse, sonunda boş ellerle kalakalır! Havaya birbiri ardına yüz ok fırlatsan bile, kuş katarı senin farkına varmadan çekip gidecektir."

Bu yeni taktiğin küçük, fakat mide bulandıran bir dezavantajı vardı. Hunlar gibi daha çocuk yaşlarda kendi başına at sürmeye, okunu hızla düşmanın kalbine göndermeye,

sonra da büyük sevinç gösterileri yapmadan hızla ortadan kaybolmaya alışkın olmayan bir kimse, büyük grupları bir arada tutan görünmez bağların varlığının da farkında olamazdı.

Bu yeteneksizliğin ilk kurbanı, kendi tahtını ele geçirebilmek için Hunların Büyük Kağanı'ndan yardım ve destek isteyen Ripuar Franklarının genç prensi Gundebaud olmuştu. Franklar daima her yerde hep birlikte hareket etmeye alışkındılar. Ellerinde kılıç, yay ve mızrak taşıyan savaşçılar ve soylular, Prens Gundebaud'un etrafında etten bir duvar örüyorlardı. Oysa Attila'nın bu yeni emri onları şaşırtmıştı ve nasıl davranacaklarını bir türlü kestiremiyorlardı. Ren Nehri'nin sol tarafında yaşayan Ripuar Frankları, tehlike ânında bir araya toplanarak kalkanlarını başlarının üzerine kaldıran, böylece de meşhur *tortuga*, yani kaplumbağa taktiğini uygulayan Roma lejyonlarından bu anlamda pek de farklı değillerdi...

Hunların ve *Imperium Romanum*'un birleşik kuvvetleri arasında uzun süredir beklenen son ve büyük savaş, esasen birbirlerini yakından tanıyan ve birbirlerine düşman olmaktan ziyade akraba olan iki birlik arasında başladı. Bir kez daha kavimler arasında değil, fakat kraliyet tahtı uğruna iki kardeş arasında, ancak birisinin ölümüyle son bulacak kanlı ve şiddetli bir savaş başlamıştı...

Gundebaud'u ve Ripuar Franklarını ellerinden kaçırmak istemeyen Salis Frankları, Troyes'in batısında bulunan ve üzerinde birkaç küçük çalılıktan başka bir engel bulunmayan büyük düzlüğü hesaplaşma alanı olarak seçmişlerdi. Attila'nın ordunun ana kuvvetleriyle birlikte Troyes'in etrafında karargâh kurması esnasında, burada da Frankların kralının kim olacağına karar verilecekti...

Attila'nın gerçekte ne planladığını birkaç yakın danışma-

nından başka kimse bilmiyordu. Hun kağanı, kendisine Châlon piskoposu tarafından gösterilen *Campus Mauriacus*'a kadar geri çekilmek istiyordu. Burada ganimeti saklayabileceği mahzenler, hendeği ve surları bulunan dik bir kale ve Hun atlılarının hızlı hücumlarını gerçekleştirmelerine uygun geniş *Campania* düzlüğü bulunuyordu. Kısacası, istediği her şey burada mevcuttu...

125 millik geri çekilişin üzerinden neredeyse iki hafta geçmişti. Hunlar Orleans'tan Troyes'e geri dönerlerken önce doğu yönüne doğru pek rahatsız edilmeden yürümüşlerdi. Ordunun dış kenarlarında gerçekleşen birkaç kısa, fakat şiddetli çarpışma dışında neredeyse hiçbir şey olmamıştı. Sanki sayıları yüz binden fazla olan Romalılar ve müttefikleri, aynı şekilde sayıları yüz bin civarında olan Hunlara ve müttefiklerine Galya seferi boyunca dostça bir şekilde eşlik ediyorlardı. Meydana gelen ufak tefek sürtüşmeler ise her iki ordunun seçkin birliklerinin devreye girmesiyle, henüz başlamadan sona erdiriliyordu.

Fakat Romalıların ordusu giderek büyüyordu. Orleans'ta olup bitenler hakkında etrafa yayılan haberler, o güne kadar kime sığınmak veya kime kaçmak konusunda kararsız olanları cesaretlendirmişti. Romalılar şimdiye dek bir savaş kazanamamışlardı. Buna karşın Hun ordusundaki arabalar ağzına dek ganimet, erzak, silah ve alet doluydu. Ele geçirilen ganimet o kadar fazlaydı ki, Attila, Châlon'a kestirme yolları kullanarak gitmeyi bile düşünmüştü. Fakat kuzey yönünde bulunan çok sayıda nehir ve yan kolu bu düşüncesini gerçekleştirmesine engel olmuştu...

Hunların tüm şamanları ve kâhinleri her gece kurban edilen atların, koyunların, sığırların ve eşeklerin kürek kemiklerini sönmekte olan ateşin korlarının içine atıyorlardı.

Bu arada kağanın casusları ve altın karşılığında her gece saf değiştiren adamlar sayesinde, karşı tarafın da aynı yöntemlere baş vurduğunu öğrenmişlerdi. Romalılar fal bakması için *haruspices* adı verilen kâhinlerini görevlendirmişlerdi, Hıristiyanlar ise tanrı babaya, garip oğluna ve onun annesine durup dinlenmeden yalvarıp yakarıyorlardı.

"Durum pek iç açıcı gözükmüyor" diyordu Attila'nın bir süre izlediği, sonra da kendisine bir şeyler söylemeleri için önlerindeki ateşe tükürdüğü şamanlar.

"Pek iç açıcı değil mi? Bu da ne demek?"

Kâhinler önlerindeki bembeyaz kürek kemiklerini işaret ediyorlardı. Yok edici ateşin arasındaki kemiklerin üzerlerindeki çatlak ve yarıklar açıkça belli oluyorlardı.

"Bir zafer görünmüyor, sadece mağlubiyet..."

"Kim için?" diye sordu Attila.

"Senin için... ve düşmanın yüksek bir komutanı için..."

Attila şamanların önündeki ateşlerin başında bir heykel gibi donup kalmıştı. Yüzünde en küçük bir kas bile kımıldamıyordu. Ne bir gülümseme, ne alnında beliren bir kırışıklık, ne de dudaklarının köşelerinde bir kasılma. Fakat onu tanıyan herkes, onun ne düşündüğünü çok iyi biliyordu.

"Aetius savaşı kazanacak, fakat hayatını kaybedecek!"

"Ben böyle bir şey söylemedim" dedi Aybars Amca onu uyarırcasına.

"Sen zaten kelleni garanti altına almak için daima yuvarlak laflar edersin. Fakat biz çok dikkatli olacağız ve güneşin doğuşundan sonraki dokuzuncu saatte saldırıya geçeceğiz."

"Neden bu kadar geç? Romalılar bu saatte yemek yemeye başlarlar..."

"Onlara sert ve hızlı bir darbe indirebilmemiz için en uygun zaman bu. Romalıların savaş düzenine geçmeleri epey zaman alır. Aetius'un lejyonlarını düzenlemesi ancak dolunayın parlayacağı geceyi bulur. Sonra da..."

Attila dudaklarını büzdü. Geriye attığı başıyla gerçek bir heykeli andırıyordu.

"Sonra da?" diye sordu şaman duyulur duyulmaz bir sesle.

"Sonra da gece hükmünü verecek: Ya zafer ateşlerinin alevleri yıldızlarla dolu göğe dek yükselecek, ya da Hunların Büyük Kağanı, Roma İmparatorluğu'nun başkomutanına uzun süredir beklediği Sezar ve Augustus olma fırsatını verecek!"

Hıristiyanların tanrısının oğlunun doğumundan 451 yıl sonrasının 7 Eylül günü, ya da Metz şehrinin ele geçirilmesinden tam beş ay sonra, Troyes'in kuzeybatısındaki beşinci mil taşında hoş olmayan bir hadise meydana geldi.

Aslında normal şartlar altında hiçbir şey olmaması gerekirdi, fakat kanları kaynayan korkusuz Gepid savaşçıları da huzursuzlanmaya başlamışlardı. Troyes'den başka geçit yerleri de bulabilmek için büyük Sen kıvrımının güneyine doğru at sürmüşlerdi. Akşam olunca da yanında birkaç küçük balıkçı kulübesinin bulunduğu bir çiftlik evinde kamp kurdular. Burasının ismi Brolium'du ve adının anılmasına değecek bir yer değildi. Franklarla Gepidlerin buraya ilgi göstermelerinin tek sebebi, pek çok kimse tarafından yüz binlerin savaşacağı alan olacağı düşünülen büyük düzlüğün kuzeydoğu tarafında bulunmasıydı.

Ardarich ve Gundebaud ortak karargâhlarını Sen kollarının birinin üzerindeki dar geçit yerinde kurmaya karar verirlerken, Laudarich, Attila'nın Troyes şehrinin batısında kurduğu kampta kalmayı yeğlemişti.

Ertesi sabah sakin başladı. İnce bulutların ardında gizlenen güneş, bu yaz gününün de sıcak ve güzel olacağını vaat ediyordu. Savaşçılar atlarının ve silahlarının bakımını yap-

makla meşgulken, Troyes'ten bir grup atlının yaklaştığı haberi geldi.

"Gidip bakın bakalım, bu gelenler kimmiş?" diye bağırdı Ardarich birkaç genç savaşçıya. Kendilerine bu görevin verilmesinden gurur duyan savaşçılar, yeni eyerledikleri atlarına atladıkları gibi dörtnala ilerlemeye başladılar. Bu genç savaşçıların ne Latince, ne de herhangi bir Galya dili bilmedikleri o esnada kimsenin aklına gelmemişti. Gepid kralı bu olayı unutup diğer işlerinin başına dönmüştü ki, Troyes yönünden korkunç çığlıklar yükselmeye başladı. Ardarich çadırının önüne çıktı ve ellerini gözlerine siper ederek, doğmakta olan sabah güneşine doğru baktı.

Genç savaşçılardan ikisi dehşet içinde kampa geri dönüyordu.

"Bizi büyülemek istiyorlardı!" diye bağırdı savaşçılardan ilki soluk soluğa kalmış olan atını dizginlemeye çalışırken. "Ellerindeki korkunç kılıçlardan üzerimize şimşekler yağdırdılar!"

"Hepsi öldü... altısı da... sadece biri nehre atlayarak kaçmayı başardı!" diye bağırdı diğer genç savaşçı da heyecanla. Bu arada diğerleri de bembeyaz suratları ve kanla bulanmış elleriyle geri dönmüşlerdi. Atlarından iner inmez de Ardarich ve Gundarich'in önünde diz çöküp kusmaya başladılar.

Gepid kralı, genç savaşçıların yüzlerinde böylesine büyük bir korku ve dehşet izini daha önce hiç görmemişti. Normalde hiçbiri savaştan ve ölmekten korkmazdı. Ne var ki az önce yaşadıkları şey iliklerine kadar işlediği için, ağızlarından tutarlı bir söz alabilmek mümkün olmuyordu.

Etraftan başka erkekler koşuşturdu, birkaç kadın su ve baygınlığa karşı keskin kokulu macunlar getirdi. Başkaları da gençlerin yüzlerine sert tokatlar atıyorlardı. Savaşçıların

üstlerinin başlarının kan içinde olmasına rağmen, hiçbiri yaralanmamıştı. Ardarich ve Gundebaud'un neler olup bittiğini öğrenmeleri oldukça uzun sürdü. Fakat sonra bu olayın Büyük Kağan'dan ve Savaş Meclisi'nden saklanmayacak kadar önemli olduğunu fark ettiler...

"Genç savaşçıların kulakları bu beyaz elbiseli adamların ne büyük bir kudrete sahip olduklarına dair anlatılan hikâyelerle doluydu" diye anlatıyordu Ardarich aradan bir saat geçtikten sonra kağan yurdunda. "Ellerinde parıltılar saçan kutsal araçlar taşıyan yedi adam onları çok korkutmuş."

"Piskopos Lupus bizden sadece şehrini esirgememizi isteyecekti" dedi Attila gerçekçi bir şekilde. Ongesios aracılığıyla diğer tarafın anlattıklarından haberdar olmuştu. "Yardımcısı Maximianus ve birkaç adamını bana göndereceğine, size gönderdi. Onun bu hatasını rahiplerden altısı hayatıyla ödedi. Basit sığır çobanlarının önünde pırıl pırıl parlayan altın haçlar ve başka kutsal eşyalarla ortaya çıkarlarsa, sonuç elbette böyle olur!"

"Evet, haklısın" dedi Ardarich. Attila'nın bu olayı fazla önemsememesi, onu gözle görülür bir şekilde rahatlatmıştı. "Genç savaşçılarımızın paniğe kapılmaları ancak bu şekilde açıklanabilir. Hep bir ağızdan büyülenmekten korktuklarını söylüyorlardı..."

"Nehre atlayarak hayatını kurtarmaya başaran rahip, hatanın biraz da kendilerinde olduğunu söyledi. Sabah güneşine karşı yürümüşler, bu da ellerindeki altın eşyaların parlamasına neden olmuş" dedi Attila.

"Ben de öyle olduğunu duydum" dedi Gepid kralı. "Fakat ilk ürkenler savaşçılarım değil, aksine atlarıydı..."

"Biliyorum" dedi Attila düşünceli bir tavırla. "Belki

adamlar Hunların Büyük Kağanı'nın da atının üzerinde bir şimşekle vurulabileceğini düşünmüşlerdir."

"Dahası da var" dedi o zamana dek konuşmadan onları dinlemiş olan Laudarich. "Hıristiyanların büyü güçlerine dair yayılan o garip hikâyelerin de bu işte parmağı var... Bu hikâyeler Doğu Roma imparatoru tarafından özellikle yayılıyormuş!"

"Sadece adamlarımın ne korkak, ne de fazlasıyla ürkek olduklarını söyleyebilirim" dedi Ardarich bu konuyu kapamak amacıyla. "Hızlı ve -Romalıların aksine- emir almadan hareket etmeye alışkınlar..."

"Bizden barış istemeye gelen altı rahibin ölmesi hiç de iyi bir işaret değil" dedi Attila. Diğerleri başlarını öne eğmiş, susuyorlardı.

"Fakat yedincisi dikenli bir çalılığın üzerinden nehre atlayarak canını kurtardı" dedi Aybars Amca kağan yurdunun içinden. Onun konuşulanları dinleyip dinlemediğini kestirmek mümkün değildi.

Ertesi akşam Attila, Kral Meclisi'ne katılanlara bir uyarıda bulundu.

"O ne idüğü belirsiz haydut sürüsüne boş verin!" dedi yere tükürerek. "Birisinin kendisini geri plana çekmesi ve müttefiklerini öne sürmesi bir korku belirtisidir! Tabii bunun istisnaları da yok değil..."

Meclis üyeleri onun sözü nereye getirmek istediğini anlayamıyorlardı. Ancak Frank tahtının meşru varisi bir adım öne çıktığı zaman yeni bir durumun gelişmekte olduğunu fark ettiler.

"Bugünlerde imparatorluğun müttefiklerine karşı harekete geçmemek için kendimi oldukça zor tutuyorum" diye devam etti Attila sözlerine. "Fakat yasal ve meşru sahibi ol-

duğu tahtı kendi iradesi ve gücüyle ele geçirmek isteyen öndere de bir şans vermem gerektiğini biliyorum. Bu, Büyük Kağan olarak benim sorumluluğum!"

Sadece Attila'yı çok iyi tanıyan biri onun neden bu kadar uzun ve resmi konuştuğunu anlayabilirdi. Az sonra olacaklar hiç mi hiç hoşuna gitmiyordu! İçindeki her şey ona bunu yapmaması gerektiğini söylüyordu. Fakat o yine de bunu yapacaktı, çünkü Hunlar şimdiye kadar pek çok kez yardımcı kavimlerinin atlarını, altınlarını ve kadınlarını kendileri için istemiş, fakat yaşamlarını onlar için tehlikeye atmaya asla yanaşmamışlardı.

"Sana ait olanı hain kardeşinden geri almak için savaş alanına çıktığın zaman, bizden geri durmamızı istedin" dedi Attila Gundebaud'a. "Ricanı kabul etmek istiyorum, fakat kardeşinin de senin kadar şerefli bir davranış sergileyeceğinden emin misin?"

"Hayır" diye itiraf etti genç Frank prensi. "O uzun zamandan bu yana gerçek bir Romalı!"

"Demek o senden daha farklı düşünecek ve davranacak!"

"Savaş alanında onun benden güçlü olduğu ortaya çıksa bile, ben yine de bir Frank gibi dövüşecek ve bir Frank gibi öleceğim."

"Bu şekilde kavminin tüm geleceğini tehlikeye attığının farkında mısın?"

"Bu bir yol ayırımı" dedi Gundebaud. "Böyle bir durumda önünde uzanan yollardan sadece bir tanesini seçebilirsin..."

Attila uzun uzun genç Frank prensine baktı.

"Pekâlâ" dedi sonra. "Biz Hunlar size müdahale etmeyeceğiz! Fakat yine de yanınıza koruma olarak savaş tecrübesine sahip birkaç birlik vereceğim. Daha önce Romalılar ve yardımcı kavimleriyle tecrübeleri olan Cermenler..."

Gundebaud elinde olmadan kızardı.

"Kardeşini pek iyi tanımıyorsun" dedi Attila. "Onun geçen aylar boyunca neler öğrendiğini biliyor musun? Onun büyük general Aetius'un evlatlığı olduğunu unutma!"

"Bu onu daha az kancık ve korkak kılmaz!"

"Frank delikanlısı! Çok genç ve çok ateşlisin!"

"Ben adalet için savaşıyorum... Bana atalarımdan kalan hakkı kullanarak..."

"Bu âna kadar sadece çenenle savaştın" dedi Attila gülerek. "Ve kardeşin kendi buz gibi soğuk hakkını kalbine sapladığı zaman, bu büyük ve soylu sözlerin bir işe yaramaz! Göğsünü fazla açayım deme..."

Attila Gundebaud'un yanına giderek, elini onun omuzuna koydu.

"Benim için bir oğul gibiydin, Gundebaud" dedi sanki dünyanın tüm vaktine sahipmiş gibi. "Fakat ben Aetius'un kardeşine yaptığı gibi, seni meşru oğlum olarak kabul edemem. Bizde sadece ve sadece damarda akan kan geçerlidir, bir noter bozuntusunun paçavrası değil..."

"Sana teşekkür ederim, Büyük Kağan!" dedi Gundebaud kendinden beklenmeyecek kadar olgun bir davranışla. "Belki gelecekte *Imperium Romanum*'un yıkıntıları üzerinde kurulacak olan Frank krallığının hangi tohumdan çıkacağı da bu savaşta belli olur!"

Attila canı gönülden katıla katıla güldü.

"Sen bir çocuksun ve çocuk kalacaksın, Gundebaud! Roma İmparatorluğu'na tanrıların teveccühüne nail olma şansını ben veriyorum! Fakat bu savaşı kaybetse bile, belini bir daha asla doğrultamayacaktır..."

Hun kağanı sonra da Frank prensini Ren kıyılarından gelen ve kendilerine *Özgürler* adını veren Cermenlerin sabırsızlığıyla baş başa bıraktı. Planlarının dış etkilere açık olmasını istememesine rağmen, Franklar arasındaki nefreti tam

vaktinde ortaya çıkmıştı. Yine de ne olur ne olmaz diye Laudarich'i yanına çağırttı ve tehlike ânında Frank tahtının meşru varisine yardım etmeleri için bin Gepid savaşçısını hazır tutmasını istedi.

32
Frank Tahtı Uğruna Savaş

Hemen ertesi gün Franklar, Franklarla karşılaştı. Troyes şapelinin tam on beş Roma mili batısında kurtlar gibi birbirlerinin üzerlerine saldırdılar. Salia Frankları batıdan, Sen ve Aure nehirlerinin güneyindeki yüksek yayla üzerinden gelmişlerdi. Gundebaud komutasındaki Ripaud Frankları ise Sen ve Troyes'i birbirine bağlayan küçük, çamurlu nehir boyunca ilerlemişlerdi.

Hunlardan ve yardımcı kavimlerinden oluşan büyük ordu doğudaki etrafı surlarla çevrili şehre doğru ilerlerken, Ardarich ve Laudarich'in Gepidleri daha önce kararlaştırılan şekilde geride kalmışlardı. Saldırıya hazır bir şekilde yaylanın güney yamaçlarında bekliyorlardı. Kendilerini giderek daha kötü hissediyorlardı, çünkü çamurlu nehirle onların arasından geçen her savaşçı grubu, onlara alaylı laflar atmaktan geri kalmıyordu.

"Hey, siz!" diye bağırıyordu Ostrogotlar. "Burada kaybettiğiniz karılarınızı mı arıyorsunuz, yoksa Frankların çocuk yaştaki savaşçıları için mi endişeleniyorsunuz?"

Başlangıçta savaşçıların sadece birkaçı homurdanıyordu, fakat sonradan neredeyse yirmi bin Gepid yamaçlardan yukarı tırmanmaya başladı. Kralları ve komutanları büyük bir çaba sarf ederek onların yer değiştirmelerini engellemeye

çalışıyorlardı, çünkü henüz yaylada birbirlerine girmiş olan Franklardan hangi tarafın diğerine üstünlük sağladığı belli olmamıştı.

"Anlaşılan sayıları tahmin ettiğimizden daha fazla" dedi Attila düşünceli bir tavırla. En yakın danışmanlarından oluşan küçük bir grubun başında at sürüyordu. "Gözcülerimiz bu işe ne diyor?"

"Şimdiye kadar otuz bin savaşçı sayıldı" diye cevap verdi Onegesios derhal. Durmadan düzeltilen verilerle dolu parşömenine dikkatle bakıyordu.

"Otuz bin Frank mı? Sayılarının bu kadar fazla olabileceğini hiç düşünmemiştim..."

"Bu rakama eskiden beri Aetius'un ordusunda görev yapan Franklar da dahil" diye düzeltti Scottas derhal. "Fakat aralarında Belçika'dan ve Aşağı Ren bölgesindeki iki Cermen dukalığından gelen savaşçılar da var. Burgundları da unutmamak gerekir..."

"Halbuki onlar asla Romalıların dostu olmamışlardı" dedi Attila.

"Ona bakarsan Vizigotlar da öyle" dedi Onegesios. "Zaten Burgundlar da Aetius'un lejyonlarının yanında savaşmıyorlar. Adamlarımızın bildirdiğine göre sefere genç Vizigot prensi Thorismund'un yanında katılmışlar..."

"Bizi yakalamak için oldukça dolambaçlı bir yol izledi" dedi Attila ve dudaklarını büzerek başını salladı. "Evet, benim tanıdığım Aetius bu işte! Birkaç hafta öncesine kadar Arles'te, hatta belki de Galya'nın güneyindeki Vizigotların yanındaydı, sonra da neredeyse hiç kimseye fark ettirmeden Aquitania ile Loire arasındaki zorlu mesafeyi aldı..." Attila bir an için durdu ve yüzlerce kez kullanılmaktan yıpranmış eski Castorius parşömenine baktı. Sonra bakışları aniden değişti. Parşömenin içine tüm cinler ve şeytanlar saklanmıştı sanki...

"Neyin var?" diye sordu Scottas. Attila elini kaldırdı.

"Sus! Düşünmeliyim!"

Sonsuzluk kadar uzun bir an boyunca yurdun içinde sadece ordunun uğultusu duyuldu. Tıka basa ganimet yüklü ağır arabaların oluşturduğu uzun konvoy, saatlerden beri Sen nehrinin kollarından birinin tek uygun geçit yerinden karşıya geçmeye devam ediyordu. Kıyılardaki çalıların ve yeşilliğin arasında kıpırdayan her şey, ânında konvoyu koruyan savaşçıların oklarına hedef oluyordu. Bu sayede pek çok yaban domuzu, geyik, tavşan, balıkçıl, sülün ve keklik avlamışlardı.

"Bana bu kartı hediye eden bir Vizigot kralıydı" dedi Attila sonunda. "Ve şimdi de Vizigotlara karşı Roma lejyonlarından daha sert bir şekilde dövüşmek zorundayım..."

"Böyle düşünmemelisin" dedi gürültü ve tozdan her zamanki gibi çok rahatsız olan Scottas. "Böyle düşünmeni haklı çıkartacak tek bir gerekçe bile yok!"

"Ya bu nedir?" diye bağırdı Attila öfkeyle ve parşömeni işaret etti. "Bu bir kehanet değil mi? Kırk yıldır gece gündüz yanımda taşıdığım bir işaret değil mi? Rehinelik yaşantımdan kalan hiçbir şey benim için bu kadar değerli değil, Scottas, hatta sen ve Greka bile! Tüm yaşamım boyunca bana sadece *Imperium Romanum*'un bu haritası eşlik etti!"

Attila haritanın yanına giderek onun yıpranmış kıvrımlarını öyle bir nezaketle okşamaya başladı ki, görenler onun Attila için asla gizemini yitirmemiş bir kadın olduğunu düşünebilirlerdi.

"Sen tüm kadınlarımdan ve oğullarımdan daha uzun süre benimle birlikte oldun!" dedi haritaya kimsenin duyamayacağı kadar alçak bir sesle. Yaşamında kendisini ilk kez bir kağan veya savaşçıların komutanı gibi değil, aksine okların ve mızrakların ıslıkları yerine, otların ve çalıların arasında

esen rüzgârın mırıltısından hoşlanan bir şaman gibi hissediyordu. Sadece bozkır özgürlük veriyor, diye düşünüyordu Attila, sadece bozkır mutluluk veriyor! Çünkü kulakları savaş gürültüsünden sağırlaşan bir kimse, rüzgârın nasıl döndüğünü ve bitkilerin nasıl büyüdüğünü duyamaz.

Hayatı boyunca Maiotia Bataklık Denizi'nin ötesindeki uçsuz bucaksız bozkırları görmemiş olmasına rağmen, içinde eskilerin anlattıklarına dair sonsuz bir özlem duymaya başlamıştı. Ardıç ve fesleğen kokuları, ozanların büyük sessizlik içinde çaldıkları kopuzlar...

"*Kış mevsiminde ufuklar kızıldır*" diye tekrarladı eski bir şarkının dizelerini, "*ve sevgilinin yanakları... ve zambakların güzel çiçekleri...*"

Attila bir an için gözlerini kapadı, yumruklarını sıktı, derin bir nefes aldı ve aldığı nefesi bir defada dışarı verdi. Tepeden tırnağa tüm vücudunu bir ürperti kaplamıştı.

"Hayır" dedi kararlı bir sesle. "Eğilmeyeceğim... Romalıların ve Cermenlerin büyüleri vız gelir! Varsınlar sırlarını yazıp çizmeye devam etsinler... Enginlerin oğlunun üzerinde etkisiz kalacaklar..."

Arkasını döndüğü zaman gülümsemeye devam ediyordu.

"Kavimlerimizi ve kabilelerimizi ağır kayıplara hazırlamalıyız" dedi danışmanlarına. "Muhtemelen istenmeyen durumlar gerçekleşecek..."

"Emirlerin nedir?"

"Dediğim gibi, hepsini olacaklara hazırlamalıyız...." Attila yavaşça güldü. "... Aradan bunca yıl sonra sonumuzun talihi sık sık açık olan, fakat sonunda her şeyini yitiren Uldız Han gibi olmasını istemiyorsak..."

Belindeki silah kayışını kavrayarak iyice sıktı. "Gelin, Frank kardeşlerin birbirlerini nasıl yediklerini görmek istiyorum."

Fakat görmek istediğinin sadece bu olmadığını çok iyi biliyordu.

Hunların Büyük Kağanı, yanında küçük bir maiyet olduğu halde Vanne deresinin kıyısından yamacı tırmandığı esnada, Troyes'in batısında bulunan yayladaki savaş tüm hızıyla devam ediyordu.

Attila ve adamları, üzerinde sıcak havanın dalgalandığı geniş düzlüğü daha iyi görebilmek için gözlerini kıstılar. Yaylanın üzerinde yoğun bir toz bulutu vardı. Binlerce silah, zırh ve koşum takımı aynı anda parıldıyor ve ışıldıyordu. Atların toynaklarından yükselen boğuk ses ise akla büyük bir çağlayanın uğultusunu getiriyordu.

Bir ya da iki mil uzaklıktan birbirlerinin üzerlerine atılan ve bir ölüm kalım savaşına başlayan savaşçıların sayısı en az otuz bin olmalıydı. Attila, Gundebaud'un yaptığı hatayı ilk bakışta gördü. Tüm savaş güçlerini bir tek noktaya yoğunlaştırmamasını genç prense kaç kez söylediğini hatırlamıyordu bile. Bu hem ormanlık ve engebeli arazi için, hem de Asya bozkırlarını hatırlatan bu yayla için geçerliydi. Ripuar Frankları ve Gepid savaşçıları ise görünüşe göre her türlü şaşırtmaca taktiğinden uzak olarak, Roma lejyonlarının cephe savaşını yürütmeye çalışıyorladı...

"Bu çocuk delirmiş!" diye bağırdı Attila başını sallayarak. Gepidlerin de savaşa katılmalarına rağmen, Salis Frankları at ve savaşçı sayısı bakımından çok daha üstündüler. "Gundebaud bu savaşı nasıl kazanmayı düşünüyor?"

Buna rağmen Hun kağanı savaşa müdahale etmedi. Müttefik kavimlerinin kralları ve komutanlarıyla birlikte, Frank kralının oğulları ve aslında iki oğulun kıskançlıklarıyla bir ilgileri bulunmayan erkekler arasındaki savaşı izlemeye devam etti.

Kısa bir süre sonra Aetius ile Attila arasında benzer sahneler yaşanacağını herkes biliyordu.

Burgundların korkunç öfkesi ise Hunları değil, Gepidleri hedef almıştı. Fakat onlar da düşmanlarına en az aynı sertlik ve acımasızlıkla cevap veriyorlardı. Attila, bu Cermen savaşçılarının tüm Hunlardan ve Romalılardan daha büyük bir şiddetle savaştığını şaşkınlıkla izledi. İlk kez Franklarda ve Burgundlarda sönmek bilmez bir nefret ateşinin yandığını görüyordu. Cermenlerin ganimet veya çıkar gibi gerekçeler olmadan da birbirlerini yok ettiklerini daha önce de duymuştu. Cermenlerin çok sayıda kavmini, kabilesini ve ailesini tanımasına rağmen, onların arasındaki bu akıl almaz nefretin gerçek sebep ve amacını bir türlü kavrayamamıştı...

Laudarich ertesi gün öğleden sonra kana bulanmış ve bitkin bir halde geri geldi. Yanında kendisiyle aynı durumda olan birkaç yüz savaşçı getirmişti. Attila onu derhal yanına çağırttı ve hazır bekleyen şamanlara onu muayene etmelerini emretti.

"Yaran ağır mı? Yukarıda neler oldu?"

"Aslında arka planda kalıp her şeyin sona ermesini bekleyebilirdim" diye inledi Gepidlerin ikinci kralı. "Oysa ben budala bir kahraman hem Vizigotlara, hem Franklara, hem de Burgundlara karşı aynı anda savaşmayı yeğledim!"

"Onlann böylesine çılgınca savaşacaklarını bilemezdin ki?"

"Böyle bir nefrete daha önce asla şahit olmamıştım!"

"Demek o kıyım gerçekten de büyük savaşın başlangıcıydı..."

"Bundan daha fazla bir şeydi, Attila! Hatta Frank tahtı uğruna yapılan bir savaştan da fazla bir şeydi! Düşünmek için orada bir an bile vaktim olmadı, fakat şimdi soracak olursan, orada *Imperium Romanum*'a ölüm darbesini vuracak bir şeylerin başladığını söyleyebilirim..."

"Romalılar bunu, bundan yetmiş altı yıl önce biz Gotları Tuna sınırına doğru sürerken de düşünmüşlerdi!"

"Fakat burada senin ve benim bildiğimden bambaşka, çok daha genç kavimler sahneye çıkıyor!"

"Yoksa demek istediğin..."

Laudarich arkasına yaslandı, kesici ve delici silahların vücudunda açtığı yaraların şifalı otlarla ve keten bezlerle tedavi edilmesini bekledi, sonra da Aybars Amca'nın içine değerli tozundan bir tutam attığı şaraptan iki kadeh içti.

Başlangıçta iki delikanlının horoz dövüşü olarak görülen felaketin boyutlarının ne derece vahim olduğu, ertesi gün daha iyi anlaşıldı.

"Ölülerin sayısını parşömene kaydetmeye çekiniyorum" dedi hâlâ kendine gelememiş olan Onegesios. "Sadece bizim Franklarımızın ve Gepidlerimizn kayıpları bile on beş bin kişiyi buluyor."

"Gundebaud'a yazık oldu" dedi Hunların Büyük Kağanı. "Demek ki yeni Frank krallığı sülalesi genç kardeş Merowech'den devam edecek..."

"Evet" dedi Onegesios ve üzüntüyle ellerini kavuşturdu. "Frank tahtının meşru sahibi, savaşın sonunu göremedi. Fakat biz yine de o Merowech'i kazanmanın çarelerini araştırmalıyız..."

"Bu mümkün mü?"

"Aklıma Aquitania'daki Vizigotlara karşı Ren kıyılarında kurulacak bir tampon bölge geliyor..."

"Aetius'un evlatlığı da kral olacak, değil mi?" diye sordu Attila ve güldü. "Hayır, Onegesios, bana kalırsa Aetius ondan çok daha önce Roma imparatoru olacak!"

"Yapılan her manevra hakkında detaylı bilgi istiyorum" dedi sonra. "Ne zaman ve nasıl yapıldığı... Bu şekilde bizim Frankların neyi yanlış yaptığını anlayabiliriz!"

Sonra Onegesios'a döndü.

"O ders kitabı yanında mı?"

"Tüm Roma kalelerinin ve lejyonlarının dizini olan *Notitia dignitatum*'dan mı söz ediyorsun? "

"Hayır" dedi Attila sabırsızlıkla. "O kitaptaki bilgilerin artık hiçbiri doğru değil! Ben Roma subayları için hazırlanan kitaptan söz ediyorum... yirmi altı dövüş tekniğinin anlatıldığı kitap..."

"Tamam, *Vegetius*!" diye cevap verdi Orestes, Onegesios'un yerine. "Elimizde çok sayıda parşömen kopyası var!"

"İyi, o halde Büyük Savaş Meclisi yarın öğlen saatlerinde nehir kenarında toplansın. Daha önce, sabahtan, kimin ne diyeceği belirlenecek! Ayrıca önümüzdeki günlerde en düşük rütbeli subayın bile Roma lejyonlarının nasıl dövüştüğünü bir kez daha tekrarlamasını istiyorum! Mutlaka çok iyi hazırlanmalıyız..." Attila bir an için sustu ve donuk gözlerle uzaklara baktı. "Dünkü o facia büyük savaşta asla tekrarlanmamalı!"

Sonra da yanına Edekon'u çağırttı. Artık yaşlanmış olan Skir kralı resmi olarak hâlâ Attila'nın özel muhafızlarının komutanıydı. Fakat Kara Hunların ve müttefiklerinin Büyük Kağanı'nın gece ve gündüz ihtiyaç duyduğu koruma, uzun süredir daha genç adamlar tarafından sağlanıyordu. Bu gençlerden biri de, öğrenimini Roma lejyonlarında tamamlamış bir adamdı. Fakat o bir rehine değildi; Carpilius, onu himayesi altına almıştı.

Bu iri yapılı, uzun boylu, iyi bir eğitim almış ve on sekizini yeni tamamlamış Cermen gencinin ismi Odoaker'di. İyi bir önderin gereksinim duyduğu özelliklerin tümü onda toplanmıştı. Bu yüzden de bir sene kadar önce elinde Carpilius'un yazdığı bir tavsiye mektubu ile karşısına dikilen Skir gencini Attila gözü kapalı adamlarının arasına katmıştı.

Birkaç kişi onu dikkatli olması için uyarmış, başta Attila da temkinli davranmıştı. Fakat bugüne kadar Odoaker'in Hunlar yerine Romalılara hizmet ettiğine dair en küçük bir belirti bile ortaya çıkmamıştı.

Attila iki Skir'i bir köşeye çekti ve onlara Büyük Savaş Meclisi'nde işletmek istediği özel bir süreci anlatmaya başladı. Skirler Attila'nın söylediklerini kabul ettiler ve Edekon oğlunun başarısına kefil oldu.

Büyük Savaş Meclisi'nin toplantısı, bekleyecek durumda olmayan acil soru ve haberlerle başladı. İnce Aube deresinin her iki yakasındaki ağaçlar, sıcak öğle güneşine karşı iyi bir koruma sağlıyorlardı.

Meclis üyeleri çimenlerle kaplı kıyının kuzey kıyısına yerleşmişlerdi. Fakat her zamanki gibi yere oturup sırtlarını eyerlerine dayamak yerine, Onegesios'un Troyes piskoposu Lupus'dan temin ettiği tahta masa ve sıralardan oluşan bir dörtgenin etrafına oturmuşlardı.

Adamların her birinin üzerinde en iyi elbisesi ve zırhı vardı, fakat birçoğu aşırı sıcak sebebiyle en ağır zırhlarını ve demir miğferlerini hemen arkalarında bekleyen hizmetkârlarına vermişlerdi. Büyük tahta masaların üzerinde Gotlar ve diğerleri için ganimet malı altın kupaların, şarap dolu şişelerin ve serin nehir suyuyla dolu kil testilerin yanı sıra taze meyve, peynir, ekmek dolu sepetler bulunuyordu. Hunlar içinse bol miktarda kurutulmuş et mevcuttu.

Sayıları neredeyse yüzü bulan adamlar, öngörüldüğü gibi diğerlerinin önünde sadece bir kez konuşma hakkına sahiptiler. O da derin bir nefes alma süresinden daha uzun olmayacaktı. Bu tür bir toplantının henüz yalnızca ikincisinin yapılıyor olmasına rağmen, meclisteki kralların, hanların, prenslerin, komutanların ve seçilmiş yargıçların hiçbiri kaideyi bozmadı.

"İyi" dedi Attila yarım saatten daha az bir süre sonra. Toplantıya katılanların tümü bu yeni konuşma sisteminin ne kadar harika, hatta neredeyse büyüleyici bir etkiye sahip olduğunu fark etmişti. Yüzlerce kez tekrarlanan sözler, anlam yerine kelime sayısının önem kazandığı konuşmalar, sadece zeki görünmek için yapılmış olan boş gevezelikler, yerini alışılmadık hızda yapılan bir konuşma savaşına bırakmıştı.

Garip bir şekilde herkes kendisini bu söz savaşının galibi olarak görüyordu. Henüz öğlen sona ermeden kamp yerleri ve kafiledeki sıralama benzeri bir dizi küçük tartışma sonuçlandırılmış, gruplar arasındaki anlaşmazlık ve entrikalar çözümlenmiş, kadınlara nasıl davranılacağı ve ne miktarda içkiye izin verileceği gibi konular karara bağlanmıştı.

Sonra da Attila'nın Büyük Kağan olarak dinleyici, yargıç, öğretmen ve stratejisyen rolünü oynayacağı an gelip çattı. Meclis üyelerine, yaklaşmakta olan büyük savaşın, iki genç Frank prensinin kapışmasından son derece farklı bir durum olduğunu bir kez daha izah etti.

"Batı Roma İmparatorluğu ordularının başkomutanının yıllar boyunca Vizigotların ve biz Hunların yanında rehine olarak bulunduğunu sakın unutmayın!" dedi öğleden sonrasının sessizliğinin içine. Aynı zamanda kamplar da derin bir sessizliğe bürünmüştü. Sadece arada sırada birkaç köpek havlıyor ve eski Kelt şehri Troyes'den uzaktan uzağa çan uğultuları yankılanıyordu.

"Kısacası Flaviuas Aetius biz Hunların, Gotların ve diğerlerinin nasıl savaştığını çok iyi biliyor. Burgundlar ve Vizigotlar onun tarafında. Bir cümleyle ifade edecek olursak: Aetius bizimle aynı imkânlara ve zorluklara sahip!"

Attila bir süre sözlerinin etkisini göstermesini bekledi, suyla inceltilmiş bir yudum şarap içti ve elini sallayarak Onegesios'u yanına çağırdı. Bakışları kendisiyle beraber

Galya'ya gelen kavimlerin en iyilerinin üzerinde dolaşıyordu. Bazıları ona vermiş oldukları sözleri tutmuş, bazıları tutmamıştı. Bazıları da ona yolda katılmış ve büyük yararlıklar göstermişti. Maiotia Bataklık Denizi'nden gelen Alcidzurların ve İtamarların, Burgundionların, Boisklerin, Sarmat Roxolanların ve Ostrogotların eski müttefiki Rosomonların önderlerine bakarken, yüzünde dostça bir gülümseme belirmişti. İçlerinden biri bir önder değil, aksine Roma'da uzun süre köle olarak bulunmuş biriydi. Bu adam, kendilerine yeni bir kral seçme konusunda aralarında anlaşamamış olan Pannonia Ovası'ndaki Sueb Markomannlarını temsil ediyordu. Rosomon'ları temsil eden adam ise efsanevî Got kralı Ermanerich'in soyundan geliyordu.

Tüm bu kavimlerin önderleri ve ileri gelenleri, Attila'nın emirlerini sanki kendileri de Hun kavmimin üyeleriymiş gibi harfiyen yerine getiriyorlardı. Gepid kralı Ardarich ile artık başsız kalmış olan Ripuar Franklan adına Laudarich de bu önderlerin arasındaydı. Doğan, Dengizik ve İrnek de buradaydı. Sadece İlek babasının yanında değildi. Doğuda Konstantinopolis imparatoruna karşı savaşıyordu.

Onegesios'un getirdiği bir parşömen ile küçük ara son buldu. Attila ayağa kalkarak Birleşik Roma kuvvetlerinin başkomutanı Aetius'un klasik savaş düzenini nasıl uygulayabileceğini anlatmaya başladı.

"Elinde cesur ve büyük bir ordu varsa, ilk olarak bir dörtgen düzeninde savaşabilirsin. Fakat düşmanının senden üstün olduğunu düşünüyorsan, sağ kanadınla düşmanının sol kanadını vuracağın ikinci düzeni uygulayabilirsin. Bu hareket güneşin ve yıldızların hareketine ters düşer. Bu nedenle tüm spor müsabakalarında ve savaşta doğal olmayan, bu nedenle de özellikle zor bir manevra olarak değerlendirilir.

Fakat başarılı bir düşman generali de bunlardan haberdardır ve bu düzenlere karşı tedbirini alacaktır."

Attila elindeki parşömeni masanın üzerine bıraktı. "Romalıların en önemli taktiğinin ne olduğunu anladınız sanırım! İşte bu belgede bir kanun gibi yazılı: Flavius Aetius her zaman en iyi adamlarını sağ taraftan değil, sol taraftan kullanma taktiğini uygulayabilir..."

Ne söylediğinin iyice anlaşılması için bir süre bekledi, sonra sözlerine devam etti. "*Dördüncü olasılık ise en iyi savaşçıları iki kanat arasında eşit olarak dağıtmak ve iki kanatla birden hücum etmek. Ölümden korkmayan en cesur savaşçılarla tam merkeze saldırma taktiği de başarılı sonuçlar verebilir...*"

Attila güldü.

"Duydunuz değil mi? Burada şöyle yazıyor: '*Onlar ölecektir, fakat savaşı kazanan taraf sen olacaksın*!' İşte kendimizi tam olarak buna hazırlamamız gerekiyor. Aetius'un merkeze en değerli lejyonerlerini değil de yardımcı kuvvetlerini, yani ölüme mahkûm ettiği yardımcı kuvvetlerini yerleştirdiğini gördüğümüz anda, onun hangi taktiği kullanacağını rahatlıkla anlayabiliriz!"

Sözlerine devam etmeden önce Attila suyla inceltilmiş şaraptan büyük bir yudum içti.

"*Tüm çabalarına rağmen düşmanın hâlâ senden üstün olduğunu anlayacak olursan, boş yere kan dökmemen gerekir. Şan ve şeref kazanman için adamlarının hayatta kalmalarını sağlaman gerekir. Her iki tarafın güçlü ve güçsüz yönlerini enine boyuna inceleyip tartıştıktan sonra, dürüst olarak düşmanın senden daha güçlü olduğuna karar verdiğin takdirde, ne yaparsın? Kılıcını bir kenara koyup, savaşmadan teslim mi olursun?*"

Attila alaycı bir bakışla adamların yüzlerine baktı.

"Yoksa içinizden biri Aşağı Tuna kıyısındaki Durustorum'dan gelen Flavius Aetius'un gerçekten de böyle davranacağını düşünüyor mu? Aranızda buna inanan biri var mı?"

Attila başını salladı.

"Hayır, çünkü bu sorunun cevabı burada yazılı: *O gün hayatta kalsan bile, yaşamından daha fazla şeyler yitirmiş olursun. Adın ta atalarına dek hafızalardan ebediyen silinir...*"

Attila parşömeni yukarı kaldırdı ve adamların gözlerinin ışıldamaya başladığını gördü. İçlerinden pek çoğu Hunların Büyük Kağanı'nın kendilerine Romalıların savaş taktiklerini anlatmakla ne yapmak istediğini anlamaya başlamıştı. Daha önce katıldıkları hiçbir savaş veya çatışmada buna benzer bir hazırlık yapılmamıştı.

"Dinleyin!" diye bağırdı Attila. "Henüz sözlerimi bitirmedim, çünkü Aetius'un başka olanakları da var! Örneğin şu: *Şayet mutlaka savaşa mecbur kalırsan sağ kanadınla düşmanın sol kanadına saldır, ordunun kalan kısmını da mızrak biçiminde bir savunma düzenine getir. Düşmandan daha güçsüz olduğunu vaktinde anlayabildiğin durumlarda uygulayabileceğin yedinci bir imkânın daha var: En zayıf kanadın için koruyucu bir tepe, bir nehir veya bir şehir duvarı bul. Ya da hızlı bir atlı birlikle de zayıf kanadını koruyabilirsin. Şayet böyle bir birliğe sahipsen, ne kadar zayıf olursa olsun, ona rahat hareket edebileceği geniş bir alan yaratmaya çalış. Ancak bu sayede oklar daha hızlı ve isabetli uçabilirler...*"

Tam bu noktada Hunların Büyük Kağanı okumaya son verdi. Bakışları genellikle basit, fakat sık sık da vahşi ve kaba olan yüzlerde ağır ağır geziniyordu. İçlerinden hiçbiri daha önce buna benzer bir şey duymamıştı. Ve içlerinden sadece pek azı Hun kağanının kendilerini büyük savaşa Roma-

lıların düşünce tarzına göre hazırlamak istediğinin farkındaydı...

"Bunların hepsini neden benden öğreniyorsunuz?" diye bağırdı Attila onlara. "Çünkü bunları sizden sonra gelecek olanlara da öğretmenizi istiyorum! Hepiniz biliyorsunuz ki, bir savaş aslında iki kişinin teke tek dövüşünden başka bir şey değildir. Fakat en güçlü adam bile üç rakibini üç kez art arda öldürebilir, fakat en zayıf olan dördüncüsüne yaklaşırken ayağı takılıp yüz üstü yere düşebilir. Bu her zaman böyle olmuştur ve her zaman böyle olacaktır. Silah olarak ister uzun veya kısa kılıç, ister mızrak veya kargı, ister balta veya kement, ister ağ veya üç dişli çatal kullansınlar, bu tüm kara ve nehir savaşçıları için geçerlidir!"

Doğan'a dönerek başıyla bir işaret verdi. O da belli belirsiz başını salladı ve derenin karşı kıyısına baktı. Güneş batmaya yüz tutmuştu ve son ışıkları derenin küçük dalgalarında ışıl ışıl yanıyordu.

"Biz kazanacağız!" diye bağırdı Attila ansızın yüksek sesle. "Tüm Roma kuvvetlerini ezip geçeceğiz! Önce bizim üzerimize yürümelerini bekleyeceğiz... sonra yoktan var olmuş gibi... teke tek dövüş tanımayan en güçlü silahımızla onları vuracağız."

Herkesin olduğu yerde sakince oturmasını sağlamak için bir an bekledi, sonra da korkunç savaş narasını attı: "Çakkar!"

Ve tam o anda Doğan'ın en iyi okçularının yaylarından fırlayan yüzlerce ok, ıslık çalarak havada uçmaya başladı. Hun ordusunun ve müttefik kavimlerinin krallarının ve ileri gelenlerinin oturdukları manastır sıralarının etrafı, sanki cetvelle çizilmiş gibi düzgün ok sıralarıyla çevrelenmişti. Tek bir ok bile sıraları bozmamıştı.

"İşte böyle olmasını istiyorum!" diye bağırdı Attila Kağan. "Aetius'un ordusunu işte bu ustalık ve yetenekle yok

etmek, onu büyük ve vahşi bir hayvan gibi parçalamak istiyorum! Doludizgin at sürerken önce ellerini bileklerinden keseceğim, sonra gözlerini oyacağım, sonra da kalbini yerinden sökeceğim!"

Attila bir an için durdu, sert bir sesle güldü ve çenesini yukarı kaldırdı. "Çünkü *Imperium Romanum*'un en vahşi hayvanını yüz bin Medusa başıyla birlikte söylediğim şekilde gebertemeyecek olursak, emin olun ki, o bizim üzerimize çullanacak, teker teker hepimizi çiğneyip yutacaktır! Hem de bugüne kadar elde ettiğimiz ganimetle birlikte..."

Devasa ordu Troyes'e ulaşmıştı. Attila, ilk geçişteki olayların bir daha yaşanmaması için, gereken tedbirlerin tümünü almıştı. Piskopos Lupus, Hunların Büyük Kağanı'nı şehrin batı duvarlarının önünde bekliyordu. Bir zamanlar evli olan ve yirmi beş yıldır eskiden Augustobona, şimdi de *Civitas* Troyes şehrinin piskoposluğunu yapan bu Galyalı, güçlü Kelt kavmi Tricasser'lerden geldiğini saklamıyordu.

"Ben de rehine olarak sizinle beraber geleceğim!" dedi piskopos.

"Cesur bir adamsın" dedi Attila takdir dolu bir sesle. "Katlanacağın bu zorluk karşısında bizden altın bile talep etmemen beni şaşırtıyor..."

"Ben sizin farkında bile olmadığınız büyük hazinelere sahibim" diye karşılık verdi piskopos. Pek çok kavmin krallarının ve önderlerinin gözlerindeki ışıltıyı gördüğü zaman ise gülümseyerek ellerini kaldırdı. "Fakat benim hazinem sadece efendim olan tanrıya alçakgönüllülükle boyun eğenlere aittir..."

Attila bir an için düşündü, sonra omuz silkti. Hıristiyan rahiplerinin vaatlerini biliyordu. Fakat var olduğunu ileri sürdükleri şeylerin gerçekten de var olduklarını asla ispat ede-

memişlerdi. Bazı piskoposlar çok iyi birer rahip ve şamandılar. Mucizeler gerçekleştiriyor, insanları ikna etmeyi başarıyorlardı. Buna rağmen iyi birer kâhin olmadıkları gibi, ok ve kılıçlara karşı da yaralanmaz değildiler. Piskopos Lupus'un *Campania*'da o çok özlenen gerilla savaşının ilk kurbanlarından biri olabileceğini herkes biliyordu. Attila'nın savaşçıları artık düşmanı şaşırtma şansını ellerinden kaçırmışlardı. Fakat insanların bu devasa ordudan duydukları korku, hâlâ direniş arzularından çok daha büyüktü.

Attila, kendisi gibi elli altı yaşında olan güçlü tanrı adamının eşliğinde, surların açık kapılarından şehre girdi. Doğan önderliğindeki ilk Hun birliği, ona *castrum*'larını uzun süreden beri görmemiş olan bir Roma lejyonu gibi eşlik ediyordu. Yol boyunca kendilerine verilen her şeyi kabul ettiler. Sonunda şehirden çıkıp *Via Agrippa*'ya ayak bastıkları zaman, bir tek tavuğun tek bir tüyü bile kopmamıştı.

Piskopos Lupus, Doğu Kapısı'nda kendisini manastırının önünde bekleyen karısı Pimeniol'la vedalaştı. Attila ve adamları onun hâlâ güzel bir kadın olduğunu gördüler. Onun ve güçlü kocasının, yedi yıllık bir evlilik yaşamından sonra neden iffetli bir yaşam sürdürmeye karar verdiklerini bir türlü anlayamıyorlardı.

"İşte bir Yusuf evliliği daha" diye güldü Scottas piskoposun durumunu duyduğu zaman.

"Roma Hıristiyanlarının gerçekten de oldukça ilginç gelenekleri var" dedi Attila. "Eski savaşçı Markianos bile ancak büyük bir törenle erkekliğinden vazgeçtikten sonra Doğu Roma imparatoru olabilmişti!"

Kısa bir süre sonra tekrar kuzeye döndüler ve acele etmeden *Campania*'dan geçmekte olan orduya katıldılar.

Burgundların, Frankların ve Vizigotların ortak saldırısı, Roma ordusunun Troyes'in batısına çekilmesine yol açmıştı.

Oysa Attila da dahil olmak üzere pek çok kimse, neredeyse on mil uzunluğundaki bu ağaçsız, sadece seyrek çalılarla kaplı düzlüğün Roma usulü büyük bir meydan savaşına son derece uygun olduğunu biliyordu. Roma *ala* ve *turma*'ları burada büyük bir hızla Hunların ve Gotların atlı birliklerinin üzerine saldırabilirlerdi. Fakat büyük strateji uzmanı Aetius'un bu planı, soylu Frank veliahtlarının birbirlerine olan nefreti yüzünden akamete uğramıştı. İki kardeş, daha büyük savaşın hazırlıklarının sona ermesini bekleyememişlerdi.

Attila ertesi gün insanların ve hayvanların bu muazzam hareketlerini bir kez de atalarının gözüyle görmeye çalıştı. Temelde Romalılardan ve Cermenlerden çok fazla etkilendiğini, ayrıntılara çok fazla önem verdiğini, bu arada her Hun seferinin esas gayesini gözden kaçırma tehlikesine düştüğünü çok iyi biliyordu.

Hunların tek istediği ganimet elde etmekti. Bunu yaparken de mümkün olduğu kadar az çaba sarf etmek ve savaşmak istiyorlardı. Bu nedenle göçebe kavimler arasındaki düşmanlığı da çok iyi anlıyordu. Oyun oynamak için önce birbirlerini koklayan, sonra da apansız birbirlerinin gırtlaklarına yapışan köpeklerin arasındaki ilişkiden pek de farklı değildi bu.

"Birbirlerine çok benzeyen, fakat yine de çok farklı sürülere benziyoruz" dedi Attila herkesin hem iple çektiği, hem de korktuğu o günün arifesinde. Bir haftadan bu yana küçüklü büyüklü baskınların, hızlı ve sert çatışmaların, akraba kavimler arasındaki gerilimlerin haberlerini alıp duruyorlardı.

"Birbirine rakip en az iki Burgund tarafı var" dedi Attila düşünceli bir tavırla. Danışmanları onun sesindeki endişeli tonu fark etmişlerdi. "Franklar her nerede olurlarsa olsunlar,

kan ve ölüm üzerine kurulu yeni bir hükümdar sülalesi yaratmak için birbirleriyle savaşacaklar."

"Merowing'lerin üstün geleceğinden mi korkuyorsun?" diye sordu Scottas.

Attila evet anlamında başını salladı. "Duyduğum kadarıyla bunu yapacak kadar acımasız ve pervasızlar..."

"Ya bizim Gotlarımız?"

"Artık büyük bir Got kavmi yok" diye cevap verdi Hun kağanı. "Sadece şanlı tarihlerini hatırlayıp duruyorlar. Cermenler birbirlerine rakip oldukları zaman, sonuna dek can düşmanı olarak kalırlar."

"Bildiklerimiz işimize yarayabilir mi?" diye sordu Scottas.

Attila kuru bir sesle güldü.

"Benim için en büyük muamma, Aetius'un ta kendisi" dedi sonra. "Çünkü oyuna şu anda o hakim! Benim neler yapabileceğimi çok iyi biliyor. Ben de onu bir oğuldan ve bir kardeşten çok daha yakın tanıyorum."

"Onun şimdi nasıl davranacağını bildiğini mi söylüyorsun?"

"Evet... Bir Hun gibi davranacak..."

"Ya sen?"

"Onun Romalı olarak davranacağı şekilde."

"Rolleri değişiyorsunuz demek?"

Attila cevap vermedi. Bir kartal gibi hiç kıpırdamadan oturuyor, ince bir çizgi şekline kısılmış gözleriyle etrafına mağrur bakışlar fırlatıyor, ağır ağır soluk alıp veriyordu. Burun deliklerinden verdiği her nefes, kendisine karşı çıkmaya cüret eden bir boyu yok ediyordu. Göğsünün derinliklerinden gelen her hırıltı, bir kavmi önemsizlik uçurumuna yuvarlıyordu. Kılıçlar geliyordu gözlerinin önüne... İnsanların ve atların yumuşak etlerine saplanmak yerine, birbirlerine çarpan silahların çığlıklarını işitiyordu.

İri yarı, geniş omuzlu, kasları bir buğday çuvalı kadar ağır, güçlü erkeklerin kanlar içinde yere düştüğünü görüyordu. Sonra da yeni yetme, cılız, kalkanını bile güçlükle taşıyabilen, yanmış ve yıkılmış köylerinden kaçıp orduya sığınmış, fakat bir yerlerde buldukları veya çaldıkları kılıçlarını doğrultmayı bile beceremeyen, korkudan ardına kadar açılmış ağızlarıyla kendi etraflarında sendeleyerek dönüp duran delikanlılar...

Hayır, gökten kopup gelen bir fırtına nehirleri denizlere, su birikintilerini göllere dönüştürdüğü zaman, hiç kimse dalgaları, burgaçları ve çamuru, temiz ile kirliyi, iyi ve kötüyü birbirinden ayırt edemezdi...

Ana ordu Marne köprülerine ulaşmış ve onları aşarak kuzeye doğru ilerlemeye devam etmişti. Attila içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtulmak için zaman kazanmak istiyordu. Bu nedenle ordunun arkasından köprüleri yıktırdı.

Bu plan tutmuştu. Aetius ve müttefikleri, Châlons ile Reims dağları arasında birkaç uygun geçit buluncaya kadar, taşmak üzere olan bir nehir gibi güneye doğru yol aldılar. Bu pozisyonda da tekrar doğuya döndüler. Kısa süre sonra Hun ordusunun sol kanadını görmeye başlamışlardı.

"Bizim için hiç de uygun değil" dedi bu yeni durumu çeşitli haritalar üzerinde inceleyen Attila.

"Evet" dedi Laudarich endişeyle. "Bu şekilde imparatorluk ordusu Reims gibi bir dizi şehirden rahatlıkla destek alabilir. İyi durumdaki Roma yollarını kullanarak Paris ve diğer Galya şehirlerinden bol bol silah ve erzak getirmeleri de işten bile değil."

"Haklısın" dedi Doğan. "Bu bizim açımızdan hiç de iyi bir durum değil."

Onegesios da onlarla aynı fikirdeydi. "Aslında gidebileceğimiz sadece bir yön var!"

"Doğuya doğru geri çekileceğiz!" dedi Attila ve dudaklarını ısırdı. Diğerlerinin arasında hiç kıpırdamadan duruyordu. "Ben şu anda Karaton, Ruga veya Bleda olsaydım, yine aynı emri verirdim!"

"Evet" dedi Dengizik, "hızla ilerleyip, hızla geri çekilmek! Bu bizim en iyi taktiğimiz! Avrupa'nın doğusunu ve *Imperium Romanum*'un büyük kısmını bu şekilde fethettik!"

"Bizim akıncılarımız Yunan veya Roma orduları gibi savaşmaya alışkın değil" diye lafa karıştı Skir kralı.

"Müttefik adı verilen o vahşi sürüsünün başına neler geldiğini Franklarda gördük" dedi Laudarich.

"Peki ya şimdi Balamir Han olsaydın?" diye sordu birden Attila'nın yaşamı boyunca birinci ve en önemli danışmanı olarak kabul ettiği titrek ses. "... Alanlara, Gotlara ve *Imperium Romanum*'a karşı savaşmaya cüret eden ilk kağan..."

Hunların Büyük Kağanı arkasına döndü. Aybars Amca, eski bir eyerin üzerine yerleştirilmiş olan yastıkların arasında oturuyordu. Yaşlı şaman uzun zamandır kendi totem kuşuna benziyordu. Havanın son derece sıcak olmasına rağmen, kuş pençesine benzeyen elleriyle içinde sıcak bitki çayı bulunan kil bir bardağa sarılmıştı. Sık sık kolları aşağı düşüyor, elindeki bardak yere düşüyor, başı yana eğiliyordu. Bu haliyle de yumurtaları çalınmış olan ve neden birkaç taş parçasının üzerinde kuluçkaya yatmak zorunda olduğunu anlamayan dişi bir kartalı andırıyordu.

"Ne demek istediğini biliyorum" dedi Attila. "Fakat Balamir ilk kez o büyük nehirleri aştığı zaman yanında arabaların çökmesine ve yük atlarının düşüp ölmelerine yol açacak denli bol ganimete sahip zengin, devasa bir ordu değil, açlıktan ölmek üzere olan bir avuç bozkır savaşçısı vardı!"

Bakışlarını tekrar Castorius parşömenine çevirdi. Haritanın gerçeklere pek de uygun yapılmamış olmasına rağmen,

kenarındaki mil tabloları gene de oldukça iyi bir fikir veriyordu.

"İmparatorluk ordusunun karşısına çıkacağız! Hem de tam burada!"

Büyük Kağan'ın ağzından çıkan bu kısa iki cümle herkesi içine düştüğü dalgınlıktan kurtardı. Kağan yurdunun içine ansızın bir yıldırım düşmüştü sanki. Görünmeyen ve gizli kaynaklar, orada bulunanların beyinlerini ve yüreklerini yeni bir güçle dolduruyordu.

"Reims'ten Toul'a ve Basel'e uzanan eski Roma yolunda, Cermenlerin yaklaşık yarım bin yıl önce Galya içlerine yaptıkları vahşi yürüyüşten kalan bir koruma duvarı bulunuyor."

Attila eliyle imparatorluğun eski yol yapımcıları tarafından hazırlanmış bir haritayı işaret ediyordu. "Bu uzun ve yassı tepelerin sırtlarında Roma usulüne göre bir cephe kuracağız. Güneyde kalan sol kanadımızla çember surlarının üzerinde batı-kuzeybatıya uzanan cephemize destek olacağız. Tüm arabalar, kadınlar, erzak ve demirciler burada toplansın. Sağ kanat hemen bugün toprak siperlerin yapımıyla uğraşacak. Hücuma geçeceğimiz alan altı mil uzunluğunda olacak ve kuzeyden bu dereye kadar uzanacak..."

Eliyle çember surlarının kuzeyinde uzanan küçük, dolambaçlı bir çizgiyi işaret etti.

"Aşağıda savaşçıların ve kampın ihtiyacını karşılayacak küçük bir dere var. Piskopos Anianus'un başka kuyular kazdırmış olup olmadığını kontrol edin! Berichos! Sen tüm silahların durumu hakkında bir rapor vereceksin! Adamos! Sen de yardımcılarınla birlikte tüm erzakları gözden geçir! Dikkat edersen 'tüm erzakları' diyorum, sadece yardımcı kavimlerimizin ihtiyaç duyduğu tahta, et, ekmeklik un, sebze, yağ ve peynir değil! Etrafta bulunan çiftlik ve yerleşimlerdeki tüm odun kömürüne ihtiyacımız var... silah, kalkan

ve eyer yapımında kullanılacak her şeyin yanı sıra bakır, deri, halat ve tuz..."

"Aetius burada!" diye bağırdı tam o ada Skir kralı Edekon'un oğlu Odoaker. Attila, durumu incelemesi için onu Roma yolu boyunca batıya göndermişti.

"Buraya gel!" dedi Attila derhal. Odoaker atından atladı ve renkli kayışlarla süslenmiş dana derisi yurt duvarına yaklaştı.

"Roma cephesi buradan yaklaşık üç mil batıda, bizim kampımızın da bulunduğu derenin kenarında kurulu. Şu anda çeşitli kavimler kuzeye doğru yayılmakla meşgul... Fahişe Ormanı adı verilen yerde... önce Batı Romalılar... onların kuzeyinde de Burgundlar..."

"Onların da imparatorluk saflarında bulunmaları çok ilginç" diye atıldı Kral Ardarich.

"Bizim saflarımızda da Burgundlar var" dedi İrnek. Attila elini sallayarak onu susturdu.

"Tam burada... Roma yolunun karşısında, Vizigotlarla Burgundların arasına Alanlar sıkışmış" diye devam etti Odoaker. "Aetius daha kuzeye Roma lejyonlarını yerleştiriyor, en kuzeyde ise Salis Frankları var..."

"Atlı birlikler?"

"İlk cephe çizgisinin batısındalar. Romalıların Phalanx düzenini alacaklarını ve tüm cephe boyunca aynı anda ilerleyeceklerini sanıyorum."

"Aetius dizginleri elinde tutmayı başarırsa" dedi Hunların Büyük Kağanı. "Birbirlerinden son derece farklı savaş yöntemlerine sahip yüz binden fazla ateşli savaşçıda bunu başarmak oldukça zor..."

33
Catalaunum Ovası

İki dev ordu dört gün boyunca birbirlerini bu mesafede beklediler. Düzinelerce küçük grup her gün durup dinlenmeden resmi olarak asla belirlenmemiş, fakat her iki tarafça da varlığı kabul edilmiş sınır hattı boyunca gezinip duruyordu. Bu hat, Troyes yolunun devamı olan ve Châlon'dan Mame'ye kadar dümdüz bir şekilde kuzeydoğuya uzanan eski bir Kelt avcı patikasından oluşuyordu. Esas yürüyüş bölgesi ise yolun Soylu Dere üzerinden tahta bir köprü aracılığıyla geçtiği yerde başlıyor, yedi mil kuzeybatıda yöre sakinleri tarafından *Suillus* ya da *Domuz Deresi* adı verilen ikinci bir derede son buluyordu.

İki derenin arasındaki düz ovadaki Kelt yolunun batısında, Romalılara ve yardımcılarına iyi bir gizlenme imkânı tanıyan çok sayıda orman parçası vardı. Bu orman parçalarının en güneyde olanına iki piskopos tarafından da Fahişe Ormanı adı veriliyordu. Orestes, burasının başkaları tarafından görülmek istenmeyen çiftlerin sık sık kullandıkları bir buluşma mekânı olmasından ötürü bu şekilde adlandırıldığını düşünüyordu.

Arazi Kelt yolundan başlayarak iki derenin arasından doğuya doğru hafif bir eğimle yükseliyordu. Bu yükselti bir dağ veya bir tepe değil, aksine güneyden kuzeye dek uza-

nan, yer yer hafif eğimlerle dalgalanan, üzerinde pek az bitki yetişen kireçli bir alandı. Bu arazinin en yüksek yerinin iki ismi vardı. Kimisi için *Dağın Ayağı* ismini taşıyordu, kimi de *Dişbudak* ve *İnci* anlamına geldiğini sandıkları eski ve gizemli bir Kelt isminden söz edildiğini duymuşlardı. Arazinin yükseltileri öylesine uzun ve yumuşaktı ki, en yüksek noktada atının üzerinde duran bir Hun bile sekiz yüz ila bin adım ötede bulunan Kelt yoluna ancak beş yurt yüksekliğinden bakabilirdi.

Dört gün ve dört gece boyuna iki ordu da mevzilerini düzeltmek için var güçleriyle çalıştılar. Kelt yolunun her iki tarafında da günün her saatinde düzinelerce küçük grup gidip geliyordu. Hızlı bir okla vurulmak veya cesur bir atlı tarafından tutsak edilmek kaygısı taşıdıkları için, birbirlerinden mümkün olduğu kadar uzak durmaya çalışıyorlardı. Buna rağmen her iki taraftan da sık sık acı dolu çığlıklar yükseliyor, yapı ustaları, gözcüler, hatta askeri birlikler ansızın ortadan kayboluveriyorlardı.

Bu küçük baskınların yaşandığı günlerde ve gecelerde her iki karargâhta da sık sık işkence ve dayak sesleri işitiliyor, tutsakların ağızlarından alınan bilgilerle planlar durmadan gözden geçiriliyordu.

Attila'nın savaş ve ikmal birlikleri de bu arada Romalılar ve yardımcı kuvvetleri gibi sınıflandırılmış ve düzenlenmişti.

Büyük savaş, *Dağın Eteği* adı verilen hafif yükseltinin eteğinde, önemsiz ve küçük bir çatışmayla başladı. Roma ordusunun güney taraftaki sağ kanadını Theoderich ve Vizigotları, sağ kanadını ise Aetius ve birlikleri tutuyordu. Aetius, iki kanadın arasına pek güvenilir olmadığı anlaşılan Sangiban'ı yerleştirmişti. Romalılar ve Gotlar güvenilir yardımcı birliklerle onun etrafını çevirmişlerdi. Bu şekilde Alanlar savaş alanından kaçamayacak ve mecburen savaşacaklardı.

Roma ordusunun en zayıf noktasının merkezi olduğunu öğrendiği anda Attila'nın dudaklarında soğuk bir gülümseme belirdi.

"Tam düşündüğüm gibi!" dedi sıkılı dişlerinin arasından memnun bir ifadeyle. "Lejyonlarını klasik mızrak düzeniyle yerleştiriyor! Sangiban olacak o hain ile Alanları, bize ilk saldırmak zorunda kalan birlikler olacaklar..."

"O halde kendi merkezimizi geriye çekip onların aramıza girmelerine müsaade edelim..." dedi Dengizik Han derhal. "Sonra kanatların uçlarını birleştirip onları hem çembere alır, hem de bir sonraki hücum dalgasını karşılarız!"

"Bu çok akıllıca ve Hun geleneklerine uygun olarak düşünülmüş bir plan, oğlum" dedi Büyük Kağan takdirle. "Fakat aynı zamanda bir kurt ve bir atmaca olan tilki de aynen bu cevabı almayı bekliyor!"

Diğerleri soran gözlerle ona baktılar. Birden fazla gerçekliğin var olması ve doğru olduğu açıkça belli olan düşüncelerin aksinin savunulması, onların pek alışkın olmadığı bir durumdu.

"O benim düşündüğümü düşünüyor!" diye kıkırdadı yaşlı şaman köşesinden.

"Aetius bu tuzağa düşmemizi istiyor!" dedi Attila. "Çünkü biz ne zaman tehlikeliyiz? Bizden ne zaman korkması gerekir? Hemen söyleyeyim! Romalıların bin yıldan beri uyguladıkları düzene girmediğimiz, beklenmedik bir anda beklenmedik bir taraftan ortaya çıktığımız, üzerlerine ok bulutlarını gönderdiğimiz ve başka bir yerden vurmak için tekrar gözden kaybolduğumuz zaman..."

"Bunun nasıl olacağını pek anlayamadım" dedi Orestes. "Dışarıdaki ovada ta on mil uzağa bakabilirsin..."

"Evet" diye lafa karıştı Kral Ardarich. "Tüm arazide sadece birkaç küçük tepe veya çukur varsa, nasıl beklenmedik bir yerden beklenmedik bir anda ortaya çıkabiliriz ki?"

"Bir at boyu daha alçağa inebilmemiz için en az yüz adım gitmemiz gerekecek" diye atıldı Laudarich. "Ufka dek birkaç çalılıktan ve orman parçasından başka saklanacak yer yok..."

Attila burnundan derin bir nefes aldı, bir an için gözlerini kapadı ve gülümsedi. Ansızın etrafına garip, neredeyse büyülü bir sükûnet saçmaya başlamıştı.

"Ne yapmak istediğimi sizin bile anlayamamanız çok, ama çok iyi bir işaret..."

Bir gün sonra, Hıristiyanların zamanına göre 451 yılının 10 Eylül günü, sabahın ilk saatlerinden itibaren giderek daha fazla sayıda atlı ve yaya birlik birbirlerinin üzerine yürümeye başladı. Bir süre sonra güneş gökteki en yüksek seviyesine ulaşmış olmasına rağmen, tarafların her ikisi de nihaî savaş düzenlerini almak için en küçük bir harekette bulunmuyorlardı.

Düşman orduları bazı noktalarda birbirlerine o kadar yakın duruyorlardı ki, savaşçılar birbirlerine karşı tarafın diliyle hakaretler bile yağdırabiliyorlardı. Attila, Onegesios ve Scottas'tan bugüne kadar bilinen rakamları bir kez daha kendisine getirmelerini istedi.

"Evet!" diye söze başladı Büyük Savaş Meclisi'nin öğle toplantısında. Meclis bir yurdun veya çadırın içinde, etrafı surlarla çevrili kalede veya Soylu Dere'nin kıyısındaki orman parçasının serinliğinde değil, en iyi bakış açısına sahip olan yerde toplanmıştı. Uzun tepenin en yüksek noktası, birleşik kavimlerin ve kabilelerin sayısı yüzü bulan atlı krallarını, önderlerini ve seçilmiş yargıçlarını üzerine ancak alabilecek büyüklükteydi.

"Şimdi bizim art arda sıralanmış üç savaş hattımız var" diye bağırdı Attila Büyük Savaş Meclisi'nin üyelerine. "İlk

hat sekiz ila on yaya savaşçı derinliğinde olacak! Güneydeki Soylu Dere'nin yedi mil ötesinden başlayacak ve kuzeydeki Domuz Deresi'nde son bulacak."

"Tüm savaşçıların yerlerine yerleşmeleri en az yarım gün alır!" dedi Ostrogot kralı Valamir. Meclise kardeşleri ve kızıl saçlı genç yeğeni Andagis'le birlikte gelmişti. Attila aslında kendisi tarafından atanmış olan Ostrogot kralına değer veriyordu. Fakat az konuşan, zeki ve yetenekli bir adam olan Valamir, bu defa durumu çok abartmıştı.

"Zırlak karılar gibi değil de birer erkek gibi davranırsanız, en fazla iki saat sürer! İkinci hat kalenin doğusunda başlayacak ve yine aynı şekilde Domuz Deresi'ne dek uzanacak. İki blok arasında atlı savaşçılar ve mancınıklar için yüz adımlık bir mesafe bırakmaya özen gösterin!"

Elini Kelt yolu ile batı tarafındaki orman parçaları arasında kalan çukur alanın üzerinde gezdirdi. "Şurada... Roma yolunun güneyinde... Thorismund kırk dört bin Vizigot'un başında bekliyor. On binin atı var! Yolun üzerinde de - Fahişe Ormanı'nın hemen yanından geçiyor- Sangiban haini ile on dört bin Alan atlısı var. Sonra da Burgundlar geliyor... ne yazık ki onların kuvvetini henüz bilmiyoruz. Sonra da, bizim hemen karşımızda, Flavius Aetius ve Roma lejyonları bulunuyor... Oraya dikkat edin! Aetius elli üç bin savaşçısını yüz yıllardan beri yapıldığı gibi kare biçiminde yerleştirmiş! Fakat sadece yedi bin atlısı var... diğerlerinin de toplam altı bin..."

Attila bir an için durdu ve sayıların etkisini göstermesini bekledi.

"Keşifçilerimiz Alarich'in ordusunda toplam olarak on dokuz bin at saydılar!" dedi Scottas kendisine bir şey sorulmamış olmasına rağmen.

Attila az kalsın boşboğazlığı yüzünden onu boğazlayacaktı!

"Kimse bizim kaç ata sahip olduğumuzu öğrenemeyecek!" diye emretti derhal. Scottas az kalsın kendi güçlerini açığa vuracaktı. Her yerde büyük kulakların var olduğunu bildiği için, Attila sayıları gerçekte var olduğu gibi değil, kendi istediği şekilde düzenlemiş ve açıklamıştı.

Hun kağanı, Roma ordusunun güçlü ve zayıf noktaları hakkında güya yanlış bilgilere sahip olduğunu Aetius'un öğrenmesini istiyordu. Bu sayede onu aldatması daha kolay olacaktı. Ripuar Franklarının hâlâ yirmi sekiz bin yaya savaşçıya sahip olduğunu, Châlon'a on bin adamını yerleştirdiğini, kalede yirmi beş bin adamını yedek olarak bıraktığını, atlılarının sayısını istediği anda iki katına çıkartabileceğini Aetius'un öğrenmesine gerek yoktu...

Kral Meclisi'nin toplanmasından sonra Attila en iyi atlılarıyla birlikte merkezin yapılanmasını görmeye gitti. Müttefik kuvvetler yavaş yavaş kanatlarda toplanmaya başlıyorlardı. Özellikle Amelung kral sülalesinden Ostrogot kralı Valamir ile kardeşleri Theodomir ve Vidimir'in komutasındaki birlikler savaş hazırlıklarını büyük bir başarıyla sürdürüyorlardı.

Eski zamanların büyük kralı Ermanerich ile oğlu Hunimund da bu sülaleye aittiler. Hatta Balamir Han bile bu sülalenin bir üyesi olan güzel bir kadınla evlenmişti. Bu nedenle bu üç kardeş, pek çok Ostrogot savaşçısı için ordusunda savaşmaya hazırlandıkları Hun kağanından daha büyük bir önem taşıyordu.

Attila, Ardarich gibi Valamir'e de büyük bir güven duyuyordu. Gepid kralı akıllı ve sadık bir danışmandı. Ostrogotlar'ın onun önderliği altında Vizigotlara karşı gözlerini kırpmadan savaşacakları kesindi. Fakat tüm bu kavimlerin savaşçılarının çok iyi bildiği bir şey daha vardı: Karşılarındaki güçlü Roma ordusuna karşı ancak Hunların Büyük Kağanı'na körü körüne itaat ettikleri zaman bir şansları olabilirdi...

Daha önce yaşanan tecrübeler, artık vaktin bugün silahlı bir çatışma yaşanmasına izin vermeyecek kadar geç olduğunu belirtiyordu. Bu nedenle kanatlardaki birlikler, yarın sabah erkenden savaşmaya başlamak üzere geri çekilmeye başladılar.

En iyi atlı birliklerini savaş alanının güneyine değil, biraz daha düz olan kuzey bölümüne yerleştirmeye karar vermişlerdi. Burada hem güçleri azalmış Salis Franklarına, hem de Roma lejyonlarına karşı çıkabilirlerdi. Birleşik atlı kuvvetlerinin sağ kanadının önderliğine Theodomir, sol kanadının önderliğine ise Valamir getirildi. Gepid kralı Ardarich ile genç Got prensi Vidimir, merkezde savaşacak olan Attila Kağan'a destek olacaklardı.

Fakat daha sonra, güneş batmaya yüz tuttuğu vakit, Vizigotlar ansızın küçük fakat cesur bir saldırı başlattılar. Hun ordusu kuvvetleri bu saldırıya derhal karşılık verdiler. *Dişbudak* ve *İnci Tepesi* adı verilen yükseltinin etrafında büyük savaşlarda olduğu gibi askeri düzenler alınmadan, güç gösterilerine girişilmeden, karşılıklı tehditler savrulmadan, etkili bir çatışma başlamıştı.

Attila en hızlı atlılarına *Dağın Eteği* yönünden saldırmaları emrini verdi. Edekon'un oğlu Odoaker'in etrafına toplanmış olan birkaç tezcanlı Skir delikanlısı, çatışmanın hangi yöne doğru yayıldığını fark etmişlerdi. Büyük bir coşkuyla ve uzun boylu düşünmeye gerek görmeden Vizigot birliklerinin yolunu kesmek üzere ileri atıldılar. Aynı anda telaşla Romalıların savaş düzenine girmeye çalışıyorlardı.

Fakat Aetius'un savaşçıları bunu yapmadılar. Roma generali, bin yıllık Roma lejyonları tarihinde ilk kez olmak üzere, sahte bir geleneksel savaş düzeni uygulatmıştı. Attila'nın tepeyi ele geçirmek istediğini görür görmez saflarını

gevşetti ve genç Vizigot prensi Thorismund komutasındaki atlı savaşçılar tıpkı Hunlar gibi yıldırım hızıyla ileri fırladılar.

Kısa ve korkunç bir an boyunca Attila'nın Cermen yardımcı kuvvetleri arasında müthiş bir karmaşa baş gösterdi. Genç Vizigotların bu cesur ve beklenmedik saldırısını hiç beklemiyorlardı. İster atlı birliklerin hızlı savaş tekniklerine alışmalarından olsun, ister batıdan gelen rakiplerinin böyle bir saldırıya cüret edeceklerini ummamalarından olsun - üzerlerine doğru gelen ve boş gözlerle seyrettikleri saldırının gerçek olabileceğini kabul etmek istemiyorlardı!

Fakat genç ve ateşli Vizigot savaşçıları da Romalıların savaş düzenlerinin disiplini hakkında Hunlardan daha fazla bilgiye sahip değildiler. Romalılara ait Galya Eyaleti'nin kuzeyindeki bu önemsiz tepeye yaptıkları cüretkâr saldırı, rakiplerinden biraz daha hızlı davranmalarına yol açmıştı. Çok fazla değil, fakat biraz daha hızlı...

Ne var ki bir an sonra bu başarıları karşısında korkuya kapıldılar ve duraksamaya başladılar. Thorismund fazla cüretkâr davrandığını fark etmişti. Babasıyla ve Aetius'un koruyucu lejyonlarıyla arasındaki bağın kopmak üzere olduğunu hissediyordu. Aynı anda da sağındaki ve solundaki dalgaların ilerlemeye devam ettiğini gördü.

Vizigotların ani ve plansız saldırıları, Gepidleri çembere alan geniş bir kıskaç manevrasına dönüşmüştü. Thorismund ile korkunç savaş naraları atan savaşçılarının bir an için her şeyi kazandıklarını, hatta Gepidlerin de onların aksine her şeyi kaybettiklerini düşünmelerine rağmen, Attila'nın etrafındaki savaşçıları aldatmak bu kadar kolay değildi.

Hunların Büyük Kağanı hayatında ilk defa böylesine beklenmedik bir durumla karşılaşıyordu. Ertesi gün için düşündüğü savaş planlarının tümü bir anda mahvolmuştu ve derhal yeni bir şeyler düşünmesi gerekiyordu!

Fakat Aetius da artık planlama ve komuta etme yeteneğini yitirmişti. O da Attila gibi savaşın dizginlerinin bir anda elinden kaçıp gittiğinin farkındaydı. Aylar boyunca düşündükleri, planladıkları ve hazırladıkları her şey, fırtınada yakılmaya çalışılan bir kav gibi önemini yitirmişti. Aynı kav şimdi savaş alanının üzerine ölüm, kan ve ateş yağdırıyordu.

Aetius ile kendisinin ne kadar çaresiz bir durumda bulunduklarını ilk fark eden Attila olmuştu. Flavius Aetius'u Romalıların savaş yöntemleriyle mağlup etmeye çalışmakla az kalsın ne büyük bir tehlikeye düşeceğini anlamıştı. Şu anda ise *Campus Mauriacus* üzerinde kaos hüküm sürüyordu. Bu konuda ise Hunlar tüm Roma generallerinden daha üstündüler!

Romalıların Vizigotlardan, Burgundlardan ve Franklardan oluşan yan kanatlarının fazlasıyla ileri çıkmış olan Thorismund'a ulaşabilmeleri için, Attila'nın emrindeki dev ordunun üzerinden atlamaları gerekirdi. Ölümcül bir cesaret göstermiş olan Vizigot prensi, ele geçirdiği *Dişbudak ve İnci Tepesi*'nde yalnız kalmıştı.

Attila ise düşmanın en zayıf yerine tüm güçleriyle çullanmayacak kadar akıllıydı. Sert bir hareketle dilini şaklattı, sol kolunu kaldırdı ve Alanları işaret etti.

"Çakkar!" diye gürledi sonra sesinin olanca kuvvetiyle. "Çakkar!"

Büyük Kağan'ın savaş çığlığını duyan tüm savaşçılar derhal atlarını onun işaret ettiği yöne çevirdiler. Korkunç "Urhhaa!" naraları eşliğinde yıldırım hızıyla ileri atılan Hun akıncıları, Romalıların ve Cermen müttefiklerinin dikkat borularını çalmalarına bile izin vermeden, Vizigotlarla Roma lejyonerleri arasındaki kritik noktaya ulaşmayı başarmışlardı.

Saldırının hedefini teşkil eden Vizigotlarla Alanlar derhal

birbirlerinden ayrıldılar ve Hunlara saldırdılar. Attila'nın atlı savaşçıları düşmanlarının üzerine ıslık çalan ok bulutları göndererek, kendilerine yol açıyorlardı. Giderek daha fazla sayıda akıncı birliği, Vizigotlar ve Burgundlar tarafından Alanların etrafında oluşturulan kıskacın içine dalıyordu. Birkaç dakika sonra Vizigotların ana gövdeyle olan bağlantısı tam anlamıyla yok olmuştu.

Fakat Attila esas güçlerini tepenin öbür tarafına yığmıştı. Burada artık ne görkemli nutuklar atmaya, ne savaşçıların gönüllerini okşamaya, ne de onların savaş arzularını kamçılamaya fırsat vardı.

Bir anda parlayan savaş, şiddetli bir yangın gibi giderek güçleniyor ve dört bir yanı sarıyordu. Dört bir yandan verilen sert emirler kulakları tırmalıyor, koca savaş alanı orakla biçilen ekinler gibi birbiri ardına eyerlerinden düşen adamların acı dolu çığlıklarıyla çınlıyordu. Yere düşen bir savaşçının hayatta kalma şansı yoktu. Henüz toprağa bile değmesine fırsat kalmadan, birbirine çarpan silahların, zırhların, okların ve at nallarının arasında parçalanıp gidiyordu.

Kan ve ölüm, acı ve ıstıraptan oluşan bu dehşet tarlasında kimsenin kazanması mümkün değildi. Bu kanlı kıyımın ne kadar anlamsız olduğunu ilk gören Attila oldu. Hun kağanı, Roma orduları başkomutanından daha iyi koku alma yeteneğine sahipti. Ne zaman geri çekilmesi, ne zaman ileri atılması, ne zaman safları sıklaştırıp, ne zaman etrafını boşaltması gerektiğini ondan daha iyi hissedebiliyordu. Ve onun saflarında savaşan yüz bin savaşçı, artık karşılarında Flavius Aetius'un izini göremiyorlardı. Tek gördükleri şey, Burgundların savaşa son verip kaçmaya başladığıydı. Alanlar da savaşmaktan vazgeçmişlerdi. İçlerinden pek çoğu Hunların yanından geçip doğuya kaçmaya çalışıyordu.

Tam bu anda Attila en iyi güçlerini karargâha, arabalar-

dan oluşturulan surların ve siperlerin arkasına geri gönderdi. Tepenin üstünde ve etrafında olup bitenlerin artık bir meydan savaşıyla ilgisi kalmamıştı. Attila en iyi adamlarına bu kanlı kıyımda harcanmalanna izin vermeyecek kadar fazla değer veriyordu.

Bu kararın ne kadar doğru olduğu bir an sonra ortaya çıktı. Batmakta olan güneşe karşı savaşmak zorunda kalmalarına rağmen, Hun okçuları zafer sarhoşluğu içinde tedbiri tümüyle elden bırakmış olan Vizigotları idman yapar gibi teker teker avlıyorlardı. Atlarından düşen Cermen savaşçıları kayalardan aşağı yuvarlanıyor, Hunların gönderdiği ok bulutları gökteki kızıllığı toprağa taşıyordu.

Durumun Hunlar için hâlâ pek de iç açıcı olmamasına rağmen, Attila dört bir yanda boy gösteriyordu. Kral Ardarich, Orestes ve oğlu İmek eşliğinde kıyasıya savaşan adamlann yanından geçiyor, atını yerdeki ceset yığınlannın üzerinden aşırtıyor, birlikte daha güçlü olacaklarını düşündüğü gruplara bir araya gelmelerini emrediyordu.

Dünya bugüne dek buna benzer bir kıyım yaşamamıştı. Güneyde kendi halinde yavaş yavaş akan dere, tümüyle kızıla boyanmıştı. Susuzluklarını dindirmek isteyen savaşçılar, avuçlanna su yerine kan dolduruyorlardı.

Oklar ve mızraklar havada bir o yana, bir bu yana uçuşup duruyordu. Savaş alanında kimse ölüme aldırmaz olmuştu. Franklar ve Thüringler kılıçlarını kaldırmış, korkunç savaş naraları atarak düşmanın üzerine koşmaya başlamışlardı. Gözleri artık ne kendi güvenliklerini, ne de uygulamaları gereken taktikleri görüyordu Zihinlerde sadece kazanacakları zaferden sonra elde edecekleri şan ve şöhretin uğultusu vardı.

On yedinci lejyonu oluşturan Belçikalılar ve altıncı lejyonu oluşturan Keltler, birbirlerine oldukça yakın bir şekilde

yürüyüşe geçmişlerdi. Davulların gümbürtüsüne uygun olarak yürüyen lejyonerler, her adımlarında hep bir ağızdan "Roma için! Roma için!" diye bağırıyorlardı. Yaya kuvvetler bir lav nehri gibi ağır ağır yamaçtan aşağı akmaya başlamıştı.

Gepid savaşçıları gruplar halinde bir araya gelerek kalkanlarının ardına saklanıyor, mızraklarını fırlatıyor, en son olarak da kılıçlarını çekiyorlardı. Yaya savaşçılar, yaya savaşçıların üzerine yürümeye başlamıştı. Lejyonerler büyük kalkanlarını kendilerine siper etmişlerdi. Vizigotlar ise ellerine geçen her fırsatı fazla düşünmeden değerlendirmek zorunda olan hırsızlar gibi açıktan ilerliyorlardı. Vücutlar ve silahlar birbirine çarpıyor, parlak kılıçlar inlemeler, boğuk çığlıklar ve acı dolu haykırışlar arasında eğilip bükülerek işe yaramaz demir parçalan halinde yerdeki cesetlerin arasına düşüyorlardı. Savaş alanı beyaz bir toz bulutuyla kaplanmıştı. Savaş bir bu tarafın, bir öbür tarafın lehinde dönüp duruyordu. Dövüşen, haykıran ve kanayan yığının içinde kimin hangi taraftan olduğunu kestirmek neredeyse imkânsız hale gelmişti.

İlk Roma lejyonlarını Cornutlar ve Brachiatlar takip ettiler. Roma hizmetindeki bu Cermenler savaşçı insanlardı. Kendilerini ve etrafındaki kardeşlerini savaş sarhoşluğuna nasıl kaptıracaklannı çok iyi biliyorlardı. Korkunç bir görünüme sahip olan büyük boynuzlarını havaya kaldırarak, önce hafif bir uğultuyla savaş ateşini canlandırmaya başladılar. Sonra bu uğultu yavaş yavaş güçlendi, kalkanların iç taraflarına vurulan kılıçların sesleriyle desteklendi ve nihayet kayalık bir kıyıya şiddetle çarpan dalgaların haykırışlarına dönüştü. Gırtlaklarından akıl almaz naralar yükselen savaşçıların ölümden korkmalarına gerek yoktu, çünkü savaş ve acı onlar için atalarının Valhalla'sına ulaşmanın ilk basamaklarını oluşturuyordu.

Hun ordusundaki tecrübeli Cermen savaşçıları dizlerinin üzerine çöktüler, yere sıkı sıkı yapıştılar, kılıçlarını ve mızraklarını ileri uzattılar ve kalkanlarını kendilerine siper ettiler. Fakat her şey boşunaydı! Yerdeki beyaz kireç tozu, kırmızı bir çamura dönüşmüştü. Silahların ve vücutların büyük çarpışması yavaş yavaş tepenin yukarısına doğru yol almaya başlamıştı. Savaşçılar büyük bir kinle birbirlerinin üzerine atılıyor, sonra da dayak yemiş köpek yavruları gibi mızıldayarak etrafa kaçışıyorlardı. Gök kubbe sevinç ve acı çığlıkları atan insanların sesleriyle çınlıyordu.

Bu arada Hunların sol kanadı ilerlemeye başlamıştı. Yaya Burgund savaşçıları ise zırhlara bürünmüş olan sol atlı kanadın üzerine atılmışlardı. Kendilerini yere atarak üzerlerinden geçen atların karınlarını deşiyor, sonra da aşağı düşen süvariyi yakalayarak bıçaklarını zırhların açıklıklarından içeri sokuyorlardı. Canlarını kurtarmak isteyen atlılar ise çareyi bölüklerinin ardına kaçmakta buluyorlardı...

Aetius ve komutanları atlarının üzerinden donuk gözlerle doğuya bakıyorlardı. Olup biten her şeyi en ince ayrıntısına kadar görmelerine rağmen, artık adamları tekrar bir araya toplamak, yeniden gruplandırmak ve başkomutanın istediği tarzda savaşa sürmek için çok geç kalınmıştı.

Aetius'un etrafındaki uzun mızrakların uçlarına asılı olan erguvan renkli imparatorluk sancakları, durgun havada güçsüz bir şekilde aşağı sarkıyordu. Üzerinde ağzını ardına kadar açmış ve vücudu yılan gibi kıvrılmış olan bir ejderhanın bulunduğu bu sancakları tanımayan yoktu. Fakat ejderha şimdi kükreyip alevler püskürtmüyor, sadece başkalarının *Imperium Romanum* adına ölmelerini ve öldürmelerini izliyordu...

Savaşa durmadan taze kuvvetler sürülüyordu. Cermen

Franklar birbirlerine karşı ölüm kalım savaşı veriyorlardı. O zamana dek ortada görünmeyen ve Romalıların yedek kuvvetlerini teşkil eden Almanlar da çekili kılıçlarıyla meydana çıkmışlardı.

Davullar bir kez daha gümbürdedi ve savaş bir kez daha alevlendi. Attila'nın öfkeden çılgına dönmüş olan Ostrogotları, sanki kendi ırklarından olan Vizigotları yok etmeye ant içmişlerdi. Fakat Romalılar da en tecrübeli ve başarılı birliklerini savaşa sürmeye başlamışlardı. Lejyonerler soğukkanlı bir şekilde kendilerine yapılan saldırıyı karşılıyor, düşmanlarının en küçük bir açıklarında da arenadaki gladyatörler kadar büyük bir başarıyla kılıçlarını böğürlerine sokuveriyorlardı.

Vücutlarında ölümcül yaralar açılmış olan binlerce insan tepenin alçak eğimli yamaçlarından aşağı yuvarlanıyordu. Kiminin kafası boynuna sadece incecik bir deri parçası ile bağlıydı. Ölmek üzere olanlar son bir gayretle gözlerini aralıyor, batmakta olan güneşi bir kerecik daha olsun görmeye çalışıyorlardı.

Ansızın gelen son bir haber Attila'nın savaşçılarının sevinç çığlıkları atmalarına ve yeni bir güçle dolmalarına neden oldu. Aynı haber ise düşmanları için kötü bir alamet ve tanrının laneti anlamına geliyordu.

"Theoderich öldü!" çığlıkları yükseliyordu dört bir yandan. "Vizigotların kralı öldü!"

Olup bitenleri gören birkaç Hun, derhal Attila'nın yanına gelip anlatmaya başladılar: "Vizigotların yaşlı kralı... oğluna özenmek isterken attan düştü... sonra da ardından gelen adamlarının atlarının nalları altında çiğnendi..."

"Onu aradılar, fakat bulamadılar!" diye bildirdi bir başkası nefes nefese. "Aetius ile diğer Romalıların Vizigotlarla olan bağları tümden koptu."

"Kaçmaya başlayan savaşçılarını engellemeye çalışıyordu!" dedi bir başkası. "Hiç aldırış etmeden onu çiğnediler…"

"Hayır!" dedi o anda Amelung kral sülalesinin bir prensi olan Andagis. "Kral Theoderich kendi adamları tarafından öldürülmedi!"

Attila kaşlarını kaldırarak kızıl saçlı genç Ostrogot soylusuna baktı.

"Kral Valamir bana bunu yapmamı emretmişti" dedi Andagis. "Böylece ben de mızrağımla bir kehanetin gerçekleşmesini sağladım."

Attila kaşlarını çattı. Bir an için genç Got prensinin neden söz ettiğini anlayamamıştı. Fakat bir an sonra şamanların sözlerini hatırladı. Hun kağanının bir savaşı kaybetmesi esnasında yaşamını yitirecek olan komutanın Aetius olacağına nasıl da inandırmıştı kendisini! Oysa şimdi durum tümüyle değişmişti! Evet, bir *önder* yaşamını yitirmişti - fakat bu onun her zaman düşündüğü gibi Roma orduları Başkomutanı Aetius değil, aksine bir kraldı! Vizigot kralı Theoderich!

Fakat kehanetin ikinci bölümü henüz gerçekleşmiş değildi…

Çarpışmaya inatla devam eden son savaşçılar da yavaş yavaş pes etmeye başladılar. Sanki millerce uzunlukta, çok büyük, gövdesindeki binlerce yaradan durmadan kan kaybeden bir hayvan bembeyaz bir toz tabakasıyla kaplı kireçli toprağın üzerinde kıvranıyor ve her hareketinde içindeki yaşam ateşinin bir kıvılcımını daha yitiriyordu…

Romalılar ya atlarının üzerinde, ya da yürüyerek ağır ağır güneybatıdaki çadır kentlerine geri dönüyorlardı. Savaş alanının doğusundaki büyük toprak duvarın etrafında ise korkunç bir durum hüküm sürüyordu. Millerce uzunluktaki yamaçlarda neredeyse bir tek boş nokta kalmamıştı. Binlerce

ve binlerce ölü, inleyen yaralı, işe yaramaz hale gelmiş silah ve parçalanmış zırh etrafa saçılmıştı. Buna rağmen hâlâ savaş alanında erkekler, hayvanlar, hatta kadınlar dolanıp duruyordu... İçlerinden pek çoğu aklını yitirmişçesine ağlayıp haykırıyordu. Hatta kendi saflarına geri dönmeye çalışan Thorismund'un bile yanlışlıkla Hun karargâhının batı duvarlarına kadar geldiği söyleniyordu.

Savaş alanını kaplamakta olan karanlık her ne kadar bu tüyler ürpertici felaketin üzerini örtüyorsa da, öte yandan düşmandan, ölülerin ruhlarından, şeytanlardan, hatta tanrılardan duyulan korkuyu da kat kat artırıyordu.

"At eyerlerini üst üste yığarak geceyi aydınlatacak büyük bir ateş yakın" diye emretti Büyük Kağan. Sesini etrafındakilere duyurabilmek için bağırarak konuşuyordu. Surlarla çevrili sığınma kalesine ancak dışarıdaki koyu mavi, neredeyse tehlikeli denebilecek gökyüzünde yıldızlar parlamaya başladığı zaman girdi. Attila tüm bu zaman boyunca dışarıdaydı. Vücudunda Roma oklarının sebep olduğu çok sayıda kanayan yara vardı. Atını hızlı ve kararlı bir şekilde surların güneybatı kısmına sürdü. Surların dışındaki insanlara bir sonraki kapıya nasıl ulaşabileceklerini anlatmak için itişen kalabalığın arasında kendisine meşaleler getirilmesini emretti. Göz açıp kapayıncaya kadar Attila'nın etrafı ışıktan bir haleyle çevrelenmişti. Gerek büyük karargâhta bulunan kadınlar ve erkekler, gerekse de bugün sadece mağlup savaşçılar gören düzlüğün batı tarafında bulunan Flavius Aetius'un kampında bulunan lejyonerler, onu son derece iyi bir şekilde görebiliyorlardı.

Attila yavaş yavaş kollarını yukarıya kaldırdı ve etrafındaki gürültünün katlanılabilir boyutlara ulaşmasını bekledi. Karargâhın öte tarafında ve yarım mil çapında bir alan dahilinde neredeyse sessizlik denebilecek bir ortam hakim olduğu

zaman, başını arkaya atarak gür sesiyle kendisine bakan binlerce kişiye hitap etmeye başladı.

"Ey kavimler... Ey Hunlar... Erkekler ve kahramanlar gibi... bütün gün savaştınız! Ve size söylüyorum... Roma zafer kazanmadı!"

Bir an için savaş meydanı ölüm sessizliğine büründü. Sonra da gecenin karanlığı binlerce gırtlaktan yükselen sevinç çığlıklarıyla yırtıldı. Attila'nın bir işaretiyle meşale taşıyan adamlar adım adım ilerlemeye başladılar. Hun kağanı atının başını çevirdi ve eski Kelt kalesinin kuzeyine doğru ilerlemeye başladı. Sonra başından miğferini çıkardı ve dışarıdaki karanlıkta yatan ölü ve yaralılara saygı gösterisi olarak göğsüne bastırdı. Meşale taşıyan adamlar giderek hızlanıyor, ellerindeki meşaleleri yeni savaşçılara devrediyorlardı. Böylece Attila parlak bir ışık hâlesinin içinde tüm karargâhı çepeçevre dolaştı. Tekrar başlangıç noktasına geldiği zaman durdu ve yeniden yükselen sevinç çığlıklarının dinmesini bekledi.

"Şimdi söyleyeceklerimi ağızdan ağıza aktararak herkesin duymasını sağlayın" diye bağırdı sonra. "Düşmanlarımız bu kaleye... girmeye cüret edecek olurlarsa... burada bulunan herkes için kendimi feda edeceğim... hiçbir Romalı... Attila'yı öldürmüş... veya tutsak etmiş olmakla... asla övünemeyecek!"

Neyse ki imparatorluğun hizmetindeki komutanlar da benzer düşüncelere sahiptiler. Vizigotları korkutan Ostrogotlar veya Attila'nın emrindeki diğer Cermen kavimleri değil, aksine Hunların ıslık çalan ok bulutlarıydı. Hun kağanının geceyi adamlarının arasında geçirmesine rağmen, Aetius kampa geri dönmeye cesaret edememişti. Geceyi savaşta ölen Vizigot kralının karargâhında geçirmek, ona çok daha akıllıca görünmüştü...

Ertesi sabah her iki ordu da bir önceki günün dehşetini daha iyi idrak edebildiler. Attila sabahın çok erken bir vaktinde küçük savaş meclisini toplamıştı. Hep birlikte kaleden ayrılarak, kan deresini ve Roma kampını görünceye kadar batıya at sürmüşlerdi. Güney yönündeki Châlon şehrinin üzerinden kara duman bulutları yükseliyordu.

"Bu yönden artık yardım almamıza imkân yok" dedi Attila soğukkanlı bir tavırla. Diğer adamlar susuyorlardı. Savaş alanı bir önceki akşamdan oldukça farklı bir görüntüye sahipti. Gri gökyüzünü kaplayan karanlık duman kütleleri hızla batıdan doğuya doğru hareket ediyordu. *Campus Mauriacus* üzerindeki binlerce ve binlerce ölü, sanki lütûfkâr hava cinlerinin yardımıyla bembeyaz bir sis örtüsünün altında kalmıştı.

Attila, gecenin ilerleyen saatlerinde Laudarich'in ölümcül bir şekilde attan düştüğünü ve yaşamını yitirdiğini öğrenmişti.

"İsterlerse bizi mağlup ettiklerini düşünsünler" diye bağırdı atlarının üzerinde bekleyen diğer adamlara. "Biz yine de mümkün olduğunca sessiz kalmaya çalışalım! Kalenin içine kaç kişinin sığınmayı başardığını düşmanın kesinlikle öğrenmemesi gerekir..."

Bu arada kale de yavaş yavaş uyanmaya başlamıştı. Büyük Kağan, savaşçılarına bizzat kendi öğrettiği Roma düzen ve disiplinin, Aetius'un genç ve coşkulu Vizigotları karşısında bir işe yaramamasının şaşkınlığını üzerinden hâlâ atamamıştı.

Büyük Kağan'ın emrini işiten Hunlar mümkün olduğu kadar sessiz davranmaya çalışıyorlardı. Aynı anda dev ordu bir kez daha düzenleniyor, tımar ediliyor ve savaşa hazırlanıyordu.

"Aetius benim kaçmadığımı çok iyi biliyor. Aynı zaman-

da zafer kavramının bir tarafın diğer tarafı kesin olarak mağlup etmesi anlamına geldiğinin de çok iyi farkında. Biz sadece etrafı duvarlarla çevrili şehirlerde oturan insanların yüzyıllardan beri yaptıkları gibi, surların arkasına sığındık. Bugüne kadar kuşatmacıların çekip gitmelerine kadar şehirlerini savundukları için kimse onlara lanet etmiş değil."

"Peki ya kuşatmacılar pes etmezse?"

"O zaman etrafına bakınacaksın! Burada Aetius'un tümünü asla öldüremeyeceği kadar fazla sayıda savaşçı var. Ve o köpek bunu biliyor! Aslını isterseniz onun bizimle savaşmasının sebebi, bizi öldürmek veya ganimetimize sahip çıkmak falan değil! Onun sadece tek bir hayali var ve bunu burada, bu savaş alanında değil, ancak Roma veya Ravenna'da gerçekleştirebilir! Aetius başına defne tacını takmak ve bir imparator olma şerefine nail olmak istiyor... Fakat onunla savaşmayı reddettiğimiz takdirde, bunların ikisine de sahip olamayacak! Fakat bu savaşçılara da sormalıyım! Haydi, kaleye geri dönüyoruz!"

Bütün bu karmaşanın içinde Büyük Kağan'ın aklına Aetius'un uzun, çok uzun yıllar önce sessiz Aquileia akşamlarında anlattıkları gelmişti. Zihninde beliren bu uzak hatıraların kendisi için ne büyük önem taşıdığını yeni yeni fark etmeye başlıyordu.

"Size Vegetius'tan bölümler okumuştum, öyle değil mi?" diye sordu etrafındakilere. Eğilip bükülmüş miğferlerin veya karmakarışık saçların altındaki terli, kirli, kanlı yüzler şaşkınlıkla ve merakla ona baktılar.

"Ve söyledikleri de teker teker çıkmadı mı?" diye tamamladı Onegesios onun sözlerini. Attila sağ kolunu çok uzun zamandan beri kendisine bir kardeş, hatta bir oğul kadar yakın olan bu adamın omuzuna koydu.

"Artık dördüncü kitabın vakti geldi" dedi Büyük Kağan.

"Meydan savaşlarından sonra ne yapılması gerektiğini bilmek isteyen herkes, dördüncü bölümü okumalıdır" diye karşılık verdi Onegesios. Attila başıyla onu onayladı.

"Bu bölümü bildiğine göre, konuşmaya devam et..."

"*... ve tehlikeye düşecek olursan, kampın, karargâhın ve yüreğin için savaşmak zorunda kalırsan, güçlülerin yok olmasına neden olanların küçük şeyler olduğunu unutma. Çünkü unutma ki ateşi söndüren ne fırtına, ne de savaş, aksine sadece ihmalkârlıktır... Söylemek istediğin bu muydu?*"

"Vegetius'un tavsiyelerini okumaya devam et!" diye emretti Attila. Son derece sakindi, hatta korkunç savaştan sonra ağlayanların, inleyenlerin ve yakaranların arasında duran bir şaman gibiydi. "Çünkü Aetius'un bizi kuşatıp kuşatmayacağına karar vermeye yönlendirecek olan, bu tavsiyelerin ta kendisi!"

Onegesios, Hunların Büyük Kağanı'na hayranlık ve saygı mı, yoksa lanet ve aşağılama mı anlamına geldiği anlaşılamayan bir bakış fırlattı.

"Önderler her koşulda düşünmeye devam etmelidir!" dedi Attila yüksek sesle. "Dışarıdaki savaş sona erdi! Şimdi kuşatma ve ölüm vakti... ya da düşmanlarının senin gereğinden fazla akıllı ve cesur olduğunu düşünmelerinin vakti!"

Onegesios birkaç kere yutkundu. Yüzü en az savaş meydanının kana bulanmadan ve binlerce cesetle kaplanmadan önce olduğu kadar beyazdı...

"Evet?" diye sordu Attila sert bir sesle.

"Ben... bunu yapamam!" dedi Onegesios güçlükle. "Artık ölümden ve... boş yere yaşamını yitiren binlerce kurbandan başka bir şey düşünemiyorum..."

Attila kılını bile kıpırdatmamıştı. Etrafındaki gürültülü dehşetin ortasında dimdik ayakta duruyor ve Aetius'un kendisini mağlup etmekte kullanmaya çalıştığı parşömende yazılı olanları ezberden okuyordu.

"*Dikkat et!*" diye bağırdı sözlerini ve emirlerini eyleme dönüştüren adamlara sert bir sesle. "*Kuşatıldığın zaman aklına sadece kaleleri, surları, hendekleri, kapılardaki demir parmaklıkları getirme... kulelerinin savunmacıların rahat hareket etmelerini sağlayacak kadar yuvarlak olduklarını unutma! Ayaklarının dibinde ölülerin yığılı olmadığını hatırla. Sana yardıma gelecek savaşçıların yolunu mümkün olduğu kadar açmaya çalış. Hiçbir yerde ölü noktaların kalmamasına ve bir savaş alanında olduğu gibi rahat hareket etme imkânının sağlanmasına gayret et! Söylediklerimi duyup anladınız mı?*"

Attila yere tükürdü ve kendisine tahta bir kadeh içinde uzatılan kımızı bir dikişte boşalttı.

"Devam!" diye bağırdı sonra. "Ağzımdan çıkan her kelimeyi kafanıza yerleştirin! Tek birinin unutulması bile hepimizin ölümü anlamına gelebilir!"

Komutanlarının titremelerinin sona ermesini beklemeden sözlerine devam etti. Şimdi ağlayıp inlemenin vakti değildi! "*Kuşatıldığın zaman sadece sahip olduklarınla savaşabilirsin! Diğerleri ise eksiklerini tekrar tekrar giderebilirler!*"

Attila bir kez daha yere tükürdü ve elinin tersiyle dudaklarını sildi.

"O halde Vegetius adı verilen akıllı Romalının kuşatılanlara ne tavsiye ettiğini dinleyin!" Bir an için düşündü, sonra hafızasının en az Scottas ve diğer tarihçiler kadar iyi olduğunu ispat etti "Birinci ve en önemli nokta erzak... en azından Vegetius böyle söylüyor! Elimizde yeteri kadar tahıl, meyve, tütsülenmiş balık, yağ, şarap ve sirke var. Öte yan-

dan -bu genellikle unutulur- hayvanlar için de yeterince yeme sahibiz. Ayrıca kuyularımız ve sarnıçlarımız suyla dolu. Fakat yağmur yağmaya başladığı anda elinizdeki her şeyi suyla doldurmaya bakın, çünkü ileride her damla elimizde kalan son ok kadar önemli olabilir. Yaylarımız için kirişleri, mancınıklarımız için halatları, boynuz ve at derilerini, kılıç ve ok başı imal etmek için demiri, parçalanmış zırhları onarmak için deriyi, içi savaşçılarla dolu kuşatma kulelerini yakmak için zift ve yağı da unutmayın! Bunların hepsine sahip miyiz?"

Attila'nın etrafındaki adamlar, onun oyunu tersine çevirdiğini ancak şimdi anlıyorlardı. Hun kağanı onlara temin etmeleri gerekenleri değil, uzun süredir hazırlanan ve büyük miktarlarda depo edilen şeyleri sayıp dökmüştü.

"Laf cambazlığı!" diye mırıldandı Scottas. Attila onun sözlerine önem vermedi. Savaşçılarının neye ihtiyaç duyduklarını ve kendisinden ne beklediklerini biliyordu. Onların tekrar eski güçlerine ve vahşi cesaretlerine kavuştuklarını görüyor ve hissediyordu. Bir an için bekledi, sonra yumruklarını sıkarak başının üstünde sallamaya başladı.

"Savaşmak istiyor musunuz?" diye haykırdı Hun kağanı sesinin olanca gücüyle. Binlerce savaşçının gırtlağından yükselen muhteşem bir "Eveeet!" cevabı, surları ve hendekleri aşarak ovaya yayıldı. Hunların ve müttefik Cermen kavimlerinin akıl almaz çığlığı şaşkın Romalıların, krallarının ardından yas tutan Vizigotların, kendilerine olan güvenlerini yitirmiş olan Alanların, Burgundların ve Salis Franklarının üzerine aynı anda bir deprem, bir fırtına, bir gök gürültüsü ve bir tufan gibi çöktü.

Attila'nın sözlerine devam edebilmesi için aradan uzunca bir sürenin geçmesi gerekti.

"Etrafınıza bakın, erkekler!" diye bağırdı sonra. "Daha

önce hiç bu kadar büyük bir ganimete sahip olmamıştınız, değil mi?"

"Eveeet, Attila!"

"Sahip olduklarınızı korumak istiyorsunuz, değil mi?"

"Eveeet..."

"Romalıların...sizi mağlup ettiklerini... söylemeleri pahasına olsa da mı?"

"Eveeet..."

"O halde dediğiniz gibi olsun! Gürültü yapın! Davullar gümbürdesin! Borular çalınsın! İşte Cermen silah arkadaşlarına emrim: Savaş şarkılarını bugüne dek görülmedik bir sesle söylesinler!"

34
İmparatorlar, Krallar ve Generaller

Kağan yurdunun önüne aralıksız olarak yeni haber ve bilgiler getiren adamlar geliyordu. Savaş alanının her tarafından gelen bu adamların kimi daha önce de iki ya da üç kez haber getirmiş, kimi de küçük, fakat sert çarpışmalardan canını kurtararak kağanın yanına gelmeyi başarmıştı. Her haber grubu kalenin girişinde bekleyen ağır silahlı nöbetçiler tarafından dikkatle kontrol ediliyor, sonra da yanına savaşçılardan ve ileri gelen Hun ihtiyarlarından oluşan bir heyetle içeri salınıyordu.

Savaş alanından kan, ter ve kireç çamuruna bulanmış olarak soluk soluğa ve inleyerek gelen adamların üzerine ise önce sirkeli suyla ıslatılmış bir battaniye atılıyor, ancak ellerini ve yüzlerini temizlemelerinden sonra kağanın huzuruna çıkmalarına izin veriliyordu. Adamların istisnasız tümüne kısa, açık ve korkmadan konuşmaları konusunda uyarı yapılması da sıradan bir olay haline gelmişti.

Kağan yurdunun keçeden yapılma yan duvarlarının hepsi kapatılmış ve deri ipler yardımıyla yere çakılmış olan kazıklara sanatkârane atılmış düğümler yardımıyla sıkı sıkıya bağlanmıştı. Yurdun tıka basa insan dolu ön odasına girmeyi başaran adamlar, kağanın huzuruna çıkmadan önce ikinci bir bekleme odasına daha girmek zorunda kalıyorlardı. Yur-

dun iç kısmı ise diğer bölümlerden ince ipek perdelerle ayrılmıştı. Güzel kokulu, ince bir duman, tepe deliğinden yavaş yavaş dışarı süzülüyordu.

Attila ise bir podyum üzerine yerleştirilmiş olan büyük tahtında tanrısal bir heykel gibi oturuyordu. Otuz, kırk kişiden oluşan bir kalabalık telaşla çok çeşitli işleri yerine getirmeye çalışıyordu. Her şeye rağmen büyük ve nihaî bir savaşın son hazırlıklarını yapıyor gibiydiler.

Büyük Kağan, inleyerek, ağlayarak, aksırarak ve kekeleyerek anlatılan haberleri dinlerken gözlerini bile kırpmıyordu. Kendisine ve Büyük Savaş Meclisi'ne yapılan övgü dolu konuşmaları kabul etmekle boşa vakit harcamıyordu. Karşısına çıkan her adamı bir Thüring, Gepid, Hun veya Ostrogot olduğuna bakmadan, aynı ilgi ve dikkatle dinliyordu.

Bu sayede de yeni gelişmeler hakkında kendisiyle benzer durumda olan diğer önderlere kıyasla çok daha fazla bilgi sahibi oluyordu. Vizigot saflarında neler olup bittiği de yavaş yavaş daha belirgin olarak şekillenmeye başlıyordu.

Kuşatma hazırlıkları uzadıkça, Vizigotlar da savaş alanında ölü krallannın cesedini arama çalışmalarına hız vermişlerdi.

"Onu hâlâ bulamamış olmalarına çok şaşırıyorlar" dedi hâlâ kir pas içinde olan adamlardan biri. "Galip geldiklerini düşündükleri bir anda böyle bir durumla karşılaşmalarını akılları almıyor..."

Uzun aramalardan sonra onu o âna kadar gözden kaçmış olan bir ceset yığınının altında buldular. Sonra da Hunların Büyük Kağanı, Vizigotların krallarını nasıl alıp götürdüklerini öğrendi. Zafer şarkıları eşliğinde krallarını aramaya çıkmış olan Cermenler, onun küçük görünümlü cesedini ağıtlar eşliğinde geri taşımışlardı.

"İçinizde tüm bunları kendi gözleriyle gören biri var mı?" diye sordu Attila. Yaklaşık on kadar adam ortaya çıkınca da başını salladı. Bunlar Alan ve Ostrogot savaşçılarıydı.

"Biz bunu daha farklı bir şekilde gördük" dedi bir grup Hun atlısı. "Kral attan düştüğü esnada biz de oradaydık. Daha iyi bir yönden saldırmak için hızla geri çekildiğimiz sırada bir grup Vizigot'un zafer çığlıkları attığı doğru. Fakat hemen sonra başka bir grup acı dolu çığlıklarla ağıtlar yakmaya başladı. Ölü krallarına olan son görevlerini yerine getirmek istiyorlardı... Fakat etraflarındaki savaş ise sürüp gitmekteydi!"

"Biz de ağlayan adamlar gördük..."

"Ama daha sonra" diye atıldı Ostrogotlar. "Çok göz yaşı döküldü, gerçek erkeklerin göz yaşları."

"Hatta böylesine büyük ve saygıdeğer bir kralın cesedinin taşınmasını gören biz Hunlar bile olduğumuz yerde durup ona baktık" dedi başkaları.

"Anlaşılan Theoderich'in ardından yas tutan farklı grupları görmüş olmalısınız" dedi Attila düşünceli bir tavırla. Kendisine bu haberleri getiren savaşçılardan hiçbiri, bu ölümle hangi kehanetin gerçekleşmiş olduğunu bilemezlerdi. "Önemli olan tek şey, Vizigotların gerçekten de krallarını yitirmiş olmalarıdır."

Sonraları, en yakın adamlarıyla baş başa kaldığı zaman, Attila onlara Vizigot kralının ölümüne neden üzüldüğünü anlattı.

"O bizim düşmanımız değildi" dedi onlara. "Ve onun Konstantinopolis imparatoru gibi av sırasında attan düşerek değil, savaş alanında elinde kılıçla ölmesini takdir ediyorum. Ona bir mektup yazmıştım, fakat anlaşılan şartları benimle birleşmeye elverişli değilmiş..."

"Gerçekten de bunu yapacağına inanıyor muydun?" diye sordu Aybars arka plandan titrek bir sesle. Sonra da Attila'nın cevap vermesini beklemeden tekrar kendi kendine

bir melodi mırıldanmaya başladı. Buna rağmen Attila düşündüklerini anlatmaya devam etti:

"Vizigot kralının ölümüyle rakiplerimiz ikinci başlarını da kaybettiler. Theoderich Aetius'un gerçekte ne istediğini mutlak biliyor olmalıydı! O Romalı bizi Vizigotlarla karşı karşıya getirdi... Oysa onların kralı fazla bir kayba uğramadan imparatorluğa kafa tutacak kadar güçlü ve yetenekli tek önderdi!"

Attila sözlerini bitirince tahtından kalktı ve yurdun kuzey tarafında bulunan, üstü içlerinde farklı yiyecek ve içecekler bulunan altın çanak ve testiler dolu uzun masanın başına gitti. Kemerindeki en küçük bıçağı çekerek, yağsız dana etinden küçük bir parça kesti. Aslında koyun etini tercih ederdi, fakat Galyalılar koyun sütünü ancak başarılı bir peynir yapımında kullanabiliyorlardı. Koyunların yenebilecek leziz hayvanlar olduklarının farkında bile değildiler.

"Şimdi size bundan sonra neler olacağını anlatacağım" dedi Attila kurutulmuş et lokmasını bir süre ağzında çiğnedikten sonra. "Aetius, Alanları ve Burgunları unutabilir. Gerçi bu onun için büyük bir kayıp sayılmaz, fakat Vizigotlar olmadan işi bitmiş demektir..."

Attila yurdun içinde birkaç adım yürüdü. Eski Roma şehri Durocortorum Catalaunum'un kuzeyindeki *Campus Mauriacus* veya "Catalaunum Ovası"ndaki o korkunç saatlerden sonra nasıl olup böyle sakin ve rahat davranabildiğini danışmanları ancak şimdi anlamaya başlamışlardı.

"Bana kalırsa Theoderich'in oğulları savaşa devam etmek yerine, bir an önce başkente dönerek haklarına sahip çıkmak isteyeceklerdir..."

"Kendi hükümdarlıklarını sürdürmek istiyorlarsa geri dönmek zorundalar" dedi Onegesios başını sallayarak. "Veliaht Thorismund'un ağır şekilde yaralanması cabası..."

"Evet, biliyorum" dedi Attila. "Andagis yanımda olmasaydı, onun başındaki yaraya şimdi ben sahip olacaktım..."

"Tıpkı Franklarda olduğu gibi" dedi Onegesios derin bir iç çekmeyle. "Aslında tümü Got kavminden olan insanlar birbirini kırıyor!"

Attila ve danışmanları bir süre sonra Vizigotların aniden savaş alanından çekildiklerini haber aldılar. İçlerinden birçoğu başlangıçta bunun Aetius'un yeni bir tuzağı olduğunu düşünmüştü.

"Sakın o Romalıyı küçümseyeyim demeyin!" dedi Attila. "Beni böylesine basit bir numarayla enayi yerine koyamayacağını çok iyi bilir! Hayır, o gerçekten de bunu yapamayacak kadar kurnaz!"

"Peki ya sen ne düşünüyorsun?" diye sordu Scottas. Attila itham dolu bir bakışla onu süzdü.

"Aramızdaki hatip sen misin, ben miyim?"

"Belki de Vizigotların çekilişinin bir hileden ibaret olduğunu düşünmemizi istiyordur..."

"Fena değil" dedi Attila ve belli belirsiz sırıttı. "Böyle olduğunu kabul edersek ne yapacağız?"

"Bizim için hazırlanmış olan bir tuzağa düşmemek için sessizce bekleyeceğiz."

"Bu da iyi! Fakat neden... neden duvarlann arasından ayrılıp açık araziye çıkmak yerine sessizce bekleyelim?"

"Belki de olanları buradan olduğu kadar iyi göremeyeceğimiz için" dedi Scottas üstü kapalı bir ifadeyle. Buna rağmen Attila başını salladı.

"Sen iyi bir hatipsin. Aetius da bu yeteneğe sahip ve onun konuşmalarını ben de dinledim. O halde - Aetius her türlü mantık kuralının aksine bizi dışarısı yerine neden güvenli surlarımızın ardında görmek istesin?"

"Bunun sadece bir tek cevabı var" dedi Scottas güven dolu bir sesle.

"Nedir bu?"

"Dışarıda korkmamız gerekenden çok daha az sayıda insan var!"

"İşte doğru cevap!" dedi Attila ve işaret parmağını Scottas'ın göğsüne dayadı. "Dışarısı fazlasıyla sakin. Bu nedenle Aetius bunun bir hile olduğu söylentilerini etrafa yayıyor. Peki bunu neden yapıyor? Aksi takdirde savaşı kaybetmediğimizi anlamamız pekâlâ mümkün! Anlıyor musun, Scottas? Gittiler! Kaçtılar... geri çekildiler... sanki yer yarılıp dibine girdiler!"

Bir süre sonra surların içine sığınmış olan insanlar savaşı hiç de kaybetmediklerini, kapana kısılıp kalmadıklarını, kendilerini açlık, kölelik veya *Imperium Romanum*'un eski büyük dönemlerinde görülen türden bir katliam beklemediğini anlamaya başladılar. Ansızın büyük bir coşkuyla sevinç gösterileri yapmalarının tek sebebi özgürlük ve yaşama sevinci değil, büyük Galya seferinden elde ettikleri tüm ganimetin hâlâ sağ salim yanlarında olduğu gerçeğiydi...

Yaklaşık on bin kadar Hun ve diğer kavimlerden aynı sayıda savaşçı, yeteri kadar silah ve ganimetle birlikte tedbir olarak kalede kaldılar. Diğerleri ise eski Roma yolu üzerinde üç mil kadar güneydoğuya ilerlediler, sonra güneye döndüler ve küçük Kurtisu Deresi'nin kenarında, yaklaşık üç buçuk mil uzunluğunda bir alanda, Galya'nın en büyük köyünü kurdular. Bunu yapmaları mutlaka gerekliydi, çünkü onlar Gallo-Romanlar gibi bitişik nizam iç içe yaşayamazlardı. Nefes almak için mutlaka daha geniş alanlara ihtiyaçları vardı. Zaten kimseden korktukları da yoktu. Ne Galyalılardan, ne Romalılardan, ne de Cermenlerden...

Attila dikkatle geri çekiliyordu. Troyes piskoposu Lupus, ona Ren kıyısına giden ve hiçbir Roma haritasında işaretli olmayan güvenli yolları gösteriyordu.

Attila'nın haklı olduğu kısa sürede ortaya çıkmıştı. Flavius Aetius komutasındaki dev ordu, rüzgârda savrulan kum taneleri gibi etrafa saçılmıştı. Kendisi de giderek küçülen lejyonlarıyla birlikte Rhône boyunca ilerleyerek denize ulaşmaya çalışıyordu. Artık Attila'yı mağlup etme şansı kalmamıştı. Buna rağmen Hunların Büyük Kağanı tedbiri elden bırakmıyordu. Galya'nın üzerinde neredeyse hiç kimsenin yaşamadığı büyük *Campania* düzlüğünde hiç beklenmedik bir anda dev gibi orduların ortaya çıktığına şahit olmuştu. Aetius'un böyle bir başarıyı ikinci kez göstermesine fırsat vermemeliydi!

Roma keşifçileri sadece bir kere Hun kağanının ve onunla birlikte doğuya ilerleyen kavimlerin izini bulmayı başardılar. Elbette ki derhal tutsak edilen Romalılar, Aetius'un hâlâ Attila'yı aramakta olduğunu söylediler. Fakat savaşmak için değil, onu tekrar bir dost olarak kazanmak için. "Bu onun için çok önemli, çünkü gözlerini iktidar hırsı bürümüş olan Vizigotların dizginlerini ancak Hunların yardımıyla elinde tutabileceğini biliyor."

"Onun yanına geri dönün" dedi Attila buz gibi bir sesle. "Ve ona her şeyin sona erdiğini söyleyin! Aetius aramıza kötü bir hastalık gibi sızmayı başardı! Fakat elindeki altınların ışıltısı artık eskisi gibi parlak değil! Aramızdaki ittifak bir kan denizinin içinde boğulup yok oldu!"

Attila gözlerini kapadı. Alnında sert bir çizgi belirmişti. "Onu bir daha görmek istemiyorum!" diye bağırdı sonra. "Asla! Hatta Roma imparatoru olsa bile! Ona bir daha Attila ve Hunlarından bir şey beklememesi gerektiğini söyleyin! Asla! Vandallar Roma'yı yakıp yıkmaya başlasalar bile!"

Ren Nehri'ne ulaşmalarına pek az bir mesafe kala, Kral Ardarich ve birkaç bin Gepid atlısı onları yakaladı. Bu cesur kavim ölülerini *Campus Mauriacus* yakınlarında toprağa vermiş, yaralıları ganimetin önemli bir kısmıyla birlikte Roma yolunun birkaç mil güneyinde bırakmış, savaşta ölen kahraman Laudarich'i de birkaç gün boyunca yanında taşımıştı. Troyes yakınlarına geldikleri zaman ise onu tüm mücevheratı, silahları ve en değerli zırhlarıyla birlikte Aube kıyısı yakınlarında toprağa vermişlerdi. İçlerinden hiçbiri bu mezarın neredeyse bin beş yüz yıl boyunca el değmeden kalacağını ve uzun süre Kral Theoderich'in mezarı sanılacağını bilemezdi...

Kral Ardarich Hun ordusunun ana gövdesinin yanına geri döndüğü zaman, Attila'nın huzuruna çıkarak ona kavminin dileğini bildirdi.

"Aetius'la anlaştığınız söyleniyor" dedi Büyük Kağan Ardarich'i sessizce kucakladıktan sonra. Ne Ardarich, ne de diğer Gepid soyluları, Attila'dan bir şey gizlemeye veya olduğundan farklı anlatmaya çalışmıyorlardı.

"Kavmimizin savaşçılığını, cesaretini ve sadakatini öğrenen pek çok kimseyle konuştuğumuz doğru" dedi Ardarich. "Bu savaş bizi çok değiştirdi. Fakat biz onlarla sadece konuştuk, anlaşma yapmadık!"

Attila, hayatını kurtarmış olan adamın gözlerine uzun uzun baktı. Ne düşündüğünü açıklaması için aradan uzunca bir zamanın geçmesi gerekmişti. Diğer pek çok savaşın aksine, pek çok kavmin anlamsızca birbirini boğazladığı kıyımın görüntüsü gözlerinin önünden gitmiyordu. Onun için bu kıyımın tek sebebi, kolaylıkla bir Roma generali olabilecek bir adamla kız kardeşinin evlenmesine izin vermeyen Roma'daki yeteneksiz imparatorun ta kendisiydi. Çünkü bu adam bir Romalı veya Cermen değil, bir *barbar*dı...

"Romalılar bize batıda Orleans civarında veya Hispania'da, kendilerine bağımlı kıldıkları kavimlerin topraklarının yakınlarında arazi vermeyi teklif ettiler. Aynı şekilde Franklar da bize ilgi gösterdiler. Ayrıca Burgundlarla ve Almanlarla da konuştuk..."

"Ve tüm bu soylu Cermen kavimleri sizi ikna edemedi mi?" diye sordu Attila. *Campus Mauriacus* savaşından bu yana sesinde ilk defa neşeli bir şeyler vardı.

"Hepsi de bizim kılıçlarımıza sahip olmak istiyordu" dedi Gepid kralı. "Fakat bazıları bizden Hıristiyan olmamızı, bazıları bir daha kendi kavmimizin ismini kullanmamamızı, hatta bazıları savaşta ölen veya yaralanan tüm savaşçıları için kendilerine bir Altın Obolus ödememizi talep ettiler..."

"Bir Altın-Obolus mu?" diye sordu Attila şaşkınlıkla. Bu kelimeyi daha önce hiç duymamıştı.

"Evet, artık kan parası, ceza veya vergi olarak ödenecek paraları böyle adlandırıyorlar. Veren taraf için büyük, alan taraf için küçük bir meblağ..."

Attila gülümseyerek başını salladı. Bu düşünce hoşuna gitmişti.

"Bizim yanımızda kalmaya devam etmek istemeniz beni sevindirdi" dedi sonunda. "Laudarich'e borçlu olduklarımı unutmuş değilim..."

İki hükümdar bir süre daha aralarında nasıl bir ittifak kurulacağını konuştular. Silah hizmeti ve ganimet paylaşımı gibi en önemli konularda görüş birliğine vanldıktan sonra, Attila, Gepid kralından Vizigotlarla Aetius arasında olup bitenleri kendisine anlatmasını istedi.

"Aetius ile genç veliaht arasında konuşulanları bana kelimesi kelimesine tekrarlamanı istiyorum. Aklına gelen en önemsiz aynntıyı bile atlama!"

Attila hâlâ Batı Roma'nın en güçlü ordusuyla karşı karşı-

ya gelebileceğini hesaplamak zorundaydı. Batı Cermenlerinin kılıçlarının, kalkanlarının, mızraklarının ve diğer silahlarının ne kadar güçlü olduklarını kendi gözleriyle görmemişler miydi? Aetius ise olup biten her şeye rağmen bir görünmezlik perdesinin arkasına saklanmamış mıydı?

Attila Gepid kralı ve danışmanları için iyi cins şarap getirilmesini emretti. Adamların neşeli ve rahatlamış bir görüntüleri vardı. Yeteri kadar yiyip içtikten sonra Attila'ya öylesine ayrıntılı bir rapor verdiler ki, Hun kağanı neredeyse kendisinin de orada olduğunu düşünmeye başlayacaktı.

Her şey sona erdikten sonra yüreği hâlâ babasının acısıyla dolu olan genç Thorismund, Patricius Aetius'un yanına gelerek ona şimdi neler olacağını sordu. Babasının intikamını almak niyetindeydi, fakat Aetius ona bambaşka tavsiyelerde bulundu:

"Bu an için öfkeni unutmalısın. Babanın yasını tutman seni yüceltir, fakat bu koşullarda onun intikamını alamazsın."

"Yani... yani bu pes edeceğimiz anlamına mı geliyor?"

"Uzun ve yorucu bir savaştan sonra zafer ve ganimetle birlikte yuvaya geri dönen genç kartal, yuvasında kendi yerine başka kartalların oturduğunu görürse, ne olur?"

Thorismund itiraz etmeye hazırlandı. Yanakları kıpkırmızı kesilmişti. Kendisine zorlukla hâkim olduğu her halinden belliydi.

"İnan bana, Thorismund" dedi Aetius neredeyse şefkatli bir sesle. "Elinden geldiği kadar hızlı bir şekilde ülkene geri dönmen, hepiniz için en iyisi. Burada olup bitenleri anlatmalı ve taht üzerindeki hakkını talep etmelisin!"

"Kim... bana karşı çıkmaya... nasıl... cüret edebilir..."

"Kardeşlerine ve onların danışmanlarına gerçekten de bu kadar çok güveniyor musun? O halde neden burada değil-

ler? Git, Thorismund! Henüz vakit varken derhal evine dön!"

"Fakat nasıl olur? Hunlara karşı yapılacak nihaî savaştan önce onların yanından ayrılmamı adamlarıma nasıl açıklayabilirim?"

"Böyle bir savaş olmayacak" dedi Aetius. "Artık tüm dizginler elimde. Ve bizim için en iyi olduğunu düşündüğüm anda son darbeyi vuracağım..."

Thorismund bir an için Patricius'un yüzünü aydınlatan gülümsemenin farkına varmadı. Artık savaş alanından uzaklaşıp kendi işlerine bakma sırası galiplere gelmişti.

"Vaktim var ve istediğim zaman Galya'nın herhangi bir yerinden destek isteyebilirim" diye ısrar etti Aetius. "Bu nedenle bu savaşta yanımda çarpışan eski askerlerin tümünü de evlerine geri gönderiyorum."

Çok kısa bir an için Thorismund'un gözlerindeki şaşkınlık yerini kuşku ve güvensizliğe bıraktı. Aetius'un çok hilekâr ve ikiyüzlü olduğunu düşünmemiş miydi her zaman? Bir müddet tereddüt ettikten sonra Thorismund kararını verdi ve Hunların kağanının üzerine çullanıp onu öldürmesi durumunda tarihin başına yerleştireceği tacı kabul etmekten sonsuza dek vazgeçti...

Gepid kralının anlattıkları, Attila'nın Tuna'ya dönmek konusundaki kararının pekişmesine neden olmuştu. Aetius'un eline geçecek her uygun fırsatı kullanmaya çalışacağı kesindi. Roma generalinin sahip olduğu en büyük avantaj ise müttefiklerinin kılıçları değil, aksine istediği her türlü haber ve söylentiyi dilediği anda imparatorluğun dilediği köşesine gönderebilme kudretiydi.

Bunun ne anlama geldiğini, asla bir yol yapmamış, bir sınır duvarı inşa etmemiş veya bağımlı kavimlerine yazılı bir

haber göndermemiş olan Hun kağanından daha iyi hiç kimse bilemezdi.

Attila boş hayallere kapılmak istemiyordu. Aetius'un bu yeni durumu kendi lehine çevireceğini çok iyi biliyordu. Bundan böyle imparatorluğun her iki kısmının tüm şehirlerindeki tüm forumlarda, tüm pazar yerlerinde ve tüm meyhanelerinde yenilmez Batı Roma generali Aetius'un Hunların Büyük Kağanı'nı Galya *Campania*'sında eze eze mağlup ettiği anlatılacak ve konuşulacaktı.

Fakat Aetius bir noktada yanılıyordu! Bundan böyle ne o, ne de Roma veya Ravenna'da bulunan bir başkası, Hunları binlerce kişilik gruplar halinde satın alıp kendi siyasi emelleri doğrultusunda suistimal edemeyecekti. Bu durum bu savaşla nihaî olarak sona ermişti!

Bu gerçekten de böyle miydi? Aetius'un en azılı düşmanları olan Burgundlar bile Roma ordusunda onun emrinde Attila'ya karşı savaşmamışlar mıydı? Aetius'un günün birinde çok büyük miktarlarda altın karşılığında Attila'nın Roma İmparatorluğu'nun müttefiki sıfatıyla Vizigotlara, Vandallara, Franklara, hatta imparatorluğun doğu kısmının tahtında oturan o geveze General Markianos'a karşı savaşmasını isteyebilmesi gerçekten de imkânsız mıydı?

Attila, Aetius'u iyi tanıyordu. Fakat onun da kendisini en az aynı şekilde tanıdığını itiraf etmek zorundaydı. Ya Aetius kendi adına zafer sütunları diktirmeye ve devasa zafer taklaları inşa ettirmeye kalkmazsa? Ya son derece gösterişsiz bir kutlamayla yetinir, hatta Attila'nın itibarının tümden yok olmasına engel olmaya bile çalışırsa? O takdirde kement atmasını yanlarında rehine olarak yaşadığı Hunlardan öğrenmiş olmasına rağmen, uzun vadeli stratejisinin ucundaki düğüm bir anda çözülebilirdi...

Savaşı iki tarafın da kazanamamış olmasına rağmen, ölülerin sayısı yüz binlere yaklaşıyordu - yani o zamanların bir büyük şehrinde yaşayan insanların sayısından daha büyük bir rakam. Yola devam edebilecek ve gerektiğinde savaşabilecek güçte olan Hunları Attila, Cermenleri de Valamir, Edekon ve Ardarich, Ren Nehri üzerinden doğuya götürmeye devam ediyorlardı. Yol boyunca giderek daha fazla sayıda kavim ve kabile onlardan ayrılıyordu. Hunların Büyük Kağanı, onların ganimetlerden payına düşenleri de yanlarına alarak yollarına gitmelerine izin veriyordu.

Hunların ve en yakın müttefikleri, Tuna boyunca ilerlemelerini sürdürdükçe, imparatorluğun şehirlerinde olup bitenlerden giderek daha sık haber alıyorlardı.

"Aetius rezil oldu!" diye yaygara koparıyordu öfkeli insanlar. "İmparatorluğun görüp görebileceği en büyük zaferi kendi elleriyle düşmana hediye etti!"

"Aetius derhal *Imperium Romanum* Augustus'u olmalı!" diye köpürüyordu onun yandaşları.

"Nerede o peki? Hangi deliğe saklanmış? O büyük ganimeti ne yaptı?" diye bilmek istiyordu başkaları.

"İmparatorluğun kurtarıcısının onuruna her şehirde mutlaka bir zafer takı inşa etmek lâzım..."

Roma senatosunda da büyük Yunan-Roma idealinin doğudan gelen o çekik gözlü barbarlar üzerinde kazandığı zafer coşkuyla kutlanıyordu.

Devlet emrindeki sahipler, uygarlığın yazısız ve kitapsız vahşiler üzerinde kazandığı bu sözde zaferi, tanrının kudretinin ve Hıristiyanlığın gücünün çarpıcı bir sembolü olarak gösterebilmek için, gece gündüz kalemlerini ellerinden bırakmıyorlardı.

Fakat yavaş yavaş daha gerçekçi düşünen memurlar ve danışmanlar, olaya ağırlıklarını koymaya başladılar. İmpara-

torluğun tüm şehirlerinde, tüm tavernalarında, tüm meydanlarında ve tüm salonlarında Aetius'un zaferi giderek daha süslü bir şekilde anlatılırken, onlar da bu olayı Roma'nın çok başarılı olmayan, fakat yine de kabul edilebilir boyutlardaki savaşlarının içine sınıflandırmaya çalışıyorlardı. Konstantinopolis'te de İmparator Markianos ve danışmanları, bu anlamsız kıyıma yıllıklarında sadece şöyle bir deyinmekle yetinmeye karar vermişlerdi. "Bu imparatorluk için bir şeref sayfası değil!" görüşünü onlar da kabul ediyordu. Buna rağmen imparatorluğun batısında bu büyük felaket daha haftalar ve aylar boyunca Romalıların ve Cermenlerin görkemli bir zaferi olarak kutlandı.

Aetius, Massilia yolu üzerinden sahili izleyerek imparatorluğun merkezine geri döndüğü zaman, geceler uzamaya ve soğumaya başlamıştı. Roma yolunda ilerlerken hemen hemen her akşam subaylarıyla birlikte görkemli sofralara davet ediliyorlardı. Özellikle küçük şehirlerin yöneticileri gerçek durumu en yetkili ağızdan öğrenmeye can atıyorlardı. Gotların ve Hunların ne yaptığı, Roma'nın şerefinin nasıl yüceltildiği şiddetli bir merak konusuydu.

Buna karşın evlerine geri dönen lejyonerleri ise sokaklarda sadece alay ve hakaret dolu sözler karşılıyordu. Görünüşe göre artık yıldızları parlamıyordu ve imparatorluğun kartalları bu kez fazlasıyla tüy dökmüşlerdi. Oysa şimdiye kadar o kadar çok şey yaşamışlardı k...: Galibiyetlet, mağlubiyetler, zafer ve utanç.

Netice itibarıyla bu savaş ile Roma'nın elinden bir şey çıkmış değildi: Ne bir piskoposluk, ne bir eyalet, hatta ne de lejyonların elde ettiği ganimet. Buna rağmen imparatorluğun batısında yepyeni, daha önce görülmedik bir korku yayılmaya başlamıştı. Hunlardan, Cermenlerden, ya da eski

tanrılardan kaynaklanan bir korku değildi bu; aksine uzun ve zahmetli bir yolun sonuna gelindiği bilincinin korkusunun ta kendisiydi. Her an sonsuz bir uçuruma yuvarlanma endişesi Romalıları kasıp kavuruyor, geçen her gün acılarını daha da artırmaktan başka hiçbir işe yaramıyordu.

"*Imperium Romanum* yok olduğu takdirde halimiz ne olacak? Başımıza neler gelecek? Bize kim sahip çıkacak? Kime ait olacağız?"

Attila tüm bu sorulara soğukkanlılıkla yaklaşıyordu. O da arkasında büyük bir savaş bırakmış, fakat onu ne kazanmış, ne de kaybetmişti. Her şeye rağmen büyük Galya seferinden geriye daha önce görülmedik boyutlarda muazzam bir ganimet kalmıştı. Alplerin doğusunda veya batısında hüküm sürmüş olan hiçbir kral daha önce böyle bir başarıya imza atabilmiş değildi ve savaşçıların büyük çoğunluğu için de önemli olan sadece buydu...

Buna rağmen Hunların Büyük Kağanı bu savaşta kendisinin ve düşmanının yaptığı hataları, daha önceki savaşlara kıyasla çok daha tafsilatlı olarak incelemişti. İmparatorluğun kuzey eyaletlerinden doğuya doğru yaptığı büyük yürüyüş esnasına, uzun ve soğuk geceler boyunca en yakın adamları ve danışmanlarıyla birlikte sabahlara kadar toplantılar yapmıştı.

"Neden" diye soruyordu her defasında adamlarına. "Neden Aetius benimle anlaşmak istemedi? Neden bana Galya'nın bir kısmını teklif etmedi? Bu şekilde itibarını koruyabileceğini bilmiyor muydu? Onu çok iyi tanıyorum ve Bizanslılar kadar katı bir yapıya sahip olmadığını biliyorum..."

"Bu mümkün değildi" diye karşılık verdi Onegesios.

"Neden mümkün olmasın ki?" dedi Attila burnundan soluyarak. Onu esas öfkelendiren kendi kayıpları değil, Romalı generalin mantıksızlığıydı.

"Çünkü Aetius aslında sana karşı savaşmıyordu" dedi Onegesios düşünceli bir tavırla.

"Kime karşı o halde?"

"Kendisine ve imparatoruna karşı!"

"Bununla ne demek istediğini biraz daha açıklar mısın?" diye sordu Attila dikkatle. Yavaş yavaş her şeyi kavramaya başlıyordu.

"Çok basit" dedi Onegesios. "Seninle yapacağı tek bir görüşme -muhtemelen yanında yardımcıları ve danışmanları olmadan-, adamlarının on binlercesinin avuçlarının arasından berrak bir su gibi akıp gitmesine neden olabilirdi. Sen onları bir arada tutan demir bir çemberdin! Korkulması gereken düşmanın ta kendisiydin sen! Vahşi hayvanların çiğ etlerini iyice yumuşayana kadar atlarının eyerlerinin altına bastıran bir canavar! Asla tutsak almayan, yeni doğmuş bebeklerin kanını altın kadehinden yudumlayan bir Hun! Etrafında mümkün olduğu kadar fazla adam toplayabilmesi için mutlaka senin ismine ihtiyacı vardı! Unutma... öyle bir devirde yaşıyoruz ki, kavimler yüzlerini sonbahar rüzgârlarında savrulan bir yapraktan daha hızlı olarak başka yöne çeviriyorlar."

"Onegesios haklı!" dedi Scottas. "Daha önce asla bu kadar çok kavim aynı anda harekete geçmemişti. Fakat bana kalırsa bu kavimler artık yeni savaş ve fetihler istemiyorlar! Yoruldular... ve yüreklerinin derinliklerinde barış ve güvenlik arzusu alev alev yanıyor!"

Attila dilini şaklattı.

"Söylediklerin Cermenler için geçerli olabilir" dedi hor gören bir edayla. "Siz soğuğa dayanamadığınız için daima güneşi takip ediyorsunuz. Ölümlü olduğunuzu kabul etmek istemediğiniz için kendinize tanrılar ve cennetler yaratıyorsunuz! Oysa önemli olan tek şey bu yaşamda kazanılacak

olan zaferler, ganimetler, şan ve şöhrettir! En büyük mutluluk ânının ne olduğunu biliyor musunuz? Size söyleyeyim! Doludizgin bir atın üzerinde zafere veya ölüme koşmak... şaman davulunun ve üzüm suyunun sarhoşluğunda kendinden geçene kadar dans etmek, yumuşak döşeğinizde bir kadına sarılıp, erkekliğinizle onun içine girebilmek... ister yavaş yavaş ve şefkatle, ister tüm savaş gürültülerini bile bastırabilecek kadar sert ve çığlık çığlığa..."

Onegesios gülümsedi. "Büyük Kağan'ımın bunlardan bir eksiği var mı?"

"Hangilerinden?"

"Kudret, başarı, şeref..."

"Bu da ne demek oluyor? Ne demek istiyorsun?"

"En hızlı atlar" diye devam etti sözlerine Onegesios kılını bile kıpırdatmadan, "en çılgın cümbüşler, en güzel kadınlar..."

"Yani? Nereye varmak istiyorsun?"

"İstersen bir Doğu Roma generali olabilirsin, daha fazla altına sahip olabilirsin ve bir kez daha evlenebilirsin..."

"Onegesios, Onegesios!" diye güldü Attila. "Neden benim kardeşim değilsin ki?"

"Ben senin arkadaşınım."

"Galya'da zafer kazanmış olsaydın, kudretin ve şöhretin akıl almaz boyutlara ulaşacaktı" dedi Onegesios bir süre sonra.

"Sonra? Bu benim ne işime yarardı?" diye karşılık verdi Attila ona. Bir anda tekrar eski ciddiyetine bürünmüştü. "Sizin düşünce tarzınızdaki ikinci hata da işte bu! Cermenler, Yunanlar, Romalılar veya isminiz her neyse - asla tümüyle size ait olmayacak bir şeye sahip olmak konusunda ısrar ediyorsunuz: Toprak! Üzerine evler inşa edebileceğiniz, ekip biçebileceğiniz ve kendi malınız olarak adlandırabile-

ceğiniz bir yeryüzü parçası... Üstelik bunu pis bir noterin kaleminden çıkan anlamsız bir parşömen parçası ile belgelemeye çalışıyorsunuz! Tüm bunlara ne gerek var? Hiçbir şey bizi yaratan, bize kısa bir yaşam armağan eden, sonra da bizi tekrar kül ve toza dönüştüren doğa üzerinde hak iddia etmek kadar anlamsız olamaz!"

Attila'nın etrafındaki adamlar ansızın sus pus olmuşlardı. Hayır, bu hükümdarın mağlup edilmesi asla mümkün değildi! Ve bir süre sonra Attila'nın bu büyük savaşta da ordusuyla birlikte aslında hızlı atlarının üzerinde hiç beklenmedik bir anda yıldırım gibi düşmanın üzerine ıslık çalan ok bulutları gönderen, sonra aynı hızla geri çekilen, diğerlerinin tam rahat bir nefes aldığı anda tekrar hiç beklenmedik başka bir yönde ortaya çıkarak ölüm saçan her Hun akıncı birliğinin yaptığından başka bir şey yapmadığını anlamaya başlamışlardı.

Esasen başka bir durum Attila'yı çok daha fazla öfkelendiriyordu. En güvendiği atlılarının Doğu Roma birlikleri karşısında aldıkları acınacak mağlubiyeti, şamanın tavsiye ve kehanetlerini dinlememiş olmasının bedeli olarak kabul etmişti. Doğu Roma'ya artık eski usul hızlı akınların düzenlenemeyeceğini artık herkes biliyordu. Buna rağmen İlek ne yapıp edip babasından yirmi akıncı birliği koparmayı başarmıştı. Bu birlikler genç, cesur, başarıya susamış, ama kötü hazırlanmış savaşçılardan oluşuyordu.

Campus Mauriacus savaşında kesin neticeyi alacak olan birlikler ise bunların ta kendisinden başkası değildi. Alanların, Frankların, Burgundların ve Vizigotların düz ovada bu hızlı ve korkusuz savaşçılarla başa çıkmaları söz konusu bile olamazdı. Fakat plansız ve disiplinsiz olarak kalkanlarla korunan Roma bölüklerine, mancınıklarına ve ağır silahlı süva-

rilerine karşı sadece ok ve yayla başarılı olmaları mümkün değildi.

Attila'nın dişlerini gıcırdatmasının esas nedeni aslında sadece büyük insan, at ve malzeme kaybı değildi. Bozkır atlılarının önderlerini suçlamaları son derece ender görülen bir durumdu. Fakat her savaşın kazanılabileceği gibi kaybedilebileceğini de biliyorlardı ve Uldız Han örneğinde olduğu gibi önderlerinden biri bu gerçeği unutacak olursa, ondan yüz çevirirlerdi. Attila içindeki tüm kötü hislere ve şamanın uyarılarına rağmen Markianos üzerine sefer açılmasına izin verdiği için kendisini suçluyordu. Aslında bu sefer ile büyük bir zaferi değil, sadece kavmi arasındaki gençlerin aşırı coşkusunu dindirmeyi amaçlamıştı.

Attila ve ordusunun batıyla savaşmaya başladığı anda, İlek ve ordusu da doğuyla savaşmaya başlamıştı. Aralarında dünyalar bulunan iki imparatorluk ve iki cephe...

Aradan birkaç hafta geçtikten ve Tuna'nın güneyindeki ıssız, terk edilmiş görünümlü Raetia ve Noricum eyaletlerini geride bıraktıktan sonra, Attila tüm bu zaman boyunca düşündüklerini ve planladıklarını diğerlerine anlatmaya başladı.

"Batı Roma'nın Cermen kısmında artık bizim için alınacak bir şey kalmadı" dedi önünde açık olarak duran Castorius parşömenine bakarak. "Lejyon karargâhlarının ve kalelerinin bir miktar kışlık erzakı olabilir, fakat devamı nereden gelecek? Yol boyunca gözünüze ekilip biçilmiş tarla çarptı mı hiç?"

"Romalıların ve müttefiklerinin bizim geri dönebileceğimiz endişesiyle açık araziyi terk ettiklerini mi söylemek istiyorsun?" diye sordu Onegesios. Attila başını salladı, sonra kuru bir sesle güldü.

"Her şey mümkün... Kim bilir, belki Romalı efsane yazar-

ları bile bu yorumu yapabilirler! Hayır, gerçekte Alplerin kuzeyindeki bölgelerde on yıllardan bu yana hiçbir şey yapılmış değil. Ne Romalılar tarafından, ne yerli halk tarafından, ya da geçici olarak burada yaşamış olan yardımcı kavimler tarafından. Onların pek çoğunun eski yurtlarına geri döndüğünü biliyorsunuz, değil mi? Aynı şekilde lejyonerlerin pek çoğu da buradaki soğuk ve sert iklim yerine güneyin güneşinin tadını çıkartmayı yeğlediler..."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Onegesios. "Roma İmparatorluğu'nun çökmekte olduğunun seni üzdüğünü söylemeyeceksin, değil mi?"

"İki kuşak boyunca durup dinlenmeden sağdığımız ineğin sütten kesilmekte olduğunu kendi gözlerimle görmek, doğrusu hiç de hoşuma gitmiyor!"

"*Imperium Romanum*'un kaderi seni korkutuyor mu?"

"Evet" diye cevap verdi Hunların Büyük Kağanı. "İmparatorluğun bu kısmında bizim için artık sadece Kuzey İtalya şehirleri ilgi çekici olabilir... Diğerleri ise hiçbir anlam ifade etmiyor."

"Şimdi ne olacak peki? Batı Roma yeniden güçleninceye kadar beklemek mi istiyorsun?"

"Belki de bir süre Doğu Roma'yla ilgilenmeliyim" dedi Attila son derece sakin bir sesle. "Ya bana eskiden ödedikleri vergiyi göndermeye devam ederler, ya da onlara savaş ilan ederim!" Attila bir süre kendi kendine homurdandıktan sonra başını salladı. "Evet, bunu Konstantinopolis'in yeni imparatoruna yazın. Savaş! O eski general için bu kelime mutlaka tüm anlaşma ve görüşmelerden daha etkilidir!"

35
Aquileia Leylekleri

Doğu Roma, zaman kazanmak için General Apollonios başkanlığındaki bir heyeti Hunlara gönderdi. Fakat Attila onların Tuna'yı aşmalarına izin vermedi.

Savaş yoldaşlarının pek çoğu Pannonia'daki kışlaklarına, Tuna ve Tisza'nın doğusundaki ovaya, Karpatlardan Karadeniz'e kadar uzanan geniş düzlüklere geri dönmüşlerdi. Attila da kış aylarını tahta sarayında geçirmek, karıları ve çocuklarıyla gevezelik etmek ve arada sırada Aybars Amca'nın dişi kartalıyla kurt avına çıkmak istiyordu. Yaşlı şaman uluyan kurt sürülerine saldıran bir kartalın ardından doludizgin at koşturacak kadar güçlü değildi artık...

"İmparatorunuzun bana söyleyeceği bir şeyler varsa, önce değerli hediyelerle gönlümü hoş tutması gerekir! Yok bunu yapmak istemiyorsa, pek çok kişinin öleceğini bilmeli."

Bir gün sonra Doğu Roma elçilerinden cevap geldi: "Hediyeler konusunu elbette görüşebiliriz, fakat önce resmî olarak aramızdaki anlaşmazlıklan bir karara bağlamamız gerekir."

"Hayır" diye karşılık verdi Attila bu talebi duyduğu zaman. Fakat başka bir tehdit savurmadan elçilerin gitmesine izin verdi.

"Sana ne oluyor?" diye sordu Orestes birkaç gün sonra.

"Altına ihtiyacımız var" dedi Büyük Kağan "Bizans surlarının veya Doğu Roma'nın karşısına çıkmak istiyorsak, büyük miktarda altına sahip olmalıyız. Bu yüzden her bir altının bizim için büyük önemi var!"

"Galya'dan getirdiklerimiz yeterli değil mi?"

"Hayır" dedi Attila kısaca. "Bir ganimet seferi veya bir savaş için tabii ki yeterli. Fakat o general imparatoru ve Yeşiller Partisi'ni dize getirmek için çok az!"

"Yeni bir ganimet seferi mi düşünüyorsun?"

"Daha iyi bir fikrin var mı?" diye cevap verdi Attila.

"Hayır... Fakat ne tarafa gitmeyi düşündüğünü öğrenmeyi isterdim..."

Attila dudaklannı büzerek birkaç kez homurdandı, sonra da konuşmaya devam etti: "Alplerin kuzeyinden henüz döndük. O tarafın işi bitti. Doğruca kuzeye de gidemeyiz, çünkü o bölgelerde savaşta bizi destekleyen kavimler yaşıyor. Güneydoğuda da pek çok kez kafamızı Konstantinopolis'in surlanna çarptık. O halde geriye ne kalıyor, benim akıllı dostum?"

"Batı Roma elbette... Pannonia ve az korunaklı Julius Alpleri üzerinden Kuzey İtalya'daki Padus Ovası..."

"Fena değil" dedi Hun kağanı takdir dolu bir sesle. "Bu düşünce haftalardan beri zihnimi meşgul ediyor. Nem, sis, don görülmeyen sıcak havada yapılacak rahat bir sefer, her üç günde bir kötü surlarla çevrili küçük bir şehir, sonra da altın ve gümüş dolu büyük sandıklar... Kulağa hiç de fena gelmiyor, değil mi?"

Attila ayağa kalkarak yurdun bir köşesinde duran bir masanın yanına gitti ve kendisine saatler boyu çiğneyebileceği bir parça ayı pastırması kesti.

"Kendisini iyi hissettiği zaman Aybars buraya gelsin! Ge-

lecek yaz İtalya'da havanın nasıl olacağını öğrenmek istiyorum..."

Böylece insanlar ve hayvanlar için son derece zalim geçen bir kış mevsimi, Hıristiyan kavimlerin Paskalya bayramına kadar ortalığı kasıp kavurmaya devam etti...

Attila sefere çıkmak için acele etmiyordu. Hun kağanının yakın çevresinde çok fazla batıya gidilmemesi, sadece imparatorluğun iki yakasını birbirinden ayıran sınır boyunca Adriyatik Denizi'ne kadar uzanılmakla yetinilmesi yolunda bir görüş belirmişti. Fakat Attila *Imperium Romanum*'un merkezine yapacağı bu sefer için kendisine özel bir hedef seçmişti...

Büyük Kağan, 452 yılının ilkbaharının sonlarına doğru, müttefiklerinin ve bağımlı kavimlerinin ordularıyla birlikte Tuna üzerinden batıya doğru ilerlemeye başladı. Birkaç gün boyunca Tuna ile batı dağları arasındaki geniş gölün etrafında kamp kurarak, diğer kuvvetlerin de kendilerine katılmalarını beklediler. Hunlar ve yardımcı kavimler bu hoş molayı en iyi şekilde değerlendiriyorlardı. En derin yeri bir adam boyunu aşmayan Pelso Lacus'un serin sularında yıkanıyor ve sadece bu bölgede bulunan sudak benzeri lezzetli balıkları çıplak elle yakalama müsabakaları düzenliyorlardı.

Batıdaki dağların arasından geçen yol, korkulanın aksine son derece rahattı.

"Ravenna veya Roma'yı değil, Aquileia'yı istiyorum" dedi Attila Julius Alplerinden aşağı inmeye başladıkları esnada. "Bu şehir diğerlerinin tümünden daha değerli... hatta imparatorluğun hoşuma giden tek şehri bile olduğunu söyleyebilirim!"

Attila tam üç ay boyunca, yaz mevsiminin en sıcak günleri-

ne kadar Aquileia'yı kuşattı. Roma İmparatorluğu'nun dokuzuncu büyük şehri son derece korunaklıydı. Bir taraftan denizle, diğer taraftan da çok sayıda akarsu ve bataklıkla çevrelenmişti. Alışılmadık sıcaklıkta bir yaz mevsiminin yaşanmasına rağmen, sık sık şiddetli fırtınalar kopuyordu. Attila bu bölgede yaşanan bu kötü havanın sebebini biliyordu. Yaşamında ilk ve son kez bir Roma kalyonunda seyahat ettiği zaman gördüklerini unutmamıştı. O korkunç fırtınanın üzerinden tam kırk iki yıl geçmesine ve bu zaman zarfında yüzlerce savaş ve sayısız ölü görmüş olmasına rağmen, kalyonun küreklerini çeken genç lejyonerlerin gözlerine, boyunlarına ve göğüslerine saplanan sivri tahta parçalarını bir türlü aklından çıkartamıyordu...

Kuşatmanın daha ilk haftalarında etkili olmaya başlayan fırtınalar, çoğu zaman civardaki akarsuların kabarmasına ve çadırların su altında kalmasına neden oluyorlardı. Bir sonraki taşkından kurtulabilmek için kuşatmacıların yüzlerce küçük toprak yığını oluşturmaları gerekmişti. Aquileia'nın kuzeyinde bulunan ve "Kral Tepesi" adı verilen tek yükselti, işte bu zorunluluk sonucu oluşmuştu.

Şehri kuşatan ordunun askerleri arasında moral bozukluğu ve disiplinsizlik günden güne artarken, Attila hemen her gün en iyi okçularından oluşan bir birlikle at sırtında şehri çepeçevre dolanıyordu. Etrafı çifte surla çevrili şehrin dört bir yanında bulunan tüm kapılarını, liman yapılarını, Nartissone ve yan kolları üzerindeki köprülerin tümünü görmeleri fazla uzun sürmüyordu. Gradus'taki deniz bağlantısına kadar şehir sadece çayırlarla, sivrisinek bulutlarıyla kaplı bataklıklarla ve yılın bu mevsiminde sürülmeyen tarlalarla çevriliydi.

Başlangıçta Attila şehre gemilerin girmesine izin veriyordu. Aquileia sakinlerinin, özellikle de tacirlerin ve uzak ül-

kelerden gelen denizcilerin, "yaşamları karşılığında altın" türünden bir teklife fazla düşünmeden razı olacaklarını tahmin etmişti.

Fakat Büyük Kağan bu kez yanılmıştı. Bir zamanlar kendisinin de içinde yaşamış olduğu çift duvarlı şehrin her yanına büyük mancınıklar yerleştirildiğini görmüştü. Bu korkunç savaş aletleri, Aquileia'yı savunmak için küçük bir hareket, belli belirsiz bir işaret bekleyen dev akreplere benziyorlardı. Henüz bağları çözülmüş değildi, fakat her mancınığın başında bulunan on bir adam, halatları ve tahtaları nemli tutmak için günaşın nehirlerden kova kova su çekiyorlardı.

"Hazırız!" diye bağırıyordu düşman savaşçıları birbirlerine şaka yollu.

"Biz de... hem de haftalardan bu yana!"

Fakat Attila büyük şehre saldırmıyor, sadece etrafında dolanmakla yetiniyordu.

Aquileia on dokuz kere beş gün boyunca hiçbir yerden tahıl, et ve şarap ikmali yapamadı. Şehrin civarındaki şehirlerde otlayan inek ve sığırlar, çoktan büyük Hun kazanlarında kaynamış ve binlerce aç ağız tarafından afiyetle mideye indirilmişti. Domuzlar, koyunlar ve keçiler de uzun süredir ortalıkta görünmüyordu. Cermen kavimlerinin pek çoğu artık sadece Gradus civarında avlanan balıkçıların ağlarına takılan deniz hayvanlarıyla besleniyorlardı.

Böylece yaz mevsimi insanların boğazlarının kupkuru kesilmesine yol açan sıcaklarla ve sık sık patlak veren şiddetli fırtınalarla gelip geçmişti...

Günlerin yavaş yavaş kısalmaya başlamasıyla birlikte, kuşatmacılar ihtiyaçlarını doğudan ve kuzeyden gelen Roma yollarının üzerinde bulunan uzak çiftliklerden temin etmeye başlamak zorunda kalmışlardı. Gerçi Hunlarla seve seve ti-

caret yapan tacirlerin sayısı hâlâ hiç de az değildi. Fakat bugüne kadar Dinar'ları ve Solido'ları cömertçe harcayan alıcılar, artık bir koyun veya sığır sürüsünü gerçek değerinin yarısına satın almak istiyorlardı. Satıcılar ise gerçek değerin iki katında ısrar ediyorlardı ve bunda hiç de haksız sayılmazlardı...

Bu arada havanın değişkenliği garip bir uygulamanın da başlamasına neden olmuştu. Kağanın emri üzerine fırtınalı gecelerden sonra yardımcı kavimlerin bir ata sahip olmayan tüm erkekleri, Aquileia'nın surlarının güneyinden akan Nartissone'nin kıyısında toplanıyorlardı. Şehrin direkleri veya yelkenleri olmayan tüm tekneleri orada toplanmıştı. Sonra adamların ellerine uzun birer sırık veriliyor ve bulabildikleri tüm kurbağaları yakalamaları isteniyordu.

Hunların Büyük Kağanı'nın neden böyle bir emir verdiğini hiç kimse anlayamamıştı. İlk başlarda bu işten hiç hoşlanamayan savaşçılar homurdanmaya ve kaytarmaya yeltenmişlerdi, fakat "Kurbağacılarbaşı"nın kamçısını sırtlarında hissettikten sonra herkes bu emri ciddiye almaya başlamıştı. Büyük Kağan bundan ayrı olarak Nartissone ile Nasonzo nehirleri arasındaki sık ağaçlı korunun ağaçlarının kesilmesine de izin vermişti. Fakat bu izin, özellikle uzun ve düzgün kütüklerin limanın doğusunda, şehirden görülmeyen bir alana götürülmesi şartına bağlıydı. Ayrıca tüm ağaçların toprak hizasında kesilmesi de mutlaka şarttı. Büyük ordudaki atlı ve yaya savaşçılar bu emirler üzerinde fazla kafa yormadılar. Büyük bir kısmı bunları Attila'nın mükemmeliyetçiliğine bağlıyor ve içten içe gülüyorlardı...

"Romalılar! Romalılar! Ravenna'dan geliyorlarmış!"

"Ravenna mı? Neden oradan?" diye sordu Attila bir keşifçinin kendisine bu tarafa yaklaşan lejyonerler görüldüğü

haberini getirmesi üzerine. "Oysa bildiğimiz kadarıyla Aetius'un Roma'da olması gerekirdi..."

"Hayır, bunlar Ravenna yönünden geliyor."

"Uzun zaman önce terk edilen imparatorluk kalesinden demek!" dedi Attila ve dudaklarını büzerek hafif bir ıslık çaldı. "Gerçekten de Roma lejyonerleri gördüğünüze emin misiniz?"

Haberi getiren keşifçi başını sallayarak yemin etti "Hem de ordunun en seçkin birlikleri..."

Bu olaydan sonra geçen bir saatlik zaman zarfında Attila'ya çok sayıda çelişkili haber ulaşmıştı. Sonra gerçekten de kuşatılmış şehrin surlarının önündeki karargâha bir grup atlı geldi. İlk bakışta gerçekten de üzerlerinde görkemli Roma üniformaları bulunan saray muhafızları oldukları sanılabilirdi. Fakat ikinci bakışta bu otuz üç atlının sadece Hunlardan oluşmuş bir ala olduğu belli oluyordu. Daha önce hiç kimse bu savaşçıları görmemişti ve üzerlerinde neden Roma üniforması taşıdıklarını da kimse bilmiyordu.

"Bu da ne demek oluyor! Nereden geliyorsunuz?"

"Ravenna'dan geliyoruz!" diye bağırdı küçük grubun lideri olduğu anlaşılan adam. "Büyük Kağan'ınıza bir haber getirdik!"

Adamın söylediklerini duymuş olan Attila, bir el hareketiyle her zamanki güvenlik kontrollerinin yapılmasına engel oldu. "Liderleri yanıma gelsin. Fakat at üzerinde değil, yaya olarak!"

Kağan yurdunun yarı yarıya açılmış duvar örtülerinin altından artık pek de genç olmayan, fakat çevik adamların değerli atlarının üzerlerinden indiklerini gördü. Miğferlerini ve silahlarını çıkarmamış olmalarına rağmen, Büyük Kağan başı açık bir şekilde onlara yaklaştı. Adamları tepeden tırnağa süzdükten sonra zırhlarını, *torques*'lerini, ince bir toz ta-

bakasıyla kaplı miğferlerini ve üst kollarına takılı halkalarını inceledi.

"Hepinizin mükemmel *bracciati*'ler olduğunu görüyorum" dedi sonra adamların üst kollarındaki halkaları işaret ederek. "Kendilerini ispat etmiş erkekler var karşımda. Romalılardan ücretinizi nasıl alıyorsunuz?"

"İmparator Üçüncü Valentinian'ın özel kasasından" diye karşılık verdi Roma birliğinin *decurio* rütbesini taşıyan savaşçısı hiç tereddüt etmeden. "Ben otuz yıldan beri Batı Roma imparatorunun hizmetindeyim."

"Ruga'nın Hunların Büyük Kağanı olduğu yıldan beri..." dedi Attila alışılmadık yumuşaklıkta bir sesle. "Ya da Honorius'un ölümünden bir yıl önce. Onu tanıyor muydun? Senin ismin nedir?"

"Ben elli yıl önce Uldız Han'ın emrinde savaşmış olan Basık'ın torunu İligar'ım. İkinci soruna gelecek olursak: Evet, İmparator Honorius'u tanıyordum. Ravenna'da bulunduğun sırada seni de görmüştüm..."

"Beni mi görmüştün? O zamanlar en fazla on dört, on beş yaşlarında olmalıydım..."

"Ben de yedi yaşındaydım."

"O halde baban da imparatorun hizmetinde olmalıydı..."

"Evet, Uldız Han'ın izniyle."

Attila şaşkınlıkla başını salladı, sonra da parmaklarını şıklatarak yurdun önündeki üç subay ve otuz üç adamı için şarap getirilmesini emretti. İligar yardımcılarını Attila'ya tanıttı, sonra da onları diğerlerinin yanına gönderdi.

"Şimdi anlat bakalım" dedi Attila neşeli bir sesle. Fakat İligar duraksayarak onun gözlerinin içine baktı. Kavmine ihanet eden hainlerin bugüne kadar kim bilir kaç kez boyunlarının vurulduğunu, çarmıha gerildiğini veya kazığa oturtulduğunu gayet iyi biliyordu.

“Bunun pek uygun bir davranış olmadığını bilmeme rağmen, senden bir şey istemeye cüret edeceğim!”

“Sizin hepinizi ne yapabileceğimi biliyorsun demek?” diye sordu Büyük Kağan. Saray muhafızlarının subayı başını salladı. “Romalıların babalarımızla yaptıkları anlaşmaların artık geçerli olmadıklarını hepimiz biliyoruz. Sen, Attila... sen Balamir, Karaton ve Ruga'dan sonra Hun tahtına oturan ilk gerçek Büyük Kağan'sın...”

“Bu nedenle de Hunların artık rehine olmalarına, sırtlarında Cermen, Roma veya Vandal üniformaları taşımalarına ve bir avuç para uğruna kendilerini barbar diye aşağılayanların hizmetine girmelerine izin vermiyorum!”

“Ben Ravenna'da büyüdüm ve benim çocuklarım imparatorluk sarayında doğdular... Oradaki tüm kölelerden ve hizmetçilerden daha iyi yaşıyorduk...”

“Fakat sen Romalılar için bir barbarsın ve barbar olarak kalacaksın, İligar!”

“Bunu sırtıma bir Roma üniforması geçirmeden önce de biliyordum” diye karşılık verdi saray muhafızlarının *decurio*'su. “Fakat benim damarlarımda hâlâ Hun kanı akıyor...”

“Aradan kırk yıl geçtikten sonra da mı?” diye güldü Attila alaycı bir tavırla. “Damarlarındaki kan donmuş olmalı!”

“Hayır, Muncuk Han'ın oğlu! Senin ve *Campus Mauriacus*'ta aldığın yenilgi hakkında söylenenlere artık katlanabilmemiz mümkün değil.”

“Bundan birdenbire neden rahatsız oldunuz ki? Sen benim düşmanlarımın saflarındasın. İmparatorluğun hükümdarına ve General Flavius Aetius'a, yani güya beni yenmiş olan adama hizmet ediyorsun!”

“Aetius'a pek az süre itaat etmek zorunda kaldım” diye itiraz etti adam. “Sadece... saray muhafızları komutanı olduğu dönemde. Artık borusu bize ötmez. Zaten bu yüzden

bize Valentinian'ın peşinden Roma'ya gitmemizi emredemedi."

"Fakat imparatorun isteseydi bunu yapabilirdi!"

"Evet, ama yapmadı."

"Neden?"

"Çünkü artık onu değil, annesi Galla Placidia'nın kendi adına yaptırdığı mozoleyi koruyoruz."

"Galla Placidia Roma'da ölmüştü."

"Doğru, fakat insanlar onu hatıralarında hâlâ Ravenna'da yaşatıyorlar."

Attila küçük bir yudum şarap içti. Muhafız bölüğü komutanına hâlâ şüpheyle bakıyordu. İkisi de henüz her şeyin konuşulmadığının farkındaydı. Büyük Kağan sol elinin küçük parmağının çok hafif, belli belirsiz bir işaretiyle, danışmanlarının adım adım geri çekilmelerini sağladı.

"Bana ne getirdin?" diye sordu nihayet uzun bir aradan sonra. Dürüst bir adam izlenimi uyandıran Hun, kuşkulu gözlerle etrafına bakındı.

"Aquileia'yı kuşattıktan sonra karşına kimsenin çıkmaması seni şaşırtmadı mı?"

"Evet, *decurio*, doğrusu epey şaşırdım. Hatta tahmin ettiğinden de fazla... Bana bu yüzden mi geldin?"

"Evet" diye karşılık verdi İligar. "Ravenna artık terk edilmiş, içinde kimsenin bulunmadığı boş bir kartal yuvası... Fakat artık işe yaramadıkları düşünülen, bu nedenle de Roma'ya gelmelerine izin verilmeyen yaşlılar, çoğu kimsenin düşündüğünden daha fazla şey görür ve duyar..."

"Benim Ravenna'ya saldıracağımı mı düşündünüz?"

"Hayır! Hem de bir an bile..."

"Bana ne diyeceksin o halde?"

"Aetius, imparator ve piskoposlar, burada kalmaya devam ettiğiniz her gün için haç çıkartıp dua ediyorlar!"

"Aetius dua mı ediyor?" diye güldü Attila gevrek gevrek. "Neden? Yoksa evlerini, altınlarını ve yaşamlarını bize vermek zorunda olan yurttaşlarına acıdıkları için mi?"

"Hayır" diye karşılık verdi *decurio*. "Bunun daha ziyade şükran duası olduğunu söyleyebilirim."

"Şükran duası mı?" diye tekrarladı Attila şaşkınlıkla. Hiçbir şey anlamamıştı.

"Evet, çünkü seni burada tutan her gün, iki Roma'nın tüm güçlerini birleştirerek oluşturacağı bir ordunun güçlenmesine yardım ediyor!"

Attila elinde olmadan nefesini tuttu. Sonra başını salladı ve belli belirsiz nefesini tuttu. Demek mesele buydu! Başını kaldırarak büyükbabasının "Çakkar!" ve "Urhhaa!" naralarıyla *Imperium Romanum*'un sınırlarında yaşayan kavimleri duvarların arkasına atmış olan adamın yüzüne baktı.

"Demek Aetius yeni bir ordu topluyor?" diye sordu sonunda.

"Evet, aylardan beri..." diye karşılık verdi İligat. "*Konstantinopolis*'teki diğer general... imparator ona elindeki en iyi birlikleri vereceğini vaat etmiş."

"Bunların fazla sayıda olacağını sanmam" diye güldü Attila. "Oğullarımın ikisi bu aralar onun hayatını oldukça zorlaştırıyorlar!"

"Yerinde olsam bundan fazla emin olmazdım, Muncuk Han'ın oğlu" dedi *decurio* cesaretle. "Çünkü onların ağır kayıplar verdiğini duyduk..."

Attila kaşlarını çattı. Durum gerçekten de bu denli kötü müydü? Danışmanlarının korkudan kendisine söylemeye cesaret edemedikleri haberleri, artık Roma *decurio*'lardan mı alacaktı?

"Bu özel birliklerin ilk kısmı birkaç hafta sonra Aşağı Tuna'ya gelmiş olacak" dedi Hun asıllı lejyoner. "Fakat niyet-

leri Pannonia'yı vurmak değil... Önce bol ganimet toplayıp ordunun hantallaşmasını bekleyecekler, sonra da bir hamlede işini bitirecekler!"

"Aetius! Aetius!" dedi Attila yavaşça. "Seni daha iyi tanımalıymışım!"

"Ne yazık ki henüz söyleyeceklerimi bitirmiş değilim" dedi İligar korkusuzca. "Bir haftadan bu yana Konstantinopolis ve doğu eyaletlerinden gelen gemiler, Ravenna limanına demir atıyorlar. İçleri tıka basa asker ve her türden savaş aletiyle dolu. İkinci bir ordu toplamaya yeter de artar bile..."

"Aetius!" dedi Attila sadece. "Bir kez daha kendi kendini boğacaksın!" Önünde hazırol vaziyetinde bekleyen lejyonerin yüzüne uzun uzun baktı.

"Getirdiğin haberlere karşılık benden ne istiyorsun?"

"Adamlarımın ve benim..." dedi *decurio*. İlk kez konuşmakta tereddüt eder gibiydi. Attila dostça gülümseyerek ona konuşmasını işaret etti. "Uzun yıllardan beri büyük bir rüyamız var... Tek bir istek..."

"Söyle! Eğer yapabileceğim bir şeyse..."

"Bir kerecik olsun bu üniforma içinde değil, senin akıncılarının arasında savaşmak istiyoruz! Bu uğurda ölümü bile seve seve göze alıyoruz..."

"Ok ve yayla mı?"

"Evet, sizin kullandığınız kıvrık yaylarla... Yani dünyanın en iyi silahıyla!"

"Peki onu kullanabilir misiniz?"

"Hayallerimizi gerçekleştirmemize engel olan nokta da bu işte!"

Attila ona baktı, sonra dilini şaklattı. Bir an sonra Onegesios ortaya çıkmıştı.

"Doğan buralarda mı?"

"Yurdun önünde bekliyor."

"Söyle buraya gelsin!"

Az sonra Doğan içeri girdi ve *decurio*'nun yanında durdu.

"İligar ismindeki bu Hun *decurio*'suyla birlikte buraya gelenleri gördün mü?"

"Onları gördüm ve onlarla konuştum."

"Fikrin nedir? Bir savaşçı gözüyle onları nasıl buldun?"

"Artık pek genç sayılmazlar" diye karşılık verdi Doğan bir an tereddüt ettikten sonra.

"Onlardan iyi birer okçu yapmayı göze alabilir misin? Dörtnala at sürerken havaya atılan altın bir Solido'yu tam ortasından vurabilecek gerçek okçular!"

"Sanırım" diye sırıttı Doğan. "Gerçek erkekler yaşları ne olursa olsun, her zaman öğrenebilirler! Fakat..."

Attila kaşlarını kaldırarak soran gözlerle ona baktı.

"... iki hafta içinde *tremisse*'leri de vurabilecek duruma gelebilirler mi, bak onu bilemem işte!"

Kuşatmanın yüzüncü günü gelip çattığında Hunların Büyük Kağanı, şehrin çatılarında yuva yapmış olan leyleklerin alışkanlıklarının tam aksine yavrularını şehirden dışarı, açık araziye doğru taşımalarını izlemeye başladı.

"Bunu görüyor musunuz?" diye bağırdı Attila atının üzerinden ve yukarıyı işaret etti. Parmağıyla büyük kuşların uçuşunu izliyordu. "Yavrularını bataklıklara götürmüyorlar. Oraların geri kalan son balık ve kurbağaları toplamakla meşgul olan Got ve Sarmatlarla dolu olduğunu biliyorlar..."

Attila kılıcını yere çevirdi, atının dizginlerine asıldı ve dilini şaklattı. "Bir kez daha şehrin etrafını dolanalım!" diye bağırdı sonra yanındakilere. Güçlerinin ve cesaretlerinin büyük kısmının kaybolmasına yol açan son üç günden sonra, yeni bir gayretle atlarını topukladılar. Hatta içlerinden bazı-

ları kuşatma altındaki şehrin civarındaki tüm balıkların ve kurbağaların neden toplandığını bile anlamaya başlamıştı. Leyleklerin şehirden ayrılmamaları, Hıristiyanların ve diğer tanrıların rahipleri için şehirde yeterince yiyecek bulunduğunun bir kanıtıydı. Oysa şimdi leylekler çifter çifter Aquileia'dan ayrılıyorlardı. Aynı akşam Greka da karargâha geldi.

"Yarın öğlen saatlerinde şehre saldıracağımızı herkese duyurun!" diye bağırdı Attila şehrin güney surlarının önünden geçerken. Sonra şehrin doğusundaki limana gelinceye kadar at sürmeye devam ettiler. Attila, şehir savunmasının en zayıf yerinin burası olduğunu hiçbir zaman unutmamıştı.

"Bir ata sahip olmayan savaşçılardan beş yüzü bu gece ellerine geçecek olan tüm gemileri buraya getirsin."

"Hiçbiri kürek çekmeyi veya yelken kullanmayı bilmiyor" diye karşılık verdi Onegesios. "Kurbağa avlamak için sığ sularda gönderlerle ilerlemeleri yeterliydi..."

"O halde tekneleri ve kayıkları karadan çeksinler... nehir bunu yapmaya elverecek kadar düz akıyor! Romalıların Tuna'nın azgın sularında yüz yıllardan beri başardıklarını biz burada neden yapmayalım? Zaten kıyılarda yürümeyi engelleyecek bir tanecik ağaç bile yok..."

Büyük Kağan kendinden emin bir tavırla güldü. Herkesin bildiği ve tanıdığı Attila buydu işte! Harap olmuş bağların arasından geçerken danışmanları onu izlemekte güçlük çekiyorlardı. Bir daha ancak en uzun ve düz ağaçların depolandığı bölgeye geldikleri zaman durdular. Atlar soluk soluğa kalmıştı, fakat Attila'nın buna aldırdığı yoktu.

"Şimdi saldırıyı nasıl planladığımı dinleyin bakalım" dedi herkesin etrafında toplanmasını bekledikten sonra. "İşte size merdivenlik ağaçlar! Bunların yarısı gece yarısı şehrin dört çıkış yoluna götürülecek. Geri kalan daha iyi yarısı da şimdi bulunduğu yerde kalacak..."

Attila birkaç adım batıya doğru yürüdü ve Aquileia'nın nehir limanını, uzun depo binalarını ve nehrin karşı kıyısındaki diğerleri kadar sağlam durmayan surları işaret etti.

"Kıyıdan iplerle çekilen tekneler Gradus'tan bu limana geldikleri zaman, tam bu noktada saldıracağız..."

"Bu nasıl olacak?" diye sordu Orestes. "Adamlar tekneleri sadece bir taraftan çekebilirler..."

"Yüzebilme yeteneğine sahip ve buraya çekilecek tüm su taşıtlarının içine mümkün olduğu kadar fazla sayıda adam yerleştirilecek. Fakat ellerine yay, kılıç ve mızrak yerine bol miktarda kalkan ve uzun gönder verilecek. Böylece bir taraftan kıyıdakiler halatlara asılırken, diğerleri de tekneleri ellerindeki gönderlerle ittirecekler!"

Büyük Kağan'ın danışmanları, onun saldırı planını ancak şimdi kavramaya başlıyorlardı.

"Cermen müttefiklerimizin tüm boruları ve boynuzları hücum için çalacak. Güneşin doğuşundan tam üç saat sonra tüm savaşçıların gırtlaklarından savaş naralarının yükselmesini istiyorum. Aynı anda mancınıklar şehrin kuzey ve batı surlarını taş yağmuruna tutacaklar. Bu şekilde taaruz birliklerinin sessizce çalışmasını sağlayacağız. Akşamdan hazırlamış olduğumuz merdivenleri kaptıkları gibi doğruca nehre koşacaklar. Nehirde ise ne bir kayık, ne bir tekne, ne de başka bir su taşıtı görünecek... Çünkü hepsi de çoktan nehrin dibini boylamış olacaklar! Bir teki bile suyun üstünde kalmayacak..."

Attila kuru bir sesle güldü ve karşısındaki şaşkın yüzlere eğlenerek baktı.

"... bu nehrin neredeyse tamamen kurumasını beklememin sebebini şimdi anladınız mı?"

"Aybars iyice yaşlanmış" dedi Onegesios cevap olarak, "yoksa bize sadece sıcak günleri değil, fırtınalarla gelen su taşkınlarını da bildirmesi gerekirdi!"

Batıdaki dağların ardında bulutsuz gökyüzüne yükselen güneş, daha sabahın çok erken saatlerinden itibaren yeryüzünü kasıp kavurmaya başlamıştı. Şehrin etrafında ise yoğun bir faaliyet göze çarpıyordu. Binlerce kuşatmacı, kuzeydeki ve batıdaki surların önüne büyük savaş aletlerini yerleştirmekle meşguldü. Roma yollarının her iki tarafına ise çok miktarda ok ve mızrak yığılıyordu.

Attila en değerli savaş zırhını kuşanmıştı. Sabahın çok erken bir saatinde atına binmiş olmasına rağmen, üzerinde kağan yurdunun da bulunduğu yapay tepenin üzerinden ayrılmamıştı. Buradan karargâhın tüm yurtlarını ve çadırlarını, meydanlarını ve ateş yerlerini, Gotların arabalarını ve neredeyse bomboş ağılları en iyi şekliyle görebiliyordu.

Aquileia'nın altınlarına sahip olmanın ve yeniden batıdaki yeşil çayırlara dönmenin vakti gelmişti de geçiyordu bile!

Günün tam üçüncü saatinde, geçen haftalardaki fırtınaların tümünden daha şiddetli bir gürültü koptu. Cermenler, büyük savaş boynuzlarına kuzeyin soğuk fırtınaları gibi esiyorlardı. Davulların gümbürtüsü toprağı titretiyor, Hunların, Sarmatların ve sayısız bozkır kavminin tiz savaş naraları, Cermenlerin korkunç şarkılarına karışıyordu.

İçlerinden pek çoğu *Campus Mauriacus*'ta kaybettikleri arkadaşlarının acısını yüreklerinden atamamıştı. Şehre yapılacak saldırının onlar için beklenen ganimeti elde etmekten daha büyük bir anlamı vardı. Etrafı surlarla çevrili zenginliğin düşmesi, hasret kaldıkları intikamı alabilmelerini sağlayacaktı...

Şehrin kuzey ve batı taraflarında giderek daha fazla sayıda savaşçı toplanıyordu. Heybetli mancınıklar adım adım ilerlemeye başlamıştı. Taaruz, eski güçlü günlerinde Roma lejyonerlerinin bile başaramayacağı kadar düzenli ve disiplinliydi.

Büyük Kağan, yurdunun önünde duran atının üstündeydi. Çok uzaklardan bile görülebileceği gibi, o da aynı şekilde çok uzaklara bakabiliyordu. Yavaş yavaş yükselmekte olan güneş, onu kızıl ve altın renklerine boyayarak gerçekte olduğundan da heybetli gösteriyordu.

Güney tarafından ise şehre yavaş yavaş çok sayıda tekne ve kayık yaklaşmaktaydı. Büyük Kağan'ın görüş alanının dışında oldukları için Attila onların sayısını ve kaç adam tarafından çekildiklerini göremiyordu. Tek fark edebildiği, oldukça hızlı bir şekilde ilerledikleriydi. Aquileia surlarının mazgalları arasında ise tek tük insan siluetleri göze çarpıyordu. Attila olup biten her şeyi büyük bir dikkatle izliyor, danışmanlarından veya önderlerinden biri kendisine bir şey söylemek istediği zaman elini sallayarak onları susturuyordu. Bir süre sonra su taşıtlarının teker teker şehrin güney surlarından doğuya döndüklerini ve dağlara doğru ilerlemeye devam ettiklerini gördü.

İşte beklenen işaret buydu! Şehrin batı ve kuzey taraflarındaki gürültü giderek artarken, doğu tarafında ansızın silahsız ve gövdelerinin üst kısımları çıplak olan birtakım adamlar koşuşturmaya başlamıştı. Her on kişinin elinde iki yanına ayak basacak oyuklar açılmış olan büyük ağaç kütükleri vardı ve süratle nehir limanına doğru ilerliyorlardı.

Attila artık vaktin geldiğine karar vermişti. Yıldırım hızıyla kılcını çekti ve çok, ama çok uzun yıllar önce bir geminin direğinin tepesinde gördüğü gibi, başının üzerine kaldırarak havada sallamaya başladı. Büyük Kağan'ın kılıcından saçılan parıltılar, büyük düzlüğün en uzak köşelerinden bile rahatlıkla görülebiliyordu.

Attila bacaklarının hafif bir dokunuşuyla atını harekete geçirdi. Görkemli hayvan hızla yapay tepenin eteğin indi, düzlüğe ulaşınca şaha kalktı, sonra da nehir limanının kuze-

yinden büyük şehri terk eden *Via Gemina*'ya doğru ilerlemeye başladı. Danışmanlarının bir kısmı onu mümkün olduğu kadar yakından takip etmeye çalışıyordu. Kırk yıldan daha uzun bir süredir birlikte kılıç salladıkları silah arkadaşlarından oluşan özel birliği de hemen yanı başındaydı.

Ellerinde merdiven-kütükleri taşıyan adamlar, kayıklar ve kağanın atlıları neredeyse aynı zamanda limana vardılar. Bir anda ortalığa korkunç bir karmaşa hakim oldu. Limana varmış olan kayıklar ve tekneler balta ve kılıç darbeleriyle parçalanmaya başlanmıştı. İçleri zaten taşlarla ağırlaştırılmış oldukları için, suyun dibini boylamaları pek uzun sürmemişti. Bu arada ıslık çalan kementler havada uçuşuyor, sanki kendiliğinden oluyormuş gibi batmakta olan teknelerle ağaç kütüklerini birbirine bağlıyordu. Yarı bellerine kadar çıplak olan adamlar da durmadan ellerindeki kütükleri enkazların üzerine yerleştiriyorlardı.

Böylece göz açıp kapayana kadar Nartissone üzerinde geniş, sağlam bir tahta köprü meydana gelmişti. Attila taaruz için nehrin dar ve surların yüksek olduğu yeri değil, aksine nehrin geniş ve surların zayıf olduğu yeri seçmişti. Hunların bu bölgeden saldıracaklarına kimse ihtimal bile vermiyordu.

Attila başıyla ellerinde boynuzlarla ve borularla bekleyen adamlara işaret verdi. Gökyüzü bir anda bir kez daha korkunç bir gürültüyle çınlamaya başlamıştı. Yüzlerce Got koşarak yeni liman köprüsünün üzerinden geçiyordu. Karşıya geçtikleri zaman ağaç kütüklerini kaldırarak eğik bir vaziyette duvara dayadılar. Lejyonerlerin yüz yıllardan beri kullandıklan geleneksel merdivenlerin aksine, bu kütükler yukarıdan itildikleri zaman devrilemeyecek kadar ağırdılar.

Büyük Kağan'ın ordusunun en güçlü askerleri, bir çırpıda kuşatılmış şehrin surlarının tepesine çıktılar. Ellerinde kılıçla-

rının yanı sıra, tahtadan ve demirden yapılmış ağır çekiçler vardı. Savaşçılar süratle duvarları oluşturan büyük kesme taşları birbirlerinden ayırmaya başladılar, fakat soluklanmak için şöyle bir etraflarına bakındıkları zaman bu emrin yerine getirilmesine gerek olmadığını gördüler.

Hun ve Cermen savaşçıları karşılarında tepeden tırnağa silahlı, şehri ölümüne savunmaya kararlı insanlar görmeyi bekliyorlardı. Oysa karşılarında dünyanın akla hayale gelebilecek her ülkesinden gelen saçları ve sakalları bakımlı, başlarında rengârenk takkeler bulunan, üzerlerine en temiz ve en değerli elbiselerini giymiş tacirler bulunuyordu. Ellerinde içleri para, ziynet, inci kolyeler, karabiber torbaları ve sayısız fırfır salyangozundan elde edilmiş boya keseleri bulunan büyük kaplar tutuyorlardı.

Ağaç kütüklerinin ve surların üzerinde bulunan fatihler gözlerine inanamıyorlardı: Kendilerini karşılayan bu insanların hiçbirinin elinde bir tek olsun silah yoktu. Savaşçılardan bazıları ikinci sıra surların üzerine çıkıp aşağı baktıkları zaman karşılarında öyle bir manzara gördüler ki, en cüretkâr hayallerinde bile böyle bir şeyi düşlemeye cesaret edemezlerdi.

Forum sütunlarından *Via Gemina* üzerindeki Doğu Kapısı'na kadar uzanan bölgede, Aquileia sakinlerinin yarısından daha fazlası sessizce ve hiç kımıldamadan öylece bekliyordu. Ellerinde Hun ordusuna sunulmak üzere hediyeler vardı ve bir teki bile silahlı değildi.

"Söyleyin bakalım" dedi Büyük Kağan şehrin fethedildiği akşam. "Elinize yeteri kadar altın ve başka hazineler geçti mi?"

Meclis salonunda bulunan adamlar kahkahalarla güldüler. "Hem de beklediğimizden çok daha fazlasını!" diye bağırdı içlerinden biri.

"Hiç de değil!" diye itiraz etti bir başkası. "Elime geçen eşek, sırtındaki yükün ağırlığından hiç rahatsız olmadı. Zengin evlerinin mozaik ve mermer zeminlerinde ayağının kaymamasını bir yana bırakalım, bir kerecik olsun osurmadı bile..."

"Gerçekten de senin için hiç hoş olmayan bir durum" dedi Attila ona hak vererek. "Zararının karşılığında benden yeni bir eşek mi istersin, yoksa okkalı bir osuruk mu?" Bir anda çınlayan kahkahalar salonun tavanındaki kirişleri titretmeye başlamıştı. Ganimetin azlığından yakınan adam neye uğradığını şaşırarak kendisini güç bela dışarı attı.

Bu başarıya rağmen Aquileia seferinden salt bir zafer olarak söz etmek oldukça güçtü. Kırk yıl önce Roma'da olduğu gibi bu uzun kuşatma da şehir halkını birbirine kaynaştırmak yerine laubali, egoist ve ihmalkâr yapmıştı. Şüphesiz halkın bir kısmı tüm kuşatma boyunca örnek bir tutum sergilemişti. Fakat diğerleri kendilerini tuzağa düşmüş ve umutsuz hissettikleri anda ödevlerin, yasaların ve toplum refahının kendileri için hiçbir anlam ifade etmediğini göstermişlerdi.

Eski düzen bekçileri şehirde hâlâ görev yapmaya çalışıyorlardı; fakat kudretlerini şehrin kapıları önünde bozkır savaşçılarına teslim ettikleri için artık boruları ötmez olmuştu. Şehrin dört bir yanında ölüler açıkta yatıyordu. Onları nehre atmaya kimse cesaret edemiyordu, çünkü bu eylemin ölümle cezalandırılacağını biliyorlardı. Böylece cesetler kızgın yaz güneşi altında çürümeye ve böceklere yem olmaya terk edilmişlerdi. Sokaklarda oynayan çocuklar, sinsi yaz ölümünü bir evden diğerine taşıyorlardı.

Attila, ele geçirdikleri ganimetin kendileri için ne büyük bir tehlike oluşturduğunu biliyordu. Fakat artık herhangi bir önlem için çok geç kalınmıştı. Sinsi hastalık savaşçılar ara-

sında da hızla yayılmaya başlamıştı; özellikle de Cermen savaşçıları fethettikleri şehrin bataklıklarından altınla birlikte kendi ölümlerini de almışlardı...

Çok uzun süredir kuşattıktan sonra nihayet fethettikleri şehrin kendilerini silahların en sinsisiyle yok etmeye başladığını anladıkları zaman, Hun karargâhında baştan başa keskin bir feryat koptu. Savaşçılar teker teker o gizemli "Aquileia hastalığı"nın ölümcül darbelerinin kurbanı oluyorlardı.

Yurtların ve çadırların arasında yıldırım hızıyla bir söylenti yayılmaya başlanmıştı. Fatihlerin tümü katedralin tabanındaki mozaiklerde tasvir edilen büyülü resimleri görmemiş miydi? Horozlarla konuşan kaplumbağalar... eyerlenmiş tekeler, ağızlarından çıplak insanlar çıkartan ejderha-yılanlar...

Şehir hemen o gece ikinci kez fethedildi. Kulaklarına bir kez daha savaş gürültüsü gelen insanlar sıçrayarak yataklarından kalktılar. Evlerin, kiliselerin ve saraylann çatılarına kaya parçalarının yağmur gibi yağdığını anlamışlardı. Dehşet içinde o anda ellerine geçirdikleri eşyalarıyla birlikte dışarı fırladılar ve sokaklarda delicesine koşmaya başladılar.

Kaya yağmuru şehri yerle bir etmeye bütün gece devam etti. Sabaha karşı başlayan yangın bir anda evden eve sıçramıştı. Kısa bir müddet sonra şehrin üzerinden tek bir alev sütunu göğe yükseliyordu.

Attila, Aquileia'nın yok oluşunu uzun uzun seyretti. Fakat içinde en küçük bir sevinç, hatta memnuniyet kırıntısı yoktu. Burada gerek kendisi için, gerekse de ağır hasta olarak Tisza kıyılarına dönmeye hazırlanan adamları için, gereğinden çok daha uzun bir süre kalmıştı.

"Son beş akıncı birliği atlarını eyerlesin ve hastalarla birlikte Alplerin üzerinden Pannonia'ya geri dönsün!"

"Son beş birlik mi?" diye sordu İmek şaşkınlıkla. "İyi

ama onlar diğerlerinin arasında en az ganimete sahip olabilenler!"

"Tamam işte!" diye karşılık verdi Attila. "Ben de bu nedenle onlara burada bekleyip hasta olmak yerine, Doğu Roma'ya karşı savaşarak ganimet toplama fırsatı veriyorum..."

"Tuna'da onların desteğine ihtiyacımız var" diye fısıldadı Onegesios.

"İmparatorluk muhafızları, üniformaları ve silahlarıyla birlikte onlara katılsınlar!" diye emretti Büyük Kağan. "Doğu Roma da artık Hunların *Imperium Romanum* için savaşmadığını görmeli!"

36
Mincio'daki Mucize

Attila'nın ordusu, zafer yürüyüşüne Aquileia önlerinden batıya doğru devam ediyordu.

"Yakında bundan çok daha fazlasına sahip olacağız!" diye haykırıyordu Büyük Kağan atının üzerinde doğrulup eliyle batıyı işaret ettiği zaman. "Saçlarını kadınlar gibi kıvırtan erkek müsveddeleri korkudan tir tir titreyerek gelmemizi bekliyorlar! İleri, savaşçılar! Altınlarını nehirlere atmalarına veya o açgözlü elleriyle toprağa gömmelerine fırsat vermeden Romalıların şehirlerini yakıp yıkalım!"

Aquileia'dan bir sonraki saldırının hedefi Concordia'ydı. Hun atlılarının öncüleri, iki şehir arasındaki otuz millik mesafeyi kurumuş akarsu yataklarıyla kaplı düz arazide iki saatten daha az bir sürede aldılar. Fakat Ostrogotların son arabalarının *Via Annia* üzerinden şehre ulaşmaları iki gün sürmüştü.

Sonraki haftalar boyunca da kafilenin bu yapısı kendisini korumaya devam etti. Gerek Attila, gerek müttefik Cermen kavimlerinin kral ve önderleri, karılarını yanlarına getirtmeye karar vermişlerdi. Yukarı İtalya ovaları onlara Pannonia'yı hatırlatıyordu; fakat burasının iklimi daha yumuşaktı ve o kadar sık ormanlarla kaplı değildi. Alplerin kuzeyindeki böl-

gelerde olduğu gibi kadınların, çocukların ve silahsızların burada baskınlardan korkmalarına gerek yoktu.

Attila'nın karşısına bir tek Roma lejyonu, hatta bir tek hızlı *turma* süvari birliği bile çıkmamıştı. Sanki Roma'da yüz binlerce silahlı savaşçıya hükmeden bir imparator yoktu, sanki büyük orduların hızla ilerlemesine yarayan geniş yollar hiç var olmamıştı, sanki *Campus Mauriacus* savaşının sözde büyük kahramanı Aetius zerrelerine ayrılarak kaybolup gitmişti...

Küçük Concordia şehri kapılarını kapama veya kendisini savunma girişiminde bile bulunmadı. İlk keşifçilerin atlarını hızla şehre doğru sürmeleri, yanından geçip gitmeleri, sonra da aynı hızla geri dönmeleri esnasında, şehrin ardına kadar açık kapılarından paçavralara bürünmüş, kir pas içinde, açlıktan bir deri bir kemik kalmış binlerce insan dışarı akın ediyordu. Bu insanların en yaşlıları bile birbirlerine "küçük" veya "delikanlı" gibi kelimelerle hitap ediyorlardı. Bu insanların ağızlarından çıkan garip ve yabancı dildeki sözleri güçlükle anlamalarına rağmen, Hunların bu şehrin bir köle yuvası olduğunu anlamaları pek uzun sürmemişti...

Şehrin kulağa oldukça barışçıl gelen ismi Yukarı İtalya'nın en önemli silah imalathanelerinden birisini oldukça başarılı bir şekilde perdeliyordu, çünkü lejyonerler ve silah tacirleri bu şehri anarken saygı dolu bir ifadeyle *Concordia Saggitaria* adını kulla:ıyorlardı - yani "Okçular Birliği"...

Hun atlıları bu ismin anlamını öğrendikleri zaman, inanamaz bir tavırla başlarını salladılar. Güya savaşın ne demek olduğunu bilen erkekler olan lejyonerlerin, nasıl olup da yaşamlarını yığınlar halinde imal edilen silahlara emanet edebildiklerini akılları almıyordu. Kendisini kullanacak olan savaşçı tarafından asla okşanmamış, özenle cilalanmamış olan bir yayla fırlatılacak bir ok, hedefini nasıl bulabilirdi? Her

gün hiç durmadan aşağılanan ve kırbaçlanan köleler tarafından hazırlanan bir okla insan nasıl konuşabilirdi?

"Bunlara ok mu denir! Birer cansız tahta parçası sadece... Uçlarına taktıkları kaba demir parçalarını cilalamaya bile gerek görmemişler!" dedi Doğan hor gören bir ifadeyle. Buna rağmen şehrin dökümhaneleri, imalathaneleri, odun kömürü ve demir rezervleri, bakım ve ikmal birliklerinin önderleri için oldukça sevindirici bir armağandı. Akla gelebilecek tüm eyalet ve sınır bölgelerinden gelen yaklaşık iki yüz ustayı da hiç düşünmeden saflarına kattılar. Bunu yaparken onlara beslenme, ücret ve ganimetten pay vaat etmiş, hatta her şeyin yolunda gitmesi durumunda kış gelmeden önce evlerine dönebileceklerini bile söylemişlerdi.

Şamanların bu bölgede bulunan çayırların kuru ve akarsuların temiz olduklarını tespit etmelerinden sonra, ordu tam dört gün boyunca Concordia surlarının önünde konakladı. Birkaç küçük kavgada yaşamını yitirenler dışında şehir halkından hiç kimse ölmedi. Hatta kadınlar ve kızlar bile belli ölçülerden öte rahatsız edilmemişlerdi. Neredeyse hiçbiri ölü kocasının, oğlunun veya babasının ardından yas tutmak zorunda kalmamıştı. Bu yüzden Concordia kadınlarının yüzlerinde nefret izleri yoktu. Hatta açık havanın yıprattığı bu güçlü kuvvetli yabancı erkeklerden duyulan korku, bazen içlerinde bir geceliğine kocalarını onlardan biriyle değiştirmek arzusunu bile uyandırıyordu.

Bu hoş moladan sonra Hun ordusu acele etmeden yola koyuldu. Büyük Kağan, kendisiyle birlikte hareket eden kavimlerin gönüllerini hoş tutmak için ellerinden geleni yapıyordu. Tıpkı kafile boyunca delidolu at koşturan gençlere yaptığı gibi...

"Akıllarını başlarına getirmek için önderlerini değiştirelim mi? Yoksa daha tecrübeli savaşçılar kementleriyle onları alaşağı etsinler mi?" diye sordu Doğan.

"Ortada bir savaş veya çok acil bir durum olmadığı müddetçe bir başkasını kementle yere indiren bir kimse, derhal eşyalarını toplayıp geri gidebilir!" dedi Attila beklenmedik bir kabalıkla.

"Zaten bu gençlerin yaptıkları bir oyundan başka bir şey değil..." diye atıldı Orestes. "Genç ayılar veya kurtlar gibi birbirlerinin üzerinde güçlerini ve hızlarını deniyorlar!"

"Doğru" dedi Doğan ve başını salladı. "Biz yine de liderlerinin kulaklarını bükelim... Oyunun tadını kaçıracak olurlarsa, onlara gereken dersi versinler..."

Attila, üzerinde zengin ve değerli işlemeler bulunan cam kadehlerden birini eline aldı. Kağan yurdunda bulunan çok sayıdaki kızlardan biri derhal yanına gelerek kadehini tatlı, kaliteli şarapla doldurdu. Attila küçük bir yudum içtikten sonra, dalgın dalgın önüne bakmaya başladı. Campus Mauriacus savaşından bu yana yüzünde ilk kez şüphe ve tereddüt izleri belirmeye başlamıştı. Her zamankinden daha yaklaşılmaz bir hali vardı. Elindeki kadehte bulunan şarabın yüzünde oluşan dalgalalar belli belirsiz titriyordu.

Kara Hunların Büyük Kağanı büyülenmiş gibi bu titreyen dalgalara bakıyordu. Sanki görünmez bir güç onu etkisi altına almıştı. Vücudunun üst kısmı dairesel hareketler çiziyordu. Şarap dolu bu kadeh, onun önünde uzun süredir arayıp da bulamadığı bir dünyaya uzanan bir kapıyı açmıştı sanki. Kendisini ve başkalarını neşeli ve mutlu kılan her şey, o anda onun için anlamını yitirmişti. Sadece şamanların yapabildiği gibi, kendi içine bakmaya başlamıştı. Yurdun içinde bulunan kızların, erkeklerin, şarabın, atlıların, Romalıların, annelerin ve doğmamış çocukların, kuşların ve bir kavimler toplantısının ikinci gününün kızıl duman bulutlarının çok, ama çok ötesinde, bambaşka bir yerde yüzüyordu. Belindeki kemerden, kılıcından ve üzerindeki mücevherlerden sıy-

rılmıştı. Elbiseleri büyülü bir el tarafından vücudundan çıkarılıvermişti. Alplerin yüksek zirvelerindeki büyük beyaz kayaları, Kuzey Galya'nın yeşillikleri arasındaki beyaz düzlükleri, keşişlere, rahiplere, sonra da haça gerilmiş adamlara dönüşen gölgeleri görüyordu.

Attila'nın boğazından bir inilti yükseldi.

Hayır! Bir şaman olmak ... hayaller ve sanrılarla boğuşmak, gücünün ve kudretinin etrafına bir kadının kolları gibi sarılan şeytanî sis girdaplarının içinde yitip gitmek istemiyordu!

O bir kağandı! Hun boylarının ve ailelerinin şimdiye dek görmüş olduğu en büyük kağan! Hakimiyet alanı kuzeydeki *Mare Suebicum*'dan *Imperium Romanum*'un sınırlarına dek uzanıyordu. Sözü Roma yasalarından daha kuvvetliydi! Kara gözlerinin bir bakışı, yaşam veya ölüm anlamına geliyordu!

Sayısız kadını, isimlerini bile bilmediği kızları, korkusuz oğulları olmuştu. Buna rağmen ansızın tüm vücudu acıyla dolmuştu. Kulaklarının uğuldadığını duyuyor, bakışlarının bulanıklaştığını görüyor, dilinin acılaştığını ve vücuduna bir halsizlik çöktüğünü hissediyordu.

Ansızın yüksek sesle güldü ve elindeki kadehi yurdun tahta direklerinden birine doğru fırlattı. Hayır, ben bir şaman olmayacağım, diye düşünüyordu. Her istediğine sahip olan bir erkek olmak bana yeter! Zengin ve güçlüydü... insanlar kendisinden hem korkuyor, hem de saygı duyuyordu. Başka ne isteyebilirdi ki? Önünde uzanan şehirlerden toplayacağı birkaç bin kilo altını mı? Galya, İspanya veya Afrika gibi büyük bir eyaleti mi?

Batı Roma'yı mı?

Doğu Roma'yı mı?

Yoksa tüm imparatorluğu mu?

Attila sağ elinin tersiyle burnunu sildi. Nedenini bilmedi-

ği burun kanamaları yeniden başlamıştı. Başkaları bunu fark etmiyordu, fakat gene de rahatsız ediciydi. Vücudunun bazen kendisine ihanet etmesinden ve buna karşı hiçbir şey yapamamaktan çok rahatsız oluyordu.

Büyük Kağan dikkatle burnundan nefes aldı. Bu âni ve rahatsızlık verici burun kanamalarına karşı Aybars'ın bugüne dek verdiği ilaçlar hiçbir işe yaramamıştı. Greka'nın bitki çayları ve yanında olduğu günlerde burun kanatlarına yaptığı dikkatli masajların da bir faydası yoktu. Hayır, diye düşünüyordu Attila bu arada, her şey hazır olduğu zaman, tüm *Imperium Romanum* bile ona yetmeyecekti...

Aklı bu tür düşüncelerle doluyken, tahtadan veya mermer sütunlardan yapılmış dev bir sarayın içinde oturup kapısını aşındıran insan yığınlarının dertlerini dinlemek istemiyordu. Altın işlemeli, ipek kumaşlarla süslenmiş büyük kağan yurdunda uzun zamandır kendisini altın bir kafese kapatılmış gibi hissediyordu.

Tüm bu odalarda kaç kadının oturduğunu bile bilmezken, bu görkem ve ihtişamın ne anlamı vardı ki? Arada sırada kendisine yeni doğmuş çocuklar getiriyor ve isimlerini söylüyorlardı. Kızı olduğu zaman da en az oğlu olmuş kadar sevinmişti. En büyük üç oğlundan başka Gheism, Emnedzar ve Uzendur da onun için önemliydi. Gepid kralları Ardarich ve Laudarich'in kız kardeşleri olan kadından doğan Gheism, Attila'nın Konstantinopolis nezdindeki elçisi olmuştu.

Buna rağmen haleflerinden duyduğu hoşnutsuzluk her geçen gün artıyordu. Evet, onlar yetenekli, güçlü ve iyi oğullardı, fakat yine de eksik bir şeyler vardı...

Aklına birdenbire Balamir, Uldız, Karaton, Ruga ve Oktar gelmişti. Sonra babası ve kardeşi Bleda. Ailesinin büyüklerinden hayatta sadece kendisi ve amcası kalmıştı. Fakat şa-

man Aybars o güne kadar ne bir tahtta oturmuş, ne de dev orduları zafere veya ölüme götürmüştü. Peki, kendisi bunu yapmıştı da ne olmuştu? Bir şeyler mi kazanmıştı? Yoksa aksine bir şeyler mi kaybetmişti? Yoksa hiç bilmediği başka bir tür ganimet daha mı vardı? Sadece gören gözlere sahip olanların bilebileceği başka şeyler... Şamanlar, çok sayıda tanrının rahipleri, hatta Hıristiyanların o garip tanrısının hizmetkârları bunu biliyor olabilirler miydi? Attila kendi kendine homurdanarak başını salladı.

"Kendini iyi hissetmiyor musun?" diye sordu Orestes endişeyle.

"Hayır, kendimi hiç iyi hissetmiyorum!" diye homurdandı Attila. "Fakat bundan size ne?"

Hunlardan ve müttefiklerinden oluşan büyük ordunun bir sonraki durağı, bir önceki gibi otuz Roma mili uzaklıktaki Altinum şehriydi. Attila yurdunun sökülüp yeniden kurulmasını beklemedi. Altinum'un önüne geldiği zaman ilk iş olarak surların etrafını dolandı ve şehre giren tüm yolların tutulmasını emretti. Arabaların üzerinde taşınan otuz tane çok hafif kayık, derhal şehrin limanına indirildi. Her kayığın içinde otuz okçu vardı ve görevleri kuşatmayı kırmaya yeltenecek olanları durdurmaktı.

Attila ilk iki geceyi Greka'nın küçük ipek çadırında geçirdi. Fakat dışarıda bekleyen muhafızlar, o sıcak gecelerde içeriden herhangi bir ses yükseldiğini duymaya muvaffak olamadılar.

Üçüncü günde Attila adamlarından kuşatılmış kentin özellikleri hakkında bilgi aldı. Yarım saat sonra müttefik krallarına, kendi hanlarına ve birliklerin komutanlarına saldırı işareti verecek düzeyde bilgi sahibi olmuştu.

Alpleri aşan Via Claudia Augusta'ya açılan en büyük tali

yolun başlangıcı, *Mare Hadriaticum*'un kuzeybatı lagunlarında kurulu olan bu liman şehrinde bulunuyordu. Tuna'ya kadar uzanan mil taşları da bu nokta merkez alınarak hesaplanıyordu. Lagunların kuzey bölgesi olduğu gibi Altinum şehrine, bünyesinde denize açılan dar kara parçaları, kum bentleri ve adaları da bulunduran daha büyük güney kısmı ise Patavia'ya aitti. Suyla iç içe girmiş bu bölge ta Yunanlılar zamanından beri tacirlere korsanlardan korunabilecekleri iyi limanlar bulabilme imkânı sunuyordu. Şehrin kuruluşu İllyrialı Venetlere kadar dayanıyordu. Romalılardan önce Etrüskler, Yunanlar, Fenikeliler ve Mısırlılar da buraya demir atmışlardı. Ve Aquileia'da satılmayan kehribarlar, Kehribar Yolu'nun son noktası olan bu şehirde daima alıcı buluyordu.

Bu bölge Attila'nın ordusu için gerçek bir cesaret sınavı haline gelmişti. Göz alabildiğine uzanan geniş düzlük, en darı on adım olan su yolları ve kanallarla doluydu. Bu tehlikeli su tuzaklarından kazasız belasız kurtulmak isteyen tüm savaşçılar, kendilerinden önce buradan geçenlerin açmış olduğu dar patikaları ve tahta köprüleri adım adım takip etmek zorundaydılar.

Başka bir zamanda ve başka koşullar altında bu arazi bu büyüklükte bir ordu için gerçek bir tuzak olurdu. Fakat doğunun bozkırlarından gelen atlı savaşçılar kısa zamanda kötü korunan şehrin önüne kamp kurmuşlardı.

"O halde, haydi bakalım!" dedi Attila adamlarıyla son ayrıntıları da tartıştıktan sonra.

Hun ve Cermen savaşçıları, şafak sökerken korkunç savaş naraları eşliğinde zengin tacirlerin lüks villalarına saldırdıkları zaman, en küçük bir direnişle bile karşılaşmadılar. Onların istediği de buydu, çünkü ellerine geçen altın, mücevher ve değerli kumaşları alıp, yollarına devam etmek istiyorlardı.

Atlı savaşçılar, şehrin daha zengin dış mahallelerine, Concordia'da olduğundan çok daha sert ve etkili saldırılarda bulunuyorlardı. Şehrin iç kısmı, çamurlu toprağa yüz yıllar boyunca kölelerin alın teri ve göz yaşı dökerek çaktıkları tahta direklerin üzerine kurulu evlerden ibaretti. Burada fazla bir ganimet elde etme imkânı bulunmadığını tümü biliyordu. Ravenna ve başka pek çok şehirde oturan zenginler şehrin dışında güzel villalar yaptırmışlardı ve sıcak yaz aylarını Adriyatik Denizi'nin serin kıyılarında geçirmeyi tercih ediyorlardı. Kendileri gelmese bile, en azından karılarını ve çocuklarını mutlaka gönderiyorlardı.

Savaşçıların naraları, silahların ve zincirlerin şakırtıları, kadınların çığlıkları ve cesur erkeklerin bağırıp çağırmaları kısa zamanda dört bir yana yayıldı. Şehirden yükselen gürültü kısa zamanda öylesine korkunç bir hal almıştı ki, çalılıklardaki kuşlar uçuşuyor, hayvanlar etrafa kaçışıyordu.

İşte bu şehrin nihaî fethinin işaretiydi. Birleşik ordu derhal ikiye ayrıldı. Dört kere beş yüz atlıdan oluşan ilk grup, fazla zorlanmadan açılan *Maioribus Kapısı*'ndan içeri şehre daldı. Diğer grup ise deniz kıyısına doğru ilerledi ve *Boreana Kapısı*'na saldırdı. Şehrin bu küçük kapısı oldukça zorlu çıkmıştı. Fatihlerin ilk grubu sevinç çığlıkları eşliğinde karşılarına çıkan direnişi kırarken, diğerleri koçbaşlarının, katırların ve taaruz merdivenlerinin gelmesini beklemek zorunda kalmışlardı.

Kapının kırılması sadece birkaç dakika sürdü. Atlılar keskin zafer çığlıkları eşliğinde şehrin dar sokaklarına daldılar. Az sonra kırmızı tuğlalardan yapılmış, yüksek çatılı bir kilisenin önünde toplanmışlardı. Kiliselerin pencerelerinden ve çatısından aşağı kaynar yağ dökülmeye başlandığı zaman, öfkeleri iki katına çıktı. Aslında kendileri savunmacıların bu sıcak saldırısını dişlerini sıkarak kabullenebilirlerdi, fakat atlarının acı dolu çığlıkları yüreklerini paralıyordu.

Bu arada geri kalan dört akıncı birliği de korkunç çığlıkların eşliğinde Altinum sokaklarına dalmıştı. Atlar bile savaş naraları atar gibi yüksek sesle kişniyordu. Hunlar ellerindeki kementlerle şehrin her tarafında kaynayan kazanları bir anda devirdiler. Sonra alev alev yanan tahta parçalarını mızraklarının ucuyla evlerin çatılarına fırlatmaya başladılar. Altın ve ganimet, akıllarının ucundan bile geçmiyordu! O anda tek düşündükleri, tapınaklarının ve kutsal binalarının çatılarından Hunların üzerine kaynar ölüm boşaltmaya cüret eden bu şehre haddini bildirmekti...

Üç gün sonra şehirde Attila'nın adamlarının ilgisini çekebilecek hiçbir şey kalmamıştı. Aquileia ve Concordia'da olduğu gibi, burada da altın ve gümüş işlikleri son âna kadar sağlam kaldı. Savaşçılar aslında kimseyi öldürmek niyetinde değillerdi, fakat aptalca bir cesaretle kendilerinin veya efendilerinin altınlarını korumak için silaha davrananlar, kesinlikle affedilmiyordu. Şehir halkının büyük çoğunluğu, Hunların ve müttefiklerinin sadece altın peşinde olduğunu öğrenmişti. Sanat eserlerinin veya başka değerli eşyanın değil - sadece altının! Çünkü bu değerli madeni tekrar eritmek, kendileri için yeni kemer tokaları, silah süsleri, atları için dizginler, kadınları ve çocukları için süs eşyaları yapmak istiyorlardı...

Birleşik Hun-Cermen ordusu, Altinum'dan ayrıldıktan sonra doğruca güneybatıya ilerlemeye başladı. Pek çok önderin güneye sapmaya can atmasına rağmen, Attila kararında ısrarlıydı.

"Ravenna'yı kuşatıp da ne yapacağız!" dedi onlara. "Alarich ve Radagis de bunu denemiş ve kazançları sadece boş yere vakit kaybetmek olmuştu..."

"Aquileia'da yaptığımız gibi onları aç bırakamaz mıyız?" diye sordu Orestes.

"Hayır" diye cevap verdi Attila. "İmparator Honorius'un bundan elli yıl önce ilk Got akınları sırasında Mediolanum'dan Ravenna'ya neden kaçtığını sanıyorsunuz? Sadece buradaki sivrisinekler yüzünden! Evet, başlarınızı salladığınızı görüyorum, fakat gerçek böyle! O küçük canavarlar vücutlarında yaz sıcağının ölümünü taşıyorlar... Tiber kıyısında kurulu olan Roma'yı kuşatan Alarich ve Vizigotları da onlardan ölesiye korkuyorlardı."

Attila dişlerini sıkarak yurdun içinde sert adımlarla bir ileri, bir geri dolanmaya başladı. "Bataklıklar, Padus'un ne yapacağı belli olmayan suları ve tahkim edilmiş yeni surlar - atların sırtında savaşan ve kazanan savaşçılar için hiç de uygun değil! Zaten imkânı olan herkes malını mülkünü yanına alarak imparatorun peşinden Roma'ya gitti!"

"O halde nereye gidiyoruz?" diye sordu Onegesios.

"Patavia'ya sadece otuz mil var. Roma'dan bir karşı saldırıyla karşılaşmadığımız takdirde, orada ikiye ayrılacağız. Birkaç akıncı birliği Alpleri yağmalayabilir. Yeteri kadar ganimet topladıktan sonra da tekrar Mediolanum'da buluşuruz."

"Peki sen ne tarafa gideceksin?"

"Güneye" dedi Attila ve bir an duraksadı. "*Via Aemilia* üzerindeki altın ticaret şehirleri boyunca ilerlemek istiyorum."

"Yakıp yıkacak mısın, yoksa ganimet mi toplayacaksın?" diye sordu Onegesios gülümseyerek.

"Bu sadece ve sadece o şehirlerde oturan insanlara bağlı. Bizi uysal bir şekilde ve cömert hediyelerle karşılayacak olurlarsa, onlara kendi lejyonerlerinin pek çoğundan daha yumuşak davranırız."

"Peki ya tanrılanna ve yüksek duvarlarına fazla güvenecek olurlarsa?"

"O zaman iki ihtimal var: Ya onları altınlarına ve kadınlarına el koyarak, fidye için tutsak ederek, en iyi zanaatkârlarını köle yaparak, sonra da şehirlerini yakarak cezalandıracağız..."

"İkinci ihtimal nedir?"

"... ya da yine aynı şekilde altınlarına, kadınlarına ve zanaatkârlarına el koyacak, fakat resmî yapıları, evleri ve kulübeleri esirgeyeceğiz..."

"Halkın geri kalan kısmı ne olacak peki?"

Attila Onegesios'a iyice yaklaşarak tam önünde durdu ve onu tepeden tımağa süzdü. Dudaklarının son kenan hafifçe seğiriyordu. "Geri kalanlar mı?" diye sordu sonra. "Hangi geri kalanlardan söz ediyorsun?"

Büyük Kağan birçok kez toplanan ganimetin hastalar ve yaralılarla birlikte dört tekerlekli sağlam arabalara yüklenerek, en az iki akıncı birliği eşliğinde Tuna'ya geri götürülmesini emretmek zorunda kalmıştı. İşe yarar zanaatkârlan, akrabaları tarafından fidye ödenmesi muhtemel olan aileleri, köle veya yatak arkadaşı olarak kullanmak üzere çok sayıda genç kızı da yanlarında götürüyorlardı...

Fetih, çığlık, ganimet ve tecavüz dolu gecelerin yanı sıra, Hun ordusunda öyle saatler de yaşanıyordu ki, Attila bataklılardan sadece salgın hastalıkların değil, *Imperium Romanum*'un on yüz yıllık birikiminin de yayıldığını düşünür gibi oluyordu. Savaş meclisinde taaruz ve kuşatmayla değil, bilakis hak, hukuk ve Roma yasalarıyla ilgili konuşmaların yapılmasını, hatta kendisinin de bunlara iştirak etmesini, ancak böyle açıklayabiliyordu.

"Bir an için tecavüze uğrayan bir kadının kendisine tecavüz eden adamı isterse ölümle cezalandırabilmesine, ya da isterse onunla evlenebilmesine imkân tanıyan bir yasa bu-

lunduğunu farz edelim!" dedi Attila. Tüm sefer boyunca Scottas'ın yüzünün ne kadar asık ve donuk olduğunu fark etmişti. Onun kara düşüncelerini biraz olsun dağıtabilmek istiyordu. "Bir adam aynı gece zarfında iki kadına tecavüz eder, kadınlardan biri onun ölümünü, diğeri de kendisiyle evlenmesini talep ederse, Roma hukuku bu işe nasıl bir çare bulur?"

Scottas üzgün gözlerle ona baktı.

"Bu aynı çocuk üzerinde hak iddia eden iki ailenin o aptalca hikâyesine benziyor" diye karşılık verdi isteksiz bir şekilde.

"Gerçekten de cevap veremeyecek kadar kötü durumda mısın?" diye sordu Attila. "Ben olsam onu önce evlendirir, sonra da öldürtürdüm. O zaman ikisinin de isteği yerine gelmiş olurdu!"

"Ne yazık ki neşelenecek durumda değilim" dedi Scottas acı içinde. "Bu kadar çok kan görmeye dayanamıyorum..."

Attila ona uzun uzun baktı.

"Uzun yıllar boyunca benim sadık bir dostum oldun" dedi sonra.

"En güçlüler bile günün birinde zamana mağlup düşerler!"

Attila o gece hâlâ en eski ve sadık yoldaşı olan Greka'nın yanına gitti. Scottas o geceyi atlatamamıştı. Güneşin batışıyla doğuşu arasında geçen süre içinde ölen yüz kişiden biri de oydu...

Hunların Büyük Kağanı artık vahşî at koşularına, fetih çığlıklarına ve ganimetin sayılmasına katılmıyordu. Bu arada giderek daha fazla sayıda Got hastalanmaya başlamıştı. Zaten hiçbir zaman yeterince dirençli olamamışlardı. Attila buna yüz yıllarca süren sert ve soğuk bozkır yaşamının yokluğunun sebep olduğunu düşünüyordu.

Serin sonbahar günlerinde, Padus Ovası'nın batıya doğ-

ru hafifçe yükseldiği bölgeden, Alp Dağları'nın güney kısmını ve Yukarı İtalya'nın batı kesimlerini görebiliyorlardı. Bu seferin son şehri Ticinum olacaktı. *Via Aemilia* üzerindeki çok sayıda yolun birleştiği bu düğüm noktası, Ticinus Nehri'nin sol kenarında kurulmuştu. Şehrin limanından ayrılan bir geminin Padus üzerinden *Mare Hadriaticum* ile Ravenna'ya ulaşması mümkündü. Attila şehrin yakılıp yıkılmamasını emretti. Romalı hükümdarların burada nasıl yaşadıklarını görmek istiyordu.

Fakat şehre girer girmez buraya kendisinden önce çok daha güçlü bir hükümdarın ayak basmış olduğunu anladı. Sokaklardaki derin sessizliğin ve duvarlardaki olağanüstü güzellikteki fresklerin onu aldatmaları mümkün değildi. Bu şehir, ölümcül elleriyle onları okşamak için, kollarını açmış bekliyordu...

"Geri!" diye haykırdı Büyük Kağan var gücüyle. Görünmez tehlikenin farkına diğerlerinin tümünden daha çabuk varmıştı. "Çabuk geri dönün! Herkes kireç üzerinde yürüsün!"

Şehirde korkunç bir salgın hüküm sürüyordu.

Kaçarcasına kuzeye doğru ilerlemeye başlamışlardı. Buna rağmen Attila'nın emri altındaki kavimler kafilesi atlı ve yaya savaşçılardan oluşan büyük bir hayvan gibi bir çayırdan diğerine otlayarak gidiyordu. İnsanlar ve hayvanlar her gün inanılmaz miktarda ete, tahıla, yeşilliğe ve içilebilecek her türlü sıvıya ihtiyaç duyuyorlardı. Büyük ve ağır arabaları içinse yolda buldukları ve gözlerine değerli görünen tüm nesneleri dolduruyorlardı. Özellikle de altın ışıltısına sahip olanları...

Mediolanum da kısa zamanda Hunların eline düştü. İlk atlılar şehrin surlarına ulaştıkları zaman, tüm kapıların ardına dek açık olduğunu gördüler. Bunu yapmalarının sebebi ise Attila ve ordusunu dostça karşılamak değildi; tam aksine,

arkalarına bile bakmadan şehirden kaçan insanlardan hiçbirinin aklına kapıları çekmek gelmemişti!

Attila bu eski imparatorluk başkentine girdiği zaman, kendisini bir yıl önce Reims'teymiş gibi hissetti. Kimse sokakların kenarlarına yığılmamıştı ve kimse forumun taşları üzerinde diz çökerek kendisine yalvarmıyordu. Ortalıkta kaçamayacak denli yaşlı veya genç birkaç kadın, erkek veya çocuk dışında, sadece korku duygusu nedir bilmeyen budalalar vardı. Hatta birkaç kötürüm dilenci çarpık suratlarıyla gülümseyerek, pençeye dönüşmüş ellerini Attila'ya doğru uzatıyor, ondan kendilerine yardım etmesini istiyorlardı.

Attila'nın küçük bir el hareketiyle onları durdurmasına kadar, savaşçılar bu adamlara temiz bir sopa çektiler. Az sonra atlılar çınlayan nal sesleriyle imparatorluk sarayının ilk büyük iç avlusuna ulaştılar. Attila buradaki binaların Ravenna'da gördüklerinden daha büyük olduğunu düşündü. Sonra birkaç kez avluyu dolaştılar. İçlerinden birkaçı atlarını geniş basamaklı merdivenlere doğru sürdüler ve sarayın içine girdiler.

Ancak Attila atından indiği zaman hepsi geri geldi. Büyük Kağan kılıcının kayışını sıktı ve havanın çok sıcak olmasına rağmen, sadece kenarlarında kürk bulunan hafif kraliyet pelerinlerinden birisinin omuzlarına konmasına izin verdi.

Sonra da yanında danışmanları ve yüksek rütbeli komutanları bulunduğu halde sarayı dolaşmaya başladı. Oğulları İlek ile Dengizik'in yanı sıra, Laudarich ve Scottas'ın yokluğunu ne kadar hissettiğini kimseye belli etmiyordu. Tüm duvarlar değerli halılar ve gösterişli tablolarla kaplıydı. Attila gözünün ucuyla bile bakmadan onların önünden geçerken, en büyüklerden bir tanesinin önünde ansızın duruverdi. Tabloya bir süre baktı, sonra da yere tükürerek başını salladı.

"Romalılar böyle işte!" dedi yanındakilere. "Doğu ve Batı Roma imparatorları bir tahtın üzerinde oturuyor, biz barbarlar da ayaklarının dibinde sürünüyoruz..."

Sözlerini bitirdikten sonra adamlarının öfkeli bağırışlarının dinmesini bekledi. "Bu tablo yeniden yapılsın!" dedi sonra. "İmparatorluk için bu koca yalanın resmini yapan ustalar, bu kez gerçeği tasvir etsinler! Büyük Kağan olarak ben bir tahtın üzerinde oturuyorum, iki Roma'nın imparatorları da ayaklarımın dibine altın dolu vergi keselerini yığıyorlar..."

Attila'nın etrafındakiler kılıçlarını kınlarına vurarak sevinç çığlıkları attılar.

Sonra da hep birlikte sarayın diğer yüksek tavanlı salonlarını gezmeye başladılar. Uzun zamandan beri hiç bu kadar neşeli ve coşkulu olmamışlardı.

Hemen aynı akşam Roma sarayının büyük bahçesinde düzenledikleri görkemli zafer şöleninde, Büyük Kağan danışmanlarına bundan sonra yapmak istediklerine dair düşüncelerini anlattı. Neredeyse her zamanki gibi ağzına çorba ve sebze yemekleri koymamış, sadece birkaç parça et kızartmasıyla yetinmişti.

"Bundan sonraki hedefim ancak Roma olabilir!"

"Geiserich'ten önce mi davranacaksın?" diye sordu Orestes gülerek. "Bu şehir de daha öncekiler gibi senin kudretine asla karşı koyamaz. Ne var ki Kral Alarich'in kaderini düşünmekten de kendimi bir türlü alıkoyamıyorum. Roma'yı fethetmeyi başarmış olmasına rağmen, şehrin üzerine çökmüş olan korkunç lanet, eninde sonunda onun işini bitirdi.

Attila dudaklarını büzdü. Orestes'in Romalılardan da ince konuşmak istemesine dayanamıyordu. Kendisi de Hunların diğer bozkır kağanlarından farklı davranıyor ve konuşuyordu. Buna rağmen hâlâ onlardan biriydi ve her zaman onlardan biri olarak kalacaktı.

"Vizigot kralının ölümü üzerine anlatılan o esrarengiz hikâyelerin hiçbirine inanmıyorum" dedi aradan geçen bunca yıldan sonra ilk kez olarak. "Bana kalırsa onu kayınbiraderi Athawulf öldürtmüştür. Hem de o soylu fahişe Galla Placidia'dan aldığı zehirle..."

"Çok keyifsizsin" dedi Orestes. "Başarıların sanki artık seni tatmin etmiyor!"

"Sadece İtalya bataklıklarının neler yapabileceğini düşünüyorum" diye homurdandı Büyük Kağan. "Yıllardan beri kendi kendime sorup dururum: Zaten sorunları kendi başından aşkın olan bir kavim, neden sırf ölü bir kralın gömüldüğü yer belli olmasın diye koca bir nehrin yatağını değiştirip, büyük bir bölgeyi sular altında bıraksın ki? Cermenlerin hiçbir geleneği böyle bir şeyi emretmiyor!"

"Pek çok kişi böyle yapıldığına şahitlik edebilir!" dedi yanındaki adam.

"Bana kalırsa bunu sadece kralın cesedinin kimse tarafından asla bulunmaması için yaptılar. Katiller kendilerini ele vermek istemiyorlardı..."

Attila bir hafta daha Mediolanum civarında kalmak, sonra da Alplerin etekleri boyunca Bergamum, Brexia, Verona ve Vicentia üzerinden doğuya doğru ilerlemek istiyordu. Roma'dan yola çıkan bir heyetin kendisine doğru yaklaşmakta olduğunu duymuştu, fakat bu kez de gelen haberler oldukça çelişkiliydi. Gerçi Attila bu meseleye fazla önem vermiyordu. İmparatorun veya Aetius'un kendisinden bir ricaları varsa, diledikleri zaman heyet göndermekte serbesttiler...

Gerçekten de bir müddet sonra ulaklar ona resmi bir davetiye getirdiler. Romalılar onunla Attila'nın şimdiye kadar ismini duymamış olduğu tarafsız bir bölgede görüşmek istiyorlardı.

"Şehirlerine sadece onlarla görüşmek için asla gitmeyeceğimi anlaşılan nihayet kavramışlar" diye sırıttı Attila bu görüşmeyi ve gününü kimin planladığını öğrendiği zaman.

"İyi o halde" dedi sonra. "Garda Gölü'nün yakınındaki Mincio Nehri'ne gidelim bakalım! Fakat ordunun ana gövdesi planlandığı gibi Bergamum ve Brexia'yı vakit geçirmeden fethetsin!"

Hunlar ve Kral Meclisi üyeleri, aradan üç gün geçtikten sonra, iki yıl önce Batı Roma konsülü, böylece de tam bir yıl için imparatordan sonra en önemli Romalı olan adamla buluştular.

Gennadius Avienus, Hunların neye önem verdiklerini bildiği için, onları zengin ve soylu ziynetlerle süslenmiş değerli bir atın üzerinde karşılamıştı. Onlara öncelikli olarak imparatorun selamını iletmiş ve yanında duran Ebedî Şehrin eski valisi Trigetius'u müzakere başkanı olarak tanıtmıştı. Trigetius'un son derece huzursuz ve sinirli olduğu her halinden belliydi. Attila, bu adamın kendisi hakkında çok şey duymuş olduğunu ilk bakışta anlamıştı. Nefret ve lanet dolu yalanlar, gözünü kör etmiş olmalıydı...

Heyetteki üçüncü soylu kişi, Piskopos Leo'nun ta kendisiydi. Attila önce diğerlerini selamladı, fakat derhal Ebedî Şehir'deki kırk beş diğer piskoposu kendisini *Papa* sanıyla çağırmaya zorlayan bu adamla konuşmaya başladı.

Attila için iki cins Hıristiyan başrahibi vardı: Sofu körler ve dışarıya karşı sofu görünen akıllılar. Leo hakkında anlatılanlar doğruysa, bu adam *Imperium Romanum*'da yaşayan tüm piskoposların hepsinden kıyas kabul etmeyecek kadar fazla akıllıydı.

Ve aynı zamanda da en tehlikelisi!

Görüşmeye katılanların tümü, içgüdüsel olarak bu karşı-

laşmanın ne büyük bir öneme sahip olduğunu anlamışlardı. Roma'nın soylu ve ışıltılı heyeti, bin yıllık imparatorluğun tüm heybet ve görkemini Mincio Nehri'nin yanına taşımıştı. Attila'nın Roma'da bizzat yaşadığı kıtlık yılları, geride en küçük bir iz kalmayacak şekilde anılardan ve belgelerden silinmişti.

Güneşin altında ışıl ışıl parlayan çok sayıda görkemli ipek çadırın arasına, ellerinde altın yaldızlı Roma kartalları ve standartları taşıyan güçlü-kuvvetli Cermen savaşçıları yerleştirilmişti. Şatafatlı tören üniformalarına bürünmüş subayların ve beyaz ipek elbiseli rahiplerin sayısı da hiç az sayılmazdı. Attila bir an için bu insanların buraya özel olarak getirilmiş ve yine özel olarak hazırlanmış kostümlere büründürülmüş tiyatro oyuncuları olabileceği şüphesine kapıldı. Arka planda da silahlı muhafızlar, müzisyenler ve çok sayıda hafif giyimli köle göze çarpıyordu. Köleler yemeklerin hazırlanması ve içki servisiyle meşguldüler.

"Her şeyden önce size bir şartımı bildireceğim" dedi Hunların Büyük Kağanı. Trigetius sert bir tokat yemiş gibi sarsıldı, fakat Gennadius Avienus ve Leo başlarını salladılar.

"Roma'nın kölelerinin veya tutsaklarının bana hizmet etmesini istemiyorum!"

Üç Roma elçisinin yüzlerinde bir an için büyük bir şaşkınlık ifadesi belirdi, fakat sonra Trigetius bastırmakta güçlük çektiği bir iniltiyle parmaklarını şıklattı. Yardımcılarının ve memurlarının yarım düzine kadarı koşarak yanına geldiler. Eski Roma valisi heyecanla onların kulaklarına bir şeyler fısıldadı, sonra da elini yelpaze gibi sallayarak eski yerlerine gönderdi.

Bu arada cilalanmış beyaz mermerden yapılma büyük bir sofranın etrafına oturmuşlardı. Başlarının üstünde yeşil ve turuncu ışıltılar saçan bir güneşlik vardı. Balmumundan ya-

pılmış yunuslar, orman hayvanları, tavus kuşları ve sülünler, rengârenk çiçeklerin arasında boy gösteriyorlardı. Sofrada oturan herkesin önüne, içinde meyveler, hamur işleri ve çeşitli tatlılar bulunan tabaklar yerleştirilmişti. Attila bunların hepsini elinin tersiyle kenara itti. Bunların sofraya sadece gösteriş maksadıyla yerleştirildiğinin farkındaydı. Yaban hayvanlarının etini eyerinin altında yumuşatan bir barbar olan kendisini, akılları sıra çok eskiye dayanan yemek kültürleriyle etkileyebileceklerini sanıyorlardı.

"Ne yazık ki bir *triclinium* için sayımız çok fazla" dedi Attila alaycı bir sesle. Bu şekilde onların sahneledikleri oyundan etkilenmediğini de belirtmiş oluyordu. Bu masanın üç tarafına o üç meşhur sedir yerleştirilmiş olsaydı bile, yine de samimi bir yemek için sayıları en üst sınırdan bile kat kat fazlaydı. Bu nedenle Attila onlara kendi usulünce cevap vererek belindeki kemerin tokasını çözdü, altın ve elmaslarla süslü, zümrüt kakmalı kılıcını çıkardı, sonra da çaprazlamasına masanın üzerine koydu.

"Başlayın bakalım!"

Yapılması gerekeni ilk kavrayan piskopos oldu.

"Tüm batı dünyasında *Baba* olarak tanınıyorsun - hatta Gotlar sana neredeyse sevgi dolu bir şekilde *Babacık* diyorlar" diye söze başladı piskopos dostça bir sesle. Attila ise sert bir el hareketiyle onu susturdu.

"O sadece aptalca bir şakaydı" dedi ona. "Rehine olduğum zamanlarda sık sık canımı sıkan bir alay..."

"Artık kendi deyiminle canını sıkan bu alayla tanınıyorsun... Hun ordularının, Gotların, Gepidlerin ve Tuna'nın doğusunda yaşayan pek çok kavmin babası."

"Bütün bunları bana sebepsiz yere söylemediğine eminim..."

"Bir Roma generali için en büyük şeref *Patricius Romano-*

rum - Romalıların Babası unvanına sahip olmaktır. Bunun ötesinde biz en yüce varlığımızı Kralların Kralı, Göğün ve Yerin Hükümdarı ve Tanrı Baba olarak adlandırırız. Ben onun en yüksek hizmetkârı ve tüm inananların babasıyım. Ve sen, Büyük Kağan Attila, kendi halkların için bir *Papa* ve *Patricius*'sun! Tüm çocuklarının sorumluluklarını - onların günahlarını ve kefaretlerini, altınlarını ve paralarını, suçlarını ve cezalarını, şarkılarını ve kamp ateşlerini üstlenmesi gereken bir baba..."

"Onlar genelde sadece canları ne isterse onu yapıyorlar" dedi Attila. "Ben belki pek çoğu için bir tanrı olabilirim, fakat kesinlikle bir imparator değilim! Bizim bir bölüğümüzün başında bulunan lider, sizdeki bir *magister militum*'dan çok daha fazla yetkiye sahiptir!"

"Bu da aramızdaki farklılıklardan biri" dedi piskopos.

"Adamlarımın yaptıklarını mı kastetmek istiyorsun?"

"Sana bazı açıklamalarda bulunmama izin ver" dedi piskopos sakin bir sesle. Aslında her ikisi de ağızlarından çıkan kelimelerden çok daha farklı şeyler söylediklerini biliyorlardı. "Ben bir Hun kağanının bir piskopostan daha az kudrete veya yetkiye sahip olduğunu sanmıyorum. Bizde oğullar babalarının sözünden asla çıkmazlar!"

"Şimdi ne diyeceğini tahmin edebiliyorum sanırım" dedi Attila ve gülümsedi. "Bana elli yaşında, büyük bir eve, bir kadına ve çocuklara sahip, fakat babası izin vermediği için, kendi başına hiçbir önemli karar veremeyen bir adamdan söz edeceksin..."

"Yasalarımızı biliyorsun..."

"Roma yasalarına göre bir konsülün bile babasının izni olmadan borç para alamayacağını dahi biliyorum..." Attila arkasına yaslanarak hafifçe gülümsedi, fakat gözleri hâlâ çok sertti. "Dinleyin beni, işgal ettikleri makamlar bile babaları

tarafından satın alınmış olan Romalılar... bu size çok barbarca gelse bile... bilin ki... kendi rızalarıyla peşimden gelen tüm erkekler ve kadınlar, üzerlerindeki baba baskısından kurtulmuşlardır..."

Attila sözlerini bitirince Romalıları teker teker ve neredeyse acıma dolu gözlerle süzdü: "Sanırım sizde buna *Emancipare* adı veriliyor!"

Piskopos Leo, Attila'nın beklediğinden çok daha farklı olduğunu ancak şimdi kavramaya başlamıştı. Hatipleri gibi laf cambazlıklarıyla birbirlerine saldırmaya devam ettikleri takdirde, bu işin sonunun iyi gelmeyeceğinin de farkındaydı.

"Seninle sadece bir kez yalnız konuşabilmeme müsaade eder misin acaba?" diye sordu boğuk bir sesle.

"Burada bulunan diğer insanların görmemesi veya duymaması gereken ne olabilir ki?"

Tam o anda Leo ayağa kalktı, geriye doğru birkaç adım attı ve elbisesinin önünü açtı. Attila onun bacaklarının kan içinde olduğunu ve dizlerinde kabuk bağlamaya yüz tutmuş yaralar bulunduğunu gördü. Piskopos ellerini birbirine kavuşturdu, bir mezmur mırıldanmaya başladı ve yavaşça Hun kağanının önünde diz çöktü.

Attila dişlerini sıktı. Küstahlıkla şaman büyücülüğü karışımı bu tür gösterilerden hiç hoşlanmıyordu.

"Ayağa kalk!" diye emretti ona itiraz kabul etmez bir sesle. Leo önünde iki seçenek bulunduğunu hemen o anda kavramıştı. Hun kağanının önünde secde edip toprağı öpmeye devam ettiği takdirde, sırtına saplanacak bir Hun hançeri tarafından şehit edilmesi, bunun sonucu da genç Roma kilisesi tarafından aziz olarak anılması işten bile değildi.

Diğer seçenek ise daha zor olanıydı, çünkü bu sefer ayağa kalkmak ve kendisinden çok daha kudretli adamları yerin dibine batırmış olan bir hükümdarın gözlerine bakmak zorundaydı.

Leo, daha fazla cesaret isteyen ikinci yolu seçmeyi tercih etti. Ayağa kalktı, belindeki kemeri sıkıştırdı ve bakışlarını doğruca Hunların Büyük Kağanı'nın gözlerinin içine çevirdi. Saniyeler saniyeleri, bakışlar bakışları kovalıyordu. Kudretleri birbirleriyle mukayese bile edilemeyecek olan bu iki adam, tüm kılıçlardan ve büyülerden daha keskin ve sert olan bakışları aracılığıyla birbirleriyle savaşmaya başladılar. Birbirlerine kıyasıya saldırdıkları, etlerini parça parça doğradıkları, fakat kanlarının bir tek damlasını bile akıtmadıkları bu savaş uzadıkça, Hunların Büyük Kağanı ve Hıristiyanların ruhanî lideri bu işten daha da zevk almaya başlamışlardı. Attıkları sessiz çığlıkları onlardan başka kimse duymuyordu.

Attila yaşamında ilk olarak kendisine eşdeğerde, neredeyse sevilesi bir rakip bulmuştu. Ruga, Bleda, hatta Aetius bile onunla gerçek bir rekabet içine girecek kapasitede değillerdi, oysa gizemli, dünya dışı bir ruh krallığının vekili olan bu adam... Bu adamın tanrısı, diğerlerinin tümünden daha güçlü olduğunu iddia ediyordu. Kendisini çırılçıplak, en küçük bir direniş göstermeden düşmanlarına teslim eden, Kutsal Ruh adı verilen bir öze sahip olan oğlunun da...

"Evet?" diye sordu Attila. Romalı Leo'nun yüzünde en küçük bir kas bile oynamıyordu. Sadece yanına sarkıttığı sol kolunun baş parmağı hafifçe seğiriyordu, o kadar. Hunların Büyük Kağanı bunu gördü ve anladı.

"Ya yoluma devam edecek olursam?"

Başparmak tekrar seğirdi, bu kez daha kuvvetli bir şekilde. Attila başını yana eğdi. "Kendini güvende hissediyorsun, değil mi?"

"İstiyorsan öldür beni!"

"Bunu yapsam dahi elime ne geçecek?"

"Bu yüzden sana bir teklif yapmaya cüret ediyorum."

"Peki benden... benden gerçekten istediğin nedir?"

"Hun, Got ve Gepidlerden oluşan orduna, tüm köleleri, yardımcı kavimleri, kısacası her şeyiyle birlikte, hiç vakit kaybetmeden, daha bugün geri dönüş emrini vermeni istiyorum."

"Demek bunu istiyorsun?"

"Evet, bunu istiyorum."

"Bu bir emir mi?"

"Hayır..." Leo ve Attila bir kez daha birbirlerinin gözlerine baktılar. Ve aradan sonsuzluk kadar uzun bir saniye geçtikten sonra, Leo her şeyi kazanmak için bu güç gösterisini kaybetmeyi göze aldı: "Senden rica ediyorum... efendim Jesus Christus adına!"

Bundan sonraki görüşmeler daha az ve öz geçti. Attila, güneye ve Roma üzerine yürümekten vazgeçti. Buna karşılık imparatorluğun konsulü, Roma valisi ve Papa, ona Kuzey İtalya'yı teklif etmişlerdi.

"Canının istediği tüm şehirlere girebilir ve istediğin gibi yağmalayabilirsin" dedi Tregetius dramatik bir şekilde.

"Altınların ve hayvanların tümü bize ait olacak!"

"Hepsi sizin..."

"Kiliseler ve manastırlar da..."

"Onlar için dua edeceğim" dedi Papa. Bu cevap üzerine Hunların Büyük Kağanı, *Imperium Romanum*'da yaşayan tüm Hıristiyanların ruhanî liderine düşünceli gözlerle baktı. Bu adamı Roma imparatorlarından, güçlü hadımlarından ve askerî komutanlarından ayıran gerçek özellik neydi? Nasıl oluyor da aynı anda hem yumuşak ve şefkatli, hem de sert ve eğilmez biri olabiliyordu? Sadece Roma'yı kurtarabilmek için, imparatorluğun merkez bölgesinin tam yarısını nasıl gözden çıkarabiliyordu?

"Bir sorum daha var" dedi Attila sonunda. "Flavius Aetius neden sizinle birlikte gelmedi?"

Papa Leon anlamlı bir şekilde güldü.

"Bunun sebebini kim senden daha iyi bilebilir" dedi sonra neredeyse dostça bir ifadeyle. "Çünkü onun devri artık kapandı!"

Attila başını salladı. Bu ifadeyle neyin kast edilmek istendiğini sadece kendisi ve Roma'dan gelen adam biliyordu. Görüşmelerin geri kalan ayrıntılarını danışmanlarına havale etti. İki gün sonra tüm anlaşmalar imzalanmıştı. Roma heyeti memnun bir şekilde geri döndü. Hunların Büyük Kağanı da derhal Roma tarafından kendilerine terk edilen bölgelerin yakılıp yıkılması emrini verdi.

Elde edecekleri ganimetle birlikte sağ salim geri dönmek istedikleri takdirde, acele etmeleri gerekiyordu. Hava giderek kötüleşiyordu ve Aquileia kuşatmasında baş gösteren salgın giderek yayılıyordu.

Şehirlerde oturan insanlar, Hunlar gelmeden önce ölüyordu. Çiftçiler hasat yapmıyordu. İnekler artık sağılmadıkları için, korkunç böğürtülerle can veriyorlardı. Çocuklar boş yere kendi dışkıları içinde yatan ebeveynlerini uyandırmaya çalışıyorlardı. Kuzey ve batı yönündeki Alpler, güneydeki üzüm bağları ve Adriyatik Denizi arasında kalan bölgede bulunan her köyün, derenin ve gölcüğün üzerinde dayanılmaz bir koku vardı...

Yukarı İtalya'nın Hun ordusu tarafından yakılıp yıkılması esnasında Doğu Roma birlikleri Tuna'yı aştılar ve Hunların sınır muhafaza birliklerini Attila'nın kendi ülkesinde mağlup ettiler. Batı Romalıların son on yıllar boyunca yaptıklarının aksine, İmparator Markianos imparatorluğun diğer yarısının imdadına yetişti. Attila'yı sadece sırtından vurmakla kalmayıp, en genç ve cesur generalini ona karşı gönderdi. Doğu

Roma ordusunun başındaki bu adamın ismi de, kaderin bir cilvesi olarak, Aetius idi...

Attila'nın korktuğu sonunda başına gelmişti. Hunlar iki ateş arasında kalmışlardı ve sınırlı imkânlara sahiptiler. Hatta Tisza kıyısındaki ana karargâh bile tehdit altındaydı.

Attila son derece öfkeliydi. Ne kadar ağır bir darbe aldığının farkında olduğu için, ısrarla Doğu Romalılardan kendisine Theodosios dönemindeki vergiyi ödemelerini istiyordu. Fakat İmparator Markianos ona boyun eğmedi.

"İsteğinde ısrar ediyorsan bizimle savaşmalısın!"

Hunlar, Aquileia adı verilen salgın yuvasının önünden geçerek doğuya doğru gitmeye cesaret edemediler. Sadece gönüllüleri ganimetten paylarına düşenle birlikte Julius Alplerinin üzerinden gönderiyorlardı. Hızlı atlılar kuzeye doğru ilerlemeye başlamışlardı. Kışın kendisini tüm şiddetiyle hissettirmesinden az önce, kuzeyin zorlu geçitlerini aşmayı başardılar. Noricum eyaleti kendilerine en küçük bir ganimet bile sağlamamıştı. Bir zamanlar kuzeyin en büyük ve zengin şehri olan *Augusta Treviorum*, yağmalanmaya değmeyecek kadar fakir düşmüştü.

Sonradan, Attila tekrar tahta sarayına yerleştiğinde ve soğuk kış rüzgârları ovayı kasıp kavurmaya başladığında, oturup ellerindeki her şeyi saydılar. Salgın hastalığın ve Doğu Roma ile yapılan savaşların sebep olduğu kayıplar göz önünde tutulduğu zaman bile, bu yılın altın ve ganimet bakımından oldukça bereketli geçtiğini anlamaları fazla uzun sürmemişti.

Sonradan saygı dolu *Büyük* unvanını alacak olan Papa Leo'nun, Hunları Roma'yı zapt etmemeleri ve Kuzey İtalya şehirleri ile yetinmeleri konusunda ikna etmeyi başarmasından dolayı, oldukça özel bir yıldı bu. Aynı yılda Aquileia,

Concordia, Altinum ve hatta Patavia'dan kaçan insanlar, Adriyatik Denizi kıyısında kendilerini sonraki saldırılardan koruyacak yeni bir yer buldular. Bu yerin etrafında duvar gibi dağlar veya yarlar değil, sadece su ve denizkulaklarının arasındaki ince kara şeritleri vardı.

Bu insanlar, sığındıkları bu yeni vatanların "Veni etiam" adını verdiler - "Ben de buraya kadar gelmeyi başardım..."

37
Düğün Gecesi

Kış mevsimi izin verir vermez, Dengizik bir kez daha Galya üzerine yürüme emri aldı. Burada salgın hastalık belası yerine, Tuna havzası ve İtalya'nın Hıristiyan başrahiplerinden çok daha mantıklı ve aklı başında piskoposlar vardı.

Attila ve Kral Meclisi, onun yola çıkmasından sonra da, Galya seferinin tatminkâr olmayan sonuçlarının sebepleri üzerinde konuşmaya devam ettiler.

"Dengizik Han'ı yanıma almak yerine, onu İmparator Markianos'un üzerine göndermem bir hataydı" dedi tahta sarayının ortasına kurulan tahtının üzerindeki yastıkların arasına gömülmüş olan Attila. "Onu ve atlılarını yanıma almış olsaydım, Aetius ve müttefiklerine karşı daha başarılı bir sonuç elde edeceğimize hiç şüphe yoktu. Dengizik o Thorismund denen vahşinin işini bir çırpıda bitiriverirdi."

"O takdirde burada neler olacağını unutma!" dedi Orestes uyarırcasına. Attila başını salladı. Orestes'in ses tonu bazen hiç hoşuna gitmiyordu. Üstelik üzerine bir kez daha hakkı olmadığı halde senatör togasını giymişti.

"Dengizik Han'ı Moesia'ya önemli görevlerle gönderdiğimizi unutmuş değilim! Buna rağmen onun eksikliğini hissettiğimizi hatırlatmama müsaade vardır umarım!"

Orestes kıpkırmızı kesildi, başını öne eğdi ve birkaç kez yutkundu.

"İkinci hatamız da Orleans önlerinde çok fazla vakit kaybetmek oldu!" dedi Büyük Kağan.

"Fakat Loire'in güneyinde bu kadar uygun başka bir arazi asla bulamazdık" dedi Onegesios. Kardeşi Scottas'ın ölümünden sonra daha da az ve öz konuşur olmuştu. Duygularını ve düşüncelerini pek az dışa vuruyor, zamanının büyük kısmını hamamının sıcak banyo odalarında geçiriyordu. Eklemlerindeki ağrılar onu her zamankinden daha fazla rahatsız etmeye başlamıştı. "Bana kalırsa ovada kalmamız doğru bir hareketti!"

"Üçüncü hata ise Alan kralıydı!" diye homurdandı Attila.

"Onu ya derhal saf dışı etmeli, ya da aramıza katmalıydık!" dedi Onegesios.

"Neden? Bizim yumuşak karnımız olması için mi?" Attila başını salladı. "Hayır, Sangiban'ın bizim değil, onların saflarında savaşması, çok daha iyi oldu. Fakat önceden... Orleans önlerindeyken... onu Romalıların yanına bırakmasak, daha da iyi olurdu!"

İki ay sonra Dengizik Han hızlı atlarıyla geri dönmüştü. Yanlarında Alanlardan aldıkları altınları getirmişti. Bu altınların miktarı o kadar fazlaydı ki, Dengizik Han'ın hoyrat savaşçıları bile durup dinlenmeden Galya'nın zenginliklerinden söz ediyorlardı.

"Kral Theoderich'in ölümünden sonra bir an önce Tolosa'ya ulaşabimek için Vizigotlar hızla geri çekiliyorlar" diye anlatmaya başladı Dengizik Han. "Fakat önemli tek haber bu değil! Vizigotlar lejyonlara ve Aetius'un dehasına olan güvenlerini kaybetmiş durumdalar! Batı Roma orduları başkomutanının, müttefiklerinin çadırlarına sığınması hiç de akıllıca bir davranış değildi!"

"Böyle bir şey asla hoşa gitmez" diye güldü Attila.

"Bizden daha hızlı olmak istiyorlardı" dedi Dengizik aynı şekilde gülerek. Büyük Kağan'ın hemen hemen tüm danışmanlannın da hazır bulunduğu neşeli bir akşam yemeği yiyorlardı. Dengizik Han, babasının da Aybars Amca'dan büyülü bir toz aldığını düşünmeye başladı, çünkü Büyük Kağan ilk akınından dönen genç bir savaşçı kadar şen şakraktı. "Bizim İtalya'da olduğumuz sırada, onlar da korkaklığının ve ihanetinin bedelini ödetmek üzere Sngiban'ın işini bitiriyorlardı..."

"Bundan sana ne?" diye sırıttı babası. "Nasıl olsa Alanların altınlarını sana bıraktılar, öyle değil mi?"

"Doğru!" dedi Dengizik Han boğuk bir sesle. "Fakat savaşmadan ve kan dökmeden altına sahip olmanın... fazla bir anlamı var mı?"

Aybars Amca derin derin iç çekti.

"Bir Got'un kellesini Konstantinopolis sarayına kadar götüren ilk Hun kağanı olan büyük babası... *Talihi Açık* Uldız Han kadar dik kafalı!"

Büyük Kağan bu aralar artık sadece Onegesios, Berichos, Kral Ardaich, Orestes ve kendisine kavimlerin yükselişleri ve çöküşleri hakkında bir şeyler anlatabilecek olan adamlarla sohbet ediyordu. Hakimiyet alanı içinde yaşayan hiç kimse onun Batı ve Doğu Roma imparatorlarıyla en azından aynı değerde olduğundan, hatta her açıdan onlardan daha üstün olduğundan şüphe etmiyordu.

İster bir imparator, ister bir tanrı olsun - kartallar ve cinler ona kayıtsız şartsız boyun eğiyorlardı!

"Bir zamanlar Mısır, Yunan ve Pers kavimleri de dünyaya boyun eğdirmişlerdi" dedi Attila uzun kış sohbetlerinin birinde. Tüm yıl boyunca yurtlarından birinde oturmayı tercih etmişti. Tahta sarayının soğuk salonları yerine keçe yurdun

keyif verici sıcaklığında yaşamak, onu son derece mutlu ediyordu. Gündüzleri, sarayının taht odasında oturduğu zamanlarda, yaşlı şamandan kendisine sıcak bitki çayı getirmesini istiyordu. Bu çayların içine genellikle *Laudanum* katılmış oluyordu.

Attila geniş tahtının üzerine kuruldu, bacaklarını altına alarak sırtını arkaya yasladı, sonra da sıcak içecekten büyük bir yudum içti.

"Altın Boynuz kıyılarında Yunan uygarlığının mirasçısı olmakla övünen o gevezeler, günlerini şatafatlı törenler yapmakla harcıyorlar" dedi düşünceli bir tavırla, fakat sesinde aşağılayıcı bir ton yoktu.

"Evet, onları ben de bilirim" dedi Onegesios hafifçe gülerek. "İpek elbiselere ve tepeden tırnağa altın ziynetlere bürünmüş olan yüksek şahsiyetler, görkem ve haşmetle saray koridorlarında salınıp dururlar. Yunan müzisyenlerinin nağmelerine kulak verir, dansözleri ve hokkabazları hayranlıkla seyreder, Yeşil ve Mavi partiler adına o veya bu arabacının kazanması için dua ederler. Rüşvet, büyü ve her türden alçaklık, alışkanlıkları haline gelmiştir."

Attila da sarayında bozkır kavimlerinin gelenekleriyle yakından uzaktan ilgisi bulunmayan birtakım örf ve adetlerin ortaya çıktığının farkındaydı. Yanında olabildiğince az refakatçi eşliğinde uzun at gezintileri yapmak, sadece ayıların, kurtların, tavşanların ve geyiklerin izleri görününceye kadar uzaklara gitmek ihtiyacını, belki de bu yüzden giderek daha fazla hissediyordu.

Torunlarına daha fazla vakit ayırmak, onlara bir tilkinin veya geyiğin üzerine taş gibi düşmeden önce, kral kartalının ne kadar yükselebileceğini göstermek istiyordu. Gülümseyerek bir kurt sürüsünün avlanma taktiğini düşündü. Yetişkin kurtlar avlarını yaraladıktan sonra üzerine genç kurtları

salıyor, bir yandan onların avlanma becerilerini artırırken, bir yandan da kendilerini fazla yormadan hayvanın kan kaybından bitap düşmesini bekliyorlardı. Kara Hunlar da onlarla neredeyse aynı taktiği kullanarak *Imperium Romanum*'un sınırlarına ulaşmış, yardımcı kavimlerini lejyonların üzerine gönderdikten sonra ölümcül darbeyi vurarak işlerini bitirmişlerdi.

Aradan ne kadar zaman geçmişti? Oğulları ve torunlar, atlarını ve kartallarını daha ne kadar düşman üzerine süreceklerdi? Yoksa imparatorluğun iki yarısı gibi, kendi sonları da mı geliyordu?

Yarım yüzyıllık bir korkaklık ve kaçış döneminden sonra, batı imparatoru bataklıkların ardından Roma'ya geri dönmüştü. Fakat bu trajik bir sonun cılız bir kıvılcımından başka bir şey değildi. Defne dalı tacını batıda Cermenler taşıyacaktı. Kılıçlarını kınlarından çıkarmışlardı bile.

Konstantinopolis'in durumu nasıldı peki? İmparatorluğun bu doğu yarısı tüm on yıllar boyunca onlara hem son derece yakın, hem de kapalı ve gizemli kalmıştı.

"Doğu Roma yönetimi kendilerine yeni unvan arayışları içinde her türlü utanmazlık sınırını aşıyorlar" dedi Attila düşünceli bir tavırla ve daha çok kendi kendine konuşarak. "Orada herkes herkesi sömürmeye çalışıyor... ve herkes de bunun farkında!"

Onegesios başka bir köşedeki yastıkların arasına gömülmüştü. Son derece yorgun bir hali vardı. O da sıcak çayından bir yudum aldı ve şöyle dedi: "Batıya yaşlı ve güçten düşmüş bir lejyoner gözüyle bakacak olursan, doğunun bir hadım veya aptal bir kadın gibi kibirli olduğunu düşünebilirsin..."

"İmparator Markianos bir kadından başka her şeydir!"

"Sadece Roma memurlarının kendilerini her şeyden da-

ha önemli gören yaşlılar gibi davrandıklarını söylemek istemiştim" diye karşılık verdi Onegesios. "Onlar korkak, bir kadın kadar yumuşak, genellikle çabuk alınan, garazkâr, kinci ve haindirler; fakat bunların hepsini edebî laf kalabalıklarının ardına saklamayı gayet iyi başarırlar."

"Ben dudaklarındaki gülümsemenin ardında bir leşin içindeki kurtlar kadar iğrenç duygular taşıyan başkalarını da tanıyorum" diye homurdandı Attila. "Ne dersin, yüzümüzü doğuya çevirip, o aşağılık kalabalığı Karadeniz'in sularında boğalım mı?"

"Bosporus'un suları da olur" diye karşılık verdi Onegesios gülerek. "Neden Pontus'a kadar zahmet etmek istiyorsun?"

Attila başını salladı. "Bunu düşünelim" dedi yavaşça. "Yapmak istediğim başka bir şey daha var."

"Özel bir şey mi?"

"Bir kez daha evlenmek istiyorum."

"Hildiko'yla mı?"

"Evet" dedi Attila. "Fakat ben açıklayana kadar bu konuda tek kelime etmek yok!"

Sonraki haftalar boyunca Attila resmî işlerle giderek daha az ilgilenmeye başladı. Yıllar boyunca daha sık bir şekilde tahta sarayının etrafına kümelenmiş olan yurtları da olabildiğince geriye çektirdi.

"Burasının bir şehre dönüşmesini istemiyorum" dedi yalancı bir öfkeyle. Sarayının önünde büyük bir meydan oluşturmak istiyordu. Tam ortada duran iyi bir okçunun tüm gayretine rağmen okunu tahta saraya ulaştırmayı başaramayacağı büyüklükte bir meydan..."

"Ordugâhına uzun süreden beri *Transilvanya'nın Orman Şehri* adı veriliyor" dedi İrnek.

"Bazıları da *Tahta Roma* diyor" dedi Greka. Son zaman-

larda kocasının yanında daha sık görünmeye başlamıştı. Söylentilere göre Attila'nın tekrar yurda taşınmasını sağlayan ondan başkası değildi.

Attila ise bu konudaki soruları cevapsız bırakıyordu.

Bu arada gerçekten kağanlara yaraşır, son derece görkemli ve gösterişli yeni bir yurdun inşasına da başlanmıştı. Yüzlerce keçe ustası, halatçı ve marangoz, güneşin doğuşundan batışına kadar yeni güneşliklerin ve rüzgârlıkların yapımında çalışıyordu. Kadınların yurtlarında örtüler ve yastıklar dikiliyor, yün ve ipek halılar dokunuyordu. *Imperium Romanum*'un dört bir köşesinden, şarktan ve İspanya'dan bu iş için değerli kumaşlar, boyalar ve ipek getirtiliyordu.

Bosporus ve Karadeniz'den geçtikten sonra Tuna ve Tisza nehirleri kanalıyla ordugâha ulaşan tacirlerin sayısı da her geçen gün artıyordu. Bu adamlar beraberlerinde şarap ve bahar çeşitleri, altın tepsiler, değerli cam kadehler, süslemeli seramikler, Galya parfümü, Arabistan'dan mür ve tütsü, fildişi, timsah ve benzeri egzotik hayvanların derilerini, rengârenk kuş tüyleri getiriyorlardı.

Yavaş yavaş Büyük Kağan Attila'nın bir şölen hazırlığı içinde olduğu ortaya çıkıyordu. Attila ise danışmanlarının zor ve dolambaçlı sorularına cevap vermekten ısrarla kaçınıyordu. Cesur Thorismund'un kıskanç kardeşleri tarafından öldürüldüğünü Dengizik'in ağzından öğrendikten sonra, Vizigotlar hakkında hiçbir şey duymak istemiyordu. Theoderich II.'nin kendisine başdanışman olarak Latince öğretmenini getirmiş olması, ona bundan böyle Vizigotlardan hiçbir şey beklememesi gerektiğini söylüyordu. Alanlar, Merowech Frankları ve Burgundlar gibi, onlarla da bir ittifak kurma zemini tümüyle ortadan kalkmıştı...

Attila hâlâ uzun at gezilerine çıkmaktan hoşlanıyordu, fakat ağzından Doğu Roma'ya yapacağı büyük seferden,

Konstantinopolis'in surlarını yakıp yıkmaktan başka hiçbir şey çıkmaz olmuştu. Bu arada İmparatoriçe Pulcheria'nın öldüğünü de öğrenmişti. İnsanlar güya çok iffetli olan bu kadının maceralarını, bıyık altından gülerek birbirlerine anlatıyorlardı.

"O elma hikâyesi bizim de başımıza gelebilirdi" dedi Büyük Kağan sırıtarak. "Çiftçinin biri, imparatoruna olağanüstü güzellikte bir elma armağan etmiş. O da bu elmayı parmağının ucuyla bile dokunamadığı kadına vermiş. Sonra ne olmuş? Elma dönüp dolaşıp *magister officiorum* Paulinus tarafından imparatora geri verilmiş. Bunun üzerine Doğu Roma imparatoru ne yapmış?"

Bu hikâyeyi bilen oğulları ve diğerleri hep bir ağızdan güldüler.

"Elmayı yemiş mi?" diye sordu Orestes. Attila bu genç Cermen'e baktı ve başını salladı.

"Bu, Markianos'tan beklenmeyecek kadar pratik ve bilge bir davranış olurdu" dedi sonra. "Fakat böyle yapmadı. Başka bir fikri olan?"

Attila'nın bakışlarını üzerlerinde gezdirdiği adamlar teker teker başlarını salladılar. "Evet, haklısınız!" dedi Attila sonra. "O imparatora dert anlatmak oldukça güç. Markianos onu idam ettirdi! En çok güvenmesi gereken adamın boynunu vurdurdu - hem de sadece güzel bir elma yüzünden!"

"Demek... demek Pulcheria Paulinus'la..."

Salondaki herkes katıla katıla gülmeye başladı. Fakat Orestes, o çok iyi yetişmiş genç adam, ilk kez herkesin ortasında kendisini kaybetmişti. "Gülün bakalım!" diye bağırdı öfkeyle. "Bu kaba şakalarınızdan hiç hoşlanmıyorum!"

"Güzel bir elmanın nesi kaba?" diye sordu Attila yarı alaycı, yarı bağışlayıcı bir sesle. "Bir müddet önce iki tane şahane elmaya sahip olan bir kadını kollarının arasında tuttuğunu görmemiş miydim?"

Orestes bir anda kıpkırmızı kesildi.

"Yanılmıyorsam o güzelin adı Barberina olmalıydı" dedi Hunların Büyük Kağanı. "Hildiko bana onun hakkında bir sürü güzel şey anlattı."

Sadece onu çok iyi tanıyan biri, Attila'nın o anda kesin kararını vermiş olduğunu anlayabilirdi. Bu iki sarışın Cermen kadınının isimlerini boş yere anmış değildi. Barberina da Orestes gibi kavminin en soylularından biriydi. Hildiko ise Büyük Kağan'ın sadece yatak arkadaşı olarak değil, aynı zamanda eşi olarak görmek istediği kadındı.

Ve böylece elli sekiz yaşındaki kağanın bir düğün hazırlığı içinde olduğunu herkes öğrendi. Fakat oğullarından biri için değil, neşeli ve mutlu bir şekilde kendisi için...

Greka bu evliliğe onay vermişti. Nereden geldiğini ve Attila'nın ona nerede rastladığını hâlâ öğrenememiş olmasına rağmen, Hildiko'yu seviyordu. Bir süre onun Burgundlarla bir yakınlığı olabileceğini düşünmüştü. Fakat artık bunun imkânsız olduğunu kabul ediyordu. Hiçbir Burgund kızı, kavmini Roma emriyle kıyıma uğratmış olan bu adamla evlenmezdi. Attila'ya ve oğullarına en güzel kızlarını teklif eden Alanların, Sarmatların, Gotların ve diğer kavimlerin aksine, Burgundlar asla böyle bir şeye yanaşmamışlardı...

Attila bu kızların pek çoğunu kollarının arasına almış ve zevk dolu geceler geçirmişti. Aradan birkaç gün geçtikten sonra ise genellikle bu kızların isimlerini bile hatırlayamaz oluyordu; çünkü onlar aslında Attila için güzel bir et kızartması veya sızıp kalana kadar kafayı çektikleri bir şölen akşamı kadar doğal ve olması gereken şeylerdi.

Tüm bu gecelere rağmen sırılsıklam âşık olduğu bu genç kız ise diğer vahşi, çekingen veya heyecandan titreyen kızlardan son derece farklıydı.

"Biraz benim gençliğimi andırıyor" demişti Greka bir de-

fasında kızla uzun uzun konuştuktan sonra. "Ben de o korkunç Roma'da yaşamamış olsaydım, bir Frank soylusunun sarayında büyümüş olsaydım..."

Attila ise sadece gülmüş ve onu kucaklamıştı. Greka yaptığı bu küçük kelime oyunlarıyla, Hildiko hakkında daha fazla şeyler söylemesi için Attila'yı kandıramayacağını çok iyi biliyordu.

"Hildiko çok genç" demişti Attila. "İyi bir aileden gelen bir Cermen kızı, bakire, asla Galya parfümü kullanmamış ve dudaklarını boyamamış..."

Greka çınlayan kahkahalar atmış ve Attila'nın kendisini ele verişiyle eğlenmişti. "İşte Cermen kadınları hakkında anlatılan efsanelerden biri daha!" demişti alaycı bir sesle. "O halde ona düğün gecesinde sadece kuzeyden gelen bir tanrıça gibi değil, aynı zamanda Büyük Kağan'ımız için bir gelin gibi görünmesini öğretmemiz gerekiyor!é

Greka, yıllardan beri kocası olan adamı, henüz genç bir kızken Roma önlerinde tanımıştı. Aradan geçen tüm bu zaman zarfında ise sadece bir kez ona gerçekten öfkelenmiş, uykusuz gecelerde Attila için bıçak, zehir ve akla gelebilecek her türlü ölümü düşünmüştü. Attila'nın Svanhild ve kızı Sani'yi bulduğu günlerde olmuştu bu. Fakat oğlu İrnek'in Sani'yle evlenmesine izin verdikten sonra, onun Attila'nın kızı olmadığına kesinlikle kanaat getirmişti.

Attila'nın Gepid kralı Ardarich'in kız kardeşiyle yaptığı evlilikte ise farklı bir durum söz konusuydu. Gerçi bunda da sarı saçlar ve beyaz ten önemli bir rol oynamıştı, fakat oğulları Gheism'in dünyaya gelişi her şeyi değiştirmişti. Hun kağanı ile Gepid prensesinin oğlu, müttefik ve silah arkadaşı iki kavim arasında yapılan yeni bir dostluk anlaşması olmuştu.

Gheism gelenekler uyarınca annesinin yanında büyümüştü. Gepid prensesi kısa bir süre Attila'nın obasında ya-

şamıştı - Attila'nın ona tahta bir saray inşa etme fırsatı bile bulamayacağı kadar kısa bir süre...

Büyük düğün öncesinde geceler hâlâ serindi. Nadiren esen ılık bir ilkbahar rüzgârı, yurtların ve akın akın obaya gelen adamların çadırlarının etrafındaki havayı yumuşatıyordu.

Uzun zamandan sonra ilk kez Büyük Kağan yürüyerek tam ortasında tahta sarayın bulunduğu ordugâhını baştan sona dolaşmıştı. Kendisine ait atların bulunduğu ahırların önünde şamanla buluşacaktı. Yaşlı Aybars ona dişi kartalının iyi bir avda hâlâ kullanılabileceğini göstermek istiyordu.

Şehrinde yaptığı gezinti esnasında ona sadece bir avuç tepeden tırnağa silahlı genç savaşçı eşlik ediyordu. Burası Roma gibi kaynayan bir cadı kazanı veya Konstantinopolis gibi bir hadım yuvası değildi. Tam aksine, burası Attila'ya Aquileia'yı anımsatıyordu. Elbette ki düz ovaya gemiler demir atmıyordu. Fakat burası ona yine de önemli heyetlerin demir attığı ve sonra görkemle ayrıldığı bir limanmış gibi geliyordu. Dört tekerlekli büyük arabalar sanki birer yük gemisi gibi ağır ağır, fakat güvenle yeni mallar getiriyorlardı. İnsanlar ve hayvanlar, denizlerdeki balıklar gibi oradan oraya gidip duruyorlardı. Tek farkları, çok daha gürültücü olmalarıydı. Genç savaşçılar ise atlarının üzerinde hızlı yelkenliler gibi denizi yararak ateşlerin ve yurtların arasında dörtnala yol alıyorlardı.

Attila, ordugâhın içindeki canlılığın tadını çıkartıyordu. Kendisini uzun süreden bu yana ilk kez bu kadar hafif hissediyordu. İçindeki bir ses ona ancak şimdi Hunlara ve müttefiklerine lâyık bir Büyük Kağan olabileceğini söylüyordu. Artık genç bir adam olmamasına rağmen, bir kez daha evlenmek istiyordu. Evet, en parlak çağları geride kalmıştı, fakat yine de hayata sonuna kadar bağlı kalmaya kararlıydı.

Yurtların arasında hızla, fakat mütebessim bir çehreyle ilerleyen Attila, yaşamlarının ne kadar sıradan olduğunu düşündü. Bir zamanlar Roma'dan birlikte ayrıldığı iki adamı düşünmüştü. Laudarich büyük bir savaşçı gibi ölmüştü. Fakat savaş esnasında gelen bu ölüm, Gepidlerin ikinci kralı için, hastalık cinleri tarafından yaşamı elinden alınan o zararsız geveze Scottas'tan daha fazla bir şey mi kazandırmıştı?

Attila, kendisinde bir eksiklik olup olmadığını düşünüyordu. Doğu Roma'ya haddini bildirmesi gerekirken, o bu ilkbaharda savaşmayı değil, evlenmeyi düşünüyordu. Neden böyle yaptığını kendisi de tam olarak bilemiyordu. Belki de kendisini yeterince kuvvetli hissediyor ve kendisine biraz daha eli açık davranmak istiyordu...

Aslında hayatından memnun olması gerektiğini düşünüyordu. Yaşlanmıştı, fakat bu onu rahatsız etmiyordu. Cermen kızı Hildiko'yla yapacağı evlilik zamanın akışından bir kaçış veya kasıklarının hâlâ yaşam dolu olduğunun bir ispatı olmayacaktı. Hildiko'yu kollarının arasına alacağı, göğüslerini okşayacağı ve öpücüklere boğacağı günü düşündükçe heyecanlanıyordu. Hatta uzun av gezilerinden bile daha fazla...

Savaş ve ganimet seferleri arasında zaman günlük tekdüzeliğinde akıp gidiyordu. Sürüler düzenli olarak otlaklarını değiştirmek zorundaydılar. İnsanlar ve hayvanlar arasında hastalıklar baş gösteriyordu. Kötü hava, kuraklık ve aşırı yağış, her günü ve her yılı yeni bir maceraya çeviriyordu.

Güneşin, ayın ve yıldızların büyük döngüleri genellikle değişmeden kalıyordu. Mevsimler ise doğum ve yaşam, nefret ve aşk, dostluk ve düşmanlık gibi birbirini tekrar edip duruyordu. Bitkilerle ve hayvanlarla, gökyüzüyle ve yeryüzüyle birlikte yaşayan insanlar için hiçbir şey şaşırtıcı değildi. Havanın ne zaman ısınacağını, kardelenlerin ne zaman

çiçek açacağını, dağ sıçanlannın ne zaman geri geleceğini, anlann ne zaman vızıldamaya başlayacaklannı biliyorlardı.

Şimşek ve gök gürültüsünü, su taşkınlannı ve haşaratlann verdiği zararlan da tanıyorlardı. Başlanna ne geleceği hiç belli olmuyordu. Bazen iyi bir at bacağını kınyordu, bazen inekler nemli ve sıcak ot yiyor, ancak vücutlanna açılan derin kesikler sayesinde içlerinde biriken kokuşmuş havayla ölmeleri engelleniyordu. Sonra tekrar çocuklar doğuyor, fakat en iyi bakıma rağmen hayatta kalamıyorlardı. Sağlıklı kadınlar doğum esnasında apansız ölüyor, babalar ağlıyor, erkekler korkunç çığlıklar arasında atlanna atlayarak günler boyu ortalarda görünmüyorlardı.

Tüm bunlar çok sıradan şeylerdi.

Her yurt ve her çadırda, bundan yüz yıllarca önce, çok uzaklarda, göçebelerin ve çobanlann yaşamlanna ait olan hadiseler gerçekleşiyordu. Dünyayı değiştirenlerin kendilerinin olduğundan haberleri bile yoktu. Bozkır soğuduğunda, yerdeki son otlar da sertleştiğinde ve gökyüzünün rengin griye dönüştüğünde yola koyuluyorlardı. Nerede yiyecek ve içecek bir şeyler bulurlarsa, orada konaklıyorlardı.

Hayvanlanna yem vermelerini, çocuklanna taze su içirmelerini ve yurtlannın önünde ateşler yakmalannı yasaklayan küçük işaretlerin hangi parşömen üzerinde bulunduğunu sormuyorlardı. Sayılan çok fazla arttığında, otlaklan başkalarıyla paylaşmak zorunda olduklannı biliyorlardı. Fakat yemyeşil otlann neden kurumaya bırakmak zorunda olduklannı ve yaban hayvanlannın neden avlayamadıklannı bir türlü anlayamıyorlardı.

Kendilerine otlaklan kullanmalannı ve avlanmayı yasaklayanlar, toprağa görünmez çizgiler çekenler ve bu çizgi boyunca duvarlar, kuleler ve kaleler inşa edenler, onlann elinden sadece otlanma ve avlanma hakkını değil, aynı za-

manda istedikleri zaman istedikleri yere gitme özgürlüğünü de alıyorlardı.

Kendilerine armağan edilmeyen bir şeyi kendilerinin almaları gerektiğini çoktandır öğrenmişlerdi. Temelde avlanma ile ganimet seferine çıkma arasında bir fark görmüyorlardı. Her hayvan ve her insan, yaşamak için ganimet elde etmeliydi. Bitkiler yaşam için gerekli olan gücü doğruca topraktan çekiyorlardı. Besin almak için köklere, güneşin ışığı için de yapraklara ihtiyaçları vardı.

İnsanlar ise tıpkı hayvanlar gibi başka yaşamlardan bir şeyler almak zorundaydılar. Güneşin ve toprağın gücünü otlarda, meyvelerde, baharlarda ve köklerde, taze sağılmış sütte veya hayvanların kanında bulunan ve saklanan ruhlardan çalmaları gerekiyor.

Taş ruhları, su ruhları, hava ruhları ve cinler, ölüm ve yaşam veren iyi ruhlardan son derece farklıydılar. İnsanlar ve hayvanlar sadece çalmak zorunda değil, hayatta kalmak için, devamlı öldürmek zorundaydılar...

Bir yaprağı koparan, bir dalı kıran veya bir otu ezen bir kimse, binlerce kez öldürüyordu. Hasat eden bir kimse, ganimet için öldürüyordu. Avlanan bir kişinin de amacı aynı şekilde sadece ganimet elde etmekti. Adsız zenginlerin sadece malını almakla yetinmeyip, aynı zamanda onları öldüren bir kimse sadece ganimet elde etmiyor, daha önce çok fazla vermiş olan yaşamları da koruyordu...

Tam karşısında Aybars'ın durduğunu gören Attila ansızın irkildi. Bu tür şeyleri en son ne zaman düşünmüştü? Sadece altın saçlı genç bir kızın ipek tenini hayal etmek istediği bir zamanda, neden böyle şeyler geçiyordu aklından?

Attila, kendi kendisine yanındaki kısrağın üzerindeki kuşların hangisinin daha acınacak bir durumda olduğunu soru-

yordu - çok yaşlı ve kırılgan bir görünüm arz eden şaman mı, yoksa Aybars'la son yıllarda dostluk kurmuş olan kral kartalı mı? Dişi kartalın başındaki deri başlık, sadece çengel biçimli gagasını açıkta bırakıyordu.

"Şu ihtiyar tavuğa daha fazla yem vermelisin" dedi Attila dudağını bükerek. Sonra da başını eğerek av kartalının pençelerini, tüylerini ve gagasını inceledi.

"Aç olması lazım" dedi şaman kıkırdayarak. "Sadece şişko horozların mı tembel olduğunu sanıyorsun?"

"Ben şişko bir horoz muyum yani?" dedi Attila öfkelenerek.

"Benim gibi yarı kör biri buna nasıl karar verebilir? Hadi, çıkar şunun başlığını... Baksana, ne kadar korkmuş."

"Bir dişinin üzerindeyken omzunda başka bir dişi taşımamalısın!" dedi Attila sırıtarak. "Kısrağın kuştan korkuyor... kuş da kısraktan..."

"Ne demek istediğini anlayamadım" dedi Aybars. "Hayvanlarımın ikisi de yaşlı!"

Attila sol eliyle kuşun tüneğini kavradı, sağ eliyle de deri başlığının bağını çözdü. Fakat yırtıcı kuş hâlâ pek kendinde değil gibiydi. Attila onun burun deliklerindeki minicik iki damla kanı ancak yeni fark etmiş gibiydi. "Bu iyi bir şey mi?" diye sordu şamana. "Burun deliklerinde kan olması?"

"Saçmalama!" diye güldü şaman. "En ufak olayda bile birtakım işaretler aramaktan vazgeç! Bu senin değil, benim hakkım!"

Yaşlı şaman suçüstü yakalanan bir çocuk gibi öfkelenmişti. Attila ellerini yukarı kaldırdı.

"Ava sonra çıkalım!" dedi telaşla. İçinde bir an önce ordugâha geri dönmek için dayanılmaz bir istek belirmişti.

Büyük şölen aynı zamanda hem bir düğün, hem sayısız kavim ve boyun bir araya geldiği bir ilkbahar toplantısı, hem de bir güç gösterisiydi - gerek çeşitli spor dallannda, gerek kafayı çekmekte, gerekse de tıka basa kann doyurmakta...

Hunlann ana ordugâhının etrafında genç ve yaşlı savaşçılann kement atmadaki hünerlerini diledikleri gibi gösterebilecekleri, havaya atılan bir parayı ya da yeni kesilmiş koyunlann gözlerini vurabilecekleri alanlar hazırlanmıştı. Güneşin ilk ışıklanyla birlikte gençler atlannı çılgınca koşturmaya ve çeşitli oyunlar oynamaya başlamışlardı. Atlanna eyersiz olarak binmişler, sert deriden yapılma bir topu ellerindeki küt uçlu ciritler yardımıyla, alanın iki ucuna dikilmiş olan mızraklann arasından geçirmeye çalışıyorlardı.

Kimin kimle mücadele ettiği pek belli olmayan beş kişilik güreş müsabakalan ise çok daha ilgi çekiciydi. Beşerlik gruplara aynlan gençler, ister teker teker, ister grup halinde rakiplerini alt etmeye çalışıyorlardı. Konuklann yüzlercesi, hatta binlercesi bu müsabakalan büyülenircesine seyrediyordu. Özellikle alana beş, yirmi beş, hatta elli tane beşerli grubun çıkması, heyecanı doruğa ulaştınyordu. Bu heyecan bazen saatlerce devam ediyor, bazen de birkaç saniye içinde müsabakanın son bulmasıyla yok olup gidiyordu.

Büyük Kağan ile periler ülkesinden bir varlığa benzeyen genç, güzel kansı, saatler boyunca tebrikleri ve hediyeleri kabul ettiler. Heyetler birbirleri ardınca kağan yurdunun kapısına geliyor, soylu çifti göklere çıkaran methiyeler düzüyor, sonsuz dostluk temennilerinde bulunuyor, tannnın onlara akıllı ve güçlü oğullar ihsan etmesi dileğini de unutmuyorlardı.

Attila artık sadece akıncı birlikleriyle beraber hücuma kalkarken kendisini bir nebze olsun Büyük Kağan gibi hissediyordu. Gelecek yıllann bu kadar kolay geçemeyeceğinin

farkındaydı. Fakat bu şenliğin sadece bir bereket şöleni olmasını da istemiyordu.

Ve ansızın Oktar'ı düşündü.

Varsın buradakiler vahşî sevinç naralarıyla kendisini ve Hildiko'yu sesleri kısılana kadar göklere çıkarsınlar... Varsın Kamos, Medos ve tatlı Trakya şarabını sızana kadar içsinler... Kendisi uyanık kalacak ve ölçüyü kaçırmayacaktı - düğün gecesinde olsa bile!

Büyük şenliğin coşkusu giderek artmaktaydı. Davullar gümbürdüyor, boynuzlar uğulduyor, şarkılar hep bir ağızdan söyleniyordu. Hunlar ve Cermenler, Sarmatlar ve Alanlar, açık ve koyu tenli kadın ve erkekler, tüyleri yeni bitmeye başlayan delikanlılar ve göğüsleri yeni tomurcuklanmaya başlamış genç kızlar... kol kola, neşe içinde dans edip eğleniyordu.

Pek çoğu bu geceyi birlikte noktalayacaktı. Bazıları sarhoş ve bitkin, bazıları kaba ve nazik, bazıları da normalde sadece atlarına oldukları kadar nazik...

Tahta sarayın yatak odasına doğru ilk adımını atmakta olan Attila ve sarı saçlı güzel gelin, coşkulu sevinç nidalarıyla uğurlanıyorlardı. Bozkırdan gelen hızlı atlıların gerçek kudretini ve gücünü *Imperium Romanum*'a tam anlamıyla gösteren kağan herkes tarafından seviliyordu. Şimdiye kadar hiçbir kağan kendilerine onun Galya'dan getirdiği miktarda altın ve elmas bağışlamamıştı. İmparatorun kız kardeşini ona vermeyi reddetmeleri ise Romalıların kendi talihsizlikleriydi. Attila onun yerine bir Cermen kızını tercih etmişti ve bu pek çok kişi tarafından çökmekte olan imparatorluğun mirasçısının kimin olacağının bariz bir işaretiydi...

Roma İmparatorluğu'nun dört bir yanından, dünyanın en uzak köşelerinde yaşayan kavimlerden ve daha yeni oluşmuş kabilelerden gönderilen elçi ve heyetler Hunların Bü-

yük Kağanı'na yüksek sesle mutluluk ve başarı duaları ediyor, ona uzun bir yaşam diliyorlardı...

Ertesi sabah saray tam anlamıyla derin bir sessizliğe boğulmuştu. Gürültücü karatavuklar ve şamatada onlardan aşağı kalmayan tiz sesli arsız arı kuşları, her zamanki gibi günün ilk ışıklarını selamlamaya çıkmamışlardı. Ne bir kuş şarkı söylüyordu, ne çayırlardaki kuru otlar rüzgârda salınıyordu, ne de çalıların ve ağaçların bir tek yaprağı kımıldıyordu. Hatta gökyüzünde bile en küçük bir bulut göze çarpmıyordu.

Yeni doğan günün solgun ışığı, gecenin gölgelerini kovalamakta uzun süre zorlandı. Bunu yapacak gücü yoktu sanki. Ne bir atın kişnemesi duyuluyordu, ne de süt emmek için annesinin memesini arayan bir çocuğun ağlaması. Sanki tahta sarayın, Hunların yurtlarının ve diğer kavimlerin çadırlarının üzerine kara bir lanet çökmüştü.

Savaşçılar, yamaklar ve köleler, emir almayı beklemeden günlük işlerini yapmaya başladılar. Birbirleriyle konuşmuyor ve birbirlerine bakmıyorlardı. Bakışları tesadüfen karşılaştığı zaman ise birbirlerini görmezden geliyorlardı. Bir gece önce kuşlar gibi cıvıldaşan kadınlar, bu sabah çocuklarını selamlamaya dahi cesaret edemiyorlardı.

Böylece günün ilk saatleri geride kaldı. Günlük yaşam her zamanki temposuna güçlükle ayak uydurabilmişti. Büyük Kağan'ın sarayının etrafı korku, saygı ve şüphe duygularıyla giderek ağırlaşan bir havayla çevrelenmişti. Hatta hizmetkârlarıyla birlikte oraya gelen Onegesios bile elinde olmadan duraksadı. Ellerini kaldırarak bir adım daha ilerledi ve kulağını sarayın içinden gelebilecek seslere verdi. Ansızın içinde tümüyle sağır olduğuna dair güçlü bir his belirmişti. Böyle bir sessizliğe ancak büyük savaşların başlama-

sından bir an önce rastlanabilirdi. Sonra bakışları sarayın tahta duvarlarına kaydı. İçeride hiçbir gölge görünmüyordu. Bacadan yukarı hiçbir duman çıkmıyor, yemek pişirmek ve temizlik gibi günlük işlere dair en küçük bir ses dahi duyulmuyordu.

İnsanların taş kesilmiş gibi bekledikleri sonsuzluk kadar uzun bir ânın sonunda, Onegesios yan dönerek onlara baktı. "Olamaz!" dedi kendi kendine konuşurcasına. "Siz de bu korkunç... tüyler ürpertici sessizliği hissediyor musunuz?"

Adamlar başlarını salladılar, yutkundular ve ağırlıklarını bir ayaklarından diğerine verdiler.

"Bu ilk düğün gecesi değil" diye fısıldadı Doğan, fakat kimse gülmedi. "Elli sekiz yaşındaki bir kağanın sabah keyfi yapmaya hakkı vardır..."

Onegesios kaşlarını çattı ve sert bir el hareketiyle Doğan'ı susturdu. "Burada bekleyin" dedi diğerlerine. "İçeri tek başıma gireceğim."

Diğerleri onun derin bir nefes aldığını gördüler. Attila'nın en önemli danışmanlarından ve en önemli dostlarından biri olmasına rağmen, az sonra yapacağı şey gerçekten de büyük bir cesaret gerektiriyordu: Hunların bundan tam yetmiş sekiz yıl önce Karadeniz'in kuzeyinde yaşayan Cermenlerin topraklarına girdikleri andan beri, yüz binlerce insan sadece yasaları ve gelenekleri emrediyor diye birbirini öldürmüştü. Onegesios bu kaderin her an kendisini de yakalayabileceğinin farkındaydı. Hunların yanında yaşamaya başladığı andan beri bunu biliyordu.

Ansızın korkuya kapılmıştı - Hunların yanında daha önce yaşamadığı kadar büyük bir korku. Adımlarını daha dikkatli ve yavaş atmaya başlamıştı. Yalnız olsaydı, yürümeye devam edecek gücü kendisinde asla bulamazdı. Fakat önündeki akıl almaz sessizlik duvarı ile arkasındaki gözle görün-

meyen, ancak sivri mızrak uçları gibi kendisini dürtükleyen bakışlar, kendisine her adımda eşlik ediyordu.

Çifte kanatlı ana giriş kapısında hiçbir muhafız yoktu. İstenmeyen misafirlerin içeri girmesine izin vermektense ölmeyi tercih eden bir düzine silahlı savaşçının bulunması gereken yerde, sönmekte olan meşalelerin son alevleri göze çarpıyordu.

Onegesios şaşkınlıkla başını salladı. "Neler oluyor?" diye mırıldandı yavaşça. "Savaşçılar nerede? Kadınlar nerede?"

Sonra büyük kapının sol kanadına bastırdı. Ağır tahta şiddetle gıcırdayarak yavaş yavaş açıldı. Onegesios irkilmişti. O zamana kadar bu kapının bu kadar zor açıldığını hiç fark etmemişti. Bir an bekledikten sonra yürümeye devam etti. Her tarafta çürümeye başlayan çiçek demetleri, değerli ipek parçaları, düğün şöleninin sarhoşluğunda parçalanmış yastıklar ve susuz kalmış yüzlerce boğaz tarafından son yudumuna dek içilen Trakya şaraplarının boş testileri göze çarpıyordu.

Onegesios sarayın içine doğru yürümeye devam etti ve neden kimsenin etrafı toplamadığını düşündü. Havada hâlâ ağır bir tütsü, kül, soğan ve sarımsakla kızartılmış et, ter ve uzak ülkelerden gelen çiçek yağı kokusu vardı.

Onegesios giderek daha şiddetle titremeye başlamıştı. Diğerlerinin tümünden farklı olan bu kavimle ilk tanıştığı günleri düşündükçe, midesi ağzına geliyordu.

Ve ansızın o benzersiz, garip gürültü. Onegesios bu sesi daha önce de duymuştu. Kulağa yüzlerce hayvanın büyük, fakat bastırılmış bir konseri gibi geliyordu: Aya uluyan kurtlar, kurbağa vıraklamaları, yuvayı yağmalamaya gelen hırsızları gören kuşların haykırışları, küçük farelerin, sıçanların ve sansarların ölüm çığlıkları, kesilmek üzere olan keçilerin ve koyunların acıklı melemeleri - tümü birden, aynı anda, çaresizce...

Onegesios'un gözleri yaşlarla dolmuştu.

"Hayır!" diye inleyebildi sadece. "Hayır, Attila! Jesus Christus ve diğer tüm tanrılar adına, hayır!"

Sendeleyerek yürümeye çalıştı. İki, üç kapıdan güçlükle geçti, perdelere tutunarak dengesini bulmaya çalıştı ve nihayet kağanın yatak odasına ulaştı. Ve gördüğü şey onu savaş alanlarındaki katliamlardan, günlük, fakat zalimâne ölümlerden çok daha fazla dehşete düşürmüştü.

"Kan!" diye inledi itidalini tümüyle kaybederek. "Ağzından ve burnundan kan boşanmış!"

Fakat bu kan artık kırmızı değildi. Düğün yatağının ipek yastıkları ve keten çarşafları kapkaraydı. Kara kan her tarafa bulaşmıştı. Gelinin şeffaf denecek incelikte ipek elbisesine, güzel göğüslerine, vücuduna, yüzüne ve sarı saçlarına dahi...

O garip gürültü öylesine yükselmişti ki, Onegesios kendisini bir arı kovanının içindeymiş gibi hissetmeye başlamıştı.

"Hayır!" diye bağırdı sonra büyük bir çaresizlikle. Gördüğü şeye inanmak, izin vermek istemiyordu. Hızla belindeki hançeri çekti. İntikam almak için elinde bir kılıç olmasını yeğlerdi. O bir savaşçı, bir süvari ve bir okçu değildi. Fakat soylu kocasını zifaf gecesinde öldüren bu kadın, hiçbir geleneğin, göreneğin ve yasanın ardına sığınamazdı.

Onegesios kadının üzerine atıldı. Sağ elindeki hançer ışıltılar saçıyordu. Kadının gözlerinde ise korkudan eser bile yoktu; sadece derin bir üzüntünün ve her türlü kadere tevekkülle razı olmanın izleri...

"Dur! O suçsuz!"

Birisi Onegesios'un kolunu tutmuştu. Hançer hemen hemen dolu bir şarap testisine çarparak yere düştü. Onegesios bir hamlede kolunu kurtardı ve çok yaşlı bir adamın yüzüne bakmaya başladı. Çekik gözlü ihtiyar, öfkesinden ve nefretinden daha güçlü bir kudretle ona bakmaya başlamıştı.

"Burada sadece üzülmeye değer olanın yasını tutacağız" dedi Aybars görkemli bir sesle. "Ne daha fazla, ne daha az. Doğru, Büyük Kağan Attila, son yolculuğuna yeni karısının kollarının arasında çıktı. Fakat ölümü onun elinden olmadı. Büyük Kağan'ımız, bir atın üzerinde savaşarak ölmekten sonra, bir erkeğin arzulayabileceği en güzel şekilde hayata gözlerini yumdu."

"Kan... Her yerde kan..."

Onegesios artık göz yaşlarını tutamıyordu. Yaşlı adam onun kolunu tuttu. Bir Halirun kadını kadar ufak-tefek olmasına rağmen, hâlâ bilgelerin ve aydınlanmışların gücüne sahipti.

"Seni anlayabiliyorum, Onegesios" dedi Aybars ve tekrar Hunların baş şamanı rolüne büründü. "Şu sesleri dinle" diye bağırdı yeniden şiddetlenmeye başlayan şarkının içine doğru. "Güneşe ve yıldızlara, gökyüzüne ve yeryüzüne, bulutlara ve nehirlere, bitkilere ve hayvanlara, gülmeye ve ağlamaya, yaşama ve ölüme benziyorlar, değil mi?.."

38
Oğullar

Hunlar, Büyük Kağan Attila'nın ölümünü, atalarının yüz yıllardan beri yaptıkları gibi karşıladılar. Bir yandan yas tutuyor, diğer yandan da onun öbür dünyaya uzanan köprüyü bir mutluluk ânında aşmasına izin verilmiş olmasından dolayı seviniyorlardı.

Romalılar, Yunanlar, Cermenler ve Büyük Kağan'ın ordugâhında bulunan diğer kavimlerden insanlar, Hunların neden bu kadar neşeli olduklarını bir türlü anlayamamışlardı. Onlar kendi krallarının ancak savaş alanında ve akla gelebilecek en korkunç şekilde öldüğü takdirde doğrudan Valhalla'ya gidebileceği düşüncesine alışıktılar.

Hunların ise bu konuda bambaşka düşünceleri vardı.

İlk gün her şeyi olduğu gibi bıraktılar. Aybars kısa bir toplantıdan sonra meclis üyelerine dağılmalarını söylemişti. Sonra da öğrencilerinden en iyi koyunlarından birini getirmelerini istemişti. Aybars bu hayvanı kendi elleriyle dünyaya getirmiş ve çok iyi korunan bir ağılda büyütmüştü. Yaşlı şaman, hayvanın kanını son damlasına kadar bir çanağa akıttı. Sonra da ruhlar kendisini duyuncaya kadar davulunu çalıp şarkı söyledi.

Ruhların kendisini duyduklarına kanaat getirdiği zaman kendi elleriyle topladığı birkaç odunu üst üste yığdı, ilk kez

kullanılmış çakmak taşlarıyla bir kartal yuvasından alınan yumuşak tüyleri tutuşturdu ve kıvılcımlara hayat üfledi. Sonra yüz yıllardan beri sadece bu iş için kullanılan bir bıçakla koyunun kürek kemiklerini etlerinden ayırdı ve ilk coşkusunu yitirmiş olan ateşin korlarında onları arındırdı. Şarkı söylemeye devam ederek kürek kemiklerini bir uçları dışarıda kalacak şekilde ocağa yerleştirdi ve ateşin üzerine adamotu bitkisinin toz haline getirilmiş köklerinden, porsuk ağacı talaşından ve kurutulmuş sinek mantarının parçalarından birer tutam serpiştirdi.

Sonra şarkı söylemeye ara vermeden, ateşten yükselen dumanı derin derin içine çekmeye başladı. Kemiklerin altındaki son alevlerin de kaybolup, yerlerini sadece korlara terk etmeleri oldukça uzun sürdü. Ancak bundan sonra Aybars eline bir ucu ince oymalarla süslü bir âsâ aldı, kemiklerin üzerindeki külleri kenara itti ve sıcak nedeniyle oluşan çatlakları uzun uzun inceledi. Akşamın çok geç saatlerinde artık iyice yaşlanmış olan Gepid kralını yanına çağırttı ve ona hem kendi adamlarının bir kısmının, hem de Konstantinopolisli tutsak mimarlarının tam bir ay boyunca Attila'nın mezarını hazırlayacakları noktayı işaret etti.

Bu arada tahta sarayda oturan kadınlar da yurtlarına geri dönmüşlerdi. Hemen o gece obadaki tüm tahta yapılar söküldü. Sadece Attila'nın ve Onegesios'un sarayları olduğu gibi bırakılmıştı. Buraya Hunların yeni Büyük Kağanı ve başdanışmanı yerleşecekti. Yeni kağanın kim olacağı henüz kimse tarafından bilinmiyordu, fakat kadınlarının ve yurtlarının yerleştirileceği alandaki hazırlıklar sona ermek üzereydi.

Yüzden fazla Hun ve Got zanaatçısı, üç gün üç gece durmaksızın çalıştıktan sonra, Büyük Kağan için iç içe geçmiş üç ayrı tabut hazırlamışlardı.

Attila'nın sarayının önünde keçeden yapılma yeni bir ka-

ğan yurdu hazırlanmış ve renkli ipek kumaşlarla süslenmişti. Kağan yurdunun yanında ise sıcak yaz aylarında erzak ve malzeme saklamaya mahsus yurtlara benzer yuvarlak çadırlar kurulmuştu.

Kağan yurdunun sadece kuzeydeki tahta saraya bakan tarafı kapalıydı. Diğer üç tarafı tamamen açıktaydı ve yurdun tam ortasında bulunan çiçeklerle süslü podyumun büyük alanın hemen her tarafından rahatlıkla görünebilmesine olanak sağlıyordu.

Kara Hunların Büyük Kağanı'nın gövdesi bizzat Aybars tarafından açılmış ve temizlenmişti. Cesedin tahnit edilmesi ve içinin bahar yastıklarıyla doldurulması tam üç hafta sürmüştü. Ölü kağan ancak ondan sonra kırmızı ılgın ağacı dallarının üzerine yatırılmış ve savaşa hazırlanır gibi silahlanmış beş savaşçı tarafından önce altın bir tabutun, sonra da ince işlemelerle süslenmiş tahta bir tabutun içine yerleştirilmişti.

Büyük Kağan'ın cesedinin önünden tam bir hafta boyunca davul çalan ve *sagu* söyleyen şamanlardan, geri planda ağlayan kadınlardan, şarkılar söyleyen genç kızlardan ve boğuk bir sesle mırıldanan erkeklerden oluşan sonu gelmez bir insan seli geçti. Tabutun önünden geçen her savaşçı ölü kağanın önünde yavaşça ismini mırıldanıyordu. Bazıları ise burada ne kadar çok ismin eksik olduğunu düşünüyorlardı - Attila'yla beraber Galya seferine katılmış, ya da son İtalya seferinde ona yoldaşlık etmiş olan savaşçılar için ne ovada bir yığma mezar inşa edilmiş, ne taş bir haç dikilmiş, ne de Cermenlerin Valhalla'sında bir şeref yeri ayrılmıştı. Fakat diğer dünyaya ayak basmak için görünmez köprüyü aştığı sırada Büyük Kağan'ı onlar karşılayacaktı...

Son matem gününün öğleden sonrasının geç saatlerinde aile fertleri ve Kara Hunların seçkin *Logades*'leri tabuta yaklaştılar. İçlerinden bir kısmı, birkaç yıl içinde muazzam bir

coğrafyanın tek hükümdarı olan bu adamın huzur dolu yüzüne uzun uzun baktılar. Geride bıraktığı miras kuzeyde *Scantinavia* önlerindeki denize, güneydoğuda Pontus Euxinus'a, doğuda *Maiotia Bataklık Denizi*'ne, güneyde ve batıda bin yıllık *Imperium Romanum*'un her iki yakasına dek uzanıyordu.

Kağanlarını son bir kez selamlamak için tabuta yaklaşan erkeklerin neredeyse tümü, saçlarını ve sakallarını olabildiğince dipten kesmişlerdi. Bozkır atlılarının bu çok eski geleneğini bilmeyenler, kanlarının göz yaşlarına karışması için, bıçaklarıyla yüzlerini çizdiklerini sanıyorlardı. Oysa bir erkeğin öbür dünyaya açılan yolda kağanına verebileceği en özel hediye sadece ve sadece saçlarıydı. Neredeyse kendi yaşamları kadar önemli bir hediyeydi bu...

Hediye edecek saçlara sahip olmayanlar ise dişi kartalların yumuşak göğüs tüylerini, üzerlerinde büyülü işaretler bulunan renkli ipek parçaları, kurutulmuş ve şamanlar tarafından okunup üflenmiş ılgın ağacı suyu topakçıkları, ya da haşhaş bitkisinin beyaz kanını getiriyorlardı. Tabutun etrafı değerli merhemlerle dolu çanaklarla, kımız tulumlarıyla, yüzük ve bileziklerle, kılıç ve hançerlerle, mücevherlerle süslü at koşumlarıyla, üzerlerinde savaştığı ve mağlup ettiği imparatorların resimleri bulunan altın paralarla dolmuştu.

Adamos en değerli kolluklarını, Constantius ise Attila'nın kendisine son dikte ettirdiği Latince harfleri kâğıda dökmekte kullandığı kaz tüylerini feda etmişti. Çok sayıda köyün efendisi olan Berichos, tabutun yanına hayvan sürülerini işaretlemekte kullandığı demir damgayı koymuştu. Tabutun etrafındaki irili ufaklı hediyelerin sayısı giderek artıyordu.

Hediye gecesi sona erdiğin ve günün ilk ışıkları ufku kızıl renge boyamaya başladığı zaman, Aybars çok renkli duman için büyük ateşler yaktırdı. Beyaz, siyah ve kızıl dumanlar,

büyük obanın üzerinde neredeyse dimdik bir şekilde göğe yükseliyor, Attila'nın ordugâhının ne kadar geniş olduğunu dosta düşmana gösteriyorlardı.

Güneş, ilk ışınlarını bir keşifçi gibi Karpat Dağları'nın üzerinden gönderdiği zaman, şaman uzun ve tiz bir çığlık kopardı. Davulunu çılgınca çalmaya, hoplaya zıplaya dans etmeye başladı. Sayıları giderek artan insanların kendisine katıldığını fark etmiyordu bile.

Yüzlerce ağzın yüzlerce kez tekrar edeceği bir ağıt yakıyordu bir yandan:

Ey Hunlann güçlü babası Attila,
Gelmiş geçmiş kağanlann en bilgesi,
Muncuk'un oğullarının en küçüğü,
Ve cesur kavimlerin büyük efendisi!
Hunlann ve Cermenlerin üzerinde,
Büyük bir kudretle hükümdar oldun.
Korkusuz zafer yürüyüşünle,
Çifte Roma'nın dünya imparatorluğunu,
Ve surlarla çevrili şehirlerini korkuya boğdun.
Ganimetlerini asla geride bırakmadın,
Ve kaybolmalanna asla izin vermedin.
Mağluplann yakanşlanna kulak verdin,
Onlan yıllık vergi karşılığında affettin.
Ve tüm bunları başarmış olmanın mutluluğuna erdin.
Ölümün ne düşmanın açtığı yaradan,
Ne de bir kalleşin elinden oldu.
Hayatının en görkemli çağında,
Dostlannla şölen yaparken,
Sevgilinin kollarında acı duymadan göçüp gittin.
Kimsenin intikamını bile alamayacağı,
Ne müthiş bir ölüm, Attila, ne müthiş bir ölüm!

Ertesi gece gökyüzünde ay görünmüyordu. Güneş yuvarlağının son parçası da batıdaki dağların ardında gözden kaybolduktan sonra, Attila'nın cesedini saran altın ve tahta tabutlar, demirden yapılan bir üçüncüsünün içine yerleştirildi. Sonra tüm silahları, en değerli eşyaları ve *Logades*'lerin hediyeleriyle birlikte Büyük Kağan'ın mezarına eşlik etmesi için seçilen erkekler ortaya çıktı. Skir kralı Edekon, oğlu Odoaker'le uzun bir sefere çıkar gibi vedalaşmıştı.

İç içe geçmiş üç tabutun önünde, tüm Hun boylarının yüz bakire yürüyordu. Yüzlerini canlı renklere boyamışlardı, uzun beyaz elbiselerine kartal kanı sürmüşlerdi, ellerinde ise kıtık ve taze tereyağından imal edilmiş meşaleler taşıyorlardı. Roma *plaustrum*'larına benzer bir şekilde yapılmış olan dört tekerlekli, ağır bir arabanın üzerine yerleştirilmiş olan üç katmanlı tabut, iki kere beş kara aygır tarafından çekiliyordu. Onun peşinden de kağan mezarına yerleştirilecek ve karanlığın cinlerine sunulacak hediyelerle dolu uzun bir araba konvoyu geliyordu. Hunların Galya ve İtalya seferlerinden elde ettikleri ganimetler de aynı arabaların üzerinde taşınmıştı.

Tabutun sağında ve solunda, en iyi kılıç ve ok ustalarının bulunduğu akıncı birliği bulunuyordu. Onların ardından da, Attila'nın başka bir kağana hizmet etmeleri mümkün olmayan danışmanları ve yakın dostları geliyordu.

Attila'nın kadınlarının ve çocuklarının cenaze alayına katılmalarına izin verilmemişti. Ruhların ölünün bedenini ve dünyevî eşyalarını incelemeleri sırasında onları rahatsız etmeyecek tek aile ferdi, Aybars Amca'ydı. Aynı kandan olan diğerleri kıskançlık, hırs ve şehvetli düşünceleriyle, onların akıllarını kolaylıkla karıştırabilirlerdi.

Cenaze alayı sessizce uzaklaşmaya devam ediyordu. Her elli adımdan sonra beyaz elbiseli bakirelerden biri elindeki

meşaleyle yerinden ayrılıyor ve karanlığın içine dalarak alayın yanında yürümeye devam ediyordu. Kısa bir süre sonra meşalelerin ışıkları karanlık ovada ruhsal birer işaret gibi parlamaya başlamışlardı.

Gece yarısından çok sonra, meşale taşıyan genç kızların sonuncusu da kafileyi terk etti. Erkekler ve atlar büyük gök yurdunun yıldızları altında ilerlemeye devam ettiler. Bu arada pek çok kez yön değiştirdiler, fakat yollarını bulmaları için haritalara ve mil taşlarına ihtiyaçları yoktu.

Bir süre sonra en öndeki atlar durdu. Aybars büyük bir dikkatle atından indirildi. Yaşlı şaman o kadar güçsüz düşmüştü ki, atının üzerinde bile zorlukla durabiliyordu. Edekon'un en iyi birliğindeki iki genç savaşçıdan destek alarak, üzerinde bulundukları alanda yürümeye başladı. Yarı kör şaman, keskin gözlerin bile fark edemeyeceği bir şeyi arar gibi, birkaç kez oradan oraya gitti. Sonra ansızın durdu. Tıpkı bir hayvan gibi bir şeyler sezinlemişti.

"Burası!" diye bağırdı çatallaşan sesiyle. Yanındaki savaşçılar yere eğildiler, toprağın üzerinde bir değnek buldular ve onu çimenlerin arasına çaktılar. Sadece parıldayan yıldızlar tarafından aydınlatılmayan gece, tokmaklardan yükselen ürpertici seslerle yankılanıyordu. Aybars büyük cebinden koyu renkli bir şerit çıkardı ve bir ucunu titreyen parmaklarıyla değneğe bağladı. Bu arada yavaşça cıvıldıyordu. Yanındaki iki savaşçı, şamanın elindeki şeridin sonu gelinceye kadar, onunla beraber ileri yürüdüler.

"Heybe!" dedi sonra şaman sert bir sesle. Bir an sonra göğsünde atların yemliğine benzer büyük bir heybe sallanmaya başlamıştı. Aybars normalde kehanet kemiklerindeki et kalıntılarını sıyırmak için kullandığı bıçağı aldı ve heybede bir delik açtı.

Büyülü toz akıyor, şaman yürüyordu. Elindeki koyu renk

şeridin ucunu sıkı sıkıya tutuyordu. Çimenlerle kaplı toprağın üzerinde yavaş yavaş düzgün bir daire oluşmaya başlamıştı. Sonra Aybars şeridi kendisine doğru çekerek çemberin merkezindeki değneğe doğru yürümeye başladı. Tam değneğe ulaşmak üzereyken bir kez daha etrafında dolaşmaya başladı ve büyülü toz ile daha küçük yeni bir çember çizdi.

Bu esnada koca alan derin bir sessizliğe bürünmüştü. Atların derin soluklarından başka en küçük bir ses bile duyulmuyordu. Sonra şaman kendisine ait olmayan bir sesle konuşmaya başladı. Bir çocuğunkine benzer incecik sesle söylediği her cümleden sonra, alanı dolduran adamlar Hıristiyanların dualarında olduğu gibi boğuk bir mırıltıyla onun söylediklerini tasdik ediyorlardı.

"Yaşamın yasasını yüceltiyoruz" diyordu çok yaşlı şaman kuş cıvıltısına benzer duyulur duyulmaz sesiyle, "çünkü bunun anlamı büyümektir, ölmek için... ve ne bir sur, ne bir saray... ne de başka bir dev anıt, başlangıçla son arasına bir duvar öremez... çünkü ne bir başlangıç vardır, ne de bir son... bu nedenle ölüye öbür dünyaya giden yol veya yeni bir başlangıç için ihtiyaç duyacağı şeyleri veriyoruz... fakat bu gerçekleşene kadar, Attila, mezarını suskunluk ve unutkanlık erdemlerinin ardına gizleyeceğiz..."

Ölü kralı mezara taşıma şerefine lâyık görülen beş el için, bu sözler bir işaretti. Kral Edekon'un bölüğüne ait olan bu adamlar, bir yarım daire oluşturacak şekilde ileri çıktılar. Ortadakiler yavaşça yere eğildiler, avuçlarıyla çimleri kavradılar, dikkatle yerden kaldırarak, öne doğru yuvarladılar. Sonra aynı işlemi başkaları yaptı... ve sonra yine başkaları. Büyük bir kolaylıkla, sanki toprağa gömülü görünmez bir atın sırtındaki bir örtüyü alırmış gibi, toprağın yüzeyini üzerindeki çimlerle birlikte kaldırıyor ve yuvarlıyorlardı.

Ortaya yavaş yavaş altın yaldızlı ince demir levhalarla kaplı kütükler çıkmaya başlamıştı. Şaman tüm dairenin yıldızların ışığı altında ortaya çıkmasına kadar bekledi. Bu alan neredeyse bir kağan yurdu kadar büyüktü. Savaşçılar ilk tabakanın oluşturduğu büyük ruloları ellerinden bıraktılar ve kenara çekildiler. Yirmi beş kişiden oluşan başka bir grup atlarının üzerinde çemberin dış kenarına kadar ilerlediler. Aynı anda ilk grup da ortaya gitmişti. Omuzları birbirine değecek kadar dar bir daire oluşturdukları zaman ise geriye döndüler. Şamanın bir işareti üzerine yere diz çökerek, ağaç kütüklerinin yüzeylerindeki oyuklara gizlenmiş olan demir halkalan kavradılar. Her halkanın içinden bir kement geçirilmişti.

Savaşçılar bu kez kementleri kavradılar, yavaş yavaş yürümeye başlayarak, halatları çemberin dışında bekleyen atlılara teslim ettiler. Sonra atların arasından geçerek yıldız biçiminde açıldılar ve ileride yeni bir daire oluşturdular.

Büyük Kağan'ın tabutuyla beraber gelmiş olan adamların hiçbiri, daha önce buna benzer bir mezar görmüş değillerdi. Evet, Karadeniz'in kuzeyinde İskitlere ve Kimmerlere ait yığma mezarlara kurbanlar vermiş, etraflarında mermer sütunlar bulunan taş lahitleri incelemiş, ölülerin duvarlardaki çukurlara gömüldüğü yeraltı mezarları karşısında şaşkınlıkla bakakalmışlardı. Hatta içlerinden bir kısmı Ravenna'da içinde büyük, boş bir lahdin bulunduğu, tavanı mozaik yıldızlarla kaplı bir anıt-mezar bile görmüştü. Fakat böylesini... hayır, böylesini daha önce hiç görmemişlerdi.

Aybars davuluna bir kez daha vurdu. Skirlerin atları yavaş yavaş, fakat hep birlikte her yana doğru ilerlemeye başladılar. Kalın kalaslardan yapılma kapak ağır ağır açılmaya başlamıştı. Ortaya çıkan büyük odanın altın kaplı duvarları, yıldızların altında ışıl ışıldı.

Skirler, Attila'nın üç katmanlı ağır tabutunu, tersine çev-

rilmiş büyük bir kağan yurduna benzeyen odanın içine dikkatle indirdiler. Sonra da ona verilen hediyeler, silahlar, giysiler ve erzak da, arabalarla birlikte mezar odasının içine yerleştirildi. Yük atlarının eyer ve koşum takımları çıkartılarak aşağıda bırakıldı. Sonra da kağanlarından ayrılmak istemeyen adamlar, tek kelime etmeden aşağı inmeye başladılar. Kağanın yanına ilk ulaşan Onegesios olmuştu. Onu Berichos, Adamos ve Skir kralı Edekon takip ettiler. Son olarak Aybars indi aşağı. Mezar odasının karanlıklarında kaybolmadan önce, kollarını yukarı kaldırarak gökyüzündeki ata ruhlarına son bir kez yakardı.

Skir savaşçılarının atları, artık kalın kalaslardan yapılma kapağın ağırlığına dayanamıyorlardı. Adım adım geriye gitmeye başladılar; ta ki büyük çukurun üstü yeniden tümüyle kapanıncaya kadar. Sonra savaşçılar hızla ve tek kelime etmeden demir halkalara bağlı olan ipleri çözdüler, çimenli toprağı kalasların üzerine yaydılar ve büyük çemberin kenarlarını düzelttiler. İşleri bitince de ayağa kalkarak, geride bir iz kalıp kalmadığını kontrol ettiler.

Sonra ilk iş olarak ellerini çırparak ve dillerini şaklatarak yük hayvanlarını dört bir yana doğru uzaklaştırdılar. Kendileri de üzerlerine bulaşmış olan beyaz tozu silkelediler ve atlarını çılgınca kamçılamaya başladılar. Güneşin doğuşuna kadar dörtnala at sürmeleri ve kesinlikle bir arada bulunmamaları emrini almışlardı.

Savaşçıların hiçbiri, şamanın beyaz tozunun burun ve ağız yoluyla içlerine nüfuz ettiğinin farkında değildi. Beyaz toz, iç organlara ulaştığı anda, etkisini göstermeye başlayacaktı...

Aynı gece İlek, Dengizik ve İrnek bir araya geldiler. Birkaç saat öncesine kadar üzerinde babalarının tabutunun bulun-

duğu podyumun yanındaki yastıkların üzerine yerleştiler, kadehlerine şarap doldurdular ve kendilerine altın bir tepsi içinde ikram edilen soğuk etten ve tatlılardan yemeye başladılar. Hizmetkârların ve refakatçilerin tümü gidene kadar tek kelime etmediler. Kulaklarını dışarıda esen rüzgârın ıslığı dolduruyordu. İlek ve Dengizik'in muhafızları kapıyı tutmuşlardı. Ölü kağanın oğullarını kimse rahatsız edemeyecekti.

"Ben ikinizden de daha büyüğüm" diye söze başladı Kara Hunların Doğu Kağanı. "Dolayısıyla yeni Büyük Kağan ben olmalıyım!"

"Ben de babamızın oğullarının en serti ve en başarılısıyım!" dedi Dengizik başını dikleştirerek. "İster meşru karılarından olsun, ister odalıklarından, ister bir geceliğine yatağına aldığı kanlarından... tümünün!"

"Evet, haklısın" dedi İrnek yumuşak bir sesle. "Sen daima ona hepimizden fazla benzemişsindir!"

"Nasıl! Bu ona destek olduğun anlamına mı geliyor!" diye kükredi İlek kardeşine doğru. İmek ne yapacağını bilemez bir halde telaşla başını salladı. Kardeşlerinin yüzlerine karşı bir şeyler söylemek onu ürkütüyordu. "Ben Dengizik'e nasıl destek olabilirim ki?" dedi boğuk bir sesle. "Babamızın en sevdiği oğlu ben değil miyim?"

"Bu iş böyle olmayacak!" diye homurdandı Dengizik. Canı kavga etmek istemiyordu. "Oylama yapacağız ve buna babamızın tohumundan gelen herkes katılacak... Tüm oğullar ve tüm kızlar... ister meşru olsun, ister olmasın! Bundan da bir sonuç çıkmazsa, taht için aramızda kura çekeceğiz!"

"Müttefiklerimizin bundan hoşlanacağını mı sanıyorsun?" diye sordu İrnek. "Onlar sadece güçlü ve başarılı olduğumuz sürece yanımızda kalacaklar! Kara Hunların devle-

ti bu şekilde paylaştırılacak olursa, bize bir daha asla saygı duymazlar!"

"Bildiğiniz gibi yapın!" dedi İrnek öfkeyle. "Ben bir Hun kağanıyım ve öyle kalacağım!"

Belindeki kılıcı kavrayarak ayağa kalktı, son bir kez düşündü, sonra da yurttan dışarı fırladı. Kimsenin kendilerini dinlemediğini sanıyorlardı, fakat gerçek böyle değildi. Birkaç gün sonra Ostrogotlar başlarını alıp gittiler. Yeteri kadar uzaklaştıktan sonra, geriye bir elçi gönderdiler. Ostrogotlar bundan böyle Hunların ne müttefiki, ne de bağımlıları olacaktı...

"Hildiko'yu sorguya çekmeliyiz!" diye kükrüyordu tahta sarayın koridorlarını arşınlayıp duran İlek öfkeyle. "Ostrogotların ihanetine kimin sebep olduğunu mutlaka öğrenmeliyiz! Babamızı öldürmesi için ona zehri onlar vermiş olmasın? Yoksa bu Konstantinopolis hadımlarının işi mi?" Fakat kardeşlerinin hiçbiri genç Cermen kadınını suçlama niyetinde değildi. Gotların Kral Ermanerich'in ölümünde yaptıkları gibi davranmak istemiyorlardı.

"Hildiko, Svanhild değil!" dedi Greka Attila'nın oğullarına. "Kimse onu Attila'nın ölümü yüzünden suçlayamayacak, dört atın arasına bağlayamayacak ve vücudunun parçalanmasını seyredemeyecek!"

Dengizik onun ne demek istediğini ilk anlayandı. "Babamızın son karısı ile ben ilgileneceğim!"

"Sen de istersen benim yanımda kalabilirsin" dedi İlek Greka'ya. Attila'nın ilk karısı, ince bir gülümsemeyle ona teşekkür etti.

Birkaç gün sonra Andagis ordugâha geri döndü. Attila'nın ölümüne kadar kimse *Campus Mauriacus* savaşının kahramanını tahkir etmeye cüret edememişti. Oysa şimdi

bir gece zarfında her şey değişmişti. Vizigot kralını mızrağıyla atından düşürmeyi başaran adam Ostrogotlar için artık Hunların Büyük Kağanı'nın en değerli savaşçılarından biri değil, aksine Amelung kral sülalesine utanç getiren bir haindi. Onu eskimiş ve işe yaramaz bir çuval gibi fırlatıp atmışlardı.

Attila tarafından Ostrogot kralı ilan edilen Valamir, kavminin yakaladığı şansı derhal görmüştü. Hunların Büyük Kağanı'nın mutlaka bir talihsizlik, bir kaza sonucu mu ölmüş olması gerekiyordu? Attila'nın bir komplo kurbanı olduğunu iddia etmesi, bağımlı kavimler için daha faydalı olmaz mıydı? Hatta bu Roma ve Konstantinopolis'in dahi işine gelmez miydi?

"Düğün gecesinde ölüm!" denilmeye başlanılacaktı bir süre sonra *Imperium Romanum*'un dört bir yanında. Ren havzasındaki kavimler ise "Burgundların intikamı!" diye anacaklardı aynı olayı. Bu söylentilerden ikisi de doğru değildi, fakat kısa sürede kavimlerin zihinlerine silinmez bir şekilde işleneceklerdi.

Attila'nın oğulları birbirlerinden kavgalı ayrıldılar. İrnek barışsever biri olduğunu ispat etmek için, Doğu Roma koruması altına girdi. İmparatorun hadımları, bu en yumuşak vahşiye de diğer barbarlar gibi davranmak, yani onu aralarında eriterek ortadan kaldırmak kararındaydılar. İmparator ve hadımlarını hiçbir şey Hun güçlerinin parçalanması kadar memnun edemezdi.

İrnek, Doğu Romalıların Hunlara son kez vergi ödediklerinin farkında bile değildi: Yapılan bir barış anlaşması sonucu, yerleşmeleri için Hunlara Güney Karpatlar ile Tuna arasındaki on yıllar süren akınlar sonucu artık neredeyse hiç kimsenin yaşamadığı bereketli topraklar verilmişti. Aynı şe-

kilde Trajan Köprüsü'nün ayaklarından Tuna'nın Karadeniz'e döküldüğü yere kadar uzanan araziyi de, otlak olarak kullanabileceklerdi.

Böylece İrnek kendisini *Imperium Romanum*'un dostu ve müttefiki olarak adlandırabilen ilk Hun hükümdarı oldu. Buna karşılık olarak artık göçebe yaşamına son vermesi, yerleşik hayata geçmesi ve imparatorluğun sınırlarını canı pahasına koruması bekleniyordu. Tıpkı yüzyıllar boyunca Roma ve Konstantinopolis'in koruyucu ve sıcak kanatları altına sığınmış olan Cermenler ve diğer kavimler gibi. İmek'le birlikte Alanların büyük kısmı da bu kanla sulanmış, fakat bereketli topraklara yerleşmişti...

Batı Roma'nın tüm silahlı kuvvetlerinin başkomutanı, dört kez konsül ve *Patricius* Flavius Aetius için de Attila'nın beklenmedik ölümü büyük bir uğursuzluğun başlangıcı olmuştu. Onun sonunu Hunlara bildiren ise Vandal kralı Geiserich'ten başkası değildi. Hunerich 454 yılında Adriyatik Denizi, Aquileia, Kehribar Yolu ve Julius Alpleri üzerinden Pannonia Ovası'na geldi. Hunların yeni hükümdarlarına yaşlı babasının selam ve iyi dileklerini getirmekle görevliydi.

Hunerich büyük bir şaşkınlıkla kardeşler arasındaki miras anlaşmazlığının henüz bir sonuca ulaşmadığını fark etmişti. İlek onu soğuk bir şekilde karşılamış ve Aşağı Tuna'daki İrnek'in yanına göndermişti. Fakat sonra fikir değiştirmiş, Dengizik'e de haber vererek, Hunerich'le neredeyse aynı anda en küçük kardeşlerinin yanına ulaşmışlardı. Vandal prensi, Attila'nın oğullarının durumunu dikkatle inceliyordu. Uzunca bir süre tereddüt ettikten sonra, onlara Roma'da neler olup bittiğini anlatmaya başladı. Bu zamana kadar Hunların kulağına Roma garnizonlarından ve askeri üslerinden çeşitli söylentiler gelmişti. Fakat Attila'nın hayatta oldu-

ğu dönemin aksine, batıda olup bitenler onlar için artık o kadar önemli değildi.

"Bir imparatorun en önemli generallerinden birini kendi elleriyle bıçaklaması pek sık rastlanan bir durum değil ne de olsa" dedi Hunerich.

"Gerçekten de kendi elleriyle mi yapmış?" diye sordu İlek. Bir yandan da babasından kalma altın kakmalı bir hançerle dişlerini karıştırıyordu.

"Benim şu anda burada oturuyor olmam kadar gerçek" dedi Vandal. "Fakat ona hançeri uzatan General Heraclius'un ta kendisi. Bu adam, Aetius'un Katalon Ovası'nda kazandığını söylediği zafere her zaman kuşkuyla yaklaşmıştı. Özellikle de Papa Leo'nun babanızın gerçek gücünü Roma'da herkese anlatmasından sonra..."

"Bunun konuyla ne ilgisi var?" diye sordu İlek isteksiz bir tavırla.

"Çok basit" diye cevap verdi İrnek kardeşine Vandal prensinin yerine. "Şayet babamız onun öne sürdüğü gibi ağır bir yenilgi almış olsaydı, bir sene sonra Kuzey İtalya'nın altını üstüne getiremezdi."

"Doğru, demek bunu kastediyor" dedi İlek ve başını salladı.

"Demek sonuç olarak babamız her şeye rağmen onu mağlup etti!" diye sırıttı Dengizik.

"Bir bakımdan söylediklerin doğru sayılır" dedi Hunerich ona hak verircesine. "Babanızın ölümü Aetius'un tüm stratejisini altüst etti. On yıllar boyunca sizi sadece kendi emelleri için kullanan bu adam, koca bir hiç olarak ortada kalakaldı! Gizli silahı olarak kullanabileceği güçlü bir Büyük Kağan'ın olmaması, güçlü general Flavius Aetius'a da ihtiyaç duyulmaması anlamına geliyor!"

"Bunu her zaman tahmin etmiştim" dedi İrnek düşünceli

bir tavırla. "Babam ve Aetius o kadar sık kapışmalarına rağmen, asla birbirlerinin gırtlaklarına tam olarak yapışmamışlardı..."

"Romalıların ona ihtiyacı vardı - tıpkı bu kez bizim size ihtiyaç duymamız gibi" dedi Hunerich dudaklarında kibar bir gülümsemeyle. Attila'nın üç oğlundan hangisine kralının düşüncelerini aktarabileceğini biliyordu artık!

Bir süre daha çeşitli kavimler hakkında konuşmaya devam ettiler. Uzun süre tartıştıktan ve yeteri kadar şarap içtikten sonra, gelecekte Galya'ya hükmedecek olan kavmin Vizigotlar değil, Franklar olacağı konusunda görüş birliğine vardılar. Üvey babası Aetius'un kendisini artık destekleyemeyecek olmasına karşın, Salis Franklarının altın saçlı önderi, büyük bir hükümdar sülalesinin kurucusu olacaktı...

"Daha şimdiden... yani Troyes katliamından bu yana... kendilerine Merowingler adını veriyorlar" dedi Hunerich. "Kardeşi Gundebaud'un Maas, Ren ve Mosel arasındaki mağlup kavmi ise artık olsa olsa onların hizmetkârı olur!"

İrnek'in kardeşlerine sormadan, kendi başına karar vererek kaleme aldığı mesaj, birkaç satırdan ibaretti. Vandal prensiyle sadece çok kısa bir süre baş başa görüşebilmişlerdi. Hunların kendilerine yakın bir gelecekte yeni bir Büyük Kağan seçme ihtimali bulunmadığını anlayan Hunerich, Julius Alpleri üzerinden İtalya'ya geri döndü.

Attila'nın oğulları Batı Roma'da olup bitenlerin ayrıntılarını ancak bir sonraki yılın sonbahar aylarında öğreneceklerdi. Attila'nın üç oğluna Geiserich'in selamlarını getiren bu kez de Hunerich'ten başkası değildi. İrnek ise ondan artık şüphelenmeye başlamıştı. "Sen kralının sıradan bir habercisi değilsin" dedi ona, "aynı zamanda onun gözü, kulağı ve dilisin..."

"İyi bir dostun siz Hunları yeniden Roma'ya bakmaya ikna etmeye çalışması, seni rahatsız mı ediyor, Attila'nın oğlu?"

İrnek hayır anlamında başını salladı. Hunerich, son zamanlarda Roma'da neler olup bittiğini, bir kadeh tatlı Trakya şarabı eşliğinde sadece ona anlatmaya başlamıştı:

"Dört yüz elli beş yılının Mart ayında, yani Büyük Kağan Attila'nın ölümünün ikinci yılında ve Flavius Aetius'un ölümünün altıncı ayında, Batı Roma imparatoru Üçüncü Valentinian, en iyi askerlerine yaz aylarını Tiber Nehri'nin sol yakasındaki Mars Ovası'nda eğitimle geçirmelerini emretmişti. Kendisi de meşhur Hun yayını bir kez olsun kullanmak istiyordu. Bunu ona öğretecek olanların arasında, Balamir ve Karaton, Uldız ve Muncuk, Oktar ve Ruga, Attila ve Bleda kağanlar ile siz üç varisin bağlı bulunduğu boydan Hunlar da vardı."

İlek, Vandal prensinin kadehini kendi elleriyle doldurdu.

"İmparatorun karşısında duran askerlerin her biri, Flavius Aetius'un seçkin birliklerinin savaşçılarıydı" diye devam etti Hunerich. "İçlerinden Optila adlı birine babanızın Aetius'la olan dostluğundan söz ettim. Eskiden Aetius'un koruması olan Traustila adındaki bir diğeri de, altmış yaşındaki Petronius Maximus'un yakın adamlarından biriydi. Maximus, üç kez İtalya genel valiliği yapmış olmanın verdiği güçle öldürülen generalin varisi olmak istemiş, fakat bunu bir türlü başaramamıştı..."

"Söylediğin bu isimleri şimdiye dek duymuş değiliz" dedi İrnek. "Ve bundan sonra öğrenmeye de hiç niyetim yok!"

"Sadece birkaç isim daha" diye ısrar etti Vandal. "Roma'da dizginlerin kimin elinde bulunduğunu bilmenizin faydalı olacağını düşünüyorum! İzin ver, anlatmaya devam edeyim: Gerçekte son derece çıtkırıldım bir adam olan imparator, Hun kağanları ile Aetius arasındaki ihanet ilişkisin-

den söz etmeye başladığı zaman, saçlarını Roma hizmetinde ağartmış olan bu iki Centurio öne çıktı. Valentinian'a göstermek üzere değerli Hun yaylarını kuşanmışlardı. Fakat bu Hun silahının gizemli gücünün nereden kaynaklandığını ona göstermek yerine, bir hamlede kısa Roma kılıçlarını çektiler. Yaklaşık iki bin lejyonerin ve imparatorluğun seçkin birliklerinin gözleri önünde, birlikte ve tek kelime etmeden önce Heraclius'un, sonra da imparatorun başlarını uçurdular."

"Romalıları böylesine öfkelendiren nedir?" diye sordu İrnek hiçbir şey anlamadan. "Maximus neden imparatorun dul karısıyla evlenmesin ki? Bizde herkes ölü kardeşinin karısı ve kız kardeşlerine bakmakla yükümlüdür!"

"İmparatorun dul karısının gerçekten de kocasının katilini yatağına alması gerektiğini mi söylüyorsun? Hadi bunu yaptı diyelim, oğlunu katilin kızıyla evlendirmesi mutlaka şart mı?"

"Babamın ve Yunan danışmanlarının pek hoşlandığı bu karmaşık ilişkilere beni çekmezsen sana minnettar kalırım!"

"Öyle olsun! Neyse, sonuçta Eudoxia Maximus'un isteğine uydu, fakat babamı kocasına karşı yardıma çağırdı! Geiserich Haziran ortalarında Roma önlerinde karaya çıktı. Maximus arkasına bile bakmadan kaçtı, fakat kendi muhafızları tarafından yakalandı ve halk tarafından linç edildi. Papa Leo ise Geiserich'in karşısına çıktı, fakat biz yine de istediklerimizi elde etmeyi başardık..."

Hunerich düşünceli bir tavırla gülümsedi.

"Kapitol'un bronz çatı kaplamalarını bile aldık..."

"Bu da niye?"

"Bir Hun olarak bunu anlaman gerekirdi! Çünkü kaplamalar altın kaplıydı, İrnek!"

Ostrogotlar Pannonia'ya kalıcı bir şekilde yerleşmişlerdi. Va-

lamir, Theodmir ve Vidimir'in kendilerine ait bölgeleri vardı, fakat Attila'nın oğullarının boş yere yapmaya çabaladıkları gibi kesin bir ayınma gitmekten kaçınmışlardı. Aralarında hâlâ şiddetli tartışmaların yaşanmasına rağmen, Dengizik bir süre sonra İlek ve İrnek'i Gotlara karşı birleşmeye çağırmayı başarabildi.

"O hain Cermenler bugüne kadar bize bağlıydılar ve bundan sonra da öyle kalacaklar!" diye bağırdı Dengizik ikinci bahar toplantısında öfkeyle. Kara Hunların hakimiyet alanları, kızgın güneş altındaki kar gibi eriyip gitmişti. Pannonia Ovası'nın bir kısmını ve Tuna havzası ile Karadeniz arasındaki toprakları güçlükle ellerinde tutabiliyorlardı. Tuna'nın batı kıyıları ile Drau ve Sava arasındaki bölgeler, çoktan beridir Ostrogotlar tarafından kontrol ediliyordu.

"Birbirimizle daha iyi geçinmeliyiz!" diye bağırdı Dengizik atının üzerinden. "İşinize gelsin ya da gelmesin..."

Büyük Kağan Attila'nın eski ordugâhında yanan ateşleri geride bırakarak, yanlarına kimseyi almadan kuzeye doğru bir parça at sürmüşlerdi. Kimse iki yıl öncesine kadar sayısız yurdun ve çadınn kurulduğu bölgenin bugün neden bomboş olduğu konusunda tek kelime bile etmiyordu. Büyükbaş hayvan ağıllarının çitleri çürüyüp parçalanmıştı. Geriye kalan parçalann, en küçük bir tahta, deri veya yün parçasına yüzyıllar boyunca değerli bir hazine gözüyle bakanlar tarafından bile kullanılmamış olması, olayın bambaşka bir boyutuydu.

İki küçük derenin birleştiği sazlık bir alana geldikleri zaman, Attila'nın üç oğlu yok oluşu kendi gözleriyle bir kez daha gördüler. Küçük Tanrılar Dağı'ndan geriye sadece birkaç taş parçası kalmıştı. Etrafta ruhlara adanmış bir tek hediye veya para yoktu. Sadece taşların arasında birkaç çürümüş kumaş parçası, o kadar...

"Evet, ne olacak?" diye sordu İlek sabırsızlıkla. Hâlâ kardeşlerinden bir cevap almayı bekliyordu.

"Roma'nın her iki kısmı da bu aralar bize göre değil" diye karşılık verdi İrnek. "Ben Konstantinopolis'le barış içinde yaşıyorum... Görünüşe göre Vandalların hızlı gemiler inşa etmeye başlamalarıyla birlikte, Roma kapıları bize tümüyle kapanmış vaziyette!"

"Bunu nereden biliyorsun?" diye bağırdı Dengizik.

"Biliyor olmam yetmez mi?"

Dengizik boş ver dercesine elini salladı. Küçük kardeşini seviyordu, fakat İrnek onun gözünde Attila'ya layık bir oğul yerine, karı kılıklı bir şaman parçasıydı.

"Siz bilirsiniz" dedi İrnek sonunda. "İçimde hiç de iyi bir his yok, ama..."

"Birbirine çarpan silahların sesleri tüylerini ürperttiği zaman kendine gelirsin, merak etme!"

Her şey Dengizik'in söylediği gibi oldu. Asrın en iyi savaşçıları arasında tıpkı Galya'da olduğu gibi son derece sert ve kanlı çarpışmalar yaşandı.

"Gerçekten de dehşetli bir manzaraydı" diye anlatıyordu Dengizik yıllar sonra bile. "Öfkeden gözleri dönmüş, yalın kılıç Got savaşçıları... dünyanın en iyi atlarının üzerinde, dünyanın en iyi okçuları Hunlar... yaya savaşan çevik Suebler... vücutlarına saplanan okları kırıp atan Gepidler... ve elbette ki ağır silahlı savaşçılarını durmadan değişik savaş düzenlerine sokan Alanlar."

Dengizik de tıpkı İrnek gibi bu çatışmaların hiç de beklenildiği gibi sonuçlanmadığını biliyordu. Hunlar ilk saldırıda o eski hızlarının düşmanda hâlâ korku uyandırdığı izlenimine kapılmışlardı, fakat kısa bir süre sonra başsız kalmış bir gövdenin üyeleri gibi dört bir yana dağılmış, ağır bir yenil-

giye uğramışlardı. Gotlar, Gepidler, Rugiler, Suebler, Quadlar ve Markomanlar bir tarafta, Hunlar, Alanlar, Sarmat kabileleri diğer tarafta...

Gepidler kendilerini Hun atlarının önüne atıyor, kollarıyla hayvanın boynuna sarılıyor ve onları yere deviriyorlardı. Boynundaki ağırlığa dayanamayarak yıkılan atların birinin sırtında İlek vardı. O âna kadar gerçek bir Hun kağanı gibi dövüşen adam, görünmez bir kement tarafından yakalandığı hissine kapılmıştı. Eyerden uçarken eskiden öğrendiklerini hatırlayarak dertop olmaya çalışmış, fakat bunu başaramayarak, kardeşlerinin gözleri önünde yaşamını yitirmişti.

Dengizik ve İrnek bu anlamsız kıyıma deva etmekte fayda görmemiş, geldikleri gibi hızla geri dönmüşlerdi. Pannonia Ovası'nı geride bırakarak güneydoğuya doğru kaçmış ve Karpat Dağları ile Orta Tuna bölgesini tümüyle Cermenlere terk etmişlerdi. Savaş alanında her iki taraftan da yaklaşık otuz bin ölü kalmıştı...

Ostrogotlar her iki imparatora da elçiler göndermişlerdi. Kendilerini Sirmium'dan Aquincum'a kadar tüm Pannonia'nın, Kehribar Yolu'ndan Vindobona'ya kadar tüm toprakların yeni efendileri sayıyorlardı. Skirler ve hayatta kalan Alanlar Aşağı Moesia'ya yerleşmişlerdi. Diğer birkaç kavimle birlikte Rugilere Arkadiopolis civarında yer gösterilmişti. Gepid kralı Ardarich, Attila'nın terk edilmiş ordugâhına el koydu ve kavmini doğudaki Karpat Dağları'na gönderdi. O görkemli yurtlar yavaş yavaş yok olmaya başlamışlardı. Onlarla birlikte cesur bozkır savaşçılarının hatıraları da hafızalardan siliniyordu. Oysa *Imperium Romanum* topraklarına o ani ve sert girişlerinin üzerinden henüz yüz yıl bile geçmemişti.

Fakat sonra, Büyük Kağan'ın ölümünün üzerinden on yıl bi-

le geçmeden, İrnek önderliğindeki barışçıl Hunlar, bir parça toprağa ve ekili araziye bağımlı olmanın gerçekte ne anlama geldiğini çok acı bir şekilde öğrendiler. Bu yeni çiftçilerin silahları ve duvarları, yeniden mağrur ve güçlü olan Ostrogotların akınlarını durdurmaya yetmiyordu. Doğu Romalılarla barış yapmış olmasına rağmen, bu Cermen kavminin içinde hâlâ Hunlarla geçirdiği yıllardan kalma bir ateş yanıyordu. İmparator onlara her yıl bol miktarda altın veriyordu, fakat bu onların gözünde sadece kolay kazanılmış paraydı.

462 yılının yaz aylarında Gotlar Attila'nın doğup büyümüş olduğu toprakları işgal ettiler. Şayet babalarına en fazla benzeyen kardeşi tam vaktinde imdada yetişmemiş olsaydı, İrnek'in işinin bitmesi an meselesiydi. Dengizik, doğuya uzanan bozkırlara geri dönmüştü. Kendisine bağlı olan birkaç kabile ve kavimle, Doğu Roma'nın "Dağlar Arasındaki Deniz"e açılan sınırlarına kadar ulaşmış, hatta Sasanî krallığının içinden Hindistan'a kadar akın etmeye cüret etmişti. Hint hükümdan Skandapgupta onları durdurmayı güçlükle başarmıştı.

Dengizik, kardeşinin yardım çağrılarına kulak vermişti.

Doğunun bozkırlarından koşup gelmiş, zafer sarhoşluğu içindeki Ostrogotlan mağlup ederek, kardeşinin yitirdiği ganimeti geri almıştı. Aşağı Tuna kıyılarında Roma lejyonlarıyla karşılaştıkları ilk günler tekrarlanıyor gibiydi.

"Bizden çok şey öğrenmişler" dedi Dengizik, kardeşine ve adamlarına tarlalarını geri verdikten sonra.

"Ya sen ne yaptın? Gittiğin yerlerde barış bulabildin mi?"

"Biz Hunlar ya da Gotlar gibi güçlerini, cesaretlerini ve yeteneklerini ispatlamış olan kavimler, savaşmaya nasıl son verebilirler?" diye sordu Dengizik kardeşine doğuda ve güneyde yaşadığı maceraları ışıldayan gözlerle uzun uzun anlattıktan sonra.

"Biz seninle hiçbir zaman aynı ruhlara saygı göstermedik ve aynı cinlerden korkmadık" diye içini çekti İrnek. "Bu nedenle bir Hun'un çiftçilik yaparak veya hayvan yetiştirerek asla yaşayamayacağını söyleyeceğini biliyorum!"

"Ben karnımı tohumla doldurmaktansa ölmeyi tercih ederim" diye güldü Dengizik. "Evet, Büyük Kağan Attila'nın oğlu, sen sadece kendini kandırıyorsun! Sen de babamız ve atalarımız gibi gerçek bir Hun'sun!"

"Yoksa benden yeniden atalarımızın yayını ve üçgen başlıklı oklarımızı kuşanmamı mı istiyorsun?"

"Evet, kardeşim!" dedi Dengizik sert bir sesle. "Evet, senden bunu yapmanı istiyorum! Gotlar, babalarımıza ait olan her şeye el uzatıyorlar! Tuna'nın batısındaki Pannonia uzun zamandır onların elinde. Şayet onlara şimdi engel olamazsak, tarlalarını ve kulübelerini ateşe verecekleri gün pek uzak değildir! Yarım bin yıl önce Galya'yı fethettiği zaman, Caesar da aynı şeyleri söylemişti!"

Attila'nın ikinci doğan oğlunun soğukkanlı bir tavırla yaptığı en uzun konuşmaydı bu. İrnek uzun süre tereddüt etti. Büyük Kağan'ın sertliğinin ve cesaretinin kendisine geçmediğini biliyordu. Artık sabahları gün doğmadan uyanıyor, kendisine her yurttan daha emniyetli gelen taş kulübesinin önüne çıkıp, tarlalarına bakıyordu.

Bitkilerin üzerindeki sabah çiği, bereketli topraklardan fışkıran yemyeşil filizler, bitkilerin ve hayvanların boy atması, alın terinin ve emeğinin ürünü olan başarılı bir hasattan sonra duyduğu mutluluk, artık onun yaşamının en önemli parçalarıydı. Gerçekten de tüm bunlardan vazgeçip tekrar at sırtında yaşamaya mı başlamalıydı? Yoksa gerçeklerin arkasına gizlenmeye devam edip, ruhların ve cinlerin ülkesine açılan köprünün öte yanında, savaşın, iktidar mücadelelerinin ve ölümün bulunmadığı topraklarda yaşadığını mı düşlemeliydi?

İrnek yumuşak, üzgün bakışlı gözleriyle kardeşini süzdü.

"Seninle birlikte savaşacağım" dedi sonra. "Demek her şey nasıl başladıysa, aynı şekilde sona ermek zorundaymış..."

Gotlar ve Gepidler, üzerlerine yürüyen yeni bir Hun ordusunu haber aldıkları zaman, tek yaptıkları gülmek oldu. Dengizik ve yumuşak başlı kardeşi İrnek'in önderlik ettiği Hun boylarının ve birkaç kavim kalıntısının isimlerini telaffuz etmek zahmetinde bile bulunmuyorlardı.

İki kardeş kısa zamanda Tuna'yı aştı.

Pannonia'ya ulaşmalarına az bir süre kala, Cermenler korkunç sesli savaş borularına üflemeye ve büyük davullarına vurmaya başladılar. Hunları son savaşçılarına varıncaya kadar önlerine katıp öyle bir kovaladılar ki, yüzyıllar sonra bile Amelung krallarının bu nefret dolu katliamları korku dolu gözlerle anlatılacaktı.

İrnek ve adamları tarlalarını kaybettikten sonra, bozkırın karanlıklarında yitip gittiler.

Dengizik ise hayatta kalmayı başardı ve atalarının yurdunu tekrar bulana kadar doğuya doğru at sürdü. O ve kavminden geriye kalan az sayıda insan, bir kez daha kurak bozkırın üzerinde, at sırtında koyun ve sığırlarını gütmeye başladılar. Kara Hunların Balamir Kağan önderliğinde batıya doğru yola koyuldukları, Karadeniz'in kuzeyindeki geniş topraklarda yaşıyorlardı. Dengizik iki yıl sonra geri döndü. Fakat Konstantinopolis artık sınırlarında yağma ve baskın hareketlerine göz yummuyordu. Dengizik sayıları giderek azalan savaşçılarıyla Doğu Roma topraklarında oradan oraya dolaşmaya başladı. Kimi zaman zafer kazanıyor, kimi zaman açlık çekiyor, kimi zaman da heybesini ganimetle dolduruyordu. Fakat sonunda Doğu Roma ordusunun tuzağına düştü.

Büyük Hun yayını son kez İsa'nın doğumunun 469. yılında General Anagustos'a karşı doğrulttu. Ancak oku hedefini

bulamadı ve bu hatasını tek bir kılıç darbesiyle yaşamını yitirerek ödedi.

Dengizik'in kesik başı, tıpkı iki kuşak önce Uldız Kağan'ın asi Got Gaina'ya yaptığı gibi, Konstantinopolis'e getirildi. Kesik baş büyük zafer alaylarıyla şehrin tüm sokaklarında dolaştırıldı, sonra da insanların doya doya seyredebilmeleri için arenaya dikilen bir sırığın ucuna takıldı.

Hayatta kalan Hunlar, Attila'nın ilk zamanlarına kadar yapmış oldukları gibi, altın karşılığında Roma hizmetine girdiler. İçlerinden bir kısmı din adamlarının ve hadımların imparatorluğunda çok çabuk yükseldi. Komutan, yönetici, hatta vali bile oldular. *Imperium Romanum*'un Altın Boynuz kıyısındaki bu gerçek başkentindeki kadınların gözleri, Hun savaşçılarını görünce eskisi gibi ışıldamaya devam ediyordu.

Imperium Romanum'un doğu yarısı, 1453 yılında, yani Attila'nın ölümünden tam bin yıl sonra Türkler tarafından fethedilinceye kadar, yaşamaya devam etti.

Batı Roma da Hunlarla aynı zamanda tarihin karanlıklarında yok olmuştu. Valentinian III.'ün dokuz halefinden altısı cinayete kurban gitmişti. Tüm komutanlar Cermenlerin etkisi altındaydı. Stilicho, Felix, Bonifatius ve Aetius'un halefi, Attila'nın kâtibi Orestes oldu. Fakat oğluna Roma'nın kurucusu ve ilk kralı olan *Romulus*'un ismini vermekle ve bu çocuğu on beş yaşına bastığı 475 yılında Ravenna'da imparator ilan etmekle, fazla ileri gitmişti. Konstantinopolis bu imparatoru tanımadığını açıkladı. Skir kralı Edekon'un oğlu Odoaker, bir yıl sonra onu tahttan indirerek sürgüne gönderdi. Bu olaydan bir yıl sonra Hun Kağanı Attila'nın son yoldaşı ve Batı Roma orduları başkomutanı Orestes, Placentia'da Cermen lejyonları tarafından mağlup edildi. Aynı ordu, Odoaker'i İtalya kralı ilan etti. Bu da Batı Roma İmparatorluğu'nun son noktasıydı.

Ya Hunlar? Hedefleri neydi? Ve amaçları?

Tam yüz yıl önce Hunların ilk Büyük Kağanı Balamir, Kafkas sınırlarından Karpatlara ve Alplere dek uzanan büyük yolculuğa son vermişti. Hunların son ve en kudretli kağanı olan Attila ise en sevgili oğlunun, Asya ve Avrupa olarak ikiye ayrılan dev kıtanın en batısına kadar ilerlemesine olanak tanımıştı. Kendisi bunu yapmak yerine, Batı Roma'nın son güçleriyle, sonunda her iki tarafın da mağlup olduğu, anlamsız ve acımasız bir çatışmaya girmeyi yeğlemişti. Bunu neden mi yapmıştı? Artık yolun sonuna geldiklerinin farkına varmıştı belki de. Hem kendisinin, hem de Hunların sonu! Geriye kalan sadece eskinin bir yankısından ibaretti, o kadar...

Her şeye rağmen, duyabilen kulaklar için, bozkırlar hâlâ Hunların Büyük Kağanı'nın göklere çıkartıldığı şarkılarla çınlıyor ve yıldızlar Attila'nın ilk öğrendiği çocuk melodisini tekrarlıyor:

Ne mutludur
Neşeli ruhlarla dolu olan
Ve önlerinde atların otladığı
Büyük yurtlarla uzaklara gitmek...

Ек

Sonsöz

Sadece bize yabancı oldukları için Hunları barbar olarak nitelendirmeyi reddediyorum.

Hun akınlarının kalıplarını kim bilmez ki? Doğunun sonsuz bozkırlarından küçük atlarının üzerinde kopup gelerek Cermenlerin yaşadıkları bölgeyi istila eden, karşılanna çıkan insanları acımasızca katleden, tecavüz eden ve yok eden, yağmacı Vandall, Slav ve Türk boylarıyla birlikte hareket eden sert savaşçılar.

Buna karşın Vizigot, Ostrogot, Galyalı, Burgund ve Alman gibi kavramlar kulağa ne kadar yakın ve yumuşak geliyor, değil mi? *Imperium Romanum*'un hukukunu ve yasalarını savunan lejyonerlerden, Yukarı Tuna boyunca Viyana ve Budapeşte üzerinden, bugünkü Sırbistan ve Romanya'ya kadar düzenli bir sıra halinde uzanan Limes kalelerinden, *yabancı* barbarlara karşı oluşturulan bu savunma hattından söz edildiğini sık sık duyarız.

Bilinçli veya bilinçsiz olarak bugüne dek kafamızda taşıdığımız bu tasavvur ve hatıralar, tarihin genellikle devir ve kasıt gözetilerek tanımlanan gerçekleri kadar tek yanlıdır. Biz ahlâk, hukuk, yasa ve tarihlerin mutlak değerler olmaları gerektiğini öğrendik. Fakat böyle bir şey asla olmadı.

Attila ve Hunları, çağdaşları olan Romalılardan, Vermenlerden, Burgundlardan veya Gotlardan daha cani, zalim ve-

ya barbar değillerdi. Belki bir parçacık daha yabancı, o kadar. Yunanlıların ve Romalıların kendilerini ilahlaştırdıkları idealize edilmiş mermer heykellerden farklı bir görünüme sahiptiler. Ve onları Cermen kavimlerinin göçünün başlangıç ve sona eriş nedeni olarak gösteren tarihin ısrarlı sahtekârlıklarından daha iyisine lâyıktırlar.

Felix Dahn ve Gustav Freytag'dan başlayan, C.D. Gordon, Franz Altheim, Louis Homeyer ve Otto Menchen-Helfen'le devam eden, Heinrich Pleticha ve Hermann Schreiber'le süregelen yeni tarih yazımı, bir konuda görüş birliğindedir: Hiçbir çağ kavimleri (Cermenlerin) kavimler göçü, yani herkese karşı verilen o ölümcül savaş kadar çabuk tüketmemiştir. Ve bu kavimlerin hiçbiri, hatta Vandallar bile, bugüne kadar okul, eğitim, medya ve kamuoyu tarafından Hunlar kadar büyük haksızlığa uğramamışlardır.

Geiserich, Theoderich ve Attila gibi zekâ, güç ve cesaretleri sayesinde bu karmaşanın arasından sıyrılabilmeyi başaran erkekler, sonraki zamanların taht hırsızları gibi bilinmezliğin karanlığından gelmemektedirler, demektedir Hermann Schreiber, aksine baba tarafından tanınmış soylardan, anne tarafından ise tanınmış olmasa bile güzellikleri ve yetenekleri herkesçe kabul edilen kölelerden, odalıklardan veya sevgililerden gelmektedirler.

Roma'nın mağrur lejyonerleri, beş yüz yıl önce bile Avrupa'nın kuzeyinden gelen ve açlıktan kırılan yüz bin Kimber ile Teuton için, *Imperium Romanum* topraklarında sadece ölüm ve kölelik bulunduğunu ispat etmişlerdi. İmparatorluğun iki yarıya ayrılması, hizip gruplarının ve çürümüş bir imparatorluk sülalesinin oyun sahnesi haline dönüşmesi, varlığını ancak birbirlerine rakip yetenekli Cermen komutanlan sayesinde sürdürebilecek hale gelmesi için, aradan yarım bin yıl geçmesi gerekecekti.

Roma imparatorlarının başlarının uçurulduğu veya imparatorların komutanlarını kendi elleriyle hançerledikleri bir çağdı bu.

Bu belirsiz ve sallantılı ilişkiler, son derece renkli ve değişken savaş ittifaklarına, çıkar birliklerine, anlaşmalara ve anlaşma ihlallerine neden olmuştur. Otuz Yıl Savaşları'ndan, İkinci Dünya Savaşı sonundaki mülteci akınlarından veya yirminci yüzyılın sonundaki günümüz Balkan karışıklıklarından çok daha geniş kapsamlı ve karmaşık bir meseledir bu.

Tam burada, Belgrad'dan başlayarak Doğu ve Batı Roma'yı birbirinden ayıran Limes hattı, Tuna'nın kuzeyinde yaşayan Hunlarla on yıllar boyunca kanlı çatışmaların yaşandığı bir eksen olmuştur. Fakat bozkırdan gelen göçebe çobanlar, Roma'nın ve *Imperium Romanum*'un içinde ve dışında yaşayan sayısız diğer kavmin yasa ve geleneklerine çok çabuk uyum sağladılar

Vizigotların, Ostrogotların, Vandalların ve Burgundların başlıca amaçlarının bin yıllık Roma İmparatorluğu'nun merkezine olabildiğince yakın bölgelerine yerleşebilmek olmasına karşın, Hunlar toprak sahibi olmaya önem vermediler. Evlerden, şehirlerden, duvarlardan, daha doğrusu özgürlüklerini kısıtlayabilecek her şeyden hem korkuyor, hem de nefret ediyorlardı. Kırlarda avlanıyor, hayvanları, yurtları ve arabalarıyla bir otlaktan diğerine göçüyor, yol boyunca karşılarına çıkan şehirleri ve yerleşimleri yağmalamayı da ihmal etmiyorlardı.

Üstün savaş yetenekleri karşılığında kendilerine altın teklif edildiğini öğrendikleri günden itibaren, Batı Roma lejyonlarıyla birlikte isyan eden bölgelerin veya Ren kıyısındaki Franklar gibi yeni oluşan kavimlerin üzerine yürüdüler. Hunlar olmasaydı Batı Roma iki kuşak önce çökmüş olurdu.

Ya hâlâ o tüyler ürpertici "Tanrının Kırbacı" lakabıyla tanınan Attila?

Gotlar tarafından "Babacık" olarak adlandırılan bu adam her iki Roma'dan da ağabeyi Bleda'dan bir kilo fazla vergi almamış, hakimiyet alanına yeni topraklar eklememiş, üzerine çok şey yazılan Catalaunum Savaşı'nı kaybetmemişti. Fakat "Baba" olarak adlandırılan Roma piskoposunun Garda Gölü kıyısında kendisiyle konuşmasından sonra, tüm ordusuyla birlikte geriye dönmüştü.

Erken Avrupa iltica ve yurt arayışı dönemine ait büyük bulmacanın henüz pek çok parçasına sahip değiliz. Bu kitapta yapılmaya çalışılan az ya da çok bilimsel verilerin yeni bir düzenlemesi değil, aksine aradan bin yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ kahraman ve şeytan efsanelerinin doğmasına neden olan bir hadisenin araştınlma ve açıklanma çalışmasıdır.

Neredeyse tüm kaynaklar ve günümüzün bilimsel çalışmaları, belirli hadiselerin zaman içerisindeki dizilişleri ve nedenleri söz konusu olduğu zaman, birbirleriyle sık sık, bazen de oldukça acı bir şekilde çelişmektedir. Attila ve yaşadığı çağla meşgul olan bir kimse, eninde sonunda o veya bu tarafta karar kılmaya zorlanmaktadır. Bu noktada kullanılan lisan genellikle sayılardan daha sadakatsiz, fakat çok daha yardımseverdir. Örneğin bugünkü tarih yazımında bir olayın Romalılar açısından "başarılı bir manevra", Hunlar açısından ise "kalleşçe bir tuzak" olarak nitelendirilmesi gibi.

"Tarih, genellikle efsanelerden ibarettir" demektedir Peter Basilius Streithofen, "çünkü o zaman gerçekten ne demiş olduklarını kimse bilemez."

Fakat efsanelerin daima başkalarının aleyhine kurgulanmaları mı gerekir?

Berlin, 1998 yazı
Thomas R. P. Mielke

ZAMAN ÇİZELGESİ

İsa'nın doğumundan 3000 yıl önce

2637	Hunların Çin'e karşı bilinen ilk mağlubiyetleri.
1055, 822, 791, 771	Hunların Çin'e karşı akınlarını sıklaştırmaları; Çin Seddi'nin inşasının başlangıcı.
190	Hun Kağan'ı Mete'nin (İ.Ö. 209-170) doğudaki komşu kavimleri mağlup etmesi ve Doğu Moğolistan'ı ele geçirmesi.
176	Hunların Mete önderliğinde Tarım Havzası'na akınları ve Doğu Türkistan'ın ele geçirilmesi.
120	Jütland'dan çıkarak Kuzey İtalya'ya giden Teuton ve Kimberlerin ilk "Kavimler Göçünü" gerçekleştirmeleri; İ. Ö. 103 yılında Aix-en-Provence ve 101 yılında Kuzey İtalya'daki Vercellae yakınlarında Romalılar tarafından yok edilmeleri.
	Zaman dönümü.
73-91	Çin komutanı Pançao'nun, Hunları Hazar Denizi bölgesine atmayı başarması.
	2. Yüzyıl
	Imperium Romanum'un, yüz milyonluk nüfusuyla gelişiminin doruğuna ulaşması. Tuna ve Fırat üzerinden gelen yabancı kavimler,

ordunun finansmanının zorluğu, taht kavgaları ve Hıristiyanlarla olan anlaşmazlıklar çöküşü başlatmıştır.

284-316 Diokletian reformlara ve büyük bir Hıristiyan takibatına başlaması.

3. Yüzyıl

Eyaletlerdeki kargaşa, toplumsal tabakaların arasındaki uçurumun derinleşmesi, enflasyon ve nüfusun azalması, varolan krizin keskinleşmesi. Tüm çöküş kehanetlerine rağmen imparatorluk derinlerine nüfuz eden reformlar sayesinde bir kez daha kurtarılır.

259/60 Küçük Cermen kabilelerinin bir araya gelmesiyle, Ren ve Yukarı Tuna arasında Alman kavminin meydana gelmesi. Roma'ya kadar uzanan akınlarının, İmparator Auirelian'ı şehrin etrafına 19 km. uzunluğunda bir sur çekmeye mecbur etmesi. Raetia'da giderek daha fazla sayıda Roma çiftliğinin terk edilmesi. Diokletian imparatorluğun farklı bölgelerinde farklı imparatorların hakimiyetini meşrulaştırması. Roma, şeref başkentidir.

4. Yüzyıl

Geç Roma dönemi yasalarının üçte biri memurların ahlâksal düşkünlüğünü ve rüşvetçiliğini önlemeye yönelik olarak değiştirilir. Tuna ve Doğu Alpler arasındaki bölgeler, yani Raetia ve Noricum eyaletleri, Romalı olmayan Orta, Doğu ve Kuzey Avrupa'da önemli değişiklikler yaşandığını, Cermen dünyasının harekete geçtiğini hisseder.

306-337 Büyük Konstantin dönemi. İmparatorluk kıs-

	men huzura kavuşur, Hıristiyanlık kabul edilir, Bizans başkent olur.
364-375	Valentinian Tuna ve Ren sınırlarını tahkim eder, Piktleri ve İskoçları geri püskürtür.
305-370	Ostrogot kralı Ermanerich.
306-337	Roma imparatoru Konstantin.
350-404	Balamir, Hunların ilk "Avrupalı" kağanı.
352-345	Alan savaşı.
364-375	İmparator Valentinian I., Tuna'nın Noricum kısmındaki askeri üsleri tahkim eder ve yenilerini yaptırtır.
371	Ostrogotlar, Hunlar tarafından mağlup edilir.
375	Valentinian Tuna kıyılarına karşı saldırıda bulunmaya hazırlanır, Brigetio'da ölür (17 Kasım). Küçük oğlu Valeninian II., Aquincum'da ordu tarafından Augustus ilan edilir. Gratian, Valentinian II.'nin vasisi olarak imparatorluğun batı yarısının hükümdarı olur. Hun atlı kavmi doğudan Avrupa'ya girmeye devam eder.
376	Hunların önünden kaçan Vizigotların, Frithigem önderliğinde henüz bölünmemiş olan imparatorluğun topraklarına kabul edilmeleri (Trakya).
380	Gratian, Ostrogotlarla barış anlaşması yapar.
381	Vizigot kralı Athanarich, maiyetiyle birlikte Konstantinopolis'e kabul edilir.
382	Theodosius'un Vizigotlarla barış anlaşması yapması ve müttefik olarak Moesia Secunda'ya yerleştirilmeleri.

391 Theodosius I. batıl inanışları yasaklar; Hıristiyanlık resmi devlet dini olur.

393 Theodosius I., oğlu Honorius'u Augustus ilan eder. Roma ve Ripuar Frankları arasında barış anlaşması imzalanır. Stilicho, Trakya'daki barbarların üzerine sefer düzenler.

394 Theodosius Roma imparatoru olur, Honorius ve Arkadios'u batı ve doğu naipleri ilan eder. Tuna hattındaki kavimlerin Viyana'dan Karadeniz kıyılarına kadar akınları (Özellikle Vizigot kralı Alarich'in Trakya seferi).

395 Vandal asıllı Stilicho, imparatorluk naibi olarak Honorius'un batıdaki hükümdarlığına son verir. Suebler, Pannonia I. ve Valeria bölgelerine yerleştirilirler.

Hunlar, Tuna'nın donmasını fırsat bilerek Moesia'ya geçerler ve Alplere kadar akın ederler. Doğuda ise Kafkasları aşarak Küçük Asya ve Suriye'ye saldırırlar.

İmparator Diokletian tarafından 293 yılında ilk kez uygulanan idarî bölünme, imparatorluğun resmen ikiye ayrılmasıyla kesin olarak gerçekleşir. Batı Roma'nın başkenti Roma (sonra Mediolanum, 403'ten itibaren Ravenna), Doğu Roma'nın Konstantinopolis olur. Honorius, Batı Roma imparatoru (423 yılına kadar), kardeşi Arkadios ise Doğu Roma imparatoru (408 yılına kadar) olur.

5. Yüzyıl

401 Hun kağanı Uldız, yeni yıl hediyesi olarak 3 Ocak 401 tarihinde Got Gaina'nın kafasını Konstantinopolis'e gönderir. Hunlar ve *Imperium Romanum* arasında ilk kez bir ittifak kurulur.

Vizigot kralı Alarich, 18 Kasım 401 tarihinde İtalya'ya girer. Fakat yine Kasım ayında alelacele İtalya'ya geri dönen Stilicho tarafından Asti'de mağlup edilir.

402 Arkadios, oğlu Theodosios II.'yi Augustus ilan eder. Alarich, Pannonia ile Dalmatia arasındaki bölgeye geri püskürtülür.

403 Aynı zamanda Ostrogot Radagis, Stilicho ile Alarich arasındaki savaştan yararlanarak Alpleri aşmak ve İtalya'ya saldırmak için, Tuna'nın öteki yakasındaki Ostrogot, Sarmat, Alan, Quad, Vandal ve diğer "barbar" kavimlerden iki yüz bin kişiyi etrafına toplar.
Bu yabancı kavimlerden duyulan korku yüzünden Batı Roma İmparatorluğu'nun başkenti, Milano'dan zaptı son derece güç Ravenna'ya taşınır.

406 Burgundlar, Orta Ren bölgesinde başkenti Worms olan bir devlet kurarlar. Pannonia eyaleti sakinleri, Cermen kabileleriyle birlikte Roma yönetimine karşı ayaklanırlar. Britanya'da Roma hakimiyeti son bulur. 31 Aralık 406 tarihinde Vandallar, Alanlar ve Suebler, Ren üzerinden Galya'ya geçerler.

407 İngiltere'deki son Romalılar da garnizonlarını terk ederler. - Constantin III. Britanya'yı tekrar Roma egemenliği altına alır, sonra da Galya ve İspanya'yı işgal eder. Bu zaman zarfında Batı Roma ile Hun ilişkileri belirgin şekilde düzelir. Karşılıklı olarak rehine değiş tokuşu yapılır.

408 408 yazında Hunlar Tuna'yı aşarlar ve Olt Nehri'nin deltasıyla Demir Kapı arasındaki bölgeyi istila ederler.

Doğu Roma imparatoru Arkadios ölür. Sekiz yaşındaki oğlu Theodosios II. (önce Anthemios'un, sonra da Arkadios'un kız kardeşi Pulcheria'nın vesayeti altında) imparator olur. Aetius, rehinde olarak Vizigotların yanına gönderilir.

408 Vandallar, Alanlar ve Sueblerle birlikte İspanya'ya ulaşırlar. Uldız Kağan, Hunlar ve Skirlerle birlikte Aşağı Tuna'ya girer ve Castra Martis'de başarısız bir savaş yapar. Vandallar, Alanlar ve Suebler, İspanya'yı istila ederler.

ATTİLA ROMANININ BAŞLANGICI

410 Alarich uzun bir kuşatmadan sonra Roma'yı zapt eder ve yağmalar; güneye doğru ilerlerken ölür ve Busento Nehri yatağına gömülür.

411 Alanlar, Portekiz'de kendi krallıklarını kurarlar. -Suebler de İspanya'da devlet kurarlar.- Alarich'in kayınbiraderi Athawulf, Vizigotları Galya'ya götürür.

412 Hunların başına Büyük Kağan Karaton geçer. Vizigotlar, Kral Athawulf önderliğinde Güney Galya'ya geçerler.

413 Burgundlar, Orta Ren bölgesinde Gundahar önderliğine bir krallık kurarlar. - Vizigotlar, Galya'daki Batı Roma şehirlerini ele geçirirler.

414 Vizigot kralı Athawulf, Narbonne'da Batı Roma imparatoru Theodosius I.'in kız kardeşi Galla Placidia ile evlenir.
Doğu Roma'daki Anthemios rejiminin sona ermesiyle birlikte, çocuk imparatorun vesayeti o zaman on altı yaşında olan Pulcheria'ya verilir.

415 Attila'nın babası Muncuk, Hunların Doğu Kağanı olur. -Vizigotlar İspanya'da Alanları, Vandalları ve Suebleri sıkıştırırlar.- Batı ve Doğu Roma'da Hıristiyan olmayan tüm memurlar görevlerinden uzaklaştırılırlar.

417 Vizigotlar İspanya'da Cermenleri ve Alanları mağlup ederler. - Portekiz'de Alan egemenliği son bulur.
Galla Placidia, General Constantius ile evlenir.

418 Vizigotlar, Galya'nın bir kısmını Batı Roma'nın elinden alırlar.
Tolouse, Vizigot Krallığı'nın başkenti olur (Tolouse Krallığı). Theoderich I., Vizigot kralı olur.

420 Doğu Kağanı Muncuk ölür.

421 Constantius, 8 Şubat 421 tarihinde Roma'da iktidar ortağı olur. - Galla Placidia, Augusta unvanına layık görülür. - Pulcheria kardeşi Theodosius'u evlenmeye zorlar. - Doğu Roma, Pers egemenliği altındaki Ermenistan'a girer.

422 Hunların Moesia ve Aşağı Tuna üzerinden Trakya'ya saldırmaları. Bu tehdit karşısında Doğu Roma, Sasanilerle barış yapmaya mecbur kalır.

423 Galla Placidia kardeşinin aleyhine entrikalar çevirmekle suçlanır, dört yaşındaki oğlu Valentinian ve kızı Honoria ile Konstantinopolis'e kaçmak zorunda kalır. Kardeşi İmparator Honorius ölür ve doğu hükümdarı olan yeğeni Theodosios II., kâğıt üzerinde tüm imparatorluğun hükümdarı olur.

Senatör Johannes, 20. 11. 423 tarihinde Roma'da imparator ilan edilir.
Saray muhafızları komutanı Aetius'u elçi sıfatıyla, kendisine 60.000 Hun savaşçısı göndermesi için Büyük Kağan Ruga'ya gönderir.
Batı Roma, Sava Eyaleti'ni Hunlara bırakır.

424 Büyük Kağan Ruga, Doğu Roma ile barış anlaşması imzalar. Ruga, taht merkezini Tisza boylarına kaydırır.

425 Doğu Roma birlikleri, 424/425 kışında Dalmaçya'daki Salona'yı zapt eder. Doğu Roma ordusunun bir kısmı buradan Julius Alpleri üzerinden İtalya'ya girer. - Doğu Roma donanması Ravenna önlerinde fırtınaya tutularak parçalanır.
İmparator Johannes, 425 yılında idam edilir.
Aetius ve Attila, yanlarında 60.000 Hun savaşçısıyla birlikte İtalya'ya girerler, fakat geç kalmışlardır.
Hunlar bol bol ödüllendirilerek geri gönderilirler; Aetius Comes makamına yükseltilir ve Galya'dan Akdeniz'e inmeye çalışan Vizigotlara karşı savaşmakla görevlendirilir.
Valeria Ripensis, Hunlara bırakılır.
390 yılından beri üzerinde çalışılan devlet el kitabı "Notitia dignitatum", Roma İmparatorluğu'nun batı ve doğu yarılarında tüm askeri ve sivil bölümleriyle birlikte yayımlanır.

426 Aetius, emrindeki Hun birliklerinin yardımıyla, Vizigotlar tarafından işgal edilen Arelas/Arelate bölgelerini geri alır.

427 Kuzey Afrika Genel Valisi Bonifatius, Ravenna sarayındaki güç çatışmalarından ötürü is-

yana zorlanır ve Kuzey Afrika'ya doğru yola çıkan güçlü bir Roma donanmasını kendisine yönelmiş bir tehdit kabul eder. Bunun üzerine İspanya'nın Baetica ve Carthaginiensis bölgelerinde oturan Vandallan yardıma çağınr.

428 Büyük Kağan Ruga, Avrupa Hunları ile pek çok Cermen kabilesini birleştirerek, Ren, Tuna ve Karadeniz arasında büyük bir krallık kurar. Doğu Roma Ruga'ya yüklü vergiler ödemek zorunda kalır.

Bu zamanda Batı Roma sadece Orta Galya, İtalya ve Alp bölgelerinde hüküm sürmektedir. - Doğu Roma, aslında Batı Roma'ya ait olan Pannonia secunda bölgesine el koyar.

429 454 yılına kadar Ostrogot-Hun federasyonu, yönetim merkezi Vindobona olarak Roma topraklarında yaşamaya devam eder. – 80.000 Vandal, Kral Geiserich önderliğinde Kuzey Afrika'ya geçer. Bir dizi başarılı savaştan sonra, en zengin Afrika eyaletleri Proconsularis ve Byzacena'da güçlü ve bağımsız bir devlet kurarlar. - Pannonia resmen Hunlara teslim edilir.

430 Doğu Roma, Büyük Kağan Ruga'ya yılda 175 kg. altın öder. - Galya'nın kuzeyi Frankların eline geçmiştir; güney ksmında ve İspanya'da Vizigot krallığı vardır, Ren bölgesinde Burgund krallığı kurulmuştur, Kuzey Afrika Vandal işgali altındadır. - Hunlar, Burgundlara karşı başarısız bir harekât yürütürler, Oktar Kağan ölür, cenaze töreninde 10.000 Hun savaşçısı Burgundlar tarafından kılıçtan geçirilir.

431	Konstantinopolis patriği Nestorius (ölümü 450) taraftarlarına karşı Üçüncü Efes Konsili toplanır. Kilise Meryem'i Tanrı Anası ilan eder ve Nestorius'un öğretilerini lanetler.
432	Kuzeybatı Arika'da Vandal krallığı kurulur.
	İmparator tarafından tüm görevlerinden azledilen Aetius, Büyük Kağan Ruga'ya sığınır.
433	Aetius, yardımlarına karşılık olarak Pannonia'daki mera haklarını Hunlara devreder.
	Doğu Roma'nın Ruga'ya ödediği vergi yılda 350 kg. altına yükseltilir.
434	Aetius Hunların yardımıyla tekrar eski görevlerine getirilir ve böylece Batı Roma ordularının başkomutanı olur. Büyük Kağan Ruga, Trakya'ya saldırır. Büyük Kağan Ruga, devletini yeğenleri Attila ve Bleda arasında paylaştırır ve ölür. Pannonia prima, Hun egemenliğine girer.
435	Bleda ve Attila, Margus'ta Doğu Roma ile barış anlaşması imzalarlar. Yıllık vergi 350 kg.dan 750 kg. altına yükseltilir.
436	Orta Ren'deki Burgund Krallığı ortadan kaldırılır.
437	İmparator Valentinian III. Konstantinopolis'e gider ve Ekim ayında imparatorun kızıyla evlenir. - Litorius, Armorica'daki Bröton Bagaudlarını mağlup eder, önderleri Tibattus'u esir alır ve Hunların yardımıyla Narbona'yı ele geçirir.
438	Roma Hukuk Kitabı "Codex Theodosiani"nin yayımlanması.

439 Litorius ve Hunları, Tolosa yakınlarında mağlup edilir. - Theoderich, Aetius'la barış anlaşması imzalar. - Kral Geiserich önderliğindeki Vandal donanması Korsika ve Sardunya'yı ele geçirir. - Kartaca, Vandal Krallığı'na bırakılır.

440 (Büyük) Leo, Roma başpiskoposu olarak kendisine "Papa" unvanını verir. Kendisi Roma'nın kırk beşinci piskoposudur. - Bleda, Doğu Roma'ya karşı başarılı bir sefer düzenler. Pannonia secunda, Hun egemenliğine girer.

441 Persler Doğu Roma ordusunu Ermenistan'da mağlup eder ve bu bölgeyi kendi ülkelerine katarlar. - Bleda ve Attila, Batı Balkan eyaletlerine karşı kısa bir sefer düzenlerler. Viminacium ele geçirilir. Barış anlaşması imzalanır.

442 Bleda ve Attila savaşa devam ederler. Morava Vadisi'nin anahtarı konumundaki Margus'un düşmesinden sonra Hunlar güneybatıya ilerleyerek Naissos'u ele geçirirler. Singidunum, Sirmium ve Sirmium yolu üzerinde bulunan diğer tüm kaleler Hunların eline geçer. Hunlar Trakya'ya girerler. Chersonesos zaferi. - Aetius, Alanları Orleans yakınlarına yerleştirir.

443 Aetius, Burgundları Savoyen'e yerleştirir. - Hunlar ve Doğu Roma arasında barış anlaşması imzalanır (1. Anatolios Barışı).

444 Almanlar, Roma topraklarını işgal ederler.

445 Büyük Kağan Bleda öldürülür, Doğu Kağanı olan kardeşi Attila Hunların tek hükümdarı

olur. - Attila, Bittugurlara karşı sefere çıkar. - Galla Placidia Ravenna'da kendisine mozaiklerle süslü bir anıt-mezar yaptırır.

Vandal Krallığı'nda Roma ve kiliseye ait mülkler kamulaştırılır.

446 Aetius, Savia Eyaleti'ni Attila'ya bırakır. Attila, Batı Roma Magister Militium'u ilan edilir. - Attila kendisine tahta bir saray inşa ettirir.

447 Papa Leo, Hıristiyan kilisesinin düşmanlarının idam edilmesini ister. - Attila bir kez daha Doğu Roma'ya ait Balkan topraklarına sefere çıkar, Utus Nehri kıyısında savaş yapılır.

448 Hunlar, Anatolios ile ön barış anlaşması imzalar. Doğu Roma vergi olarak yıllık 1050 kg. altın (151.200 Solido) ödeyecektir. - Galya Bagaudlarının önderi hekim Eudoxius, Attila'ya sığınır. - Anglar, Saxonlar ve Jutlar Güney Britanya'ya kalıcı olarak yerleşirler.

449 Batı Roma prensesi Honoria, Attila Kağan'la nişanlanır. - Yaz mevsiminin sonlarına doğru Maximinos ve Priskos, Attila'nın sarayına gelirler. - Attila, Batı Roma'ya karşı Vandallarla ittifak kurar.

450 Anatolios ve Nomos, Attila'yla barış anlaşması imzalarlar. Doğu Roma imparatoru Theodosios II. ölür. - Galla Placidia Roma'da ölür ve Ravenna'daki çok sevdiği anıt-mezarına gömülemez.

451 Attila üç kanatlı bir orduyla Galya'ya girer ve Orleans önlerine ulaşır. *Imperium Romanum* orduları onu ancak burada durdurabilirler. Châlon yakınlarındaki Catalaunum Ovası'nda

yapılan savaşın sonucu belirsiz kalır (Campus Mauriacus Savaşı).

452 Attila, Yukarı İtalya seferine çıkar. Salgın hastalıklar baş gösterir. Papa Leo onu Mincio Nehri kıyısında Roma'ya saldırmamaya ikna eder ve karşılık olarak tüm Kuzey İtalya şehirlerini yağmalama izni verir.

453 Attila, düğün gecesinde Cermen Hildiko'nun kolları arasında ölür.

ATTİLA'NIN ÖLÜMÜNDEN SONRA

454 Roma imparatoru Valentinian III., General Aetius'u kendi elleriyle öldürür.

455 Neda Nehri kıyısında savaş ve Hun kağanı İlek'ın attan düşmesi. Avrupa Hun Devleti'nin sonu. Cermenler, Gepid kralı Ardarich önderliğinde Hunlardan ayrılırlar. - İlk Got-Hun savaşı. - Sonradan Got kralı olacak Büyük Theoderich'in doğumu. Kuzey Afrika'dan gelen Vandallar Roma'yı ele geçirir ve yağmalarlar. Valentinian III., Aetius'a bağlı askerler tarafından cephede öldürülür. Böylece birbirine düşman bu üç önemli insan, hemen hemen aynı anda tarih sahnesinden silinir.

456 Ostrogotlar, Tuna kıyılarına kalıcı bir şekilde yerleşirler. Attila'nın oğulları Dengizik ve İrnek'in Pannonia'daki Ostrogotlara ilk saldırıları. - İspanya'nın bazı bölgeleri Vizigotlar tarafından ele geçirilir.

463/4-466 İkinci Got-Hun savaşı.
Dengizik ve İrnek Bassiana'yı kuşatırlar.

469 Dengizik, Trakya'da Roma kuvvetlerince yakalanır ve öldürülür.

476 Cermen lejyonerler Romulus Augustulus adındaki son Roma imparatorunu tahttan indirir ve kralları Odoaker'i İtalya kralı ilan ederler. Böylece Batı Roma İmparatorluğu tarihe karışmış olur.

Not:

* Romandaki tüm önemli karakterler tarihsel belgelere dayanmaktadır.

* Sonu -os takısıyla biten isimler Doğu Roma karakterlerine, -us takısıyla bitenler Batı Roma karakterlerine aittir.

Adamos Hun, Attila'nın başkadını Greka'nın kâhyası.

Aetius (390-454) Flavius, Aşağı Tuna kıyısındaki Durustorum (Silistre) doğumlu, Batı Roma İmparatorluğu ordularının başkomutanı. Vizigot kralı Alarich'in ve Hunların yanında rehine olarak bulundu, zaman zaman Attila'yla dostluk kurdu, Catalaunum Ovası'nda ona karşı savaştı. Aetius ve Hunlar olmaksızın Batı Roma İmparatorluğu'nun 425 ila 454 yıllarında yaşamaya devam edebilmesi söz konusu bile olamaz. Attila'nın ölümünden bir yıl sonra, bizzat İmparator Valentinian III. tarafından öldürüldü.

Alarich I. (374-410) Vizigot. Roma generali, İmparator Theodosius I. tarafından Vizigot lejyonerlerle birlikte görevden uzaklaştırılır. Silah zoruyla bir krallık kurmaya çalışır. Birçok kez Roma'yı işgal eder ve 410 yılında fetheder.

Ammianus Marcellinus Roma subayı. Tuna boylarının ve Karadeniz kıyılarının 4. Yüzyıldaki durumunu anlatan

eserler yazmıştır, fakat çağının geleneklerine uyarak ne kadar iyi bir eğitim aldığını göstermek için antik yazarların klişelerini kullanmıştır. Eserleri Hunlar hakkındaki başlıca kaynaklardır.

Anatolios Konsül, senatör ve Doğu Roma ordusu başkomutanı. 443 yılında Hun kağanları Attila ve Bleda'yla "Birinci Anatolios Barışı"nı imzalar.

Andagis Amelung sülalesinden Ostrogot prensi. Catalaunum Ovası savaşında Vizigot kralı Theoderich'i öldürür.

Anian Orleans'ın 5. Piskoposu. Sonradan St. Aignan adını alır. Biyografisi, Attila savaşları için önemli bir kaynaktır.

Arkadios Arcadius, Flavius (377-408) Theodosios'un oğlu, Doğu Roma'nın ilk imparatoru. Batı Roma'nın ilk imparatoru Honorius'un kardeşi. 408 yılındaki ölümünden sonra imparatorluk 7 yaşındaki oğluna geçer.

Ardabur Flavius, Aspar'ın oğlu. Aryan bir Cermen kavmi olan Alanlardan. Doğu Roma generali. Babasıyla birlikte Afrika'daki Vandallara (432-434), Perslere (441) ve Attila'ya (447-450) karşı savaşır. 471 yılında oğullarıyla beraber öldürülür.

Ardarich Ardariks, Gepid kralı. Attila'nın en önemli danışmanlarından biri. Attila'yla birlikte Catalaunum Ovası'nda savaşır; sonra Ostrogotlarla birlik olarak Attila'nın oğullarına karşı savaşır ve onları mağlup eder.

Armegiskulos Armegisculus, 447 yılındaki Utus savaşında Doğu Roma ordularının komutanı.

Aspar Alan kavminden. 425-472 yılları arasında Doğu Roma generali. Donanmasının fırtınaya tutulup parçalanmasına rağmen, birlikleri Ravenna tahtını Galla Placidia'ya geri kazandırırlar. 442 yılında Chersonessos'ta, yani bugünkü Gelibolu Yarımadası'nda Hunlarla yapılan ilk resmi savaşta mağlup olur. Ardabur'un babasıdır.

Atakam Hun. Uldız Kağan'ın oğlu. Kardeşi Mama'yla birlikte Konstantinopolis'e sığınır. Doğu Romalılar tarafından Hunlara geri verildiği 434 yılında çarmıha gerilerek öldürülür.

Athanarich Vizigotlann çocuk kralı. Alatheus ve Alan Safrax'la birlikte Aşağı Tuna'dan Roma İmparatorluğu topraklarına girer.

Athawulf Athaulf, Vizigot kralı (410-415 arası). Alarich'in 412 yılındaki ölümünden sonra kavmini Galya'ya götürür. Orada Alarich'in kız kardeşi olan karısını altı çocuğuyla birlikte yanından uzaklaştınr ve İmparator Theodosius I.'in kız kardeşi Galla Placidia ile evlenir. 415 yılında İspanya'da öldürülür.

Attalus Roma valisi ve general. Roma senatosu tarafından 408 yılında Got kralı Alarich ve Athawulf'un yanındaki Honorius'a karşı imparator seçilir.

Attila (395-453) İsmi Gotça "Babacık" anlamına gelmektedir. Gerçek ismi bilinmemektedir. Gençliğinde Roma sarayında rehine olarak bulunur. Sonra Hun kağanı ve belli dönem-

lerde Roma generali (magister militum) olur. Doğu ve Batı Roma'yı haraca bağlar, Roma hizmetinde Burgundların üzerine yürür. Sonucu belirsiz Catalaunum savaşında Roma generali Aetius'un karşısına çıkar. Cermen Hildiko ile evlendiği gece ölür. Cermen efsanelerinde Attila, Doğu Kağanı Oktar ve Batı Roma generali Aetius, "Etzel" adı altında birbirine karışır. Burgundlar düğün için Viyana veya Macaristan üzerine hiçbir zaman yürümemişlerdir.

Augistinus — Aurelius (354-430) 396 yılından itibaren Hippo Regius piskoposu. Numidialı (Cezayir) kilise babası. "De civitate dei - Tanrının Kaybedilemez Krallığı" adlı eserinde doğudan gelen barbarlar hakkında bilgiler verir.

Avienus — Batı Roma konsulü. 452 yılında Attila'ya ricacı olarak gönderilen, Papa Leo I.'in de hazır bulunduğu heyetin başkanı.

Aybars
Oebarsius — Hun şamanı. Ruga, Oktar ve Muncuk'un kardeşi. Attila'nın en önemli danışmanı.

Balamir — Hunların Büyük Kağanı. Romalılarla yıllık yüz elli kilo karşılığında ilk vergi anlaşmasını imzalar.

Bleda — Attila'nın ağabeyi. 434 yılında Büyük Kağan olur ve on bir yıl süren iktidarından sonra öldürülür. Attila, Hunların tek hükümdarı olur.

Bonifiatus — Roma generali (422-432). Afrika Genel Valisi. Geiserich önderliğindeki Vandalları Afrika'ya davet eder, 430 yılında Numidia'da onlara mağlup olur. 432 yılında Galla Placi-

dia tarafından Patricius ilan edilerek, Aetius'un yerine geçmesi için Roma'ya çağırılır. Aetius'a karşı savaşırken ölür, damadı Sebastianus onun halefi olarak general olur.

Carpilius — Carpilio, Aetius'un oğlu. Hun işleri uzmanı. 435 yılında Bleda Kağan nezdinde Roma elçisi.

Cassiodorus — Senatör. Aynı ismi taşıyan Got dostu yazar ve bakanın büyükbabası, Carpilius'a Hun sarayında eşlik eder.

Chrysaphios — Hadım, Doğu Roma Birinci Bakanı, Praepositus sacri cubiculi (440-472), birçok kez Attila'ya suikast düzenleme girişiminde bulunur.

Constans — Roma imparatoru. Taht hırsızı Constantin III.'ün oğlu. Cermenlerin Galya'ya girmesine izin verir. 410 yılında Augustus ilan edilir, İspanya'ya gitmek ister, fakat yolda mağlup edilir ve Viyana'da öldürülür.

Constantin III. — Roma generali. 407 yılında Britanya ordusu tarafından Augustus ilan edilir ve Galya da bunu kabul eder. Honorius 411 yılında Constantius'u onun üzerine gönderir, Constantin III. mağlup olur ve öldürülür.

Constantius — Flavius, Naissos şehrindendir. Magister Militum, konsül, 421 yılında Augustus. Constantin III.'ü mağlup eder, Vizigotları 416 yılında bir bağlılık anlaşması imzalamaya zorlar. Sonra da Konstantinopolis tarafından geri gönderilen Galla Placidia'ı 417 yılında isteği dışında kendisiyle evlenmeye mecbur eder. 421 yılında ölür. Çocukları: Valentinian III. ve Honoria.

Dengizik Büyük olasılıkla 416 yılında bugünkü Gdansk şehri civarında doğmuş olmalıdır. İsmi "*Denize ve Göğe Benzeyen*" veya "*Denizcik*" anlamına gelir. Attila'nın ikinci ve ona en çok benzeyen oğludur. Babasının ölümünden sonra Karadeniz kıyılarında yaşayan Hunların kağanı olur.

Diokletian Basit bir askerken önce imparator (284-305) olmuş, sonra da tanrı mertebesine yükseltilmiştir. Bir yönetim dehası ve acımasız bir Hıristiyan takibatçısıdır.

Donat Donatos. Güvenilir olmayan kaynaklara göre 412 yılında Hunların Doğu Kağanı.

Edekon Cermen ismi taşıyan bir Hun. Attila'nın vasal kralı, Büyük Kağan Bleda'nın Skir saray muhafızları komutanı. Konstantinopolis tarafından Attila'yı öldürmekle görevlendirilir. Son Batı Roma imparatoru Romulus Augustulus'un babası Orestes'in rakibidir. Son Batı Roma imparatorunu mağlup eden Odoaker'in babası.

İlek Doğumu tahminen 412. Attila ve Greka'nın ilk oğulları. Bu ismin bir Bittugur unvanı olma ihtimali vardır. 449-453 yılları arasında kağan.

Epigenes Doğu Romalı. Hun kağanı Ruga'nın haleflerine elçi olarak gönderilen Plinthas'ın refakatçisi.

Ermanerich Hermanarich (350-375). Amelung sülalesinden Ostrogot kralı. Krallığı Kuzey Denizi'nden Karadeniz'e kadar uzanıyordu. Aralarında Herullerin, Skirlerin ve Slavların da bulunduğu on yedi kavme hükmeden acı-

masız bir despot. 375 yılında Hunlar tarafından mağlup edilir.

Eskam — Hunların bilinen tek büyük toprak sahibi ve Aşağı Tuna şamanı. Attila'nın kayınpederi.

Esla — Doğu bölgelerinin *Ulu Ata*'sı. Büyük Kağan Ruga'nın danışmanı. Sonradan Attila ve Bleda'nın hizmetine girer.

Eudo — Eudoxius, hekim, Galya Bagaudlarının önderi. Attila'ya sığınır.

Eudokia (I) — Atinalı Athenais. İmparator Theodosios II.'nin karısı. 423 yılında Augusta olur, 422 yılında Eudoxia'yı, 431 yılında Flacilla'yı doğurur. Hun kağanı Ruga'nın ölümü için dua eder, fakat bu dileği imparatorluğun batı yarısı için çok daha acı sonuçlar doğuracaktır.

Eudokia (II) — Eudokia (I)'in torunu, Eudoxia (2) ve İmparator Valentian III.'ün kızları. 445 yılında Geiserich'in oğlu Hunerich'le nişanlanır. 455 yılında Geiserich tarafından annesiyle birlikte Afrika'ya kaçırılır.

Eudoxia (I) — Aelia. İmparator Arkadios'un karısı. 397 yılında Flacilla'yı, 399 yılında Pulcheria'yı, 400 yılında Arcadia'yı, 401 yılında sonradan imparator olacak Theodosios II.'yi, 403 yılında Marina'yı doğurdu. 400 yılında Augusta oldu. Kocası üzerinde etkiliydi, fakat kendisi de saray kadınlarının ve hadımların etkisinde kalıyordu.

Eudoxia (II) — Licinia, doğumu 422. Eudoxia (I)'in torunu; Theodosios II. ve Eudokia (I)'in kızları. 437 yılında Valentinian III. ile evlenir, 439 yılında Augusta olur, 450'den sonra Roma'da yaşa-

maya başlar, 455 yılında kocasının katili Petronius Maximus ile evlenmeye zorlanır. 455 yılında Geiserich tarafından kızlarıyla birlikte Afrika'ya kaçırılır.

Eugenius Justa Grata Honoria'nın sevgilisi ve servetinin yöneticisi. Honoria'yı hamile bırakması üzerine idam edilir.

Eurich (440-484) Vizigot kralı. Kardeşi Thorismund'u öldürerek tahta geçer.

Flavius 364-455 yılları arasında hüküm süren Roma imparator sülalesi.

Frithigem Vizigot kralı (367-382). Putperest Athanarich'in Aryan rakibi. 376 yılında Valens'ten Tuna'yı aşma izni alır. Hoşnutsuz kitleleri peşinden sürükleyerek 9 Ağustos 378 yılında Adrianopel civarında Valens'i ağır bir yenilgiye uğratır.

Galla Placidia Aelia Galla Placidia (390-450). Theodosius I.'in ikinci evliliğinden olma kızı. İmparator Honorius'un yarı-kardeşi. 414 yılında Vizigot kralı Alarich'in kayınbiraderi ve halefi Athawulf'la evlenir. Yapılan bağlılık anlaşmasıyla Roma'ya geri gönderilir ve isteği dışında General Constantius ile evliliğe zorlanır. 421 yılında bir kez daha dul kalır ve 423 yılında çocuklarıyla (Hun kağanı Attila'nın nişanlısı Honoria ile Valentinian) birlikte Konstantinopolis'e sığınır. 425 yılında Doğu Roma'nın yardımıyla ve emrinde 60.000 Hun savaşçısı bulunan Aetius'un tehdidine rağmen, tahtını Johannes'ten geri alır. Sonraki 25 yıl boyunca *Imperium Romanum*'un batı yarısının gerçek hükümdarı olarak kalacaktır.

Gaudentius Aetius'un babası. Durostorumlu. Komutan sıfatıyla Afrika'da (399-401) tapınakları ve Kartaca'daki putları yıktırır. Magister equitum olarak Galya'da sürdürdüğü bir savaşta ölür.

Geiserich Giserix, Vandal kralı (390-477). Bir prensin evlilik dışı çocuğu olduğu için yıllar boyunca sıradan bir general olarak kaldı. Bir kaza sonucu attan düştü ve bir ayağı topal kaldı. Aetius'un rakibi. Galya seferi öncesi Attila'yla anlaştı. Kartaca, Korsika, Sardunya ve Sicilya'yı işgal etti. 455 yılında Roma'yı yağmaladı.

Generidus Yukarı Pannonia, Noricum ve Raetia'daki Batı Roma kuvvetleri komutanı. 409 yılında İmparator Honorius tarafından Dalmaçya'daki birliklerin başına özel görevli olarak getirilir.

Goar Alan kralı. Galya'yı işgal etmesinden sonra (406/407) kavminin önemli bir kısmıyla Romalıların müttefiki olarak Mainz civarına yerleşir.

Gratian Valentian'ın oğlu. 16 yaşında Batı Roma imparatoru olur (367-383). Milano'dan Raetia'daki Almanlar üzerine sefere çıkar, Lyon'da öldürülür.

Greka Hreka, *Arığhan*, Attila'nın başkadını. İlek ve Dengizik'in annesi.

Gundahar Gunther, Burgund kralı. 413 yılında İmparator Honorius'la yaptıkları barış anlaşmasının ihlali üzerine, Roma'nın emriyle 436 yılında Hunlar tarafından imha edilirler. Hayatta kalmayı başaranlar sonradan bugünkü Burgund

bölgesine yerleştirilirler. Burgundların mağlubiyeti, Nibelungen Destanı'nın ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Gundebaud Frank kralı Chlogio'nun büyük oğlu ve Ripuar (Ren'in sol yakası) Franklarının prensi. Attila'yla birlikte Aetius'a ve genç kardeşi Merowech'e karşı mücadele eder. Bu savaş esnasında annesini Attila'ya emanet eder.

Heraclius Hadım ve İmparator Valentinian III.'ün yakın adamı. Aetius karşıtlarının lideri. İmparatoru Aetius'un ölmesi gerektiğine ikna eder ve imparator onu 455 yılında kendi elleriyle öldürür.

Hildiko İldico, Attila'nın son karısı. Nibelungen Destanı'nda Krimhild olarak geçer.

Honoria (416 veya 417-450) Justa Grata, İmparator Constantin III. ile Galla Placidia'nın kızı. Valentinian III.'ün kız kardeşi. Attila ile nişanlanır. Attila çeyiz olarak Roma İmparatorluğu'nun kendisine Galya'yı vermesini ister.

Honorius Flavius, Büyük Theodosius'un oğlu olarak 384 yılında Konstantinopolis'te dünyaya gelir. On bir yaşında ilk Batı Roma imparatoru olur. Doğu Roma'nın ilk imparatoru Arkadios'un kardeşidir. Önce Milano'da, 402 yılından itibaren de Ravenna'da hüküm sürer. Stilicho'nun kızı Maria (398-408) ile evlenir. Sonra Thermantia (408) ile nişanlanır, fakat evlilik gerçekleşmez.

Hunerich Vandal kralı Geiserich'in oğlu. Babasının emriyle ikinci evliliğini İmparator Valentinian III.'ün kızı Licinia Eudoxia ile yapar. Barış an-

laşmaları yüzünden 435 veya 442 yıllarında rehine olarak Roma'da kalır.

Hunimund — Balamir ile Ermanerich'in torununun oğulları. İsmi "*Hunların Koruyucusu*" anlamına gelir. Ermanerich'ten sonra Ostrogotların Hunlara bağımlı kralı.

Hyacinthus — Hadım. Attila'ya Prenses Honoria'nın nişan yüzüğünü getirir. İşkence altında suçunu itiraf ettikten sonra Romalılar tarafından başı kesilmek suretiyle öldürülür.

İmek — Doğumu tahminen 428. Attila'nın üçüncü ve en sevdiği oğlu. Annesinin kim olduğu bilinmemektedir. (Kitapta Svanhild üç) Doğu Hun kağanı (455-?)

Johannes — Primicerius Notariarum. Aralık 423'te Roma'da imparator ilan edilir. Doğu Roma imparatoru Theodosios, imparatorluğun batı yarısının da Theodosius sülalesinin elinde kalması için 424 yılında Ardabur ve oğlu Aspar komutasında bir orduyu, Johannes'in üzerine gönderir. Ordusunun büyük kısmının Bonifatius'un üzerine yürüyor olmasından dolayı, Johannes, Aetius'u Hunlardan yardım istemeye gönderir. 425 yılında 60.000 Hun imdada yetişir, fakat geç kalmışlardır. Johannes idam edilmiştir.

Karaton — Büyük Kağan (yaklaşık 412). Onun döneminde Hunlar ilk kez resmi Roma elçilerini kabul ederler.

Konstantin I. — Roma İmparatorluğu'nun (325-337) Büyük lakaplı ilk Hıristiyan hükümdarı. Bir Caesar ile Makedonyalı bir meyhanecinin oğlu. Bi-

zans'ı (Konstantinopolis) Roma yerine başkent ilan eder, Altın Solido'ları sabit değerli para olarak piyasaya sürer. Onun zamanında Roma İmparatorluğu memurlarının önemli bir kısmı Cermenlerden oluşmaktaydı.

Konstantinos Flavius, 457 yılında konsül, Patricius, 447 yılında Konstantinopolis'in ağır bir depremle yıkılan surlarını tamir ettirir. 464 yılında elçi olarak Pers kralına gider.

Laudarich Laudarix. Got-Cemen Gepidlerin ikinci kralı. Attila'nın yakın danışmanı. 451 yılındaki Catalaunum Ovası savaşında ölür. Muhtemelen Troyes civarındaki Pouan prens mezarlarında gömülüdür.

Leo (Büyük) Kendisini bugünkü anlamıyla Papa olarak nitelendiren ilk piskopos (399-461). Yukarı İtalya şehirlerini feda ederek Roma'yı Attila'nın hışmından kurtarır. Attila'nın ölümünden iki yıl sonra Vandal kralı Geiserich'i Roma'yı yağmalamamaya ikna etmeye çalışır, fakat başarılı olamaz.

Litorius Aetius'un yardımcısı. Putperest. Galya Hun birliğinin komutanı. Galya'da Vizigotlarla yapılan savaş esnasında ölür.

Lupus Troyes piskoposu. Önceden zengin ve evli bir adam. Attila'nın ordusunu 451 yılında gizli yollardan Ren kıyısına geri götürür.

Mama Hun kağanı Uldız'ün üçüncü karısından olma oğlu. Kardeşi Atakam'la birlikte Konstantinopolis'e kaçar ve 434 yılında Hunlara teslim edilince Karsos kalesi önünde çarmıha gerilir.

Markianos Flavius Julius Valerius. Doğumu 392. Doğu

Roma'nın Trakyalı imparatoru (450-457). "Maviler" Partisi'nin adayı, Aspar'ın eski bir subayı. İmparator olabilmek için Augusta Pulcheria ile "Yusuf Evliliği" yapmak zorunda kalmıştır. Attila'nın en önemli rakibi.

Maximinos — Comes ve Magister scriniorum. *Codex Theodosianus*'un yazımına katkıda bulunur ve Doğu Roma elçisi olarak 449 yılında Priskos'un refakatinde Attila'nın sarayına gider.

Merowech — Salis Franklarının prensi. 448 yılında ölen Kral Chlogio'nun küçük oğlu. Frank Merowing sülalesinin kurucusu.

Mete — (İ. Ö. 234-214) Eski Hunların kağanı. Çin'e karşı pek çok başarısız sefer düzenler.

Muncuk — Büyük Kağan (415-420) Attila ve Bleda'nın babası.

Nomos — Konsül, Patriacus, 450 yılında Doğu Roma heyetinin başkanı.

Odoaker — (433-492) Skir. Kral Edekon'un oğlu, Cermen generali ve "Roma Patricius'u." 476 yılında son Roma imparatoru Romulus Augustulus'u devirir ve ordu tarafından İtalya kralı ilan edilir. Doğu Roma'nın emriyle Ostrogot kralı Theoderich I. tarafından öldürülür.

Oktar — Uptar, *Uysal Güçlü*. Kardeşi Ruga'yla birlikte Hun kağanı (?-430).

Olympiodoros — Yunan tarihçisi. 412 yılında Karaton Kağan'a gönderilen bir heyete katılır. Hun araştırmalarının önemli bir kaynağıdır.

Onegesios — Hunigis (-ios), Yunan, Scottas'ın kardeşi. Attila'nın "başbakanı" ve en önemli danışmanı.

Attila'dan ve amcası Aybars'tan sonra üçüncü kişi.

Optila Aetius'un maiyetinde bulunan bir Hun. Aetius'un özel muhafızı olarak, kayınbiraderi Traustila'yla (Trasila) birlikte 16 Mart 455 tarihinde Batı Roma imparatoru Valentinian'ı öldürerek, komutanının intikamını alır.

Orestes 448 yılında Attila'nın kâtibi olur. Savialı bir toprak sahibi olan Tatulus'un oğlu. Batı Roma orduları başkomutanı olur ve son Batı Roma imparatoru olacak oğluna Romulus Augustulus adını verir. Askerlerinin taleplerini yerine getiremediği için, 476 yılında Odoaker tarafından Placentia'da tahttan indirilir.

Plinthas Got, Doğu Roma Magister Militum'u, 419 yılında konsül, büyük olasılıkla Aspar'ın kayınpederi. 434/435 yıllarında Doğu Roma elçisi sıfatıyla Margus'ta Attila ile bir araya gelir.

Priskos Panites (411-474). Doğu Roma hizmetindeki Yunan tarihçisi. Konstantinopolis'te yaşadı. Maximinos başkanlığındaki Doğu Roma heyetinde bulundu. 450 yılında yazdığı rapor, taraflı olsa da, Hunlar hakkındaki en önemli belgedir.

Pulcheria Doğumu 398. Arkadios'un kızı, Theodosios II.'nin kız kardeşi. 14 yaşında ömür boyu iffet yemini eder ve kız kardeşleri Arcadia ve Marina'yı da bunu yapmaya ikna eder. 4 Temmuz 414 tarihinde Augusta olur. Çok dindardır. Kocası İmparator Markianos üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.

Radagis	Cermen (Ostrogot) komutanı. Her ikisi de Roma hizmetinde bulunan Vandal Stilicho ve Vizigot Alarich arasındaki savaştan yararlanarak Alpleri aşmak ve İtalya'ya saldırmak için, Tuna'nın öteki yakasındaki Ostrogot, Sarmat, Alan, Quad, Vandal ve diğer "barbar" kavimlerden iki yüz bin kişiyi etrafına toplar. Bu tehlike karşısında Stilicho ve Alarich bir araya gelerek, Hunların da yardımıyla onu mağlup ederler.
Romulus Augustulus	(459-484) İmparatorcuk. Orestes'in oğlu, son Batı Roma imparatoru. Cermen Odoaker tarafından tahttan indirilir.
Ruga	(380-434) Başlangıçta kardeşi Oktar'la birlikte Hun kağanı. Oktar'ın ölümünden sonra Batı Asya'dan Güney Avrupa'ya göç etmiş olan Hunları Orta Tuna havzasında (bugünkü Macaristan) bir devlet çatısı altında birleştirir. Kalıcı bir ordu kurar ve devletini yeğenleri Bleda ve Attila arasında paylaştırır.
Sangiban	Alan kralı, Goar'ın halefi. Orleans'ın Vizigot valisinin onayıyla Attila'ya şehri teklif eder, fakat Catalaunum savaşında Aetius'un yanında Attila'ya karşı savaşır.
Saul	Alan komutanı. 394 yılında Theodosios'un müttefik bölüklerinin başına geçer. Ağustos 408'de başka generallerle birlikte Ticinum'da öldürülür.
Scottas	Yunan. Onegesios'un kardeşi. Attila'nın en önemli danışmanlarından biri.
Sebastianus	Bonifatius'un damadı. Kayınpederinin 432

yılındaki ölümünden sonra, onun yerine Roma orduları başkomutanı olur. 433 yılında Doğu Roma'ya kaçmak zorunda kalır.

Serena İmparator Honorius'un sevgili üvey kızı. Stilicho'nun karısı, Maria, Eucherius ve Thermantia'nın annesi. Roma'da (muhtemelen iftira sonucu) vatana ihanetle suçlanır ve idam edilir.

Siegerich 415 yılında Vizigot kralı olur.

Sigisvultus 437 yılında Aetius'la birlikte konsül olur.

Stilicho (365-408) Vandal kökenli, fakat Roma doğumlu general. 395 yılında henüz reşit olmayan İmparator Honorius adına komuta yetkilerini elinde toplar ve Batı Roma'yı tüm cephelerde savunur. Kızlarını imparatorla evlendirir ve 408 yılında kilise koridorlarında öldürülür.

Svanhild Sunilda. Got kralının sarayındaki Rosomon temsilcisinin karısı. Hermanerich'in casusu olur, fakat yakalanır ve atların arasına bağlanmak suretiyle parçalanır. Kardeşleri, Hunlarla yapılacak olan büyük buluşmanın arifesinde, Vizigot kralını öldürürler.

Svanhild I. - V. Gerçek kişiler olmayan Sarmat (ya da Karadeniz'in kuzeyinde yaşayan Amazon) kadınlarının isimleri.

Tatulus Noricum mediterraneum Eyaleti'nde büyük toprak sahibi, Attila'nın kâtibi Orestes'in babası ve son Batı Roma imparatoru Romulus Augustulus'un büyükbabası.

Theoderich I. Vizigot kralı (418-451). Roma topraklarında

ilk Cermen krallığını kurar ve Tolosa'yı başkent yapar. Başkenti Romalılar tarafından pek çok kez kuşatılır. Uzun tereddütlerden sonra Catalaunum savaşında Aetius'un saflarında Attila'ya karşı yer alır.

Theoderich II. Vizigot kralı (453-466). Theoderich I.'in oğlu. Roma'yla ittifak kurar ve öğretmeni Avitus'u imparator olması için ikna eder. 466 yılında kardeşi tarafından öldürülür.

Theodosius I. (Büyük) (346-395) Roma imparatoru. Olimpiyat oyunlarını yasaklar. Roma'yı tek başına yöneten son hükümdardır. Ölümünden sonra Roma İmparatorluğu oğulları Honorius (Batı Roma) ve Arkadios (Doğu Roma) arasında paylaştırılır. Galla Placidia'nın babası.

Thorismund Vizigot kralı (451-453). Catalaunum Ovası'nda Attila'ya karşı savaşırken ölen babası Theoderich'in yerine geçer. 453 yılında kardeşleri tarafından öldürülür.

Traustila Trasila. Aetius'un maiyetinde bulunan bir Hun. 16 Mart 455 tarihinde Batı Roma bakanı Heraclius'u öldürerek, onun intikamını alır.

Trigetus Roma valisi. 452 yılında Attila'ya gönderilen barış delegasyonunun üyesi.

Uldız *Talihi Açık*, Batı Hun imparatoru (399-410), hiyerarşide Balamir'in altında. Muhtemelen Attila'nın büyükbabası.

Uldız, 400 yılında Got Gaina'yı mağlup eder ve başını Konstantinopolis'e gönderir, 405 yılında Roma generali Stilicho'yla beraber Fiesole/Toskana yakınlarında Ostrogot lideri

Radagis'i mağlup eder. 408 yılında Aşağı Tuna'yı aşar, fakat ağır bir mağlubiyet alır ve geri çekilmek zorunda kalır.

Valamir Walamir, *İyi Şöhretli*, Attila tarafından uzun yıllar başsız kalan Ostrogotlara kral olarak atanır (446-467). Catalaunum Ovası'nda Attila'yla birlikte imparatorluk ordularına karşı savaşır.

Valens Flavius. Roma imparatoru (364-378). 378 yılında Adrianopolis önlerinde ihlal edilen anlaşmalar yüzünden öfkelenmiş olan Frithigem önderliğindeki Vizigotlara karşı mücadele ederken hem savaşı, hem de hayatını kaybeder.

Valentinian III. Flavius Placidius, Batı Roma imparatoru (424-455). 419 yılında Ravenna'da Galla Placidia ile Constantinius III.'ün oğulları olarak dünyaya gelir. 424 yılıda, yani beş yaşındayken Thessaloniki'de Caesar ilan edilir ve 425 yılında Doğu Roma imparatoru Theodosios II. tarafından imparator ilan edilir. 454 yılında gereğinden fazla güçlendiğini düşündüğü Aetius'u kendi elleriyle öldürür ve altı ay sonra (16 Mart 455) Aetius'un Hun muhafızları tarafından öldürülür.

Viderich Gotların çocuk kralı. Alatheus ve Alan Safrax'la birlikte Aşağı Tuna'dan Roma İmparatorluğu topraklarına girer.

Vigilas Doğu Romalı tercüman. Bizanslı başhadım Chrysaphios'un yakın adamı. Attila'ya düzenlenmek istenilen suikasta karıştığı için idam edilir.

Vinitharius Ostrogot kralı (376-405). Ermanerich'in oğlu ve Hunların rakibi.

Vallia Vizigotların kralı (386-418). İmparatorluğun emriyle İspanya'daki Alanları ve Cermenleri mağlup eder.

Attila'nın zamanında Avrupa'nın nüfusu yaklaşık 20 milyon kadardı.

(Bugün 650 milyon)

Almanlar	İsmi "Tüm Erkekler" anlamındaki bu Batı Cermen kavmi Romalılara karşı başarıyla savaştı ve kavimler göçü sırasında ülkesini Main Nehri'nden Alplere kadar genişletti. 496'dan sonra Frank Krallığı'na katıldılar.
Alanlar	İran asıllı atlı kavim. İ.Ö. I. yy.da Kafkasların kuzeyinden Ukrayna'ya kadar uzanan bölgelere yayıldılar. 370 yılında Hun egemenliğine girdiler. Alanlar kısmen Hunlara, kısmen Gotlara ve diğer Cermen kavimlerine katıldılar. Örneğin Vandallarla birlikte 429 yılında Kuzey Afrika'ya geçtiler.
Amazonlar	Karadeniz'in kuzeyinde yaşayan Sarmatlar. Kadınların egemen olduğu bir toplum. Kadın savaşçıların bir düşman öldürmeden evlenmelerine izin verilmezdi.
Amelunglar	Ostrogot kral sülalesi. Catalaunum'da Attila'yla beraber savaştı.
Amilzur	Hunlarla birlikte hareket eden bir kavim
Armoricalılar	Kuzeybatı Galya (Bretagne) ve Loire bölgesindeki Kelt asileri.
Asdinger	Vandal kral sülalesi.

Bagaudlar — Yaklaşık yüz elli yıldır Batı Roma egemenliğine karşı isyan durumunda bulunan Bretagne ve Loire bölgesi Galya köylüleri.

Baltha — Got prens sülalesi.

Bittugur — Hunlar tarafından Karadeniz kıyısında, Kırım yakınlarında boyunduruk altına alınan kavim.

Boiskler — Hunlarla birlikte Maiotia Bataklık Denizi'nden Doğu Roma'ya göç eden kavim.

Burgundlar — Weichsel bölgesinden gelen küçük bir Cermen kavmi. Ren havzasına yerleştikten sonra Batı Roma eyaleti Belgica'ya yaptığı akınlar yüzünden sık sık Romalılar tarafından cezalandırılmaları gündeme geldi. Roma emrindeki Hunlarla Saupadia yöresinde yaptıkları son savaştan sonra, bugünkü Burgund bölgesine yerleştirildiler.

Cermenler — Hem Yunanların, hem de Sezar'ın *Galya Savaşları* adlı eserinde sözünü ettiği bir kavim için kullanılan genel isim. Cermenlerin Hint-Avrupa kökenli bir kavim olup olmadıkları bugüne kadar tartışmalıdır. Günümüzden 10.000 yıl önce yaşanan son buzul çağı döneminde, güney yörelerinden Kuzey ve Baltık denizleri kıyısına göç etmiş olmaları muhtemeldir. Kavimler göçü sırasında da bu yerlerini terk etmişlerdir. Eski Cermenler, Yunanlar tarafından esmer tenli olarak tasvir edilmektedir.

Doğu Cermenleri — Antik etnografiye göre Herminonların, İngvaeonların ve İstvaeonların yanında, Oder Nehri'nin iki yakasında yaşayan Cermen ka-

vimlerinin dördüncü kült birliği. Özellikle Rugilerden, Burgundlardan ve Vandallardan oluşmaktadır.

Franklar Cermen kavmi (Özgürler ve Cesurlar). Roma imparatorları tarafından birçok kez mağlup edilen Franklar, İspanya ve Kuzey Afrika'ya kadar gittiler. Galya'daki Roma yerleşimlerini ve şehirlerini acımasızca yok ettiler. Sık sık Romalıların ya da Hunların saflarında, ya da onlara karşı savaşarak, Catalaunum Savaşı'nda Frank tahtının meşru varisinin yaşamını yitirmesinden ve Aetius'un öldürülmesinden sonra, Roma İmparatorluğu'nun yıkıntıları üzerinde güçlü bir devlet kurmayı başardılar. Maas ve Some nehirleri arasında yaşayan Sal Frankları, Merowing sülalesini oluşturdu. Maas, Ren ve Mosel arasında yaşayan kardeş Ripuar Frankları ise Merowing krallarına Major domus olarak hizmet eden Pippin sülalesini oluşturdular. Büyük Şarl, Merowing sülalesinden gelmektedir.

Friesler "*Devler*." Kavimler göçüne katılmayan tek Cermen kavmi.

Gepidler Doğu Cermenlerinden, muhtemelen Gotların bir alt kolu olan kavim. 2. yy.da Weichsel deltasına yerleşerek güçlü bir kralın önderliğinde bağımsız bir toplum olarak örgütlendiler. 3. yy.ın ortalarına doğru, aralarına yabancı kavimleri de kabul ederek, güneydoğudaki (Karpat çanağı ve Transilvanya) Dakia'ya girdiler. 400 yılında Hun boyunduruğu altına girdiler, Attila'nın ölümünden sonra ise Hunlara karşı savaştılar.

Gotlar İsimleri muhtemelen "Halk" anlamına gelmektedir. 2. ve 3. yy.ların başlarında Gotların bir kısmı Dniester Nehri kıyılarına kadar ilerlemiştir. Orada karşılaştıkları çeşitli Pontus, Baltık ve Sarmat kabileleriyle birleşerek, kendi önderlikleri altında güçlü bir ittifak kurmuşlardır. Sürekli yağma hareketleri yüzünden sık sık Roma'yla çatışma noktasına gelmişlerdir. İmparatorluğun Karadeniz kıyıları etrafındaki eyaletlerine saldırmış, hatta ta içlerine kadar girmişlerdir. 267 yılında İmparator Claudius II. ve 271 yılında İmparator Aurelian döneminde büyük güçlüklerle mağlup edilebilmişlerdir. Bu dönem sonrası kurdukları büyük Cermen birliği, iki parçaya bölünmüştür: Dniester'in doğusunda Amelung kral sülalesi, Greutung adı altında yeni bir krallık kurmuştur (bkz. Ostrogotlar). Aşağı Tuna bölgesinde ise Terwing sülalesi önderliğinde merkeziyetçi, fakat daha canlı bir krallık kurulmuştur (bkz. Vizigotlar).

Greutunglar (bkz. Ostrogotlar)

Hunlar Çin kaynaklarında Hiung-nu olarak geçen Hun ismi, en az 5.000 yıl önce (İ. Ö. 2697) Orta Asya'da yaşayan ve çeşitli devletler kurarak Doğu Asya (Çin, Moğolistan), Güney Asya (Hindistan, İran) ve Güneydoğu Avrupa'ya yayılan atlı ve göçebe kavimlerin ortak adıdır. Yüksek askeri güçleri sayesinde söz konusu ülkeleri sık sık kendilerine vergi ödemeye zorlamışlardır. 375 yılında Volga ve Dnyeper nehirlerini aşmış, kendilerinden yaklaşık iki yüz yıl önce bu bölgeye göç etmiş kavimleri yerlerinden oynatarak, Tuna sınırından *Imperium Romanum* topraklarına

girmişlerdir. Attila önderliğindeki Hunların son iktidar merkezi Tisza Ovası'ydı. Son Büyük Kağan'ın ölümünden sonra Hunlar tarih sahnesinden çekildiler.

İskitler Bizanslılar tarafından Tuna'nın kuzeyinde yaşayan tüm kavimleri betimlemekte kullanılan bir isim; gerçekte Sibir-Mongol kökenli, İ.Ö. 7. yy.da batıya doğru hareket eden göçebe Altay kavmi. Geride bıraktıkları Kurgan mezarları, haklarında oldukça fazla bilgi sahibi olunmasını sağlamıştır.

Keltler İ.Ö. 1200 yıllarından itibaren Orta ve Batı Avrupa ile Britanya adalarına yerleşen Hint-Avrupa kavmi.

Langobardlar Anavatanları İskandinavya ile Aşağı Elbe arasında bulunan Cermen kavmi. Nüfuslarının çok artması üzerine çekilen kura sonucu, o zamanlar Winniler adı verilen kavmin üçte biri, İbor ve Agio adlarındaki efsanevî kardeşlerin önderliği altında, göç etmek zorunda kalmıştır. İ.S. 166 yılında başlayan Markomann savaşlarıyla birlikte 6.000 Langobard ve Obier, Aşağı Tuna bölgesine girmişlerdir. Fakat bunu İmparator Marcus Aurelius'tan izinsiz yaptıkları için, Romalılar tarafından neredeyse tümüyle yok edilmişlerdir. Yedi kuşak sonra Langobardlar Aşağı Tuna ile Karpatlar arasında kalan bölgede Bizanslıların denge politikası ile Frank yayılmacılığı arasındaki en önemli güç dengesini oluşturmuşlardır. Catalaunum Ovası'nda Hunlara karşı savaşmışlardır.

Markomannlar "*Bir Mark'ta Oturanlar.*" Sueb kavmindendir-

ler. Eskiden Orta Elbe bölgesinde yaşarken, Pannonia'da Hun boyunduruğu altına girmişlerdir. 451 yılında başlarında bir kral olmaksızın Attila'nın Galya seferine katılmışlardır.

Ostrogotlar (Austrogothi = "Işıldayan Gotlar") İskandinavya kökenli Cermen kavmi. Hunların ortaya çıktığı 375 yılında Borysthenes (Dnyeper) Nehri ağzında oturan Ostrogotlar, ancak bağımlılığı kabul ederek yok olmaktan kurtulabilmişlerdir. Aynı zamanda "Greutunglar" (Çiftçiler) adı verilen bu kavim, Hunlar tarafından "Terwingler" (Orman Adamları) adı verilen Vizigotlardan çok daha kolay boyunduruk altında tutulmuştur.
Bu kavmin bir kısmı Avrupa ile Asya'nın sınırında kalmıştır. Ostrogotların çekirdeği ise üç kral-kardeşin önderliğinde Attila için savaşmış, fakat onun ölümünden sonra oğullarına başarıyla yüz çevirmişlerdir.

Quadlar Bir zamanlar Sueblerin bir kolu olan bu güçlü atlı kavim, Sarmat geleneklerini kabul etmiştir.

Rosomonlar Ostrogotların müttefikleri.

Roxolanlar Sık sık Roma'nın Dacia Eyaleti'ne akın eden Sarmat kabileleri birliği. 337 yılında Ostrogotların baskısı üzerine bugünkü Romanya topraklarından ayrılmış, bir kısmı bugünkü Macaristan topraklarında yaşayan Jazygenlerle birleşmiştir.

Rugiler Aryan öğretisine bağlı olan Cermen kavmi. Barbar kuyumcu ustalarını, ayak kirişlerini kesmek suretiyle kraliyet saraylarında yaşamaya mecbur tutmuşlardır (bkz. Demirci Wi-

eland). Attila'nın zamanında Viyana civarında yerleşiktiler.

Sarmatlar = Alanlar Tanais Nehri kıyısında bir İskit lehçesi konuşan İran asıllı, anaerkil göçebe kavim. Atların ve arabaların üzerlerinde göç ederlerdi, özellikle kadın savaşçılarının saldırılarından çok korkulurdu. Dört kabileleri vardır: Lazikler, Kral Sarmatlar ve Urgiler Dnyeper ile Tuna arasında, Roxolanlar ise daha doğuda, Dnyeper ve Don arasında otururlardı. Tüm bu kavimler yavaş yavaş batıya, bugünkü Macaristan'a doğru göç etmişlerdir. İmparator Constantinius bunların 300.000'i topraklarına kabul etmiş, İtalya ile Balkanlara yerleştirmişti. Sonraları Polonya asilleri köklerini Sarmatlara dayandırmış, halkın kökleri ise Gotlara ve Gepidlere dahil edilmiştir.

Sasanîler Pers kraliyet sülalesi (227-651).

Suebler Anavatanları bugünkü Mecklenburg, Sachsen-Anhalt ve Thüringen civarında bulunan, Elbe Cermenlerine ait bir kavim.

Terwingler (bkz. Vizigotlar)

Vandallar Muhtemelen Jütland kökenli Doğu Cermen kavmi. Sonradan Schlesien ve Riesen Dağları civarına yerleşmişlerdir. Kavimler göçü esnasında Yunan, İtalya ve İspanya yarımadalarına girmiş, Roma'nın tahıl ambarı İspanya'ya kadar uzanmışlardır. Geiserich önderliğinde bugünkü Tunus'ta bulunan Kartaca'yı ve 455 yılında Roma'yı ele geçirmişlerdir. Hunların ve Attila'nın dostudurlar.

Vizigotlar (Visigotlar = "Soylu Gotlar") Hunların 375 yılında ortaya çıkmalarından sonra, Karpatlar, Tuna ve Karadeniz arasındaki bölgeden ayrılmak zorunda kalmışlardır. Hıristiyan Vizigotlar Roma İmparatorluğu topraklarına girmiş, Roma yönetimi tarafından son derece kötü muamele görmüş, hatta açlıktan kırılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Sonra İmparator Flavius Valens'i Adrianopel önlerinde mağlup etmişlerdir. İmparator Theodosius I. onları müttefik olarak kabul etmek ve yerleşmeleri için yer göstermek zorunda kalmıştır. Thesselia, Thermopylen, Hellas ve Pellonopes, Vizigotlar tarafından yakılıp yıkılmıştır. 410 yılında Kral Alarich önderliğinde Roma'yı zapt etmiş ve yağmalamışlardır. Alarich'in kayınbiraderi ve halefi Athawulf, Vizigotları Güney Galya'ya kadar götürmüş, 711 yılında surlarının çökmesiyle birlikte son bulan bir Tolosa Krallığı kurmuştur.

ATTİLA ZAMANINDA YER, BÖLGE VE AKARSU ISİMLERİ

Altinium	Via Annia'daki (Yukarı İtalya) batık şehir.
Antiochia	Suriye'deki kervan yollarının son noktası. 395 yılında Hunlar tarafından zapt edilmiştir.
Aquileia	200 000 nüfusu ile İtalya'nın Roma, Milano ve Capua'dan sonra dördüncü, tüm imparatorluğun dokuzuncu büyük şehri. Büyük katedralinde bugün bile Attila'nın 452 yılında şehri zapt etmesinden sonra çıkan yangının izleri görülebilir.
Aquincum	Tuna'nın batı kıyısında, Budapeşte'nin bir parçası olan, Ak-İnk eski bir Kelt yerleşimi. 4. yy. sonlarına doğru, Tuna anayolunun sona erdiği Roma istihkâmı. Nibelungen Destanı'nda Aquincum amfitiyatrosu üzerine kurulduğu belirtilen Etzel Kalesi, bir efsaneden ibarettir.
Ariminum	Adriyatik Denizi kıyısındaki Rimini. Via Flaminia'nın sonu ve Via Aemilia'nın başlangıcı.
Arelate	Gallia Narbonensis'teki imparatorluk taht merkezi. Bugünkü Arles.
Armorica	Tractus Armoricanus. Kuzeybatı Galya'daki Bretagne. Bagaud asilerinin ülkesi.
Asimus	Musalewo. Aşağı Tuna'da bir şehir.
Augusta Raurica	Basel'deki Augst. Eski bir Kelt yerleşimi, önemli bir Roma şehri. 275 yılında Almanlar tarafından tahrip edilir.

Augusta Vindelicum	Augsburg. Eski Roma imparatorluk şehri. Alman akınlarından sonra önemini yitirir.
Barcino	Barcelona. İberler tarafından kurulmuştur. Vizigot zamanında piskoposluk merkezi.
Bergamus	Yukarı İtalya'daki Bergamo. 452 yılında Hunlar tarafından ele geçirilir.
Brexia	Yukarı İtalya'daki Brescia. 452 yılında Hunlar tarafından ele geçirilir.
Brittania	Roma eyaleti. 406 yılında imparatorluğun elinden çıkar.
Brolium	Champagne'deki Troyes yakınlarında Saint Mesmin.
Brundisium	Aşağı İtalya'da Brindisi.
Burgund	443 yılında Worms'tan göç eden Burgundlann yerleştiği Doğu Frank toprakları.
Campania	Reims ve Troyes arasındaki Champagne.
Carnuntum	Baltık Denizi'nden başlayarak Adriyaik Denizi'ne uzanan Kehribar Yolu'nun üzerinde, Viyana yakınlarındaki Tuna geçidi. 395 yılında terk edilir.
Carthago	Roma İmparatorluğu'nun tahıl deposu Afrika Eyaleti'nin başkenti. 439 yılında Vandalların başkenti olur.
Castra Martis	Kula. Moesia'daki önemli bir Roma kalesi (Dacia ripensis, bugünkü Romanya). 408 yılında Hun kağanı Uldız tarafından ele geçirilir.
Catalaunum Ovası	Campus Mauriacus. Champagne'deki

	Châlon-sur-Marne'den geçen Basel-Reims Roma yolunun kuzeyindeki büyük düzlük.
Celeia	Slovenya'daki Cilli. Kehribar Yolu üzerindeki bir Roma kalesi.
Châlons	Mame kıyısındaki Durucortorum Catalaunum.
Chersonesos	Bugünkü Kırım Yarımadası. Sivastopol'un 4 km. ötesinde, aynı isimde eski bir Yunan kenti.
Chersonessos	Bugünkü Gelibolu Yarımadası.
Colonia Agrippina	Köln/Ren. Eski bir Roma kalesi.
Concordia	Yukarı İtalya'daki antik bir batık şehir.
Crissos	Macar ovasındaki Körös Nehri. Eski Gepid sınırı.
Dacia	*Imperium Romanum*'un Avrupa'daki son büyük eyaleti. Bugünkü Romanya ve Transilvanya. 101-105 yılları arasında İmparator Trajan döneminde yapılan fetih seferi hakkında kaynaklarda az bilgi olmasına karşın, Trajan Sütunu üzerinde detaylı bir şekilde tasvir edilmiştir.
Danaper	Borysthenes. Dnyeper Nehri'ne karışarak Karadeniz'e dökülür.
Danaster	Tyras. Dnyeper Nehri'ne karışarak Karadeniz'e dökülür.
Deserta Boiorum	Alplerin doğu yakasıyla Tuna arasındaki Neusiedler Gölü. Attila zamanında Ostrogotlara aittir.
Durocortorum	Reims. Basel'e giden büyük Roma yolunun sonu.

Durustorum — Silistre. Aşağı Tuna bölgesinde, Aetius'un doğduğu şehir.

Emona — Kehribar Yolu üzerindeki Roma garnizonu. Bugünkü Slovenya'nın Ljublijana şehri.

Galya — Vizigotların Tolosa Krallığı'nın kurulmasına kadar Aquitania, Celtica ve Belgium olarak üçe ayrılmıştır.

Hadrianopolis — Konstantinopolis yolu üzerindeki önemli bir kale. Bugünkü Türkiye'nin Edirne şehri.

Heracleia — Marmara Denizi kıyısında, bugünkü Ereğli şehri.

Hippo Regio — Kuzey Afrika'daki Roma şehri. Özellikle Vandal istilasını yaşamış olan St. Augustinus'un doğum yeri olarak tanınmıştır.

Hypanis — Karadeniz'e dökülen Bug Nehri.

İllyria — İllyricum. İ.Ö. 4. yy.dan bu yana İllyr kavminin yerleşik olduğu, eskiden Bosna ve Dalmaçya, sonra Moesia, Dalmaçya, Pannonia, Raetia ve Noricum'u kapsayan bölge.

Konstantinopolis — Bizans. Büyük Konstantin tarafından imar edilen ve 330 yılında *Imperium Romanum*'un başkenti ilan edilen eski bir Yunan şehri. İmparator Theodosios tarafından imparatorluğun ikiye ayrılmasından sonra Doğu Roma'nın başkenti.

Loire — Galya'daki Liger Nehri.

Mantua — 452 yılında Papa Leo'nun izniyle Hunlar tarafından ele geçirilir.

Maiaotia Bataklık Denizi — Maeotis Palu. Azak Denizi.

Mediolanum	Milano. 402 yılına kadar taht merkezi. 452 yılında Hunlar tarafından ele geçirilir.
Metz	Divodorum. 451 yılının Paskalya günü Hunlar tarafından yağmalanır.
Mincio	Garda Gölü yakınlarında Po'ya karışan nehir. Attila ile Papa Leo'nun buluşma yeri.
Moguntiacum	Mainz.
Mons Jovis	Büyük St. Bemhard (Alp Geçidi).
Margus	Margum Nehri. Aynı zamanda Tuna ile Niş arasındaki Margus kalesi.
Mundiacum	Yeri kesin olarak bilinmemektedir. Burgundların taht şehri.
Naissos	Bugünkü Sırbistan'da, eski bir Trakya şehri olan Niş. Margus'un güneyinde, Nişava Nehri deltasının kuzey tarafında bulunur. Konstantin I.'in doğum yeri.
Narbona	Narbonne. Galya'daki önemli bir Roma yönetim şehri.
Noricum mediterraneum	Alp Dağları ile Drau Nehri arasındaki Roma eyaleti.
Noricum ripense	Bugünkü Avusturya'da bulunan Orta Tuna Roma eyaleti.
Odessos	Vama. Karadeniz'in batı kıyısında bulunan Doğu Roma şehri.
Orleans	Loire kıyısındaki Genabum Civitas Aurelianorum (Keltçe Camuten). Piskoposluk merkezi. Vizigotların kuzeye açılan kapısı.

Osima — Aşağı Tuna'da şehir.

Oxos — Amuderya Nehri. Yunan dünyasının doğu sınırı.

Padus — Büyük bir deltayla Adriyatik Denizi'ne dökülen Po Nehri.

Pannonia — Tuna'nın güney ve batısında bulunan, yüksek olmayan dağlarla çevrili, sınırları sık sık değişen Roma eyaleti.

Paris — Lutetia. 3. yy.dan sonra Civiyas Parisiorum. Piskoposluk merkezi. Sen adaları üzerinde kurulu olan Paris metropolü.

Patavia — Yukarı İtalya'daki Padua. 452 yılında Hunlar tarafından ele geçirilir.

Pelso Lacus — Balaton. Valeia Eyaleti'ndeki Patten Gölü.

Phillipopolis — Konstantinopolis yolu üzerinde bulunan Roma garnizonu. Bugünkü Bulgaristan'ın Plovdiv şehri.

Placentia — Piacenza. 452 yılında Hunlar tarafından yakılıp yıkılır.

Poetovio — Kehribar Yolu üzerindeki Roma garnizonu. Bugünkü Slovenya'nın Pettau şehri.

Pontus Euxinus — Karadeniz.

Pyretus — Karadeniz'e dökülen Pruth Nehri.

Raetia — Roma eyaletleri: Raetia I Augsburg bölgesini, Raetia II Straubing ile Passau arasındaki Tuna vadisini kapsar.

Ratiaira — Romanya'nın Aşağı Tuna bölgesindeki Arçar.

Ravenna — Bir zamanlar İon Körfezi'ne (Adriyatik Denizi) açılan büyük bir limanı bulunan, etrafı ba-

	taklıklarla çevrili, Milano'dan sonra 404 ila 448 yılları arasında Batı Roma İmparatorluğu'nun başkenti olan şehir.
Ren	Renus. *Imperium Romanum*'un ikinci büyük sınır nehri.
Roma	Batı Roma İmparatorluğu'nun 1, 2 milyon nüfuslu taht şehri. Fakat Attila'nın zamanında imparatorluğun başkenti Ravenna'ya taşınmıştı.
Rugiland	Bugünkü Aşağı Avusturya'da bulunan Krems. Bir Doğu Cermen kavmi olan Rugilerin (anavatanları muhtemelen Rügen Adaları) ülkesi.
Sarmizegetusa	Bugünkü Karpatlarda bulunan Varhely şehri. Dacia eyaleti başkenti.
Scantinavia	İskandinavya. Muhtemelen Gotların anavatanı.
Scythia	Romanya'daki Tuna deltasının güneyinde bulunan Minor Dobruca.
Sens	Agedincum. 3. yy.dan sonra Civitas Senorum. Sens metropolü. Paris, Orlans ve Troyes gibi Kuzey Galya piskoposluklarının merkez noktası.
Serdica	Aquincum'dan Konstantinopolis'e uzanan Roma ordu yolunun başkenti. Bugünkü Romanya'nın başkenti Bükreş.
Singidunum	Sava'nın Tuna'ya döküldüğü yerde kurulu olan yol kavşağı ve lejyoner garnizonu. Bugünkü Belgrad.
Sirmium	Sava kıyısındaki imparatorluk şehri. Silah imalathaneleri. Bugünkü Sremska Mitrovica.

Tanais Azak Denizi'ne dökülen Don Nehri. 350 yılında Gotlar tarafından ele geçirilir.

Thermopylen Kuzey ve Orta Yunanistan arasında büyük askeri harekatlara uygun tek geçit noktası. 395 yılında Alarich tarafından savaşsız olarak ele geçirilir.

Tisza Pannonia Ovası'nda Tuna'ya karışan büyük bir nehir.

Trakya Doğu Roma eyaleti. Bugünkü Bulgaristan topraklarında.

Tibisa Temeş Nehri.

Ticinum Via Aemilia üzerindeki önemli bir kavşak olan Pavia. 452 yılında Hunlar tarafından ele geçirilir.

Tolosa Tulos. Roma toprakları üzerinde kurulan ilk Cermen (Vizigot) krallığının başkenti.

Trier Augusta Treverorum. 5. yy.ın başlarındaki Cermen akınları sırasında terk edilen Roma şehri.

Troyes Augustobona. 3. yy.dan sonra Civitas Tricassium. Sen kıyısında kurulu, Champagne bölgesinin Hıristiyanlaşmasına önemli katkılarda bulunmuş olan bir merkez. Piskopos Lupus'un şehri.

Tuna Danubius veya İster. Neredeyse tümüyle Roma İmparatorluğu'nun sınırını teşkil eder.

Verona 452 yılında Papa Leo'nun izniyle Hunlar tarafından yağmalanır.

Vicentia Vicenza. 452 yılında Papa Leo'nun izniyle Hunlar tarafından yağmalanır.

Viminacium Karpatların güneybatısında, Tuna kıyısında kurulu Kostolac. Tuna vadisinden gelen büyük ordu yolu, buradan Konstantinopolis'e sapar.

Vindobona Viyana.

AÇIKLAMALAR

Ala — Roma askeri birllği.

Amforalar — Yağ, şarap ve tahıl nakli için kullanılan, değişik büyüklüklerde kil testiler.

Arabalar — Hunların deri, post ve keçe kaplı hafif çadırları, Cermen kavimlerinin arabalarından çok daha hareketliydi.

Aryanlar — İskenderiyeli Arianus, İsa'nın tanrı tarafından yaratılan bir mahlûk olduğunu, ona sadece öz olarak benzediğini ileri sürüyordu. Küçük Asya'da toplanan ilk İznik genel kilise konsilinde ise İskenderiyeli Athanasios'un İsa'nın aynı zamanda tanrı ve insan olduğu yolundaki görüşü kabul edildi. Arianus ve taraftarları aforoz edilerek sürgüne gönderildi. Langobard ve Got gibi kavimlerin Aryan inancından olmaları, bu din tartışmasının sık sık alevlenmesine sebep oldu.

Atlar — Hun atları, genellikle ikinci yaşlarında burulan iğdişlerden oluşuyordu. Varlıklı hiçbir Hun bir aygıra veya kısrağa binmezdi. Birkaç istisna dışında atlar toplumun ortak malıydı.

Attila'nın Dacia'sı — Attila'nın Güney Karpatlar bölgesindeki krallığı, Dak kralı Burebiste'nin İ.Ö. 1. yy.da kurduğu krallıktan daha büyük değildi.

Augustus — Batı Roma imparatorlarına verilen bir unvan.

Auxiliar Birlikleri — Romalı olmayan lejyonerlerden oluşan yardımcı birlikler. Roma ordusuna yirmi beş yıl hizmet ettikten sonra, vatandaşlık hakkıyla ödüllendirilirlerdi. Bu da yılda yaklaşık iki yüz bin yeni vatandaş anlamına gelirdi.

Bagaudlar — Loire ve Tractus armoricanum (Bretagne) bölgesinde Roma'ya karşı direnen Galya asileri.

Barbarlar — Yunanca ve Latince konuşmayan tüm kavimlerin ortak tanımlanması.

Baritus — Cermenlerin savaştan önce, daha etkili olması için kalkanlarını ağızlarının önüne tutarak yüksek sesle söyledikleri savaş şarkıları.

Bizans — Konstantinopolis ve Doğu Roma için kullanılan, saygın olmayan bir ifade.

Brachiati — Roma paralı askerleri, Cermen geleneklerince kollarına takılan halkalarla ödüllendirilirlerdi. Bu halkalara Brachiati adı verilir.

Capitol — Mons Capotilonus. Roma'nın yedi tepesinin en önemlisi.

Çizmeler — Yumuşak deriden, yumuşak topuklu imal edilirlerdi. Hunların askerî önderleri Roma imparatorlarının veya Pers krallarının altın çizme toklarını taklit etmeye çalışırlardı.

Decurio — Togasında erguvanî şeritler bulunan Eyalet Şehir Meclisi üyesi. Senatörlere benzer haklara sahip olmasına rağmen, yıllık geliri yaklaşık 50.000 DM civarındadır.

Diller — Attila'nın savaşçıları kendi lehçelerinin yanı sıra genellikle Hunca, Gotça, İranca, Latince

veya (daha az olmak üzere) Yunanca konuşurlardı. Hunların Cermen veya Roma isimleri taşıyor olmaları, az rastlanır bir durum değildi.

Dinar Bir Roma para birimi.

Evlilik Hunlarda bir erkek bakabileceği kadar kadınla evlenmekte serbestti. Evlilik bir anlaşma ve şölenle onanırdı. Dul kalan kadınlara, kocalarının erkek akrabaları bakmakla yükümlüydü. Buna karşın *Imperium Romanum*'da evlilik son derece serbest ve kişiseldi.

Eyer Deriden ve tahtadan yapılmış, binek hayvanlarının sırtına konularak binicilerin rahat etmesi sağlanan nesne. 4. yy.ın başlarında İç Asya'da keşfedilmiştir. Üzengilerin olmayışı, Hunların ve Perslerin 4 - 6. yüzyıllar arasında asimetrik yaylar kullanmalarına neden olmuştur.

Forum Lat. Pazar yeri. (Yun. Agora)

Halirunlar Hunların ataları olduğu söylenen büyücü Got kadınları.

Hunlar Çin kaynaklarında Hiung-nu olarak geçen Hun ismi, en az 5.000 yıl önce (İ.Ö. 2697) Orta Asya'da yaşayan ve çeşitli devletler kurarak Doğu Asya (Çin, Moğolistan), Güney Asya (Hindistan, İran) ve Güneydoğu Avrupa'ya yayılan atlı ve göçebe kavimlerin ortak adıdır.

İtinerar Askerî harita. Her general üzerinde su kaynaklarının, yolların ve engebelerin konumlarının işaretlendiği iyi bir haritaya ihtiyaç duyardı. Özellikle geceleme imkânları, at de-

ğiştirme yerleri ve surlarla çevrili şehirler hakkındaki bilgiler son derece yararlıydı. Bu askerî haritaların en önemlilerinden biri, Castorius tarafından 365 yılında hazırlanmış olanıydı.

Kafa şeklinin değiştirilmesi Hippokrates henüz İ.Ö. 4. yy.da bile Maiotia Bataklık Denizi'nde (Azak Denizi) küçük çocukların başlarının sargılar ve bandajlar yardımıyla sıkıştırılarak, arkaya ve yukarı doğru uzatıldığını yazmıştır. Bu ayrıcalık sadece soylu kişilere mahsustu.

Kalkan Hun kalkanının ortası, Roma ve Cermen kalkanları gibi bombeli değildir. Uzunlukları 90 cm.yi bulur, süvarilerin kullandıkları daha küçüktür. Tüm boyların kalkanları renkler ve resimlerle süslüdür.

Kamon Hunların ve Doğu Cermenlerinin mayalanmış çavdar birası.

Kartal Totem kuşu ve iktidar sembolü.

Kavimler Göçü Hiçbir kavim yaşadığı yeri kendiliğinden terk edip, bir başka yere gitmemiştir. Göç adı verilen olay, genellikle ağır baskılar sonucu yapılan kaçış hareketleridir. Kavimler Göçü'nün öncüllerinin Kimber, Teuton ve Ambron hareketleri, 2. yy.ın Markomann savaşları, 3. yy.ın Got ve Alman savaşları olduğu kabul edilir. Buna rağmen Cermen Kavimler Göçü'ne Hunların sebep olduğu yaygın bir kanaattır.

Kolonlar Büyük toprak sahiplerine bağımlı olan küçük çiftçiler; yarıcılar.

Konsül — Eski Roma Cumuriyeti'nden başlayarak en yüksek resmi makam. Konsüller 1 Ocak'tan başlayarak bir yıl için göreve seçilirlerdi. Yetkileri çok genişti. Senatör tayininden, senatoyu olağanüstü toplantıya çağırmaya kadar, imparatorluğun askeri ve sivil tüm işlerinden sorumluydular. Diokletian'dan sonra önemini bir nebze yitirmesine rağmen, eskisi gibi "en şerefli makam" olma özelliğini korudu.

Kral — Alm. König, Got. Reiks, Lat. Rex. Askeri gücü ön plana çıkmış olan bir Cermen kavminin önderi. Kralın başarısı, tanrısal bir alamet kabul edilirdi. Bu önderler genellikle Roma'nın kendilerini kral olarak onamasını sağlamaya çalışırlardı.

Kuşak Çatışması — Attila'nın zamanında Hunlar, artık altmış yıl önce Ostrogotları mağlup eden ve Vizigotları önlerine katıp kovalayan o kaba saba göçebe toplum değildi. Hunlann ikinci kuşağı batı dünyasından çok şey almıştı ve yaşam tarzları atalarınınkinden ziyade Cermenleri andırıyordu.

Latifundien — Romalıların büyük tarım işletmeleri.

Lejyon — Eskiden 6.000 askerden oluşan birlik. Konstantin zamanından sonra iç kısımlardaki sürekli ordu. Atlı birliklere Magister equitum, yaya birliklere de Magister peditum komuta ederdi.

Limes — İskoçya'daki Firth of Clyde'tan başlayarak Ren deltası, Hollanda ve Almanya üzerinden İsviçre Alplerine kadar uzanan Roma sınır ka-

leleri hattı. Limes buradan doğuya döner ve Tuna boyunca büyük Pannonia Ovası üzerinden Karadeniz'e kadar olan 5.000 km.lik mesafe boyunca uzanmaya devam eder. Limes boyunca Britanya'da üç, Ren sınırında dört, Tuna'da on bir lejyon konuşlandırılmıştı. Regensburg (Castra Regina) ve Viyana (Vindobona) arasındaki Tuna Limes'i 3. yy.dan itibaren üç lejyon ve çok sayıda yardımcı birlikle güçlü bir şekilde korunuyordu. 5. yy.ın ilk yarısından itibaren Limes'in anavatanla olan bağlantıları iyiden iyiye zayıflamaya başlamıştı; merkezî yönetim gücünü giderek daha az hissettiriyordu.

Logades — Hunlarda sözlerinde değer verilen kişiler.

Medoss — Bal şarabı, muhtemelen Met.

Mil — Bir Roma mili = 1.481,5 m, 1.500 adım.

Müttefik — Romalılarla ittifak kurdukları yazılı olarak belgelenen kişi veya kavimler.

Oklar — Hunlar, kuş avlarken, tüylere zarar vermemesi için kemik uçlu oklar kullanırlardı. Diğer amaçlar içinse demir uçlu okları vardı.

Ordugâh — Aynı zamanda Hun kağanlarının payitahtı: Ovalarda sık sık görülen eskiçağ höyüklerinin üzerine tahtadan yapılmış, önünde büyük ve açık bir avlu bulunan bir saray bulunurdu.

Para — Solido adı verilen altın para, 4.5 gram ağırlığındaydı. Hunların Doğu Roma'dan aldıkları ilk vergi 25.200 Solido tutarındaydı. İmparatorluğun doğu yarısının yıllık geliri yaklaşık 135.000 kilo altın tutarındaydı; bunun

22.500 kilosu orduya harcanıyordu. Attila'nın aldığı en yüksek vergi, Doğu Roma ordusunun yıllık masrafının en fazla % 4.7'sini teşkil ediyordu. Roma'nın Alarich tarafından kuşatıldığı dönemlerde, bir senatörün yıllık kazancı, yıllık 500 ila 750 kg altın arasında değişiyordu.

Pazar yerleri Hunlar, Markomannlar ve Quadlar ile yapacakları ticaret için iki pazar yerine sahiptiler. Romalılar, barbarlara silah veya silah yapımında kullanılabilecek malzeme satan herkesi ölümle tehdit ediyorlardı.

Praetor Roma komutanı, "Önde İlerleyen."

Roma Donanması Attila'nın zamanında denizlerde kürekli kadırgaların hakimiyeti son bulmuştu. Batı Roma donanması ise son derece önemsizdi. Batı Akdeniz, doğrudan Vandal gemilerinin egemenliği altındaydı. Doğu Roma donanması ise tüm gücünü Hellespont'u (Çanakkale Boğazı), Marmara Denizi'ni ve Tuna boylarını korumak üzerinde yoğunlaştırmıştı.

Roma asalet unvanları İmparator ve imparatoriçeler "Augustus/ Augusta" unvanını taşırlardı. Müşterek naip ise "Caesar" unvanına sahipti. Devletin birinci adamı konumundaki konsüllere makam ve fonksiyonu olmayan şeref unvanı "Patricius" verilirdi. İmparatorluk sülalesi üyelerine ise "Nobilissimi" unvanı lâyık görülmüştü.

Roma askerî rütbeleri (seçme) Praetor: Ordu komutanının yardımcısı veya

yüksek sivil organizatör / Praefect: Vali, komutan / Comes: Kont, bakan / Dux: Bir sınır bölgesinin (Dukalığın) yöneticisi / Magister: Önder, lider / Magister officiorum: Kalem müdürü, bakan / Magister militum: Ordu komutanı, general / Magister equitum: Süvari birlikleri generali / Magister peditum: Piyade birlikleri generali / Magister utriusque militae: Her iki sınıfın generali / Magister praesentalis: Komuta yetkisini elinde bulunduran general / Centuriu: Yüzbaşı / Decurio: Onbaşı.

Roma evleri — Theodosios zamanında şehrin on dört mahallesindeki evlerin toplam sayısı 48.382'ydi. Evlerin yüksekliği 3 ila 6 kat arasında değişiyordu.

Sanat — Hun sanatındaki dini motifler, İskitlerde olduğu gibi gagalı yüzler, üçgenler, köşeleri yuvarlaklaştırılmış dörtgenler, çapraz nokta çizgileri, kartal-tanrının tüy motifi.

Senato — *Imperium Romanum*'un her iki yarısı da soylulardan oluşan, kısmen babadan oğula geçen bir yapıya sahip olan birer senatoya sahipti. Fakat Attila zamanında iktidar aygıtı üzerinde neredeyse hiçbir etkisi kalmamıştı.

Silahlar — Hunlar yay, ok, mızrak, hançer, kırbaç ve kement kullanıyorlardı.

Şamanlar — Kâhin, şifacı, sanatçı, genellikle erdişi, Logades'lerin üst tabakasına mensup kişiler. Trans haline girerek sanrılanır, ruh ve cin gibi öteki dünya varlıklarıyla görüşürler. Hayvanların kürek kemiklerini ateşte yakarak fal bakar, geceleri şarkı söylerler.

Şarap Attila'nın yaşadığı çağda Pannonia, Kafkasya, Kırım ve Trakya şarapları makbuldü.

Şeref nişanları Hunlar üzerlerinde süs olarak işlemeli silahlar ve şeref nişanları taşırlardı. Cevletin veya başka bir örgütlenmenin yüceltilmesi için ordunun önünde ilerleyen amblem ve sancaklara yabancıydılar. Fakat benzer şekilde kalkanlarının üzerinde hayvan resimleri ve çeşitli semboller bulunuyordu.

Tamga Çin harflerine benzeyen, muhtemelen Orta Asya kökenli işaretler. Maiotia Bataklık Denizi'nin etrafındaki Yunan evlerinde ve Sarmat mezarlannda sıkça rastlanmaktadır.

Tapınak Her yurdun kuzey tarafında ataların ruhlarını anmak için bir köşenin bulunmasından ötürü, Hunlar büyük bir ortak tapınağa ihtiyaç duymazlardı.

Vicus Çiftlik evi, mahalle.

Villa Roma çiftliği.

Altheim, Franz: Attila und die Hunnen, Baden-Baden, 1991

Aries, Phillipe ve Duby, Georges: Geschichte des privaten Lebens, Cilt I., Vom Römischen Imperium zu Byzantinischen Reich, Frankfurt 1989

Bona, Istvan: Das Hunnenreich, Stuttgart 1991

Boor, Helmut de: Das Attila-Bild in Geschichte, Legende und heroischer Dichtung, Bem 1932 (ND Darmstadt 1963)

Die Bajuwaren von Severin bis Tassilo 488-788, Begleitbuch zur Ausstellung, Rosenheim / Mattsee 1988

"Die Skythen und ihr Gold", in: Zwei Gesichter der Eremitage, Ausstellungskatalog, Bonn 1997

Cord, Emst: Attila - Flagellum dei, Etzel, Atli. Zur Darstellung des Hunnenkönigs in Sage und Chronistik. Quademi del Ist. Di Filologia Germanica, Triest 1984

Cunliffe, Barry: Rom und sein Weltreich, Bergisch Gladbach 1979

Dahn, Felix: Attila (Roman), Berlin/Leipzig o. J.

Droysen, H. (Hrsg.): Paulus Diocanus, Historia Romana, Berlin 1879

Christlein, Reiner: Die Alamannen, Stuttgart/Aalen 1991

Elbe, Joachim von: Die Römer in Deutschland, München 1984

Delor, Jean-Paul: Voies Romaines, Auxerre 1993

Fabbri, Paolo: "Il bassopiano Ravennate", in: Roma, Ravenna e le residenze imperiali tardo-antiche, Milano, 1992

Freytag, Gustav: Attila (Roman), Berlin/Leipzig 1927

Gordon, C. D.: The Age of Attila, Michigan 1960

Grant, Michael: Die Geschichte Roms, von den Etruskern bis

zum Untergang des Römischen Reiches, Bergisch Gladbach 1986

Grousset, Rene: Die Steppenvölker, Attila - Dschindgis Khan - Tamerlan, in: Kindlers Kulturgeschichte Bd. 28, München 1970

Guilhaume, Philip: Attila Le Fléau de Dieu, Paris 1994

Heine, Alexander (Hrsg.): Jordanis Gotengeschichte nebst Auszügen aus seiner Römischen Geschichte, Essen 1985

Harhoiu, Radu: Die frühe Völkerwanderungszeit in Rumänien, Bukarest 1997

Hoffmann, D.: Das spätrömische Bewegungsheer und die Notita Dignitatum, Düsseldorf 1969

Homeyer, Helene: Attila, Der Hunnenkönig von seinen Zeitgenossen dargestellt, ein Beitrag zur Wertung geschichtlicher Grösse, Berlin 1951

Ivanka, Endre v. (Hrsg.): Byzantinische Gescichtsschreiber, Bd. IV: Byzantinische Diplomaten und östliche Barbaren, Graz-Wien-Köln, 1955

Jones, A.H.M: The Later Roman Empire 284-602 (Karten), Cambridge o.J.

Knapp, Frtitz Peter (Hrsg.): Nibelungenlied und Klage, Passauer Nibelungengespräche 1985, Heidelberg 1987

Menchen-Helfen, Otto: Die Welt der Hunnen, Wien, Köln 1987

Menghin, Wilfried: Die Langobarden, Stuttgart 1985

Miquel, Pierre / Le Gall, Yvonne: Au Temps de Romains, Paris 1978

Nack, Emil: Germanien, Wien/Heidelberg 1958/1977

Out of Rome - Augusta Raurica / Aquincum - Das Leben in zwei Römischen Provinzstädten, Begleitbuch zur Ausstellung, Budapest 1997

Peters, Amo: Synchronoptische Weltgeschichte in 14 Bd., Bd. 3 Rom und der Osten, Gütersloh 1990

Pleticha, Heinrich / Schönberger, Otto(Hrsg.): Die Römer, Bindlach 1992

Roth, Helmut: Kunst und Handwerk in frühen Mittelalter, Stuttgart 1986

Samjatin, Jewjenij: Attila, die Geisel Gottes (Roman), Zürich 1979

Schmöckel, Reinhard: "Die Hirten, die die Welt veränderten", Reinbek 1982

Schreber, Hermann: Auf den Spuren der Goten, München 1977

Schreiber, Hermann: Auf Römerstrassen durch Europa, München 1985

Schreiber, Hermann: Die Hunnen; Attila probt den Weltuntergang, Düsseldorf 1976

Thierry, Amadée: Attila. Schiderungen aus der Geschichte des V. Jahrhunderts, Leipzig 1852

Wachter, Dorothea: Die Burgunden, Historische Landschaft, versunkenes Volk, Kiel 1986

Weeber, Karl-Wilhelm: Alltag im Alten Roma, Düsseldorf/Zürich 1997

Williams, Jeniffer: Etzel der rîche, Pulications Universitaires Européennes I, I, Vol. 364, Bem 1981

Ziegler, Konrat und Sontheimer, Walter (Hrsg.): Der kleine Pauly, Lexikon der Antike in 5 Bd., München 1979

Yardım ve faydalı bilgiler: Saskia Bähren, Anja Busch, Marcus Olaf Mielke, İnternet dostlarım.

Soyağacı

HUNLAR

- Balamir – Büyük Kağan – 375-?
- Uldız – Batı Kağanı – 399-410
- Karaton – Büyük Kağan – 412
- Donat – Doğu Kağanı (?) – 412
- Muncuk – Büyük Kağan – 415-420
- Ruga – Büyük Kağan – 422-434
- Oktar – Doğu Kağanı – ?-430
- Aybars – Şaman
- Bleda – Büyük Kağan – 434-445 ☠
- Greka – Got (?) ∞
- Attila – Büyük Kağan – 395-453 (∞ Nişanlı – Honoria)
- ∞ Hildiko – Cermen (Ostrogot)
- İlek – Büyük Kağan – 453-455
- Dengizik – Doğu Kağanı – 455-469
- İrnek – Doğu Kağanı – 455-?
- Freyja ∞ Onegesios
- Emnedzar – Annesi Bilinmiyor
- Uzendur – Annesi Bilinmiyor
- Gheism – Gepid Prensi (?)
- Ardarich ve Laudarich'in Kız Kardeşi

VANDALLAR

- Godegisel – Kral – 406
- Gundarich – Kral – 406-428
- Geiserich – Kral – 390-477
- Hunerich – Kral – 477-484

GEPİDLER

- Laudarich – İkinci Kral
- Ardarich – Birinci Kral

VİZİGOTLAR

- Alarich – Kral – 410
- *Kayınbiraderler*
- Athawulf – Kral – 410-415 ☠
- Constantius – General, İmparator – 377-421
- 1. ∞ / 2. ∞
- Siegerich – Kral – 415 ☠
- Vallia – Kral – 415-418
- Theoderich I. – Kral – 418-451
- Kız Çocuk (?)
- Thorismund – Kral – 451-453 ☠
- Aetius – General – 390-454 ☠
- ∞ (?) Aetius'un 3. Karısı

BATI ROMA
(Ravenna)

- Galla Placidia – İmparatoriçe B – 392-450
- Honoria – Prenses B – 418-455
- Valentinian III. – İmparator B – 419-455 ☠
- ∞ Eudoxia (2) Licinia D – 422-480
- Eudokia (2) – 438 B – nişanı 445 ∞ (Hunerich)

ROMALILAR

- Valentinian I. – İmparator – 364-375
- Theodosius I. – İmparator – 379-395
- Honorius – İmparator B – 395-423

DOĞU ROMA
(Konstantinapolis)

- Arkadios – İmparator D – 395-408 ∞ Eudoxia (1) – Frank – 380-404
- Eudokia (1) – İmparatoriçe – 400-460 ∞ Teodosios II. – İmparator D – 401-450
- Pulcheria – İmparatoriçe D – 399-453 ∞ Markianos – General, İmparator – 450-457

OSTROGOTLAR
(Amelung)

- Vinitharius – Kral – 376
- Hermanerich – Kral – 375
- Valamir – Taht Ortağı – 445-466
- Thiudimir – Taht Ortağı – 445
- Vidimir – Taht Ortağı – 445-473
- Büyük Teoderich – 454-526

∞= Nişanlı ☠ = Öldürüldü B= Batı Roma D= Doğu Roma

YURT
KİTAP-YAYIN

THOMAS R.P. MIELKE **ATTİLA**

Kavimler Göçünün, Roma İmparatorluğu'nun Çöküşünün, Büyük Hun Kağanı Attila'nın Romanı

"Ey kavimler... Ey Hunlar... Erkekler ve kahramanlar gibi... bütün gün savaştınız! Ve size söylüyorum... Roma zafer kazanmadı!"
Bir an için savaş meydanı ölüm sessizliğine büründü. Sonra da gecenin karanlığı binlerce gırtlaktan yükselen sevinç çığlıklarıyla yırtıldı. Attila'nın bir işaretiyle meşale taşıyan adamlar adım adım ilerlemeye başladılar. ...
"Şimdi söyleyeceklerimi ağızdan ağıza aktararak herkesin duymasını sağlayın" diye bağırdı kağan. "Düşmanlarımız bu kaleye... girmeye cüret edecek olurlarsa... burada bulunan herkes için kendimi feda edeceğim... hiçbir Romalı... Attila'yı öldürmüş... veya tutsak etmiş olmakla... asla övünemeyecek!"

Tk No: 975-7076-31-7
ISBN : 975-7076-33-3

